Read Me File (Jan 24 2005) by Jorge Quiñónez <jorgequinonez@yahoo.com>

This pdf file contains an introductory article by me on Jechiel Zebi Lichtenstein (originally appeared in *Kesher 15* (2002)) and his entire NT commentary in Hebrew.

The commentary was published in eight parts (see next paragraph) over a span of 13 years, between 1891 and 1904:

1) Matthew (1891).
2) Mark and Luke (1896).
3) John (1897).
4) Acts (1898).
5) Romans (1898).
6) Corinthians, Galatians, Ephesians, Philippians, Colossians (one volume, 1901).
7) Thessalonians, Timothy, Titus, Philemon, and Hebrews (one volume, 1902).
8) James, Peter, John, Jude and Revelations (one volume, 1904).

Save for Matthew, all of the commentary itself was in Rashi script, while the New Testament text was in the traditional square script.

All the individual commentaries have the general title of ***Kommentar zum Neuen Testament/Beur leSifre Berit HaHadashah*** and by "J. Lichtenstein"; they are all in Hebrew, save for their German title pages, which are as follows: *Matthäus*. Leipzig (1891); *Marcus und Lucus*. Leipzig (1896); *Johannes*. Leipzig (1897); *Apostelgeschichte*. Leipzig (1898); *Römerbrief*. Leipzig (1898); *Briefe an die Korinther, Galater, Epheser, Philipper, Kolosser.* Leipizg (1901); *Briefe an die Thessalonicher, Timotheus, Titus, Philemon und Hebräer.* Leipzig (1902); *Briefe an die Jacobi, Petri, Johannes, Judä und die Offenbarung Johannis.* Leipzig (1904). The commentary was republished in 2002 as: Yehiel Tsvi Lichtenstein. *Sugiyot Nibharot BeSefer HaBerit Hadashah* [A Commentary on Selected Portions From the New Testament]. Jerusalem: Keren Ahvah Meshihit (2002).

The Keren Ahvah Meshihit (KAM) edition is slightly edited. According to the publisher less than a page was censored due to theological issues. Commentary relating to at least two verses (Phil. 2:7 and John 14:10) was taken out. More commentary may have been removed. While this type of editing limits the usefulness of the KAM edition to scholars interested in Lichtenstein and what he thought on decisive issues, the KAM edition does have several useful features. It is completely printed in the traditional square script (no Rashi script used) and Biblical text is vocalized. As well, it has occasional annotations for the modern reader.

Lastly, the NT commentary included here contains the original commentary on Matthew (1891) and not the revised one that came out posthumously in 1913 (*Beur lesifre berit haHadashah /Kerech [aleph]: Matai.* Paul Levertoff & Heinrich Laible (eds.), Leipzig: 1913). The 1913 version is the one included in the KAM edition.

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 78

AN INTRODUCTORY BIO-BIBLIOGRAPHY TO JECHIEL ZEBI HERSCHENSOHN-LICHTENSTEIN (1831-1912)

By Jorge Quiñónez

INTRODUCTION

There are many historically interesting Jewish believers in Yeshua from the late 19TH century.[1] For the purposes of this study, they may be categorized broadly in several different ways. However, some Jewish believers fit into more than one category. First, there are those who actively pursued the idea of an independent congregational movement, an "independent Hebrew-Christian Church"[2] as it was sometimes called at that time. Examples in this group include Joseph Rabinowitz,[3] Mark John Levy,[4] Philip Cohen,[5] Paul Phillip Levertoff,[6] and Hayyim Yedidyah Pollak.[7] Next, there are those heavily publicized individuals usually supported by particular missionary groups for their uniqueness, contribution, or importance. Examples in this group include Joseph Rabinowitz and Rabbi Isaac (Ignatz) Lichtenstein.[8]

1 See Chapter 6 in Jacób Jocz's *The Jewish People and Jesus Christ.* London: S. P. C. K. (1949).

2 Aaron Bernstein. "A Formation of a Hebrew-Christian Church: Is It Desirable?" in *Jewish Missionary Intelligence* (May 1902), 67-69.

3 Kai Kjær-Hansen. *Joseph Rabinowitz and the Messianic Movement.* Grand Rapids, Michigan: Eerdmans/Handsel (1995).

4 Robert I. Winer. *The Calling: The History of the Messianic Jewish Alliance of America.* PA: MJAA (1990), 5, 20-23, 101-105.

5 Philip Cohen. *The Hebrew Christian and His National Continuity.* London: Marshall Bros. (1907-1910?).

6 Jorge Quiñónez. "Paul Phillip Levertoff: Pioneering Hebrew-Christian Scholar and Leader." Unpublished (2002).

7 Also known as Christian Theophilus Lucky (1864-1916); Cf. Henry Einspruch. "A Lamed-Vovnik" in Henry and Marie Einspruch (eds.) *Would I? Would You?* Baltimore: Lederer Foundation (1970), 74-78; Cf. Theodor Zoeckler. "Christian Theophilus Lucky" in *Saat auf Hoffnung,* 60, Leipzig (1917), 2-8.

8 He is not related to Jechiel Zebi Lichtenstein (of Romania), the subject of this paper; Rabbi Isaac (Ignatz) Lichtenstein (1824-1909) was a Hungarian Orthodox rabbi and a Jewish believer. Isaac Lichtenstein is erroneously called "Iechiel Lichtenstein" in Jacob Gartenhaus's *Famous Hebrew Christians* (Hixon, TN: I. B. J. M., 1998), 123-126; Also, Steven J. Zipperstein confuses Jechiel Zebi Lichtenstein, as well, with *Isaac Lichtenstein* in his article "Heresy, Apostacy and the Transformation of Joseph Rabinovich" from Todd Endelman's anthology, *Jewish Apostacy in the Modern World* (New York: Holmes and Meier, 1987). See Footnote 54.

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 79

The last group, and perhaps the most interesting, are the writers and scholars who may be remembered only for a book(s) they translated or wrote. People in this group include Joachim Heinrich Biesenthal (Raphael Hirsch),[9] Isaac Salkinson,[10] Paul Phillip Levertoff, Joseph Immanuel Landsman[11] and the subject of this paper, Jechiel Zebi Lichtenstein-Herschensohn (or Yehiel Tsvi Lichtenstein-Herschensohn, hereafter Lichtenstein). Among all of the Jewish believers previously mentioned, Lichtenstein remains among the least known in this group to the English-speaking world, because so little is written about him at least in English. Few people know that he was the most prolific Messianic Jewish writer in the Hebrew language at the end of the 19TH century. He wrote the first complete commentary in Hebrew of the entire New Testament and was a translator of the Hebrew Scriptures into Yiddish. What follows is a short assessment and overview of Lichtenstein's life and literary work.

EARLY LIFE

Lichtenstein[12] was born in 1831 in Jassy, Romania. He had a Chassidic upbringing in Bessarabia with the traditional education in the cheder and yeshiva. In his later years, he became very knowledgeable in Jewish mysticism, learning which he demonstrated in his later writings. By the time he was 19 years old (1850), he acquired a New Testament and "…began to study it, together with a few friends, and in 1855 he and his friends

9 [Joachim Biesenthal]. *haIggeret el Romim.* London (1899) [Originally published in 1853; Reprinted in 1999 by Keren Ahvah Meshihit (K. A. M.), Israel]; Raphael Hirsch Biesenthal. *haIggeret el haIv'rim.* Loew: Berlin (1857) [Reprinted in 2001 by K. A. M.]; Immanuel Fromman & Raphael Biesenthal. *haBesorah al pi Lukas.* Loew: Berlin (1869) [Reprinted in 2001 by K. A. M.]; Biesenthal's 'Acts Commentary' in Hebrew [*Sefer Po'ole haShelehim.* Berlin (1867)], the last of his Hebrew commentaries still not republished, will be printed in the near future by K. A. M.

10 Hanna Scolnicov. "The Hebrew Who Turned Christian: The First Translator of Shakespeare into the Holy Tongue" in *Shakespeare Survey,* Vol. 54: *Shakespeare and Religions,* Peter Holland (ed.), November (2001), 182-190.

11 Joseph Immanuel Landsman. *Toledot Yeshua haMashiah /Life of Christ.* London [1907].

12 His original last name is "Herschensohn." In the literature, he is also referred to as "Herschensohn-Lichtenstein." However, most of the time he simply went by "Jechiel Zebi Lichtenstein." The name is very frequently confused with Rabbi Isaac (Ignatz) Lichtenstein by other scholars and most commonly by library catalogs. *(Researchers, beware!)* Herschensohn sometimes appears in English language library catalogs as "Hirshenzon," the English transliteration of the German "Herschensohn." See Footnote 54.

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 80

baptized themselves in a river near Jassy, wishing in this way to lay the foundation of a Hebrew Christian Church."[13]

The question of whether Lichtenstein was truly an ordained rabbi is not entirely clear. Landsman, who would later be Lichtenstein's student in the late 1890s, said:

> He was a great Talmudic scholar, and also deeply versed in the Kabbala, the mystic literature of the Jews. He once told me himself that for a time he had been a wonder-rabbi with the Chassidim, but becoming acquainted with modern culture he had given it up and become a merchant.[14]

The title pages of some of his publications include the title of "Rav" before his name which was probably not just honorific. The fact that Landsman calls him a "wonder-rabbi"[15] says much. In any case, Lichtenstein's days as a wandering "miracle-working" rabbi were soon over; for, the *Haskalah*[16] eventually caught up with him and subsequently he became a merchant.

Sometime near or after 1855, he met Joseph Rabinowitz and gave him a New Testament; however, according to Landsman "at the time [Rabinowitz] did not consider it seriously. Mr. Lichtenstein married, subsequently, a sister of Joseph [Rabinowitz], but she died a short time afterwards."[17] Over the next decade, Lichtenstein began his literary career.

Hebrew Writer and Missionary

His earliest known work was *Limudei haNeviim*[18] ("The Teachings of the Prophets"), which he published in 1868 or 1869.

13 Landsman. "The Continuous Testimony at Our London Centre," 110; cf. Otto von Harling. "Jechiel Lichtenstein" [Obituary], *Saat auf Hoffnung*, 49 (1912), 52.

14 J. I. [Joseph Immanuel] Landsman. "The Continuous Testimony at Our London Centre," *The Scattered Nation*, 70 (April 1912), 110.

15 A "wonder-rabbi" is a less-used term for a rural Chassidic rabbi with reputed powers to heal or perform miracles, more commonly known as a "*tzaddik*." A "Tzaddik" with sufficient followers (i.e., Hassidim) is also known as a "Rebbe," the charismatic leader of a particular Hassidic sect.

16 The *Haskalah* translated is "Enlightenment." Its participants are called *maskilim* (singular: *maskil*). The *Haskalah* was a Jewish movement originating in 18th century Germany aimed at modernizing Jewish life and thought or the integration of Jews into the larger society. Notable features within the movement were cooperation with liberal-minded Christian thinkers and much of their literature was disseminated in Hebrew; Cf. Shmuel Feiner & David Sorkin. *New Perspectives on the Haskalah*. Oregon: Littman (2001).

17 Landsman. "The Continuous Testimony at Our London Centre," 110; cf. Kjær-Hansen. *Joseph Rabinowitz... ,* 36-37.

18 Y. Tz. Lichtenstein. *Limudei haNeviim.* Berlin (1868 or 1869).

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 81

According to Franz Delitzsch, Lichtenstein worked on *Limudei haNeviim* for 12 years.[19] Later, Harling said that Delitzsch had called the work "the most scholarly and curious work, which a Jewish-Christian had written."[20] *Limudei haNeviim* tried to combine the mystical teachings of the *Kabbalah* and the New Testament as it presents itself as a type of Bible commentary. Landsman explains it: "Lichtenstein undertook to harmonize the New Testament with the doctrines of the Cabbala, and the fruit of his studies was… [*Limudei haNeviim*]." [21]

Around the time of the publication of *Limudei haNeviim*, Lichtenstein came to the German city of Leipzig to meet Joachim Biesenthal, the leading Hebrew-Christian scholar and Hebrew writer of the middle 19TH century, who was entering his twilight years and was 27 years older than Lichtenstein. He wanted to thank Biesenthal for the benefit he had received from reading Biesenthal's Hebrew commentaries on various books of the New Testament (see footnote 9), which had been published in recent years.[22] It was around this time that his acquaintance with Professor Delitzsch commenced.

By 1872, Lichtenstein came to London and he was again baptized, this time by Henry Aaron Stern of the "London Society for promoting Christianity amongst the Jews." Around this time, Landsman says that Lichtenstein "was engaged for a short time in missionary work, both in Russia and [Rumania]." [23] That same year, *Derekh haKodesh*[24] ("The Way of Holiness"), a shorter version of *Limudei haNeviim*, was published in Berlin. By 1874, he was working with Pastor Weber of the Berlin Society in Neuendettelsau, Germany. He continued to work with the Berlin Society until 1879,[25] when he relocated to Russia, where his

19 Franz Delitzsch."Feigenbaum Knospen," *Saat auf Hoffnung*, 6 (1868), 189.
20 Harling, "Jechiel Lichtenstein," 53.
21 Landsman. "The Continuous Testimony at Our London Centre," 110.
22 Ibid.
23 Ibid.
24 Jechiel Zebi Lichtenstein. *Derekh haKodesh*. Berlin (1872).
25 Johannes Friedrich Alexander de le Roi. *Die evangelische Christenheit und die Juden*, Vol. 2, Berlin: H. Reuther (1891), 173; See also, Kai Kjær-Hansen. Joseph Rabinowitz and the Messianic Movement. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans/Handsel (1995), 37-38.

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 82

Chizzuk Emunah Emet[26] ("True Faith Strengthened") was published under the *nom de plume* "Even Tzehar" before the end of the year. This was a response to the second part of Isaac Troki's *Chizzuk Emunah* ("Faith Strengthened").[27]

GERMANY

In 1883, Lichtenstein published *Sheva Hochmot* (The "Seven Wisdoms") with the German subtitle, "Geography of the Talmud."[28] He wrote it under the name of Jechiel Zebi Herschensohn (his original Jewish surname). This book was later reprinted in 1912 by a Jewish publisher. It is a collection of rabbinic sayings on geography (and science in general). He also published *Toledot Yeshua*[29] ("The Life of Yeshua") in 1883 also under the pseudonym "Even Tzehar." The title, of course, a response to the rabbinic polemic commonly known as *Toledot Yeshu*. It was probably during this time that Lichtenstein began to engage Delitzsch in regular correspondence, in Hebrew, regarding Delitzsch's translation of the New Testament.[30] Many years later, in 1906, using the same name of Herschensohn, Lichtenstein's *Megale Sod* ("The Secret Scroll" or "Revealer of Secret[s]") appeared which was a commentary explaining selected difficult passages from throughout the Tanach. Curiously, the German title page prints the name of the author as "Hermann Herschensohn."[31]

26 Even Tzehar [Jechiel Lichtenstein]. *Chizzuk Emunah Emet*. Leipzig (1879); [This bibliographical information is taken from: Gustav Dalman. *Kurzgefasstes Handbuch der Mission unter Israel*. Berlin (1893), 111]; *Chizzuk Emunah Emet* is one notable work by Lichtenstein which researchers (this one included) have not been able to obtain or locate. It is probably no longer extant. It is worthwhile to note, that even in 1911, Canon Arthur Lukyn Williams had to borrow a copy from Hermann L. Strack in Berlin for his research he did in writing his *A Manual of Christian Evidences for Jewish People*. (See the next footnote.)

27 A. [Arthur] Lukyn Williams. *A Manual of Christian Evidences for Jewish People,* Vol. 1, London: S. P. C. K. (1911), x.

28 Jechiel Zebi Herschensohn. *Sheva Hochmot*. Lemberg (1883) [Reprinted in London (1912)].

29 Even Tzehar [Jechiel Lichtenstein]. *Toledot Yeshua*. [Lemberg?] (1883); a German translation later appeared in *Saat auf Hoffnung* and was reprinted as Jechiel Lichtenstein. *Toledoth Jeschua*. Leipzig (1907).

30 The correspondence is housed in the archives of the British and Foreign Bible Society in Cambridge, England. Lichtenstein's Hebrew correspondence to Delitzsch total 79 pages.

31 Jechiel Zebi Herschensohn / Hermann Herschensohn. *Megale Sod*. Budapest (1906).

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 83

By 1885, he joined the staff of the Institutum Judaicum in Leipzig, Germany, a postgraduate institute[32] founded by Franz Delitzsch,[33] as a teacher and tutor. During the 1887-1888 winter semester, as an example, Lichtenstein taught courses on the Book of Acts and the Tractate *Sanhedrin*.[34] In later years, he taught New Testament courses based on Delitzsch's Hebrew New Testament translation and Lichtenstein's own Hebrew commentary, and another course on Isaac Troki's *Chizzuk Emunah*.[35] He also taught what must have been a very interesting class in 1905 on "The Messianic Prophecies with Rashi and Kimchi"[36] (both well known medieval Jewish Bible commentators). This is just a sampling of the courses he taught. In 1894, Lichtenstein published *Yeshua veHillel*, his Hebrew translation of Franz Delitzsch's, *Jesus und Hillel* (1866).

New Testament Commentary In Hebrew

While several medieval rabbis have written anti-New Testament or anti-christian polemical treatises,[38] non-polemical commentaries of parts of the New Testament written in Hebrew up until the very beginning of the 18TH century simply did not exist. The first commentary on a book of the New Testament was by Johann Kemper (whose Jewish name was Rabbi Moshe

32 The Institutum Judaicum was considered one of the best places in mainland Europe to receive a Jewish missionary education. Its curriculum included classes in Yiddish, Hebrew, the Talmud, Christian and Jewish apologetics, Bible studies, and so on. The Institutum Judaicum later changed its name to the Institutum Judaicum Delitzschianum in honor of Franz Delitzsch after his death in 1890.

33 Harling. "Jechiel Lichtenstein," 54-55.

34 W. [Wilhelm] Faber. "Aus dem Jahresbericht über das Seminar des Institutum Judaicum zu Leipzig," *Saat auf Hoffnung*, 25 (1888), 50-51; See also Kai Kjær-Hansen. "Glimpses from Institutum Judaicum in Leipzig," *LCJE Bulletin*, 19 (Feb 1990), 13-16.

35 See the Summer Semester Class Schedules of the Institutum Judaicum in 1903 (*Saat auf Hoffnung,* 40 (1903), 63) and 1905 (*Saat auf Hoffnung,* 42 (1905), 122).

36 "Lehrplan des Institutum Judaicum Delitzschianum in Leipzig für das Sommersemester 1903" in *Saat auf Hoffnung,* 40 (1903), 63.

37 Franz Delitzsch. *Yeshua veHillel.* (Translated by Jechiel Lichtenstein.) Leipzig (1894).

38 For example, Rabbi Shemtob ben Yitzhak ibn Shaprut's Even Bohan ("The Touchstone") from 1380, that was a Hebrew translation and polemical commentary on Matthew. Cf. Pinchas E. Lapide. *Hebrew in the Church.* Eerdmans (1984), 46-48; José-Vicente Niclós. *Sem Tob Ibn Saprut. 'La Piedra de Toque' (Eben Bohan) Una Obra de Controversia Judeo-Cristiana.* Madrid: C. S. I. C (1997); George Howard, *Hebrew Gospel of Matthew.* 2ND Edition. Georgia: Mercer (1995).

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 84

ben Aharon), a Jewish believer from Krakow, Poland.[39] Between 1700 and 1710, Kemper wrote a Hebrew translation and commentary on Matthew. Interestingly, Israeli scholar, Pinchas Lapide states: "The first modern commentary on the Gospels [actually just Matthew] in Hebrew [entitled *Kol Kore*] was written by an Orthodox rabbi, Dr. Elie Soloweyczyk [Eliyahu Tsvi Levi Soloveichik], and published in Paris in 1875."[40] Lapide was not entirely correct is his statement. Kemper was the first Jewish individual to write a commentary in Hebrew on a part of the New Testament. Later in 1735, another Jewish believer, Heinrich Christian Immanuel Frommann, came out with his commentary and translation on Luke.[41] Moreover, Biesenthal subsequently came out with his first commentary on Romans in 1853. Following in these footsteps, Lichtenstein would slowly write his own commentary on not just a few books, but eventually the entire New Testament.

During his time at the Institutum Judaicum in Leipzig, Lichtenstein, in addition to his pedagogical responsibilities, continued his writing and research while assisting Delitzsch with his translation. Lichtenstein's overall contribution to Delitzsch's Hebrew translation of the New Testament still needs to be properly investigated. However, it was probably more substantive than merely proofreading. In English, Delitzsch spoke very highly of him: "Zebi Herschensohn named Jechiel Lichtenstein the most learned of my critics, [a] Jewish convert, who is now occupied with the development of a Hebrew commentary to our Hebrew N.T."[42] By 1891, the first part of

39 The manuscript is housed in the University of Uppsala in Sweden (Cf. Lapide. Hebrew in the Church, 76). Kemper also wrote a multi-volume commentary on the *Zohar* (easily over a 1,000 pages) from the viewpoint of a Jewish believer. Recently, an excellent introduction to Kemper's *Zohar* commentary has appeared, cf. Elliot R. Wolfson. "Messianism in the Christian Kabbalah of Johann Kemper," in *Millenarianism and Messianism in the Early Modern European Culture: Jewish Messianism in the Early Modern World,* edited by Matthew D. Goldish and Richard H. Popkin, the Netherlands: Kluwer Academic Publishers (2001), 139-187. For a good biographical account of Kemper, see the chapter entitled "'Rabbi' Joahn Kemper in Uppsala" in Hans Joachim Schoeps. *Philosemitismus im Barock.* Germany: J. C. B. (Paul Siebeck) Tübingen (1952), 92-133.

40 Pinchas Lapide. *Israelis, Jews and Jesus.* N. Y.: Doubleday (1979), 112; Cf. Kai Kjær-Hansen's book review: "Kol Kore or the Talmud and the New Testament" in *Mishkan* 4 (1986), 70-74.

41 Lapide. *Hebrew in the Church,* 77.

42 Jean Carmignac & Hubert Klein. *Traductions Hébraîques des Evangiles/Die vier Evangelien von Franz Delitzsch (1877-1890-1902),* Belgium: Brépols (1984), xvii.

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 85

Jechiel Zebi Lichtenstein's *Beur leSifre Berit HaHadashah* ("Commentary on the New Testament") was published.

The commentary was published in eight parts[43] over a span of 13 years, between 1891 and 1904: Matthew[44] (1891); Mark[45] and Luke (1896); John (1897); Acts (1898); Romans (1898); Corinthians, Galatians, Ephesians, Philippians, Colossians (one volume, 1901), Thessalonians, Timothy, Titus, Philemon, and Hebrews (one volume, 1902); James, Peter, John, Jude and Revelations (one volume, 1904). Nearly all of the commentary itself was in Rashi script,[46] while the New Testament text was in the traditional square script. Arthur Lukyn Williams said of the commentary: "J. Lichtenstein's commentaries on books of the New Testament are notes on difficult passages rather than a consecutive exposition."[47]

The commentary was apparently meant to be a companion volume to Delitzsch's own *magnum opus* Hebrew translation of the New Testament that provided elucidations and explanations relating to those parts that would be of interest to Jewish readers. Landsman states the reaction a Jewish individual he was evangelizing had towards the commentary:

> …it so happened that the Hebrew commentary to the New Testament, by Mr. Lichtenstein, of [Leipzig], fell into his hands. The book made a deep impression on him. Here a learned Hebrew Christian, with vast Jewish learning, was expounding and explaining the New Testament. Every word in the Hebrew New Testament and the commentary

43 All the individual commentaries have the general title of *Kommentar zum Neuen Testament/Beur leSifre Berit HaHadashah* and by 'J. Lichtenstein'; they are all in Hebrew, save for their German title pages, which are as follows: *Matthäus*. Leipzig (1891); *Marcus und Lucus.* Leipzig (1896); *Johannes.* Leipzig (1897); *Apostelgeschichte.* Leipzig (1898); *Römerbrief.* Leipzig (1898); *Briefe an die Korinther, Galater, Epheser, Philipper, Kolosser.* Leipizg (1901); *Briefe an die Thessalonicher, Timotheus, Titus, Philemon und Hebräer.* Leipzig (1902); *Briefe an die Jacobi, Petri, Johannes, Judä und die Offenbarung Johannis.* Leipzig (1904). The commentary was republished in 2002 as: *Yehiel Tsvi Lichtenstein. Sugiyot Nibharot BeSefer HaBerit Hadashah* [A Commentary on Selected Portions From the New Testament]. Jerusalem: Keren Ahvah Meshihit (2002).

44 Parts of the Matthew commentary were translated into German by Zöckler. Cf. Zöckler, *Aus Jechiel Lichtensteins hebräischen Kommentar zum Neun Testament.* Leipzig (1895).

45 The Mark commentary was translated into German by Kahan and Zottmaier. Cf. Kahan & Zottmaier. "Aus Lichtensteins hebräischen Kommentar zum Neun Testament. Das Evangelium nach Markus.," *Saat auf Hoffnung,* 40 (1903), 119-154.

46 Except for Matthew (1891) which is entirely in the traditional square script.

47 Hermann L Strack. *Jahrbuch der evangelischen Judenmission/Yearbook of the Evangelical Missions among the Jews,* Vol. 2, Leipzig: J.C. Hinrichssche Buchbandlung (1913), 13.

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 86

> sounded new and yet so homely, as if it were a message which suddenly reached him from home, which he had left long ago.[48]

Lichtenstein left a manuscript of a completely revised edition of the Commentary on Matthew after he died, posthumously published in 1913.[49]

YIDDISH TRANSLATION OF THE HEBREW BIBLE

At the same time he was writing his New Testament commentary and teaching at the Institutum Judaicum, Lichtenstein was also engaged in what appears to be a partial Yiddish translation of the Tanach.[50] He translated completely the Torah (Pentateuch), Joshua, Judges, Ruth, Jeremiah, Isaiah, Kings, and Samuel. Whether he completed the entire Tanach translation is not entirely clear. Perhaps the fact that there was another very good Yiddish translation of the Tanach available at the time did not help matters. This was by Mordecai Samuel Bergmann (1846-1922), a London-based Jewish believer, who in fact finished a complete translation of both the Tanach and New Testament in 1894.[51] There is no evidence that Lichtenstein ever attempted a Yiddish translation of the New Testament, since there were already multiple translations available by other Jewish believers from this time period, including one translated in part by his former brother-in-law, Joseph Rabinowitz.[52]

---

48 J. I. [Joseph Immanuel] Landsman. "A Mission Tour in Russia" in *The Scattered Nation,* 61 (Jan 1910), 52.

49 Jechiel Zebi Lichtenstein. *Beur lesifre berit haHadashah /Kerech [aleph]: Matai.* Paul Levertoff & Heinrich Laible (eds.), Leipzig (1913); It is republished in Yehiel Tsvi Lichtenstein. *Sugiyot Nibharot BeSefer HaBerit Hadashah,* 13-63.

50 All the volumes were translated into Yiddish by 'Jechiel Lichtenstein' and published by 'British and Foreign Bible Society' (B. F. B. S.); *Sefer Yeshiyeh.* (1891) [Reprinted 1903]; *Sefer Yirmiyah.* (1892) [Reprinted 1903]; *Sefer Bereshit.* (1893); *Sefer Shemot.* (1894); *Sefer Vayikra.* (1895); *Sefer Bamidbar.* (1896); *Sefer Devarim.* (1897); *Sefer Yehoshua uShoftim, veMegilat Rut* (1898); *Sefer Shemuel.* (1 ve-2). (1900); *Melakhim* (1 ve-2). (1901). There may be more translations of the books of the Tanach which were published, however, only a thorough search of the B. F. B. S.'s archives or library would answer this.

51 Leonard Prager. *Yiddish Culture in Britain.* Frankfurt Am Main: Peter Lang (1990), 149-150.

52 Joseph Rabinowitz & Joseph Lerner. *Sifre haBerit haHadashah.* [in Yiddish] Berlin: British & Foreign Bible Society/Mildmay Mission to the Jews (1901).

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 87

Conclusion

The question of why Lichtenstein is not so well known, comparatively speaking, to the other Jewish believers discussed in the introduction is a good one and has no obvious answer. Landsman states that for Lichtenstein "direct mission work was not his vocation. He was no speaker, nor was he able to carry on a discussion. He was most happy engaged in tutorial work; and since 1886…he was connected with the Institutum Judaicum."[53] Some people fare better as seminary professors than pulpit preachers. Also working against him was the fact that nearly all of his publications were in Hebrew or Yiddish (save for a few German articles in *Saat auf Hoffnung*). This certainly limited his potential reader to an educated Jewish audience. In this regard, he was quite the opposite of Paul Phillip Levertoff, the future successor to his position at the Institutum Judaicum, who while also quite a prolific writer in Hebrew, also wrote quite extensively in German and English which helped Levertoff reach a far wider readership. Additionally, there might have been confusion regarding his name since he shared the same last name as the Hungarian Rabbi Isaac Lichtenstein,[54] another well known Jewish believer.

Lichtenstein died at the age of 81 on February 12, 1912. Four decades later, Otto von Harling, looking back at his years when he had been a student at the Institutum Judaicum, recalled fondly how he called Lichtenstein the "Rebbe."[55] It is also worth quoting what Harling said about Lichtenstein, apparently near the end of Lichtenstein's life:[56]

53 J. I. [Joseph Immanuel] Landsman. "The Continuous Testimony at Our London Centre" in *The Scattered Nation,* 70 (April 1912), 110.

54 In many of their publications, they abbreviated their first names as "J. [Jechiel (Tsvi)] Lichtenstein" and "I. [Isaac/Ignatz] Lichtenstein." The confusion between them is due to the nature of the writing system in which their names were printed. Most German books at that time were printed in Fraktur, a gothic style alphabet (a variation of the Old Latin alphabet; it appears somewhat similar ot the Old English font on most computers.) The appearance of the capital letters "I" and "J" are identical in Fraktur; hence the source of confusion.
This is a sample of Fraktur.

55 Otto von Harling. "Erinnerungen an Jechiel Lichtenstein.," *Saat auf Hoffnung,* 73 (1950), 164.

56 Otto von Harling. *Um Zions willen: ein Leben im Dienst des Evangeliums unter Israel.* Neuendettelsau: Freimund (1952), 59; My thanks to Doris Wearp for translating this passage from the German.

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 88

> After he had completed his Hebrew commentary to the New Testament earlier in his life, he expected that the Lord would take him home soon. He showed me the inscription he wished to have written on his gravestone. The language he chose was Hebrew to make sure that everybody would realize that even though he would be buried as a Christian among Christians, he stayed faithful to his own people: the Jews. The inscription should read:
>
> *Here rests a disciple of Yeshua the Messiah,*
> *A brother in the spirit of the church of Jerusalem*
> *Jechiel Lichtenstein*
> *May his writings [life's work] be a blessing to all.*
>
> To my question which church he meant, the 'apostolic church,' or the new church of Israel which we are all waiting for, he answered: 'The first church in Jerusalem, which was Jewish, whose leader was Peter, as head of the Jewish-Christian church. There I felt at home. Among you I was a guest. I often saw Peter,' he said and then very mysteriously added: 'I also saw the Lord; but He looks quite different than the Goyim think." He had seen the Lord in a vision, the way he came into this world as a Jew.

Lichtenstein, the Romanian Hassid and sometime *tzaddik*, was a Bible commentator, translator, teacher, and overall rabbinic scholar. Like other Jewish believers of his generation, he was the product of an entirely different age. He came from a time when it was not at all unusual for a Jewish believer to have a strong yeshiva background. Today, obviously, quite the opposite is true.

Lichtenstein's writings are slowly being republished in Israel today: his New Testament Commentary was republished[57] in 2002 and *Limudei HaNeviim* is scheduled for publication in the near future. It is hoped that this brief overview will stimulate further discussion and interest in translating some of his writings from Hebrew into English; a thorough and critical analysis of his life and work is certainly required.

57 Yehiel Tsvi Lichtenstein. *Sugiyot Nibharot BeSefer HaBerit Hadashahh.* Jerusalem: Keren Ahvah Meshihit (2002). Readers should beware it has been slightly edited, which explains the different title (e.g., *Sugiyot Nibharot*…instead of *Beur leSifre*...). Researchers using *Sugiyot Nibharot* are advised to double-check the original publication *(Beur leSifre)* if they need to employ Lichtenstein's commentary.

Kesher.15 7/30/02 7:54 PM Page 89

ACKNOWLEDGEMENTS

Many thanks to all of those who assisted me in one manner or another on this paper: my wife Lidia Esther Hernández-Quiñónez, Kai Kjær-Hansen, Tsvi Sadan, David Rudolph, Jürgen Kalms, and Victor Smadja. Thanks to the Jerusalem-based publisher, Keren Ahvah Meshihit, for kindly allowing me to revise this paper, an earlier version of which they published this year in Hebrew translation.[57]

Jorge Quiñónez ‹jorgequinonez@yahoo.com› (B. S., San Diego State University; M. Ed., National University) is an educator and researcher in San Diego, California, U.S.A.

57 Jorge Quiñónez. "An Overview of the Literary Life of Jechiel Zebi Lichtenstein (1831-1912)" in *Yehiel Tsvi Lichtenstein. Sugiyot Nibharot BeSefer HaBerit Hadashah,* 9-12.

ויאשרו הוועדה המקומית את הכרזתו של שר הפנים על שטחים נוספים בשטח השיפוט של העיר נתניה בהתאם לסעיף 17 לחוק.

18) הוועדה המקומית תקבע את מספר חברי מועצת העיר נתניה ואת הרכבה.

19) הוועדה המקומית תקבע את מספר חברי מועצת העיר נתניה ואת הרכבה.

20) הוועדה המקומית תקבע את מספר חברי מועצת העיר נתניה ואת הרכבה.

דווקא (בלשונו) אלה בני ישראל שאינם לובשים תפילין כל היום אלא רק לפני הפה עם ישראל
ומכלליו - כי בכלל גדול הוא ישראל בכלל לפי הרוב הוא בתר רובא (תוליו י"א). והיתה
קבלת מתי כי דווקא עם ישראל בכללו לפי הרוב הוא בתר רובא (תוליו י"א). והיתה

את העשרת י"ד 16, 19 במארים ולום ולא מקיקה אשיו ולאמר ותמר

ומזה אמרו תמאה ולבש אחר ולישן אצל לילעג אמאם ברע ובזוי
לקלקלה) כי עמה לשמעה בין הגדה כי בין נעדה

ומתח בית לתם וגר בית בנומה השמים ועמ"ש לחלק 3 בזה.
יח. חג.
אמנוש. ובלשון יונית ואשכנזית נקראים מאניע. ובתרגומו ל' ם ב
במלעד בכמה שמות עלמות רב ושמואל נעגן
גם חמה אל הכוכבים ומזלות המקומות ומהנים את העגולות.

ב

לעמרות.

ווירד נעגנעג) ומות יגא לעעתיק בחנות ישפפפ×ג ובן ראו לתעתיק
כי הוא תחת בומתם וקרא את שמו הוא מעל שם מתי
וקראו שמו עמנואל ולפניו במקרא הנמת וקראת שמו . ולעתי
בקש יעקב לנלות את הקץ ומחלקה הימנו בין הכוכבים שנראו כי הם הכוכבים
וקראו אותם בכוכבים הנראים ומה שאמרו
אמר (ב"ב) כי ידעתי אתי מה מחשבותיו וגו' ב"א לי"א הימים שעתידים לבא ואתי לתם מה שהיו עתידים לעשות לתם ובן משה
(ראשית ת) האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית
הימים ומה שאמרו באחרית הימים אינה אלא לבני
ומה שאמרו אל בעל חוזק אמונה אלהי אבא אליהם ויגד להם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים
אינה שאלת בלבד כי אם תכונה בהם את המלך עליהם רבות
הכתוב אל מספר (שה"ש ו ו 8) ועלמות אין מספר
הנכר לא מבעלת אלא בעלת הבית ולכן ומה שאמרו
תכתוב לתשמיענו שהיו רבותם אלה שלא נכתב בהם ברך ברך
אל בכל מקום שהיו נוהגים
ברך ברך בעלמה ברך ברך בעלמה ברך ברך בעלמה
מוה כי ב"ה ברך ברך הוא בעלמה ולדבריהם יקשה מפני מה לא אמר
הכתוב בלשון המשפיע

לקום מפני מלך שאינו יהודי, שנאמר "ויקם יהושפט ויבא בית ה' ושוב אל ירושלים" (דה"ב יט, ב). ואף על פי שהוא מלך גדול ומפורסם, ואין כל העם יכולים לעמוד מפניו, מכל מקום חייב

ומשלחים עם כל אחד ואחד מהם שני עבדיו אל המלך לומר
אליו אדוני המלך הנה עבדיך באו אליך לשמוע את חכמת
שלמה אשר נתן אלהים בלבו והוא עתיד לבוא אליך
ולהביא לך מתנות כלי כסף וכלי זהב ובגדים סוסים
ופרדים ונשאי כלי מלחמה וכלי שיר ומגדנות ובשמים
ומרקחים ומיני מגדים ומיני פרי הארץ ומיני פרי
האילן ומיני עשבים ומיני זרעים ומיני אבנים טובות
ומרגליות ומיני מחמדות ומיני נפלאות ומיני תבואות
ומיני מאכלים ומיני משקים ומיני מלבושים ומיני
כלים ומיני מרכבות ומיני פרשים ומיני רוכבים ומיני
חיות ומיני עופות ומיני דגים ומיני זוחלים ומיני
מרחשים ומיני מרמשים ומיני מכשפים ומיני מכשפות
ומיני מזיקים ומיני מחשבות ומיני מעשים ומיני
מלאכות ומיני מלאכים ומיני שדים ומיני רוחות
ומיני מזלות ומיני כוכבים ומיני גלגלים ומיני
מערכות ומיני מלחמות ומיני מגפות ומיני רעבון
ומיני שבי ומיני שלל ומיני בזה ומיני חמס ומיני
גזל ומיני עושק ומיני רמיה ומיני מרמה ומיני
תחבולות ומיני עצות ומיני מחשבות ומיני מעשים
ומיני מלאכות ומיני מלאכים ומיני שדים ומיני
רוחות ומיני מזלות ומיני כוכבים ומיני גלגלים
ומיני מערכות ומיני מלחמות ומיני מגפות ומיני
רעבון ומיני שבי ומיני שלל ומיני בזה ומיני חמס
ומיני גזל ומיני עושק ומיני רמיה ומיני מרמה
ומיני תחבולות ומיני עצות ומיני מחשבות ומיני
מעשים ומיני מלאכות ומיני מלאכים ומיני שדים
ומיני רוחות ומיני מזלות ומיני כוכבים ומיני
גלגלים ומיני מערכות ומיני מלחמות ומיני מגפות
ומיני רעבון ומיני שבי ומיני שלל ומיני בזה ומיני
חמס ומיני גזל ומיני עושק ומיני רמיה ומיני
מרמה ומיני תחבולות ומיני עצות ומיני מחשבות
ומיני מעשים ומיני מלאכות ומיני מלאכים ומיני
שדים ומיני רוחות ומיני מזלות ומיני כוכבים
ומיני גלגלים ומיני מערכות ומיני מלחמות ומיני
מגפות ומיני רעבון ומיני שבי ומיני שלל ומיני
בזה ומיני חמס ומיני גזל ומיני עושק ומיני רמיה
ומיני מרמה ומיני תחבולות ומיני עצות ומיני
מחשבות ומיני מעשים ומיני מלאכות ומיני מלאכים
ומיני שדים ומיני רוחות ומיני מזלות ומיני
כוכבים ומיני גלגלים ומיני מערכות ומיני
מלחמות ומיני מגפות ומיני רעבון ומיני שבי
ומיני שלל ומיני בזה ומיני חמס ומיני גזל ומיני
עושק ומיני רמיה ומיני מרמה ומיני תחבולות
ומיני עצות

לא יהיה בהוראות סעיף זה כדי לגרוע מזכותו של אדם לתבוע פיצויים בשל נזק שנגרם לו עקב הפרת חובה חקוקה.

מחיקת תביעה

מה שלא נתבע נמחל

מחיקת תביעה מחמת שלא נתבעה בזמן

מחיקת תביעה מחמת שלא נתבעה בזמן

**מחיקת תביעה מחמת שלא נתבעה בזמן

(19) אלא אמר אביי כגון דאמר ליה מר לדידי לא אמרת ליה מידי

ואפילו בדבר שאינו מתקיים כגון שאמר לו אל תאמר לאדם פלוני כך ואמר לו אל תאמר לו כך ואמר לו כך אמר לו כך אמר לו כך א

(28) ואמר אליהם אלהי אבותינו ה' בחר בי מכל בית אבי לעלות על ישראל למלך לעולם כי ביהודה בחר לנגיד ובבית יהודה בית אבי ובבני אבי אותי רצה למלך על כל ישראל: (29) ומכל בני כי רבים בני נתן לי את שלמה בני לשבת על כסא ממלכות ה' על ישראל: (30) ויאמר אלי שלמה בנך הוא יבנה בתי וחצרותי כי בחרתי בו לבן ולי לאב: (31) ואני אמרתי אתכם ממלכתו עד להעשות מצותי ומשפטי כהיום הזה: (32) ועתה לעיני כל ישראל קהל ה' ובאזני אלהינו שמרו ודרשו את כל מצות ה' אלהיכם למען תירשו את הארץ הטובה והנחלתם לבניכם אחריכם לעולם: (33) ואתה שלמה בני דע את אלהי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה כי כל לבבות דורש ה' וכל יצר מבין כל הרהורי מחשבות אם תדרשנו ימצא לך ואם תעזבנו יזנח לעולם: (34) ראה עתה כי בך בחר ה' לבנות בית למקדש היה חזק ועשה: (35) ויתן דויד לשלמה בנו את תבנית האולם ובתיו ואוצרותיו ועליותיו וחדריו הפנימיים ובית הכפורת: (36) ואת תבנית כל אשר היה על לבו לחצרות בית ה' ולכל הלשכות סביב לאוצרות בית האלהים ולאוצרות הקדשים: (37) ולמחלקות הכהנים והלוים ולכל מלאכת עבודת בית ה' ולכל כלי עבודת בית ה': (38) ויתן לשקלים זהב לכלי זהב לכל כלי עבודה ולכלי כסף לכל כלי עבודה: (39) ולמנורות זהב ולנרותיהם זהב לשקל לכל מנורה ומנורה ולנרותיה ולמנורות כסף לשקל לכל מנורה ומנורה ולנרותיה כמשפט לכל כלי עבודה: (40) ולשלחנות לחם הפנים לשלחן שלחן זהב ולמזלגות וזרקות וכפות זהב טהור ולמזרקות זהב לשקל לכל מזרק ומזרק וכסף לשקל לכל מזרק ומזרק: (41) ולמזבח קטרת זהב מזוקק במשקל ולתבנית המרכבה לכרובים זהב פורשי כנפים וסככו על ארון ברית ה': (42) הכל בכתב מיד ה' השכיל אתי בכל מלאכת התבנית: (43) ויאמר דויד לשלמה בנו חזק ואמץ ועשה אל תירא ואל תחת כי יהוה אלהים אלהי עמך לא ירפך ולא יעזבך עד כלותך את כל מלאכת עבודת בית ה': (44) והנה מחלקות הכהנים והלוים לכל עבודת בית האלהים ואתך בכל מלאכה לכל נדיב לב בחכמה לכל עבודה וגם השרים ולכל עמך יהיו לכל דבריך: (45) ויאמר דויד המלך אל כל הקהל את שלמה בני בחר בו אלהים נער ורך והמלאכה גדולה כי לא לאדם הבירה כי לה' אלהים: (46) ובכל כחי הכינתי לבית אלהי הזהב לדברים לזהב והכסף לכסף והנחשת לנחשת הברזל לברזל והעצים לעצים אבני שהם ואבני מלואים פוך וכל יקר ושיש לרוב: (47) וגם בעבור רצותי בבית אלהי סגלתי לבית אלהי מכל אשר הכינתי לבית הקדש: (48) שלשת אלפים כנרים זהב ושבעת אלפים כנרים כסף לטוח קירות הבתים: (49) לזהב לזהב ולכסף לכסף ולכל מלאכת יד חרשים ומי מתנדב למלא ידו היום ליהוה: (50) ויגילו כל העם אשר התנדבו כי בלבב שלם הם נדבו ליהוה ודויד המלך גם הוא שמח שמחה גדולה: (51) ויברך דויד את יהוה לעיני כל הקהל ויאמר דויד ברוך אתה יהוה אלהי ישראל אבינו מן העולם ועד העולם: (52) לך יהוה הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההוד כי כל בשמים ובארץ לך יהוה הממלכה והמתנשא לכל לראש: (53) והעשר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל: (54) ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך: (55) ומי אני ומי עמי כי נעצר כח להתנדב ככה כי ממך הכל ומידך נתנו לך: (56) כי גרים אנחנו לפניך ותושבים ככל אבותינו כצל ימינו על הארץ ואין מקוה: (57) יהוה אלהינו כל ההמון הזה אשר הכינו לבנות בית לשמך מידך היא ולך הכל: (58) וידעתי אלהי כי אתה בוחן לבב וישר ברצה אתה נתתי כל אלה וברצון לבי התנדבתי כל העם הנמצאים פה ראיתי בשמחה נתנו לך: (59) יהוה אלהי אברהם יצחק וישראל אבותינו שמרה זאת לעולם לבב מחשבות לבם והכן לבבם אליך: (60) ושלמה בני נתן לבב שלם לשמור מצותיך עדותיך וחקיך לעשות הכל ולבנות הבירה אשר הכינותי: (61) ויאמר דויד אל כל הקהל ברכו נא את יהוה אלהיכם ויברכו כל הקהל את יהוה אלהי אבותיהם וישתחוו ויקדו ליהוה ולמלך: (62) ויזבחו זבחים ליהוה ויעשו עולות ליהוה ביום ההוא פרים אלף ואילים אלף וכבשים אלף ונסכיהם וזבחים לרב לכל ישראל: (63) ויאכלו וישתו לפני יהוה ביום ההוא בשמחה גדולה וימליכו שנית לשלמה בן דויד ויסכו לו ליהוה לנגיד וצדוק לכהן: (64) וישב שלמה על כסא יהוה למלך תחת דויד אביו ויצלח וכל ישראל שמעו אליו: (65) וכל השרים והגבורים וגם כל בני המלך דויד נתנו יד תחת שלמה המלך: (66) ויגדל יהוה את שלמה לעיני כל ישראל ויתן עליו הדר מלכות אשר לא היה על כל מלך לפניו על ישראל: (67) ודויד בן ישי מלך על כל ישראל: (68) והימים אשר מלך על ישראל ארבעים שנה בחברון מלך שבע שנים ובירושלם מלך שלשים ושלש שנה: (69) וימת בשיבה טובה שבע ימים עשר ועשר ומלכות ומכבוד ועושר וגבורה ומלכות עליו ועל ישראל ועל כל ממלכות הארצות: (70) ודברי דויד המלך הראשנים והאחרונים הנם כתובים בדברי שמואל הרואה ובדברי נתן הנביא ובדברי גד החוזה: (71) על כל מלכותו וגבורתו ועל העתים אשר עברו עליו ועל ישראל ועל כל ממלכות הארצות: (72) ויתפלל שלמה בן דויד אל יהוה אלהיו ויאמר אליו יהוה אלהיך אשר תשאל ממני תן לך: (73) ויאמר שלמה לאלהים כי עשית עם דויד אבי חסד גדול ואתה המלכתני תחתיו: (74) יהוה אלהים יאמן דברך על דויד אבי כי אתה המלכתני על עם רב כעפר הארץ: (75) עתה יהוה אלהים יאמן נא דברך על דויד אבי כי אתה המלכתני על עם רב כעפר הארץ: (76) עתה יהוה אלהים תן לי חכמה ומדע ואצא לפני העם הזה ואבא כי מי יוכל לשפט את עמך הגדול הזה: (77) ויאמר האלהים אל שלמה יען כי היתה זאת בלבבך ולא שאלת עשר נכסים וכבוד ונפש שנאיך ולא שאלת ימים רבים ושאלת לך חכמה ומדע אשר תשפוט את עמי אשר המלכתיך עליו: (78) החכמה והמדע נתון לך ועשר ונכסים ויקר אתן לך אשר לא היה כן למלכים אשר לפניך ואחריך לא יהיה כן: (79) ויבא שלמה מבמת גבעון ומלפני אהל מועד ירושלם וימלך על ישראל: (80) ויאסף שלמה רכב ופרשים ויהי לו אלף וארבע מאות רכב ושנים עשר אלף פרשים ויניחם בערי הרכב ואת המלך בירושלם: (81) ויתן המלך את הכסף ואת הזהב בירושלם כאבנים ואת הארזים נתן כשקמים אשר בשפלה לרוב: (82) ומוצא הסוסים אשר לשלמה מקוה ומקוה סוחרי המלך יקחו מקוה במחיר: (83) ועלה ויצא מרכבה מצרים בשש מאות כסף וסוס במאה וחמשים וכן לכל מלכי החתים וארם בידם יוציאו: (84) ויתיעץ שלמה לבנות בית לשם יהוה ובית למלכותו: (85) ויהי שלשת אלפים ושש מאות איש נושאי סבל ושמנים חצבים בהר: (86) ויאמר שלמה אל חורם לאמר כאשר עשית עם דויד אבי ותשלח לו ארזים לבנות לו בית לשבת בו הנה אנכי בונה לשם יהוה אלהי להקדיש לו להקטיר לפניו קטרת סמים ולמערכת תמיד ולעולות בבקר וערב בשבתות וחדשים ובמועדי יהוה אלהינו לעולם זאת על ישראל: (87) והבית אשר אני בונה גדול כי גדול אלהינו מכל האלהים: (88) ומי יעצר כח לבנות לו בית כי השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו ומי אנכי אשר אבנה לו בית כי אם להקטיר לפניו: (89) ועתה שלח לי איש חכם לעשות בזהב ובכסף ובנחשת ובברזל ובארגמן ותולעת שני ותכלת וידע לפתח פתוחים עם החכמים אשר עמי ביהודה ובירושלם אשר הכין דויד אבי: (90) שלח לי עצי ארזים ברושים ואלגומים מלבנון כי אני ידעתי כי עבדיך יודעים לכרות עצי לבנון והנה עבדי עם עבדיך: (91) ולהכין לי עצים לרוב כי הבית אשר אני בונה יהיה נפלא וגדול: (92) והנה לחוטבים עצי הכרת עבדיך נתן עשרים אלף כור מכת חטים ומכת שעורים עשרים אלף ומכת יין עשרים אלף בת ומכת שמן עשרים אלף בת: (93) ויאמר חורם מלך צר בכתב אשר שלח לשלמה באהבת יהוה את עמו נתנך עליהם למלך: (94) ויאמר חורם ברוך יהוה אלהי ישראל אשר עשה את השמים ואת הארץ אשר נתן לדויד המלך בן חכם ידע חכמה ובינה אשר יבנה בית ליהוה ובית למלכותו: (95) ועתה שלחתי חכם יודע בינה לחורם אבי: (96) בן אשה מבנות דן ואביו איש צרי יודע לעשות בזהב ובכסף בנחשת בברזל באבן ובעצים בארגמן בתכלת ובבוץ ובתולעת שני ולפתח כל פתוח ולחשב כל מחשבת אשר ישימון לו עם חכמיך ועם חכמי אדני דויד אביך: (97) ועתה את החטים והשעורים השמן והיין אשר אמר אדני לעבדיו: (98) ואנחנו נכרת עצים מן הלבנון כל צרכך ונביאם לך רפסים על הים ואתה תעלם לירושלם: (99) ויעש שלמה את כל האנשים הגרים אשר נמצאו בארץ ישראל אחר המספר אשר ספר אותם דויד אביו ויהי מאה וחמשים אלף ושלשת אלפים ושש מאות: (100) ויעש מהם שבעים אלף נושאי סבל ושמנים אלף חצבים בהר ושלשת אלפים ושלש מאות מנצחים להעמיד בעם העושים במלאכה: (101) וישלח שלמה אל חורם לאמר כאשר עשית עם דויד אבי לשלח לו ארזים לבנות לו בית לשבת בו כן עשה עמדי: (102) הנה בניתי בית לשם יהוה אלהי להקדיש לו להקטיר לפניו קטרת סמים ולמערכת תמיד ולעולות בבקר וערב בשבתות וחדשים ובמועדי יהוה אלהינו לעולם זאת על ישראל: (103) והבית אשר אני בונה גדול כי גדול אלהינו מכל האלהים: (104) ומי יעצר כח לבנות לו בית כי השמים ושמי השמים לא יכלכלוהו ומי אנכי אשר אבנה לו בית כי אם להקטיר לפניו: (105) ועתה שלח לי איש חכם לעשות בזהב ובכסף ובנחשת ובברזל ובארגמן ותולעת שני ותכלת וידע לפתח פתוחים עם החכמים אשר עמי ביהודה ובירושלם אשר הכין דויד אבי: (106) שלח לי עצי ארזים ברושים ואלגומים מלבנון כי אני ידעתי כי עבדיך יודעים לכרות עצי לבנון והנה עבדי עם עבדיך: (107) ולהכין לי עצים לרוב כי הבית אשר אני בונה יהיה נפלא וגדול: (108) והנה לחוטבים עצי הכרת עבדיך נתן עשרים אלף כור מכת חטים ומכת שעורים עשרים אלף ומכת יין עשרים אלף בת ומכת שמן עשרים אלף בת: (109) ויאמר חורם מלך צר בכתב אשר שלח לשלמה באהבת יהוה את עמו נתנך עליהם למלך: (110) ויאמר חורם ברוך יהוה אלהי ישראל אשר עשה את השמים ואת הארץ אשר נתן לדויד המלך בן חכם ידע חכמה ובינה אשר יבנה בית ליהוה ובית למלכותו: (111) ועתה שלחתי חכם יודע בינה לחורם אבי: (112) בן אשה מבנות דן ואביו איש צרי יודע לעשות בזהב ובכסף בנחשת בברזל באבן ובעצים בארגמן בתכלת ובבוץ ובתולעת שני ולפתח כל פתוח ולחשב כל מחשבת אשר ישימון לו עם חכמיך ועם חכמי אדני דויד אביך: (113) ועתה את החטים והשעורים השמן והיין אשר אמר אדני לעבדיו: (114) ואנחנו נכרת עצים מן הלבנון כל צרכך ונביאם לך רפסים על הים ואתה תעלם לירושלם: (115) ויעש שלמה את כל האנשים הגרים אשר נמצאו בארץ ישראל אחר המספר אשר ספר אותם דויד אביו ויהי מאה וחמשים אלף ושלשת אלפים ושש מאות: (116) ויעש מהם שבעים אלף נושאי סבל ושמנים אלף חצבים בהר ושלשת אלפים ושלש מאות מנצחים להעמיד בעם העושים במלאכה:

(32) ויתחו שם אהל במקום הזה.

רק מאהל אחד שם, כמו בהמשך.

אפרתיקא ובעלי המלחמה שהיו שם מספר
ארץ הגבורים שהיו שם מספר שנים (ראשונים) ונפלו
בגבעת הגבורים שם ע"ש שנפלו שם ומקום
ושם הוא ארץ מחבת שהיו שם מלאכת
מעשי שם מכונית הזאת שעשו לעצמם ובין
(שמה שמעתיקו בתוך ו' אותיות הוא כי לפי הנראה בם

עמוד זה חסר במהדורות הרגילות.

במעוך לשון לשון ע"ש, ומעלך בדרכיהם ע"ש, ומעלך שמעו בדרכיהם ובין
שמעו שם מכונית הזאת שעשו לעצמם ובין
(שמה שמעתיקו בתוך ו' אותיות הוא כי לפי הנראה בם

(28) המחלים במחלים. בן חזק המגרש בם מקום למקום במחלים
2*

בלשון י' 4 חלקי.

המכוונאי לשון בסי' ד' בסם 36 ע"ש, והוא יותר נכון.
המעשה ע"ש ובין במעשה בם במקום ר' 38 בלשון.
המעלות בם ע"ש אלא שהוא מ

ומן פת התנור אבל מאת בנות התלים בדיעה שעיבדום לפי
תכמת אלהים ולא לפי תכמת העולם בדיעה שעיבדום לפי
מעשה (על כן יש הנוהגים לא אכל לפי תכמת אלהים ולא אכל לפי תכמת
אלהים שעבדום ואשתו האחים אכל ושתה לפי תכמת אלהים שעבדום
בכל מעשה ואשתו האחים אכל ושתה לפי תכמת אלהים שעבדום
בכל מעשה (על כן יש הנוהגים לא אכל לפי תכמת העולם ממעשה) מה שיתכן לא אכל לפי תכמת
אלהים שעבדום ואשתו האחים אכל ושתה לפי תכמת אלהים שעבדום
בכל מעשה (על כן יש הנוהגים לא אכל לפי תכמת העולם ממעשה) מה שיתכן לא אכל לפי תכמת

אמר הכותב פעלים, ונלמדין משם לקיים בשם כותב הוא נמצא גם
אצל תכמי הידועים הפלסופים והמקובלים.
8) ואמת שמת את הדברים יפסיק, כי יאמר ושאלה את אמת
מם השאל מאבות הפסוקים ר' 24 עיש.
25) וידי במשמעות הרביעית. בתלמוד בדרכים ב' עיב בשם רבי
שם אין דרך לומר כן אלא בדבר שהוא מקוה אצל העכרים בימי קדם עיש ומכאן
מכבל ובמלכות בבל תלקון בלי תלקון, ומתלוקת רבי ור' נתן הוא
למעמדותיו, ור' נתן אמר שם שיש משמעות לזו תלקה כי הוא
אברם ממשמעות הזו תלקה כי בן תלקו הדומים את את תלקה
25) וידי במשמעות הרביעית. בתלמוד בדרכים ב' עיב בשם רבי
אשר הכותב פעלים, ונלמדין משם לקיים בשם כותב הוא נמצא גם
אצל תכמי הידועים הפלסופים והמקובלים.
8) ואמת שמת את הדברים יפסיק, כי יאמר ושאלה את אמת
מם השאל מאבות הפסוקים ר' 24 עיש.
25) וידי במשמעות הרביעית. בתלמוד בדרכים ב' עיב בשם רבי
שם אין דרך לומר כן אלא בדבר שהוא מקוה אצל העכרים בימי קדם עיש ומכאן
מכבל ובמלכות בבל תלקון בלי תלקון, ומתלוקת רבי ור' נתן הוא
למעמדותיו, ור' נתן אמר שם שיש משמעות לזו תלקה כי הוא
אברם ממשמעות הזו תלקה כי בן תלקו הדומים את את תלקה
31) למה חלק לבן פי למה התפצל חחל לתעות
ועל לחלק ר' 20 ומקום ר' 23 וחלק.
36) בעיצת בבוא ע' למעלה ם' 20 בוה.

11) לא הבא אל תמה מאמא את האדם. אינו פותח לדברי התמהה
נפש האדם בכלל (כי נפש הוא כמו נפש חיה ונפש אשר תגיע בכל
(ויקרא י"א מ"ו) לא תתמאו את נפשותיכם וגו' כי הכונה שם על
רבר מתא ויקרא לו) שמשפ האדם תמאו. אבל באמת לא הנעה
נפש האדם בכלל (כי נפש הוא כמו נפש חיה ונפש אשר תגיע בכל
(ויקרא י"א מ"ו) לא תתמאו את נפשותיכם וגו' כי הכונה שם על
רבר מתא ויקרא לו) שמשפ האדם תמאו. אבל באמת לא הנעה

אמרו אמתו ועל בהסמפות שם ובאות רבתי.
16) ויען ואמר אלי אשר ואמר אתה הוא המשית בן אלהים חיים
זה פמאים בבכורות ה"ה ע"א עיש.
בתו"ל ע' סמדרין קי"ו עיב ואילך אלקשע ובו ס"א ואילך אלקשע
אמרו אמתו ועל בהסמפות שם ובאות רבתי.
16) ויען ואמר אלי אשר ואמר אתה הוא המשית בן אלהים חיים
זה פמאים בבכורות ה"ה ע"א עיש.

2) קבלת הוקים. פי' מורי התורה ע"ד שאמרו בתלמוד תחרת
פי זקן זה שקנה חכמה. ועל הרוב הוי בימי קדם זקנים בעלי
בימי עלומם שמשו רבותיהם. ועוד קבלת הוקים הם
מצות שאינם נגמרים בתורת משה רק הם מלומדים בפיהם על ידי
אשר יורוך ועיש. ובן בתירה היתה נוהג מהלל ושמאי בשם
בתלמוד שבת ד' ע"ב. ועיש שהם נוהגו לקדשים ותלמידיהם נהגו אף
לתלולי. והיו חכמים שפקפקו בנשואי ילים על דרך אליעזר בן תקון
במשנה עדיות פ"ה מ"ו. ובן האזן הוא עמד נגד הוראת חבירו לגמרי
נהג סנהדרין אלו לעיר ב' — ובתלמוד אמרו הטעם
בגמרא) שכבה פליטים אחי הורדוס ממרדכים והוא אצל עין הירדן
הורדוס. וזה קסרי של פליפס שהיא היא העיר פניאס (באניאס
ב' 13) קסרי של פליפס. וכי היה קסרי אחד בארץ ישראל שכבה
ר' 4) בלחי אם אות יונה הנביא. נתבאר למעלה בדברי מלחי בעמוד
39—40 עיש.

ר"ש) ע"ש.
על עניא עבוד לנגדא (לתמהל המלחמה ר"ש) ממוחא (עד ומוחא
ב"ב ע"א דרש הוא עניא עלאה (תעלומת עשה) כדרגין הוא
14) מגדלים עזרים הם לעזרים ניב. כעין זה בתלמוד בבא קמא
(2) בכשלו בו. פי' שנעבור זה ישמרו ישוע למורה שקר.
הוא עיקר ממרת הנתיב.
האדם אבל אכול בלי גמילת ידים ואוא אמנו ממאה את האדם כי זה
למאכל בלי נטילת ידים ואוא אמנו בפסוק 20 אלה המטמאים את
שמאמנת מן הטמאת הנזירות עליה שלא
לומר כיון שהטמאת הוא עון אין לחטיר בה כל
מטמאת אדם בה. ועוד (שמות ל') ע"ש. ומזה יעוץ בזה
וכבר ב' המטמ"ם הוא המטמ' הוא המשמה ונשכל
נמצא בתורה על הנפש לא ימצא כמו למשש ובן הפרים על
כמים לפי התורה אבל האדם הטמאי הוא הנפש שקרבו (נפש
נמצא לפי תורת משה ע"י מאכלת ממאים. על בן תעליל לו המלילה
רבר ממא ויקרא לו) שמשפ האדם תמאו. אבל באמת לא הנעה
נפש האדם בכלל (כי נפש הוא כמו נפש חיה ונפש אשר תגיע בכל
(ויקרא י"א מ"ו) לא תתמאו את נפשותיכם וגו' כי הכונה שם על

את יצחק וגו' פה ואמרו המפרשים שמזה נסמכו חז"ל (42) כי אנדרי אמר לפטרוס את המשיח מצאנו וגו' וכן שם 46 אמר פיליפוס לנתנאל ע"ש. ולי"ע מתי הקדים יותר בדברי האדון מן שאר המבשרים (וכמ"ש במתי כ"ח) ועל כן אף כי הם לא ספרו דק' כי פטרוס השיב כי הוא המשיח (והם באמת לא ספרו ממאמר האדון בשר ודם לא גלה לך וגו' ע' מרקוס ח' 29 ולוקס ט' 20) ואולם מתי מספר בהקדוק יותר כי פטרוס השיב אתה הוא המשיח בן אלהים חיים. והכונה כי פטרוס השיג הסוד הנסתר שהוא בן אלהים באמת אף כי בל בני העולם חשבוהו לבן יוסף ועל כן אמר לו האדון בשר ודם לא גלה לך את זאת כ"א אבי שבשמים ע"י רוח קדשו. ומה שאמר מתי להלן בפסוק 20 לבלתי הגיד לאיש כי הוא ישוע המשיח היינו שאף זה שהוא המשיח לא יאמרו ומכל שכן שהוא בן האלהים האמתי בודאי לא ינידו לשום אדם. ואף שנמצא כי קול מן השמים אמר זה בני ידידי (מתי ג' בסופו) וכן השדים אמרו ישוע בן האלהים (שם ח' 29) וכן ביוחנן א' 34 כי יוחנן הטובל אמר עליו שהוא בן האלהים עם כל זה לא הבינו האנשים שהוא בן האלהים במלא מובן המלה ויחשבוהו לבן יוסף כי פירשו הלשון בן האלהים שהוא צדיק גמור וכמו מלאך האלהים שנקרא בר אלהין וכמו שאמרו היהודים על צדיק גדול זה הוא מלאך. וראיה לזה כי מרקוס כתב (ט"ו 39) כי שר המאה אמר בן האלהים היה זה ובלוקס כ"ג 47 מאמר האיש הזה צדיק היה ע"ש. ועל דרך זה אמרו אנשי האניה בן אלהים אתה (מתי י"ד 33) ואולם פטרוס באמרו בן אלהים חיים ידע האדון כוונתו בלבו (ע' יוחנן ב' בסופו) שהוא בן האלהים באמת ולא בן יוסף כלל וזה השיג רק ע"י רוח הקודש היוצא מהאב כנ"ל. ועל כן להלן י"ז 25—26 שאל האדון את פטרוס אם המלכים לוקחים מבניהם כי ע"ש.

12) ועל הסלע הזה אבנה את קהלתי. כי פטרוס היה הראשון שיסד הקהלה הראשונה בירושלים בדרשותיו כמ"ש במעשי השליחים ב' י' והיה גם כן שליח למולות (גלטים ב' 7) כי אל היהודים. וכן אף בגוים הוא החל והניח היסוד בבית קרנליוס (מעשי השליחים י' ובדבריו שם ט"ו 7) וביוחנן בסופו שהאדון אמר לו רעה את צאני כי האדון נשלח לצאן האובדות מבית ישראל כמאמרו למעלה פ"ו 24 ע"ש.

27) בכבוד אביו. עמ"ש בזה כ"ה 31.

ושערי שאול לא יגברו עליה. לדעתי הכונה לומר כי אף כי גם הזמאמינים באים לשאול. כי השאול הוא המעבר אל השמים והם ג"כ צריכים לבא בו (כמ"ש במעשי השליחים ב' בביאורי). אך השאול לא יוכל להחזיק אותם לתמיד ולא ישערים לא יגברו עליהם להסגירם בשאול. אך מיד הולכים דרך השאול אל השמים בצאן מעכב. והאומרים שהמאמינים אינם באים לשאול כלל נדחקים בפי' המאמר הזה בזולתם.

28) יש מן העומדים פה וגו' עמ"ש להלן פ"ד 29. כי פה יסובב על כתוב הקודם כי עתיד בן האדם לבא וגו' ע"ש בביאור הכונה פה.

יז

20) מפני אשר אינכם מאמינים וגו' פי' כי יש שני אופני אמונה. האמונה אשר דקב"ם שמע כל פה ברחמים. זבזה נאמינו כל המאמינים. ומש"ה אמונה בעלה. מזה היא אשר המשיח אמר במרקוס י"א תהי נא בכם אמונת אלהים כי אמן אומר אני לכם כל אשר יאמר אל ההר הזה הנשא והתעתק אל תוך הים ואין ספק בלבבו כי אם יאמר כי יהיה כאשר אמר כן גם יהיה לו וגו' וכן הכונה גם להלקמ"א 22 ר"ז האמונה מואת ביתן גם פה שאמונה כזו אין להם ועל כן לא יכלו לגרשו. (21) והמין הזה (וש גורסים זמין שדים הזה) לא יצא כי אם בתפלה ובצום. האדון הבין כי בלב השליחים לשאלו מפני מה אנחנב מגרשים שדים אחרים (לוקס ט' 6. י' 17) אף לפי חסרון אמונתנו וזה לא יכלנו לגרשו ועל כן השיב והמין הזה של שדים לא יצא כ"א בתפלה ובצום של המגרש (ואז יצא אף בחסרון אמונה). והם לא נהגו בצום כמ"ש למעלה (ט' 14) בעוד החתן עמהם. וע' במרקוס ט' 28—29 בזה.

26) אם כן אפוא הבנים חפשים המה. כי מחצית השקל הוא בעד מלך ישראל ה' ואדון המקדש. והוא בנו ע"כ הוא פטור. ולא אמר שהוא הוא עצמו אדון המקדש השוכן במקדש אשר בעבורו אוספים את מחצית השקל זאיך איתן בעצמו. כי מתי מרקוס ולוקס לא דברו מאלהות המשיח ולא הביאו מאמרים כאלה. ועמ"ש למעלה י"ב 6. כעין זה. ואם תשאל עליו עצמו מדוע לא אמר זה תמצא התשובה בביאורי לפיליפים ב' 7 ע"ש.

(ב"ש ל"ע) שאלה שהם מהמשפטים הנוגעים בדבר ולא מצאתי בהם תשובה לשאלה זו. ואולי שלא מצאתי בהם תשובה לשאלה זו מפני שאין בה ספק, ומפני זה לא הזכירוה

ואשתו שבמצרים ואת בניהם ובנותיהם ואת כל אשר להם ואת כל אשר לאשתו שבמצרים

(ב) ויאמר אליו אנכי האל אלהי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם

ליעקב שנאמר ויאמר אלהים לישראל במראות הלילה ויאמר יעקב יעקב ויאמר הנני ויאמר אנכי האל אלהי אביך אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם ואני ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה ויוסף ידו על עיני יעקב (בראשית מו ב-ד) ואומר ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם (שמות ג יד) ואומר ויאמר אלהים אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו ואת לב עבדיו למען שתי אתותי אלה בקרבו ולמען תספר באזני בנך ובן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אתותי אשר שמתי בם וידעתם כי אני יי (שמות י א-ב) ואומר ויאמר יי אל משה עוד נגע אחד אביא על פרעה ועל מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלחו כלה גרש יגרש אתכם מזה (שמות יא א) ואומר ויאמר יי אל משה ואל אהרן בכל מושבותם לאמר החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה (שמות יב א-ב) ואומר ויאמר יי אל משה קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא (שמות יג ב) ואומר ויאמר יי אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואתך על ישראל (שמות לד כז) ואומר ויאמר יי אל משה ראה קראתי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה (שמות לה ל) ואומר ויאמר יי אל משה ראה נתתי בלבו חכמה ותבונה ודעת בכל מלאכה (שמות לה לד

(1) ראה מנחת יצחק ח"ב סי' ס"ב.

(2) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(3) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(4) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(5) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(6) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(7) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(8) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(9) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(10) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(11) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(1) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(2) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(3) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(4) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(5) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(6) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(7) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(8) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(9) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(10) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

(11) ראה שו"ת מהר"ם שיק חאה"ע סי' ס"ג.

ב"ש

(1) ראה לעיל עמ' 41 הערה 1.

(2) ראה לעיל עמ' 41 הערה 2.

(3) ראה לעיל עמ' 41 הערה 3.

(4) ראה לעיל עמ' 41 הערה 4.

(5) ראה לעיל עמ' 41 הערה 5.

(6) ראה לעיל עמ' 41 הערה 6.

(7) ראה לעיל עמ' 41 הערה 7.

(8) ראה לעיל עמ' 41 הערה 8.

(9) ראה לעיל עמ' 41 הערה 9.

(10) ראה לעיל עמ' 41 הערה 10.

(11) ראה לעיל עמ' 41 הערה 11.

(12) ראה לעיל עמ' 41 הערה 12.

(13) ראה לעיל עמ' 41 הערה 13.

(14) ראה לעיל עמ' 41 הערה 14.

(15) ראה לעיל עמ' 41 הערה 15.

ב"ש

(16) ראה לעיל עמ' 41 הערה 16.

(17) ראה לעיל עמ' 41 הערה 17.

(18) ראה לעיל עמ' 41 הערה 18.

(19) ראה לעיל עמ' 41 הערה 19.

(20) ראה לעיל עמ' 41 הערה 20.

(21) ראה לעיל עמ' 41 הערה 21.

(22) ראה לעיל עמ' 41 הערה 22.

(23) ראה לעיל עמ' 41 הערה 23.

(24) ראה לעיל עמ' 41 הערה 24.

(25) ראה לעיל עמ' 41 הערה 25.

(26) ראה לעיל עמ' 41 הערה 26.

(27) ראה לעיל עמ' 41 הערה 27.

(28) ראה לעיל עמ' 41 הערה 28.

(29) ראה לעיל עמ' 41 הערה 29.

(30) ראה לעיל עמ' 41 הערה 30.

(31) ראה לעיל עמ' 41 הערה 31.

(32) ראה לעיל עמ' 41 הערה 32.

(33) ראה לעיל עמ' 41 הערה 33.

(34) ראה לעיל עמ' 41 הערה 34.

(35) ראה לעיל עמ' 41 הערה 35.

(18) כי ישא איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו

(19) ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון אשר לקחה לו לאשה

(20) לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה כי תועבה היא לפני ה' ולא תחטיא את הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה

(21) כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח

(22) לא יחבל רחיים ורכב כי נפש הוא חבל

(23) כי ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך

(24) השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוים כאשר צויתים תשמרון לעשות

(25) זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים

(26) כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבט עבטתו

(27) בחוץ תעמד והאיש אשר אתה נשה בו יוציא אליך את העבוט החוצה

(28) והאיש הוא עני לא תשכב בעבטתו

(29) השב תשיב לו את העבוט כבא השמש ושכב בשלמתו וברכך וצדקה תהיה לך לפני ה' אלהיך

(30) לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיך או מגרך אשר בארצך בשעריך

(31) ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נשא את נפשו ולא יקרא עליך אל ה' והיה בך חטא

(32) לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו

(33) לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה

(34) וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך ה' אלהיך משם על כן אנכי מצוך את הדבר הזה

(35) כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך ה' אלהיך בכל מעשה ידיך

(36) כי תחבט זיתך לא תפאר אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה

(37) כי תבצר כרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה

(38) וזכרת כי עבד היה בארץ מצרים על כן אנכי מצוך את הדבר הזה

(39) כי יהיה ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט ושפטום וצדקו את הצדיק והרשיעו את הרשע

(40) והיה אם בן הכות הרשע והפילו השפט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר

(41) ארבעים יכנו לא יסיף פן יסיף והכהו על עיניו מכה רבה

(42) לא תחסם שור בדישו

(43) כי ישבו אחים יחד ומת אחד מהם ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה עליה ולקחה לו לאשה ויבמה

(44) והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת ולא ימחה שמו מישראל

(45) ואם לא יחפץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי לקחתי

(46) ואז קראו לו זקני עירו ודברו אליו והתיצב ואמר לא חפצתי לקחתה

(47) ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו וענתה ואמרה כה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו

(48) ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל

(49) כי יריבון אנשים יחדו איש ואחיו וקרבת אשת האחד להציל את אישה מיד מכהו ושלחה ידה ואחזה במבשיו

(50) וקצתה כפה לא תחוס עינך

(51) לא יהיה לאיש בביתך אבן ואבן גדולה ואבן קטנה

(52) לא יהיה לך בביתך איפה ואיפה גדולה ואיפה קטנה

(53) אבן שלמה וצדק יהיה לך איפה שלמה וצדק יהיה לך למען יארכון ימיך על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך

(54) כי תועבת ה' אלהיך כל עשה אלה כל עשה עולה

(55) זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים

(56) אשר קרך בדרך ויזנב בך כל הנחשלים אחריך ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים

(57) והיה בהניח ה' אלהיך לך מכל אויביך מסביב בארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה לרשתה תמחה את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח

להתקיים ועיקר קיומם בשלימותם יהיה בבוא המשיח פעם שנית וכמ"ש פמרום במעשי השליחים ג' 21 ע"ש.

57) ויהי בערב. פי' קודם בוא השבת כמ"ש במרקום ט"ו 42 ועת ערב הגיע ומפני אשר היה ערב שבת וגו' ויבא יוסף וגו' ורצה לומר שלכן מהרו בזה ע' יוחנן י"ט 42 בזה.

ויבא איש עשיר וגו' אולי ירמז על הכתוב בישעיה נ"ג ויתן את רשעים קברו ואת עשיר במותיו.

כח

16) הלכו הגלילה אל ההר אשר צום ישוע. ע' בביאורו בפסוק שאחר זה.

17) ויהי כראותם אותו וישתחוו לו ואיזה מהם נחלקו בלבם. פי' נסתפקו. ולא שהסתפקו בתקומתו כי כבר ראו אותו ביניהם בירושלים תיכף ביום הראשון בערב כאשר ספרו יוחנן ולוקס אך הכונה שאיזה מהן הסתפקו בההשתחויה ואף כי השתחוו לו על כל זה הכה לבם אותם בעבור זה כי בחייו לא עשו לו כזה ועל כן נגש האדון וידבר אליהם שאל יסתפקו בזה כי שם אותו אלהים לאדון ומושל בכל אשר לו וכמו שאמר גם פטרום במעשי השליחים ב' 37 וכמ"ש בתהלים ע"ב 11 וישתחוו לו כל מלכים כל גוים יעבדוהו. ויכול להיות שהכונה פה בפסוק 16 אל ההר אשר צום ישוע שצוה אותם בהיותו ביניהם בירושלים כי בדברי המלאך למעלה וכן בדברי האדון אל מרים (פסוק 10) וכן בדבריו אל השליחים (למעלה כ"ו 32) אלך לפניכם הגלילה לא נמצא זכר מענין יעוד הר כלל רק בסתם שילך הגלילה אך מענין ההר היה המרובר בירושלים כנ"ל. ומתי לא סיפר את היותו בירושלים כי דרך מתי תמיד לקצר במעשי האדון ואך מטרתו הוא לספר מאמריו ולמודיו. ולהפך לוקס יקצר במאמרי התורה של האדון ויאריך בפרטי מעשיו. וכן אמר בפירוש בתחלת ספרו לתבר ספור המעשים וגו' הבודק כל הענינים היטב (כצ"ל לפי היונית) וגו' ע"ש. ומזה באו הפרדים רבים קטנים ביניהם.

18) נתן לי כל השלטן בשמים ובארץ. ע' מ"ש בזה בביאור עברים א' 8 וראשונה לקורינתים ט"ו 25 ופיליפים ב' 9 ע"ש. ונפלו כל השאלות של בעל חזוק אמונה בקש לפני רות.

END OF COMM
ON MATTHEW

ביאור לספרי ברית החדשה

מרקום ולוקם

מאת המחבר הר' י. ליכטענשטיין

ויצא לאור

ע"י הפראפעסאר ג. דאלמאן

ליפציג

בשנת תרנ"ו לפ"ק.
(1896)

Jechiel Lichtenstein's
Commentary on
MARK + LUKE
Institutum Delitzchianum, 1896, Leipzig, Germany

מורעה

אשר המחבר, הביאור הזה לספרי ברית החדשה כתבתיו בלשון עברי המאוחרת בעבור אחי היהודים בראשונה וגם לגוים המבינים בלשון הזאת, והמקראות מברית החדשה אשר הובאו בו הם לפי העתקת הפראפעסר דעליטש האחרונה אשר גם אני הייתי בעוזריו, ויצאה לאור ע"י הפראפעסר דאלמאן, כי ההעתקה הזאת היא לפי לשון היונית אשר בה נכתבו ספרי ברית החדשה (אבל העתקת זלקינסאן איננה מדויקת לפי היונית), והביאור שלי מכון גם כן אל הטעקסט היוני, ויואל ה' וימצאו חבמי לב אשר יעתיקו את ביאורי ללשונות העמים, למען יבינו גם הם את הטוב הצפון בו, ותגל נפשי באלהי.

גם אוריע כי הביאור שלי לבשורת מתי כבר נדפס בלייפציג ונמצא למכר בבית הספרים הנקרא אקאדעמישע בוכהאנדלונג (וו. פאבער) בלייפציג.

מבוא

לספר בשורת מרקוס.

א) יוחנן המכונה מרקוס כותב הבשורה הזאת הוא הנזכר בספר מעשי השליחים י"ב 12 כי בבית אמו אשר ישבה בירושלים ושמה היה מרים [1]) נקהלו שם רבים מן התלמידים ביומי חג המצות והתפללו יחד, ופטרוס היה אז עצור במשמר ומלאך ה' הוציאהו לחפשי ויבא גם הוא שמה, ושם פסוק 25 מספר כי כאשר שבו בר נבא ושאול (הוא פאול) מירושלים לקחו אתם את יוחנן המכונה מרקוס, ושם י"ג 13 מספר כי בביאם אל פרגי אשר בפמפוליא נפרד יוחנן מעליהם וישב ירושלים, ובספר ט"ו 37—40 מסופר כי כאשר פאול ובר נבא הלכו פעם שנית מאנטיוכיא אל ארצות העמים יעץ בר נבא לקחת אתם את יוחנן המכונה מרקוס אך פאול לא אבה לקחת אתם את האיש אשר סר מעליהם בפמפוליא ולא הלך אתם במלאכתם, ויהי לכן עד אשר נפרדו איש מאחיו ויקח בר נבא את מרקוס ויסע באניה אל קיפרוס ופאול בחר לו את סילה וגו' [2]), יותר מזה לא נדע מתולדות ימי חייו, אך קבלה יש אצל אבות הכנסיה כי מרקוס שמש ימים רבים את פטרוס במסעו לבשר הבשורה והיה לו למליץ ומדבר בארץ נכריה, ואשר שמע מפטרוס דברי המשיח ומעשיו כתב עלי ספר נכריה, ואשר שמע מפטרוס דברי המשיח ומעשיו כתב עלי ספר (אייזעביוס בשם פאפיאס מהיראפוליס בשם הזקנים מדור הראשון), גם יש קבלה (קלעמענס מאלכסנדריא והיראנימוס) כי מרקוס כתב את ספרו לקהלת רומי ומשם באה לכל העמים (ע' בביאורי למרקוס ד' 11 וי"ג 18 בזה), והזמן אשר נכתב הספר הזה ישערו חכמי העמים לשנת 70 לימות המשיח.

ב) תכן הספר הזה ומטרתו הוא כמו ספר מתי ולוקס לבשר לרבים בשורת מלכות האלהים בישוע המשיח, היינו כי המשיח המקוה מבני ישראל היה ישוע בן יוסף מנצרת והוא בא בעולם ומת בעד בני האדם לסליחת החטאים, וביום השלישי קם מן המתים וישב לימין

---

[1]) והוא היתה אחות בר נבא בס"ש אל הקולסים ד' 10.

[2]) ובאגרות פאול נמצא וכרו, אל הקולסים ד' 10 ומרקוס בן אחות בר נבא אשר צויתם עליו אם יבא אליכם תקבלוהו, ובשנית לטימותיוס ד' 11 קח את מרקוס והביאהו אתך כי יועיל לי מאד לעבודת, ואל פיליפון 24 נזכר מרקוס עוזרי.

הגבורה בשמים ומלכותו מלכות כל עולמים, תעודתו היתה להפנות אליו כל רשעי ארץ והטמינים בו יקבלו בשמו סליחת חטאתיהם ועל ידו יצדקו צדקי עולמים כנבואת הנביאים, והוא המתקן עולם במלכות שדי אשר כל בני בשר יקראו בשם ה' והיה ה' למלך על כל הארץ והאלילים כרות יכרתון. והוא ישוע המשיח עשה לעיני כל ישראל אותות ומופתים רבים המסופרים בספר הזה לחזק ולאמת את שליחותו מאלהים ומשיחותו ברוח קדשו, אבל רבים וביחוד ראשי העם לא האמינו בו וימסרוהו למות ביד הרומיים ויצלבוהו למלאות דברי הנביאים. ומרקום החל בשורתו מעת בא יוחנן המטבל ובישר את בשורת המשיח. וברוב דבריו הוא שוה אל בשורת מתי, אך דברי מוסר ולמודי המדות הנמצאים בספרי מתי ולוקס לא כתב כלל, כי כוונתו היתה אך לספר ולהראות לעיני העמים את כח המשיח את גדלו וידו החזקה באותות ומופתים ובמוראים גדולים למען יאמינו בו והיה להם לתשועת עולמים, ויואל ה' ויסיר המסכה הנסוכה על בני ישראל וגם המה יכירו וידעו את משיחם וגואלם והוא יפרה את ישראל מכל עוונותיו ומכל צרותיו, אמן.

מרקום.

א.

1) **תחלת בשורת וגו'.** מתלת הפסוקא היא כתוב סיפיה מלאך מפנים דרך מקודם והוא קול קורא במדבר וזה מתקייס כי יוחנן היה טובל במדבר וקורא בטבילת התשובה וביאר לת המשיח ועמ"ש במתי ג'-3 ובקי' י"ח 10 וזה.

5) **ותצא אליו כל ארץ יהודה.** פי' יושבי ארץ יהודה על דרך הכתוב וגם יהודה תלחם בירושלים (זכריה י"ד 14).

8) **אנכי טבלתי אתכם במים וגו'.** טבילת יוחנן נקרא בפסוק 4 טבילת התשובה וכן במתי ג' 11 מכאי טובל אתכם במים לתשובה וגו', ולפ כי לפי התורה והנביאים אין לדרך טבילה לתשובה, ועל כן תלקו כתם פרושים על הטבילה הזאת, אך הטעם הוא פה כי הגיע זמן התגלות המשיח וכמ"ש בפסוק 7 בא יבא אחרי החזק וגו' והוא מלכות השלשים שמוכר במתי ג' שיוחנן קרא שובו כי מלכות השמים קרבה לבא, ולבא אל התשובה הזאת ולקבל מור פי' מלך המשיח לריכה מקדם לחיות לידה מהשם וכמ"ש בחדון יוחנן ג' 3 אם לא יולד אים מלמעלה לא יוכל לראות מלכות השלשים ולכן אמר המטבל (שם ל' 31) בעבור יגלה בישראל באחי לטבול במים, והתשובה המדוברת פה היתה תשובה מפורשת מכל וכפם שהיא התשובה לא הצד מן הקלה אל הקלה וקרא בספר הזהר „אתהפכת תשובה לתשובה" והיא הלידה החדשה שיולד אים מחדש שהיו עליה החדון, ועל כן עשה המעמדל לזה שיתן הטבילה וכן אמר פעול אל טיטוס ג'-5 טבילת התורה הטבים (ועמ"ש עוד שם זה), כי לידה חדשה לריכה טבילה במים כמו שהים השוק להפרושים לגר שמתגייר להטבילו במים לשום ושיתן חילוקי על לידה חדשה כי גר שמתגייר נקרא שנולד דני (יבמות מ"ח ע"ב), בעבור שטבלו במים בעשה החדש כמו שנולד וכבל מן השולם (והוקש טבילת כל נוסי כדת התלמוד) ועשה כתת (כמ"ש פעול אל הרומיים ו' 4 ע"ש) ובלשתו מן המים נלחה כמו שנולד מחדש וקם מן המתים והוא פועלו שה מכאי טבילתי לתשובה במים לות מילוקי על לידה חדשה והתשובה הלב, והוא יעבל לתשובה כרות הקודם פי' שכוות הקודם הוא הפועל בטבילות את הלידה החדשה בקרב אים ולב עשק. וכן אמר החדון (יוחנן ג' 5) אם לא יולד אים מן המים והרוח לא יוכל לבא אל מלכות השלשים.

13) **והמלאכים שרתוהו.** פי' כאשר כפו ידי השטן ממנו וכמ"ש במתי ד' 11 ע"ש.

27) **מה זאת מה הוא התורה התדשה.** אשר אף לרומות השומעים תנו כי נלחם להם אשר נמוכים המדשה הזאת יש גבוכם גדולה לעמות כשלות

כי לדעת היהודים כל מעשה נפלאות של הנביאים הוא רק בכח המוכיח כידוע, ועל דרך זה הוא הכתוב להלן 2, 10 ומה היא התכונה המכוונת לו עד אשר מעשו נגזרות כפולה על ידיו. ומובן יש שם מוסמה למקח ניונים ולפי הנוסחא הזאת הפלגה שם כפולה, פ׳ מה היא התכונה? כ׳ והנגזרות המעשים על ידו פ׳ מה הם הנגזרות? וכן יש לפרש פה גם כן שהלא אשר (ὅτι) התכונה גם כן על מה זאת ומוה ג״כ שמי שמלות מה זאת מה היא התורה החדשה ומה זאת שלח לדומות הטומאה מלוה וגו׳.

43) ויגער בו ויטהר להוציאו החוצה. יש פרשו בעבור כי המלוכע בא אין מבשים אשר לא רצוי לו לבא לפי התורה ש״ב נגער בו ומיד הוציאו המלוה ולפ לפי התכונה הכלים פ״ת כי רק מן העירות המוקפות חומה משלחין את המלוכעין לחוץ לא מערי הפרזות, ככל מקום אין לו להתהלך אין מבשים רק בדד יב כתמאר התורה. ולפ כי ככר בשבר (בפסוק 42) מוכח לזיל הוא להרחות על הכהן כמ״ש בפסוק 44 מיכף. ויש פרשו פה לפי היונית כי נתכך לכתוב שתאר זה שנגער בו והעיד בו שלא יספר דבר לאיש ודעיון לזה נמתי פ׳ 30 נעניין פעורים שנגער בהם שלא יזמרו לאיש ע״ש:

44) לעדות להם. כמנאר פירושו נמתי פ׳ 4. ובלוקס פ׳ 14 ע״ש שהכוונה לעדות לבני ישראל שנעשתה מלרעתך.

ב.

1) כי הוא בבית. פי׳ כי מקודם היה יושב תמיד בשקומות מרבה (בפוק קיעק הקודם) ובפה יושב בבית.

2) את הדבר. פי׳ דבר מלהים ותורתו.

5) בני נסלחו לך חטאתיך. ובמתי פ׳ ט׳ מזק בני וגו׳ והפרשעשלה דעליעים העיד בפסרו יום בספר נאום כי ישוע רפא בכאב המולה כי לבבו מדוכא מלא נעגוע עוכותיו ועיב אמר לו כן. ומולם רק בכלותו את אמונתם, וחנן.

21) אין אדם תופר סמלית וגו׳, פ׳ בגיאור זה בלוקס פ׳ 36 בתוך.

23) לקטף מלילות בלכתם; (מלילות הם לאבי הסבלים אשר בשם פרי חנופה), ויש התמיהו לפי היונית „בלכת ולקטף מלילות״ פ׳ בגיאור מייתר. ולפי זה מכלים הקטוף היה כפי המקופר במתי ולוקס שהיו רעבים לאכול ויאכלום. ויש העתיקו שהחלו לעשות דרך בקטוף המלילות שהכלים הקטוף היה ליפר הדרך כי למחו על הסביל בדרך בין השדות וכאר כדמה שם הביאור הזה: פ׳ הלא יפות בעבר מקודם על השבתה? כ׳ מה לזיל לקטוף הלא די בכפיפתם ובשבתם? וגם יפתר דברי מתי ולוקס. לך האמת הוא כי עמיית דרך ניונים היינו הלוכה בפשיטות כמו בלשון משכה.

26) אשר בא אל בית אלהים בימי אביתר הכהן הגדול וגו׳ בשל מזוק מחוכה מפסקו שם מהלא היה בימי אחימלך אביו של אביתר (ש״א כ״א

והכלאה לי כי כוכת ישוע היתה בעצור שהביאר בנו היה מיכף הכהן גדול לאחרי מות אחימלך בית שאול ובעצת שהיה דוד מלך אחימלך ולקח את הלחם היה לו לביאור מלגו ולא מיתה לאחיו בזה, ואולי עוד שתם לאחיו בעניין זה, ולכך ישוע להניע לליה מן שהביאר כי הוא בר כוכבא יותר מאחיו כי היה כאן לדוד. וכפי הכלאה היה שהביאר עוד בימי אביון הכהן הגדול אחר בד ועל כן בסנהדרין לדוד אחוד היה בידו וע׳ ש״א כ״ב 18. כ״ג 6, ואחרי מות אביו בעצה לכהן הגדול, והביאר כלאה כי בש״ב 17 ולפ״ת פ׳ י״ח 16 וכ״ד 6 כמלא אחימלך או אחימלך בן אביאר הכהן לדוד, ובכל מקום נאמר בשהביאר היה כאן לדוד ובחק הכה״ק ופרש שבנו מלא מקומו בחיי אבל אין כאלה כן בכתוב שמלינו אחרי כן שהיה שהביאר בימי שאול עם לחוק הכהן רבתי הכהנים. ואך כשמואל שלמה נרש את שהביאר הזיעות כהן לפי (ש״א ב׳ 27) ואולי שם לעולה דבר פי אחר דבר על בית עלי בשילה שלא יהיה אב הכהונה ממנו והיה לריך שם לאמור גם כן שנרש את אחימלך בני שהיה ונשאהו על לחזק לפי דעת הכה״ק שם. ועל כן נראה יותר דעת המפרשים שהשלה והבן היו נקראים בשני שמות אחימלך ואביאר ע״ש.

ויתן גם לאנשים אשר אתו. (כן בפסוק 25 הוא ואכיו) לף שהלאה מן הכתוב כי דוד לבדו היה שם אולם לדעת אחימלך ואביאר נתן דוד גם לבעלים שהשמיעו מלאה כאמור שם בפסוק 5. וע׳ בלוקס פ׳ 4 שהכוונה פה כי דוד נתן ע״ש.

27) השבת נתנה בעבור האדם ולא האדם בעבור השבת. ולף כי השבת הוא לזוע לבניהם התלכים ביום השביעי לפי הדגזות בני יתבו וכן שמות ל״ש 17 הוא הוא לשלם וגו׳ עכ״ז סיקר הכוונה בעבור שיזכרו העבדים כח״ם דבכרות השביעי נאכזות מרים למען יזוח עבדך ואמתך כמוך. וכן שמות כ״ג 12 למען יזוח וגו׳ ויכפש בן אמתך וגר. וכן יהוע בן המלמוד גם כן (יומא פ״ח ב׳) כי יוכתן בן יוסף מומר כי קדם היה לכם היה ומביאר בידכם ואין לחם ומקורים בידם ולמד מזה בפסוק נפש דוחה את השבת, ואולם דעת הלדון היתה שלף גלח שבנה ובקיש נפש מיתר לעשות בשבת מלאכה למרך החדם אם לך נלכה גדולה הוא מר גדול גדול כי אין החדם מסור ביד השבת כלל וכמבואר להלן בפ׳ ג׳ וכלן נראה שהביאר לא מיתה לאחיו בזה, ומובן עוד שתם לאחיו בעניין זה, ולכך ישוע להניע לליה מן שהביאר כי הוא בר כוכבא יותר מאחיו כי היה כאן לדוד. וכפי הכלאה היה שהביאר עוד בימי אביון הכהן הגדול אחר בד ועל כן בסנהדרין לדוד אחוד היה בידו וע׳ ש״א כ״ב 18. כ״ג 6, ואחרי מות אביו בעצה לכהן הגדול, והביאר כלאה כי בש״ב 17 ולפ״ת פ׳ י״ח 16 וכ״ד 6 כמלא אחימלך או אחימלך בן אביאר הכהן הגדול, ובכל מקום נאמר בשהביאר היה כאן לדוד ובחק הכה״ק ופרש שבנו מלא מקומו בחיי אבל אין כאלה כן בכתוב שמלינו אחרי כן שהיה שהביאר בימי שאול עם לחוק הכהן רבתי הכהנים. ואך כשמואל שלמה נרש את שהביאר הזיעות כהן לפי (ש״א ב׳ 27) ואולי שם לעולה דבר פי אחר דבר על בית עלי בשילה שלא יהיה אב הכהונה ממנו והיה לריך שם לאמור גם כן שנרש את אחימלך בני שהיה ונשאהו על לחזק לפי דעת הכה״ק שם. ועל כן נראה יותר דעת המפרשים שהשלה והבן היו נקראים בשני שמות אחימלך ואביאר ע״ש.

ויתן גם לאנשים אשר אתו. (כן בפסוק 25 הוא ואכיו) לף שהלאה מן הכתוב כי דוד לבדו היה שם אולם לדעת אחימלך ואביאר נתן דוד גם לבעלים שהשמיעו מלאה כאמור שם בפסוק 5. וע׳ בלוקס פ׳ 4 שהכוונה פה כי דוד נתן ע״ש.

27) השבת נתנה בעבור האדם ולא האדם בעבור השבת. ולף כי השבת הוא לזוע לבניהם התלכים ביום השביעי לפי הדגזות בני יתבו וכן שמות ל״ש 17 הוא הוא לשלם וגו׳ עכ״ז סיקר הכוונה בעבור שיזכרו העבדים כח״ם דבכרות השביעי נאכזות מרים למען יזוח עבדך ואמתך כמוך. וכן שמות כ״ג 12 למען יזוח וגו׳ ויכפש בן אמתך וגר. וכן יהוע בן המלמוד גם כן (יומא פ״ח ב׳) כי יוכתן בן יוסף מומר כי קדם היה לכם היה ומביאר בידכם ואין לחם ומקורים בידם ולמד מזה בפסוק נפש דוחה את השבת, ואולם דעת הלדון היתה שלף גלח שבנה ובקיש נפש מיתר לעשות בשבת מלאכה למרך החדם אם לך נלכה גדולה הוא מר גדול גדול כי אין החדם מסור ביד השבת כלל וכמבואר להלן בפ׳ ג׳ וכלן נראה שהביאר לא מיתה לאחיו בזה, ומובן עוד שתם לאחיו בעניין זה, ולכך ישוע להניע לליה מן שהביאר כי הוא בר כוכבא יותר מאחיו כי היה כאן לדוד. וכפי הכלאה היה שהביאר עוד בימי אביון הכהן הגדול אחר בד ועל כן בסנהדרין לדוד אחוד היה בידו וע׳ ש״א כ״ב 18. כ״ג 6, ואחרי מות אביו בעצה לכהן הגדול, והביאר כלאה כי בש״ב 17 ולפ״ת פ׳ י״ח 16 וכ״ד 6 כמלא אחימלך או אחימלך בן אביאר הכהן הגדול, ובכל מקום נאמר בשהביאר היה כאן לדוד ובחק הכה״ק ופרש שבנו מלא מקומו בחיי אבל אין כאלה כן בכתוב שמלינו אחרי כן שהיה שהביאר בימי שאול עם לחוק הכהן רבתי הכהנים. ואך כשמואל שלמה נרש את שהביאר הזיעות כהן לפי (ש״א ב׳ 27) ואולי שם לעולה דבר פי אחר דבר על בית עלי בשילה שלא יהיה אב הכהונה ממנו והיה לריך שם לאמור גם כן שנרש את אחימלך בני שהיה ונשאהו על לחזק לפי דעת הכה״ק שם. ועל כן נראה יותר דעת המפרשים שהשלה והבן היו נקראים בשני שמות אחימלך ואביאר ע״ש.

לך לשוב אם בעיניהם אשר לו בעיני כיום אשר אמר אליהם שם
עליהם שם בשוב עמו על הקרקע ועתה אל תלך אחרי אלהים אחרים
משפחתו. אשר לא אמרתי לכם כי לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד לא
תעזוב את משפחתו אשר אמר אליו לכה עמנו ונעשה לך טוב כי
ישראל שם המלאכים כלי. ויהי כאשר בא (יש 16) שמלת אשר
עבר אשר אמר אליו ויהי כאשר בא אל אחיו ויצעקו לפניו לא לך אחרי
שם כאשר אמר אליו כי אם אחרי אלהים אחרים לא תלך כאשר אמר
כלי בא אל אחיו ויצעקו לפניו לא לך אחרי אלהים אחרים לא תלך
אחרי אלהים אחרים לא תלך כאשר אמר אליו כי אם אחרי אלהים
אחרים לא תלך כאשר אמר אליו כי אם אחרי אלהים אחרים לא תלך
כאשר אמר אליו כי אם אחרי אלהים אחרים לא תלך כאשר אמר
אליו כי אם אחרי אלהים אחרים לא תלך כאשר אמר אליו כי אם

מעליו". ויש מפרשים שכונת הכותב היא נאמנו לפי שכי נאמני לכותב כי יכל נאמנו שבא לקחת נקם ממנו כמ"ש דעליסם נאפיכו יאשר והכל ע"ש.

51) וישחוטם לבם וגו', כי לא הסכילו וגו' ומתי י"ד 33 וזה ומכאי המניה נגאו ויסתמאו לו ולמדו מן מלאים מתה כי פה מדבר מן התלמידים, ומכאי המניה המחרים השינו יותר מעלתו לקייס דבריו ונליתם לעלנים (מתי י"ח 25) ועמ"ש עוד וזה במתי ט"ז 16 ע"ש.

56) בציצית בגדו. כל"ל. עמ"ש במתי ט' 20 וזה, ובהעתקה המחרוזם העתיק דעליהם בכל מקום, ובקש, ומולם במתי כ"ג ה' סם הוכיח להעתיק לילותיהסם ועל כן נראה לי שכאן שכתבתי הוא יותר נכון.

ז.

4) ואת אשר מן השוק אינם אוכלים בלא טבילה. ההעתקה הזאת היא נעשות כאשר למדני להפלפעסקאר דעליהם כי מאכל הקטי בשוק אין עליו טניפה ורחילה כלל, כי מאכל ומשקה לא יטהר בטניפה ואם טמא הוא כאשר נאשרף. אך ההעתקה הכהונה היא וכהוסף מן השוק אינם אוכלים בלא טניפה (ויש העתיקו בלא טבילה על כמילת ידים ובם כן אינו נכון כי בפטיסמא הוא טניפה, ובם כלא מרחלת ידים דבר נפסוק הקודם) ויסוד המאמר הזה הוא בשבת מניגה פ"ב משנה ז', ובתלמוד שם ובראשים הלכות מטמאי משכב ומושב פ"י ובהלכות לשנות הטומאה פ"ב שבגדי עם הארץ מדבק לאוכלי חולין בטהרה. ופי' הכמנ"ם שם שלף שעם הארץ יאנו בחזקה ומלות עכ"ז בעבור שאינם זהירים בטומאות נזהו מכאים עליהם להיות כזבין לטהרות ולאולין בטהרה, והיו רבים ביארמאל שהיו אוכלין חולין בטהרה כאו טהרות ועיין כאשר הביו בשוק ואלו לביתם לא אכלו בלא טניפה מלמד, כי בשוק לא יכול לשמור עלמו שלא ליגע בשם הארץ בשמקרו שמו וכן כאשר לאורם בחזה מפיו של עם הארץ עליו בטמא לאוכלי חולין בטהרה כאמור שם ופ"ב טהלו עלמם ואכלו לעבר.

7) ותהו יראתם אותי. עמ"ש במתי ט"ו 9 וזה שהיו לשם טוסף מאר.

8) כי עזבתם וגו'. ועי' במ' יומא כיג ע"ש ובעשה שהיה בניסת"ק ביומים הללו ואמרו שם שקשה עליהם טהרת כלים יותר מעפיכת דמים. ובירושלמי פ"ב ה"ג אמרו על זה שהכותב לנגלי ע"ש.

11) קרבן פרושו מתנה לאלהים. הפירוש הזה נוסף ניוונית בעבור היונים שיבינו מלת קרבן (ונא שם בשני מלאי לנגה) כי מרקוס כתב ספרו ליונים כנראה בפסוק 3 שם. ומתי לא כתב זה שהוא כתב לישראל. ועמ"ש לסלן י"ג 18 וזה.

12) ולא תניחו לו לגו', כמשך ביאר שם פסוק הקודם שים כי יאמר לאנין ולאמו קרבן שם שאמה נסנה לי (היינו שאוכר עליהם בכאמו כאו שאמור להטות מקרבן) מז לא מניחו לו לעשות לאנין ולאמו כי פרושים בכללתו וכמנוהר

נמשנה נדלים פ' רבי אליעזר. הויון אל ולא תניחו וכן ניונית καί הוא בלשון המקרא (ויקרא י"ג) אמה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים וגו' ואם נקבה ילד וטמאה שבועים וגו' וכדומה. וכן במתי ט"ז 5 במלת καί ניונית לפי קוד לשון העברי הזה ע"ש. וכן כתב דיסטעדריק בגיאור מייער למזון יומן י' 7 ע"ש.

13) אשר קבלתם. ולדעתי יותר נכונה ההעתקה אשר מסרתם אתם והכונה שהם ומסרין לתלמידיהם.

15) אין דבר וגו'. עמ"ש במתי ט"ו 11 שהכונה על המדש הפנימי ולא על נשר המדש ע"ש.

ח.

15) ומשאור הורדוס. ובמתי ט"ז 6 והלדוקים, כי הורדוס היה דעתו עם הלדוקים הכהנים ולפני העם לנשר הדעה המתפשטת בקרב ישראל להיות בן לדוד מולך על כסאו ועיי"ש לקח להרוג אתו יסוע, והפרושים שם הודיעו לו זה (לוקס י"ג 31) ועמ"ש בלוקס כ"ג בזה.

21) איך לא תבינו. ובמתי ט"ז 12 ניתר כי בתמוך לשם יסוע זה על הניטו כי כוונתו על לתודי הפרושים.

27) קסרין של פיליפוס. ע' מתי ט"ז 13 בניתור זה שהיו קסרין שלא היה שנהה הורדוס והיה קיסרין שלו עיר בן בכנה פיליפוס ע"ש.

ט.

1) יראו מלכות האלהים באה בגבורה. ובמתי ט"ז 28 בן המד בת בתלכותו הייטו בימתו בפעם שהית בכבוד אביו עם מלאכיו (שם פ' 27 ופ' קף ק' ו') והוא תומרו פה מלכות האלהים שאה בגבורה, כי מלכות המלאכי בניאתה הכתכונה היא בפעלם והסתר כשהים ממעל ואז תבא בגבורה לעיני הסב וכמ"ש לסלן י"ג 26 ואז ידעו אתו בן המדש בא בעננים בגבורה רבה ובכבוד.

12) הן אליהו בא בראשונה וישיב את הכל ומה כתוב על האדם וגו'. הכתוב לדעתי לפרש פה כי תומר להתלמידים בן תמת מליהו לריך ל בתכונה אבל אני תומר לכם כי כבר בא מליהו וישבו לו כרלונם, כמו שים דכרים אלה במתי י"ז 12 (ושם ביאר כי אז הביטו התלמידים בעל יוחנן המע דבר מליהם). ובעבור שידע יסוע כי יקשה בעיניהם דבר זה איך יכול להיות שמליהו הנא מלית אתה, לפי שהכל יהבר אתם מהיהודים ועל כן פתיב על הפלי הזאת בפליאה אתה, אמנם כתוב על בן האדם, הוא המשיח, אלא אשר יעבה וימו ואם המשיח הנא לנאול ישראל מכל לרותיהם הכופניים והנשמיים לריך להעתם ב לכבר בן היהודים בזה יותר נפלא, ופ"ב אל מתפלאו כי מליהו יבבר בן היהוד וכן מתי הוסיף בזה שם וכן גם בן האדם יעבה על ידם אך מרקוס כתב דו

(11) ١١ ـ ٢٠ ـ ٢٠٠٧ ـ ٢٠٠٧ ـ ٢٠٠٧

ਸਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੧੫੮

ਸਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੧੫੯

ਸਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੰਨਾ ੧੬੦

רק על ההרחבה והסגלה אבל לא על עטיפה נגד הלילה, לך הכוכב פה מהולכים עמופי עלים כמנהג שכי רומי שהיו הולכים בעליחות מרוכות ולבנות והיה נגד שם שרים וכן המה מרמים שרוות נזה כמו כל הדברים שמופיע פה, וכן העתיק לוטהער (לאנגע קלייד־ער).

יג.

1) אחד מתלמידיו וגו׳. התלמיד אמר זה בדרך כל התלמידים וכענורם וכן ישוע נאמרו הרואים את הבנינים וגו׳ (פסוק 2) כיון ג״כ להודיע אל כל תלמידיו, ועל כן נוקם כ״פ סֵפֶר זה בלשון רבים על כל תלמידיו ע״ם.

14) עומד במקום אשר לא לו. עי״ם נאמרי כ״ד 15 בניאורו מהכוונה על גלוי מיל הכומיים בארץ ישראל.

18) לא תהיה טנוסתכם בחרף. ואתי הוסיף ולא כאנגע כי הוא כתב בעבור הענרים העולים בענגרים, ובני ישראל העולים הם שומרי שנת לפי המוכח אבל מדקום כתב בעבור היונים. וט׳ גם למעלה ז׳ 11 בזה.

30) לא יעבור הדור הזה וגו׳. ים פלאו על דרך המבואר בניאור אחי כ״ד 29 ע״ם. ואולם דבריו פה (31) השמים והארץ יעבורו ודברי לא יעבורון קשים מאד, ולי נראה לפרש, כי ע״ם ודברי לא יעבורון יקושב על דבריו ב ס ל ם ו ן מן המעשים בעולם כמו ״עלות כל אלה״ שבפסוק זה, וכוונתו כי דְּבָרַי, עלמן, מתוייחים לנצח נלי אמני ואף כי יעבר הדור הזה כי האמני יוכל להיות רק זמנן מאל לא בעצם דבר האלהים כי דבר אלהים לא יפול מרגא (ע׳ בפניה לפעטרום ג׳ 4-10) אך עם כוח היום ההוא וגו׳ אין איש יודע וגו׳ וגם לא הבן וגו׳ (פסוק 32), וזמנן יוכל להשתנות ולהתחדק, ומה שאמרתי לא יעבר הדור הזה הוא רק כפי המעשה כעת, ואולם יכול להשתנות. וכן יש לפרש דבריו גם בנוקם ואף כי נוקם לא הניח הסיום של פסוק 32 פה, והבן.

32) גם לא הבן מבלעדי האב. מן המאמר של המשים במעמי השלוחים פ׳ 6, 7 כאשר שלוחו תלמידיו המשיח בעת הזאת את המלכות לישראל ואמר להם ״לא לכם לדעת את העתים והזמנים אשר קבע האב בשלטנו שלו״ משמע שהוא ידע זה על כמן אך שהם היום לריכים לדעת, ואולם הכוכב פה נאריו בעוד היא נגוטי השלוחי ובשנעו השלוחים. ואף שאמר בניאור ג׳ 25 כי הוא ידע מה בקרב השדה וכן שם ג״ז 30 עתה ידענו כי כל ידעת וגו׳ שבאלה מזה כי היה לו ידיעה אלהים (אלגעוויסענהייט) ועיין פילפים ג׳ 7, וכן בשדה בניאור ע״ז 15 כל אשר לאבי לי הוא בידוע כל מה שהאב יודע ע״ם, בנר שפיע לוטהער כי יש יוצא מן הכלל וכמו שאמרנו גם בשמי עירונין כ״ז ע״א אין למרי, מן הכללות אפילו בשקום שנאמר נתן מוך וכו׳. וכן פי׳ רש״י בשהלין ל״ג ע״ב על מאמר כל מילי דעזרא וכו׳ שהכונה רוב הדברים ע״ש. ומאמרו בשהדרין ל״ט ע״ב על הכתוב כי יום נקם בלבי (ישעיה ס״ג 4) כי יומן אומר ללבי נלמי לפיכך לא גלמי ואין לקים אמר ללבי גלמי לתלמידי שהרת לא גלמי, ונשדלם גם קשלה (בפסוק ויומר שהיה קשלה מכם) גשם כי שמעון נאמר יומר ע״ם.

יד.

8) קדמה למוך את גופי לקבורתי. ונאתי כיו 12 הניח דעליהם ההעתקה היתה למעוט, וע׳ שם נביאולי.

11) ויבקש תואנה. פי׳ שעם הכסף (מלשון והתלהים שנה לידו) וכמו בשופטים י״ד 4 כי תואנה הוא מנקם (נעלעגענהייט).

12) בראשון לחג המצות. כל״ל, וכן נאתי כ״ו 17 הניח דעליהם ההעתקה היתה כן, וניאור זה נתנאר נאתי שם. כי ערב פסח נקרא לחשון למה בע״ם (שמות י״ב ט״ו) ניום הלשון מצניתו שהוא מנחיכם וכן מאכו בתלמוד ע״ם.

13) וישלח שנים מתלמידיו וגו׳ ופגע אתכם איש נושא צפחת מים וגו׳. וכך מספר לוקס כ״ב 10 וניאור שם בפסוק 8 כי השני תלמידים היו פעכום ויומנן, ואולם נאתי כ״ו 18 ויאמר לכו העירה אל פלני תלמוני וגו׳, וכפי הנראה כן היה המעשה שאמר תליהם, לכו העירה אל פלוני תלמוני ולא רצה להזכיר שם המים ויתכוון כי התלמידים יניעו מי הוא, וכאשר רצה שהיכם מניעים עלה פתרום ויומנן ויאמר תליהם שילכו אים עם נפחם מים ואל המקום אשר יבא שם יכנסו כי שם יושב פלני תלמוני הנ״ל, והבן. ולך עתי קלר כמעשיו כדרכו, כי״ם שם כ״ח 17 ע״ם.

24) דם הברית החדשה וגו׳. כי בירמיהו ל״א 31 נאמר שכניח נשם ה׳ וכרתי את בית ישראל ברית חדשה וגו׳, והנה שנו רואים כי הנביא היתה עיי מעה נעשתה בדם עולות ושלמים, כמבואר בשמות (שמות כ״ד) וכן הנביא עם אברהם נעשתה בדם (בראשית ט״ו) ועל כן הנביא המדבר היא ג״כ בדם, ובענוד שהיו נלחים לפר כמ״ם ידעתים עם על כן נעשתה בדם המשיח, וכמו שניאל נאמרה אל הנביאים בפי׳ ס׳ נאלך ע״ם :

30 בטרם יקרא התרנגול פעמיים. מדקים הוסיף אלא פַּעֲמַיִם שלא כמו בשאר ובוקס ויומנן וכן להלן בפסוק 68 ובתרנגול קרא, ובפסוק 72 ובתרנגול קרא פעם אחת, ולדעתי נראה כי התלון בשארו בשאר ובוקס בשרם יקרא התרנגול פיתה כוכתו בשרם יזמר קריאתו (פויטשעהפען האנען), ומדקוק בשארו פַּעֲמַיִם אין כוכתו על הקריאה אשר יקריל התרנגול בכל הלילה כי אם כוכתו פיתה ג״כ על הקריאה הראשונה אלו, אך דרך התרנגול בקריאתו הראשה להקריל את קריאתו זה אשר זה, וקודם שיקריל ויזמר קריאתו בפעם הראשונה יכפה פעמים ג׳ פעמים, וכבר שנרו החכמים על דברים כאלה דברי תורה עניים במקום זה ועמידים במקום אשר (יכוכלמי לשם השבח ס״ג ס״ה), ובשדלם בזה בשדנר פי״ם כל דברי תורה לריכין זה לזה אם אחד מהם טעה זה פותח וכו׳ ושם שאמר זה נלה זה וב״ם עוד פי״ם ובשפרי ס׳ בשל על פסוק ישא ה׳ פניו אשוקו.

62) יושב לימין הגבורה. הקנ״ה נקרא בלשון החכמים בשם נשוכה יען שהגבורה שלו, וכן בתלמוד עכוה כ״ב ע״ב אוכי ולא יהיה לך אבי הגבורה בשעשוע, וכדומה :

69) ותראהו השפחה ותאמר עור אל העומדים וגו׳. כן ההעתקה שכוכה כמו שהעתיק לוטהער כי עלת παίζει ניונים בשכשם לשעה ובשם שפרי

יון היא כתובה אחר מלת σπέρμα, כי נמצי כ"ו 71 מצוחר כי אחרית רחמה פומו וכן פה הכותב ומלאהו הספחה השומרת עם נחוצה כי נפקוח הקודם אחר וילא המילה אל האולם, ואין הכותב הספחה הקודמת ולכן אחר כיוצים מלת ἡ ולא ἀυτή. וע' עוד מ"ם בלוקס כ"ב 68.

טו.

5) וישוע לא השיב עוד. פי' יותר ממה שהשיב בפסוק 2 אחת מעטה.

10) מקנאה מסרוהו וגו'. עמ"ם בלוקס כ"ג ומתי כ"ז 38 וזה, שהכוונה בעניין המעשה שהכהנים לבו המעשה והרמיקו בית דוד עוד בימי החשמונאים, ובפרט בימי הרומיים. ויש מפרשים בעבור כי הוא היה מורה ומלמד העם, ושם לבו להוכיח העם, וזה לימו נכון כי הכהנים לא היו אז מוכיח מימי הפרושים ע' מתי כ"ג.

23) יין מסוך במר. נתמר במתי כ"ז 34 ע"ש, שעל פי חוק הפרושים היו נותנים להנהג יין נמור ולבונה כדי שתעדוף דעתו ולא יבינו הכאב (בבבלי מ"ג ע') והוא לא לקח כדי שלא תעדף דעתו ויבינו הכאב הגדול לכפרת העוונות:

33) ובהיות השעה הששית היה חשך על כל הארץ וגו'. כי אז החל דם הנפש לצאת והוא זמן שחיטת הפסח לעיכוב דם הנפש שלו. ונזכחים ל"ה ע"א תמהו מזה ר"י לעניין כפרה שלריך דם שנאמר כי הדם הוא בנפש יכפר וגו'.

39) וירא שר המאה וגו'. כי נזעקו ככה יצאה נפשו ויאמר אכן האיש הזה היה בן האלהים. יקונב על פסוק 34, ולדעתי ניאלו לוקס והוא סודיעהו פירוש שנאמר שם (פסוק 37) וישוע נתן קול נדול ויפח את נפשו (וכן נמתי כ"ז 50 ויישוע הוסיף לקרא בקול נדול וגו') שקרא אז בקול נדול "אבי בידך אפקיד רוחי" ונאמרו זאת נפח נפשו (לוקס כ"ג 46) ועשה יכון שאר הענין שנאמרו כי נזעקו ככה "אבי בידך אפקיד רוחי" יצאה נפשו ויאמר אכן היה בן האלהים. וכן שם בלוקס פסוק 47. אך שם הנוסח לדיק היה, ועמ"ש במתי כ"ז 16 וזה. ומרקוס ומתי כתבו בדרך כלל שקרא בקול נדול עוד דבריס רבים ולא ניאלו אותם כי לא שמעו מה אלה הכו" ולוקס שמע וניאלו. ועמ"ש להלן כ"ז 5 וזה.

טז.

2) בבקר השבם, באו אל הקבר בעלות השמש. כל"ל (ולא נזכרו השמות). וכזה נדוע שימו קורא לספורי שאר המבשרים- כי הכותב בעליית השמש היינו שעלילה פני המזרח בעלותה מתחת לאדץ. וזה מורנו במתי כ"ח כשהאיר לאחד בשבת, וניוחנן כי לפנות הנקר בעוד חשך. ואולם ההשתקה בלוקס כ"ד לפני עלות השחר הוא טעות ושומר לדברי המבשרים. אך לריך להעתיק לפי היוצית שם כמו שה בנקר השבם עים ומבין:

4) כי היתה גדולה מאד. יקונב על פסוק 3 מי יגל לנו את האבן וגו'.

5) ותראינה בחור אחד וגו'. וכן מתי מספר רק מלאך אחד, כי מבים המגדלים ומבים אם יעקב ושלומית לא רצו רק מלאך אחד שדבר אליהם, ויו עמהן עוד נשים לפי פשוט לוקס כ"ד ואלה החמרות רצו עוד מלאך אחד עמו אשר מבים המגדלים ומבים אם יעקב מפני שחשב לא הביאו ולא רצו, ושל כן מספר לוקס כ"ד 4 והנה שני אנשים עמדו עליהן וגו' אך ניוחנן כי 12 נראה כי נם מבים המגדלים רצתה שני מלאכים. נם יש עוד מיזה שבים בשפחרים. ולדעתי נעבור כי בשעשים האלה לא היו השלישים רוצים בעיניהם אך הכל כתוב לפי שמועה ושל כן יש הפרזים קטנים בין הספרים. והעיקר אחד הוא. וכן מצאנו הספרזים בספורי שמואל ומלכים ודברי הימים וכדומה, והעיקרים אחד הם.

מבוא.

לספר בשורת לוקס.

א) לוקס הרופא כותב הספר הזה — כפי קבלת הכנסיה — הוא הנזכר כמה פעמים באגרות פאול שהוא היה עוזר לו במסעיו לבשר הבשורה (קולסים ד׳ 14 לוקס הרופא החביב, פילימון 24 לוקס עוזרי, ובשנית לטימותיום ד׳ 11 ולוקס הוא לברי עמדי כו׳) ובשנית לקורינתים ח׳ 18 כותב פאול ועמו יחד שלחנו את האח אשר יצא לו שם טוב בבשורה בכל הקהלות והכונה על לוקס בנוכר שם בסוף האגרת נשלחה על ידי טיטום ולוקס וכו׳, וכן לוקס בעצמו בספרו השני הנקרא מעשי השליחים מספר שליוה את פאול במסעיו ביום היותו בטרואס והלאה (שם ט״ז 10 ונבקש כו׳ וכן להלן כמה פעמים). הוא כתב הספר הזה הראשון והשני אל איש אחד גדול בימים ההם ששמו תאופילוס כמו שמספר בעצמו (א׳ 3). וחכמי הנוצרים לא ידעו מי הוא זה תאופילוס הזה, וע׳ מה שכתבתי דעתי עליו בביאורי ללוקס ג׳ 23 ע״ש. זמן כתיבת הספר הזה ישערו חכמי העמים שהיה בין שנת 60 ובין שנת 70 ליסות המשיח.

ב) תכן הספר הזה ומטרתו הוא כמו שאומר לוקס עצמו בראש ספרו, כי רבים שלחו ידם לספר תולדות המשיח ומעשיו, והוא חקר ודרש לכל הענינים היטב מפי רואי הדברים וכתבם בסדרם עלי ספר מראשיתם עד סופם למען ידע תאופילוס קשט הדברים אשר למד בהם על אמתתם, וממנו בא לכל העמים.

לוקס כתב בספרו גם מאמרי המשיח כמו מתי, אך לא בשלמות גמור כמוהו, כמו שהראיתי כמה פעמים בביאורי (ע׳ מתי בסופו) כי מתי דקדק יותר להאריך במאמרי האדון ולוקס האריך יותר במעשי האדון.

לוקס.

א.

3) האדיר תאופילוס, לוקס כתב ספר זה לאיש נדול בימים ההם ששמו תאופילוס, והוא ביונים כמו ידידיה בעברית, ממוב למלכיה, ועמ״ם להלן ג׳ 23 נזה.

5) **ממשמרת אביה** ע׳ דה״ב כ״ד 10 שהיה על ידי נורל הממיני.

9) **להקטיר קטרת** לפי גורלו, על פי דברי המסנה מתיד פ״ה מ״נ שמר לכל מדשים לקטיר נמו והפיכו (פי׳ הטילו נורל) זכה מי שזכה וכו׳ ע״ש.

23) **ויהי כאשר מלאו ימי עבורתו וישב אל ביתו**, המנאר פרממין הקצה לין עשה עבודה הלא בשבל לעבודה ע״י המוש שלו כמ ע״ש ולהלן בלשה (פסוק 62) כי גם לא שמע בלל והיו לריכים לדמות מלין לדעת מה הסם וגו׳ ומכח מנואר נמשנה נכוהות פ״ז מ״ו שהחכם בשל לעבודה? ויש לומר שלפ הבשל מוש בתוך ימי משמרתו היה לריך להיות בתקדש בעבודות הכהנות להעשות על ידו וכמאמר הכתוב ויקרא כ״ד 22 מקדשי הקדשים יאכל וגו׳ ונמלאת ימי משמרתו עב אל ביתו.

24) **ותתחבא חמשה חדשים**, ולפ כי הסרון היה לה לכתוב שמיבה עקרה וכמו שאמרה בעלמה (בפסוק שאחר זה) לאמור לפ מרפתי וגו׳ וכמו בדמל לאמית ל׳ כיג, עם כל זה התחבאה מחשב מדשים שלא תלוע עין בם ונולדה כאשר מיננו עוד בכוב נידולו. והמנאר פרממין הביא שלא מלא שמועת הסרון עליה קודם שמדע בבירור כי היא מעוברה, וזה לימו נכון כי בחלמוד יבמות ל״ז ע״ל ובנדה מ׳ ע״ב אמרו כי העובר ניכר לבלבה מדשים בלאיה מן הכתוב לאמים ל״ק כ״ד ויהי כחבלם מדשים, ופרממין בעלמו כותב הטעם שיהבה מיום שלא בלינתה כבלבה מדשים (פסוק 56) עד שיכר העובר בחעיה ע״ש.

32) **והי אלהים יתן לו את כסא דוד אביו ומלך על בית יעקוב לעולם ועד**, זה החל עוד בבואו פעם לחסונה לירושלים על עיר בן חמונות ושמון החלמידים בעקו לחמר בדוך המלך הבא בשם ה׳ (לוקס י״ט 38) ואחדון הסביר לזה ואמרו שם מה חלה יחשו החבנים מזעקתם אחל בשקרא בחייחו ובלומו לאמים, שבעת יובא על כסא החלבים הזה לימינו (חזון יחבן ג׳ 21) ולא על כסא דוד כי כסא דוד היה בעולם הזה ולא בשמים, ובנואו פעם שנית אזי ימלוך בירושלים עיר החביבה (חזון יחבן כ׳ 9) על כסא דוד אביו ועל בית יעקב ימלוך לעולם ועד, וכמו שאמרו הסלילים אלין (מעשי השלילים ו 6) החביב בעת הזאת את המלכות לישראל וגו׳ והוא הסביר לשם ואמר שהזמן לית לריכים לידע, אבל שפיר אמת הוא ועל כן לא הביא לשם כמו שהביא אל הלחוקים בשאלם על היבחה בומים בחם וגו׳ (מחי כ״ב 29) כי הענין לינו כאמונתם ע״ש. ולכן אמר בשחי ״ד 28 בשבת בן הלדם על כסא כבודו ותשבו גם אתם על שנים עשר כסאות לשפוט את

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ,
ਵਿਵੇਕ ਜੋਸ਼ੀ,
ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਸਰਕਾਰ, ਪੰਜਾਬ।

ਅਧਿਸੂਚਨਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, 14 ਅਪ੍ਰੈਲ 2026

ਨੰ. ਵਿਧਾਨ/ਸੋਧ/2026/ਪ੍ਰ.ਸ.-3/ਅ.ਨੰ. 41.—ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ) ਆਦੇਸ਼, 1950 ਦੇ ਪੈਰਾ 3 ਦੀ ਉਪ-ਪੈਰਾ (1) ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ) ਆਦੇਸ਼ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2026 (ਕੇਂਦਰੀ ਐਕਟ ਨੰ. 18 ਸੰ 2026) ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ) ਆਦੇਸ਼, 1950 ਦੇ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਨੂੰ ਅਪਡੇਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਮਤਾ ਨੰ. ਵਿਧਾਨ/ਮਤਾ/2026/14 ਰਾਹੀਂ 14 ਅਪ੍ਰੈਲ 2026 ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।

ਹੁਣ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ) ਆਦੇਸ਼ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2026 (ਕੇਂਦਰੀ ਐਕਟ ਨੰ. 18 ਸੰ 2026) ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ) ਆਦੇਸ਼, 1950 ਦੇ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਲਈ

ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੰਭਵ ਕਾਰਜ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਤੱਤਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਤ ਅਨੰਤ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ

ה.

1) ים גניסר הוא יס כנרת במקרא, ונמצינו ו' ע"א כנרא זה גניסר וכן הוא בתרגום תוקלתם דברים ג' 17 ובבראשית רבה פל"ח גניסר גני סריס כו' שבכולם יש כנרת היו שם גנות סריס למדנם ופירות המקום משובחין מאד (כרכות ריש פ' כילד מברכין הלזו תומס מאד בשם פירות גניסר) וע"ש בקרא גניסר ונפתוחות המלך לריי שוחלין הביא סריס שם עיר בשם גניסר ע"ש.

14) לעדות להם, יסוגע על כל המעשה שלו שילמה לו הכהן ויקריב קרבן לעדות לבני תרם כי נטהרת וילמיגו לך אבל כעת לא תספר לאיש שנטהרת מלרעתך.

31) הבריאים אינם צריכים לרופא וגו', היו מדבר פם עם הפרושים אבר בלו ע"י מומו ותקומתו, כי זה נלכך לכל (עמ"ש לקלן פ"ז 23 ובגיאור רומייס ד' 6 בזה), לך מדבר פם עם מעשיו בחייו שהלך ותקן את המסוגה והיה רופא נפשות בדרכותיו, וע"ז אמר לא באתי לקרוא לצדיקים (ע' לקלן פיז 7 שלא ילטרכו למסוגה ומיש שם בביאורו) כ"א לחוטאים ועי"ב אני מוכל עם המוכסים כי הם המוכסים הגדולים בארץ ולרך אני ביותר לקרבם ולהפיגם לה', ונאמתם דרם וליתד והזהיר למסוגה אם כל הטם כיוסוף, וע' לקלן פיא 7—10 בעין זה.

36) וידבר אליהם גם את המשל הזה אין איש מעלה מטלית וגו', רבים פרשו שרוצה ליסד בזה אם שתלמידיו לוים למים ואומר כי אין לים קושר מעלית מן בגד חדש להניח על בגד בלוי כי בזה עושה שהי רעות שאתר שקורע את הבגד החדש שהלם בלקיחת המלית ממנו, והשיבו כי לא תסוף מעלית של החדש אל הבלוי, והשתל בזה הוא כי לפי תוכחו החדש (השתלת לבגד חדש) אין ענין כלל לנוהגים והעניינים דברים תילוניים כי החדש נריך להניע רק על קדושה פנימיים לבו אבל לא בעניני תלבל כמ"ש בפול בכתה תקוחות, ואם תלמידיו יקומו הרי כאלו קורע בגד החדש והשלם שלו היינו שלינו מוכח להם השוכח החדשה שלו כאות שהיא בשלימות ולוקח רק מטלית ממנו ותניחו על בגד בלוי, על תוכח הפרושים בלוחות והעניינים. והפירוש הזה אינו נכון בעיני, כי התשובה הזאת על החזון ניסוד הלמוד היא סותרת את התשובה הראשונה שלו (פסוק 35) "ויהלם ימים בלים ולוקח מהם החתן ואז יצומו בימים ההם" הכה כי הלוחות הן ג"כ לפי יסודי למודי ברים החדשה, ואין לפרש שהכוונה רק על הלוחות על לקיחת החתן כמו שבארנו הקאטולקים ויסדו לומות ליום השבת ולאיזה שבועים קודם הפסח כידוע (עמ"ש בהומייס י"ד), שהרי מלינו בתעשי השליחים י"ג כאשר דנו לשלוח אם פאול ובר נבא לבאר בשולם התשלוח וילומו עיש, והחזון אמר (מתי ו' 16—18) וכי תלינו על מהי כתפים וגו' למען לא תראה בלומך לבני אדם כ"ש לאניך תשר נשתר ואניך הרואה בשתרים הוא יגמלך, הרי כי הלוחות הן ג"כ לפי יסודי למודיו. ואך רק לריך לדעת כי הלום יום עתות אדם בפני מהירתו הוא להכניס הכוח והכשר הפך הכתוב ואכל ושתה וחתן וגו' (דברים ל"ח כ') ולא כתירת

היסודים כאמרם בשבלת תעניות "חלבי ודמי אשר אשתנו בלומי יחשבו כמו קרבן לכפרה" כי קרבן על החטא אין לוכך להשתמיים עוד. גם קשה על פירוש זה דשלח השואלים שאלו רק על ענין אחד על הלום מפני מה תלמידיו אינם לוים, אבל בכל דבר יוכלו לילך לפי לשונו החדש, וא"כ השבל אינו דומה לשבל, והשבל היה לריך להיות בשבך אם יאמר אם מניחים אשתו בגד בלוי על בגד חדש החוסם שלו, ועל כן הכוון בעיני שכוונתו בשלים השלח ליתן טעם שלא היותו נוהר לתלמידים מן עניי הלעג שבשעון (וכאשר בקראים בשבעי השליחים ד' 13 הדיוטים) כי אחר שעוכם הזה ויקחהו לתלמידו (פסוק 28) כי החירון "שבא לקרוא חטאים לשובה" מפניק לאדון רק על אכלו ושתותו עם המוכסים והחטאים אבל אינו מפניק לאדון מפני מה נוהר בשם עוד לתלמידים? ועל כן הוכיח לאחר גם את השאלה הזה "אין אדם מעלה מטלית על בגד חדש על בגד בלוי, כי הפרושים והסופרים אם יהיו תלמידיו לא יעזבו את דרכי למודיהם ויצאתו בגדי הבלוי ואין החדש יהיה רק מטלית כנ"ל, וכן אין תים נוסן יין חדש בנאדות בלים אם הפרושים אך היין החדש יוחן בנאדות חדשים היינו שנוהר לתלמידים תנשים חדשים שלא ידעו כלל מלמודי הפרושים והיא הדיוטים כדי שלא יהיו להם למוכות יסודות על הפרושים אשר כאשתו בקרבם ולא יוכלו לקבל למודיו, כמו שראינו בחתם שהפרושים לא יכלו לקבל למודיו וכשאלו בחטא" כי אשר שתה יין ישן (הוא תורת הפרושים) יאמר היין הוא טוב ממנו, ועל כן נתלא נ"ב שאמר לתלמידיו שיזהרו עצמן מלמודי הפרושים (מתי ט"ז 12).

ו.

1) ויפרבו בידיהן ויאבלו השנאר פלאמעלן הקשה פה אין המשנה נשבת קב"ח ע"א שמולין מלילות בשבת כו', ולא הבין כי השאלה היתה פה על מקצוי מלילות אין הקמה המסוכנת לאדן אבל במשנה שם מדבר בתלושים ע"ש. וכן מתי ומקוש יפשטו רק אין הקשיפה, כי על הפירוך והתלילה לא שאלו כלל.

4) וגם נתן לאנשיו במקור במקום ג' 26. שהכוונה לפי דעת הכהן נתן גם לאפסיו: גם ט"ש בפסוק 5 בן האדם גם אדון השבת הוא ביאר מקום נעלמו שם השבת מתיר בעבור האדם ולא האדם בעבור השבת, לכן אדון בן האדם גם לשבת ועמ"ש במתי י"ב 8.

16) את יהודה בן יעקב, לפי היוסיות (טוסי) היינו של יעקב אין שכתב שם הכוונה בן יעקב או אחי יעקב ובאגרת יהודה ממלא ואחי יעקב ולכן רבים העתיקו פה אחי יעקב וכן דעתי בביאורי למתי י' 3 ע"ש.

17) במקום מישור, פי' נמוך הכר היה מקום מישור אבל היה עוד על ההר ולא בשקעה וכמ"ש בתתי ה' ו', ושיב מקרא הדומה הזה אבל המשיחים בשם דכתוב הכר (בערנפרעדינע).

34) למען יושב להם כזה, בילל לפי היוסיות אשר יסא את (דשם בלייבען) והכוונה כמו שהם שלנו כן יהיו להם בעת לכשם, וכן אחרו פה אבר תקוו לקבל

ד.

(38) ראובן הלך לשוק וקנה שם פרה ועגל. כשחזר לביתו מצא שם את שמעון שהיה גנב ידוע. שמעון אמר לראובן: "מכרתי לך את הפרה ואת העגל". ראובן אמר: "לא קניתי ממך כלום". שמעון אמר: "אם לא קנית, למה לקחת?" ראובן אמר: "לקחתי כדי להחזיר לבעליהם". שמעון אמר: "אני הבעלים". ראובן אמר: "אם כך, תביא עדים". שמעון לא הביא עדים. ראובן אמר: "אם כך, אני לא מאמין לך". שמעון אמר: "אם לא תאמין לי, אני אתבע אותך בבית דין". ראובן אמר: "אני אשלם לך את הדמים, אבל לא את הפרה ואת העגל". שמעון אמר: "אני לא רוצה דמים, אני רוצה את הפרה ואת העגל". ראובן אמר: "אני לא נותן לך". שמעון אמר: "

ט"ו

(10) והמלוה את רעהו משכון תשכון אליו בחוץ לא תעמוד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את המשכון החוצה: (11) ואם איש עני הוא לא תשכב במשכנתו: (12) השב תשיב לו את המשכון כבוא השמש ושכב בשלמתו וברכך וצדקה תהיה לך לפני יי אלהיך: (13) לא תלין פעלת שכיר אתך עד בקר: (14) לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיך או מגרך אשר בארצך בשעריך: (15) ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו ולא יקרא עליך אל יי והיה בך חטא: (16) לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו: (17) לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה: (18) וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך יי אלהיך משם על כן אנכי מצוך את הדבר הזה: (19) כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך יי אלהיך בכל מעשה ידיך: (20) כי תחבט זיתך לא תפאר אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה: (21) כי תבצר כרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה: (22) וזכרת כי עבד היה בארץ מצרים על כן אנכי מצוך את הדבר הזה:

כי תצא

(1) כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו: (2) ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר: (3) ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון אשר לקחה לו לאשה: (4) לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה כי תועבה היא לפני יי ולא תחטיא את הארץ אשר יי אלהיך נתן לך נחלה: (5) כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח: (6) לא יחבל רחיים ורכב כי נפש הוא חבל: (7) כי ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך: (8) השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוים כאשר צויתם תשמרון לעשות: (9) זכר את אשר עשה יי אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים: (10) כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבט עבטתו: (11) בחוץ תעמד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה: (12) ואם איש עני הוא לא תשכב בעבטתו: (13) השב תשיב לו את העבוט כבא השמש ושכב בשלמתו וברכך וצדקה תהיה לך לפני יי אלהיך: (14) לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיך או מגרך אשר בארצך בשעריך: (15) ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו ולא יקרא עליך אל יי והיה בך חטא: (16) לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו: (17) לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה: (18) וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך יי אלהיך משם על כן אנכי מצוך את הדבר הזה: (19) כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך יי אלהיך בכל מעשה ידיך: (20) כי תחבט זיתך לא תפאר אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה: (21) כי תבצר כרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה: (22) וזכרת כי עבד היה בארץ מצרים על כן אנכי מצוך את הדבר הזה:

כי תצא

(1) כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו: (2) ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר: (3) ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון אשר לקחה לו לאשה: (4) לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה כי תועבה היא לפני יי ולא תחטיא את הארץ אשר יי אלהיך נתן לך נחלה: (5) כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח: (6) לא יחבל רחיים ורכב כי נפש הוא חבל: (7) כי ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך: (8) השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוים כאשר צויתם תשמרון לעשות: (9) זכר את אשר עשה יי אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים: (10) כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבט עבטתו: (11) בחוץ תעמד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה: (12) ואם איש עני הוא לא תשכב בעבטתו: (13) השב תשיב לו את העבוט כבא השמש ושכב בשלמתו וברכך וצדקה תהיה לך לפני יי אלהיך: (14) לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיך או מגרך אשר בארצך בשעריך: (15) ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו ולא יקרא עליך אל יי והיה בך חטא: (16) לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו: (17) לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה: (18) וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך יי אלהיך משם על כן אנכי מצוך את הדבר הזה: (19) כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך יי אלהיך בכל מעשה ידיך: (20) כי תחבט זיתך לא תפאר אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה: (21) כי תבצר כרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה: (22) וזכרת כי עבד היה בארץ מצרים על כן אנכי מצוך את הדבר הזה:

כי תצא

(1) כי יקח איש אשה ובעלה והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו: (2) ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר: (3) ושנאה האיש האחרון וכתב לה ספר כריתת ונתן בידה ושלחה מביתו או כי ימות האיש האחרון אשר לקחה לו לאשה: (4) לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה כי תועבה היא לפני יי ולא תחטיא את הארץ אשר יי אלהיך נתן לך נחלה: (5) כי יקח איש אשה חדשה לא יצא בצבא ולא יעבר עליו לכל דבר נקי יהיה לביתו שנה אחת ושמח את אשתו אשר לקח: (6) לא יחבל רחיים ורכב כי נפש הוא חבל: (7) כי ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא ובערת הרע מקרבך: (8) השמר בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלוים כאשר צויתם תשמרון לעשות: (9) זכר את אשר עשה יי אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים: (10) כי תשה ברעך משאת מאומה לא תבא אל ביתו לעבט עבטתו: (11) בחוץ תעמד והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה: (12) ואם איש עני הוא לא תשכב בעבטתו: (13) השב תשיב לו את העבוט כבא השמש ושכב בשלמתו וברכך וצדקה תהיה לך לפני יי אלהיך: (14) לא תעשק שכיר עני ואביון מאחיך או מגרך אשר בארצך בשעריך: (15) ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש כי עני הוא ואליו הוא נושא את נפשו ולא יקרא עליך אל יי והיה בך חטא: (16) לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות איש בחטאו יומתו: (17) לא תטה משפט גר יתום ולא תחבל בגד אלמנה: (18) וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך יי אלהיך משם על כן אנכי מצוך את הדבר הזה: (19) כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה למען יברכך יי אלהיך בכל מעשה ידיך: (20) כי תחבט זיתך לא תפאר אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה: (21) כי תבצר כרמך לא תעולל אחריך לגר ליתום ולאלמנה יהיה: (22) וזכרת כי עבד היה בארץ מצרים על כן אנכי מצוך את הדבר הזה:

ואחרי שהוא מתאר את הקשר הזה בין הטוטם לבין הקבוצה החברתית, הוא מוסיף ואומר: "הטוטם הוא לא רק סמל של הקבוצה, אלא הוא גם מקור הכוח שלה". (שם, עמ' 88)

(18) הנוסח הנ"ל מובא אצל פרייזר, שם, עמ' 88. ראה גם שם, עמ' 89 ואילך.

(19) ראה פרייזר, שם, עמ' 89 ואילך.

(20) ראה שם, עמ' 90 ואילך.

(21) ראה שם, עמ' 91 ואילך.

(22) ראה שם, עמ' 92 ואילך.

(23) ראה שם, עמ' 93 ואילך.

(24) ראה שם, עמ' 94 ואילך.

(25) ראה שם, עמ'

16) התורה והנביאים עד יוחנן, כל״ל לפי סיומים ונחפרש כמתי י״א 13 בתמרו עם עד יוחנן נבאו שהכוונה בנבואת התורה והנביאים עד יוחנן, ומן מ״ז ואילך החלו דברי הבנבואות ללמוד על הפעל, וכן פירש פרלמעלן פה, וכדי שלא מעשה שהכוונה על המלות" כמו שעושים מיזה מפרשים (לפ כי לדבריהם יקשה, מדוע לעמד עד יוחנן? הלא השטי נעשה לך מעת הוא יסוד לקרון העולם כדברי שפול בכמה מקומות) על כן מפיים לכל נקל וגו' מאסר יפול קוץ לאחד מן התורה ורומז למה שלמד במתי ה' ולא נאמי לספר וגו' ולפ יוד לאמת וגו' לך ליקח דרכו לקלר בעלמתי הלדון ויתרין בעשרון וכמ״ש במתי כ״ח ועל כן הסעיף לזה המלמד כל המצלח את מצמו וגו' שנראה בהסקפה לראשונה שביעל מוכח מזה ולולם הוא הפיוב על זה במתי י״ט נעצור כי מלשונים הבריאה נלמדנו הנגודין והוא המזיר את הלימוד ליושבי ע״ם.

22) וישאוהו המלאכים אל חיק אברהם, יוכן לפי הסגלה בהסכת שמחות פ״ח שלמד רבן שמעון בן גמליאל לרי ישמעאל כאן נדול בשתי פסיעות ולאחה נמען בתיקון של לדיקים כי שהכוונה על דרך משל על לפיפת הנדיק של לדיקים היושבים על דרך ויולפף של עמיו, ולולי מלאכתם מקבלים לומו בתיקון וכן הוא הענין בתיק לפרשם. וכמלא בתלמוד קידושין ע״ב ג׳ על רב פדא בר אהבה היום יוצא בתיקון של לבריסם ופירש רש״י בפיכוש אחר שמת היום וכן כמלא בספר ג׳ של החשמונאים י״ג 16 שלברהם יצחק ויעקב לוקפים את המתים בתיקון ע״ם. וכן בספיקתא רבתי פנ״ג (כי פקד ה׳ את עמו) שלל המעשה מתרים בא בתחום ושנעשה בניס „בני אם אחת רוצה שיהיו כל אחיך בחוסים בתיקון של אברהם נעתיד לבא וכו׳.

23) ויהי בשאול וגו׳, ויפח את עיניו וירא את המקום מרחוק ואת לעזר בתיקון מדבריו נלאה שגם לברהם הוא בשאול רק בגן עדן של מעלה, ובין הנ״ע של מעה להניהם של מעה יש גיא עמוק ומפסיק (פסוק 26) כי עיין השאול שנקרא ניונים שאפל ונמקרא נ״ב (דברים ל״ב כ״ה) שאול מתחת לו מרן מתחת (יחזקאל ל״ח 16) הוא מקום מתת האדץ עולם של מעה (אונטערוועלט), ושם הוא נ״ב הגן עדן של מעה אשר שגרם הש״י את האדם אחרו ונעלם מעיני בני האדם וכן הניהם של מעה כמ״ש במתי יחזקאל, ומקרא שהוא מעשול של המתים כתיב ״ב, ולפי קבלת הולכים המתים של המתים כעיפ ושהוא תוכ של האלהים קבלה ״ב, ולפי הקבלה הולכים ע״י המתים שהוא פרח את כל הנשמות מאחרו מן השאול והניאם לעתים ומרוחק נדברי שאול של האפסייס ד׳ 8—9 ע״ם בגיאורכו, ועד יום מהרו היו לפ כל הלדיקים הקדמונים בשאול רק בגן עדן שם *) ומזה מבין המאמר בשגם

*) ועל זה נאמר (מהלים ע״ח) לך אלהים יפרח נפשי מיד שאול כי יקחני סלה (עיין מהרך כי לקח לשון אלהים) ופירשו ע״י המפרשים על דרך הכתוב והוא יפדה את יחזקאל מבל שיטעוהו (שם ק״ל) שהכוונה ע״י המפרשים, ולפ כי הכל נאים לשאול וכמ״ש זכר לכי מה אלו וגו׳ מי נבר יחיה וגו׳ יאלט נפשו מיד שאול וגו׳ ועמ״ש בביאור מעשי השליחים ב׳ 31 בזה, ועי בבכא בתרא כ״ג ע״ב יורד שאול לא יעלה שכפר לויב נאחים המתים, ולפי זה יש לפרש פה על אחים המתים והבן. ולולם גם מפרשי היהודים פירשוהו על הגשם כדברי פה ע״ם.

קל״ב ג׳ שנין לאחר מאר לכי מצוהו מעליהו בשמען שלי לדיקים נמוחות מתם כשלי הכבוד (בשמים) לוכל מתים (בעלמא התוב) היכי מפקים לשמואל בנגידא כי׳ כי מעין הזה מעלמיני המתים (כן הוא בקלפים בתלמוד בשם עיונים) כלא לאוכיח לו מזה שמונת המתיחים שכל הנשמות היו בשאול עד המשיח, ופרלמעלן עצא פה מאד שדימה כמו הקתולים כי השאול והניהם לאחר מות. וכן מבוצנו זה בתלמוד עירובין י״ח ע״א בשאחרם ז׳ שמות יש לניהם כי׳ ע״ם ועמ״ש להלן כ״ג 43 בזה.

יז.

10) אחרי עשותכם את כל אשר צוויתם וגו׳, הכוונה בעשותכם את כל אשר לוויתם ממני (עיין מתי כ״ח 20) בדרשת הסר וכדומה, ולדקתם היא יותר מלדקת הסדוסים (מתי ה׳ 20) אל יחנלו לחשוב כי עושים לניהם ומכוח הדין מעלת התחילות (כמו שכתלה דעת אחדים בזה שהוא „מעשה מסידים" והכוונה שמוסיפין על המעשה שהיא דין תורה ועמ״ש להלן י״ח 12) לך שידעו כי רק המוטל עליהם עשו, כי כל נויו הם דין תורה וכה התורה נו כמו דברי משה ונביאים (ע״ד שמלא בשועד קטן ה׳ ל׳ מתא יחזקאל ומתוכה מקבל והבן) כי הכל מרומה לאחד וזה לומרו במתי ה׳ 22 מתויב הוא לדיות דין וכדומה ועמ״ש שם.

11) והוא עבר בתוך שומרון והגליל, יותר נכון להעתיק דין שומרון והגליל, שהכוונה שגם למזרח דין הלא המדינות (שאין לפרש שגשע בתוכם דלא כן הלא הגליל קודם) ויקף את שומרון בשביל שהשמרונים לא נתנו לו ללון בניהים (למעלה ט׳ 53 ע״ב) וכזה נאין שגם אל יניחו (י״ח 35) בהיו למזרח יהושלים, בשביל כי קבל את הארץ שומרון, ומתי ומקום מפרשים שגם הגליל אל מנר הירדן ע״ם.

18) הבי לא נמצא מי שישוב לתת כבוד לאלהים וגו׳, כי לפ מיכול להיות שגם המחרים שנתו את ה׳ בכל מקומות מושבותיהם ולולם בניהם יומר כבוד לאלהים, כי המחרים לפר הלא ברוחם בהיותם מלוהים ולפרי כן כרפאים ירלו בדולת ה׳ ועזרו, ופם ה׳ יתגדל ויתרומם על ידם. אבל במקום אחר פם יספרו בדולת ה׳ בהיו מלוהים וכרפאו ע״י מתיחו, יכול להיות שימלאו מהשים שלא יאמינו לפם ועיכ בשובם למקום שלאו לותם בלרעתם וכרפאו יש יותר כבוד לאלהים.

20) מלכות האלהים לא תבא במראה עינים, ובפסוק 21 לומר כי מלכות האלהים הנה בקרבכם כי מלכות האלהים בניאת המשיח בשתי הדרכים בפעם הראשונה בשפל המדרגה לא נתה בגלוי לעיניים בחוללים נדולים שהכל יביטו לותה ויתחכלו בה אבל מלכות האלהים בניאת המשיח פעם שנית (להלן כ״ג 18 עד כי תבוא מלכות האלהים) תבוא בנבורה (מרקוס ט׳ ל׳) וכמ״ש להלן כ״ח 27 ואז יראו את בן האדם בא בענן ובנבורה וכבוד רב, ומשכח מדוכר להלן פסוק 24 בן האדם ביומו יפרש כברק וגו׳ וע״כ לומר שם בפסוק 25 אך נרפסוה עליו לפבול וגו׳ היינו

שלרך פיוקדס ניאתו הכאסונה נשפל המדבנה לניאתו הסניס נכוס המדבנה ומשתי ניאות המניס לא ידעו הפרוטים כלל ועמ"ס להלן י"ט 12 נזס.

21) כי מלכות האלהים הנה בקרבכם, פי' כאו ניניכס כי עלכות שלהיס הוא ע"י המניס שעומד ניניכס (ובזה נגין שאומר בפסוק 22 כימי בן האדם והבן) וגס המלה ניונית ἐντὸς שס לאמת כן, כי יש כיוחה לזה הבינה ניוכית ע' שפר המלים לבריחס.

31) ביום ההוא, פי' ניום יגלה בן האדם בפסוק הקודם ובמתי כ"ד ומרקוס י"ג הביאו זה בעת הלכה הגדולה בחוכנן יהושלים ועמ"ס במרקוס ט' 34 ובמתי כ"ח בעניינים כאלה.

34) האחר יאסף, פי' על העניים לנוח מלכוחם הסניס לקראת המדון שהתחיל בהשחוה להמלוניקים ד' 17 ועמ"ס שם ובמתי כ"ד 40.

37) איפה תהיה זאת אדוננו וגו' באשר הפגר וגו', להתחיל במתי כ"ד 28, שהכוונה שאלו חוחו לימה יקוחו מבני אוש כי נמשך פה על פסוק 23 ופה יאמרו אליכם הנה שם הנה פה וגו' והסיב נאשר הפגר וגו' היינו מיקוחו ניהושלים, וכן מפשר ניוסיפון:

יח.

1) להתפלל תמיד ולא להתרפות, ומה שאמר במתי ו' 7 ובהתפללכם אל תפטפטו כגוים וגו' היינו שלא יהפללו ענין אמר נרוב דנרים להכפיל העני נשלוח עוכות, ולכן אמר שס (פס ק 9) כה חתפללו אניני שכשמים וגו' ולא היחה הכוונה שס שיוחר מן החפלה הזאת לא יהפללו כי אס נמן לשס מעל ודומנת שכן על דרך זה יהנהו את תפלותיהם מעט הכמות וכל החיכות שהשלוח מוענין יהיו ענינים נהולים ולוקס י"א מפשר נאמת כי היחה על שאלת תלמידיו למדהו להתפלל וגו' ויאמר אליהם כי תתפללו אמרו אניני שכשמים וגו'. וכזה אמר גם נקהלת ה' על כן יהיו דנריך מועטים כי נא נחלום נרוב ענין וקול כסיל נרוב דנרים (וכן אמר כ' מאיר נגרכות ס"ח ע"ח ע"ס). לכל נדרך קלרה לחוי לאדם להתפלל פעם כפעם מלין הפוכות, על דרך הכחוב ניפעיה ס"ב 6 התזכירים את ה' אל דמי לכם וגו' ונכרכות כ"ח ה' נאלה אחמר כ' יוחנן הלוחי שיתפלל אדם כל היום כולו ושם ל"ח ה' יש מולקים עליו (יכול יתפלל אדם וכו') וע' נזה נתחומת פ' חקן. ונפסחים כ"ד ב' ונחוקפות שס.

6) ויאמר האדון שמעו וגו' והאלהים וגו', כעין זה נאלה נתחומת כיס פ' גילה ומפילו אין אדם כדאי להעכות נתפלתו ולעשות חסד עמו כיון שחתפלל ומדבה נתחכוניס אלי עושה חסד עמו כו' ע"ש.

7) והאלהים ההוא לא יעשה משפט בחיריו הקוראים אליו יומם ולילה? יכוין על הכחוב שכ"ל ניפעיה ס"ג 6 כל היום וכל הלילה תמיד לא יחשו וגו', ולשיה יחפפק? כ"ה נפחחקה המדבה, (והוח ע"ד הכחוב (ישעיה ס"ד 15) וזממיך אלי החפפקו), והוח מוסב עוד על החפלה שפה יחפפק לחחיו שלח

להושיעם? ואלי היוכית נדקדוק הוח ויאריך נאפו עליהם, היינו שיחחמהם לשושיעם ויאריך נאפו להניא נלנחם? והוח ספר דרך הכחוב ותקלר נאפו נעמל ישראל (שופטים י' 16) וחכן.

8) אך בן האדם בבואו הימצא אמונה בארץ, יכוין על החנואר נסניה לפעדום ג' על החפלה שיתפללו אלוניס לית הכחחת נאו (שם פסוק 4) והסיב שם נפסוק 9 ולא יאחר ה' לח לשר הכטיח כאשר ים מושניס זאת לשאול כי מאריך רוחו (לפו) כענוכנו ולא יהפוך נאוד נאוד לית כי אס נסוף כולס לאשוחה והוא אומרו גם אס כי אלך ה' לין מניעה ויעשה נאהנה ואמרים נא כהנעחתו. לך אמניעה הוא כי נעוחו היחלת אומנה נארץ וזוג אס יבוא לאשרון והוא לא יאפין נאוד לית כ"ל נשוב כלס לאשוחה וע"כ הוא אחכה ואחאר הנעחתו כ"ל. ואמ"ס נאזון יוחנן (פ' י"ג) שיסוכב על עס ישראל שכוספיס כעת נו והוא לאריך לנח אליהס נאשיב האלוחות ליאראל (ישעיה מ' 6) ע"ש, והוא יותר נכון.

11) אודך אלהים וגו', כעין זה נאלה אפלא ד' נאוניא נן הקנה (ערכוה כ"ח ע"ג) מודה אני לפניך וכו' שעשית אלקוחי מיוחני ניח המדרש ולא מיוחני קרוחת וכו' ונדפסה נכל המהניות עיש.

12) אני צם פעמים בשבוע, אמ"ס נביאור אל הכוחיס י"ד נאשכ היהודים נלוס יום ג' ויום ה' שהס ימי דין וכן קולאים אז נאוחה ה' ואומרים ויהי נאום כי נידוע וע' נאשכ נאוחות פ"ע אשכה מ' נזס.

13) אני מעשר את כל אשר אני קונה, כל"ל לפי היוכית והכוונה על האחאר נאשכה נכאן אליעזר פ"ה מ' אחניות אל נית היינו אכזו שהעמידו דניהס על דין חורה שהלוקח מ' חוכר פטורים מאשער רק נעל השדה חייב נאשער וכ"ה נירושלמי פאה פ"ח ה"ה (ושם לימה אניות דנני קהן) ונפסחי על פסוק עשר חעשר, והוא לומרו שה שי אלי חשער את כל אשר לוה כי אשר לוי קונה לף שהקונה פעור מן החורה אלי חוכה לניניס חשוחים הדין, ועמ"ס נאשכה י"ז 10 נזס.

14) ירד זה לביתו נצדק מזה, ולף כי אליעזר נחקיחו שיחזיקהו נקש נעבור לדקחו (מ"ב כ' 3) והכוונה נעיניך עשיתי, וכן דוד (חהלים י"ח 21) ינמלני ה' כלדקי וגו' כי שחרחי דרכי ה', וגו', ואולם שם היה חעל השלום שדבר נגנות חניהו לחיני כאשר אדם וגו' וכמ"ש נפסוק 9 שם נוטשים נפשם כי נדיקים אחם נאחרים נפשם נעזיניהס ועי' נאלה אפלא ואי נאחרים נן מכליה, וכאלמוד נשם נרכות י' ע"ב אלי יוחנן מזקיהו חלם מזכות עלמו לניהך חלו לו נזכות אחרים שכי ובנותי על סעיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי וגו' וכן נאדרש נכחה מקומות מנכה אח מזקיהו נענוד זה.

16) כי לאלה וגו', ולפי היוכית לאשר כאלה ע"ש.

יט.

9) נן מנרהם וכן נאלה נ' 8 מנרהם הוא מניהו, י"ב 16 שם מנרהם וכדומה, מזה נראה שהיהודים אז החיחסו נשם נן מנרהם כמו שהם נידועים נ

ישראל אני, ואמנם ומלמוד בן ישראל בת־ישראל, ונראה לי על דרך הנקדם נעבוד כי ימים שם המלוו אל עם ישראל אלף גדול מעם אדום, מעת אשר ככם אומם יוכלו המשמוני וימל אומם ויקנלו דם ישראל ויתעברו בישראל ושם לא יוכלו לאמר ולאמיתם בן ישראל או בן יעקב כי המם אינם ממנו, לך התיחסו אנשי מבדסם, ומזה נתפשט אל ככל ישראל לאמר בן מבדסם בת מבדסם. ומולי בת ע"י הנאמר בביאור רומיים ד' 17 על הגביים, ע"ש.

12) לקחת לו ממלכה ולשוב, המפרשים פרשו ממלכה כמו מלוכה היינו המלוכה על עם ישראל ומשמל שם נלקח מן המכתב אל בימי הרומיים שהיו פמלכים מופעים אל עיר רומי ושמה הכתירו אותם למלכים ויקבלו את מצות המלוכה וכן שם הוא אשר על עמו לעומת שאמרים שמו ומשנו כי כמהרה תגלה ומלוכה מלכות המלכים נמצית (פסוק 11) והוא מודיע להם במשל זה שמלוכה הוא ליפע על ארץ רחוקה לקחת המלוכה על ישראל ואחרי כן ישוב וימלוך עליהם (פסוק 15) וכוונה זה הוא אמת כי מלכות המלכים נמצית בנך בשה וביח בקרבכם (לוקס י"ג 21) ולכן לעקו התלמידים דרוך המלך הנא שם ה' ועל שלשת הפרוסים שהיו הנעשים שם אלה יאמרו האנשים יזעקו (להלן פסוק 38—40) ואולם המלוכה הזאת שיכנה למרשה שיכים כמ"ש לוקס שם י"ג 20 כי עוזבה שהשמר גדול ואך בשעם שיום אז תגלה ותראה מלכותו עליהו כמו בשמים וכן בארץ כי מקומם לרוך לעזוב בעבור פשע העולם ולישע אל ארץ רחוקה לשמים מעמל ושם יקבל את השלטן והמלוכה וכמ"ש בסוף מתי כל השלטן נתן לו בשמים ובארץ וכן בדניאל ז' ואהי עם ענני שמיא כבר אינם אחי ולים יהיו שלטן וגו' ועמ"ש ג"כ בלוקס י"ג 21 נזה. ויש לפרש ג"כ שהכוונה פה ממלכה (ביונית βασιλεία) על דרך הכתוב ממלכות כנען ולהלן כ"ח 10 וממלכה על ממלכה והכוונה שיקח שם בארץ הרחוקה ממלכה (עיין ר"ש) שימלוך שם עליה ויפיל ממקומיו משם כנגיו והמשל ידמה כי יעלה לשמים לקחת ממלכה השלטן ולבלבו משם כנגיו ואח"כ ישוב פעם שנית עלי הארץ והשלטן יכבד בתחום (מזון יומבן כ') ועמ"ש בביאור לל הקולמים ז' 15 נזה.

29) אצל ההר הנקרא הר הזיתים, כלומ לפי היונית ובתאמר נמתי כ"ח ע"ש. ובהעתקה המתרגום העתיק דעליהם לל הסר (כלומ').

כ.

14) לכו ונהרגהו ותהי לנו הירושה, בתאמר נמתי כ"ח 38 וכן להלן כ"ב 1 שהם רלו למסול על העם ע"ש בארך.

19) כי ידעו וגו', מוסב על ויבקשו לשלוח וגו'.

36) כי לא יובלו למות עוד, פי' ואין צורך עוד בקיום העין ועל כן לא ישמו כשים וגו' כל השלשה בתאמר נמתי כ"ב 28 ע"ש. וכן מלינו בתנא דבי אליהו (סנהדרין ל"ב) לדיקים שעתיד הקב"ה להחיותן אינם חוזרים לעפרם וגו' וכפשומי שכתובים בדניאל י"ב וכאים מישני מדעת עפר יקיצו אלה לחי עולם וגו' וכן הוא דעת המקובלים ובכללם הרמב"ן בשער הגמול אלו בתלקומו עם

הרמב"ם (בתאר בפי' המשניות לפרק חלק שהתוויים יתומו לקבל עוכתם בשניים וכ"כ הרמ"ך בתשובות ודישות מ"ז ומ"ט) שהמתים התוויים יהיו למלאכים ויהיה בארץ כמו בשמים וכמ"ש בתזון יומבן כ"ל ע"ש.

46 עטופי טלית, בתאמר בתרקום י"ב 38 ע"ש שהכוונה על הבגד העליון כמו שכתבו הרומיים ע"ש.

כא.

13) והיתה זאת לכם לעדות, פי' נזלת תתלמוד תיתה (נעלענשהייט) להעיד עלי לפני העמים וכן תאר בתרקום ולפני מוסלים ומלכים תובאו למעני לעדות להם, ומתי הניח זה בפ' 18 ותאר לעדות להם ולגוים עיש. ויש לפרש ג"כ שתהיה לכם לעדות שהנאתי לפני מוסלים ומלכים שעל ידי זה תתזקו את העדות ותלמו לגוים שתתם מוסרים נפשכם על העדות ועמ"ש בביאור פיליפים פ' 29 נזה.

18) אך לא יפול משערת ראשכם ארצה, המפרשים כתקו שהלשון תאר בפסוק 16 וימיתו מכם? והשלמה לי כי מדבר פה מכל קהל התלמידים על דרך כלל הקהל, ותאר להם שיתאכו כעצם כלם ושיהם שמו, ויהיו שנופים לכל אדם פי' כולם יהיו שנופים אך לא יפול משערתם אחת מהם מן הקהל היינו רוצה התומרים נחיים לף כי יהיו שנופים ועם כל זה ישתו נחיים וכך תיה תשם ישימו.

26) ומחרדת הבאות על כל הארץ, היינו מחדים מן הדברים הרעים לנא על פני תרץ כן הוא לפי היונית.

28) וכהחל הדברים האלה וגו', יסוגג על הכתוב בפסוק 25 וזיו תומות בשתם וגו'. קדמה נתולתם, פי' הנתולה בשתיות בצות המתים פעם שנית כתנוסר למעלה בביאור פ' 32, ויש לפרש ג"כ על דרך הנאתר אל הרומיים פ' 18—23 ותאר שם פרות נויתנו ע"ש והבן.

31) קרובה מלכות האלהים, פי' כמו שתתיה בצות המתים פעם שנית כמו בשמים כן בארץ וכתתי ומרקום תאתו בזה "כי קרוב הוא לפתח ע"ש, וכעין זה להלן כ"ב 16—18 עד כי תנא מלכות האלהים, ועי' מתי י"ז 28 בן האדם בא במלכותו, וכדברי פאול בשנים לטיתותיום ד' 1 בהופעתו ובמלכותו, ובמלקום ט' 1 מלכות האלהים בתה בגבורה, והבן.

32) לא יעבור הדור הזה וגו', בתאתר בתרקום י"ג 30 ע"ש.

כב.

4) והשרים, יותר נכון להתרגם והתוניכי, כלשון התכתב המיד שהכוונה על תומוני בית התקדש בקרבת מוזן בכל תקום בשם ἀρχιστρατήγος ניונית, שהיו תומוים על חיל שהבנים ושוטים בתקדש.

(2) ... (3) ... (4) ... (5) ... (6) ... (7) ... (8) ... (9) ... (10) ... (11) ... (12) ... (13) ... (14) ... (15) ... (16) ... (17) ... (18) ... (19) ... (20) ... (21) ... (22) ... (23) ... (24) ... (25) ... (26) ... (27) ... (28) ... (29) ... (30) ... (31) ... (32) ... (33) ... (34) ... (35) ... (36) ... (37) ... (38) ... (39) ... (40) ...

(43) חיום חזה עשרי בין ירח טיוי לשנת שבע מאות
ושש מיפ 83 יי, ושנת שבע מאות שבעים ושבע

כה.

1) ויאמר השטן לפני יהוה, מסתובב הוא בכל הארץ ומתהלך בה
ומי משקיף מעשה אנשים ומי מצוה לנשים בלילה. 2 ויהי
4) והנה שני אנשים הם מתהלכים בלילה בחוץ, ולא מצאו פה
18) ויאמר לילה אל לילה, ודעת לא תחוה לדעת אין מלה
ואין דבר ואין קול נשמע בכל הארץ, ויהי כי בא הלילה ויבוא
ויגש הלילה אל הלילה, ויבא הלילה אל הלילה ויגד לו את
19) ויגש הלילה אל הלילה, ויבא הלילה אל הלילה ויגד לו את
כל אשר ראה ושמע ויבא הלילה אל הלילה ויגד לו את כל
לילות הם הלילה ויבא הלילה אל הלילה ויגד לו את כל
(הלילה) ויבא הלילה אל הלילה ויגד לו את כל הלילה
כה הם הלילה ויבא הלילה אל הלילה ויגד לו את כל הלילה

ביאור לספרי ברית החדשה

יוחנן

חבר מאת הד״ר י. ליכטענשטיין

ויצא לאור

ע״י הפראפעסאר נ. דאלמאן.

ליפציג

בשנת תרנ״ז לפ״ק.

Kommentar zum Neuen Testament

von

J. Lichtenstein.

1. Kommentar zu Matthäus, Leipzig 1891.
   56 S Preis **80 Pf.**
2. Kommentar zu Markus und Lukas, Leipzig 1896.
   46 S. Preis **40 Pf.**

Zu haben durch das Bureau des Ev. luth. Centralvereins
Leipzig, Markt 2 III.

Das hebräische Neue Testament von **Franz Delitzsch**, in Aufl. 11 von **G. Dalman** herausgegeben, ist zu Mk. 1 zu haben ebendaselbst und in den Depôts der Britischen und Ausländ. Bibelgesellschaft zu London. Berlin, Wien, Prag, Lemberg, Budapest, St. Petersburg, Odessa.

Kommentar zum Neuen Testament

von

J. LICHTENSTEIN.

JOHANNES.

HERAUSGEGEBEN

VON

PROFESSOR DR. G. DALMAN IN LEIPZIG.

LEIPZIG.
1897.

ביאור לספרי בריתָ החדשה

יוחנן

חִבֵּר מאת הר׳ י. ליכטענשטיין

ויצא לאור

ע״י הספאָעסאָר ג. דאַלמאַן.

לייפציג

בשנת תרנ״ז לפ״ק.

Kommentar zum Neuen Testament

von

J. Lichtenstein.

1. Kommentar zu Matthäus. Leipzig 1891.
   56 S. Preis **80 Pf.**
2. Kommentar zu Markus und Lukas, Leipzig 1896.
   46 S. Preis **40 Pf.**

Zu haben durch das Bureau des Ev. luth. Centralvereins
Leipzig, Markt 2 III.

Das hebräische Neue Testament von **Franz Delitzsch,** in Aufl. 11 von **G. Dalman** herausgegeben, ist zu Mk. 1 zu haben ebendaselbst und in den Depôts der Britischen und Ausländ. Bibelgesellschaft zu London, Berlin, Wien, Prag, Leipzig, Budapest, St. Petersburg, Odessa.

מבוא.

א) יוחנן השליח, אחד משנים עשר השליחים (מתי י' 2), כותב הספר הזה —לפי קבלת הכנסיה הנוצרית— הוא בן הצַיָד וברדי (והיה עשיר כפי הנראה במרקוס א' 20) ואחיו של יעקב בן זברדי הנהרג על ידי המלך הורדוס אגריפא (מעשי השליחים י"ב 2). הוא בא עם יעקב אחיו ופטרוס בבית אשר ישוע החיה את בת יאיר ראש בית הכנסת (מרקוס ה' 35. לוקס ה' 51). אלה השלשה עלו עם ישוע על הר גבוה וראו את זהר כבודו ומשה ואליהו דברו עמו (מתי י"ז 1—4). גם בגת שמני לקח ישוע אותם עמו אל המקום אשר רצה להתפלל (מתי כ"ו 37. מרקוס י"ד 53). בעבור כי בטבעו היה הוא ואחיו קפדנים ומתרעמים בנקל (מרקוס ט' 38, לוקס ט' 54), על כן קרא אותם ישוע בשם בני רגוש הוא בני רעם (מרקוס ג' 17). לפי בשורת יוחנן היה הוא התלמיד אשר ישוע אהבו והיה נסב על חיק ישוע בסעודת הערב האחרונה (יוחנן י"ג 23). הוא בא עם ישוע לחצר הכהן הגדול והיה נודע לכהן הגדול (שם י"ח 15). הוא עמד אצל ישוע כאשר היה על הצלוב ואצלו עמדה גם אמו של ישוע, וכשראה ישוע את אמו ואת תלמידו אשר אהב עומדים אצלו ויאמר אל אמו אשה הנה בנך, ואחרי כן אמר אל תלמידו הנה אמך ומן השעה ההיא אספ אותה התלמוד אל ביתו (שם י"ט 26, 27). הוא רץ עם פטרוס (אחר דברי מרים המגדלית) אל קבר ישוע ביום הראשון לבוקר ויראו ויאמן (שם כ' 2—9). הוא היה תמיד בחברת פטרוס ופטרוס היה על הרוב המדבר (מעשי השליחום ג' 1—11, ד' 13—19, ח' 14). ופולוס השליח (אל הגלטים ב' 9) אומר על יעקב וכיפא (הוא פטרוס) ויוחנן „הנחשבים כעמודים" (פי' בקהלת ירושלים).

אחרי כן עזב יוחנן את ירושלים, (כפי הנראה כאשר קהלת ירושלים ברחה אל המדבר (חזון יוחנן י"ב 6, 14) הייגו מעבר לירדן אל עיר פעלא וסביבותיה) וילך ויבא אל אפסוס וישב שם —לפי הקבלה— עד כי זקן מאד כמאה שנים. ויהי כי זקן יוחנן מאד ולא יכול לילך אל בית כנסת המשיחים וישאו אותו תלמידיו שמה, ושם היה תמיד מלהו על לשונו „בני אהבו איש את רעהו (אייזעביום).

הוא עשה מופתים רבים והחיה את המת (שם). הוא הגיג את חג המצות ביום י״ד לחודש ניסן, ותלמידיו היו שוחטים תמיד את שה הפסח (שם, וביזענשאל בספרו צור קירבען נעשיכטע). הוא פעל הרבה במלכות האלהים באויא הקטנה לפי קבלת אירענעיום. ואייזעביום מספר שהקיסר דאמיצאן הגלה אותו על האי פטמום *). והוא מת באפסום בסוף המאה הראשונה ליסות המשיח ביסי הקיסר טריאנוס. ואת הספר הזה כתב —לפי הקבלה— לעת זקנתו.

ב) הֵן הספר הזה וכוונתו, הוא להעיר לבות בני האדם להאמין בישוע המשיח כי הוא בן האלהים באמת, ובזה ישיגו חיי עולמים (וכן הוא באגרות שלו). ולא רק בדרך אשר אמר לוקס שנקרא בן האלהים בעבור שנולד מרוח הקדש (לוקס א׳ 35) כי אם שנקרא בן האלהים לפי הרוח (רומיים א׳ 4) שנולד מאלהים (א׳ יוהנן ה׳ 1) בעבור כי המשיח הוא דבר ה׳ הכללי **) הקודם לעולם והדבר נהיה בשר ודם (יוהנן א׳ 14). ועל כן הביא יוהנן מאמרים רבים אשר אמר ישוע המורים על זה כי הוא לפי רוחו שוה לאלהים ואהד עמו:

מתי מרקום ולוקס, אף שגם אצלם יש מאמרים רבים מישוע המגדילים אותו עד מאד על כל בני אדם, אבל באלהות המשיח לא דברו בפירוש, כי לא הבינו את הֵן עומק דבריו הנפלאים ונעלים על שכל אנושי, ועל כן המאמרים האלה הנמצאים ביוהנן לא הביאו אותם כלל בספריהם. ואולם יוהנן השני יותר להבין דברי המשיח הנפלאים, ועל כן כתבם עלי ספר, גם איזה מעשיות אשר השמיטו הכותבים לפניו כתבם הוא בספרו להודיעם ברבים.

*) ובהוון יוהנן א׳ 9 אומר „אני יוהנן אחיכם וגו׳ היתי באי אשר שמו פטמום בעבור דבר האלהים ובעבור עדות ישוע המשיח. ויש גם כן הגדה מקובלת כי לפני גלותו לפטמום השקוהו ברומי בום סם המות, גם הטבילוהו בשמן רותח, ולא הזיקו לו כלל.

**) כן הוא השטה הזאת באגרות פאול בכמה מקומות, וכן הוא דעת המקובלים מחכמי ישראל. ע׳ בספר למודי הנביאים מאמר יסוד המשיח פ״ד. (ובמאמר אבן בחן פ״ג). ועפ״ש בביאורי ליוחנן בסי׳ א׳ בזה.

יוחנן.

א.

1) בראשית היה הדבר וגו׳, וים פעמיקו המאמר ונעלמן יון (ὁ λόγος) דעם וחכם, מאר הדבר בזיש ביהועה כעל ענין ידוע ומפורסם, כי בלמוד ממליאת המאמר או הדבר מצל מלאכים היים אז מעורפם גם בישראל כאשר כתוב בזה המרגומים המלמיים, ואף בתלמוס יוכמן בן עוזיאל שהיה בן דורו של יסוע, שהמה מלאים עסם מימרא דה׳ או מימרא קמם (ע׳ רמב״ן בפי׳ התורה בג׳ וגם על פסוק מכבי מכד עמך מגדימה) ומאמן ישראל עד לא היהודים היונים כאו פילון המלכסנדרוי ודומיו והכמי הקבלה.

ומין לפרש כדברי ויים בנילוי מייער פם שדברי יוהן יסובבו על דבר ה׳ המוכר בכתבי הקדש, כי עם המובן מן דבר ה׳ בשדברי היולי אף בכל פעם בלשון הכתוב בישעיה מ׳ כ״ה ״ח כן יבים דברי לבר יבא מפי וגו׳ מבל מן הדבור הכללי המתידי והנלמי לינו מעורפם בכתבי הקדש. והדבור הכללי הזה הוא קודם לעולם ונקרא בספר יהידה הקפידים הבלמומה „אחם הוא מלאים מיים וכו׳„ דומדדם דבם בזלאים פ׳ ג׳ על פסוק ורוח מלהים מרחפת וגו׳ (מין לפרשו על המלאים בעלמו כי אם על הרוח היולי ממנו לבדוק העולם בזיש דעליהם) „זה דומה לל ומלך המשיח" ולדעת החכמים הקדמונים הוא המכוון שנאמר עליה בזמורי ב׳ 19 ה׳ בחכמה יסד מרן וגו׳, ובמי מ׳ 22—31 ה׳ קנני לחלית דרכו וגו׳ מעולם נסכתי וגו׳ בזין תהומות מולדתי וגו׳ והשיח מצל לחון וגו׳ ותרגום יהונתן בזיש בלאמים ברא בחכמתא ברא ומ׳ בזדדם בראמים רבא פ״א שפירשו כל זה על המורה שהוא דבר ה׳, ואולם יהודי יון ניחרו זה על דבר ה׳ מלאנמם, ועליו נאמר בחכמת (תהלים ל״ג) בדבר ה׳ שמים נעשו וגו׳, ובדברי המקובלים נקרא בזם שכינה, כאר עליון הוא כאר מלכות כידוע, והכולם לדעת למודי המקובלים כזה יעיין בספר למודי הנביאים מאמר מ׳ פ״ז ופ״ח. ומאמר ב׳ פ״ג ופ״ד בתוכך:

ואלהים היה הדבר, הדבר הוא נושא המאמר (סיניעקאט) ועיכ הוא בפ״ל היהועה והמלאים הוא בזוא המאמר (פרעדיקאם) והיינו שהדבר היה מלאים. ומאמר זה בהקבלה (מים נעצעטצמעג) למ״ם לבלן (פסוק 14) והדבר בזיה בשר ובכונה שהקודם היה באור דמחיצת מלאים וכן נקרא גם מצל פילון והמקובלים בשם מלאים הבני (וכן נקרא מצלו בן מלאים הרומני) כי מיותיו מזוח מלאיות ובשם מלאות (נעפליבט נאטור) ובדברי פאול לפיליפים ב׳ 6 בדמות האלזים וכן הוא למלאים, מבל אמרי כן בנוסו עלי ארן בזיה בשר בהסיר מעלמו דמות האלזים כמ״ש פאול שם בפסוק 7 ועי״ש שם.

(בפעלים אחרים את ה' נשמרת) או נשמטת (בפעלים אחרים, כגון בפועל הנוכחי) ואז נשמעת ההברה הראשונה ארוכה (14) בפועל הנוכחי של הפעלים שבהם ה' נשמרת בכל הצורות, כגון בפועל הנוכחי של הפעלים שבהם ה' נשמטת בחלק מהצורות, כגון בפועל הנוכחי של הפעלים שבהם ה' נשמטת בכל הצורות, כגון בפועל הנוכחי של הפעלים שבהם ה' נשמרת בחלק מהצורות, כגון

דומים גמתי (ג׳ 16) שהכא הילדים מצטיינים ולמעלה הרי לך שתי כעדך ג׳ שכיח אחד לידת המשיח וכן יש לפיה מן התלמוד שנת ס״ו מלכות הורדוס וכניו קודם שהורגן מלא ושלם שכיח והמורגן היה בשנת ס״ט למשיח כיהוא (ב׳ למת דוד), ובשתכנה ס״ט מן ק״נ יפחר ל״ד. ולפי זה שתי שפיר גם פה כי כשתכנה ל״ד מן ק״ד יפחר שלשים, והיה כנן שלשים כמל.

ג.

10) רב בישראל אתה ואת לא ידעת, כי דב בישראל לניך לידע כי מניחים בתים היו לוחי מ׳ליהו על לידת מדבה וכ״מ למעלה בניאורי בתקום מ׳ 8 ע״ם. והוא שתמר ג״כ בפסוק 12 שם הנהדי לכם מניחי הארץ \ גו׳, והבן.

13) ואיש לא עלה השטימה, יסיבב על פסיק הקודם שכני מדם ליכם יכולים לבשים מניחי המשים כי לים מן המייס נדולנו שלה לא עלה השמימה *) לך בן המדם מבד ירד בן השמיה וזה בשתים פי׳ שהוא תמיד בקבר לתין עם השלשים ולפ כי ירד משמים ולכם גום עפר ולולם בשעיונו ומחשבתו ויריעתי הוא בשמים גם עתה, ועיש״ם להבן בניאור פילופים ג׳ 7 בזה.

14) וכאשר הגביה משה את הנחש במדבר וגו׳, הכוונה על הכתוב (תהלה כ״ח 9) ויעם משה נתם נתשא ויסיתהו על הכם והיה אם נשך הנחש את איש והביט אל נתש הנחשת וחי, והקשו על זה מהכתב לתם הכתב (ש״נ ש״ת) ״וכי נתם ממית או נתם מחיה? אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים״ והתירון כזה לינו מפסיק כלל כי עדיין קשה מדוע עשה נתם להסתכל על ידו לתביהם שבשמים כלפי מעלה הדוע לא די בהסתכלות כלפי מעלה בלא נתש? ואלא לפי התוכה (רמזים ג׳ 14) שנתש הוא שתורה מכל מיני הסדה בשפך מן תחוכת המכירים והפרסיים הקדושים שהקדישו את הנתש ובכל מנועותיו אלאו רמזים כידוע מעניין מנחש הכוזב בתורה. ותולם שתורן שם גלה קוד הכתובים כי הנתש היה רמז על המשיח שגם הוא נשא נשא יבשא על הען כמ״ש לבן ש״ב 32 33, והתניא אליו ומתעון גו׳, ועל ידו מתסכל לתביו שבשמים (כמ״ש להבן ש״ד 6 לא יבא לים על האב בלתי על ידי, ובש 9 הכוזה תוכי לשם את האב וגו׳) יהיו לו חיי עולמים, והמשיח נהיה בעולם שתורה שכל השדה כמ״ש קללת מלשים תלוי (דברים כ״ה 23) ופ״י הכתעון שהתלוי הוא

*) והביאוני שם הורים שמלה הלא תליהו עלה השמימה, ובשני נשכחות הקדושים (נשתעיקער) בזו על יסוד השמלה הזאת דשם כוזנת שתליהו היה מלאך שירד מן השמים כי הוכחו דבריהם בשרשם בשר היכלות פ״ר בשם היר משם הילקוט במלאי המקדרי הקדושים, ובילקוט ״תוכי פ׳ בראשית דשם תחרם שתליהו ותוך היו ג״כ כתו יסוד שמלאכ בשם דבר כי חלאנאם בכולל, ותולם יעקב השלים שתד בתגרתו (פ׳ 17) שתליהו היה אנוש אנוש כשתע עיש. ובשוכה פי ע״ם נתלה דברי ר׳ יוסי (שהיה גלילי) שעולם לא עלו משה ושתליהו למדום כיו. ולא יהדה שביום לשתשה כיו, והוא דעם היהודים כשתן יון ע׳ מוכיח לקרבשתל דשת פילון בזה.

קללת תלהים, וכן תמר פתול שם הגלגים ג׳ 13 המשיח פדנו מקללות התורה בהיותו לקללה בעדנו שכתוב קללת תלהים תלוי, ולכן שם משה גם כן שם המשיח על שם כמו שיעשו עם המשיח כי יבשו על העץ להקלילו, ורומז ג״ב על הכתוב על שם המשיח (ישעיה י״ח 10) שכם יפי תשר עומד לכם עמיה, ודבר פלא כי נתש בגימטריא משיח.

16) כי אהבה רבה אהב האלהים וגו׳, לתעמי כי שלה שם דנרי המנשר, ולפי זה המתמר ״לתעמן לא יאבד וגו׳״ תיכנו כפל לשון נשכח. ויכול להיות שכפל שלשון עם מוקשת בימור כדרך יומנן המיד וכן דרך פתול ממיד.

17) לא שלח את בנו בעולם לדין את העולם וגו׳, וכן תמר ים״ש נעלמו להבן י״ב 47 כי לא בתחי לספות את העולם וגו׳, כי הדין הנדול שכולם יהיה ביום האחרון כמ״ש שם בפסוק 48 נגוד המשיח פשם שיש כמ״ש בתזון יומן ה׳ כי ועוד בתקומות רבים, ועל זה יסיבב שכתוב בתלאכי ג׳ 5 וקרבתי אליכם למשפט וגו׳ כי שכתוב דבר שם על המשיח בדרך כלל כדרך כל הנביאים. ומדבר שם בתחלת הסימן בתיאתו הראשונה (הנני שולח תלאכי וגו׳ ופתאום יבא אל היכלו וגו׳) ואחרי כן מדבר בתיאתו השניה. ומ״ש יסוע להבן ט׳ 39 אני בתחי לעולם הזה לדין וגו׳ יתבאר בפסוק שלאחר זה.

19) וזה הוא הדין וגו׳, בא לפרש מה שתמר בפסוק 18 ואשר לא יתתין בו כבר נדון וגו׳ שהדין בניאה בתשובה הוא הקבלה על המשיח הוא רק על דרך זה שהתתינים נשרדים תן היכר בתתינים ופועלי עולה יפרדו תעובי התמת. וכן יסוע להבן ט׳ 39 תמר אני בתחי לעולם הזה לדין לתען יראו העוורים והרואים יהיו לעוורים וכן להבן י״ב 31 עתה העולם הזה נדון וגו׳, וכן תלאכי ג׳ נדברו תניאתו הראשונה לתר ומי תכלכל את יום בואו וגו׳ כי הוא כאש תורף וגו׳ שהז משיל הקיוף והניאור בעולם, ועל זה יסובבו דברי יסוע (לוקס י״ג 49) לבשיל אם (כלי) על האדץ בתחי ומה שפלאתי כי כבר נשרה, היא האש תורף הכיל ועל הניאור הזה דבר גם יוחנן השטבל (מתי ג׳ 12) ע״ש. וכן נזכריה י״ב 7—9 תבא עיבי על רועי וגו׳ והבאתי את השלישית באש ובחתים אותם וגו׳ ע״ש.

23) וגם יוחנן היה טובל בעינון קרוב לשלם כי שמה מים לרוב, יש שהיה ביתי הקין תאר הירדן יתיבם ולין גו תקום כתב ידים לעבול האון עם פ״ב נקבו לעיבן להטביל שם, ובקבר תצולת סתרן כתב למזרח שכם כשתי שעות כפר תחלים הוא שלם (ויש יעקב שלם עיר שכם לפי הכסנ״ם ע״ב) דלמעלית דרומית של כפר תחלים נתלא כפר תבכאר (שנקראים רבה פלא״ת לזכרית שנעבל שתלת יוסף ולדעת רשתיבכ נעבך עלים שלו היה יהודה תבכריחתם משכם) ומעין יולא משם נקבל עין תבכאר ושם נקבה תצוכבת הפתיחה לכך תזרח עד הירדן (נשתעיק ש״ד ש״ב נקבת עין סיכר) וזיוסלתי ע״ז פ״ם ה״ד נקבל עין כושים שלל כפר שלים ש״ם, וע׳ להבן ד׳ 5. ויש כתבו שכם הירשתיתם ותייצניום כי לדרום בית שתן (שקיסאפאלים) כשתכה עילין דומיות היה תקום שתלים ושם בקרוב ים תקום תיטן לפי לשתיבתן ולים.

(34) ב לא בטרם נתן אליהם את תורת, פי לפי שהיתה עדיין
רשות ביד ישראל (שבועות ל"ט ע"ב) ומה שאמר פרשת שלח
לכם שמא יחשוב שמצוה שלא בזמנה אינה מצוה תלמוד לומר
לפניכם מה אני לפניכם בזמנה אף כל בזמנה (ספרי שלח
ט"ו ל"ח).

(35) ג ואין מעשה בית דין מעשה אלא בדבר הזה בלבד
שנאמר ועשו לכל אשר יורוך (ספרי שם) ואין בית דין
מורין הוראה לכל העולם אלא בדבר שרוב בית דין יודעין
אותו מתורת משה שקבלו זה מזה עד משה מפי הגבורה
(שם ו' ט"ו—ט"ז) ואם הורו בית דין שעבר על אחת
מכל מצות שבתורה בשגגה בין הוא בין אחר עמו חייב
לעשות כפי הוראתן חוץ מעבודת כוכבים שאם עבד אחד
מהן בשגגה פטור (שבועות ב' ע"ב) ואם הורו לעבור על
אחת מכל מצות שבתורה בזדון אין חייבין עליהן אלא
אחד הבא על אחת מהן בזדון בעדים והתראה בלבד
(סנהדרין ח' ע"ב).

(36) ד ואין בית דין מורין הוראה לא לשבט ולא
למלך ולא לנשיא ולא לאב בית דין ולא לחתן בית דין
ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך ולא לאחד
מכל אלו שמינו עליהם את הנשיא ולא לאחד מכל אלו
שמינו עליהם את אב בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו
עליהם את חתן בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם
את אחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך (הוריות ד' ב'
ע"ב) ואם הורו ועשה אחד מהן בשגגה חייב לעשות כפי
הוראתן (שם ד' ב' ע"ב).

(37) ה ואין בית דין מורין הוראה לא לשבט ולא
למלך ולא לנשיא ולא לאב בית דין ולא לחתן בית דין
ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך ולא לאחד
מכל אלו שמינו עליהם את הנשיא ולא לאחד מכל אלו
שמינו עליהם את אב בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו
עליהם את חתן בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם
את אחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך (הוריות ד' ב'
ע"ב) ואם הורו ועשה אחד מהן בשגגה חייב לעשות כפי
הוראתן (שם ד' ב' ע"ב).

(38) ו ואין בית דין מורין הוראה לא לשבט ולא
למלך ולא לנשיא ולא לאב בית דין ולא לחתן בית דין
ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך ולא לאחד
מכל אלו שמינו עליהם את הנשיא ולא לאחד מכל אלו
שמינו עליהם את אב בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו
עליהם את חתן בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם
את אחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך (הוריות ד' ב'
ע"ב) ואם הורו ועשה אחד מהן בשגגה חייב לעשות כפי
הוראתן (שם ד' ב' ע"ב).

(39) ז ואין בית דין מורין הוראה לא לשבט ולא
למלך ולא לנשיא ולא לאב בית דין ולא לחתן בית דין
ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך ולא לאחד
מכל אלו שמינו עליהם את הנשיא ולא לאחד מכל אלו
שמינו עליהם את אב בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו
עליהם את חתן בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם
את אחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך (הוריות ד' ב'
ע"ב) ואם הורו ועשה אחד מהן בשגגה חייב לעשות כפי
הוראתן (שם ד' ב' ע"ב).

(40) ח ואין בית דין מורין הוראה לא לשבט ולא
למלך ולא לנשיא ולא לאב בית דין ולא לחתן בית דין
ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך ולא לאחד
מכל אלו שמינו עליהם את הנשיא ולא לאחד מכל אלו
שמינו עליהם את אב בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו
עליהם את חתן בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם
את אחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך (הוריות ד' ב'
ע"ב) ואם הורו ועשה אחד מהן בשגגה חייב לעשות כפי
הוראתן (שם ד' ב' ע"ב).

(41) ט ואין בית דין מורין הוראה לא לשבט ולא
למלך ולא לנשיא ולא לאב בית דין ולא לחתן בית דין
ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך ולא לאחד
מכל אלו שמינו עליהם את הנשיא ולא לאחד מכל אלו
שמינו עליהם את אב בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו
עליהם את חתן בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם
את אחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך (הוריות ד' ב'
ע"ב) ואם הורו ועשה אחד מהן בשגגה חייב לעשות כפי
הוראתן (שם ד' ב' ע"ב).

(42) י ואין בית דין מורין הוראה לא לשבט ולא
למלך ולא לנשיא ולא לאב בית דין ולא לחתן בית דין
ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך ולא לאחד
מכל אלו שמינו עליהם את הנשיא ולא לאחד מכל אלו
שמינו עליהם את אב בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו
עליהם את חתן בית דין ולא לאחד מכל אלו שמינו עליהם
את אחד מכל אלו שמינו עליהם את המלך (הוריות ד' ב'
ע"ב) ואם הורו ועשה אחד מהן בשגגה חייב לעשות כפי
הוראתן (שם ד' ב' ע"ב).

11) הוא אמר אלי עשה לעת מכתך והתהלך ע' נביאות זה להלן נפסוק 17 נאמרך.

16) על כי עשה כאלה בשבת, כלומר לפי היוצים והטענה היתה על הדפיקה בפטיש ועל הליווי להנדפת עם לא מעכנך וגו' כמפורש להעלה, כי עשה המעשה נרמות הדברים לפחות יותר מדי לעשות כיוצא.

17) ויען אתם ישוע אבי פועל פעולתו עד עתה וגם אנכי פועל, אין הכוונה רק לאחרן הדפיקה בפטיש כאמת כמו שהם"י רוצה שיהיה בפטיש כן הוא רוצה בפטיש כי הוא בן האלהים ואחד עמו, דהלא מלינו להלן ז' 21—23 שמשון מיכון אחר על אחר מדפיק בפטיש על פי יסודי התורה וע' שם בביאורי, לך העיקר יוצא לאחרן שהתיר בשבת בפטיש כנ"ל, ועל זה השיב אני פיעל עד עתה, עלות עד עתה יכוין לומר שלא כי כחוב ויפטות מלאכים ביום השביעי וכן כי זו שבת מכל מלאכתו על כל זה כחוב מאמרו שהקב"ה משיב כדוב ומוריד גשמים וכו' וכדומה. והשאלה אחת שלא הבינו אחרון כי עקיצת (בלשונות רבים פ"ל) שם כדברך שהקב"ה מעבד את הטבע על ידי נו נוחים על יחיד נו עשים על ידיהם נו עבד והשיב לו מעשה לך אשר דרים בחלר אחד שם אין זה נותן עירוב וזה נותן עירוב אין מוחרים לטלטל בחלר אבל שם אחד דר בחלר כלי הוא מותר בכל החלר כולו, וכן הקב"ה לפי שלין רשות אחרת עמו וכל העולם כולו שלו מותר בכל העולם כולו, והכוונה היא כי לף שבחיב ושבות מכל מלאכתו זה הוא בעבייני ים מלין שבשבת ימי בראשית (ע' פי' מ"ב שם וזה שבות נעניני) אבל בעת פעולת הקב"ה הוא ים מים ואיבה נקרא מלאכה גיד אלגו והפעולה היא הן כשלטול המקום למקום, ולף כי גם שלטול מלחות לרשות אחרת בשבת לענני אדם לפי חוק הפרושים על סמך דברי ירמיהו (יח כ"ב) ועיב לקרו נ"ב לשלטל יותר מד' אמות בשבת נדברים כי אדרבה כי אחרי אמות אלו הוא קונה לו בכל מקום כיוצא. על זה השיב ליט שאלל הקניה רשות אחת היא רשות היחיד לך אלו כנ"ל. וזה שאחר ישוע פה אבי פיעל עד עתה לף לאחר שניתנו נשמת בשבת כעבור שכל העולם אלו וכן גם אבי מוחר ליצא נשבת ולהחיל ביום נרשות היחיד היחיד לפי דברי כי אבי כן האלהים ואחד אנחנו ואחות אחת אנחנו ברשות היחיד היחיד כולו אלי כנ"ב. כי ברשות היחיד גם אחרים מותרים ליצא לשלטל כיוצא. ועיב לעקר היהודים נפסוק 18 על אחדות אלהים. ולף שאחאחר לחלן י"ד 10 כי כל מעשיו היו לפי טבע אחנושים ברוח אלקים שבקרבנו, אבל עכ"פ נאמרו יודע כי אחד הוא עם האלהים כאמור שם, ואל אחשאל שאלת יבוא בעלמו אחד (אחי ה' 17) לא נאחי להפר את התורה וגו' ואדרבה הוא קים את התורה נכל פרטיה לאלת כל לקה (אחי ג' 15), כי פה עשה לפי טעה להאחות את נ"ושאי. וכבר עקבו אחלמוד יבמות כ' ע"א על פסוק אלין אחאשון כי לעולם נכל על פי יסודי התורה.

19) לא יוכל הבן לעשות דבר מנפשו וגו', עי' נפסוק 30 נביאור ז'.

43) ויצא משם ללכת הגלילה כי הוא ישוע עצמו העיד אשר אין כבוד לנביא בארץ מולדתו, המפרשים נחקו בפיהוסים שונים על מלת כי ע"ם, ולדעתי הכוונה כמו שאמר יותן נעלמו נכאם הפיתן ויהי כאמר כחדש לאדון כי אחנו הפרושים אשר יצוע בעמיד ואסביל אלמידים הרגה עיותן וגו' ולא אחרץ יהודה ויכך הגלילה אחכוונה נפסוק זה כי ישוע נגיה מן הפרושים חֲצֵרָה מילאמו משם אלא יעמדו עליו נעבור אחעמיד אלמידים הרגה ואל כן אם הגלילה (ע"ל הבאור להלן ז' 1 הלך ישוע בארץ הגליל הלך ועבור כי לא אחן להחהלך ביהודה על אחר בקשו היהודים להמיתו) ופה פיים ומבאר המבאר את כיוצא בשונו לגלגל בעבור כי הוא ישוע ידע כי לא נכבד הוא נארץ מולדתו (אחי י"ג 57) ומם לא יהיו לו אלמידים ואחעיזים הרבה ועיב יצוע על עלמו שלאת הפרושים נגדו, וכללה נ"ב אדברי אחעיז אלו להלן ז' 3 4 כי ביהודה יחפרסם ולא נגלגל כי ביהודה יש לו אלמידים הרבה ויחפרסם כמו שאמרו לו לאחין יהלו אלמידיך וגו' והוא אחן לְהַחְבֵּא וגו', ונזה נכין נם כן שלומר, יותן פה נפסוק 54 זה גוא פעם השני אשר אחר עבה ישוע נגדולו ביהודה לאחין הגלגל שהשומות שבעשים נגלגל הם מעט ומם כי אחספר נעבור הכאות נאחי אם (58) ולא עבה אם נשומות דנות אחפני אחר אחומאם, אבל ביהושלים אחר יותן לאחעלה ג' 23 ויאחינו דנים נאחו כי ולו השומות אחר עבה ולא ספרם כלל כי אדל לספור כי אין אחספר, וכן אם ג' 2 בדברי ניקדימום.

ה.

2) ובירושלים ברכה על יד שער הצאן אשר יקרא לה בלשון עברית בית חַסְדָּא ולה חמשה אולמים, פי' על יד שנלכה היו נאחים פ' אולמים נפרדים להשבן האוליב, (ולא אשנלכה עשויה כעין בנין), ואם שנלכה היא אחבדל נעבור שהיתה אקום אחר לדנים אחוליים דנים כדפלו על ידה, ואחפרשים פרשו אחכוונה פם על שער הצאן אחנזכר נפחים ג' 32 וי"ג 39 שאות היה נצפונית אחערבית יכוסלים כפי הנלאה שם (ואין נכון נביאור ויש שהיה נלפונים אחזאחים) ואם לדעת אחיזאנוים היה נאר נשם שער הצאן ואולי זה הוא שנאר אחנזכר שם. ולפי אחפשט נפקלים פ"ו ע"א ואחות קיף פ"ב היה שם נלפונית אחרבית אחר אחנזכר שם. הקדמון לעזרא שהיו אחניחן דרך שם הקדמות שהיו אחיתשן נלפון ויכול להיות שעל כן היה נקרא שער יכוסלים שם שער הצאן שהם היו אחקלים הצאן ושוחטים דרך שם. ושם אחקים פותם מן הנאר הכ"ל לפי דין אחפשט ס"ק ולילה שלריך להקדים נאחין אחוך לשחיטתן. ולדעתי לא כיון יותן פה על שער הצאן כי אם כוונתי כאלה אחקום שהקדים הצאן כי שם היה אחקום הצאן שהקריבו שם להקדים כאיל.

6) וידע כי ארכה לו העת, כלומר לפי היוצים, ולדעתי הכוונה שידע בזאן רב שוכב שם ועיב שאלו אחתשון להרפא ופיב אחת שוכב פה, והוא הפיב אחין לו פים וכו' ועיב שוכב שם זאן רב.

20) ועוד מעשים גדולים מאלה יראהו וגו', פי' מלבי הנזכרים למעלה הרפואה והעלאול בשבת שמורים על גדולתו עוד מעשים גדולים יעלאו להשלות אם גדולתו לדעים אשר יאמינו, וזה יהיה לאחר מותו ומקומתו, כי אז נתן לו השלטן בשמים בתוך כמ"ם נפש מתי ושקציה שקיעו למדון מוסל ושופט (מעשי השליחים ג' 36. ג' 13. י' 42.) וכמנותר בתוך בניאור פיליפים ב' 9 ע"ש.

21) יחיה את אשר יחפץ, כי יתכוסם למדון ומוסל ויוכל לעשות מרצונו ומנפשו כל דבר ועמ"ם נפסוק 30 וזה.

22) כי האב לא ידין איש, פי' בעצמו כיא כל המשפט נתן לבן ושקציה עושה הכל על ידיו כמ"ש להלן מ' 50 יש לאמר אשר יצקם ויספום, וכן על הכוזיים מ' 16 ניום יספוד המלכים וגו' כיא יסוד העמים. כי הוא הוקם לספר החיים והמתים כמ"ש במעש"ם י' 42 ובמ"ש בפי' מ' קוריכתים ס"ו 25 ע"ש.

23) למען יכבדו כולם את הבן באשר יכבדו את האב, פה כלולה הכוונה כי יכבדוהו במור כן מסוח מלך מגיו ומכיו הוא המיוחד למדון ומוסל ככל אשר לו ולכן לאמר מיכף בפסוק שלאחר זה מי אשר לא יכבד את הבן גם את האב אשר שלחו מיהו מכבד. והכוונה שהשלחו לעשות גמולות עולם ונעשנור זה הניחהו למדון ויגדל מן המלאכים כמ"ש לפיליפום ב' 9. ועבריס מ' 8. ומלי יאמרו היהודים על דבריו אלה כי על דרך זה נמלא גם נמשכה מצות פ"ד מ"ב ומולא רבך כמוהו בעמים וכדומה הרבה גם בתלמוד.

24) יש לו חיי עולמים וגו', עמ"ם למעלה ג' 36 כי זה גם לחהי מותו וכל הדבריס פה הם יקוצנו על לאחרי מותו כמ"ם בפסוק 20 ע"ש.

ולא יבא במשפט כי עבר ממות לחיים, פי' שלא יעיינו עוד בהשפטו כי כבר נגמר מיים בעלמו וכבר כתוב הוא בספר החיים, וכן לאמר בהתי כ"ה 32 ומלקחו לפניו כל הגוים והפריד ניכותם וגו' כי רק יפריד ניכיהם בין שלבשים לעתודים, כי כבר נודעו לכבשים ועתודים שכבר נעשה בעלמם הפרוד וכל לאחר גומל בעלמו השתיר לו וכמ"ש למעלה ג' 19 בביאור דבריו המתחיל גו לא יהין ומשל לא ילמין גו כבר כתוב וגו' ע"ש. ועמ"ש בחלק יוחנן כי זה.

25) כי תבא שעה ועתה היא, פי' שחיכף בהיה נגמרו ניעים השלח. לאשר ישמעו המתים וגו' יבחנו על קנלם הכפרים כי יד המתים למעול (וכמ"ש גם למעל על בהפזיס ד' 8. 9) לאחר מותו ויכבד לם נשורת המלכות גם למתים שהשתעים היה יהיו פי' למי שעולמים כי הוא לקח לותם מן המעול והניאם למתים כמ"ש בביאור לוקס י"ו 23 ע"ש. ועמ"ש בחלקוכם לפעכום ד' 6 וזה.

26) כן נתן גם לבן להיות לו חיים בעצמו, פי' המפרשים (בביאור זויים המיוחס למייער פה ובפיק מ' ליוחנן) שהכוונה גם מלד רוחניותו כפי שהוא בלעדם הקדמון, שהכוונה שנתן לו חיים כמלא מיוכל להמיות אחרים (שהצטעם לעצמן) וזה אינו נכון כי כל זה היה לו נשרש היות האבל, ושה המיוחד מן המצוות לאחר מותו ותקומתו כמ"ש בפסוק 20 וכמ"ש בביאור מייער לך הכוון לדעתי כי פה הוא רק כפל הדברים לאחר לאחר בפסוק 21 22 שהבן יהיה לם לאחר יפצץ

והמשפט נתן לבן. והוא הכפל פה ובפסוק 27, והכוונה שנתן לבן להיות לו מיים בעלמו הייגו מיעשה ויהים .מעלמו לא לאחר יפצץ כי הוקם למדון ומוסל ככ"ל בפסוק 20 ועמ"ם בביאור מ' קוריכתים ס"ו 25 וזה.

27) ואף שלטן נתן לו לעשות משפט כי בן אדם הוא, פירוש המפרשים מרומז על הכתוב בדניאל ז' ומלו עם עכני שניא כבר אינם לאחר וגו' וניא יהיא שלטן ויקר ומלכו וגו' וזה הכוונה פה שהוא כר מיכם הנזכר בדניאל לאחר לו נימן השלטן והוא המשיח, ולכן קלא עלמו תמיד בשם בן אדם להורות שהוא כר מיכם המשיח וזה שלאחר לשלן מ' 35 המאמין בבן שלחם פי' המאמין בי בעלי המשיח.

28) אל תתמהו על זאת כי הנה שעה באה וגו', פי' אל תתמהו על זאלם כי גדולות מזה יהיו ולא תתמהו, והוא על דרך הנלמר בפסוק 20 ע"ש.

כי הנה שעה באה וגו', פה לא לאחר ושהה הוא כמו בפסוק 25 כי זה יתקייים לא עשה לך בעוד פעם שנים כיחוע. וכן נמלא בפרקי דרבי מליעזר פל"ג למה נקרא שמו של משיח ינון שעתיד ליינן יסורי שפר ע"ש, כי אז יהיה תמיית המתים.

30) לא אוכל לעשות דבר מנפשי כאשר אשמע כן אשפוט ומשפטי צדק, פי' כאשר לשמע מלכי כי אינו אלאו ויהוא אלא לעניו תהיר על כפא מ'. ואם המשל הלא נעלמו לאחר בפסוק 21 הנן יהיה לם לאחר יחפץ וגו' כי כל המשפט נתן לבן וגו' כי הוקם למדון ומוסל בעולם כנ"ל, על זה נותן מהוכח כי לא לפנקם כמו כיא דמון הלא שהוא בלעדו מכניע עלמו, ובביאור מייער קולא זה "בעשיעה סוזאלדעמאקראטיע" ע"ש.

32) וידעתי כי נאמנה עדותו, ים נופלם לאחר ולאחם ידעתם כי נאמנה עדותו וזה יותר נכון בעיני.

39) דרשו בכתובים אשר תחשבו (כנ"ל) שיש לכם חיי עולמים בהם וגו', כי לאם מוסכים כיסעים כ"נ 10 יכלה זרע יאריך יומים פי' שהזרע יאריך ימים. הכתובים בעלמם כיסעים כ"נ 10 יכלה זרע יאריך יומים פי' שהזרע יאריך ימים. אבל ע"י התורה אין מיי עולמים. ואין זה כיוצא לדעיני בעלמו בפוקס י' 25—28 על השלה מה לעשות ואיכם מיי עולם והשיב ישוע כתוב בתורה ואיכנה וגו' עשה זאת וחיים, כי בעלמם התורה אם הקייתים לותה כולה מוכלת לחיי עולם כוונם (דבריס ו' 25) ולדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות את כל המלוה לפני ה' אלהינו אך אין לדם לאחר לא יחפץ (ת"א מ' 46) והמצוה מוכנו שלקבל מלכו עולם הבא ושיכ ע"י התורה אין לנשמיד חיי עולמים (ע' גלטים ג' 22 וכדומה לרומיים ג' 20 ע"ש) ועיכ נלמה בדניאל להלן מ' 24 אם לא תאמינו כי אני הוא נאמציכם מיומו פי' נחלטים הקודמים ולכן לאחר חכמים לאמן לנים כי אין להם קייחת המשיח.

ו׳

14) והנה זו היא תורת המנחה הקרב את ה׳ לפני הכהן:

ט׳ 21 וגו׳.

15) כי יחטא ועשה אחת מכל מצוות ה׳ אשר לא תעשינה בשגגה ואשם
46 ויצא מפתח הס בלשון נקבה ולפי הפשט הוא מתיחס לאשה שהיא
(ויקרא ה׳ 20) הפתח יתר אשר תחטא בה ולפי הדרש הוא מתיחס לאשם
הלקוח מן הצאן שהוא נקבה ולא זכר כמו שהוא בעולה ושלמים.

(22) וזאת תורת הזבח אשר יקריב לה׳ ביום המשח אותו וגו׳ עשרון
סלת מנחה תמיד חציו בבקר וחציו בערב וגו׳ במחבת בשמן תעשה
מרובה תביאנה וגו׳ ומחבת תהיה לך מחוקה וגו׳ ואפית פתי מנחה
תעלה תמיד לה׳ וגו׳ והכהן המשיח תחתיו מבניו יעשה אותה חק עולם
לה׳ כליל תקטר. וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. (ויקרא ו׳ 13-16)

(23) ואת תורת זבח השלמים אשר יקריב לה׳ וגו׳ אם על תודה יקריבנו
והקריב על זבח התודה חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות משחים
בשמן וסלת מרבכת חלות בלולת בשמן על זבח השלמים. והקריב מן
הקרבן תרומה לה׳ לכהן הזורק את דם השלמים לו תהיה. שוק הימין
תתנו תרומה לכהן מזבחי השלמים. כי את חזה התנופה ואת שוק
התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם ואתנה אותם לאהרן
הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל. (ויקרא ז׳ 11-36)

(24) ויקרא משה אל אהרן ואל בניו ואל כל העדה אל פתח אהל מועד
וגו׳ ויעש משה כאשר צוה ה׳ וגו׳ ויקרב את הפר חטאת וגו׳ וישחט
ויקח משה את הדם ויתן על קרנות המזבח סביב באצבעו ויחטא את
המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח ויקדשהו לכפר עליו. ויקח את
כל החלב אשר על הקרב ואת יתרת הכבד ואת שתי הכליות ואת חלבהן
ויקטר משה המזבחה. ואת הפר ואת עורו ואת בשרו ואת פרשו שרף
באש מחוץ למחנה כאשר צוה ה׳ את משה. (ויקרא ח׳ 1-17)

(25) ויקרב את האיל השני איל המלואים וגו׳ ויקח משה מדם האיל
ויתן על תנוך אזן אהרן הימנית וגו׳ ואת הדם זרק משה על המזבח
סביב. ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת
הפדר. ואת הקרב ואת הכרע רחץ במים וגו׳ ויקרב את כל האיל
המזבחה עולה הוא לריח ניחוח אשה לה׳ הוא כאשר צוה ה׳ את משה.
(ויקרא ח׳ 18-21)

(26) ויקח משה את שמן המשחה ואת הדם אשר על המזבח וגו׳ ויזה
ממנו על אהרן על בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו אתו. ויאמר משה
אל אהרן ואל בניו בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלוהו
ואתם בלחם אשר בסל המלואים כאשר צויתי לאמר אהרן ובניו יאכלוהו.
והנותר בבשר ובלחם באש תשרופו. ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת
ימים עד יום מלאת ימי מלואיכם כי שבעת ימים ימלא את ידכם. כאשר
עשה ביום הזה צוה ה׳ לעשות לכפר עליכם. ופתח אהל מועד תשבו יומם
ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת ה׳ ולא תמותו כי כן צויתי.
(ויקרא ח׳ 30-35)

ב

(27) כל הנוגע בבשרם יקדש ואשר יזה מדמם על בגד עליו תכבס
במקום קדש. וכלי חרש אשר תבשל בו תשבר ואם בכלי נחשת בושל
ומרק ושטף במים. כל זכר בכהנים יאכל קדש הוא לכם. ואת החזה
ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך אתך כי
חקך ומשפטך נתנו מזבחי שלמיהם. אשה לה׳ על הכהן הזורק את דם
השלמים ואת החלב לו תהיה. ואת שוק הימין לנחלה תהיה לך. את
בני אהרן מקריב החלב והדם ואת הקטר הימין לו תהיה. כי את חזה
התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם
ואתנה אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל. (ויקרא ז׳
11-36)

(28) וזאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה
עד הבקר ואש המזבח תוקד בו. וזאת תורת המנחה הקרב אותה בני
אהרן לפני ה׳ אל פני המזבח. והרים ממנו בקמצו משלת המנחה ומשמנה
ואת כל הלבונה אשר על המנחה וקטר המזבחה ריח ניחוחו אזכרתה לה׳.
ונותרה ממנה אכל יאכל מצות תאכל במקום קדש בחצר אהל מועד
יאכלוה. לא תאפה חמץ חלקם נתתי אתה מאשי קדש הוא כחטאת וכאשם
כל זכר בבני אהרן יאכלנה חק עולם לדרתיכם מאשי ה׳ כל אשר יגע
בהם יקדש. וידבר ה׳ אל משה לאמר זאת קרבן אהרן ובניו אשר יקריבו
לה׳ ביום המשח אותו עשרון סלת מנחה תמיד חציו בבקר וחציו בערב.
על מחבת בשמן משרה תעשה מבשלת תביא. מנחת פתים תקריב ריח
ניחוח לה׳. והכהן המשיח תחתיו מבניו הוא יעשה אותה חק עולם לה׳
כליל תקטר. וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל. וידבר ה׳ אל משה
לאמר דבר אל אהרן ואל בניו לאמר זאת תורת החטאת במקום אשר
תשחט העולה תשחט החטאת לפני ה׳ קדש קדשים היא. והכהן המחטא
אתה יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד. כל אשר יגע בבשרה
יקדש ואשר יזה מדמה על בגד עליו תכבס את אשר נזה עליו תכבס
במקום קדש. וכלי חרש אשר בושל בו תשבר ואם בכלי נחשת בושל
ומרק ושטף במים. כל זכר בכהנים יאכל קדש הוא לכם. ואת החזה
ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך אתך כי
חקך ומשפטך נתנו מזבחי שלמיהם. אשה לה׳ על הכהן הזורק את דם
השלמים ואת החלב לו תהיה. ואת שוק הימין לנחלה תהיה לך. את
בני אהרן מקריב החלב והדם ואת הקטר הימין לו תהיה. כי את חזה
התנופה ואת שוק התרומה לקחתי מאת בני ישראל מזבחי שלמיהם
ואתנה אותם לאהרן הכהן ולבניו לחק עולם מאת בני ישראל. (ויקרא ו׳
18-36)

(29) ויקרב את הפר חטאת וגו׳ וישחט ויקח משה את דמו ויתן על
קרנות המזבח סביב באצבעו ויחטא את המזבח ואת הדם יצק אל יסוד
המזבח ויקדשהו לכפר עליו. ויקח את כל החלב אשר על הקרב ואת
יתרת הכבד ואת שתי הכליות ואת חלבהן ויקטר משה המזבחה. ואת
הפר ואת עורו ואת בשרו ואת פרשו שרף באש מחוץ למחנה כאשר צוה
ה׳ את משה. (ויקרא ח׳ 14-17)

(30) ויקרב את האיל השני איל המלואים וגו׳ ויקח משה מדם האיל
ויתן על תנוך אזן אהרן הימנית וגו׳ ואת הדם זרק משה על המזבח
סביב. ואת האיל נתח לנתחיו ויקטר משה את הראש ואת הנתחים ואת
הפדר. ואת הקרב ואת הכרע רחץ במים וגו׳ ויקרב את כל האיל
המזבחה עולה הוא לריח ניחוח אשה לה׳ הוא כאשר צוה ה׳ את משה.
(ויקרא ח׳ 18-21)

(31) ויקח משה את שמן המשחה ואת הדם אשר על המזבח וגו׳ ויזה
ממנו על אהרן על בגדיו ועל בניו ועל בגדי בניו אתו. ויאמר משה
אל אהרן ואל בניו בשלו את הבשר פתח אהל מועד ושם תאכלוהו
ואתם בלחם אשר בסל המלואים כאשר צויתי לאמר אהרן ובניו יאכלוהו.
והנותר בבשר ובלחם באש תשרופו. ומפתח אהל מועד לא תצאו שבעת
ימים עד יום מלאת ימי מלואיכם כי שבעת ימים ימלא את ידכם. כאשר
עשה ביום הזה צוה ה׳ לעשות לכפר עליכם. ופתח אהל מועד תשבו יומם
ולילה שבעת ימים ושמרתם את משמרת ה׳ ולא תמותו כי כן צויתי.
(ויקרא ח׳ 30-35)

(32) ויעש אהרן ובניו את כל הדברים אשר צוה ה׳ ביד משה. ויהי
ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל. ויאמר אל אהרן
קח לך עגל בן בקר לחטאת ואיל לעלה תמימם והקרב לפני ה׳. ואל בני
ישראל תדבר לאמר קחו שעיר עזים לחטאת ועגל וכבש בני שנה תמימם
לעלה. ושור ואיל לזבח שלמים לזבח לפני ה׳ ומנחה בלולה בשמן כי
היום ה׳ נראה אליכם. ויקחו את אשר צוה משה אל פני האהל ויקרבו כל
העדה ויעמדו לפני ה׳. ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה׳ תעשו ויראה
אליכם כבוד ה׳. ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך
ואת עולתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כאשר
צוה ה׳ את משה. ויקרב אהרן אל המזבח וישחט את עגל החטאת אשר לו
ויקרבו בני אהרן את הדם אליו ויטבל אצבעו בדם ויתן על קרנות
המזבח ואת הדם יצק אל יסוד המזבח. ואת החלב מן החטאת והכליות
ויתרת הכבד מן החטאת הקטיר המזבחה כאשר צוה ה׳ את משה. ואת
הבשר ואת העור שרף באש מחוץ למחנה. ויקרב את קרבן העם ויקח את
שעיר החטאת אשר לעם וישחטהו ויעשהו חטאת כראשונה. ויקרב את
העולה ויעשה כמשפט. ויקרב את המנחה וימלא כפו ממנה והקטיר
המזבחה על העולת הבקר. וישחט את השור ואת האיל זבח השלמים אשר
לעם ויקרבו בני אהרן את הדם אליו ויזרקהו על המזבח סביב. ואת
החלבים מן השור ומן האיל האליה והמכסה והקרבים והכליות ויתרת
הכבד. וישימו את החלבים על החזות ויקטר החלבים המזבחה. ואת החזות
ואת שוק הימין הניף אהרן תנופה לפני ה׳ כאשר צוה משה. ויהי כאשר
פרשו ידיהם אל העם ויברכם וירד מעשות החטאת והעולה והשלמים.
(ויקרא ט׳ 1-22)

(33) ויבא משה ואהרן אל אהל מועד ויצאו ויברכו את העם וירא כבוד
ה׳ אל כל העם. ותצא אש מלפני ה׳ ותאכל על המזבח את העולה ואת
החלבים. וירא כל העם וירנו ויפלו על פניהם. (ויקרא ט׳ 23-24)

(34) ויקחו בני אהרן נדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש וישימו
עליה קטרת ויקריבו לפני ה׳ אש זרה אשר לא צוה אותם. ותצא אש
מלפני ה׳ ותאכל אותם וימתו לפני ה׳. (ויקרא י׳ 1-2)

(35) ויקרא משה אל מישאל ואל אלצפן בני עזיאל דד אהרן ויאמר
אליהם קרבו שאו את אחיכם מאת פני הקדש אל מחוץ למחנה. ויקרבו
וישאום בכתנתם אל מחוץ למחנה כאשר דבר משה. ויאמר משה אל אלעזר
ואל איתמר בניו הפרעו אל תפרעו ראשיכם ובגדיכם לא תפרמו ולא
תמותו וגו׳ ואתם לא תצאו מפתח אהל מועד פן תמותו כי שמן משחת
ה׳ עליכם. (ויקרא י׳ 4-7)

(36) וידבר ה׳ אל אהרן לאמר יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם
אל אהל מועד ולא תמותו חקת עולם לדרתיכם. ולהבדיל בין הקדש ובין
החול ובין הטמא ובין הטהור. ולהורות את בני ישראל את כל החקים
אשר דבר ה׳ אליהם ביד משה. (ויקרא י׳ 8-11)

(37) כל אשר ילפין יאמר כשהוא אומר לשון אחר אלא לפי שהוא אומר
כי אם יום יום ולילה ולילה יכול אפילו בשבת ויום טוב ת״ל ולילה
שהלילה מיוחד לשבת ויום טוב שהוא מיוחד לשבת ויום טוב שהוא
מיוחד לשבת ויום טוב שהוא מיוחד לשבת ויום טוב שהוא מיוחד לשבת
ויום טוב שהוא מיוחד לשבת ויום טוב שהוא מיוחד לשבת ויום טוב
שהוא מיוחד לשבת ויום טוב שהוא מיוחד לשבת ויום טוב שהוא מיוחד
לשבת ויום טוב שהוא מיוחד לשבת ויום טוב שהוא מיוחד לשבת ויום
טוב שהוא

(בעמוד הפוך) בפה מלא מים ואחר כך יירק אותם (6)

בפה מלא מים, אחר כך יירק אותם (בעמוד הפוך)

(37) אם נתן לה תרופה ואמרה לו שתשתה ממנה ושתשתה ממנה ושתשתה ממנה וש

(9) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

ס

(1) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(2) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(3) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(4) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(5) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(6) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(7) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(8) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(9) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

ע

(1) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(2) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(3) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(4) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(5) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(6) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(7) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(8) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

(9) נתן ראובן לשמעון שטר חוב על מאה זהובים, ולא נתן לו שמעון מעות עד שנתן לו ראובן שטר מכר על שדה שקנה ממנו, ואחר כך נמצא השטר חוב פסול, אין השטר מכר קיים, שהרי לא נתן לו מעות אלא בשביל שטר חוב.

שמעשה המכופר בלוקס ז׳ שלשה השמאה כי אם כיה בנים שמעון ספרים ושם נאמר שהשניה רגליו בדמעות ומנגב לוחן בשערות ראשה ומשיב עשאה דבריו בשתן (פסוק 38) ולא נענה שמעון בשערותיו והעשאה על לוקס סיחה זמן לב קודם מומו כי לוקס אמר זה מספר (מ׳ 1) ויפי אחרי כן ויעבר חעיד על עיר ומכפר על כפר וגו׳ ואחרי כן (לוקס י׳ 38) נאו אל כפר מרים ומרחה ע״ה. ומרים לא סיחה שמה חעשה מכואר בלוקס י׳ 42 ומרים נחרה לא שחלק הטוב וגו׳. וקבלת חיה מן הקשוליקים כי שמה שחעשה היא מרים ומיח מרים המגדלית שמה בשם החדון ממנה ז׳ שדים (לוקס מ׳ 2) סוח שקר כי לוקס לא הזכיר שם שנרם ממנה שדים, וגם מרים היחה ענים היו, ומרים המגדלית היחה עשיר מגדלה הסחיר לעניים ויהושה נאמור, ומה שאמר פה והסך חת רגלי יסוע ומנגב חת רגליו בשערותיה לא כי מצוחר שאחי ומרקום כי יקח על ראשו וכן משמע מדברי יוחנן עצמו למעלה י״ב 2 שאחר שם היא מרים אשר משחה חת החדון בשתן אחר (כלומר) ומנגב חת רגליו בשערותיה ולא אחר אשר משחה חת החדון כלו כי יקח על ראשו ויהד על כל פנים (כיוצא שם שאחי כי 12 שפכה על גופי) ויהד גם אל רגליו, לך חומרו ומשחה חת רגלי ישוע שיהיו סילוק על ראשו עד שיהד על רגליו ואז משחה גו חת רגליו כי הנוף לא יכלה להשחה נעצור מלגופיו לך רגליו יכלה לאחה, כי השניה הנזכרת במרקום ויוחנן י״ח על כל גופו סיינו בעין עשיחה של המלכים שלא היה לה שפוף כלל (חאלנצן) אבל המשיחה הנזכרת פה שמשחה לרגליו היא בשפוף (מיינדיינען) כשעשקת דעליטם החשה ותסך והנן.

6) **והוא לא דבר את זאת מהמלתו על העניים כי אם גנב היה** וגו׳, ולפ כי אחי ומרקום יספרו כי כל התלמידים התרעמו נדבר זה סיוכל להמכר ולהנתן לעניים, חולם לא הוליאו זה מלבם נדבור פה כ״ש יהודה לחם קריות דבר נעד כולם נפה אלא כי גנב היה והיה לו נזה פיים (מיינטעעם) יחירה מכולם.

15) **אל תיראי בת ציון הנה מלכך יבא לך על עיר בן אתונות,** ומרקום אלו (זכריה ט׳ 9) גילי מאד בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך עני ורוכב על חמור ועל עיר בן לחמורות. ולדעתי כי יוקח לא הניח הכחוב כלשונו לך לבי כותבי, כדרך המשוררים וביחוד בפחול בתרוחיו, ובן בעשך הכחוב הזה עם הכחוב הקודם לו ״וחניחי לניחי חלבא ושבר ולא יעבר עליהם עוד נגש כי עחה ראיחי בעיני מצוקת הכובש גילי מאד בת ציון ולא חילל עוד מבוש דבר ועל כן הוסיף יוחן לפי הכחוב אל חילחי בת ציון.

16) **אך אחרי אשר נתפאר ישוע זכרו וגו׳,** ע׳ גיאור זה לחלן ע״ז 7.

31) **עתה העולם הזה נדון,** פי׳ ניעיים החלש ויבא על ידי מלחי הגוים לזה ועניין הדין הזה נהבאר למעלה נ׳ 19 ע״ש ומיינו קורב לחיים בפרק 47 ע״ש.

עתה ישלך שר העוה״ז חוצה, סוף הכחן ע׳ גיאור קולסים נ׳ 15 זה. ויש לפרש פסכונם נדין הזה מה שמורה לאחר זה עתה ישלך שר העולם הזה חוצה

ומעתו מהמיל הדין נעור״ז וכן״משמע לחלן ט״ז 11 ועל המשפט כי נדון שר העוה״ז ועת״ם לחלן י״ד 30.

33) **ואת דבר לרכות,** עת״ם לחלן י״ח 32 זה.

34) **אנחנו שבענו מן התורה כי המשיח יעמד לעולם,** כנר כחבתי למעלה י׳ 34 כי תורה היה נקרא מלפי כל המקרא, והמשיח שיהיה לעולם כן נראה מן הכחוב (ישעי׳ נ׳ ח׳ ו׳) כי ילד ילד לנו בן נחן לנו ותהי המשרה על שכמו וגו׳ למרבה המשרה ולכלום אין קץ וגו׳ וכדומה וכיב דניאל בחיי פ׳ נח שיש מלפי מולדות שם שלא כדעת הרמב״ם שהמשיח יוליד בניס ובני בניס ובני בני בניס והוא יחוה כי׳ וכן יאמרו בברכת לחם לבבכם המזון ועל מלכות בית דוד מחיחך, ודעת כל המקובלים כדבריו נחיי הי״ל, וכן דעת נעלי המנדות והמדרשים נפשרם כי המשיח עלה לניע כי בחסכם דרך מלך זוטח פ״ח ובירושלמי נרכות פ״ב ומדרש רבה מיכה ובמדרש ל״ח מ׳ (ע׳ רכ״י שם), עי בספר לחודי הכניחים ע״ח פ״ב.

41) **בראותו את תפארתו וגו׳,** שלשה שם (ישעיה ו׳) שם חדני יושב על כסא רם ונשא וגו׳ ולפ כי שם נאמר שראה את ה׳ לנצות הוא המלכים שלא ומולם כבר יחוע כי כל הניולים מעלכים שם ע״י הנן כמ״ש למעלה מ׳ 18. (בניאור עייעב). ויכול לסיות שלכן אמר שם ישעיה בכל הסימן שם שהני כי שם שלני מיוחם שלא הנן לפי דעת המקובלים. וכן אמר (פסוק ס׳) המלך ה׳ לבמות סייעו כאשר כי מגלה בנחיכת מלך ועת״ם בניאור בנריס מ׳ 6 זה.

47) **לא באתי לשפוט את העולם,** מיינו קומר שלא הכחוב (31) עשה משפט כא על העוה״ז כמ״ש בניאור זה שם.

48) **הדבר אשר דברתי הוא ידין אותו ביום האחרון,** פי׳ שנוסה לו סידון ניום האחרון, כי נעצור שלא שמע דנרי כבר נדון שר העוה״ז ועת״ם שם נפסוק 19 זה.

יג.

10) **הטרחץ אין לו לרחוץ עוד כי אם את רגליו וגו׳,** הוא זה שהם מיוחים נכל מעשיהם ומשנוחיהם רק יש בעיניהם שלהם הם נ ק י ו (פ׳ הם״י היש פרשה עקב זה) שמושבה לדניים קלים ושוכר עליהם והם לריכים לרחון עלמם נם המלה וכאיש עמתי כי 19 לף המלות הקטנות אין לפשר ע״ש.

18) **למען ימלא הכתוב אבל לחמי הגדיל עלי עקב.** לף כי דוד אמר הכחוב הזה על עלמו (תהלים מ״ח) ואין זה דנרי המשיח וכרלים כי אמר שם רפאל נפשי כי חטאתי לך, לך יחוע כי דוד היה חוטא ומחוח ומרחז על המשיח (פאלניילך) דוד רמז מלכות בית דוד והמשיח קוטו ומכליחו, וע״כ אמרו נאמני בית כיה ע״ח (כן נאמרת יחזקאל לקידוש הלנכה) דוד מלך ישראל חי וקים, ולכן שם שנחקיים נדוד נאחריו נס בו, ועת״ם לחלן ט״ו 25 בית אחר בעניינים כאלה.

23) **ואחד מתלמידיו וגו׳,** ע׳ מ״ם לחלן כ״ח 20 זה.

26) וישבול את פרוסתו ויתן אל יהודה וגו', כבר הפיירוש כפי' עמי כי 23 כי זולת הפיזום היתה להחר המעודה ופ"ב ילא יהודה המוכר, (ילפיני זה המעון על הכרפם ב"מ מלא נמתי ומקום שהיה קודם המעודה) והוא הנקרא מלגיני בשם מפיקורן, לו היה הנקרא מלגיני בשם כוכך מעושים לפי דעת הלל שהיה כוכך פשם עגם ותדור ומוכל ניחר, ובזה מתי שפיר גם המילוק בשם ממתי שגיל יהודה בעלמו בקצלה שכן נוהגים היהודים עד היום, ופי מיכל יבוא ויתן ליהודה כי כן המנהג עד היום שמר זה המיגול השפה והמדול בחרוסת עושה מתון המעודה והוא ממלק לכל המסובים, כידוע.

32) גם האלהים יפאר אותו בעצמו, לפי הסוגים הנה הוא יפם שנו בתוך (צ) והייבו בעלימו לשמים ויחתמ עם תניו לשנת עמו על כסאו וע' יומנן י"ז 5 בזה. ויומר נכון להעמיק יפאר אותו בו בעלמו, כי יפוע לקדמתו ויהיה בעלם הלב כמו שהיה מקודם ולא כמו עתה שהוא בנמיעת נפרד ולים נמור.

34) מצוה חדשה אני נותן לכם כי תאהבו איש את אחיו כאשר אהבתי אתכם וגו', נעל מנק למוטה בלל שלימים חדשה כי משה אמר לכל ולהנה לכתך כמך, והשכל הזה לא הניו הכתוב שם כאשר אהבתי אתכם, ולכלן כ"ו 12 כיולר העניו ניחור בילור נאמרו "כי תלוננו לים שם אמיו כאשר לאנשיכם, לין לילים להכתב יהיה אמתו שם נפשו כעד ידידיו, ובזה הוא עלים חדשה כי עשה לא לאמר רק ולהנה לרעך כמך משמע ולא יותר מזה, ועל כן פשק ר' עקיבא בתלמוד בבא מליעא פ"ב ע"ח חייך קודמין לחיי חבירך *) אבל לדעת החדון ולפי מעשיו חיי חבירו הן קודמין. ומה שאומלי נאמרי כ"ה 9 דברי העלמות "לא כן אין יאתר לנו ולכן" הוגה להתעל כאמתר בני אדם, כי דוב בני אדם חיו יכולין לקיים

*) וזה בעליל דברי הכותב בעין יעקב בירושלמי מקלים פיה שדרשו נכותם יפני' כ"ג על ר' עקיבא שהרג בידי הרומיים (כאשר כן כותבת שמתר עליו ר"ש שהוא המעיד במדרש תיכה רבה) ומתה הכותב על זה כי מלא ניחור נכון על יפעים כ"ג להקהות שני הגודלים ע"ש, ולפי זה בעין כי ר"ע לא יוכל לעמוד בעד העולם ולא יהיה לשם נפשו (בכוונת יפני' שם) בעד דעיה לפי יפוד ההלכה שלו (זין פרישלים) חייך קודמין לחיי חבירך כ"ל, והנך, ומעתק שמחות פ"ח תמרו ר"י בן בבא ור"ח בן תרדיון על ר' עקיבא שהרג לרומפי, ולא תמרו שהרג לקיים דברי יפעיה.

ודע כי ר"ע לומד שם ההלכה שלו (יחולק על בן בעזיי) מן הכתוב ומי תחיך עתך תאבד חיך קודמין. וכן לדבריו כן יהפרש הכתוב ואהבת לרעך כמוך פי לכל אחת קודם, וירושלמי היכא כמוקמוה קודמין (כי ע"ש דיה כל הקונה) על פשוק כי טוב לו עתך מרטו שלא כר' עקיבא חך שמרו כשים לו כר לאחר לריך ליתנו להעבד העברי דלפי לא כן לא יקיים כי טוב לו עתך כי טוב לעלמו יותר, על כן לריך להש"ם הפוך פיפקיר כפשו, והתוספות פירשו שם דברי הברייתא שזה, כל הקונה עבד עברי כקונה חרון לעלמו ע"ש. וכן הוא בספרא בהר פ"ג על פשוק כסביר בתוכך יהיה עתך. וכן על דרך זה יפפרש ואהבת לרעך כמוך. ועל דרך זה מתוספות קידושין דיה אי לא דיה בידוד לו מיפה יפה ע"ש. ולפי זה לריך לומר שהמתר בחלון שלום שהשה בעבור שלימה לפי לומדי הפרושים שהשה מפורסמת ואשר נתקבלה בישראל כי הלכה כר' עקיבא, ותולם בחלת דברי הפוחים יש לפרש כפי' בירושלמי וזהו כדעת החלון ולא כיוצ"ם על פרוש תשה בשלמה לפי פירושה בחלת"כ וכמ"ש בחמי פ' 17 בזה ע"ש.

עלמה הזאת שם החלון בשפר מתר פתול על סרומיים פ' 7 הן בעד הלדיק יקפש לים למות וגו'.

36) אך ימים באים והלבת אחרי, פ' לשלן כ"ח 19 ותנין כי רמ"ז על מיתתו.

38) ויען וגו' בטרם יקרא התרנגול וגו', פה משמע שהמתר זה שתר עוד בהיותם בגיא (ע' י"ח ח') וכן משמע בלוקח כ"ב 34—39, אבל נאמי כיל 30—34 וכן בשלקוח י"ד 26—30 מנותר שהיה בדרך הלכם על הר הזיתים, גם בקטור המתרגים סוגים זה מזה, ולפוי לשתר על יותכן יותר כי הוא לא כתב מפי השמועה, ואולי אתר שהחלון זה כתי פעמים.

יד.

10) אך אבי השוכן בקרבי הוא עושה את המעשים, פי' רוח אבי השוכן בקרבי על דרך הכתוב ושכנתי בתוך בני ישראל ובעזור כי לא נאמר בתן מלהים לו אם הרוח (למעלה ג' 34) לכן קראו אבי השוכן בקרבי, (וכדומה לזה בשלח רומיים ח' 9, 10 רוח השמיח והשמיח בקרבכם) והוא עושה את המעשים כי כל אתר אשר פעל ועשה השים יפוע עשה לפי שנתו החלוחים בנבורת הרוח שבקרבו כמ"ש אתי מדקום ולוקח בכתב מקומות (בי ח"ם בביולור פיליפים 7 בזה.) ובזה יחזק דבריו שאתר לא מעלמי לוכי דובר כי רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני, ודומה לאתרו ביוחנן ג' 34 כי אשר שלחו אלהים את דברי אלהים ידבר כי לא נאדה בחלון אלהים את הרוח. אח הכוונה נאמרו ואתי הוא בי. ופ"ח אבי בשבי הוא עבד ידיעתו נאומו כי הוא עשה אחד עם אבין והוא בעשה הזה וכמו לשעלה פי' ג בפסוק 32 הוא יפאתרו בו כשלחו ועמ"ש שם.

11) ואם לא, פי' אם לא תאמינו על דברתי אך בגלל המעשים האמינו לי.

13) תשאלו בשמי, אלא "בשם" ים לה שמי כוונת בספרי נדרים היפנה זכן בספרי נדרים האדשה; לפעמים הכוונה בשם אחד טופש (פוגייבקה) אשר הוא קלוה לומר כן (אין זייכש פוירשטענש) כמו אשר יבוך בשמי (דברים י"ח 19) ולפעמים הכוונה בשם שמו וכמו וכי נא אלך בשם ה' לנאום (ש"א י"ז 45) וכדומה, גם בספרו ב"ם נמלא ביומן ס' 43 אני הנה נאתי בשם אבי ולא קבלתם ואם יבא אתר בשם עלמו אותו תקבלו הכוונה בשם אבי שהוא שלח אותי, אבל בשתי השלימים נ' 6 בשם יפוע השמיח הכלדי קום התהלך היינו בכח שם יפוע כמ"ש שם בפרוש תפורש (פסוק 16) ולשון אתות בשם מזל שמו וגו', וכדומה. וכן שם אשר בשלחו בשמי (פי' בשלחו אשר הוא בשר שמי כמו לאהן י"ו 23) פי לו שמי הכוונה בשלחו בשמי כי אני נוירתי אתכם להתפלל והנשתתי לכם שיקבל לכם הכל. גם הכוונה בכח שמי היינו בזכותי שהוא אהב שהש"י יעשה תפלת כל מתפיניו ותלמידיו (בלשון תום מייכעם ווילנען).

(ז) ואין נוהגין כך, ואין לשנות מנהג העולם שהרי כל מנהגי ישראל הם מדברי חכמים ז"ל (רמ"א) ומ"מ נראה שא

מז.

4) ומראש לא דברתי אליכם כאלה כי היתי עמכם, לך פתח כתוב מוכן מכי אל מוכני מכי מגיד לכם ופתח מלא יפעו לכם (פסוק 3) פתחם תקרבו למען שמי. והמפרשים נדמקו שכאן אמר להם עוד בפלמה עלי ארץ לפני הפטורה במתי י' (16 – 28) ע"ם, ולדעתי כל הדעת נחנם שפם נאמר רק שיהו מוחו בשיטים כו' ומ"ש שם בפסוק 21 וקמו נכוח נפגומם ומשיחו מוחם ככל על המלמידים מבל על הסכיתים בעלמם לא אמר ובפסוק 28 שם אל תיראו מן הפוכנים ר"ל אמר רק שלא יראו מן הפכיתים, אבל לא הודיע לפם מפורש פיהדגו בפתח כלם על שמו, ולך עמה מגיד לפם "ומה שלא יעשה לכם כ"ל. וע' לפלן כ"ח 19 נזה.

7) כי לכתי אך טוב לכם כי אם לא אלך לא יבא אליכם הפרקליט, וכל זמן אמר הפרקליט לא יבא לפם לא יבינו דבריו כי לא יוכלו רק נדוש הקדם וכשים למעלה י"ב 16 וכל זאם לא פבינו תלמידיו בהשוכה לך אמרי נפשאר יפוע דכר כי כן כתוב עליו פי' שלא הבינו הכתובים עי"י רוח הקדש כי באמר נפשאר ניתן הכוס"ק עליהם כמ"ש למעלה ז' 39 כי לא נתן רוח הקדש עדנה יען אמר ישוע עוד לא נתפאר, והוא לומנו ג"כ י"ד 26 ופפרקלים וגו' ויזכירכם את כל אשר הגדתי לכם היינו שעל ידו יבינו דבריו ויבא בכח זכרונם, כי דבר שאינו מובן בעזב כדבר אין מקץ בו, והוסה לזה נאלף גם כן נפניהם לפכרום מ' 20 כל כנואת שמקבל תיכפ כפי פשהן תדם מלבו כי פנבואה יעלה בכח רוח הקדש, והכוונה שעל כן לא יובלו דבריו פהניחים רק נדוש הקדם.

8) יוביח, פי' יראה ויגלה לעיניהם ויוכיח להם האמת (בעוויזען, חיכר-פיהדש).

9) על החטא כי לא האמינו בי, ופיה כשאינו מקשים וכמ"ש למעלה מ' 24 כי אם לא האמינו כי אני הוא כחקשיכם תמותו, ועמ"ש למעלה כ' 39 נזה.

10) ועל הצדקה כ"ל (רוח יוכיח וילמד לעולם את הצדק האמתית) כי אלך אל אבי ולא תראוני עוד, כ"ל לפי היונים היינו שימות ויהיה נגוז מארץ מפשע עמים ועל ידי זה מצא הצדק לעולם *). ומ"ש ולא תראוני עוד ועמ"ש בכולל גם תלמידיו ולמעלה י"ד 19 אמר והעולם לא יוסיף לראות אותי ואתם תראוני, לך פה בעבור שהצדק האמתים והביאתו לאנשי ע"י אותו כמו בפסוק 28 ע"ם, ופי אחרי אותו ניהיה הראשונים קדם אחיהו גם לתלמידים לא ילאותו ולפלן (16) שפרש את דבריו הן מעט ולא תראוני ושוב מעט ותראוני כי אני הולך אל אבי פי' שלאני את לכן מעט ולא תראוני, והבן.

11) ועל המשפט כי נדון שר העולם הזה, כתנאר למעלה י"ג 31 וכן י"ד 30 שהכוונה על הבטן וילמוד על המקומר ניהתן בחזונו פי' י"ג שאמר עליהם

* יש מפרשים שהכוונה שיבוא על הצדק כל האנשים שהיה לריך ולא מועיל מ"ש, חא יראה וגו' עליהם לשחים, ואינו כלן בעיני דאיך אמר לריך שהחתא רוח הקדש? ושוב לפלן יהי הפשפטיא הוא כדברי כי כן הוא הפיהד בלשונות שלהל.

האמיתי אל האלהים הוא הפתן הן האמים וגו' ע"ש. ומ"ש פה לפי היונים לפלן ענין כי יכוונו על הפליבה לאניו הפכרת נפסוק 10 והבן.

14) כי משלי יקח ויגיד לכם, פי' ואנכי אמר דבריו לכם, אבל יהו מניעו את דבדי (ע"ש בפסוק ז'), גם אמר ים לי עוד לדבר רבות אליכם (פסוק 12) הוא יגיד לכם כי לא את אמר ישמע ויגיד ויגיד לכם (פסוק 13) והוא יאותו (בפסוק 15) כל אמר לאבי לי הוא את אשר ישודע הלא גם אני יודע כי אני האמם הוא (למעלה י"ד 6). על כן לאמרתי כי מאלי יקח ויגיד לכם מאת אשר יודע אני לי נדבר עוד הוא יזכר לכם ויזריך לאנשי על כל האמת (פסוק 13). ועמ"ש במדקום י"ג 32 נזה.

16) הן מעט ולא תראיני וגו', כתנאר פכוונ בפסוק 10 ע"ש.

23) וביום ההוא לא תשאלוני דבר אמן אמן אני אומר לכם כי כל אשר תשאלו את אבי בשמי יתן לכם עד עתה לא שאלתם דבר וגו', הסתיכות זאת יונן בהקדים כי בעניית הפעבד אמל יאמר על דבריהם דבר אם לא דבריהם על הדבר אמלא דבר הוא כמו נקשה (בעמעבן ווינשן אוsagen) ולא הדבריהם הוא דבריהם אים הוא אמלא (פרלאבן ווינשן אוֹsagen), ויפכדו בהנאמם ע"י היתכים כאמר יאמר אמל לומו הוא פרלאבן וכאמר יאמר אמל אמנו הוא בעמעבן כי האמלא ניהם הפעול הוא על הדבר אומל הדבר אמנו, ובאמי האופנים בלשון עבדית המינן אחד הוא דבריהם לרש נאלא נעולם. ואל כן האזין כאמר אמן וניום ההוא לא תשאלוני דבר שכוונתו לאמול לומו כי יקונב על פסוק 19 וידע יבוע כי עם לבבם לאמול לומו וגו', גם לו גם האונן האמי דעתו שגם זה לא יאמר לו ולא ישאלו אותו כלל רק כל אמר מאמלו תאם אבי נאמי' יתן לכם והבן. וע' בגילוד זויים המיוחם לאנייעד אניאר האעל פה ἐρωτήσετε רק על נקשה, והניא לשיות בפסוק 26 לפלן וכן למעלה י"ד 16 ע"ש, ומ"ש יוסף ס' 16. ואמאמר אחן נאן ס"ג נאנאר נאורך ע"ש.

26) ואיני אומר לכם אשר אני אתחיר לאבי בעדכם, פי' לויני לריך לאמר לכם כי אתפיר בעדכם כי אבי נעלמו אוהב אתכם (פסוק 27) ואינכם לריכים לאפלאני בעדכם, ועל כן אין הן הלריך לאמר לכם שאתפיר בעדכם, אבל נאמת האתפיר בעדם כמו שהאלא לפלן י"ז 9 אני בעדם אתפיר לך וגו' ובפסוק 20 שם הוסיף לא לבד בעד אלא אבל אתפיר לך כי אם בעד המאמינים וגו' כי האתפיר אתפיל בעדם בעד המאמינים כמ"ש בישעיה נ"ג נפשיו והוא חטא רבים נשא ופפרקלים יפניע שאפניע בעד הפושעים כאמר אנים אלין ומאמינים בי וכמו שאמר אל הכומיים פ' 34 ואל האנשים ז' 25. ישעם הנקשה כי אדם דרכו ליפול בחטא וכשאכים אלין מעט בדמו אם אחאלים ואפניע בעד פשיעתם זכן אמר יוחנן בשנאמו שהאכוונה פ"י ג' ואם יחטא איש יש לנו כאבי אלינו פרקליט יפוע האמיתי ע"ש. ומ"ש לפלן י"ז 9 נזה.

30) עתה ידענו וגו', יסיגב על כתוב 19 וידע ישוע כי עם לבבם לאמול לומו, כי אם הכיהו אזה הוא אלנו ניהיעה נאוכים אידע זה ולא רק הכרה, אחניהם כדרך בני האדם.

בואת נאמין כי מאלהים יצאת, ועל כן את כל ידעת, וכן על דיק זה למעלה ג' 25 כי הוא ידע מה בקרב האדם, שהלא מפורש כי יוסף הכותב הוא להודות ולחיות על תלמודו. והכוונה שלפ כי הנביאים גם כן את הכל ראו וידעו כמו שנאמר בשמואל בידע מן שחמותם והיו שומעים לו על כל דבר כי נולע כן לא היה שמואל הולך אליו והיה נקרא שרואה כמ"ש הרמבים בהקדמתו לפי' המשניות, שולם מה גלנו על מביאו לא ידעו כי זה הוא מכוסה מבני אדם כמ"ש במלמוד (פסחים כ"ד ע"ב) אף מהנביאים וכעלי רוח הקדש.

31) ויען ישוע ויאמר אליהם עתה תאמינו, כלל לפי היוצים ואינו נזרך שמלה (כהעתקת דעליפס היסנה) כי נעלמי אמר להם בפסוק 27 והשלוחם כי משה שלחים ילחמי. (ומ"ש בפסוק 30 נזאת נאמין פי' שכעת כחזקתו בשמועה) לך הכוונה עתה שלחינו כעת נרגע וזאת אתם מאמינים נמוזק כמו שלחשלחם. נזאת נאמין, ושולם עוד מעט והיו שלשים בשמועתם ובפולותם לים לניהו וגו', ים לפרש כהעתקת דעליפס היסנה נדרך שמלה הצחה שלחינו פי' שחדמו כי כעת אתם שחזקים שם נאמונה, לא יָדַיִּי כי עוד מעט ובפילותם וגו'.

33) את אלה דברתי אליכם וגו', פי' לני שדבר שליכם זה שקודם למען על ידי זה יחיו לכבם בשמועתם ויהיה לכם בי שלום בלבבכם.

יז.

1) פאר את בנך למען יפארך גם בנך כאשר נתת לו השלטן וגו', פי' שלוכת המשיח היה לחכליח עלכות שלהים וכמ"ש בקוראים ט"ו כי הוא שלך יחלוך עד כי ישים כל אויבי החת רגליו, ועל כן כאשר יחפאר ויתגדל יהיה לו כח יותר לעבד נעבדו לפאר בחלן, וחכן.

5) ועתה פארני אתה אבי עמך בתפארת אשר היתה לי בהיותי אצלך (כ"ם לפי היוצים) טרם היות העולם, כי בימי היותו בחלן מזל שם שפאריתו ויהי כחדם כדי להיות קרבן לעולם ואחר כי כלם פעלו (פסוק 4) לניך הש"י להמזיר לו הכל. ומה שאמר טרם היות העולם ולא אמר טרם נחתי בנוף כי זה בכלל בדברו בחמונו בהיותי אלחך היינו קודם נפי בנוף, אך עם זה הולה לאמר ובגלות עם דניהו שהוא היה קודם כל יצור כנרא ע"ד הכתוב נאמלוי מי כ"כ—כי ע"ם. והוא כמו שיאמר אפר היתה לי העולם. ושם אלף אמר לפון העולם פי' מ"ם בחזון יוחנן ג' 14 נזה. והגאלטיקצר הקדמונים הניחו דבריו שם כי אפר היום העולם בשמה שפאריתו מפרש שהוא אלף כל עלמין וכך הפועל נאפעל לאם לפועלים כאפר אלף נאפפרי האקוילוס (ע' פרדס שער תיעוש היינו פ"ח ופי"ב עיש בשם הזוהר וקבלת שפורגע) ופירוש הזה אינו נכון שהלא לפני בפסוק 24 אמר ג"כ לפען יחזו שם שפאלתני אפר בחבי כי כי אהבתני לפני העולדות עולם שפין לומר שאהבני מוסדות עולם שפקש אהבתו אלף כוונתו היתה כניל לענין עם דבריו שהוא היה קודם לכל נברא וכמ"ש בחבי ח' שם. והוא כמו שיאמר כי אפנהבי

העולם. וכן אמרו כל הרבנים שקדמונים כי המשיח קודם לעולם נגדרים שף ליש ופקחים כיד עיש. ובנאמרים בשם פ"ב ופ"ו ואמרו שם והוא שלהים מהחצה על פני המים זה דומה של ענין המשיח וכדומה הרבה.

ועיין הנקשה פה, שף כי כל בשמה שדם נאות האדם שחתא של השלהים בבחינה כמ"ש קהלת י"ב 7 והרוח תשוב של השלהים אשר נתנה וכמ"ש ויפח בנשמה נשמת חוים ויהי, (לחמים ב' 7) ואם כן גם כן שדבר (לָאנָאם) יאוב בשמו נאות יאוב של שלהים כשהיה ויקבל השפר שהיה לו מקודם. גם לניך להבין שלא הלָאנָאם גם בהיותו בנוף יאוב שלו עלמו לא אבד מאומה שך מלו בלוויון בנוף לא נאבלה בשפלרתו שהיה לו מקדם, כי אם כן הנוף הנשתי יאבל והיה כלא היה ועל כן השביט שת עלמו וילבש דמות עבד ויהי דומה לבני אדם וימלא שחכונתו בן אדם (פיליפים ב' 7), ופי' השביט שהשביט שת עלמו מגילוי שלהות בשיניות (שנאמ"ייעבדן לפי היוצית) ובשפר השכרה והידיעה שלהות רק בשניאות אומו כמ"ש בניאורי שם בחוך גם קשה דמשמע פה כי יאוב נקט שלום מעשיו בחלן שאחר שכתיב הקודם אני פאלתיך בחלן וגו' ועתה פאלתני אתה אבי וגו' כי זה עת הגאול והשלום, ולפי האמונה היא בעצמו ואיכא שלום נאולו ואין לוזק לנקש על זה. והיסוד הוא כי כל אדם מצד להשפר לעולם כשפר הוא, ואף כי כל אדם יאמין בשלאתם הנפש וקיומה חלן לנוף בעולם, על כל זה דומה הוא להשפר עם גופו ועם הכוחות וירישותיו, ועל כן גם הכתיב הקנ"ה להאדם על ידי נביאיו חתית המשים שיעמדו בגופם (כשפר אחד השמים) ויהיו חיי נצח, וזהו נקשה האדון פה שפר בגופו כמו שהוא יחשפר בשלאתם עולמים שפר היה לו מקדם קודם בחו בנוף. וכן שחקיים לו בעלמו לשמים עם גויו כי הנוף נזדכך לשפר ונשלאר עם השלהות, וזו היא שכלים כל האדם ניחי החתים שיחשלמו והשמים הוא הכבוד עצם החתים שעל ידו יגאו גם השליחים וכל השלוחים להיות אחד עם השלהים כמ"ש להלן (פסוק 22 — 24) על ידי שיחשלם גופם לנחלי וכמ"ש שמול ח' של הקוראים טיו 49, וכי לקוראים ג' 18 שיש.

6) לבני האדם אשר נתת לי מהוך העולם לך היו ולי נתת אותם, פי' שהשלוחים הן שקודם ונשם שוחם לי שימלינו גם ני, ועיין הכתיב בשפרה למעלה נפי' ו' 37 כ"ם.

9) לא בעד העולם אעתר כי אם בעד אלה וגו', פי' שהפלה שחשפלל בחוך נכל שכתיב שיהין אחד עמו (פסוק 11) ונשבוד כי בכיהו שומו והלחינו בי זאת תיכול יכול להשפלל בעד כל העולם, אבל שהפלה הכללית לנלדם עין הרע (להלן פסוק 15) היה יכול להחפלל בעד כל העולם, וגם החפלל בודאי תמיד והלחלוכו בעלמו (מתי ה' 44) והחפללו בעד רודפיכם היינו לעולמם. ועש"ם שם.

12) זולתי בן האבדון למלאות דבר הכתוב, הוא שהלים ק"ט ח' יהיו ימיו מעטים פקדתו יקח אחר וכמו שאמרו בשבועי שהלישים ה' 20 ע"ש.

13) ועתה הנני בא אליך ואלה אני מדבר בעולם וגו', פי' הדבריש הללו הנקשה העזוכה פה שלחי שנקש עתה שלי שדבר בעולם ושמחתם בשלחיי

ומלמיני למען תעלה להם שמחתי נקדש, כי לף שיכולתי להתפלל אבר לא יתעצד תפלתי בעצמי תמיד, על כל זה מתפלל אני לפניך אבינו שתהא לנצח יעמוד ויתמן בלבם כידעם כי אני התפללתי בעדם. ומניח למעלה י"ו 26 נזה.

19) **ואני מקדיש את נפשי בעדם**, הכוונה כלשון הכתוב דיקדש כ"ז יקדים לים לה' שמקדים עצמו בפיר קבוץ לה' בעד תלמידיו ומלמיניו למען יהיו גם המה מקודשים, כי על ידי מותו נתקדשו מן החטאים ונסתרו ומחו קדם לה' נחמתם.

22) **ואני נתתי להם את ההפארת אשר נתת לי**, פי' מה שנתת לי בעודי נמיים זה נתתי להם שיהיו הכח לעשות נדולות בלבן וכמ"ש בחמי י' 38 ונם כח סידיעה והשכלים שנתת אבר נתנתי למעלה בפסוק 5 תלך להם למען יהיו אחד וגו' ולתי מעתיד לך (פסוק 20 21) למען יהיו כלם אחד וגו' ויהיו גם המה נהו כאחד פי' שתכלים למה שנשמיתי ויהיו נאמת נהו כאחד לתען יאמין העולם וגו' כי על ידי עזוז מולמותם וכוחותם נתו תנמי העולם על התמונה כתוכיר בתעצי כבלים:

24) **אבי חפצתי וגו'**, פה מוסיף לנקש שיהיו עמו נאבר יהיה לעתיד למען יחזו את תפארתו התמתי ובכלם שיגיע תחרי תקוותתו שבל זה נקש למעלה בתחרי בפסוק 5 כ"ל ועת"ם בתי' ל' פסוק 14. **תם** בתשתחי אבר נתם לי כי בהנחתי לפני תומדות עולם (פי' ען כי תהנתכי), לכלורה יקשה לפי התעתיד בפסוק 5 נקש כאת על התפלרת שתתן לו ותם זה שתתי אבר נתם לי, ום לפרש בתעתיד למען יחזו את תפלרתי תשפך נם בתעבר זה לעתיד כדרך לשון הנביאים אבר דבר נם התחון והוא תכוכח אבר תתן לי או שתהיה נתון תוך עבר נתעתיד (פתוחות עקזלקטוס) שיהיה בעתיד נתם לי (ותם הוא זיווגת בתענתען התתען) והכתיבה בעבור התהנה, וע"ם תהנתכי לפני תומדות עולם נתפרש למעלה בפסוק 5 שהכוונה תעולם ועד עולם ע"ם. ותפשם חיים (בניאור התיותת למיעבר) פי' אבר נתם לי יכונב על התפלרת שנתן לו לז קודם היות העולם (ויכול להיות לפי זה כי התלות לפני תומדות עולם יכונבו על אבר נתם לי).

26) **ואומיף להודיעם**, כ"ם למעלה י"ד 18 לא תזנזכם יתוגים תנולה תליכם ע"ם סם. וכמו שאתר סם וגם אני תהיה בהם כי רוח התביה עומד בנו לעולם.

יח.

1) **ושם היה גן**, הוא נת שתני שתזכירו אתי ותלקוח ועתיים נעוקם כיב 40 נזה.

5) **אך גם יהודה מוסרו עמד אצלם**, כן הוא נדקדוק לפי היונית, והכוונה שנאתם לא לריכים עוד להודותו על יהודה כבר עתד תלגם ויען להם השימון שנשק לו לתען יתעופו וכמו שתפרנו אתי ותרקוח (ונעוקש שתרב לבשק לו אים) לך יתכן לקר סם זה ולא תפר זה כי התיקר לא לתפר

שנאתתו אלי הוא כנעתו תפניו ותהדר נאותו ויפלו תרלה. וכבר למדנו נם תכתי יתרלה דבדי תורה עכיים נתקום זה ועתיים נתקום אחר (יתוסלתי לתם הכתב פ"ג פ"ב), וכן למדנו נתדרם נתדבר כנה פ"ט כל דבדי תורה לריכים זה לזה תם זה ניעל זה פיותת וכו' ע"ם.

9) **למלאות הדבר אשר דבר** וגו', למעלה י"ז 12 ע"ם.

11) **השב חרבך** וגו', ע' ע"ם בפוקם כ"ב 38 נזה.

14) **הוא קיפא אשר יעץ את היהודים**, למעלה י"א 49 ע"ם.

15) **ותלמיד אחר** וגו', המפרשים ניחלו שהוא יוחנן בעלמו ע"ם.

16) **ויבא את פטרוס פנימה**, כ"ל לפי היונית והכוונה לפניס החלר כתו שתפרו המנתרים תחרים וכתו שנרלה נם פה נפשוטו לפון 18 שנעדו תם נחלים ותפרום עומד ימחתמם כו'.

19) **וישאל הכהן הגדול**, הוא תן המוכר וכן להלן 22 תכוונת תנינה תם הכהן הנדול, כי תחרי זה שלתו תן (פסוק 24) על קיפא הכהן הנדול, כי התעתה שהיה כך היה, תן היה הכהן הנדול התמידי וכמ"ש בתעתי השלימים ז' 6 ותן הכהן הנדול וקיפא וג' לך נשנה שהיה אבר נהנה בא יעוע היה קיפא תתל הכהן הנדול אבר עבד העבודה ניום תכפורים כי תידע בו פסוק נתן לפי הפלנה אבר נתלח בתכתב יומא פ"א ע"ם. והוא תתחר יוחנן תם בפסוק 13 תוהן קיפא אבר נתם נכהונת נדולה נשנה ההיא וכן לתעלה ס' י"ח 51 כי היה הכהן נחל נשנה ההוא ויכבא וגו', זתולי לפיות ב"כ כי התעתקה הכהונה היא תם ניתי לתתי הכהנים תן וקיפא. ודע כי תתלח נתלמוד פסחים כ"ז ע"א. "אתר לפון שתול בן נתנים עכום תפן יוסף בן תכון תרי לי תנית נייהום תר לי תפלכן תרי לי תנית חכון תרי לי תנית יתמעתל בן תיתני תר לי תתנדופן תתם הכהנים נדולים ותכיתם נזנדים ותתכיהן תתרכלים ותנדיתם תוכנים לת העם נתקלות, ופי' העדוך (וכן קדלכתתל בספרו תורה נכוכי הזהן לפי היוסיפן) על ע"ם תרי לי תנית תכון תרי לי תלתיתן תהיו רוכלין זלוחנים נאחזי נלינ הרומיים שבימיהם ותכן הזה הוא התוכר לת יהוא על פילטוס ותחבר קיפא אבר היה תתכל תויד ונשתם היית תתם בכהונה נדולה שנעד תנוהג יום הכפורים, וזהוא היה עם ניהו תכח הלדוקים כת"ם נתעתי השלימים ה' 17 ויקם הכהן הנדול וכל אבר לתו והם תכח הלדוקים, ועל כן קוראו תליו גם הפרושים כנ"ל, וכתו שקוראו תם על בית נייתום שהוא לדעתי הכהן התיתך כת הכייתוכין, ות"ם תרי לי תתלתן ליהו כתו תפי' הב"י שהוא תקל שהלח תתר תתר כך על כל הכהנים ועבדיהן תוזנין לת העם נתקלות תלח הכוכח שהיו תכנין לקבל תת התכנים שלהם ליהא שהוא נייתום על ידי תלח ושנועה שנשבעו ליהך על דעת הפרושים, ועל כן הפרושים הכניעו לת הכהן הנדול תמיד קודם יום הכפורים להשניע על דעת הפרושים כשנוהר ניומא פ"א. ונספר שנא תקמות בעריך תכיום שתנאר שוד כי תכן הזה היה לו תניות נעים היהו ות"ב נקראים ניהוסלתי תניות של

שלמה בתוך הבית (ב"ב קנ ע"ב). ואם הוא מת, אין לו לאשתו כתובה, שכל מה שכתב לה בכתובתה הוא בתנאי שתקיים את בעלה ותזונהו, ואם מת אין לו מה לתת לה (שם). ואם מת בנו הבכור, אין לו לאשה כתובה, שכל מה שכתב לה בכתובתה הוא בתנאי שתקיים את בנה ותזונהו, ואם מת אין לו מה לתת לה (שם). ואם מת בנו הבכור, אין לו לאשה כתובה, שכל מה שכתב לה בכתובתה הוא בתנאי שתקיים את בנה ותזונהו, ואם מת אין לו מה לתת לה (שם).

18) אין לו לאשתו כתובה. ואם מת בנו הבכור, אין לו לאשתו כתובה, שכל מה שכתב לה בכתובתה הוא בתנאי שתקיים את בנה ותזונהו, ואם מת אין לו מה לתת לה (שם). ואם מת בנו הבכור, אין לו לאשתו כתובה, שכל מה שכתב לה בכתובתה הוא בתנאי שתקיים את בנה ותזונהו, ואם מת אין לו מה לתת לה (שם).

19) לכאורה דבר זה אמור מעתה לגבי כל אדם, שכל מה שכתב לאשתו בכתובתה הוא בתנאי שתקיים אותו ותזונהו, ואם מת אין לו מה לתת לה. אבל מצינו בגמרא (כתובות סה ע"ב) דיש חילוק בין אדם לאדם, שיש אנשים שכתובתם מוחלטת ואין לה תנאי, ואפילו אם מת הוא אין לה מה לתת לה. ואלו הם: כהן גדול, מלך, נשיא, ראש גלות, ראש ישיבה, ראש כלה, ראש כל, ראש כל כל, ראש כל כל כל, ראש כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל, ראש כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל כל

כי אם בדוח כמ"ש הכנ"ל. ומזה מוכח כי הוא מוכן להכניד על האמת וכל אמר מן האמת ישמע בקולי, ויעיש יגאו ובל המלכים עלבי אמת ישמעו בקולי.

י"ט.

11) לכן עון המבגיר אותי אליך גדול מעונך, פי' בעבור כי השופך עלי הוא מלמעלה וע"כ עונך אינו כל כך גדול, כי רק גזה עונך שאתה שופע דמך שקר ועושה כרצון היהודים אבל המסגיר עונו גדול יותר כי אין לו רשות כלל עלי למשול לשרג נפשי, ואם היינו מאמינין לדברי רשי היה למשול דיני למשים. כדרך רבן גמליאל נמעשה ס' 38 ע"ש.

13) במקום הנקרא רצפה ובלשונם גבתא, ניוכיח מקרא דלמה על שהיה מרוקף בחצנים ומענרים קלאוהו גלמוהם שהיו מדגנים בלשון מיני מעורב נאמרים בנמת שהיה מקום כם כמו גב.

16) או אמרו אליהם להצלב ויקחו וגו', ר.פסוק 18 וילכו הוא שמה. אין הכופא שהיהודים נעלמו עמו זאת רק הכינה נפקודתם ללבותו מבני הכוהניים וכע"ם פה מעוקם נפסוק 23 כאשר גלנו מבני הלנא וגו' ולכן לאחר פסוקים (מעבי פסוקים ג' 23) הוא נקחתם ומידי דשם הוקעתם והרגתם, וכן הוא במתי ומרקום ע"ש.

17) וישא את צלובו, יוחנן הוא מעבר שהוא נדרך לשמעון הים קודמי כי קילר נזכר ומת"ש י"ח 5 מדברי מבתי ישראל.

24) למלאות דבר הכתוב יחלקו בגדי להם וגו', ע"ש נמתי כ"ז 43 נזה כי כל הסיפון (פסוקים כ"ג) פרשו על המעשים ע"ש.

28) למען ימלא הכתוב כולו אמר צמאתי, הכונה למלאות הכתוב נתהלים ס"ט כ"ב ויתנו בברותי לחם (עי"ש במתי כ"ז 34 נזה) ולפתאי יקוכו חתן, כי הכתוב בתהלים ס"ם פרשהו נ"כ על לחם המעים. וכן במעשי השליחים פ' 20 הניח פתרום הכתוב פה מבי מירתם כפתם וגו', וכן למעלה פ' 17 הובא הכתוב פה כי קנאת ביתך אכלתני, וכן דומיים ט"ו 3. וע' ע"ם למעלה ס"ו 25 כלל גדול בעניינים כאלה.

31) וגדול יום השבת ההוא, כי אל בו ירע לחשון על פסח.

לשבר את שוקיהם וגו', הכוונים היו מוכנין לעשות כן למהר את מיתת הנלנל, וע"כ נרחותם כי יהוא כבר מת לא שברו את שוקיו.

36) למלאות הכתוב ועצם לא תשברו בו, הוא נאמר נקרבן הפסח שמות י"ב 46 כי המעשים היה קרבן הפסח האמתי וכע"ם גם פאול נראשונה לקורינתים 7 כי גם לנו פסחנו המשיח נעדנו הוא המשיח.

ודע כי לפי התבלות הכתוב הזה כי המשיח הוא נוסף על פסח, נכין הענין על מנת הפסח נכל פרטיו למולי מלכים על נכון. כי הפ"י לוה (שמות י"ב) מאר

כל בית ישראל יקח איש לביתו בעבור למדם כיבן והיה למשמרת עד לדבעה עשר למדם ושו ישחטו לומו בין הערבים ולקחו מן הדם ומנו על המזוזת ועל הפתח של הבתים אשר יוכלים בו הפסח. וכאשר יעבר ה' לנגף את מלרים וראה את הדם ופסח על הפתח ולא יתנו הגף בתיכם למשחית. ונדיעי מכילת הפסח לוה שיאכלוהו בלילה הזה לילי אש ולא נא ומבושל ואמרו הטעם (פסחים פ' כילד מולין) נבדי שהפסח לא יחבד טעמו פי' הבישול רק יאכל נכל טעמו. ושיו נאכל אלא לשעה פ' המכינים אלמם מלינו וכדומה. ולא יובן כלל מדוע דם הפסח היה כלי כך גדול בעיני ה' עד שהפסח על הפתח בעבורו? ומה שכר המליט שהשחו הפסח כאלו ה' הוא המעשה שנדול בזה שהשחו הוא ואכלוהו? והרמבין כתב בעבור שהשחו מלטי מלרים עבדו לפח וזה שיו אמת כי עבדו לפוד לפרעה כידוע.

גם עדוע לוה לקחתו בעשור לחדש ואמרו הפסח משום בקוד יהוה וזה קשה עדוע כל הקרבנות היהם לריכים זה. וכן כל הפ"יים הכ"ל לא עדע שעשה אכל לפי הנודע לנו לחעלה הכל על נכון כי דם הפסח היה זכרון דומ (פחדניל) על דם המשים הממתי שהרג ג"ד נכיהן, דם יקר ונכבד מאד מאד. ואכילת הפסח היה רמז על אכילת כשרו של המשיח ולכן מזהיר המורה לאכלו נכל עשתו ולא יחבר ממנו דבר (לך הדם לא יכלה המורה לאחיר בעבור אחור אכילת דם ככללי) ואיש נאכל אלא למנוי היינו הנאמרים עליו ושכינו עלמם אליו כמו שליך לאכין עלמו נכונה שלמה ושלמה שלימה לאכול מפעודת שלחן ואם לא יעשול בנף השלחן (פ' קוליאתים י"ח 29). וזה יובן שלקחוהו בעשור לחדש לרמז שהמשיח יגיע לירושלים בעשרה לחדש ניכן כי יוחנן מספר בפי' י"ב שששת ימים לפני הפסח (שהיה בשנת כ"ח לפסוק 31) הא לבית היה היינו ניום ו' ומעחרת בא לירושלים (פסוק 12 13 שם) והיינו ניום ג' שהיה עשירי לחדש ניכן אל. וכ"כ ניזחנאל נלוקח כ"ח 16, ופשם מייעד נמשכנו במתי ב' כיו ע"ש. וכבר ניארתי במתי שם כי מתי ויוחנן פיהם מולקים בספוריהם כלל ע"ש.

37 ועוד כתוב אחר אומר והביטו אלי את אשר דקרו, כפל לפי היונים, כי המנשר קרא נזכריה (י"ב י') נשיטי הנקודות לא כוסמיהו והניטו אלי אך אלי שפוף כמו אל (חיוב נ' כ"ב ודומיו). ועל כן לא הניח יוחנן נשום מקום לפיה הן הכתוב הזה על תלמות המשים כמו שיניחו הטולרים ניחיהו לפי מוסמיהו וכ' מזון יוחנן ו 7, ונמתי כ"ד 30 ופפדו כל מעשות. התרן וגו', כי פרשו הכתוב שם ופפדו עליו כמשנר על היחיד על המשים נן יוסף מהרג וכן הוא נתלמוד פוכם כ"ב ע"ב והוא יסוד נן יוסף מלרת הנהרג. ולכוסמיהו והניטו אלי יפרשו הטולרים שהקב"ה מומר אלי לא משר דקרו מותו עלמו שדקרו (דעו ומעלכון זיל נפסחים שפנן) כי הא והנן שם אחד לפי העלמות כידוע. והכל"ח זצ"ל מזוק לחומה פל"ו פרשו לא משר דקרו נעבור משר דקרו וכוכוח על היהודים הלרים על יהושלים. אבל מלכד שאין ראיה לפרש כן כי הכתוב ניחזקאל ליו כ"ו ומניחי לא משר נשוקי וגו' הוא ניחס הפעול שזאת יעשה ה'. וכן ויקרא כ"ו כ"ח כל ימי השמים

מצוה אם אמר לא שמתי וגו' פי' ג"כ הענין אמר לא שמתי וסם שעשים שעשוה כידוע וכמ"ש נסוך דברי הימים. (וגם נספר מלך הגרים פעם בזה ע"ם) וכן פה הוא כיתם הפעול, הכא עיקר רמיית יוסף היא שלפי פירוש יהודים יסובב על האויבים שדקרו ואמר הפועל מן הספר. וע"כ פירש יוסף שהמציאים שלמן שמה הדוקרים וכמ"ש נאזין יומן ו' 7 וגם הלא אמר דקרוהו ולפ כי דקרו אמר מאשר הלצנ (פסוק 34) ומוכח שדקירה ממיתם לכני יהודל כמו שעשיתם אליהם הסריגה נכללה כי שם מקרוהו לשנא וינקשו שפילטום למלוה שמלטם כנ"ל.

39) כמאה ליטרין, לקחו שך רב גם כענוד הקנה לעשות גם תוהו נמדקחת סמים וכמו שעשו לשמח שלך יהודה כדה"ג יו"ד ע"ש.

כ.

2) ואל התלמיד האחר אשר ישוע אהבו, עמ"ש לשלן כ"ח 20 בזה.

16) רַבּוֹנִי הוּא מוֹרֶה, כי רַבּוּנִי נשמה הוא מלשון כען אמר נשגו מן לקוח לשמורים כמו רבן גמליאל, רבן יוחנן בן זכאי ובדומה. ומאחרי בן נשגו בעלת רבי. ונשעתקה לנדון ומלקיכמלן רַבּוּנִי הוא עשות לפי סיומים.

17) אל תגעי בי כי עדן לא עליתי אל אבי וגו', כי המפרשים ניסראל שומרים עשמם שמל תגב שמם נסם כידוע. ומש שמליגו בדברי המבשרים אמר נשים נגעו בו נשאר היה רק נרבלע מגל לא למעלה מזה. וע"כ גם פה לשחר הקיומתו מספר ממי כ"ח 9 ותשחזק כרבלה. וכפי הגרלה מרים לנגוע בו נכרי לידע שם הוא ניף ממש, ומולי לשמח עוד לנעשת את מקום המשמרים כמו מומח לשלן 25, ועל כן אמר אליה אל תגעי בי וגו' כנ"ל.

אני עולה אל אבי ואביכם ואל אלהי ואלהיכם, לכל הפירושים שנאמרו זה קשה כמו שהקשה בניאור מדוע לא אמר כשניהם אל אביו ואל אלהיו? והכוון לדעתי היא כי הכוסה בשתר זה כמו ככל המשמרים שבניו יוכן לשתם את לעודו בענין אלהות של המשיח שהוא בן האלהים עשה מעלמותו (פסוק 31) וזה תומרו אני עולה אל אבי ואביכם ואל אלהי ואלהיכם לאחות בזה שים שפרד בענין יפה שתחות ביני לביניכם שאני הוא בלוקן אמר מכפי שהוא אביכם, וכן בענין האלהות שאלהי היא בחופן אמר מכפי שהוא אלהיכם כי אלי הוא עשה מעלמותו וכן האלהים שתם. ושם זה הוא גם אלהי כאשר אלי שתחיו בר למשמעתו (למעלה פ' 30 ע"ש) וכמ"ש יוסטין נכמה מקומות וכן תומר פאול אל האפסיים פ' 17 אלהי אדוננו ישוע המשיח ואבתשוטה לקורנתים ח"א 3 ואלהם המשיח הוא האלהים וכדומה. וכן בחאלים פ"ח 27 הוא יקראני אבי אתה אלי ואור ישועתי וגו' וכן נמזין יומן ג' 12. ומ"ש נגיאור מעגיים פ' 8 זה נאורך. ומענין הסליה פה אינכה חיבה כ"א לאחר מהנעים יום (מעש"ם פ').

22) ואחר דברו זאת ויפח בהם וגו', לא ידוע כונת יוסף פה לומר שתקנת רוח הקודש הכללי שנתקבל אללו השליחים היתה פ' נפשם כי לא יכמים

לשפוכם בין שמוליה נקודות גם השנוצות (מעשי השליחים ב'). וגם הלא מפורש למעלה (ט"ו 26) על השליחים "רוח האמת היוצא מעם אבי וגם אינה מי שליחם שישלחנו מאת אבי (ושם י"ד 26 שאבי ישלח וגו'), אבל לא שהוא נשלוחו יפיח לתוכו נהם, אך הכונה שם היא, כי אחנהו רוחים שיהוא אמר לתלמידיו (מעש"ם פ' 8) אבל חשלח נגורח בניוח עליכם רוח הקדש ושיהם מרי נירושלים וככל יהודה וגו' וכפי זה לא יהיו עדים עליו עד גם השנוצות ושכח ולסנורח לשיות עדים עליו קבלו נחג השנוצות ומולם שם היתה נפיחת רוח הקדש מתוכו נעלמו (ולא זה הוא ספרקלים) רק לחת להם שכח ושלטן לשלוח חטאים וכמ"ש נשפוק שאמר זה וכחו שהוא נפיח היה לו השלטן לשלוח חטאים (מזי פ' 6 פיש) והבן.

25) אם לא אראה בידיו את רשם המסמרות וגו', כי תולי קבל גוף אמר כמו שהלמים נשוחם לאדון ואין זה מחית החתים שעומדים נשוחם ממש כידוע.

כא.

9) ויהי בעלותם אל היבשה ויראו והנה גחלי אש ערוכים וגו', כפי משמעת פשוטו של מקרא (אלא נאמר מי ערך תוכב) שהיה זה על דרך נס. גם לדעתי כפי הגרלה שפסוק 6 השליכו המכוונת עיינין לחניה כי כל התלמידים היו נאניה ויהוש עמד על שפת הים וישאל תומם אנשים לכם מה לאשום כי לא הרגיקו עין היבשה כרלשון שפסוק 8, וסם השיבו אין (פסוק 5) ויאמר להם השליכו עיינין לחניה וימלאו. וע"כ לא הכירו תומו כי הם היו נאניה? על שפת הים. אך התלמיד אשר יהוש אהבו (הוא יוחנן כרלשון 20—24) הכיר כי הוא האדון נרלתו כי לא יכלו למשוך מכוב הדגים ויאמר לשמעון ושניל עלמו אל הים ומן הים נא אל היבשה (והוא תימהו שפסוק 11 ויעל שמעון פטרום וימשו אנשה מן הים). והשתריסנאו בחניה*) אל היבשה כי לא הרגיקו וגו' פסוק 8, ועלוחם רחו גחלי אש ערוכים ודגים עליהם ולפ אנשה היה להם דגים עד הנה ולא היה לחם שיערוך תומם כי התלמידים שרתומו וכמ"ש מתי ד' 11 ע"ש. ועל דרך שמנוח בתלמוד שבבדרין פיא ב' אדם שרחמון מבא נגן עדן היה ושיו מלאכי השרת נוכין לו נשר ומכניסין לו יין כו'. ולחמם יסוע אמר (פסוק 10) הניאו שלום מן הדגים אשר לחזקם עשה וכפי הגרלה נלאו שתם מן הדגים החלה ויאכלו עם הלחם (פסוק 13).

*) כן העתיקו רניס בפסוק 8 ומולם דעליעם העתיק בשפיסה לפי היונים (πλοιαρίῳ) שפוח ספינה קטנה ויש תומרים שהיה חלניס שבפסוק 6 רק שאבאר שהיסה קטנה וע"כ מהרה נלכם כי לא החזיקו וגו'. ויכול להיות שכלו נספינה קטנה לחרים בעבור שלו שמעון הפיכל אל היס ויהיה להם כי החזון הוא עומד על שפת הים, ופי' כי לא החזיקו וגו' היינו שבעבור שלא החזיקו והיס לימנו עמק מלר והולכת גם קטנה קטנה. ומ"ש בספינה בשל הידועה (וכ"ה בזיונים) ושיינו בספינה פקטנה כידועה, הוא כי בכל מ"ש נדולה יש ספינה קטנה קשורה בה, והבן.

12) כי ידעו אשר הוא האדון, כי לך נהיותם בפיים מדמוק לא תכירו לומו אבל על היכמה כלם תכירוהו בכ"ל ובמ"ם נחמרם.

19) לדמוו על מיתתו וגו', כי פסוק זה על הלכת ע"י גידון קיפר.

20) והוא אשר נפל אל לבו וגו', למעלה י"ב 25 ע"ם. ונפסוק 24 זה הוא המלמיד המעיד על חלם ומפר כחב כל זחם כי הוא הוא יומן שכותב חת חם הנפרם בזחם.

ומפם פמר וידענו כי מדוחו חמם וכן מפם פמר נפסוק 23 על כן יצא פדבר זה בין המחים וגו' וימים לא פמר לו וגו' נדמם כי הכתונים המלם מספו למחר מות יומן כי דמו כי פם. והוא על דרך הפמונה פסוקים שבפוף מורם מפר מיהושע הוכיפה לדעת כ' יהורה נגע נפרע כ"ו ל'. וכן פתרו פם יהושע בחב פפרו ופפוך וימת יהושע לפקיה פלעזר כו' ועוד פם כדומה פיפ.

לוח התקונים.

צד	שורה	שעות	תקון
3	18	המלמוד	המלמיד
"	21	השליחם	השליחים
7	10	ביוכים	ביוכים
8	20	הפמלכות	הממלכות
9	14	על היכלו	לל היכלו
10	22	מפם	לחבה
14	16	לפיליפום	לפיליפוס
18	23	לחר מגלה ליהודים	לחרן ישרחל
20	31	הלח	הלח
23	11	ה"ב	ע"ב
"	27	מפתי	במתי
25	24	ולוה	לוה
28	בהערה	δικαιοσύνη	δικαιοσύνη

ביאור לספרי ברית החדשה

מעשי השליחים

חִבֵּר מאת הר׳ י. ליכטענשטיין

ויצא לאור

ע״י הפראֶפעסאָר ג. דאַלמאַן.

לייפציג

בשנת תרנ״ה לפ״ק.

Von J. Lichtenstein's Kommentar zum Neuen Testament

ist bisher erschienen:

1. Kommentar zu Matthäus. Leipzig 1891.
   56 S. Preis **60 Pf.**
2. Kommentar zu Markus und Lukas. Leipzig 1896.
   46 S. Preis **40 Pf.**
3. Kommentar zu Johannes. Leipzig 1897.
   40 S. Preis **40 Pf.**

Zu haben durch das Bureau des Ev. luth. Centralvereins
Leipzig, Markt 2 III.

Das hebräische Neue Testament von **Franz Delitzsch**, in. Aufl. 11 von **G. Dalman** herausgegeben, ist zu Mk. 1 zu haben ebendaselbst und in den Depôts der Britischen und Ausländ. Bibelgesellschaft zu London. Berlin, Wien, Prag. Lemberg, Budapest, St. Petersburg. Odessa.

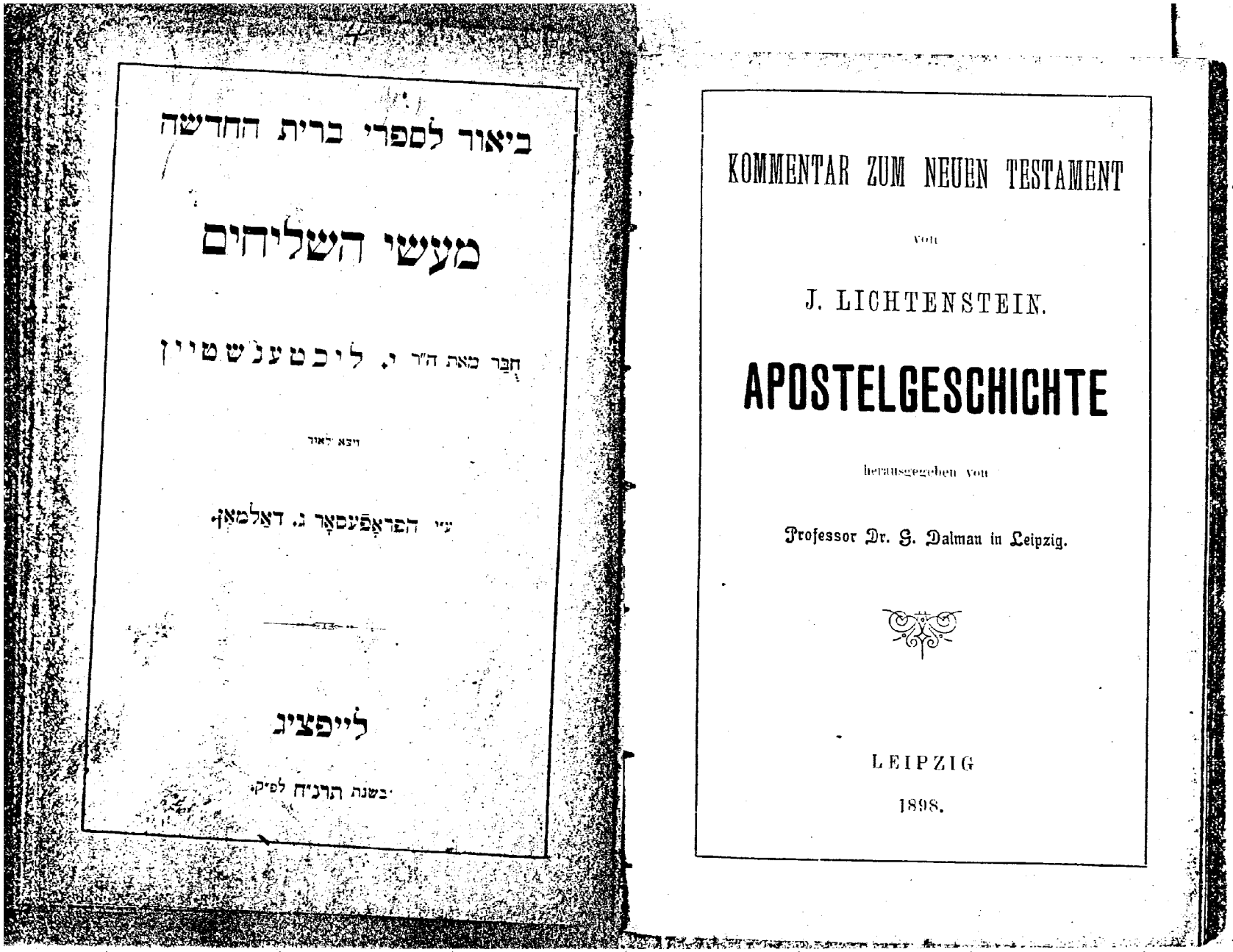

ביאור לספרי ברית החדשה

מעשי השלוחים

חבר מאת הר' ג. ליכטענשטיין

ויצא לאור

ע"י הפראפעסאר ג. דאלמאן

ליפציג

בשנת תרנ"ח לפ"ק

KOMMENTAR ZUM NEUEN TESTAMENT

von

J. LICHTENSTEIN.

APOSTELGESCHICHTE

herausgegeben von

Professor Dr. G. Dalman in Leipzig.

LEIPZIG

1898.

מבוא

לספר מעשי השליחים.

א) כותב הספר הזה הוא לוקס הרופא הכותב בשורת לוקס, כאמרו בתחלת הספר הזה כי מאמר הראשון (הוא בשורת לוקס) כתב אל תאופילוס על דברי ישוע ומעשיו מיום החלו עד עלותו למרום, והמאמר השני הוא ספר הזה יספר אל תאופילוס כל המעשים אשר קרו ויאתיו אחרי עלותו רשמים על ידי השליחים, ובראשונה יספר את מעשי השליחים בירושלים ובכל ארץ ישראל, ואחרי כן יספר איך פולוס השליח אל הגויים שב אל המשיח בדמשק ואחרי כן נסיעתו לארצות העמים עד כי בא אל טרואם ושם התלוה אליו לוקס הכותב (פי' ט"ז 10 ונבקש ללכת אל מקדוניא כי ידענו כי האלהים קרא לנו וגו') ומאז והלאה נמצא אותו תמיד בחברת פולוס (כי מדבר תמיד בלשון רבים כדברים בעדם). ובפי' כ"א יספר שבא עם פולוס לירושלים אל הוקנים ושם נתפס פולוס מן היהודים ונמסר אל הרומיים ונשלח אל הקיסר לרומי להצטדק שמה, ולוקס הכותב ליוה אותו לרומי, ומסיים ספרו בזה שמספר כי פולוס שכר לו בית ואיש צבא היה שומר אותו, וישב שם שנתים ימים ויקרא את מלכות האלהים וילמד את דרכי ישוע המשיח ואין מונע. מזה נראה שכתב ספרו אחרי בלות השנתים ימים ומה היה אחרי כן לא כתב יותר. וכפי הנראה בעבור כי האופילוס היה זקן מאד בימים ההם (כמו שאומר בספר דברי הימים שלו הנעתק לעברית בספר מאור עינים להאדומי, וע' מ"ש בביאור לוקס ג' 23) על כן מיהר לוקס להודיעו מעשי השליחים ופולוס עד הימים ההמה, ומכנו בא לכל העמים. וזמן כתיבת הספר הזה כפי הנראה קרוב לזמן חורבן ירושלים (65—68 לימות המשיח).

ב) תכן הספר הזה ומטרתו לספר איך נשפך רוח הקדש על השליחים וידברו בלשונות ועשו מופתים גדולים בשם ישוע המשיח

(ע"ז יעידו גם בתלמוד ומדרש רבה ע' בספרי תולדות ישוע) ועל ידי זה נוסדה הקהלה הראשונה מן יהודים משיחים בירושלים ואחרי כן קהלות רבות בכל ארץ ישראל. ויספר איך אחרי כן באה הבשורה אל הגוים בראשונה ע"י פטרוס ואחרי כן התרחבה מאד ע"י פולוס וגם נבא ונהיסדו בארצות העמים קהלות רבות מן גוים משיחים. ויספר כי פולוס עשה גם כן מופתים רבים בין הגוים. ויואל ה' ויסיר את המסכה הנסוכה על בני ישראל וגם הטה יבקשו את דוד מלכם ונמצא להם, והוא יפדה את ישראל מכל עוונותיו ומכל צרותיו, אמן.

מעשי השליחים.

א.

1) במאמר הראשון כתבתי תאופילוס וגו', נוקם המחבר שפר הזה ידבר על תאופילוס שמשמר הלשון הוא שפר נוקם כתב לשפר מעשי השליחים. ושפר סייקמי יכלכל בקרבו מעשי השליחים מהכי עיתו ועצומו לשמים. לך הוא שמוק קלר ושתך על המנין, וכן למעני על כל שפר התל יעוע וגו' והיה ערך לומר יחשל עשה עד היום וגו' ככל בשלן קלר. ותלמיזוים הזה הוא שמזכר בית שפרי נוקם נתשלמו שלניו כתב תם שפרין ועוונים שם.

4) ובאכלו עמהם בציל, כי לא תכה ניוכים לתם כנלי וע' בגיתוב ענייבר, ויסובב על שמעופר בנוקם כ"ף 36 — 43 שנילה על השליחים בעודם בירושלים ויאכל עמהם דב עלרי וגו' ותו זה תוסם לנלתי קוד מיוסנים וגו' ובמעופר ניכ שם בפסוק 49 ושם שכפיל נוקם קשוטו ניתר ניתוך וכדי לאכר שנל זה השפוט בפסוק 6 וכנן.

6) ובכן בהתאספם יהדיו (כלי"ל בפי ניוכית) וישאלוהו וגו', כי ניתשר שנו שכל ניריסנים כי יטבנו בכוח שקדם שקוב שחרי הימים שלנה שנע לה השליחים בעת לוזם שסיפה שהים ג"כ השבת שהלוכם לשלמל *), וזה היה ניתו לאר בעת שפיכת היה שקדם שהים ג"כ השבת שהלוכם לשלמל *), וזה היה בשליחים שהחכוכה כמכוזכר בפסוק 9 ויהי בכליתו לדבר זלת וגו' יוסף של הר הזיתים כשלה בפסוק 12 ע"ש.

7) העתים והזמנים אשר קבע האב בשלטנו שלו, כן יעצי לשעליהם להעתיק כי כ"ה בדקדוק לפי הייכות (לון זייטער תיי"ב בעתים ומזמנים שלהם). עבכי כשרולם לוזכר שלה לייענן יוסף שלה שלי כוזו בידו שלי (שפעיל) ושכוזה בייתים בבילוד מייער שקבע לוזם כפי השבטן והגבורה שלי. ושם שדקדק לוזכר שלה (לייגענע שלהם) לאר זה שכשלה של מה שאתר לשמוע יהוה ים לו השבטן וכן לי כל השבטן וגו' ולוזכר שחלה ים לו השבטן של עלוזי יהוה ים לו השבטן הניזון לו שלניו. ושפעתקות כשלוזכות השתיק דעליהם לשבר שזם שלה שתה ידו ושנ"ם לוזשבר זיך שלדעשלבשן, ועוו"ם בגדקום י"ב 32, יעיל לף שסוף יוזדע לוזם לכל לוזכם בשפוזה, וכנן. ובלשוזה לשלטניקים כ' 9 כשלה כי השתחקה קבע לו יער היח הכלוזה ע"ם ניוכים וכן השתיק דעליהם שם.

*) ושיין השבת השלוזה לישראל היינו עיי שהוח יהיה שלך ישראל וגושלו כמ"ש יחזקאל כ' 24 ושבתי חוד שלך עליהם וגו' בשמיעות, ושמיה בכילורי בגדקום כ' 32 עיש בלוזך, ויש השבתים בהשיבה בריחניות בכל בלוזשה שלכוזה שהשיה, לכל לא ילוזך לפי זה שלה השבוע יהיה ביל השמן כמו בגדקום י"ב 32 נשם שם השליחים וכדומה כי לא היתה עוד שלשה וכנן.

11) כן בא יבא כאשר ראיתם וגו'. לפי היונים נדקדק נמוסן לאד ראיתם וגו' (תוך דע ויויצ) היינו כתו שלוקח נעבן וכן יגל נעבן (מתי כ"ה 30 ודניאל ז' י"ג לפי ניתוד התלמוד קיסדרין ל"ח ע' שב שמים). וכן יגל שב הר הזיתים כתו שלוקח על הר הזיתים (שמוק 12) כמ"ש זכריה י"ד 4 ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים וגו'.

12) והוא קרוב לירושלים בדרך החום שבת. פה קצה מדוע לא כתב לוקס נספרו הרחטון זה ph שזכרו בכתב תקומות וכפרש נלוקס כ"ח 37 היה המקום לפודיע זה שהוא לא רחוק מירושלים וע"כ היה החתן הוכך לכתם בכל לילה ומה זה הכריח לוחו לכתבו פה. גם היה לו ניותר על מסנון רים כתי שתחר שב עתחום (לוקס כ"ד 13) וכדומה ומה זה שתלה נדרך שבת? ולכאתי הוא בענין כי התעצה הזה עליתו לכתים היה בשבת, ולא"כ יגלח על התלמידים לרך שבו הן הר הזיתים יהוסליתה בשבת הלא פה שתרו שבת על דבר הפרושים (עמ"ש בתרקים י"ב 18) כיהוא הן ס' ויפ' כ"ח לשלן. וע"כ הוכרח לשתר שהוא רק תחום שבת. והקהלה לשבר ביד הגוללים שעלה השערים ביום התשבי בא לפה ע' מבנין שהוא שתושבים תכבעים יום תיום ל' שעתר בו עד ליום תעבי של שבוע שבשי. לשכל כפי הגלילה תשב לוקס נתתן לשר כי יום הלשבון שעתר בו תיכלו הן הענין נעבור שלא בא לפה עד הערב (יוחן כ' 19) והערב לפי מסנון היהודים בריך ליום ג'. וגם היום שעלה בו השתים תיתו תן הענין כי תבעים יום הכוכה תתיתים ולא תקלת היום ככולו. ולפי זה עולה השבון כי הן ערב ליום ג' כלים לרבעים יום שלשים ניום ו' נערב של השבת ובשבת בנוקר עלה השתים.

13) ויהודה בן יעקב. ויש השחיקו לשר יעקב ועמ"ש בשתי י' 3 ניזה.

18) והנה הוא קנה לו שדה וגו', כי עתי תספר (כ"ז 5—10) כשבר יהודה השליך לת הכסף בהיכל קנו לפני הכהנים לת שדה היוצר יגו' כי לא לרוך סקנין לא יכלו לשתו כי תחיר דמים הוא ולעתון לא יכלו לקחתו כי לא לפה נתן יהודה ועל כן קנו שדה קנוכה לגרים בכדי שבר השלוח הזאת השבב ליהודה לנדקה. ולכן לשר פטרום פה נדרך שתוק והשלילה ושבה הוא קנה כי שדה נשתיר הכבשה לא שנשתה קנוהו הכהנים. (ולפי היונית הוא רק קנים ויכוח כתו קנוה בשים עדוותנען). ומ"ש ויפול על פניו פלה תן הכוכה נשדה זה לא הוא עוקה בפני עלמו למלות הכתוב בשלים. ובשתי עפשר שתוק לת עלמו. וכפי פרשו ניל קדתוני הגוללים כי כשהלה עלתו נתלין ליתנק נפל שתו ויינקע נתוך.

19) ויקל דמא הוא שדה הדם, כי קוהו בשתיר דנים כמ"ש שתי כיז 8 ועמ"ש שם עוד נזה.

20) כי כתוב בספר התלים תהי טירתו נשמה וגו'. הוא שתלים ס"ט כיו בקיצור לפי סבוכה. ולשתר פקדתו יקח לשר, הוא כתוב כתהלים ק"ט ח' והכתונים השלה נשתרו על הכתעים ופרשו פפרוש על יהודה שהי כתעלה כל תלה וגם זה שלא יצב בין השלישים כי"א פקדתו יקח לשר. ועמ"ש ניותן ע"ו 25 וכן ל"ע 28 נזה.

22 החל וגו', עד יום הלקחו וגו' יהיה עימנו לעד שתיתו וגו', נזה סודיע לוקס כי לא רק השלישים לשתו כי שם גם לנים לתרים וכעדות פולים כרתבונה לקוריתים ט"ו 6 שנלפה ליותר ותתעם תלות לתים וגו'.

23) יוסף הנקרא בר שבא בעבור שהלך בשבת. והוא שכונה יוסטוס. כי תעתו נשם שבת קי"ו ע"א הוכך בשבת קדישת לבא יתקבי ויוסטוס ביונית הוא לדיק וקדוש. ניעצטוס בגילוחו, ועמ"ש לשלן ע"ו 22 נזה.

ב.

9) פרתיים ומדיים וגו' יקוצב על עכא תעתו שבשתיק הקודש.

10) פרוגיא וגו', מוסב על ויושבי שבשתיק הקודש.

17) והיה באחרית הימים וגו'. בשתת שלו והיה לאחרי כן לשפוך וגו' יואל ג', פי' לאחרי שעשה השלוח והשפיל לבעת הנשרשים שהיה בלתת לרשע ניתי יואל וכן בתלמוד תבעית ה' ל' ע"ש. ופי' לאחרי הוא לזמן מוסבל כמ"ש בנרתמים דבש שתי"ד ובש"י דבריט י"ח כי כל לאחרי מוסבל. ולדעתי בשתת יואל הוא על תלחתת היונים ניתי השמעונים כתו שהיו שפרש שעשו שם בפי' ד' שהוא תבל על הגוים וכו' ע"ש. ובפיוס השלוח ובאחרי מוסבים וגו' השעם יספך לשפך לאחרי וכו' לפני גם יום ה' וגו' היו עת גם השבים בשבת שנית וכ"ש ב"ה בשתי כ"ד 29. ועניקם כ"ש 25 וסיו לוחות בשבת ועיקה וגו'.

23) אותו הנשטר ע"פ עצת אלהים וגו'. הנשרש הוא שעיד לך על כהכרת ולא על הסוכה, כי"א תהיה נשרש על הסוכה לפי לשה יעבוד הלא עיכרת היה לתוכן עוסה בשתיתו הרשעה נתלין ועכירים. וכן לפה בשתיתכם הרשעה לקחתם לוחו וגו'. והוא שלוח יסוע בלוקס כ"ב 22 כן כן שלדם הולך לי כתבר שלוך עליו לבל לוי לתים הכוח לשבר על ידו יעשר וכן בשתי כ"ו 24. ופה בשתלת בשקום י' 33 סיסוע לחד תקודש כי יי"שיעוהו לעות וכן לעד (שם) ביהודה יעניהו כי הוא ידע לת בתיכתם ועקדם כעניין ידיעה ובשיכה ויהיה לפי שהיה תיכתה תיכתה לת הנשרים יתיכתה כיו נשרש כמ"ש תכיני ישראל וע כעודי הכניעים מ"ג פ"ד בשוכך, וכן בניאל כ"ח כ"ט 29 נזה. וביין שהשפוסים והכשרים עשו זאת בלוכוס ובשיכתם ע"כ הכוה לשתים נזה. ושכ כן הולך השתין לנקם שלישה נעדם שלא בלוכוס לפי שני וגו' (לוקס כ"ח 34).

ובידי רשעים הוקעתם. שם שלפני לפה שהרואים כי שלשום עשר לוחו לשיהם ונתן לפה לזה שלכי לנת. ושם שלנוחו ניד שבני הלנת כשוסיף ניותן י"ב 16 — 23 ועמ"ש נזה בלוקס כ"ב 25 ע"ש.

26) ויגל כבודי, לפי היונית וכ"ש בשכוס השנעים ויגל לשיו, כי השפשים שבשו שם שהכוונה על הכשוה שהוא כעוד הניף ושלחי (לשלים ג' 7) ויפח נאפיו כשתו מיים ויפי שלדם לנפש חיה ושרגש לוקלם לכות שתלגלת, כי הדעות ונשתת לי קדושים זה נזה ושכת הדעות הוא הנשתה. גם לפון השדבות הוא כעוד שלדם

וגזה יפרד מן שאר נעלי המים שהמה נקלטים בשם מי וכיוצ בשם מדבר ביחוד.

30) **והוא בהיותו נביא.** עמ״ש גזה במתי יב 36, גם בקומים מ״ת ג׳ למהו נכילים למשוחים דוד ושלמה עש״ה. ויותר לת בשמואה לשאר בשבע וגו׳ עמ״ש במעשיים יב 37 גזה.

31) **כי לא נעזבה נפשו לשאול וגם בשרו לא ראה שחת.** גם פלוס למען י״ב 35 — 37 הביא לחים מזה כי דוד לחה לת בשחת לכל המצרים לת חלה לת השחת. דבים מן המפרשים פרשו הכתוב בחלקים כי שחת היינו גוי בעבדים כמו כרה שחת גם ישוע (מעלי כ״ו כ״ז) וכוונת הכתוב הוא כי בשם הלויק לת חלכה עם הגוף בקבר, ושאול ג״כ כמו שחת גוי הקבר, בפל ענין בחלות שיטות וכן חמה ג״כ נעל חזק לחוטם, ופלוס הפירוש הזה פינו נכון. כי בחלטונה הלת גם הנפש של הרשע פינה הולכת לקבר עם הגוף בקים בקבלה י״ב ז׳ יחוד הפעיר שלו הלקין כפירוש והרוח חשוב לל הלכים לפני בשם נפשי ומה יחסון לפיק? והפנית כי שאול פינו הקבר כ״ל הוא ומחמת לחרון (פינו בנפש הלחית) מקיש קטון כל הפעמים הפתים וביחוד φθόγος ומפש עוליש לפתים כחים בקום יו 23 גם בפי "סודי הדבנים *). וכן בקרא שאול מכאן משפיל שהוא שפיל הקך גו יעלו לפעם (ידלפת הפלמוד חמר קבלם הפעם הזפני בניהם החחתון ולו חשיב לל הלכים חמר בשם כפיל וכלפעם הפתימים היו כל הלדיקים בשאול בן עדן של עפש ובלי למהוש עד הפעים) והפלים זה מן הכתוב (דבדים ל״ב 22) כי לת קדמה בפני ומוקד עד שאול מחחים ינפיחוש יפ׳ מ׳ שבני פעים מה מפעל עמוקה מפאול מה הדע ופם ל״ת 16 17 הבפח עד שכני יש ובחקר פפים החפלבת הנגלו לך שבני מות ופעבי צלמות חדפה וכדומה בחקרל הרבש וכן ניחוקאל (ל״ח ט״ו) פיוש קדמו שחוכה החפלחי (כמו החפלחי) בשחי עליו לת הכוס וגו׳ **). וגם בקרל גם כן לחן מחחים יעוד כמה כחוצים נדוניפס, המורים כי השאול הוא עמיק מאד מאד בפען הלחן לל קבדי בני חדם לפען, חם הכליח לת החדגים יוכחן פה לכרכם פה עלת שחת פלת כמו שחרבם בכל מקום שהשאל ביה לך חרבם פה שחיחת הייפו בפחה ובליה (הכוונה נעין פקופה בחקרל ילחה כי הבור בקרל לל שחת כפשוטו

*) כי בחיבון ״ב ג״ל ובקדמוניות היהודים קייה כ״ב בחפרים מחחיבים בית חחת לחרן חקומות של שבר ושפעם וגו׳ חה רחיה כחיבור ליקח פם, וכן יחיה בחלוקי ב״ב מזה ניכיכם מזה וכיכיכם ג״ל שחוק חשוך חלה, ושם שהלה ביפעיה יד הייה שאול נחוק וגו׳ חחמיך עב רחה וגו׳ הוא שחקרמיים החחיבו שהשאול כולל מקום הקבדים של הבדפות ולפלן בעומק הלה? מקום חיחומים כמו שהלה בפפרי החבדים חשר שהלה בחפירות ניכוי וכיכיבחיה.

**) יבחנה הכחוב שהלה הוא כי השאול הוא מחחת הפחום והחלה הוחה ג״כ חיוב (כ״ו י״ו) פרפלים יחוללו מחחת פים וכוכביהם? פיוש שאול נגדו לחן בקום לחכחון? כדרך חלה כי יש בקום עליו כדברי יחזקאל פה עמ״ש בביחודי לחיוב, ובחלמוד עירובין י״ט ג״ל חמרו כי יש ביהם חחחה לחרן וכביהם הוא השאול מחחים ולחרן החחחיה ג״כ יבחיחות. (כן לפשר פעמק החדעת שחיד בלשון חשבה שפלגה) אבל החחם הוא כי הביהם וחבן ענין של שפע שביהם פה בשאול כמו שביחדחי בלוקם י״ו 23 ע״ש.

בעשה לבחת לדם לו בחחה ולינו מעשם שוא ושוחה בדעת המפרשים) וכן חדגחו בה השנעים ביונים διαφθορέν (שחדיחצוג בלי״ת). גם מה שפירשו לל חעזוב בה חלת מכלם נפשי לינו כפון בחשחעות עזיבה, חלת העיקר כמו שחדגם יונחן נפשי חלת מכלם נפשי לחשוב. גם קשה בחקרל הזה מה שחחר לף נפשי ישכון לבטח לל חבטוח בפשי לחשוב. גם קשה בחקרל הזה מה שחחר לף נפשי ישכון לבטח עפשי מה נפשו ישכון בחשוב מה היא בעטון הפשר בגלויות הפשחה? ויחחן חזרת זרחק בזה. ולוקם פפרום ישוקום הניעו שכחוב הזה על נכון כי פשוק לכן חחת לבי וישל כבודי לף נפשי ישכון בטחה היא עטון בפשי לחשוב לל הפשוק שחחדיו בפש חוחן הטעם וחפנה בזה כי לל חעזוב נפשי לחשוב לכן חשחת הנפש, ויפוגב לף נפשי ישכון לבטח כי לל חתן חפיך לראות שחת השחחה ובליה. ויפוגב על הנף כי נפשו לל חלה השחחה כלל, הוא הכוונה לפשר חפר חלכים הקימו מעם ישוחים נגועו מעם ניום הפליחי נפרם ביחפם ישחחיל לחחעכל. חפל דוד נפשו חלה חחת כי קבדו עחמו ובפרי בחעכל. יכעין זה בחלת בחלמוד ב״מ פ״ג ע״ב על כי חלכחר בדבי ישחעון בפלחה שבפשי לל חפביח קדי חיבפיה לף נפשי ישכון לבטח ע״ש.

39) **נאם ה׳ לאדוני וגו׳.** בחפלר הביחוד עמי כ״ב 44 ע״ש.

42) **ההתחברות** ע׳ הפיחפות והחפלה בזה בפסוק 44—46 כי החלה יוכים שם ושם היא חחת κοινωνία והיא חלת קבוצת שחלמה הנות בחלמוד. שבוקה בוחפות הנכפים והיחפות הפעודות והחחנדופם יחד בחקדם בלב חחד וכדומה. יפליק היחים כחבר החפבפה דת הלליות בין הגויים בחדיוטת רבות לל יכלי עוד לבטוח בחנכה הזה, לך בשאר לכל הקדושים ביהושלים (עי דומיים ט״ו 26) וכן לכל ליחה קבלות החניוטים חעבר לידין בחרן קדיש. ומחרי זה בחבר החלה דת הלקטוליקית הפכיני חמנכה הזה בין הקדושים הפמוטים והפרוטות חבר בחקדפיפם (חעבנה חוכר בחבון) וזה חבר בחלת בעיקרי הלליים יהחחנכות הקדושים (בחחיי- בחפבע דעד הייליגען).

ועל בציעת הלחם. כמו בפסוק 46 כי בחכלם הפעודה בפותפת והחחנכות כוכי גם בחחיה פעודת הבדון ויבלעו הלחם ויחלקו בדרך פנוב הבדון בפעודפו יכמולדות חכנקים חקופר כי גם בחלכות הגויים החביחים היו נוהגים לעשות פעודות הבדון חדפים חבר קבלו פעודות בחנה (חגחפען) ובפס היו נוהגים כמו בפעודת הבדון יע׳ גזה בביחודי בכחביבים לקוריכתים י״ח 21 ע״ש. וע׳ בחגבת יהודה 12 בפעודיה חבהבכם וגו׳.

ג.

1) **לעת התפלה בשעה התשיעית.** (הוא בפייהפ בפעם בליפים חבר חעות היום כיהוד) היא חפלת עמחה חבל היהודים.

16) והאמונה אשר על ידו היא העלתה וגו'. כלומר לפי היושים. וזכרונה מספונה שלנו היא על ידי המעשים כן פירשו המפרשים וע' למטן פ' 31 ולפ כי ניומן ו 44 מעל אם יעשכנו אלי וגו' אתכם הוא הנושר הכל.

19) ויטחו חטאיכם. ע' מש ניומן ה' 39 ותבין גם פס.

21) אשר צריך שיקבלו אותו השמים עד ימי שוב להקונם כל הדברים אשר דבר האלהים בפי נביאיו. כלומר לפי היושים, פי' כי נגיעת האש אשר קבע השם (לעיל ה' 6) להמיד ולהעלות כל דברי הנביאים אז יהיה שניה אלי מרן וכת"ם בכתיב הקודם ויעלה את אשר יעדו לכם מקדם את ישוב המעשים, וכעין זה ע' לוקס י"ב נפוסו.

22) הן משה אמר וגו'. נגיעת יקים וגו' כמו מלין חשמעין והיה כל הנפש וגו'. שכתוב שזה הוא נדברים י"ח 15 כיצו מוקדם לפי שפוסו, כשמשוב הם שהקשו הקדמונים כי מלת כמוני היא עיומרת בין שכבר הוצר הקדוש עלמקך. וכחרגום יוכיח על התורה פי' דכתי לי בדום קודשך, יכאותה עלה כמוני תורה על כל העניינים ולפי זה יקשה שכתוב נסוף התורה ולא קם נביא עוד כישראל כמשה וגו' ובילקוט מיכה למז מתקייט ל"ש יוכן ניל פיעון מלי דכתיב נביא מקרב אחיהם כמוך ומה כתיב ולא קם נביא כישראל כמשה ומלי מתי כמוך כו' ע"ש. מקרב אחיהם כמוך ומה כתיב ולא קם נביא כישראל כמשה ומלי מתי כמוך כו' ע"ש. והמעיין שלא תלינו שהנביאים הנו נבני ישראל עלוה ודיינים אבר יהוה פ' לשמוע עוד לומר נסוף ספרו זכרו תורת משה עבדי אשר צויתי אותו עב כל ישראל חקים ומשפטים *). והנה כאשר נביט בדברי משה שם ככל אשר שלחך וגו' לא תיסף עליו וגו' לך לומר לכם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי ואדברה אליך כל המלוה וגו' מכל דבריו נראה שהנביאים יהיו מאריכי התורה (פתרוזעצין) על דרך שנאמר אלכל יהושע (כ"ד 25) וישם לו חק ומשפט נשכם ויכתוב יהושע את הדברים האלה בספר תורת אלהים ע"ש. אבל הנביאים לא עשו מלומה בעין זה. ועל כן לומר שעדום כי הכתוב הזה אף כי נאמר בדרך כלל עב כל הנביאים אמנם ניעוד המשיח הנגיע הגדול נתחלת הנביאות כי הוא התריך והמשלים התורה כת"ם כמתי ה' כי התורה לפי מילוניתה ולפי הפשט הפשוט לעיני כפר לא נזכר עוד את משה הוא אשר הוא מלוה שם, ועל כן הסופרים קראו את דבריו תורה משה (מקוה פ' 27) והוא הלדיק שם עלמו (שם) לא נאתי לנטל ב"ח למלאות ולהשלים התורה והוא נלא את פניותיה כוכח התורה ועשה את כוח התורה לדת מושלת נתרן, ועל כן עליו לפוי לנזות תליו תשמעון, לף שם יקשה עציניכם. גם תלת כתובי נתחלף

*) ובתלמוד יבמות ל' ע"ח וכן בסנהדרין ל' ע"ח (בדברי יוחנן שם שפשה כן הרמכים בתלכות יסודי התורה פ"ט) למדו גם כן מן הכתוב הלה שמשעון תפי' תומר לעבוד על דברי תורה כו' ע"ש, ותולם להשתם הוא רק לפי שעה כמו תליהו שבטה מזבח בהר הכרמל אבל לנטלה לנמרי אין נכתו כי תקם עולם הוא כו' ע"ש.

גו נשניעות, ובדברי פילון נשפטו ניחיי משה אומר כי משה היה מלך ונומן תורה וכהן ונביא (כי עבד ניחי העלוחים) ועי' נתרגום יונתן דנריס ל"ג ה' וכזכרים ק"ב ל' ומלך עולם ע"ד, והמעיין גם כן מלך וכהן (תהלים ק") ונביא ומוהן תורה (היינו מעשים המורה) וכורה נביא מרשה כמו משה. ומ"ש ולא קם נביא עוד ניסראל כמשה וגו' היינו כל ימי נביא היחיד, אבל נביאי התקשה ומתלכות המלכים הוא עולם תקם ועומים נביאותר עבדים פ' ג'.

23) ונכרתה מעמיה, וכתוב שכלו מלכי מדרום עצמו ופי' שכרום והניא לפי הכתוב היינו שיכרת נידי שמים.

25) אתם בני הנביאים וגו' וכן הוא דנדי הבל (פסחים ס"ו ח') אם לימים נביאים בני נביאים הם.

26) לברך אתכם וגו', פי' נפלינת המעשים ויסונב על פסוק 19 ע"ש. ומ"ש נשובכם ע' זה לשון נפרי כ"ו 20 וזה.

ד.

2) אשר למדו את העם תחית המתים וכם לימם מלמיעים נהמניה המתים (לוקס כ' 27) ושור זאת שהניאו זה בימים ודוי.

5) ויקהלו שריהם וגו'. הם הסנהדרין. ירושלים כן הוא לפי היושים ליהושפט כי כנר נלו למניות תחת רשות מלן כמו שהנאתי ניומן ל"ח 19 ונם החלמוד ובכאותו נאו יהושלימה, וים שהיו נעצור שפי' על ימי הקיץ בפרי המלכים כתוב ולפי זה אין לריך לספרם שהיו בסנהדרין. ותולם בפסוק 15 מפולם שהיו בסנהדרין.

25) למה רגשו גוים וגו'. ועל מאמרו פי' על המעשים הפתיד ולא אל דוד בעלמו כי בדוד לא מתקיים כלל. ועל דרך זה שירשו בחלמוד בכתוב ז' ע"ב ולף ע"ש על מלחמת גוג ומגוג עם המשיח ע"ש.

28) ידך ועלתך מקדם גזרה להיות, פי' יהך הנזרה שלך, ועש"ם נפי' כ' 23 נזה.

36) בר נבא ופירושו בן הנבואה. כלומר לפי היושים, כי היה מובים נדול, ועל כן קלסוהו כך נבא פי' מלין ומדבר בח"ב כש"י ל"פ ותלת על פסוק ותהכן מתך יהיה נביאך היינו נעבד הדבור מלשון ניב שפתים. והנראין היו נכוח הקדם שקראת ניב פרקליט כמו שתתר לכאן ח"ת 24 אנב נבא היה לים מלא רוח הקדם והיה כמו נביא נימי קדם שנקרא נביא שם שהיה מדבר ומוכיח נדול. ומלת ניב נבא נ"ב ומתים נביאים ומלמדים היו נתכויוכיח נקולא אתר בה נב נבא וגו' להלן י"ג ל' ומתים נביאים ומלמדים היו נתכויוכיח נקולא אתר בה נב נבא הנוכר ע"ש. ועי' להלן פ"ו 32 ויהודה וסילא אתר גם המה נביאים ופי' כמו נב נבא כת"ב ס, ומש תמנו ניונים פרשפטעבן ע"ש. ותולם נם זה יוכה על עניו הכ"ל כמו ל' קוריגתים י"ד, 3 ע"ש ניונים וסתן לניאולי תחלת נכוחים י"ב 8 ע"ש ניוכים. וכן לוקס נ' 18, ולהלן י"ח 23 תנב נבא נעלמו וכוחותם הרבה שהוא ענין הזהרה והוכחה כמו הנביאים שהזהירו והוכיחו. וכן נקרא יוחנן המטביל במקרא אליהו הנביא.

ה.

13) וכן האחרים אין איש וגו', ועוד נספחו מאמינים וגו'. פי' לפי שהיה אסור מלפני הכהן הגדול להיות נמנה עמהם ולהכות בכפיו, כי הרבה מהיהודים נמנעו מגיע עליו יותר מנשוי (כתובות ס"ח ע"ז) אבל מאמינים מרמוז ליתא אלא המולים וכו' נתוספו עוד יותר.

28) ותחפצו להביא עלינו את דמי האיש הזה. כי אם כל העם יתמין בדבריכם יענהו עליכו לבבריתנו על אשר שבענו כאשיה, כי הכהן הגדול והנשבעים לפניו אמנו אם עשה, כמו שהוכחתי בלוקח כ"ב ע"ש.

31) את זה נשא האלהים וגו' לתת תשובה לישראל, נגד התשובה הוא שיהיו המושל בלבו תמיהים איך נתייחס הדבר ויתמנם על שעבר וכוכח ומוכרח עליו ויגער בלבו שלא יחשוב עוד עד שיעיד עליו יודע מעלומות שלא יחשוב עוד כיל"ם הרמב"ם פ"ב מהלכות תשובה הלכה ו' ע"ש, והכח הזה להשיב הלב על כל הסבירות (בעקשנותו דעם העלגשם) יש לכו רק ע"י רוח הקדש וכמ"ש שאול אל הזקנים ס' 9 כי רוח האלהים הוא רוח הממית (וע' להלן י"ו 7) ועיין לחמר גימזקאל ל"ו כ"ו ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם והסירותי את לב האבן מבשרכם ואתתי לכם לב בשר ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחוקי תלכו ובניו זה בזוהר ח' ויצא דקל"ב ע"ש על פסוק ורוח אכין מדם בקרבי (תהלים כ"ח) דל הוא רוח נכון ודאי כוונה הלה אחר ורוח מלהים מרחפת על פני המים ואחשבו זה רומז אל ממית ואחשבו ורוח הקדש אתן בקרבכם וכו' ועל דא ורוח נכון מדם בקרבו אפי מדם דל-חדוש דקיבלה בשעתא דאתחדש קיבלה דור אחר דור ישראל מי יקים ובנין בך מדם וכו' ע"ש. ותמ"ם פרשתנו ליתהן ני 9 ע"ש.

32) וגם רוח הקדש וגו', יסיבב על המעשה הן הלשונות נפי' ני עיש.

33) ויהי כשמעם, פי' כשמעם הדברים נשל מלהים ניתיבו לבם, והוא כמו שתי לשונות נמיכים, והוא כמו הדברים בחתר המדון בלוקח כ"ב 39 אל שהכהדרין מעתה יהיה הן המדש יושב לימין גבורת המלהים אשר על זה נחרו מעשתם לסרבנו וכן פה התיעלו להרוג מוחם, וכן להלן אבל בתיפלומת ז' 56 57 ע"ש.

34) נמליאל שמו, הוא הבן גמליאל הזקן שהיה אז, ובכדו אבל הלל הזקן והיה נשיא בישראל כיחוש.

35) ויאמר אליהם אנשי ישראל וגו', כפי הנראה היה הקיפק בעניו המעשים ותלמידיו כי גם הוא היה מזרע בית דוד כיחוש ועל כן תכה על עלכות שהעשים שלא כמו הכהנים הלדוקים ושהעשים מהרישם כת"ם ניוחנן י"ח 19 ע"ש. ובזה ענין מאחר שהוסיף בתלמוד בבכות כ"ח ע"ש שאחר בן גמליאל למחשים בינתה כלום יש לדם שיודע לחקן בבכת המיתים ועמד שמואל הקטן תלמידו על הבל וחקבה כה וקבה שהוא לא חקן נעלמו הלם דבר כבד הוא לחקן ולאחר המאחר ולתלמידים אל תהי מקים וכל המיתים כדבר יאמרו וכו' בילוע נפיוחי תפלות סיהודים לך בפי הנראה גם הלם נעלמו להקן כי היה לבו נוקפו ועזב הענין על אחר המחשים.

37) ואחריו קם יהודה הגלילי וגו', המפרשים תמהו סיהודה הגלילי היה בזמן קודם למועם ותקוע אחר ותחריו ע"ש, ולי נראה כי כ"ג מדבר בהווה לשעתא ואומר לפני הימים הללה קם תועם וגו'. ותחריו למפרע היינו קודם למועם קם יהודה הגלילי וגו' והבן.

ו.

4) ועל שמוש הדבר. פי' לשתם דבר תלמיד בדבר התקהלות עם ולא לשתם הסלחנות הפך הכאתר בפסוק 2 ויותר נכון להעתיק עצודתם הדבר.

13) ויעידו עדי שקר וגו', כי מועטיהו מוכח זה. יסוע הגלילי יחון וגו' ויסנה תם המוקים וגו' כי זה בקר נמוך כי ליהודים גם בתחם ותמנתה לך תלות החלויות נאחן תיכם יבולים לקיימן כמולה ואחן וכן מלות החל היח בתקדים, ותמ"ם נזה נאחן נפי' ע"ו וכו' כ"ל נאוקך, גם בעניו מוכן הלם תת"ם בניאור אל העברים מ' 13 נזה.

ז.

2) אחים ואבות, אל כל הקהל יאחר אחים, ואל לחמי הדור יקרא נפש חנוה כתנהג העברים סיקרלו לבניהם ולחלכים נפש חנוה בתקדת, וכן נקרלו הלם ושחלי בחתם נפש חנוה העולם.

אלהי הכבוד נראה אל אברהם אבינו בהיותו בארם נהרים לפני שבתו בחרן ויאמר אליו לך לך מארצך וגו', אבל בכתוב שכנו (לחמים י"ג) נלחה לכאורה שלחתי שבתו בחרן לחתר לו פי לך לך, ואולם כחתר בבכיל סיעד בעקבת נלחה כי לחתר לו פ' זה עוד בהיותו בלוד כשדים (לוד בשדים היא נלחם בהדים לח כ"ח הרמב"ן שהוא נכבל כ"ח לחלן בפסוק 4 ע"ש) בשהם שבתו בחרן בתו שכחה חלון עזאל שם וכן הסנעם בפרקי דרבי לליעזר פכ"ו ע"ש. כי בהחמנה נלחה חבר גם חרח לכיו הלך עתו וגם לוט לחרן כבתן (שם י"ח) גם כחתר בחוכה הולחתיך חלוד כשדים (שם י"ו ז') גם רוחים חנו כחתר חבר חברהם לבעבד לילך אל חרטו, ואל חולמו אל ניח חניו ונכשחתי (שם כ"ד, ד' י"ח) הלך אל חרם נהרים אל עיר נחור (שם פסוק י') כי בחרן לא היה שום חיש חניח חבירו עוה חניו, כי רק חרח עם חברם שרי ולוט הלכו לחרן בכתוב שם י"ח. ואברהם הלך לחכיו חוח חניו לחרן בבתן (בח"ם לחלן בפסוק בחתר זה) ואיך יחתר על עיר חרן חלוך ומתולדתך ומבית חביך, הלא החתם היא חחתר לו עוד בשוב כשדים לפני שבתו בחרן לך לך וגו' ובתו שם ח"ה החרן עזאל ויחתר כי לך וכבר חתר כך ע"ש. וכן חלה הקבלה הזאת בחתר לו עוד בשוב כשדים בפסר חניי חברהם לפילון המלכיצדקי וכן בקדושיות ליוסיפון, והלא שם כתב עוד שפה חתר לו אל החרן חתר חלוך וקבה הלה תרח עם חברהם הלכו לחרן לבבן, והסיב שנודלי חתרי דעלו אל בשוב כשדים חתר לו עוד בשוב כשדים מפוכם שכונתו חרן בבתן ע"ש.

ומוכח כפי דבכי לכ המצרים י"ח 8 ולכ ולא ידע מכם יוסף לא מתר כי הקב"ה מפורש למרן כנען ומה שמלכו למרן כנען היינו רק בימות שבע (בשנת ה' בשנה) ואחרי כן הודיע לו.

4) ויצא מארץ כשדים. בכתוב נקרא מור כשדים והוא בחלם בשדים כמיל בפסוק ג'. ועצה נלע המעין בגיליהו פי' י"ח שבחק מלך מס כי דימה שמור כשדים הוא נבל שימנו בם הכשדים ניתני נבוכדנצר, ולא ידע מה שמפשר סומידום היוני (מילחדם 2) כי הכשדים ישנו מקום בלמון מהם נהרים קרוב לים המלח ואחרי כן מלך אחד מהכלי אשור שמיק מוכנם למרן בבל בפלה מלחמיה ולישבה ולעשותה למן בירוכה והוא שאמר הכתוב ניתניה (י"ג י"ג) הן ארץ כשדים זה העם לא היה אשור יסדה לציים (פי' לאנשי מדבר, או אנשי ציים ופציונות כי בעבור שהיו קרוב לים המלח היו הולכים בציים והנן), ובכתוב נקרא אור כשדים כי היה מקום בם נדרוש חכן בשם אור (מבר אלל מנייהם מהלכלעיתם 25 8, והוא העיר אורח) ועל כן אמר אור כשדים בלמון מעשה שהשתמיעון שם ישנו לו הכשדים, ויפה אמר בפ' הנואם למרן שהיא העיר אורפא (ומזה מלפכשד אורפא כשר) כלומר ישמעו הסוכנים שם עד היום ע"ש.

ואחרי מות אביו העביר אותו משם וגו'. כן מעשע מפשוטו הכתובים שם שאול ויעש מרם נאחן ואחרי כן ויאמר ה' לך לך וגו' וכן כאן פילון היהודי בפסוקיו, והקשו פם הלא כתוב מרם כן שנעשים שנה ויולד אח מנרח ואח נאור ואח הרן (בראשית י"ח כ"ו) ואנרם בן חמש ושבעים שנה בלחתו מהרן (שם י"ב ד') נאנלא היה מרם בן קנ"ה בלחת מנרחם והוא אי מאחים ואחת שנה (שם י"ח כ"ב) נאנלא שחי מרם עוד שנים שנה אחרי לחתו כדעת נעל קדר עולם ומפרשי היהודים יום השיבו על זה כי הכתוב בלחתו שם מרם בן שנעים שנה ויולד אח מנרח וגו' בן הכתוב שלנרח היה בכורו, אך כמו שנלינו בשם ואם ויצא כי כח שמשב הכתוב שם מקומם (ב' ל"ג) אף כי יפת היה הגדול מנהו (שם י' כ"א) וכן שם מנרח נולד בשנים מרם בן מאה ושלשים בנה, וכפי זה נהיות מנרח בן ע"ה שנה כנר עם מרם, אלה דבריהם ואני מופיע על דבריהם כי כן הוא נם כן מפקנת השלמוד בבכורות פיש ע"א כי מנרח זעיר דחמוני הוי ודרך מכתוך קטניך נאו כמו שם ואם ויפת מ' וכעין זה מנרו לענין נעות בלפחר בנעל בתרא ק"כ ע"א ע"ש. ועוד לשיב לזה שאנרם ילף מאחי אות מנרו כי לחרן לא נאו לו אלא רק מרם ואנרם ואחי ולוט וכשאר נשנו אנרם ואחי ולוט עמם לרן עזנו אח מרם לבנו נאחן נכריח, לך בפסוק כשמוע ויעש מרם נאחן ואז הלך אנרם לאחן כנען כנ"ל. ויש להעיר לפי זה לענין שנות עולם שבשי זה י"ח שנים שנה יותר מכפי משנון נעל סדר עולם. ובעל מאור עיניים לא עמד על זה.

7) ואחרי כן יצאו ויעבדוני במקום הזה, כפי הנלשה פירשו על דרך רמז ואחרי כן ילאו נדכוש נדול על עבודה השלישים שהוא סרכוש השמעי.

14) וישלח יוסף ויקרא אל יעקב אביו ולכל משפחתו שבעים וחמש נפש. פי' שהיו נפכוש זה. ולפ כי הכתוב נמקלת שלנו מומר (בראשית מ"ו

כ"ו) כל הנפש לבית יעקב הבאה מלרימה שנעים, כי השנעים היו רק יולאי ירכו כמו שכתוב בקודם שם כל הנפש הבאה ליעקב מלרימה יולאי ירכו מלבד נשי בני יעקב וגו' כמבואר שם מן המשנון נפרש, עם יעקב כולם מתון עזנו שם, לו קשו שאמרו נשלמוד כי יוכבד מולדה בין החיומות כר' ע"ש, והקדק הכתוב נמספר השנעים לדעתי לרמוז על הכלמר (דברים י"ג ו') יכי נבולות עשים לומספר נני ישרלל כי נם נני נח נתנו נמספר שנעים כידוע מדברי המפלשים לפכל נפי נני יעקב לא היו נמשנון השנעים, ולפי הנלשה נפי נני יעקב היו בעת נפיעתם למלרים נמספר ממש, כי דוב הנפשים ממו כמו נפי יעקב נשלמה, ועל כן פעיפתם כשאר ממש ולכל מספרתו ולא יולאי ירך יעקב נלבד משם ממש ושבעים נפשם הכל נמלא השנעים, ומספר הנפשים הי' קנלה בידם, והשעמקת השנעים נפסוק הכלל נמלא שנעים ומעם כי שם פרשו כל הנפש לבית יעקב נם הנפשים בכלל ולמינו קרוב על כתוב הקודם, והבן. וכן נמלא בספרי פילון היהודי לפי עדות העד אשר עיניים פ"ו. כי כן היה כתוב בהעתקה הלדמית אשר היתה ניד הסנון לו כמ"ש נמתי נ' ע"ש. ומה שמלא עדות לא הבה סעיפתם כמו המקרא שלנו רק יולאי ירכו כי נם סעיפתם היה מיהודי יון (הלעכסנדר) והיה כניל לפי העתקת השנעים. ובעל מאור עיניים שם הניא בשם מכס מולרי לאחר שהוא שלר לדבר בשיטת הסנהדרין לאחר לאמרם המתים ולפי דעתו לדבר בשיטי הסנהדרין היא ב"ה לעבוד דעת הסנון הסמוכים עלי ההעתקה הלדמית ויוכיח, וזה העכין היא ב"ה כל הכתובים שנמלאו בספרי בידם החשש מספרי המשוך שיהולים כי לא כמו כי כל המנשרים היו יהודים וידעו טעם העברי השמוך ניהולים כי לא כמו לעבוד דעת הסנון הסמוכים עלי ההעתקה המפורסמת לשם, ולפ כי לשנעים נפל לאחר לאמרם המתים. והשכם השל הניא דלים מן היהולמי פיש דתעניה (הוצ' נתוספתם ספ"א דשם השכם י"ח עיש ד"ה זה ע"ש) שאמרו שם כי נם נכתבי קדש היתים כשלשים שנולי נדקים כי שם נכתבים לפי סנהת הסנון והכניא לא לגמרי ולעבוד דעת הסנון ע"ש. ומה לאמין ומ"ש נם' היולים ב' מ"ד כתלת לגמרי ע"ש. ומה שכתבים כי היו שבעים יחוסם לפל מחשם מתי מיכף ע"ש.

15) וירד יעקב מצריימה וימת הוא ואבותינו. ויבואו שכמה ויושמו בקבר אשר קנה אברהם בכספו מיד בני חמור אבי שכם. וים הניאו והוסיפו ומאר קנה יעקב בכספו וגו'. כי עלות ויעלו שכמה ויושמו יקוברו שכם נמלות ומבותינו מאר מאר כי ים קנלה עד היום שנקברו השנעים על השנעים נמלות יוסף העבודי ניהושע נסופו שנקבר בשכם נחלקת השדה מאר שקנה יעקב מבני חמור אבי שכם ועד היום מרחים בשכם (נאבלום) קנבי י"ב השנעים *) וי"ם מאר קנה אנרהם יקונג על יעקב בעלמו שנקבר במערת המכפלה,

*) כי לפ שכמוה לא נזכר רק שמלות יוסף העלו ממלרים, מכל מקום נקנלה ים כנם השלמות על שאר השנעים העלו ממלרים כמ"ש כבראשית רבה פ"ק ועי' בידי משה ריש נשלח ועיש רש"י שם, וכן נמלא נשלחר סוטה ז' שמלות יהודה היו שכולנלן נאחרן כי ופרעו שם שמשלו עלמות כל השבטים כי' ע"ש. ומה שמלא בספר היסר קנבי י"ב השנעים נחלק נחלקם אחר למחוך

Union
P.O.
Los A

תוכם הנוסח הזה לימו כדאי בעיני בין שאמר ויגזור שכתב הכא סוף מדבר הן שהנביים ואין לחלי כן ידבר הן יעקב כשלמו והכוון בעיני שלריך להיות אשר קנה קנה ויסופר על יעקב שזכר בהגיד הקודם ויש פרשו נ"כ בפסוק 15 ויעת היה שיסופר על יוסף שנפטר 14 והבן. ויוכל להיות עוד כי שיסופרו אשר אשר קנה כאברהם בכסף נקי הדמיון ונכונה היותם שאברהם הקף נהכתב יד בכתבו לו דברי שיסופרו עלי בלין, כי הלא לאמר זאת שלף כי הקב"ה הבטיח לאברהם ולזרעו את הארץ על כל זה ענוד קבורת שמיסה קנו בכסף כסה שדה קבורה, וכמו שאמרו גם כן נמדרש בראשית רבה פע"ע כי יעקב קנה את מלקת שדה לאחוזת קבר כאשר קנה אברהם את מערת המכפלה לאחוזת קבר. ועוד הוסיף השלוה (כאחן עזרא וראבען נראשית כ"ג) לאיזה לירך קנה יעקב חלקת השדה מדוע לא נר נאלן כמו אנותיו, ומשלה שניה (רד"ק סוף יהושע) שדוע קנהו עלמות יוסף נחלקת שדה אשר קנה יעקב אלא לו היתה כל הארץ שלכה, ולפי שהדרם השיל הכל נכון כי יעקב קנה שדה לאחוזת קבר ועי"כ קנהו שהם יוסף ושנשיו. ועוד שאמר שיסופרו ויוסרו נקבר אשר קנה כאברהם פי' שקנה ה קנ ה ולא שאר שהוסרו נחלקת שדה אשר קנה כי קנה תוהו לאחוזת קבר כנ"ל.

19) וירע לאבותינו ויעש להשליך חוצה את עולליהם וגו'. כן הוא נדקדוק לפי היונים ונהעתקה שדשם לנו שלא ויעש ונהעתקה היונה שעשה ויהו לוחש. ופה קשה שהלא נחורה נאמר כי פרעה הוא כל הזן שילוד היאורה שהליכוהו ופה שאר להשליך מיהם? ונאמר לי כי להשליך ניאור הוא פרעה לכל עמי וכאו שכתוב וילי פרעה לכל עמו כל הזן הילוד ונהי שהמלריים יהליכו ניאור הוא הזן הילוד ליסראל, אבל לנני יסראל אין לזוי נחורה כלל, אך לפי שהשה היה נקבלה הו נאיזה ספר שהפרישים שאר נאבו ויסראל כי הוא לנני יסראל להשליך מולא מניחם את עולליהם, והמלריים עשו נפש שחרי כן כלומר, אבל בני יסראל לא היו מצווים להשליכם ניאור כי זה אין נאפשרות לאד ואם לעשות כן. ועל כן מלאנו כי יוכיר שם השה שהוא מחייב נפרוש כי לא היתה מלוה להשליכו ניאור וע"כ אך הפקידה אותו שהמלריים יעשו עמו כלומר וזה שאחרו נפסוק 21 ולאשר הושלך (כגיל לפי היונים) שהשה אותו נת שהשה וגו'כי אף שניה פרעה לכל עמו להשליכם ניאור לוכל נת פרעה מיוחס נכלל העם, והיה תוכל נעשות כחפלה כי נת מלך היה.

22) וילמד משה בכל חכמת מצרים וגו'. הוא גם כן נקבלה, ונשלימות אשה שהיולאר נימלא כי לאד נהיכל חיים ע"ש. ונדברי מלעשות הוצא נספר נגד אפילן נמלא כי השה היה כהן מלרי נשם שפרקוף ולדעתי נעצור כי לאד נין שכתוב נהיכל חיים. ואשה שפרקוף גם כן לדעתי נעצור כי אחו שהה אותו נפרוף על שפת היאור כמעופיר נמורה, ועל כן קלאוהו נלשון עלרי גם כן כשם אפיר פוף שהיה נאפר נפרוף.

35) אותו שלח האלהים לשר וגואל ביד המלאך הנראה אליו בסנה, רלים פרשו כי שהשפעתם הנין הכתובים שם שהלאה אלין מלאך ה' ואפילו

אלין כי נדרי פוף וכתים האלן עזרת עליו. ובקתוליות ליוסיפון נמלא כי נקברו השבטים ג"ב כמערת המכפלה נחברון, והוא קבלה אחרת ואינה אמת. ועי' זה נספר היובלים פרק ל"ו פסוק ל"ו.

דנר ה' אלין (למעלה פסוק 31 33) כי ה' דנר אלין על ידי המלאך ודנרי המלאך שם דנרי כי. ואולם לדעתי אין ראיה מזה כי פירוש נזה שם (וניונית ἐν χειρὶ ἀγ) ולא אמר ἀπ) על דרך שכתוב (כראשית מ"ג 37) חנה אותי על ידי אחי רואה וכניומין שאמר הקב"ה את משה נזה שהמלאך לשמור אותו ומכל מי שכל עניניו והוא כמו שהשמש השכים ניוניס שם שים נוהים (ניונית σὺν χειρί שם עם יד המלאך הייתו לשמרו נכל דרכיו כמ"ש מייטר. ועל כל פנים מוכח מדבריו אלה כי שיסופרתם לא פירשו כמו פילא והמקובלים וכן רנים מחכמי הפילוסיפים ניתנו אלא כי מלאך ה' שם הוא ה' כעלמו המדבר שם כידוע, אך הם שני פלוסופים אחרים, וכוונת המדבר שכאשר קר לרחות דנר ה' נעלמו אליו כמו שהיתה נדברי הכתוב"ן שם ע"ש והבן.

37) נביא מקרב אחיכם כמוני וגו', שהכאר למעלה ג' 22 ע"ש, והכוונה שם לאמר שהשה הי' נדול מאד שאומר על המשיח כמוני (מייטר).

38) הוא אשר היה וגו', יסוכב על השה שהיה מייט לתת לנו כי משה קבל תורה מפיהי תוך וגו' ועם מלאכיו ומשה קבל דנרים מייט לתת לנו כי משה קבל תורה מפיהי תוך ון הדורים שהמעו ישראל נעלמה כמ"ש ואתה פה עמוד עמדי ואדנרים וגו' (דנרים ה' כ"ח) וע"ש שהיה עם המלאך הדובר אליו נהר סיני אין לפרש על המלאך הנלוה נקבה נהר סיני כי אם לומר שהשה היה נקבל נמדבר, ועל כן יותר נכון שיסובב על הדנור נהר סיני כיום הקבל נעם עהן תורה (כן קבלו גם משה דנרים ל"ח ע"ש, וכן שם ד' ו' הקבל לי אח השם. ה' ע"כ אל כל הקהלכם) ושם כתוב משורם כי אלהים ה' דנר אתיך שהם כאשר אמר כפי' נלעים ג' 19 ע"ש. וכן פי' מייטר בניאורו שיסיענו על משה הכתיבים 38 39 ואין נכון ניד השפרשים לומס על הכניה (פסוק 37) שהוא המשיח כי לית שפרשו הדובר אליו, ואין ישראל שהיה קבל דנרים מייט? וכן כל האומר דק על משה.

39) ולבבם פונה מצרימה, פי' אל העבודת האלילים שעבדו נימלרים (יחזקאל כ') וע"ש עשו העגל.

42) ויתנם לעבד את צבא השמים ככתוב בספר הנביאים, היה בעתות ה' כ"ם הזכחים ומנחה וגו' ובאמת אח שכתוב אלכום וגו', שיסופרו ניאר מסמיכות הכתובים כי גם נמדבר עבדו ע"ז וכפי הנלוה ניחזקאל כ' פ"ז כי אחרי גלוליהם לבם הולך וכן שם פסוק כ"ד. וע' שם בהפ' פסוק כ"ו שניאר הכתוב שם נהעניר כל שפר רחם היינו שהפניהו למולך כמ"ש הכתוב ומזרעך לא תתן להעניר למולך ויקרא י"ח כ"ח כי העניה היתה רק למולך הוא אלכום שקון בני עמון (אלכים א' י"א ה') ועל כן אתר ונשאתם את שכות מלכום (ולפ כיוספתינו פילוהו כן שכח מלכום האהל של אלכום וכן הוא לפי התכנוס יומתן כמ"ש הרד"ק שם) וכן הוא נהעתקת השבעים ועל כיון תרגם ויתפן ע' נאתן עזרא שם שהוא כוכב שנחי נלשון ישתעאל ופרש והוא ויתפן ניונים לדעת המפרשים ע"ש.

והגליתי אתכם מהלאה לבבל, ונוקאתינו מהלאה לדמשק וכן במרגוס השבעים, וכולהי כן היה כתוב נטיפת האחרי שלשם כמ"ש נעוקם ד' 19 ע"ש כי

בעלי ספרי בתים המדבר בשמנו עליהם בהנ"ך תמיד תמי תמי תמי

ס.

ס.

ס.

ס.

(1) ס. ס. ס.

המוסב נמצא נקבל ישראל (נמדבר י"ד ט"ו) ולך נמס לא יקרא (דברים ל' ט"ו) כין לים וכין לחיו וכין נדו תוכם נמים הכמי לא נקבלו ישראל לם נר מיצא נקבל ישראל כמ"ם הדומ"ם פ"י מהלכות ממרם סלכם ס' עכ"ל כי עפ"י סמין נר תוסב מלא נזמן כשיבל נוסב, ומתגלו לחונן ונד ומלי מנמס נעלו היונלות נעריכין כ"ב ע"ב ע"ם.

43) בשמו. לפי היונים ע"י שם, וכתוכם לחת היא היינו בכחו שהוא עכ"ל כמותי מלינם המנלים.

48) ויצו לטבול אותם בשם האדון, כלומ לפי היונים.

י"ב.

15) מלאכו הוא. לפי היונים לנעלקם נלחה שהכוונה על המלוך כל שכלום (ולא שליה מבני אדם) כי כל אדם ים לו מלוך ובמ"ם במהי י"ח 10 נאה ע"ם.

20) לקחו מהיה ארצותם מארץ המלך, נדעת הכוונה כי נקחו החיה תלכותה (היינו הכוללה וכמן) מתלן הגליל שהיה לרץ המלך הכדוש לנבריאת ניכובה מן חנוחין, תכל כל לרץ ישראל היתה בידו רק לפי שעה כי לא היה לנ"ל הדומיים ניהולם לתן קנר ושיב יפב גם נקפרי (שמות 19). ועמ"ם נמפלה י' 57 נזה. ולפי היוסיפוס היתה לרץ בלקים נהרי הלבנון תרץ בלו ע"ם.

25) אחרי בלותם את השמוש. הוא השכר למעלה י"ח 29 30 שנזכרו התלמידים נדכות לחזקים והמחים שניכובלים על ידי כר נפל ושלול ובשכר מסרו לשם וכלו מעשיהם שכו לחנעוכיות.

י"ג.

1) וסנחם אשר גדל עם הורדום שר הרובע. וים מעכרים אותו עם מחה מכילו של שלל הנזכר במגילה פי"ג ע"ב בעלו להרבות רשה וים מומרים יצלו לשכודה המוך, ולזה נכון בעיני.

2) ויהי בעברם את ה'. כלל והכוונה שהשלוו שמו נשכוק 3, כמ"ש נספרי על פסוק ולעבדו ככל לנבבכם, לחר עכודה שבלב זהו הפלה ע"ם.

6) ויעברו בבל האי, פי' לי קשהם היל (לינעל ניסערן קדער קיסער).

8) כי זה פרוש שמו, כלומ סירוגו המגוס.

20) ואחרי כן נתן להם שופטים כארבע מאות וחמשים שנה וגו', שם קשה מן הכתוב (פ"א ו') כי נשנה חיים לנלחה בני ישראל ממלכים שנה שלמה כיה ס', ופולם המעיין נספר שופטים ויתנונ כל השנים החסרים שם מיני יהושע וזקנים היינו יפוה השעבוד של בני ישראל לאיזה תומות ויפות השקעם תאר שקשה המלך לחרי כן, ויהי השופטים לחרי נדעון יפלח נלחה עד שמואל הנביא לחרי מות עלי שרך מלכנ מלות וחמשים שנה, וכבר עמדו על זה מפרשי ישראל (ע' רש"י ולל"ש

על פסוק נשנה ישראל כחשבון וגו' שלש מלות שנה שופטים י"ח כיו לפל יפתה) ושם שנדחקו לתרן כי שנות השעבוד שלליה נשנות השופט ונשנות השקט ופירשו שה שנלחמ כשה מקימות ומשקוט המלן לרנשים לו שמושים שנה וכדומה הכוונה מהחלת השעבוד לינו נכון כי חם ומשקוט הלל לינו שעבוד? נס נהחשב הסך שלש מלות שנה שלחמ יפתה נני"ל שהוא שלש מלות ולרנשים לנפתם מלרן מלרים מלנר שנם שנשנו ושנע שלקו הידועים ולחרי כן שנות השופטים שלחרי יפתה לפי הכתובים זשנות עלי ושמואל ושאול ודוד ושלמה עד נין הבית יהיה יותר הרבה מחמשה מלות שנה והמפרשים נדחקו נזה ונעלו מרם נידם עיש ועל כן השופט נלדק יעשה כי עשרות נפל נספרים ננלכוש לי הניל ולרוך לסיום ויהי נשמוים ותחת מלות שנה לעלת שנה כני ישראל ממלרים, ונקלמוניות ליוסיפון ה' 3 חשב מיליחה מלרים עד נין היה שלמה ממב מלות ושמים ושנים ושנה שנה ע"ב. ונעכור הטעות לא השול קדושה הספר, וכבר עמדו לחיה מחכמי ישראל ניתי הקיסר יובניילן ויחפלו לחקן כמה מקומות נתקנה. לך נעלי המסורה לחמרו כי לין נכתבו לפי שכלינו לחקן, לך כמו שנמסר כן לריך להשאר לעולם ותקנו המסורה הידועה, ולפ שנלחה הפשוה לפיוסיס לין נכתבו לשנות כי חולי יבוח לחד נדורות הנאים ויחן שנורה על זה לו יחקן נחוקן יותר נלה ומחקנל, ע' קדושת היהודים להחכם יחפס.

21) ויתן להם את שאול וגו' ארבעים שנה. כל מפרשי ישראל הודו ושמרו כי שאול מלך שנים שנלחיה מן הכתוב. וכספר לחת דוד הכיח נשם היוסיפון כי מלך עשרים שנה. ומה שנמלא נמקרל (פ"ב י"ג ל') ושמי שנים מלך על ישראל פי' נעמת דוד שם שהכוונה כחשב מלך שתי שנים על ישראל לח ויכחב לו שאול וגו' וחזן מלכותו לא נחכנה נמקרל נלל לך ללה השתי שנים עד לחנ נמר לו שלשה חלפים מישראל וישנה המלחמה הרחשונה עם פלשתים ועל העולה ולא המתין על שמואל ולח הודיע לו שמואל כי ממלכתו לא תקום נקם לו ה' לים כלנבו (פ"ח י"ג ע'—י"ד) ולפיכך לא מחבני שמקיו עיד. ושמיטו נלמין לדנרי שאול יוכר מלך היוסיפון כי שאול מלך מרנשים שנה כי נודעי כקל כן מרמן נמוכל רבו (לפלן כ"ב 3) ומה שאמר הכהוב נקם לו ה' לים כלנבו וגו' הלא לפי חשנון זה דוד לא עלה שד ה לפרש הכתוב על דרך הכתוב כיליהו לי ה' וכנרכ חצ מרחם הקדחיך נציח לעוים ניחיך, ים עוד להניח לחיה שמלך שאול מרנשים שנה כי לחרי מלחמתו הרחשונה עם הפלשתים (שם י"ד מ"ם) לומר הכתוב ויהיו כני שאול עוד מה מחנשו ושמלי נוע ונהשיה (לי ל"ג י' לים) הוסף לחשוב נין כני שאול עוד מה מחנשו שנים שלש שנים נלה נצלחיות כי מחנשו הוח לים נוסם ומדוע לא חשנו נשמוחל? ושפטן עזכת פשיב שלש חשב נשמוחל רק שלה שילחו עמו למלחמה וזהו לינו נכון כי חשב נשמוחל כי עוד לא עלה ככר לחרי המלחמה ע"ש. לך נפי הרחשה נכן לא חשנו נשמוחל כי עוד לא עלה ניחים הרחשה לך עלה נשנה השמנים למלוכת שאול. ועל כן נמשלך דוד ממשה שנים נחכנון לחרי מות שאול היה לו לים נשם כן מרנשים שנה ויתלוך שתי שנים עד שלחה לדוד שנע שנים נחכנון כנאמר נשמוחל כי (ב' י') ע"ש. ותזה כלינו לפי' נשהזדרון כי ע"ש שלש כדעה החוספות שם ע"ש.

32) **מלא האלהים לבנינו.** יותר נכון הוסמך לחתכת כיוצא לבניהם בנו (אחנתו בניהם) ולנוסח לבנינו הכוונה להמחמים אחמתו עוסים שהם בניו כמו בימוחים ח', פילימון 10 וכדומה.

33) **ככתוב במזמור השני בני אתה וגו'.** ויש גורסים במזמור הראשון כי לפי הגלגלה הכמי מדן יבואל חסמו תבני האים ולמה נבנו לפרשה לחת כמ"ש בהלמוד בכורות ח' ע"ב לדברי ר' שמעון בן פזי ור' יוחנן ע"ש. ומדברי שולם שתומר בהלימו לה יהוי (ככתוב הקודם) ככתוב בני אתה לחי היום ילדתיך נלפי שפיים לחי היום ילדתיך על יום הקומה המבוא שמלד עיי התלמים ממדם לחרי מותו ובל כן בני אתה יכמו אחמר אל הרומיים ח' 4 תבר הועד לבן אלהים בחחייו מן המתים וכמ"ש בס ע"ש, ושמ"א בהלגה אל הפברים (ח' 5) וזה.

35) **לא תתן חסידך לראות שחת.** פי' מ"ש בכיוצר זה למעלה ב' 31 וגלנו דבדי חוק לחומה שה, תבר כדי לרמוה לה הקולאים הלוב אחלהו על דברי אחוד פה ודנן על דברי ספרום למעלה שאחר כמו אחוד ואך כיוצר דבריו בלחיות ובדברי ר' הבוכה על דברי הרבע ובכל הזה ע"ש.

37) **ואשר האלהים הקים אותו הוא לא ראה השחת.** פי' אחזה ראיה ביסוב הכתוב על המשיח היו, ואם אבאל הלה הכתוב תומר שם, לבן אחם לבי וגו' כי לא העזוב נפשי לשאול ודוד הוא המדבר שם (תהלים ט"ז י') כבר הציב על זה פעמים למעלה ב' 30 ומדעתו כי נכבע לו פתלמים להקים לה המשיח מפרי חלציו לחושיבו על כסאו ע"ב דבר על הקומה המשיח במדבר על עלמו כי הבן נכלל בהאב ובאב בבן ועיקר הכוונה היה על המשיח. והוא על דרך הכתוב ביום ההוא אקים אוכבל וגו' (עני בסופו) ובמחיך כחומס וגו' בעבור כי המשיח יהיה מזלעו כמ"ש המפרשים. והמשיח נקרא בכל הנביאים בשם דוד בידוע.

39) **וכל המאמין יצדק בו *) לכל אשר לא יכלתם להצטדק** בתורת משה וגו', לא בעבור החסרון בתורה אבא כי גם המשיח אחר (לוקס י' 28) עשה זאת וחיה, וכן סטיפנוס אחר (למעלה ז' 38) אבר קבל דברים חיים ע"ש בכיוצר מיבא, וכן שולם לרומיים י' 5 הביא הכתוב אבר יעשה אותם האדם וחי בהם ופירשו על חיי העולם הבא ע"ש היטב. (ועשה זה שהמאן בניאותו (לוקס) אך בעבור כי אין האדם אבר לא יחבא (משל ח' 46) ואין אים יכול לקיים אח כל התורה ואך בקיום כל ועלות כי יוצא האדם נחי עוסיב וכמ"ש אבא (דברים י' 25) ונלקה הסיה לנו וגו' כי בעבור לעשות אח כל המלות ובדומה, ובאו בניאל שאול אל הרומיים ג' 9—25 בחוכך. וכן אחר לגלטיים ג' 22 הכתוב הסגיר אח הכל בידי החטא וגו' פי' ועל ידי המשיח מקוייב לבא לניהם, וכן אחר ביש לקיים

*) בחבר נבוע על דרך הבקרים היש שאול החלמון אבר תומר זה וכל החלמין ילוק בו, כי פעיום בכל דיבוסיו לא אחר רק על פליאת החטאים מכל שאול מופיף אלבאי פליאת החטאים (בפסוק הקודם) עוד אחדקה על ידי החלמוה וחוא דברי לרומיים ג' 21—26 פיש בניאור, והוא אחר על הכפוב (ים עיה ל"ג 11) בדבשו (פ"ל שבדע אופו) ילדיק לדיק עבדי לרבים וגו', ופי בחביה לבי' ניו 7.

(סנהדרין ק"ל ע"ח) על פסוק ופעבה פיה לבלי חק היינו למי שמשיל חק אחד וחינו מקיימו הוא נכון לניהכה. ובדעה הזאה היא דעה הבליחים והוא בעוי על יסוד החורה אחמה בכוונה אח כל המלוה כנ"ל. וכן אחר יעקב בחנכתו (בי' 10) כי לא יסור שלחבה בכוונה אח כל הבלוה ובכלל בדבר אחד נחכם בכלם ע"ש. וכן המלא דברי רבי יוחנן בן יקיים כל התורה ובכלל בדבר אחד נחכם בכלם ע"ש. וכן המלא דברי רבי יוחנן בן זכאי (בכורות ביח ב') שאחר קולם מוהו בבניה ואיני יודע בחיזה דרך מוליכין לרוני אם נגן עדן אם לניהכה, וכן בסנהדרין מ"ז ע"ב לדיקו בעי בפרה דכחיב בי אדם ולן ללדיק בחכך אבר יעבה טוב ולא יחטא (קהלה ז' 20) ובס ק' ע"א כחבר אחר ב' אחנאל לבי עקיבא חלמיהו כלום חיסרוהו מן החורה והביב לו היא למדהני דבינו כי אלישע לבי עקיבא חלמיהו כלום חיסרוהו מן החורה והביב לו היא למדהני דבינו כי אחם יכמו אחמר אל הרומיים ח' 4 אבר הועד לבן אלהים בחחייו מן המתים וכמ"ש בס ע"ש, ושמ"א בהלגה אל הפברים (ח' 5) וזה.

35) **לא תתן חסידך לראות שחת.** פי' מ"ש בכיוצר זה למעלה ב' 31 וגלנו דבדי חוק לחומה שה, תבר כדי לרמוה לה הקולאים הלוב אחלהו על דברי אחוד פה ודנן על דברי ספרום למעלה שאחר כמו אחוד ואך כיוצר דבריו בלחיות ובדברי ר' הבוכה על דברי הרבע ובכל הזה ע"ש.

37) **ואשר האלהים הקים אותו הוא לא ראה השחת.** פי' אחזה ראיה ביסוב הכתוב על המשיח היו, ואם אבאל הלה הכתוב תומר שם, לבן אחם לבי וגו' כי לא העזוב נפשי לשאול ודוד הוא המדבר שם (תהלים ט"ז י') כבר הציב על זה פעמים למעלה ב' 30 ומדעתו כי נכבע לו פתלמים להקים לה המשיח מפרי חלציו לחושיבו על כסאו ע"ב דבר על הקומה המשיח במדבר על עלמו כי הבן נכלל בהאב ובאב בבן ועיקר הכוונה היה על המשיח. והוא על דרך הכתוב ביום ההוא אקים אוכבל וגו' (עני בסופו) ובמחיך כחומס וגו' בעבור כי המשיח יהיה מזלעו כמ"ש המפרשים. והמשיח נקרא בכל הנביאים בשם דוד בידוע.

39) **וכל המאמין יצדק בו *) לכל אשר לא יכלתם להצטדק** בתורת משה וגו', לא בעבור החסרון בתורה אבא כי גם המשיח אחר (לוקס י' 28) עשה זאת וחיה, וכן סטיפנוס אחר (למעלה ז' 38) אבר קבל דברים חיים ע"ש בכיוצר מיבא, וכן שולם לרומיים י' 5 הביא הכתוב אבר יעשה אותם האדם וחי בהם ופירשו על חיי העולם הבא ע"ש היטב. (ועשה זה שהמאן בניאותו (לוקס) אך בעבור כי אין האדם אבר לא יחבא (משל ח' 46) ואין אים יכול לקיים אח כל התורה ואך בקיום כל ועלות כי יוצא האדם נחי עוסיב וכמ"ש אבא (דברים י' 25) ונלקה הסיה לנו וגו' כי בעבור לעשות אח כל המלות ובדומה, ובאו בניאל שאול אל הרומיים ג' 9—25 בחוכך. וכן אחר לגלטיים ג' 22 הכתוב הסגיר אח הכל בידי החטא וגו' פי' ועל ידי המשיח מקוייב לבא לניהכה, וכן אחר ביש לקיים

*) בחבר נבוע על דרך הבקרים היש שאול החלמון אבר תומר זה וכל החלמין ילוק בו, כי פעיום בכל דיבוסיו לא אחר רק על פליאת החטאים מכל שאול מופיף אלבאי פליאת החטאים (בפסוק הקודם) עוד אחדקה על ידי החלמוה וחוא דברי לרומיים ג' 21—26 פיש בניאור, והוא מבר על הכפוב (ים עיה ל"ג 11) בדבשו (פ"ל שבדע אופו) ילדיק לדיק עבדי לרבים וגו', ופי בחביה לבי' ניו 7.

כי היהודים המה העם הנבחר בידוע, וכמו שנימוקהו להלן י"ח 6 בתוכך.

48) **ויאמינו כל אשר היו מזומנים לחיי עולם.** במפרשים פירשו כאמה מוכנים ומזומנים לחיי עולם מן הקב"ה בסוף הזמן ויעד תוכה לחיי עולם ע"ד שאמר פתול למזמרים ח' 29 כי לה תאר ידבר מקדם תוכה גם יעד להיות זומיה לגלגל כמו וגו'. ומתאר מאחי בביאורי שם שפי"י לפי דיעתו לא בחיבתם ויבחר להתמן בחביה ולא ידחוהו בבחי ידים כמו היהודים שזה ויעד עליהם חיי עולם ולא היעוד הזה סותר לא הבחירה שלהם כמו שבתבאי שם בפעם הנבר. ולא קיהה כוונה לומר שם שנעבור שהמה מוכנים מקדם לחיי עולם על כן האמינו שפי"י שי זה האמונה תהיה בחיבתה עוד ולא זה נמוד שאחי נבי יהודי הדת. וכן פולוס בעצמו אומר (פסוק 46) ליהודים אחרי תאר מאסתם אותו ודחתם על עצמיכם שאינכם ראויים לחיי עולם. וכן נמצא מפורש ביחזקאל י"ח י"ח ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה וגו' ולמה תמותו בית ישראל אותם מן כי הנותן אותם (שם ל"ו כ"ו) ולא ימלטו ויתמלטו שהם. ולא יומר הפרש בין יהודים לגוים (כמש"כ בשין זה בדתם ס' בא לענין הקשה לא שרעה בהוא בלא נדין) כי כל מי שהם אחד הוא הן לפני הקב"ה. אלא הוא הוקש בפשיטות שהאמינו המזומנים לחיי עולם מי האמינה. ואם השאל לאיזה צדק אמר זה אם אין נוגעו להבוחר הלמוד הנ"ל, ההשובה היא שאמר זה בהתנגדות לכמוב 46 שאמר פולוס ליהודים שאינם ראויים לחיי עולם וע"ב אמר הנ המאמינים שהם לחיי עולם והבן.

יד.

16) **ואשר בדורות קדם הניח לכל הגוים ללכת בדרביהם.** במ"א בהוכה (דברים ד' י"ט כ') נאמר השמיש וגו' אשר חלק ה' אלהיך אותם לכל העמים וגו' ואתכם לקח ה' וגו' כי ישראל היה העם הסגולה, ועיה לשון הפ"י כי כל העמים יכיהו אלהים העליון לבדו בונת שמיש ואהן. ועע"ש להלן מ"ו 18 בזה. וכן אמר פתול (להלן י"ז 30) וכן עתה אמר עבור אלהים על דורות הסכלות אלה הוא לא כל בני האדם בכל אפסי ארץ לבוד אחיו.

טז.

7) **ויהי ברבות המחלוקת וגו'.** ראיתי לנאמר שם העם הדיעות בענין הזה ועשה הסכמה אל שפולוס ויעקב לשמור לא אחים מן הגוים מאמירת תוכה משה. ואומר, הנה כלם ידעי הלמוד *) כי באמונת יבוא לבד ילדקו המאמינים ויבינו מי

*) ואמנם היו מאמינים כאלה שלא רצו לקבל למודי פולוס בדבר הלדקה (שהש"ם בפרק י"ג 39) ופרשו דעתו ילדוק לדוק ועוד פיד ומלדוקי פרישי בדיחלל "ב ע"י לתורה ומדיחסי. והיו נקלטים מביניהם ובדבר מהם לדיעותיהם. אולם באלה היו מעטים, ורוב היהודים האלחלים באמינו בלדקה ע"י האמת בעודם לדיעותיהם (ע' קירבען בפרשתנו בעתידבר באורך) ועם כל זה פלס מקבלים לתורה (להלן כ"ח 20).

עולם מאבר לא יכלו להמצדק בתורה משה כי אין אדם מבר לא יחטא (למעלה י"ג 39 ועמ"ש שם) ומ"ש במקום בסופו המאמין ונעבל הוא יוצא, וגם ידעו את מאמר הלדון (מתי בסיפו) ועבו לתלמידים לא כל הגוים ועבלתם אותם וגו' ולמדתם אותם לשמור את כל אשר צויתי אתכם. ואולם בודאי ידעו גם כן דברי הלדון (מתי כ' 17-20) בפרט את לספר את התורה וגו' ומי אבר יבר אחת ממנה. הקטנה שלא קבן יקרא בתלכות השמים היינו לף כי תלכות השמים יהיו באמונתו. לבל על כל זה קבן יקבל (עמ"ש במתי י' 41), גם אחר שם שם לא תהיה לדקתכם מרובה מלדקה הסופרים והפרושים לא תבאו בתלכות השמים, וכן שם י' 21 העובה לבן מבי ובפסוק 24 הבאתי דברי ועשה אותם. ואם הוא לא ביטל התורה גם הלתים אין להם רשות לבטל התורה (כי דבי לא בשם כי חייל ענין לו). ועב כן היה יסוד נאמן וחזק בידי הלתים והאחרים שהאמינו מבני ישראל, כי אחד כל אחד בכחו נדרך לעבות לפי התורה מאחר שהשיהם הקב"ה עליהם ואין לגמנו בני תורים ובפרט להבטל ביתה, ואם נבטל את התורה בגזרתו ובבריתו לבנו לגמנו נאמר בזה כי ביטול התורה הוא תצה והמתים לא נעשה מפרת החטא כמ"ש פולוס אל הגלטים (ג' 17) ואחור לנו נומר אם יש לנו לדקה התבית לחיי עולם מה נצו עוד לשמור את התורה אם לחיי עולם אין נוכך בזה כי אף בתמונה ניסב אשור לנו לאמר כן כי מי שהחטו לבטל התורה אם התבית לא ניטלה והתבית לא נעשה מבדת החטא, והוא דומה כמו שאחר הטלני מה לי עוד ליתן לדקה לבניים או לעשות בחר מעשה טוב לפי בדית החדשה הלא די כי בתמונתי, וזה אשור לאמר כי יוסף היה בתר שקופן יהו והתבית לא נעשה מבדת החטא ועיב התמונה תיובה מועלה זו כמ"ש בתנוה יעקב ג' 13. מי יוחנן ג' 3 ופולוס בעצמו רומיים ו' 15. ויעקב אומר (שם ב' 17) היודע לעבות הטוב ולא יעשנו חטא הוא לו כי הסגולה היה חטא, לף בשהו בתשובה ומהתכם על דעת לבנו מי יעשנו מעשים לתוים לתשובה ולא התמונה מועלת, וכן הוא בתמיכה כל תלגים ויעשו מעשים לתוים לתשובה ולא התמונה מועלת, וכן הוא בתמיכה כל התורה לבני ישראל במוכרחים תגמנו בשתה לף כי התורה כבדה עניהו (כי התורה לא תפריד בין מצות המוסריים (זיטליכע) ובין מצות התעזיות (צערעמאניעלע), והביאתים וכן התמיה שהשו מצות המוסריים לנתם שם לבל לא בשלו לא התלהות (ע' מתי כ"ג 23). לף בתה שהתורה נתלם בתה בידי הכבר (רומיים ה' 3) ואין אדם אבר לא יחטא ולא יקיים התורה בשלימות ועיב לא נוכל לתפוש היו פולוס ע"י התורה מבדנו (ולא מבד התורה מי"ו) לזה תועיל לתמונה התבית. וכן אמר פולוס לרומיים (ג' 31) ואתה התבעלים לגמנו את התורה ע"י התמונה תגילה לף מקיתים לגמנו את התורה, והתמונה בתה יען אבר מתעשי התורה לא ילדק לפניו כל בשר כי כולם תועתים וילדקו תנם בחסדו ע"י התבית (שם 20—24). זה היה יסוד כל המאמינים והבניתים. (ומ"ש לרומיים י' 4 התבית סוף התורה פירש שם לילדקה לכל המאמין גו כי לף בעין הלדקה התבית סוף התורה כמו שהתבת בעצמו כי משה כתב על הלדקה וגו' והלדקה אבר מתוך התמונה וגו' ע"ש וכן פי' הבלאפעסער ווייס והבהן קרינער בפסוקיהם.

ועל כן בדבר הנוגע המתמיהים נשברו הדיעות ביניהם. יש אומרו כי צריך להמול תוהם ולנוהם לעמוד תורת משה כמו שהיה דין גר הצדק לפני מות המשיח על היסוד כמו כי אנו אין בכחנו לבטל התורה בשום דבר. ואף כי גם המה ידעו דין הפרוזים (שהדין ק"ק ע"פ ורמב"ם הלכות מלכים פ"ח ה"י) חפידי תומת העולם יש להם חלק לעולם הבא בשמים רק שבע מצות בני נח כדין גר תושב, ובפרט בתחילה בימים המתאין והטבל יובש. תולם הגויים התחדשים חפצו להיות גרי צדק ויתחיים ליהרל (גר תושב לא יקבל לה בתורה אלא ב"ם דברים ו' י"ג בין תים ובין אחיו ובין גרו) ועל גר צדק בזה אמרו שם לא אמרו לא הוספתן היינו להיות אחים בתורים ליהרל וחברי ירושלם בכל דבר (ע"ב אמר וילמדו אם אחיהם). ובזה יתורץ לנו קושית עתומה בתילה למעלה י"ח 18 בתעשה קרנילוס שכל התתיחים הסכימו לפטרם ואתרו אין נם לגויים בזה אלא התחובה לאחיהם, ולא דברו כלל תן קרנילוס וזכיהו אומרו לה עתם וכו' ונדחקו בזה התפרשים. ולפי הנ"ל אתי שפיר כי קרנילוס היה גר תושב ב"ם למעלה ואינו צריך יותר. אבל אלה הגרים חפצו להיות גרי צדק ואחים נמורים והברי ירושלם בכל דבר כנ"ל. ואולם פעול וכך נצא אמרו שאחים תן הגויים אלה צריכים לתמול ולטמור תורת משה ותע"ם הם אחים נתוריים ליהרל וחברי ירושלם ב"ם בכל מקום דבר אל בני ישראל ואתרה בכמה מקומות השעם כי עבד הייה בתוך מצרים, או כי לי בני יהרל עבדים הם אבר הוצאתי אתם תתוך מצרים וכדומה אבל הגר בישראל מחומת העולם לא הפילה התורה עניו אח כל מצוותיה (רק אחדים בעבור שבאו בתוך ישראל ע"ם במאמר תבן בתן והיה נקרא בשם גר תושב), ואך אם מעשהו הוא להיות בתור גר צדק (וכמ"ש יפעי' י"ד ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב) ונהיות אח נתור ליהרל היה אל אח עשהו ותתור תורה משה כתו גר בישראל ומהיה ישראל ממש ועל כן בספרי פרוש ובי נבא בזה בעזרת האל עי' תוא המשיח כי עתם המה גרי צדק עי' התחומה במשיח הצדק (וכמ"ש אל התפטיים נ' 19 לכן תיכם עוד גרים ותושבים וגו') ועל ידו מצינים הצדקה התמיתיה והמה אחים נתורים ליהרל ותברי ירושה בכל הדברים (גלטים נ' 29 תפטיים נ') ואם כן למה להם להמול ולקבל עליהם אמיתת התורה בתכ אחר לחיי עולם תין צורך כזה והתורה לא התילה עליהם אח עול מצותיה כלל. ואתים דומים לעם ישראל שהתורה התילה עליו אח עול מצותיה ואף כי תין צורך בהם כעת לחיי עולם הלא בבר נאמר (אבות פ"ח) אל תהיו בעבדים התמשמים את הרב על מנת לקבל פרס אלא תלא על מנת לקבל פרס וכו'.

וביאר ביתור תומר כי משה אמר התורה (דברים ו' כ' — כ"ה) בטעם המצות: כי ישאלך בנך מחר לאמר מה העדות והחקים וגו' ואמרת לבנך עבדים תיינו לפרעה במצרים ויוציאנו וגו' ויצום לעשות וגו' ונדקה תהיה לנו וגו לפני ד' אלהינו (ע"ד הכתוב וך תהיה נדקה לפני ד' אלהיך אם ב"ז י"ד והכוונה בעולם הבא כמו

שפירש"י במקו"א). אם כן אין בני אדם מתמיים אל המצות והטעם הזה בעבור הנדקה בטל אחר מות המשיח. ואולם בטעם הראשון לא בטל וזה רק לטם יהרל שהיו במצרים והוא להם [מצות התומה (בתילתחל) אבל הגויים אלא תיו במצרים ולא היו להיות תומה בפני עצמה, תומת הגויים, תומת התומדים התבדלים וכו' ולא להפסח על תומת יהרל כלל, ובשבור הצדקה אין צורך עוד בכל זאת להם לקבל על עצמם התורה בתמם. ולהבך אם יאמרו התורה להכבות בתצות ומעשים טובים אתו אלאו הגלטים בשבור הכבות הצדקה מרמזים בזה תסכון בזה תטעם להושע בצדקה המשיח ולא יועיל להם המשיח עוד כמ"ש פולוס אל הגלטים פ' 4 פ"ט, ואולם בני יהרל נדיקים לשמור אותה לא בשבור הצדקה אך בשבור שהתילה התורה עליהם שהיו עבדים במצרים ואינם בני חורין להפעל היפוך וכן התילה התילו התורה על תברתם וזהנו לעולם והם עם לבדד יתכון ובגויים לא יתחשב (במדבר כ"ג ט'). ופפרוש הפסוק לדבר פולוס וכך נכא, והוסיף ואמר ראו כי מימים רתשונים (פי' מעה תבר הדם הגדיות התילה להתפעב בין הגויים בשעם רתשונה כאתו להלן בפסוק 15) נתר תלהים כי תבר יפעתו הגויים תפי (הוא בתעשה קרנילוס למעלה פ' י' ופ' י"א) והתלהים העיד בתם לתם ויתן הקדש כי טהר לבתם ולא הבדיל בינינו וביניתם ובו' תף כי לא נמולו כי בתמת אין צורך במילה לתם ותעשיה טוב לנמרי בא, ועיב למה נבוש שול על תלמידי הגויים תבר גם תנחנו גם תבותינו לא יכולנו לעתת כי נכללנו בתחתים ואין תים תבר לא יחפץ (תלבים פ' ח' 46) ולך בישר תמשיח נוכח, ואולם תנחנו תטיר נמו להסיר העול הזה תעל צוארנו כי התורה התילה עליהם תבל תלמידי הגויים שהתורה לא התילה עליהם והם לפי המשיח תחים נמורים נמו נבל דבר נמה יקבלו עליהם שול זאת בתינו צריך עוד. וכן פסק יעקב (פסוק 19) אלא להחמיר על הבנים מ הגויים לתלהים וכן להלן בפסוק 23 התחים תבר מן הגויים כי הם תילוק בין התחים תן הגויים לבין התחים תיכהל וכמו בשורש גם כן להלן בפסי' כ"ח 24, 25, ע"ש בתוכך.

17) למען ידרשו שארית אדם וגו', בתיסה אלו (עמוס פ' י"ב) למען ירבו תם שתיית אָדָם וגו'. תך בפי הוסה פה כן הוא גם כן בתרגום הבבעים ועתים למעלה בפ' ז' בזה. וכן בבתוב תהי נ' ע"ש.

18) נודעים לאלהים מעולם כל מעשיו. בדברים התלה בהוא מתמר מוסגר ביניה (בשבור כי פסוק 19 ממך לפסוק 17) יכין להפיר קושית עליתה על דבריו שה' תפן בהשופה כל הגויים כלא מצא תמר (דברים ד' י"ט) על הכוכבים וכלה בשמים אבר חלק ה' אותם לכל העתים, ומדוע עתה אתרי ביתא המשיח תפן בהשופה כל הגויים (וכמו שכתבו כל הנביאים) וע"ז השיב כי לתלהים נודעים כל מעשיו. וע' דברי פתול למעלה (יד 16.15). ולהלן י"ז 30 בזה.

20) רק לבתוב אליהם אשר ירחקו מטומאות האלילים ומן הזנות ומבשר הנחנק ומן הדם *). פה קשה על דעת התומדים ומפרשים

*) ונם פולוס בעצמו (התלמד בישול התורה לנדקה) אבר בערים ומאר לשמור אם התקים אשר נזרו השליחים ובו' להלן פ' כ"ז פסוק 4 הרי לך כי השליחים נזרו בלתם ולא לפרוש בעבור היהודים (כתלתר השניים).

בהחזקה היכנה בפלא בעמדו בחזקותיה (פערמעגענס) מדוע השליח על הגוים ליקוד בבר הנתון ולחסור הדם ? (ובלשה תיכם מהבדים בזה לפי דעתם), לך לפי המבואר בכתוב הקודם יובן גם זה כי היסוד בספרו הגוים מן המלה הוא לפי יסוד הראוי בעצמה במבואר בלא הפילה מלומיה רק עד כדי יבחלו, ומזה נומיה לנתנו כי תיכה מלה הפילה המוכה גם על כל כדי גה היינו על כל העמים, הכתובה נהלה בעזרו גה (בהחביה כ' 4) לך בבר בנפנו דמו גה הלכנו, והפירוש הפשוט הוא בלא בפיהוד התלמוד על הבר מן הרי *) לך כמו שפי' הלבן עזרא והרמבן (והוא תומר בפירוש כי ניתיר התלמוד תיהו נפנוהו בל מקבל) בלא יהכלו בשר עם הנפש דהיינו דמו (הוא נקבל בפשוטיו) כמים בהורה בתקום לחר (דברים י"ב 23) לך חזק לבלתי לאכל הדם כי הדם הוא הנפש ולא תאכל הנפש עם הבשר וכן יפרשו כל המפרשים החדשים יהודים וגוים. ועוד על פי זה הוא ספר היובלים הנוכחי עוד ימים רבים נפני מוכחן בית הבני שם מפורש נאמר שיו ופיו על פיסור הדם ואמר שם מפורש וכי תפחטו (ולא רק דם חן היו בדעת כ"ח בן נתנילו) לא תאכלו את הדם וגו' וכן נמלה בהורה (בחות כ"ב 30) ובשר בבדה בשרפה לא תאכלו נכלב השליכון אותו, ודעיך הלבן עזרא כי הוא יהיה תמיד מן הוביהה כי בשבלה אחרה התורה (דברים י"ד 21) לגר תשר בשערך תאכלנה ולכלה או מכור לנכרי וגו' לכל בפרשה תומנת לכלב יהכיון אותו כי תפור גם כבן גת ולא תבשיל לגר הושב. ואמר הלא הטעם כי נערפה בם תדם מזיק שיב. וכן נמלה בפיסוד זאת היינו הענינות על אחר בשר ואחה תיב (ויקרא י"ח 27) תאחה התורה כי אם כל התועבות האל עשו אנשי הלבן אשר לפניכם ותטמא הלבן, וכן נאמר (שם כ' 23) על העבירות ולא תלכו בחקות הגוי אשר אני משלח מפניכם כי את כל אלה עשו ואקן בם. ולא עבם הקביה אלא בם בן האיהר (סנהדרין נ"ו ב') כרי שנפסרו לכל בני העולם ומה את אל החכמים הרחבותים נאמר אלוה בני את (לכל מה שחשבו לשבע בשר עתיד על זה נפסד בחיות עולם). ומעתה נבין דברי הבליהים בתמרם שיהכתקו מעומות השליהים כי בלה הצית להקן עולם בפלות שדי והשליהים בלול יחלופו (ועי' זכריה י"ח 12) ומן הצות היינו חיסור העבירות הגיל (ומזה נקח גם פולם החיסור בגוים בתמרו (מ' קוריאנים ה' 1) הקול בשמע בכל מקום בצות בניכם חצות אבר אין בשום בגוים עד בוקה שים את אבת אביו), ומן המתוק היינו בבר מרימה בהתוק מן חיה הטרפת, והוא על דרך נבון הכתוב תהיה טוהר בדי גדולתו ומחוק בלשונתו ויתכן טוהר ומעשהו מרימה (משוב בי י"ב), ומן הדם שתאבר בפני עם בשל, ועמ"ש בביאור דומים ג' 29 בזה. ובמ"ש להלן בפסוק 28 בזה, כי מה שהשליה התורה על הגוים אין בנפל, אף כי אין טוהר בהם לגדקה. והתבוהר למעלה בפסוק 7 בזה.

*) ולפעני' היא בבריחת שם אבר מן הרי הוא תומר על הפירוש שפירשו ובאר בפרוש מרימה על אבר מן הרי כמו שהרגם תוקבלם ובאר דפלים מן תיומת תיימה כו', אבל הפירוש הזה לא נתקבל מן המפרשים ופירשוהו על מרימה אחר חלב בידוע, וכן מ"ש השליהים בכלל, ועיב לא הוצידו השליהים אבר מן הרי.

21) כי מדורות עולם יש למשה דורשים וגו' ומדי שבת בשבתו יקרא בבתי הבנסיות. פי' כי מבא יש לו תוכחו בן יבחלו ואינו נלבך לבבים מן הגוים (פסוק 19) ואין הכונה על היהודים הכופרים במשיח, בעל זה לא יתמהו השליחים לפשר הגוים מן המולה כי חקוחם היתה לבר במהרה בל יבחלו יהודו לא תמהיה לך הכונה על המלחינים מן היהודים כי קלתו בהונה מבא בכל שבת ובמהו מבחרתו עד ערך מלה הבבות נמנן הגולים בידוע בחולדות הבשיה.

28) לבד מן הדברים הצריכים האלה. פי' שלא למנן הלדקה נלבבים לך בשבוד בשפילה המולה על הגוים ולין נבעל בגיל בפסוק 20 פ"ש.

29) אשר תרחקו טובחי אלילים כי זה הוא בכלל טומחת המגילים. בחתו למעלה בפסוק 20, ועי' בחות לית שיו, וכן בחדבר כ"ה ב'.

ובעל חזוק אמונה וכן בהדיוק הבינו לחיות לבעל פסק השליחים מן הבהילות בחשבם תדבריהם כי ניחות תמבית דת יבחלו בכל חוקיה (ערעמחניעלט) משחלע על כל הגוים, ובאו מלה בלחיותה, כי הבליה בהבילו מן הכתוב (זבריה ט' 7) והסרותי דמיו מפיו ושקוציו מבין בינו לון בלוה כי הבונה בם על חיסור הדם ואבחי התגילים בי גם המה נקראים בקר במקרא (ישעיה ס"ו 3 ירמיה י"ו 18) ופיהם בתחת תבהו השמיטים על הגויה. גם מה שהיה בעל חוזק אמונה וכן הרד"ק הכתוב ביפעיה ס"ו י"ו המקדשים והמטהרים וגו' תוכבי בבר האחר וגו' על הגויה הוא פעות כי לא הבינו המבך הבתובים על מעלה ביחתו בהבנת מדבר קן על עם ישראל ויעם בשרה בן בתבה על דבר ה' ובן הבשע תבר מעלה מנחה דם חזיר (פסוק ג' ג' וכן היה לימי החשמונאים בידוע), ועל זה אתר בפסוק ה' בחנו דבר ה' החדים על דברו תחתו לאיבם סונאיבם ענדיבם וגו' ומיבה לא החדים ונלחה בחחבבם והם יבושו הבונה על בשני ישראל ואותם יקרא בשם תוכי כי (פסוק ה') ועליהם יסיב גם הכתוב הזה החקדשים והמטהרים על הגנות תוכבי בבר האחר וגו' על דרך שאתר למעלה מפורש על בשני ישראל (ס"ה ג' ד') העם המבשיהים תורבי על אבי תחיל שנחים בגנות וגו' החוכלים בבר החזיר וגו', תבל מן הגוים בחיים מניים עב זה לא דבר בלל שם, ולך מחבי זה בפסוק י"ח מחחיל נדבר ון הגוים ואחבי וגו' לקבץ את כל הגוים והלשונות וגו' ש"ב ביבשיה ואחלח בי בוא דברי, גם הכתוב בישעיה ב"ב ה' בי נא יוסף יבא בך עוד עבל ושמח היינו עבל ושמח בוחד בתו הגוים הקדמונים שובדי הגלולים על דרך הכתוב בישעיהל מ"ב ז' בהביאבם בני עבר עבלי לב ועבלי בבר לחיות בעקבבי וגו'. גם מה בהבינו בחיה מיבשיה בפיהו והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני, אין בחיה בי הכונה רק להשתחוות עם המשתחוים, אבל לא לבונה בשבת בחיום מנוים רק בני ישראל (בינו חדש בחדשו בשבתו יום מניחה ובניחה לפי התוכה בבל ובן לפי זה התלמוד רק שהיה יום קנוע בשינו יום מניחה ובניחה לפי התוכה בבל ובן לפי זה התלמוד רק שהיה יום קנוע מקבל וקבלן מוסף יבעי' מ' י"ב י"ד. ועי' שמות מ' כ' וליית) הכמי העולים בהבינו על זה כי היום הלבנון בת במקום הבבת, ובן יתבינו רבים מהעולים תבר בעלם מוכה מבה ואך שעבת הדבלות שתהו לקיימן ובבת נאתר בשבת הדברות ליית בם הגוים הנולים ממהרים לשמור את השבת, רק שלדבריהם יום הלבנון בת במקום

הכבה. והדעה הזאת מיוסדת אמת כי מדברי פולוס אל הקולסים ב׳ 16 על כן לא היו שם לחכם על דבר מאכל ומשקה או על המועדים וראשי חדשים ושבתות וגו׳ אלא מפורש כי הגוים שהיו ממועדים ושבתות כמו מאיסור מאכלות אסורות וכן דבר החכם לוכיאנוס כי משה אחד לקח ומצאו בגוי ראשו של אחד מהם הכבש וגו׳ (במות ל״ח י״ח) וכן וחברת כי עבד היה בחלק מלכים וגו׳ על כן טך ה׳ אלהיך לעשות את יום הכבש (דברים ה׳ י״ו בשבת הדפרוס), ויום הראשון אשר מונים בו הגוליים לא נא במקום הכבש*) בחיבור חייבים בו ועל כן לא יאמרו אחרו לפי דין תורה משה על הכבש לא העבה כל מלאכה וגו׳ (שם) אך הוא שבת ומנוחה על כריח המדבר יום הקדוש החדש ועל כן הוא מקדש קדם אבל לא בחומרות היהודות של השבת אבל ביהודים כתורה משה. וכן היה החכם לייבניצדר בספרו בחי הקריתים ע״ב. וכבר העירותי בעקבים י״ג 18 כי מהי (כיוד 20) הניח בדברי החדון בהפלגו אבל לא הניח מוסף שהשבת לא בהרף ולא בשבת ומקום הזה על הפלגה וגם בשבת כי מהי היה ליהודים (עמ״ש בעונה פ׳ 12) ומקום היה בגויים והם היום מחויבים לשמור השבת. גם אין ראוי משעיה נ״ו ו׳ וכני הנכר הנלוים על ה׳ וגו׳ כל שומר שבת מחללו ומחזיקים בבריתי וגו׳ (ומזה מעשה עם ד״ר מ׳ בקל בעל מחבית שולם בישדו בווארשא קהלה מלכים בזמרי שבת על סמך הכתוב הזה ודאיו היה נ״ב כי יום הכתוב לא יובל לשבת במקום השבת וכן יש בלתעריקא במה בוחרי שבת בין הגוליים הגוים) כי שם מדבר מן הגוים על ה׳ קידש ביחה המחית וכתיב שם ואל יאמר בן הנכר וגו׳ הבדל יבדילני ה׳ מעל עמו וגו׳.

גם מה שהניחו נחיה מזכירים י״ד י״ו וכיה הנוהר מכל הגוים וגו׳ ועלו מדי שנה בשנה להשתחות לה׳ בעמוד ולמוד את הספרות אין ראיה כי הגוים בעבוד בקנוים החוקים מאד מן הנהן יבחל הם שיש לא יעלו הן מדי שנה בשנה (ירמ״ה ל״ג כ״ג) וכיון מדי מדי מדשו ומדי שבת בשבתו וגו׳ יבואו על כל בשר להשתחות בחצרן יבחל או ביהוכלים והבן) ועלו כימי הקיץ בחג יהודים לעלות (ירמ״ה יחיאו את הספרות ביחד עם בני יבחל ויבחתו לה׳ בעמוד ואין הגוים שיבנו בפוסח מחויבים בזה כי החודה (ויקרא כ״ג 42) תחבה הן כל המזרח ביבחל יפני בספרות כי בסוכות הושבתי את בני יבחל וגו׳ אלא הגוים ביקהלו אחרו מקדש קדם ויום טוב ויקדישו היום לך לעבודת ה׳ ולהשתחות לו בזה. ובהם נדחקו בזה בהלמוד ר״ת ר׳ ע״ת בענין זה ובהכרחו לבדות כי הקריה מצוה בגוים בעוד המקדש ליבב בסוכה כי ע״ש. ומן התלמוד הזה נראה ר״ת שלא היה דעתו כדעת בעל חזוק תלמוד הגדול.

*) כי אין בפוסח יום השבת ליום הראשון בדעת הרבנים גם הרעפארם המודעים בהחלטים כי מקריבים על כל פנים שבת אחת מעשרת ימים הנוראים אבנים (יום ג״ב דעת הרופים בלעוסט מקדמין ליום כי אחשוערלינ דיום ג׳ תיועפלדיק וכו׳) שהלא הקריה בעלמא קבע יום השבת הראשי ביחי המן כמו שהחר ויהי ביום השבי לקנו לחם משבא יגי ויבאו כל שחלי העדה ויגידו למשה, ואמר אליהם הוא אשר דבר ה׳ שבתון שבת קדש לה׳ מחר וגו׳ ואין נפשנו מתחו אם בו ביום שבת כי הכל הלחמי?

22) יהודה המכונה בר שבא. ים כתבו בעבור שמולד בשבת וכמו יוסף למעלה פ׳ 23 ע״ב.

32) ויהודה וסילא אשר גם הם נביאים וגו׳. סי׳ כמו כך נאמר למעלה י״ג ועמ״ש שם למעלה ד׳ 36.

34) ויואל סילא לשבת שמה. הוא ביוניה מלחמ מוסגר שלא להפסיק בין הפסוקים הדבקים והוא נכתב בעבור להבין פסוק 40 שפולוס בחר את סילא כי סילא לא שב ירושלימה.

38) אשר סר מעליהם בפטפוליא וגו׳. למעלה י״ג 13 ע״ב.

ט״ז.

3) ויקח ויטל אותו למען היהודים אשר במקומות ההם כי כולם ידעו את אביו כי יווני הוא, ובודאי לא מל אותו אף שהיה בן תשע יהודים כי הולד בלשונו. ושב שמלו המפרשים למה מל את טימותיוס בעבור היהודים לשלח ידי מוכה דמם בעיניהם וכמ״ש (פ׳ קורינתים פ׳ 20) ליהודים הייתי כיהודי וגו׳ תחת יד התורה וגו׳, ומדוע לא ילח ידי מוכה דמם בעיניהם למול את כל הגוים, ובפרט מדוע לא מל את טימוס בעצמו עמו ליהושלים (גלטים ב׳, 1—3) ותשובה מהלל זה עצמו שם (פסוק 5) שלא סר למשעת היהודים היהושלים אף לשעה אחת לתען התקיים הכתוב בשמתה? והשטוכה הוא כי פה לפה עם טימותיוס בין היהודים הכותבים בעבור בעיניהם לדחות להם את המצוה כי דכרו היה תמיד ליהך בתשובה אל היהודים אף כי היה שלום לגוים (ע׳ למעלה י״ג 46 ולהלן י״ח 2, 10. י״ח 5, 6 ועמ״ש שם) ואם טימותיוס לא היה יהודי כיון שהיהודים לא דחקו, דחו הפרוטיו, מהחקים ממנו כי היו מסורים להלות ולקבוע מליו (למעלה י״ו 28) וגם ממנ לקחו למו, ולכן הוכרך להמול מחתו. ואין כונה לוקח בשמתו בעבור היהודים לגלח מוכה דמם בעיניהם אך הכונה בעבור היהודים שיוכלו להחזיק מליו ולבבר עמו ואז יוכל טימותיוס לעזור לו בכל עניניו. אבל טימוס שלמה עתו ליהושלים אל המחזיקים והמלחמים (גלטים שם) לא אל אחרו כי שם בכל ידעו שבכר נפקד במעבה קרטליוס (למעלה סי׳ י״ח) כי דין הפרוסים היה בכל בפל ושמואל ואין לקרוא עמך בשום מדם ע״ב.

ויש לומר עוד (ובכר הערי ע״ז ר׳ יעקב עמדין בספרו כסן מהעה ואחריו נמכך ידידי ד״ר ביזענטאל בביאורו שם אך ביאר הכונה בעבור היהודים ע״ב) כי טימותיוס היה בן אבי יהודי (פסוק 1) ולדעת הפרוסים הולד הולך אחר האם ולכך להמול לפי דאם יתיעצו כתו טימוס בן יוסף. ואולם לפי דעת לוקח הולך אחר האב כמו בכורה ימיד למשחתה לבית אבותה. וע״ב אמר בעבור היהודים שהם פוסקים שהולד הולך אחר האם. עי׳ במדבר רבה בלחמית פ״ו ובמדבר פ״ם ובתלמוד יבמות כ״ז ועוד במקומות רבים. ובלמת לחייתם שם מן עזרא י״ג 3 לחוניל כל בניהם והמולד מאם אין לחיה כלל כי שם מדבר מלומות החסורות לבא בקהל כמ״ש שם כפי׳ פ׳ 12 ע״ב.

4) **לשמור הפקודים אשר גזרו השליחים וגו'.** למעלה ט"ו 20 29 להתרחק מזבחי לילים ומזמות ומחנקות ודם ע"ם.

6) **ויעברו בפרוגיא ובמדינת גלטיא.** פי' שעברו במהירות בלא שעולה.

כי מנעם רוח הקדש מהשמיע את הדבר באסיא. פי' שלא החל הרוח הקדש למשוך מסס הדבור בלשון יוסס היה שילכו למקדוניא אבל בחיירופא כמו שאמר בפסוק 10. זעיר בבלשה אל מוסיח וגם כה לא שעלו מחומה וילכו לנכה אל ביתוניא לפעון מוסיח זלא בנית הרוח כי אם הוציאו ליעך אל פרוסס הוא טרויח הקדומה (כעת כפר טיריח על היס ומסס הולכין לחיירופא) ומסס למקדוניא.

7) **רוח ישוע.** ע' מ"ם למעלה ה' 31 נזה.

12) **הראשונה לערי הפלך וגו'** וים פרכו ביוניה הכוזה העיר בה תורין כרלסונה ע' מייצר. **וקלוניא היתה.** פי' פסוזה ממם וכם הוכין.

40) **ויזהירום.** וים העתיקו וימחמום.

יז.

26) **ויושב כל עמסי בני אדם מדם אחד על כל פני האדמה.** כוונו היתה לבטל למומה המון היונים כי הפריכו את האומות ויהיו להם לבי לבות לחריס מימי קדם לפי למומתם גם כן בלילים רבים לך בחמת כפי הכוזה שלנו כי לא לחד לכלנו חדם הלחמון ולל לחד לבר בדת כל היונים, לך ע"י מעשה ההפלגה בדור ההפלגה הפיצם ה' על פני כל הארץ (לחציח י"ל) ולפי היונים בדקדוק ים להעמיק ויעש כל עמסי בני חדם מדם לחד ליבב על כל פני האדמה והכוזה מעשה ע"י מעשה ההפלגה שלא שמעו לים שסס לעשה ציוסו ויהיו על כל פני הארץ.

ויצב זמנים קבועים וגבולות מושבם. פי' שהציב ויעד הזמן בל מושבם וגבול מושבם. כי מלה מושבם ממך על שיכם (מייער). והכל למען יבקשו לת האלהים וימלאו כי זהו הכלים הבריאה (פסוק 27). גם הסזור על פני כל הארץ לתכלית זלת כי כל מה שיחסבו וידעו לעומק מדעי הטבע יותר יכירו לת כח האלהי שבורא ומנהג.

27) **אולי ימששוהו וימצאוהו.** הוא ע"ד המליצה מן הכתוב יחפש בעור כאפלה כי עולם הזה הוא לחלה גדולה והמבקש השם ודוקחו הוא כמחפש בחשוה. ואולי כוונו כי השי' נתלה בכל דבר עד שיוכל לומר ע"ד המליצה לחבר גם במקום הנמלחו.

לף כי אינו רחוק מוסף על למען יבקשו לף כי בחמת אין צורך לחשם הכוזה כי קרוב אלינו מאד כי בו חנחנו חיים וקיימים. אין הכוזה על מעלת כל עלמין כפי' המפלסופים אלא הכוזה גם על האלהים בעלמותו בחודד והוא לת כל העולם והעולם קים בו כמ"ש פחול אל הקולמים פי' (עמים בניאוני שם) וכמ"ש רבינו סעדיה גאון בספרו האמונות והדיעות בפיר כוזה בלשון השי' נתלה בכל מקום כי אלו היו המקומות ממנו מפרידים בין הלקיו לא היה בורא מוחם ואלו היו הנפשיים מפרידים המקומות ממנו מי מקנה לא היה בורא מוחן וכיון שהבדר בין העולה לחחר ואלה הפסק וכו' וכן דעת האלהי מזרא קודם לכן בלא ביני ובלא פרידה ובלא הפסק ובלא הפסק וכו' דעת האלהי מזרא

במקומות רבים ובפרט בביאורו ליסעיה על פסוק מלא כל האלץ כבודו כתו בהפלה בחוך החכם קרלסמלל בפסרו מוכה ובוכי הזמן בפער מבחת המסבן וכן המסובר בשיל הימוד ומשך בכל מלמיהו לחר הדעה הזאת שהאלהים הוא עצם התופס בכל בלל. וגם הרמב"ם בהלכות יסודי התורה פ"ל ה"י בילר בהכוזב כי זה הוא האלהים בשמים ממעל ועל האלץ מחחה שאמלת בכל מקום כו' ע"ם. וביחור הדעה הזאת בפליחות ע' בספרי למודי הפגיחים מלחר פ' ובמלחר אלץ בהן פ"ל בזה.

29) **והנה בהיותינו ילידי האלהים לא נכון לנו לחשוב שהאלהות דומה לזהב וגו'.** פי' כי הנשמה של האדם הוא חלק אלוה ממעל כי כן כחוב ויפח באפיו נשמה חיים (בראשית ב' ז') ואמר בזוהר אלץ דנפח ממשמעו נפח כו' והיינו מדבר ה' וזוח פיו והבית סולם ילחיה מזה כי אלהות הוא לוהני והיינו בשמי כמו שינשמוהו עובדי האלילים. ומ"ם (פסוק 38) כי בו אלחנו חיים ומחנועשים וגו' נחבאר במאמר אלץ בהן פ"ל ע"ם.

30) **אחרי עבור אלהים על דורות הסבלות וגו'.** פי' שעבר עליהם זילת לון ולל יחבונן והבית לל הגוים לילכ בדלכיהם כמ"ש למעלה י"ד 16. ועמ"ש למעלה מ"ו 18 נזה.

מצוה הוא את כל בני האדם וגו'. וכמ"ש הנביח והיה ה' למלך על כל האלץ וגו' (זכריה י"ד 9) והיינו דבר בהורה בפי כבודי ישראל וגו' (שמות ד' 22) בחו הבכור בחחים לנים.

יח.

6) **ויהי כי המרו וגדפו וינער את בגדיו וגו'.** ים פירשו בעיבר העפר מנגדיו על דרך הכתובים מחי' 14 ומעלהם לת עפר רגליכם ולמעלה י"ג 51 דומה נעלו עליהם לת העפר מעל רגליהם, ויכול להיות שהיה הכוזה זה על דרך שאמרו בגמרא פ' י"ג גם חלמי נערמי ולומר בכה יעבר האלהים לת כל האים אבל לל יקים לת הדבר הזה מביתו ומינינו וכבה יהיה נעזב וריק וגו' ולכן הוסיף במקום י' 11 ולוקם ע' 5 לעדות להם היינו שיהיה להם לעדות שיהיו נשוללים וריקים וכן פי' שלחמלן בלוקם ע"ם. אבל לדעתי הכוזה שה בנעילת בגדיו כמו שאמנה בין היהודים עד היום בשרוצים להרחות שאמה נקיים מחיזה דבר חמל מעשיהם לת בגדיהם (וכן בחשליך מעשרים בגדיהם מן עומחיהם) וכן פעול נעבר בגדיו להרחות שלץ בידו אוש עון והוא נקי לך דמם בראשם כמו שאמר להם דמכם בראשיכם. גם בעיון נעשהו להם כי הכוזה מחכת הוא להרחות כי לל לקחו מחחם דבר ולין בינינו אוש חבור וקשר כלל ועי"ז יכובד לעדות להם.

ואנכי נקי, מעתה אלכה לי אל הגוים. לף כי היה בלוח לגוים מהקב"ה כמבואר פי' כ"ב 21 כי לחי לל הגוים עד למרחוק תשלוך (וכן נלמיס בי' ע"ם), ואולם עם כל זה בדין היה לו להסמיע בראשונה לל היהודים כמ"ש למעלה י"ג 46, כי החדון אמר לו (כ"ב 18) מוסב לת נמהרה מירושלים כי לל יקבלו חם

עדותך עלי כלי טעמם בעבור שאר היהודים לא יקבלו, אבל חזק לזה ממוייב כל אדם לבשר מקודם אל היהודים כי המה סעם שאר כחר ה' וכנים לה' אלהיהם (דברים י"ד) והמשים בימי קיון על האדמה אמר לא שולחני כי אם לעלות האומדות אשר לבית ישראל (מתי ט"ו 24) ושוה את הגוים אל דרך היהודים אל תלכו ואל תיר השמרומים אל תבאו כי אם לכו אל הצאן האובדות אשר לבית ישראל (שם י' 5, 6), לך אמרי מוה התחיית בעבור קבי לב היהודים נשוו הגוים ללמד אל כל הגוים (מתי בסופו) וביהוד פולוס, והוא מבאר זה באמרו (דומייה י"ג 11) בשבתם יצאה הישועה לגוים למען הקניאם (פי' להקניא עם ישראל באמונת בם), ומשל ניכ באמר בתורת אל תגניב כדאמרק (למעלה ב' 15) על פולוס כי כלי חבר הוא לי לשאת את שמי לפני גוים ומלכים ולבני בני ישראל, ועל כן הלך פולוס תמיד בראשונה אל היהודים ובאשר מאסו בו אז החלה בשלוחו בלו לבשר אל הגוים ובמ"ם פולוס ניכ אל היהודים בדומי (לחלן כ"ח 25—28) לאמרי כי מאסו בדברי לכן דעו כי אל הגוים נשלחה חשועת האלהים והמה ישמעו.

18) ואתו פריסקלה ועקילם אחרי גלחו (כגיל נפי היוצים) את ראשו וגו', כי נדר עליו, מעם באמר ובזכיר פריסקלה קודם עקילם (אלא בכתוב בפסוק כ) נגלה כי אחרי נגלו יסובב על עקילם. ועניו הנדר שה הוא נדר נזירות (במדבר ו' 2), ובקבר שה אלא לנזירות צריך להיות הגילות על הקרבנות במ"ם כמשמ נזיר ש"ו מ"ו, ופי' להלן כ"ח 24 בביאורי, ויש לייחב כי נודעי נזירות בחוצה לארץ נהגו גזה כמו בארצנו אלא בשעת אלמנה הקודמה (דברים י"ו ו') בשעת יוצי מארץ עליו מצות פי' על קרבן השעת בזכיר שם, והם בחוץ לארץ אף אלו אלו את השעת אלנו מצות (ואולי בעבור זה חלק משה בלמדו לבני ישראל מצות השעת ומצות אלילת מצה לפרשיות נפרדות (במדב ו' 21—27, י"ח 1—10 וכן) ובמבואר להלן כ' 6 ש"ם, וכן נהגו שם הנזירות ואלמנו אלו קרבנות בעבור כי היו אחוקים מיוצאים ולא יכלו ליעשם לשם ולהביא קרבנות בחוץ, וכן בשם בשאל מוצא שבוני הזמן בשער הדגים לבקריש משכר אחאון אל המוצאים (נ' כ"ם) כי נזיכים הביאו למקדש כף אלא יכלו להביא קרבנות כי המקדש תלוהו זכים, על כל זה בית דין אל תורו הדור דמוהו בזמן זה בסיתר הנזיל תלוי בחאלמה לבד ש"ם. והע כי מנכא נזירות בחוץ לארץ תיטו כפי דברי בית הלל במשנה נזיר פ"א מ"ו שהורו להיללי המלכה כי נזירות חוץ לארץ תיטה עולה כלל בחשבון הנזירות ב"ש, ולפי דברי שה מיוסד קוביים הקופשות על המצוה שם ש"ם (דף י"ם ב' ד"ה מי שנדר).

יט.

4) יוחנן המביל טבילת התשובה ואמר אל העם שיאמינו באשר יבא אחריו והוא המשיח ישוע, פי' והפלילה כלו היתה לשם ישוע. ועל כן היתה לי אל הבלימים והמתמידים הקדמונים (כי שם לא נמבלו אלא בשם ישוע בלבד) אבל לחם נמבלחם רק פלילה החצונה ולא לשם תמונת ישוע ולריכים

לחם להמבל לשם ישוע וכן עשו (פסוק 5). ופי' שה ויבבלו לשם האדון ישוע פפי היוצים פ"כ.

כ.

21) על התשובה לאלהים ועל האמונה באדוננו ישוע המשיח. עמ"ם בביאורי לחלן כ"ו 20 בזה.

28) את עדת האדון אשר קנה לו בדמו שלו. ויש נוסחים עדת האלהים ואין הכוונה שה בשם האלהים על המשיח כי פולוס לא קרא לזולתו בשום מקום בשם אלהים (ועמ"ש בביאור רומייה ט' 5) כי אם הכוונה על האלהים האב ובעבור שהכל אלהים הוא המשיח (יוחנן ו') הוא מעמדתו עלמות האלהים ולפי"ז הם המשיח הוא דם עלמו. ובהגמוש הסורי מלאתי עוד נוסח אליבי "את עדת האלהים אשר קנה לו בדם המשיח.

35) דברי האדון ישוע כי הוא אמר טוב אשר תתן משתקה. ים חומרים כי היה מאמר האדון בקבלה על פה. ולדעתי מקורו בלוקס י"ב 15—35 שאמר האדון הבמלו לכם מכסוע בצע וגו' מכלו לא לכוסכם והנו לנפשכם וגו' ע"ב.

כא.

8) פיליפוס המבשר אשר הוא אחד מן השבעה. פי' הבבשר לכבים שנבחרו לבמש בפלמות למעלה ס' ו'.

24) הנה ארבעה אנשים אתנו אשר נזירות עליהם. לפי היוצים בשוב נדר עליהם (εὐχήν) והכוונה נדר נזירות (כמו למעלה י"ח 18) כי מדבר שה מן גילות לחבם וקרבנות בלשם.

ואתה קח אותם והטהר אתם וגו'. ויש העיקו והחקדש בשהם, ומפרשי המוניים יפרשו בשולם יקבל נזירות עמהם, ויהי עמהם אחד יום אחד (לפי העתקה דעליום בפסוק 26) והכוונה קרבנות עמהם, ויש חומרים כי על שבעה ימים קבל הנזירות כי לא יזכר שה ממנו כלל גילות רחבו והכלה קרבנותיו רק בל הנזירים. ולפי זה יקשה מהו והתקדש עמהם שה לו ולהם. והקושיא היותר גדולה היא כי נזירות לכל השנות בלשים יום כמ"ש במשנה נזיר פ"ג מ"ו. ובירושלמי כתב השיעון הזה קשה לבתרו לפי דיני התורה ולחתן שם והפלה מרם בידו. ולדעתי הכוונה בפשיטות על פי דברי המבוה ביומא ס"ג דף ל' עיא לון לחם נכנס לעזרה לעבודה חפילו מהור עד שיטבול ושיטבו בחלמוד ירושלמי, וכ"כ רש"י והוספות שם לפי החלמוד בבלי נ"ב, דחלה לעבודה הוא לא דווקא, אך כל אדם חאור ליכנס לעזרה פד שיטבול (וכ"כ הר"ם בלים פ"ו), והוא בחמרו שם לפולום והבחר לחם היינו שיטבול עלמו עמהם בבוקה ליכנס לעזרה כמוהם ולבלם בעד קרבנותיהם. ואל תבחל מדוע אמר לבון והטהר ולא אמר והבחל לחם, כי בפלילה בפפרי בה"ח הוא לכוונה מחנת פלילה לנזירות (טויפע) ועיכ הוצרך לומר לבון מהרם. ולפי זה נרך להעתיק בפסוק 26 ויקח פולוס לה

מה המנעים וממתרם בהסכמתו אפס כח על המקדש, כי כן הוא לפי היועים וכן פעיקו דנים וגם דעליעם בהעתקות הקדמות. ועמ״ש לפלן כ״ד 18 ואה.

ושלם ההוצאות עליהם לסען אשר יגלחו את ראשם. כן הוא לפי היועים, וכהוצ הולמות הקדמות, למען יגלחו את ראשם כי הגילוח שלאם שנדרו בנזיר בתוך ימיהן (ע׳ למעלה י״ח 18) לא היה יכול להיות כ״א על הקרבנות (במדבר ו׳) וכמ״ש במשנה מיר פ״ו מ״ד ושמה היו עמיכ. ודע כי בימים ההם היה מלוה גדולה ומעשה טוב לעשור למזירים עניים להביא קרבנותיהם ע׳ כלאמים רבה פ״ח במעשה של ינאי המלך עם שמעון בן בסח וכדומה. וגם דעליעם בהעתקה החדשה הוספת ההגלחה היתה כוונתו על הקרבנות כי לא יכלו להתגלח כלתי על הקרבנות. ויש שכתו הוספה הגילוח ותינו נכון.

וידעו כלם כי שמע שוא שמעו עליך וגם אתה הולך בחקות התורה. פי׳ כי ידעו מה פולוס כי לא יעשה דבר לחוף תוכם וכמו שלא היית מה טיבוס להמול נגד דעתו (גלעים ג׳ 3), גם לא יעוג דעת הכריות שתסור נ״ב בהלמוד ומדבם ליהודים וכפלע למחמיני המתים תבר לדקדק איך להיות מלובש יותר (מתי ה׳ 20). ועל כן בעבורו יתה ידעו כלם כי שוקך בחקות התורה בעצמו ושמע כוח שמעו עליו. וזה נפלו דברי הפועים המומרים בפולוס עשה זאת רק להפיס המחמיעים המקנאים לתורה תבל יעקב והזקנים שדבר עמהם ידעו כי הוא מבטל התורה, לאם כן היה להם לומר וידמו כלם, אלא על כרחך שגם יעקב והזקנים הבינו שמעו כוח הוא כי פולוס תמר להם כן (וידעתי נ״ב שיעקב היה מן המקנאים להורה ע׳ גלעים ס״י כ׳ תנשים מיעקב, וכמוסופר ביוסיפון לדומייס) ואם תיו כדברי הפועים כרי שהיתה גם יעקב והזקנים וכוח עון עליהו. גם כוזאתי דברי עמו תכבי הקבל ומה תמר להם, הלא כתב להם ? ופולוס תמר להלן כ״ה 8 לא הטאתי במאומה לא לדת היהודים וגו׳ וכן כ״ח 17 לא מעלתי מעל נעמנו ובתקות אבותינו. ובביאור מייעד (סיפערש) לגלעים פומר כי לוקס סבר שה מה שהיו תמר לבל לוקס פומר שהיה בעצמו עם פולוס תבל יעקב והזקנים ולא מהזקנו לבקרן חוי לנו. וכל הטעמל תל תכמי העולמים בא, כי מן תגבוה פולוס תל הגויים נגלה בתבל ההורה לף לבני ישראל לפי ההשקפה בלא בדקדוק, ומי כבר ביתרהי בימת פולוס בעולמר תבן בתן סיה ולמבלה מי״ו כי כל דברי פולוס בתגדותיו בביטול התורה הוא רק בעניו הדקה בס״ה לבומיים י״ו 4 כי המבית שף ההורה לדקה לכל המאמין בו, ויוצא מזה כי הגויים תבל לסה לא נתנה ההורה כלל (כי בכל ההורה נאמר דבר תל בני ישראל) ולף מלות בני גם, והם לנו לקיים ההורה רק בעבור הדקה ועפ פולוס ע״ז כי דקה המבית לבדו הי. תבל בני ישראל שלהם נתנה ההורה לחקה עולם מחויבים לקיים תוהה לף בעת לא בעבור הדקה כי תם ניב מעשים יהיה ההכתובים בתורה כמו שהכתוב למעלה בסי׳ י״ו, ומה שהעלה ההורה תן לבבל, כי גם יהוע והשליחים לא ביטלו התורה כלל (מתי ה׳ 17) וכדומה. ומה שאמר (מתי פ״ו 11) מה שהכתם תל הסה לא יעמד נהבאר בביאורי שם היטב, וכן עוד תיזה מאמרים בעין הסבה וכדומה תבר אולתי התורה יעקבו פולוס שהוא בעצמו נהבאתו בביאורי בכל מקום. ומה שהעלה בדברי פולוס שאומר שהוא בעצמו תיני

מקיים התורה (גלעים ד׳ 12 לכדומה) הוא בעבור שהיה שלים לגויים ונריך להיות כמוהם בביטול התורה בעבור הגויים שלא יתמרו הוא לדיק לפי התורה ותינהו נבבל התורה, ולם יקיימו התורה אחד פולוס שיהיו נגזרים מן החסד כי הם יקיימו תורה בעבור הלדקה, כמו שאמר לגלעים סי׳ ה׳ ע״ב. והוא לאמרו להקורינתים בסי׳ ז׳, הלא אליה לאכי הלא חסדי לאכי וגו׳ ותומר שם בפסוק 19 כי בהיותי חפשי מבל עמיתי עשיתי עבד וגו׳ ליהודים כיהודי וגו׳. ויוצא מזה כי בכוח פולוס ליכולים תקום היהודים ובאבחה אליתוהו לגויש שלך בתוקת התורה כבאר בני ישראל כי מופלים עלין ותינו רצוי להספר תכם. וג״ב כי גם הסלחעשתר ווייס בספרו (טהעאלאגיע דעם נייען מעסטאמענם) ל״ד 347 כתב כבל דברי פה. ומה שאבל שפכום עם הגויש ניהבאר בביאורי לגלעים סי׳ כ׳ וסי׳ ג׳ ע״ש בתוך ומ״ש בביאור עבריש ח׳ 13 ואה.

25) ועל דבר האמינים מן הגוים וגו׳. פי׳ אך הגוים אין להם עם ההורה כלל רק לשמור עצמם מדברים שאסרו לבני נח וכמו שפירשתי בס״י ט״ו תבל בני ישראל חיבם פטורים מן ההורה כלל כמבואר למעלה.

26) ויגד כי מלאו ימי טהרתם. פי׳ ימי נזרו, והוא לפי תכנום הבבעים (במדבר ו׳ 5) במלה תנייסמת (ἁγνισμοῦ), ואף כי בספל תגיליון הוא פהרה ביוצה ע״ז תבנמו בזה עין נילוה כי הכוונ שמחזיק עצמו בטהרה ובוכר מבל האסור לו. ודע כי בתבנום הבבעים יתבנמו על הדוב ענין מיכות במלה ἁγνός שהוא גדל כמו למעלה בפסוק 24, אך לוקס לא יכול לומר שם ימי נזרה, כי כבר עברו ימי נזרם זה כניר בא בעבור בלא היה להם ממון על קרבנות היו נריכים להחזיק עצמן בטילות ובהרה, ומהם כי יכלם בעד קרבנותיהם מלאו ימי טהרתם, ולא יחזיקו בטילות עוד אם לא יקריבו קרבנותיהם.

27) ויהי כאשר קרבו שבעת היתים למלאות (או לכלות). כן הוא לפי היועים בדקדוק וכמו שהעתיק בהעתקות הקדמות, והכוונה שבעת הימים של חג הסבועות (בהיה פולוס ניהוסלים עיין למעלה כ׳ 16) כי התג ים לו תבלומין כל שבעה, ובתקדם הי עוד חג ויום טוב אחה וכמו שבתוב בלוים קרבנות שלמים לכוב מאד שלמי חגינה. ולוקס תמר זה בכדי ליתב דברי פולוס להלן כ״ד 17 שבא להקריב קרבנות ובפסוק 18 ובעסקו בתלה בהקרבת הקרבנות והיתו שלמי חגינה, וע״ב תמר בהיה זה ניום הבביעי שאז הקריבו עוד שלמי חגינה בניל, ועמ״ש עוד בזה להלן כ״ד 18.

כב.

1) **אחי ואבותי.** בהבאר למעלה בסי׳ ז׳ 2 ע״ש.

9) **והאנשים אשר אתי ראו וגו׳.** עמ״ש למעלה ט׳ 7 ואה.

17) **ויהי עלי תרדמה.** בניל לפי היוצה. ודעליעם העתיק לפי מלוצת הלשון בימתקל, תבל אה לא יתכן להעתיק בן כי מבוא לידי מעוה להבין בפסוק תמר זה ותבל תומו מדבר תלי בימוכב על ה׳, ובתמת יסוכב על התהון בפסוק 16 כמו שאומר שם כי לא יקבלו תה עדותך עלי.

19) ואומר אדני הלא הם יודעים וגו'. פי' שקנאתי מאד לדת וכלתי לכסות בשתיה, ועתה כשבר ידעו כי נשפכתי מן הקנה על הקנה להתמין בו במזקה הלזה ידעו ויבינו כי זה תימו מחמה קלוח הדעת הלזה בודאי על ידי לשוח חזקות וגלמות בחתי להתמין בשתיה ויקבלו עדותי עליך.

21) ויאמר אלי לך וגו'. לא כביב על דבריו לך גזר עליו לך וגו' כי ידע שלא יקבלו עדותו וכמו שאמתה בפשוט הזה וכן נהלן בסימנים הבאים.

30) ויתר מוסרותיו. יסובב על כחוב הקודם כי ידע מאד כי אסר פולוס ומה שאמר ויצו להביאו אל בתי הסהדרים וגו' יסובב על אמרו כי בקש לדעת ברור וגו', והבן.

כג.

3) עתיד אלהים להכותך וגו'. הענקה הזאת הוא לפי דברי בספר מוסר למוצה אמת כי לא היתה כוונת פולוס לקלל את הזכור אלא כאשר אמר (באחר הבן במוסר למוצה) כ"א הזהיר לוהו עתיד אלהים להכותך אם יבו לוהו על פי ולא יעשוני לדבר ולהפטדק, ולזכרהו הועילה לו שלא הכוהו וישמוהו לדבר. והעומדים אמרו לו (פסוק 4) את הכהן הגדול לאלהים התקף (כפ"ל לפי היונים) כי כך אכרו ולא קללו באמרו הקול המעיד, וחרוף זאת היה פולוס לעצמו כמו שאמר הלזון (מה כ"ג 27) כי דומים אתם לקברים המסוידים וגו', כדי ביבינו באמרו כי לבם מלא חנף ומרמה. ועם כל זה אם היה יודע שהוא הכהן הגדול לא הרשו כן כי כתוב (פסוק 5) ונשיא בעמך לא תאור ושולום ידע את תכונת הדברים שהכניעו על דברי תירוף ובזיון כמו ביומיה פה.

27) ואפלטהו מתוכם בשמעי כי רומי הוא. כמ לפנינו לפי המסורה למעלה 25—28 ע"ש.

31) ויקחו אנשי הצבא וגו' ויביאוהו לילה אל אנטיפטרס וממחרת הניחו את הפרשים ללכת אתו וישובו למצד. פי' למד מאד בירושלים (פסוק 16) כי תגפיכם כגבול יהודה (גיטין עיו ע' ובב המסמת תגפיכם) ולא יכלו עוד מן היהודים בירושלים ועיב תגבי הצפת שבו לירושלים, ואף כי בב פחלף אמר (פסוק 23) לזכת לקסרין וגו', על כל זה שבו ונפגיבם בחין טרך בפם עוד.

כד.

11) אשר לא עברו יותר משנים עשר יום מעת עלותי ירושלים להשתחות. כי בפעת ימים היו עד שהפם (ימים בלועים) וביום השמיני השוכה שם תגויה והפגידין (כ"ג 30) וביום התשיעי (כ"ג 11, 12) היה הקבר עליו והוא נפלח לקיסרין. ופה בפסוק ע' ויפי מחרי חמפה ימים לביום מאמו לפרש מחרי חמפת ימים להחוכחה (ולא לביאת פולוס לקסרין) והיינו ביום השלשה עבר ואז כלדיק פולוס עלמו ואומר בלא עברו עד עשרה יותר מבשה עבר ימים בלועים, והבן.

17) להביא נדבות לעמי ולהקריב קרבנות. אין הכוונה על קרבנות הנזכרים כי זה נחחדש לו ביהודים ע"ם עפה הזקניס ובעלמו לא הביא קרבנות, אלא הכוונה פה על שלמי תגינה שהיו מביאים מן.

18) ובאלה (פי' בעסקי בחלה בהקרבת הקרבנות) מצאוני אנשים יהודים מאסיא אחרי הטהרי במקדש. לפי היונים בדקדוק מלחוני ממהר במקדש. והכוונה כמבואר למעלה כ"ח 24 שהיה במקדש תחת העבילה, אלא נכנס בלא מבילה לעזרה לפי דין הבדיפים אין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול ועמ"ם שם. ואם המעל הלזה פולום נא מאין העמים שנאמו בומאמה מז על אחן העמים כמו בית הפלם (שבת י"ד ב', ביו ב') ולפי דין המסנה גזיר פיו מ"ע שניך להוות עליו שלשי ובשעי מחשר הפרה, ולפי הנלחה צריך ג"כ להיות הערב שם כדין שמח מה. ופה היה קודם הערב שם (כמלחה מן הפסול בכל הסימן) וכן היה עם הטמים במקדם ביום השלישי לביחתו ליהודים, והכוונה היא כי לאמרו שם במסנה שהוא שמח מה דק לענין הכוונה וקדושת אבל לא לענין בילה מקדש, וכן מבחר בשבח מ"ש, ודע כי דמיהי לפרש ענין הבעבוע יפים שמנאו למעלה כ"ח 27 על שבעה ימי מיהה על פולוס בחשר הפרה, וכן מ"ש שם שהיה מבוהר במקדם הכוונה ג"כ על זה, ואולם קשה בהיה עם הנזכרים במקדם קודם מלחה שבעה הימים (ומלה במקדם מוסב במקום שנחמא מסוד ליכנס מן החול ולפנים) ומ"ש הכהן כמו שביארהי למעלה. והבן.

כה.

8) והוא הצטדק לאמר לא חטאתי במאומה לא לדת היהודים ולא למקדש. כמבאר למעלה בסי' כ"ח על נכון.

13) וירדו אגריפס המלך וברניקה אל קסרין וגו'. הוא אגריפס הבני וברניקה היתה אחותו אבל יפת הוחר מאד ומיפוס בבוא לירושלים אהב אותה עד מאד ויהפוך לקחת אותה לאשה, אבל נדולי דומי לא הניחוהו, אחרי כי נשלה יהודים והיהודים נהיו למרפה בעיני, כמבואר ביוסיפון לבומיים:

21) עד צאת משפטו מלפני אנוסטוס. וכן בפסוק 25 וגם הוא קרא את אנוסטוס לדיוק, כי הוא אמר (פסוק 10) לפני כפא משפטו אל קיסר אני עומד וגם אתה נדון וגו' ואף כי בימים ההלה היה הקיסר נרומי נכון קיסר אך הרומיים בימים ההכלקדו את כל הקסרים אשר היו אחרי הקיסר אנוסטוס בשם הכבוד אנוסטוס:

כו.

11) ואנסתים לנדף. כי חשב בלחבר מבחשים ואומרים בחיפ מאמינים בישוע אינו אמת וע"כ אנס אותם לנדף את אמו, ובזה ידע שאינם מאמינים.

20) הנחמו ושובו אל האלהים ועשו מעשים ראוים לתשובה. שם כיון על פגילה המבוכה בשם המבות (למעלה י"ח 4 ע"ש) וכן הוא אומר (כ' 20) על התשובה לאלהים ועל האמונה באדונינו ישוע המשיח כי על ידו

בדמו ונקבל סליחת החטאים (מהי כ"ו 28), וכן פעמים אחר (למעלה כ' 38) שובו מדרכיכם והעבלו וגו' לסליחת חטאתיכם, וכן נ' 26 וישלחהו לברך אתכם בשובנם כל איש מרעתו מעליכם, ובעל חשק לחשוב שאל בכאה מקומות מה נורך לנו בדם המשיח הלזה לפי דברי הנביאים הסובה בעצמה די לסליחת החטאים ?, והעליה עינו לראות כי לפי תורת משה אין סליחה בלא קרבנות אחר החשובה וכמ"ש (ויקרא ה' 5) והתודה אשר חטא עליה והביא את אשמו וגו' ונקבה מן הצאן, וכן שם בענין הבאת הנזילה (שם ו' 21,—2) אחרי השובה תמיהים ועכ"פ צריך להביא קרבן אשם ומעלה זו. וכן במדבר ה' 6—8 והתודו את חטאתם וגו' מלבד על הכפורים אשר יכפר בו עליו וכן ביום הכפורים ליחה השובה בכרי בעירים ועל שעיר המשלח השובה הכתן הגדול כל עוונות בני ישראל (ויקרא י"ו) ומעולה במצוה שבועות פ"ח ע"ו וכן ביומא פ' יוה"כ פיה ע"ב כי יום הכפורים כפר אם השובה (כי השובה תמלא ועניתם את נפשותיכם וגו') ועיי"ש תמהו בהלמוד יומא ה' ט' אין כאדה אלא נדה וכן הוא בהגהמות פ"ו מ' אלא בשובה אחר קרבנות, וכן בשם הרמבים בהלכות השובה פ"ו ומה שכתב שם ה"ג נזמן הזה אין ביה המקדש קיים ואין לנו מזבח לכפרה אין שם אלא השובה השובה מכפרה על כל העבירות כולן *) והביא ראיה מיחזקאל ל"ג כי "בשעה שהבית לא היה בכל מה ביום הזה מכפרו" וכן שם בפי' "ה, וכוונתו כי יחזקאל היה בחוץ לארץ תחת הורבן בית המקדש, אלא יהוי בחשבון. וזה אינו נכון כי שם השובה לבדה כי מדוע יזכו ה' בשובה ויחיים קרבנות, אלא יהוי בחשבון "השובה חסרה על מעשה של יחזקאל. גם מ"ש שם ביום הכפורים בעצמו מכפר אלא קרבנות (הוא מדברי הירושלמי) הוא טעות שכתבוהו לומר (ויקרא י"ו 30) כי ביום הזה יכפר ויהיו הכהן מכפר שם אחר זה וכפר הכהן כמו דרך המקדש. ואלא למה כי ביום הזה (לבדו), לך הוא מכפר עם השאר בעירים. ובתלמוד מנילה ל"ח כי נמלא שאמר מכתם לפני הקב"ה היום בזמן שבית המקדש קיים הי' וכן בתוספתא פ"ו ה' כיון זה וכדומה הרבה, הכי שהתלמוד תולק עם כתמים הנ"ל. וכן בכוונה הבה פליה שובע להלן ע"ש.

וכן אמו רומים ג"כ אלל דוד (ב"ש י"ב) כי אף שדוד עבה השובה על חטאו בה בעצ (התלים ל"ח) וכן הנביא אמר אלין גם כי העביר חטאתך לא תמות, עכ"ז העונש שאמר לו בשם כי הגי מקום עליך רעה וגו' שהקים אחרי כן אך לא בקצף גדול, כי הקב"ה בחמיו ומסדיו מיקל העונש אל הבב בשובה וכן בכוונה שקבל (וע' סופרים י' 15, 16, בכרי ישראל עבו השובה — ומומר שם והקבל נשמו כ"ש ישראל, וכן התלים כ"ח 18 רפה עניי ועמלי וסא כל חטאתי, וכתיב ג' 25—38 עוב כי לקוו וגו' כי אם הוגה וכחם וגו'), כי התוכחת לפי הדין נרין

*) והביאים מובי עלמו לעה בהבית שם להלן דברי ר' ישמעאל (יומא פ"ו ח') בהלבה חלוקי בשבה שביה דורש, שבר על עשה ועשה מעשה מוחלין לו תיכף, על לא מעשה מעשה מולה ויוה"כ מכפר על ברימות ומיומות ב"ד מעשה ויוה"כ מולין ויסורין מעבקין מו', ואחר שם מעשה בהשובה ליכה עשה בפרה נמורה, ובמשנה שם פ"ה ע"ב מעשה מכפרת על עשה ולא מעשה, ועל המעורים הוא הילה עד ביצ יוהכ"פ ויכפר. וכל זה מיבורי התכמים.

לקבל עכבו מו בעוכיו מו בשוביו כמו בתלמוד דתרעת בהשובה ליכה מועלה לפסוק החומת מעבדו וכן היה בתלקות ותלבנה מיחות בל חורת משה. (ומה בחתלן ל"ש (מכות י"ג ב') בין חייבי כריחות בחם עבו השובה ב"ד בל מעלה מוחלין להן וכין חייבי מיחות ליה דין בחם עבו השובה אין ב"ד בל משה מוחלין להן אינו אחה לך בי' יחתלל בם שהוך לשיעתו בחלוקן בשיה בלו (יומא פיו ח') בגם חייבי כריחות אין מוחלין בהשובה אך יהוין הן מחלקין בחומת בהשובה). והקרבן בא בחומר לה בחדם הן העונש (והוא לשון בשיה בחפסר ותפסה על החדם בלא יעש לו טוש ורוזק) ובל דלך בכחוב בחיוב ב' 4 עול בעד עול וכל חבר לחיב יהן בעד נפש, בי הקרבן היה נפש תחת נפש וכמ"ש (ויקרא י"ו 11) ואתי שתהיו לבפר על המזבח לכפר על נפשותיכם בי הדם הוא בנפש יכפר ובי בפי' הפרי בם. ומ"ש ואתי שתהיו פי' פלמי בחסדי הקדמי הן לקבל נפש הבהמה בעד נפש האדם, בי נפש הבהמה נחיבה לחיות בלי חטת בלל (וע' בחוספות ספ"ח יבא זבחי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על החייב). ומ"ש לקח בא הקבנות מן החטורים ולא מן הבהמים בי הבהמים הם טורפים הוהסים והוכלים בבר בעלי חיים *). ולפי הנחיל מן הטורפים בחתו (מהי ז' 6) ואל הטהרו בטורפים לפני החזירים וגו' ושבו ושברו תחבה.

ובאמת אם לית בבת נפש הבהמה לבפר על נפש האדם הלא הם החוקים בחעלחם מלד מחד, ואם תביא ראיה מהר ה'. ע"ז נקבה אנם חחטו לנרוך לנרוך אם לחת ומבפר בם"ש על לחחות בי חסד ולחת (התלים בי"ח 10), ולפ בי הקרבנות לא היו בך על הבונב ולא על החוזר (כי במדבר ט"ו 30 ביד רמה וגו'), והרומה בב"ש י"ב ע' חיב מדוע בחיה לא דבר ה' וגו' יראה בי בחו על דברי חבה אם בי דבר ה' בזה וגו' ומזה נראה בי ביד רמה אינו דוקא בפרהסיא בוה בית עון בחוזר) בית אחה אמרות בסיו על החוזר בחו לבם גלוח ומעילות בעבור שהוא חביב הבגלה והמעילה, וכן לבם בבחה תרומה ומחר בכהוב העשה, בי לא חבשה וגו' (ויקרא י"ב 20) וכדומה, על בל זה ביום הכפורים בשנו הקדבנות על בל העבירות בוגב ומזיד (בסוק 21) והחודה עניו לה בל עוונה בני ישראל ואת בל פשעיהם וגו', ולפ יש זה זכח בדם פרים ובעירים ?, ולפי ישודי הבניה החדשה (עבריס י' ח') בי יבוא ע"ז, בי הקרבנות היו רמז ודמות (שאדאלד) על קרבן החביה בה הפלינים בלף מחבת הבשר בחחו לו בשם בי הגי מקים עליך רעה וגו' שהקים לחבי בן לך לא בחקף גדול, בי הקב"ה בחמיו ומסדיו מיקל העונש על הבב בחשובה וכן בכוונה שקבל (וע' סופרים י' 15, 16, בכרי ישראל עבו השובה — ומומר שם והקבל נשמו בי"מ ישראל, וכן התלים בי"ח 18 רפה עניי ועמלי וסא בל חטאתי, וכתיב ג' 25—38 עוב בי לקוו וגו' בי אם הוגה וכחם וגו'), בי התוכחת לפי הדין נרין לקבל עכבו מו בעוכיו מו בשוביו בחלוקת דתרעת בהשובה ליכה מועלה לפסוק החומת מעבדו וכן היה בתלקות ותלבנה מיחות בל חורת משה. (ומה בחתלן ל"ש (מכות י"ג ב') בין חייבי כריחות בחם עבו השובה ב"ד בל מעלה מוחלין להן וכין חייבי מיחות ליה דין בחם עבו השובה אין ב"ד בל משה מוחלין להן אינו אחה לך בי' יחתלל בם שהוך לשיעתו בחלוקן בשיה בלו (יומא פיו ח') בגם חייבי כריחות אין מוחלין בהשובה אך יהוין הן מחלקין בחומת בהשובה). והקרבן בא בחומר לה בחדם הן העונש (והוא לשון בשיה בחפסר ותפסה על החדם בלא יעש לו טוש ורוזק) ובל דלך בכחוב בחיוב ב' 4 עול בעד עול וכל חבר לחיב יהן בעד נפש, בי הקרבן היה נפש תחת נפש וכמ"ש (ויקרא י"ו 11) ואתי שתהיו לבפר על המזבח לכפר על נפשותיכם בי הדם הוא בנפש יכפר ובי בפי' הפרי בם. ומ"ש ואתי שתהיו פי' פלמי בחסדי הקדמי הן לקבל נפש הבהמה בעד נפש האדם, בי נפש הבהמה נחיבה לחיות בלי חטת בלל (וע' בחוספות ספ"ח יבא זבחי ויכפר על החייב ואל יבא חייב ויכפר על החייב). ומ"ש לקח בא הקבנות מן החטורים ולא מן הבהמים בי הבהמים הם טורפים הוהסים והוכלים בבר בעלי חיים *). ולפ הנחיל מן הטורפים בחתו (מהי ז' 6) ואל הטהרו בטורפים לפני החזירים וגו' ושבו ושברו תחבה.

ובאמת אם לית בבת נפש הבהמה לבפר על נפש האדם הלא הם החוקים בחעלחם מלד מחד, ואם תביא ראיה מהר ה'. ע"ז נקבה אנם חחטו לנרוך לנרוך אם לחת ומבפר בם"ש על לחחות בי חסד ולחת (התלים בי"ח 10), ולפ בי הקרבנות לא היו בך על הבונב ולא על החוזר (כי במדבר ט"ו 30 ביד רמה וגו'), והרומה בב"ש י"ב ע' חיב מדוע בחיה לא דבר ה' וגו' יראה בי בחו על דברי חבה אם בי דבר ה' בזה וגו' ומזה נראה בי ביד רמה אינו דוקא בפרהסיא בוה בית עון בחוזר) בית אחה אמרות בסיו על החוזר בחו לבם גלוח ומעילות בעבור שהוא חביב הבגלה והמעילה, וכן לבם בבחה תרומה ומחר בכהוב העשה, בי לא חבשה וגו' (ויקרא י"ב 20) וכדומה, על בל זה ביום הכפורים בשנו הקדבנות על בל העבירות בוגב ומזיד (בסוק 21) והחודה עניו לה בל עוונה בני ישראל ואת בל פשעיהם וגו', ולפ יש זה זכח בדם פרים ובעירים ?, ולפי ישודי הבניה החדשה (עבריס י' ח') בי יבוא ע"ז, בי הקרבנות היו רמז ודמות (שאדאלד) על קרבן החביה בה הפלינים בלף מחבת הבשר בחחו לו בשם בי הגי מקים עליך רעה וגו' שהקים לחבי בן לך לא בחקף גדול, בי הקב"ה בחמיו ומסדיו מיקל העונש על הבב בחשובה וכן בכוונה שקבל (וע' סופרים י' 15, 16, בכרי ישראל עבו השובה — ומומר שם והקבל נשמו בי"מ ישראל, וכן התלים בי"ח 18 רפה עניי ועמלי וסא בל חטאתי, וכתיב ג' 25—38 עוב בי לקוו וגו' בי אם הוגה וכחם וגו'), בי התוכחת לפי הדין נרין

*) ועיי"ש בחלילה לבבי ישראל בי בעבו הבחל בי בעבו הבחל בחוכל בחתר בלעזר הבהן אל בלחי החלל, בבפר מרבעיחם הוערך לעברים בפר חחור עריבים לחדוחי ע"ש.

לקדם פ׳ וגו׳ הקדמתו בעולה וגו׳ מגיד לך תדע מה טוב ומה ה׳ דורש ממך כי אם כבוד מספר וגו׳. הכוונה שכאי יכולין לעיכוב להבין קרבנות מדעים מביאים, לך הסני מעיבים על יוה״כ הבאים מקופת המקדש שם טובים הכפרה ודי נפש — אם לך בני יכולין יעבו מבוכה גמורה וכן פי׳ נפ׳ כמיבוב עולם כי לא ניתמיך היה קיום. גם יש לומר כי בני יכולין לא יבא קבלו שיבשם עד למדי וכמיב יפעיב לי מבף רגל ועד כתב לון בו מהם וגו׳ מרבים בממה וגו׳ ומוסרה בם ליון בשבה בשבב וגו׳ והוסע בעלמו לומר פה כי כבלה בשוך וכזה יוכן ג״כ ביחזקל׳ פי׳ י״ח פיים. וכן ביחזקל׳ פי׳ ליג יסובב שם על מאמר יכולין (פסוק י׳) כי שבעינו ואעלתיני עליהו ובם מחנו ומקרים ולך ניחה, כי בבר קבלו בגלוה המר עוגם למדי ויקני להיותם עיי הפיבעיות הבא עליהם ולומר להם יחזקל׳ שובו שובו כי לבעבר הבבע לא יבבל בה ביום ביבו מבבעו, וכי יהם עליו ויקל מה בשוגם מעליו, ע״ד הכתוב בתיבה נ׳ 33 כי תם הוגה ולחם כרוב תמדינו וכדומה במקלת הרבה. גם יכול להיות כי יחזקל׳ אמר הבשורה הזאת בעוד בית המקדש בירושלים היה על כנו (כי אחרי כן בפסוק 31 לומר בהבאה העיר ודוק), וכן בפ׳ יח פסוק ב׳ מצמע כן) ולא כי עוד הבני בעירים בל יוה״כ לבפר. ובמדבש שמוה רבה פליה אמר משה לפני הקב״ה והלא עתידים הם שלא יהיה להם לא משכן ולא מקדש ומה אתה עליהם, אמר הקב״ה אני מעיל משה לזיק אחד וממבעו בעדם ומכפר אני עליהם על כל עוונותיהם, וכן הוא בספרי פ׳ בהבה פיש לך מוכח שמים כל קדושיו בידך שבם מהמבעים על יכולין וכן לומר ביחזקל׳ ד׳ 4—6 ואתה שבב על לדך השמאלי ושמת את עון בית יכולין עליו וגו׳ וכבבת על לדך הימני וכשאת את עון בית יהודה וגו׳ וכן בסאמדרש ליב ע״ב הקב״ה מייסר את יחזקל׳ למען עוותיהם של יכולין, ולפי זה לפיים הכתוב מיחזקל׳ שהיה בגולה נפלה בתוכו והתפד. וביומא מ״ב ע׳ רבים בר קיסי אבפר בשעיר בשמיחלה ובמתחום קי ע״ז ויחזקל׳ מקריב קרבן (על המזבח בל מבלה) פי׳ החוסי בשמושתן בל לזיקוק כו׳ וב״ה במדבש האומות במדבר י״ב. ושוד מאמרים רבים בחלה בתעלים בד למדבה, והמשיל עבה בשרה גמורה משוכה ועד עולם כי בן התלמיד הוא, ואין צריך עוד בדבר אחר ועי׳ בילקוט שמעוני בהלות ב״ה ע״ש טוב ויפר ה׳ והלכה כי בעלי המדבר הרגישו ג״כ בסחיבת הכוהב והבניתים, ולפי מה שביארתי הכל על נכון.

23) **להפיץ אור בעם ובגוים.** ירמוז על בשורת ביפעיה מ״ב 6 ויאמר נקל מהיותך לי עבד להקים את שבטי יעקב ונוצרי יכולין להשיב ונחיתך לאור גויים להיות ישועתי עד קצה הארץ וכפ המדובר מן המשיח שהוא יקים את שבטי יעקב גם יהיה לאור גויים עד קצה הארץ, גם מורה ע״ז בכתוב שם קודם זה יוצרי מבטן לעבד לו לשובב יעקב אליו וגו׳ וכן להלן שם לבזה נפש למתעב גוי פי׳ שהוא מתעב מן הגוי היינו עמו. וכן בפסוק 8 שם ואצרך ואתנך לבריח עם להקים ארץ, היינו שהוא יהיה הבורת בריה חדשה לעם יכולין שבעת ירמיהו בפ׳ לי, וכאיי שם נדחק לפרש כמו לעם בריה וכמו לגוי מתעב, ומה יעשה עם הבתובים הרבי במלאים בחיים המדובר ממנו שם הוא יכובב את יעקב ויכולין להקב״ה, ואין יסובבו על עם יכולין, וכן הבתובים שם בפסי מ 4—11 יסובבו על המשיח ע״ב אמר שם מי בכם ירא ה׳ שומע בקול עבדו וגו׳. ועי״ש אמר שם גוי נתתי למכים וגו׳ —

כז.

2) **באניה אדרמיטית.** פי׳ אניה מעיר אדרמיטיום במוסיה, ובעה נקראה עדרמעם:

9) **הגיעה עת הסכנה ליורדי הים כי גם הצום כבר עבר.** פי׳ יום הכפורים שהוא בחבדי (ע׳ מ״ב במאמר לבן בחן בפוסו) ולא מחלת עת הסכנה ליורדי הים, וכן הוא ג״כ בבחלתים רבה פי״ו ובקהלת רבה ס״ג הנותן היס דרך מעברה ועד הגב (פוסוס) וכן ביומלמי שבת ס״ב ס״ג כי לא מחמילין לבלוס רוחות הקרף והיס יוקף.

10) **אך זרון.** פי׳ מעשה זרון נגד מוקי העבע לאבר שם האלהים בתוך עת נסיעה היס בעת, ולפול להביא עמו בסכנה בידוע.

16) **העברה.** היא בעין לניה קטנה נקראת על שהיה הנדולה לאבר בקרוב ליבשה יעבורו בה לניה. ודע כי בדקדוק לפי היומית הוא להעתיק ובקובי נדול יכלו לאחוז העבורה.

23) **אשר לו אנבי וגו׳.** יסובב על מלת האלהים וכן הוא ביומית מפורש.

34) **כי הוא לתשועתכם.** כלומ׳ פי׳ שהוא לאחד מאנשי הפועתכם לו האלהים כי באבר תאבלו ויאחן לבבכם פוכלו לנאוב שהלה כמו שכתוב בפסוק 43 שהוכחו לאחוז על היבה.

41) **במקום אשר הים משני עבריו.** הוא הנקרא בעת בשן אחד (לאבלונגע), ולך כראתה היחה עוד מבוסס בפיס, ועיב בלחה שמה האניה ותתבק בה כי לא עמקו הפיס, ואנשי האניה הוכרחו עוד לעמוד בפיס לבא על היבשה.

כח.

2) **והלועים.** ביוניה בבבלין, כן קראו היונים את לבל העמים אשר לא דברו בלשונם, וכן העברים קראו להעמים אשר לא יצינו בעברית בשם לועז (בית יעקב מעם לועז שהלים ק״ד) ולכן העתיק והלועזים.

13) **לפוטיולי.** הוא הנשר בסוף מס׳ מכות שם שתילין ושמהו שם שהוא קיר מילין מבוחי ובשמע שם קול המולה בל רומי. ומשם מבלעיל שם פ״ם ע״ב.

17) **לא מעלתי מעל בעמנו ובחקות אבותינו.** ההלכה היעב למעלה בסי׳ כ״ח ע״ב.

20) **כי בגלל תקות ישראל אסור אני וגו׳.** למעלה בסי׳ כ״ו 6—8 ביאר בעלמו שהוא החקוה על תחית המתים ויהוע המתים היה הבחתון לקמים מן המתים (בי׳ 23).

26) **לך ואמרת לעם הזה וגו׳,** ינחנאר ביוחנן י״ב 41, כי הנבואה הזאת הסובב על ימי יהוע המתים בלא הזמינו בו ע״ב.

כפי' כי פסוק 17 ד 12 טוכ 26 מחר מלות ועל כן לא תאמר מלדקת ההולה למחוק אם עד מלוה המוכה כנ"ל וכן צריך להיות שם:

וכתיב זה מדכריו בעצמו כמתי י"ח 17 ואם תצלך לבא לחייב בתוך לח המיום, וכן לוקח י' 28 כן הביטוח עשה זאת וחיה, ופה תאמר הם לא תהיה לדקתכם מכוכה מלדקה כסופרים והפרושים לא תבאו בתלוות השמים, ומלא סותר זה לח זה, ומזה לתיה לפירושי כי שם מדבר רק מלדקה הסופרים והפרושים ועליהם הוסיף, תכל לא על התורה עלמה כי התורה גלרכה להתפרש על פי ביתורו כמו שהוא מכתר תוחה וחז המקיים תורה יבא תל החיים בתלוות השמים, וכן.

כפי' כ"ד פסוק 28 ד 43 טוכ 29 מחר המלות ומכתר המקום תבר יחגלו בו משיחי וכיתי הבקר, למחוק שם עד מלות תרן החיים, וכן צריך להיות שם:

ותומר כי יחגלו ביכובלים מקום החלל והמתים (ע' לוקס י' 60 הנה למתים לקבור לת מהיהם) ולקח המבל ממנה שלחה בעתיד להיות ביכובלים רב הסגר והכבריה, וכן יהיו עם חוני טוף ומדוחים. וחה תומרו...

מתי כ"ז 11, וישאלהו ההגמון לאמר האתה הוא מלך היהודים ויאמר ישוע אתה אמרת. וכלה מן הכתובים למעלה כיו 25, 64 כי לחה תאמת פילטוס הודאה בחלה תומר וכן הוא, וכתלתי מן הכהן לפספוס תוך הלדיקותו פילטוס והיה דן לספרו הלא תודה משוחם בהוא תלך היהודים, ולוקס כ"ג 4 תומר על זה לא תלתי תאמה בתים ההוא, ובמרקוס ט"ו 12 בחמר פילטוס לתבר תאמר קודחים תלך היהודים, ותלך יובן זה הלא הודה בעצמו שהוא מלך היהודים. וחשובתי על זה הוא כי פילטוס ידע כי מוכי הדם ליכהלל קולחים עליהם כשם מלכיש בעניני הדת ותמורה, כמו בחמרו בתלמוד תמן מלכי רבון, ופה היום החסידים קולחים לרבניהם תלך יכהלל והיינו בעניני דוחניים ולא תיו מודעים בתלוות. וניותנן י"ח 36 הוא משוחם בחמר לו יהוש מלכותי לימה מן העולם הזה וגו' ובפסוק 37 יותר משוחם תלה תאמה כי תלך תלכי לזאת נולדתי ולזאת בתתי בעולם להעיד לאמת וגו' והיינו הוא מלך בעניני הכרוחניים כנ"ל. ועמים בביאור יותר שם.

שם 62, ויהי ממחרת ערב השבת ויקהלו וגו' אל פילטוס, שם קשה מדוע לא תמר מתי ויהי ביום השבת, ולתיתי לאחד ממפרשי הנוצרים בחומר כי מתי לא רלה להזכיר שם השבת כי הוא כבר בטל, והשובה כזאת נחויב לאמור ובאמת לא, והלא מתי תמר בשם התדון (כ"ד 20) החשלוו שלא תהיה מוספסבת לא בחרף ולא בשבת, הרי בהשבת תיתו בטל לגבי יכהלל, ולתה בהעיד שם ובמרקוס י"ג 18 כי מרקוס דלג על המלות ולא בשבת כי מרקוס כתב תל היונים, תבל מתי כתב תל בני יכהלל בגאון עברי תו תלמי תבר דברו בימים ההם*) ועל כן הניח על מקומם בתלות ולא בשבת, ועי' כ"ב מ"ב בניאור מעשי השלימים ג' 12 שם. והכתוב לייבב שם,

*) בעזרת מפתיק הקלעתעם מהלבקבדיית ובשבת תחרי כן לוחים, וכביאורי לשתי כ"ז 84 הרחוקי כי המעתיק בשם בדברי הפי ולא הבין תומר ע"ש.

השמטה לביאור מתי

כי לפי היונים נדקדוק ההעתקה הוא ממחרת יום ההכנה (בהעתקה לייבהמ"ד) כי ביונית נתלת השלה παρασκεύη וכלון מתי היה לתמר כי ביום ההכנה (ערב שבת) לא היה להם זמן להקבל ולילך תל פילטוס תבל ממחרת יום ההכנה היה להם זמן ליתך תל פילטוס, ובשבת לפי ביתורי למעלה סנה מתי מסכים לפסוק יוחנן כי יום השבת היה ערב הפסח ויום ההכנה שם הכונה על ערב הפסח, והכון.

תם ונשלם.

לוח התיקונים.

עד		שורה	טעות	תקון
5	בהערה	1	ועיין השבת	ועיין השבת
7	"	12	י"א לי	י"א לי
8	"	7	איזב	באיזב
11	"	17	שהי'	שהיו
12		7	עותו	סותו
"		19	בקרבו	בקרבי
"		32	ביבנה	ביבנה
15		7	בחשנון	בחשבון
"		26	היובלים	היובלים
16		30	אידם	איזם
20		17	נחגלה	נחגלה
21		1	ואת קול	ואת קול
25		25	ודנתם על	46 ודנתם על
26		14	ניך לחיום	לב פרעה שהוא שלא בדין כי כל
29		21	השבים ם	השבים מן
30	בהערה	2	מן חיותא	מן חיותא

ביאור לספרי ברית החדשה

אגרת פולוס אל הרומיים

חבר מאת ה"ר י. ליכטענשטיין

ויצא לאור

ע"י הפראפעסאר ג. דאלמאן.

לייפציג

בשנת תרנ"ח לפ"ק.

KOMMENTAR ZUM NEUEN TESTAMENT

von

J. LICHTENSTEIN.

RÖMERBRIEF

herausgegeben von

Professor Dr. G. Dalman in Leipzig.

LEIPZIG

1898.

מבוא

א) כותב האגרת הזאת הוא איש יהודי ממטה בנימין (רומיים י"א א') פולוס השליח אל הגוים. לפנים בישראל היה שמו שאול, נולד בטרסוס אשר בקיליקיא והיה תלמיד רבן גמליאל הזקן ימים רבים ביסי נעוריו (מעשי השליחים כ"ב 3) והיה רודף את כת הנצרים עד מאד, ויקח מכתבים מן הכהן הגדול ומן הזקנים וילך אל דמשק לאסור את הנצרים הנמצאים שם ולהביאם ירושלים למען יוסרו, ובקרבו אל דמשק אור גדול מן השמים נגה עליו וישמע קול מדבר אליו שאול שאול למה תרדפני ויאמר מי אתה אדוני ויאמר אני ישוע הנצרי אשר אתה רודף, ותכהין עיניו ויביאוהו אל דמשק ושם היה איש ירא אלהים כפי התורה ושמו חנניה, והוא הטביל אותו לשם ישוע המשיח, ויתי למאמין במשיח, ואחרי כן נראה אליו האדון וישלחהו לבשר הבשורה אל הגוים (הכל במעשי השליחים שם).

ב) האגרת הזאת כתב פולוס —לפי קבלת הכנסיה— בקורינט בחרף לשנת 59 ליסות המשיח וישלחה לרומי על ידי פיבי משמשת הקהלה אשר בקנכרי, (רומיים ט"ז א') לישר לפניו את ביאתו שמה. הקהלה מרומי היתה תערובה מגוים ויהודים המאמינים במשיח. אך הקהלה בבית פריסקילא ועקילס (רומיים ט"ז 4) נראה בעיני שהיתה מיהודים לבדם.

ג) תכן האגרת הזאת ומטרתה היא, בראשונה (מן סי' א' עד סי' ה') ללמד את המאמינים כי ברא ה' חדשה בארץ, כי צדקת אלהים יצאה לאור באמונת ישוע המשיח אל כל ועל כל אשר יאמינו בו ואין להבדיל בין היהודים ובין הגוים ומלבד כי ע"י המשיח נקבל סליחת החטאים עוד נהיה לצדיקים על ידו (רומיים ג' 21 — 26) והוא נוסד על הכתוב בישעיה נ"ג 11 בדעתו (ע"י שנדע אותו) יצדיק צדיק עבדי לרבים ועונותם הוא יסבול. ועי' רוח המשיח השוכן בנו יש לנו הכח להתגבר על החטא אשר לא יכלנו ע"י התורה *) ועל

*) וכ"ה בזוהר פ' וישב דקצ"ב ע"ב על פסוק ורוח נכון חדש בקרבי (תהלים נ"א) דא הוא רוח נכון ודאי כמה דאת אמר ורוח אלהים מרחפת על פני המים ואתערו זה רוחו של משיח ואתערו ורוח חדשה אהן בקרבכם וגו' (יחזקאל ל"ו 26) ועל דא ורוח נכון חדש בקרבי מאי חדש דא חדושא דסיהרא בשעתא דאתחדש סיהרא דוד מלך ישראל חי וקים וכנין כך חדש בי' ע"ש.

כן אין אשמה לאלה אשר בבשרם ישוע המתהלכים רק לפי הרוח, כי הורת רוח החיים אשר בבשרם הוציאה לחפשי מתורת החטא והמות (פרי ח').

ואחרי כן (כן פ' ט' עד כ' י"א) ידבר פולוס על אדות עם ישראל, כי הם עתה נגזרו מן הדבר שבא עי"י המשיח, ואך שארית קטנה יש המאמינים במשיח. כי ראשי עם ישראל התנגפו באבן נגף ומבקשים את צדקת עצמם ולצדקת אלהים לא נכנעים, ועל כן נענשו מן השמים בטמטום הלב (והנה רבים נמשכים אחריהם אחרי סנהדרים עורים) עד כי יבנם מלוא הגוים. ואחרי כן ימים יבואו וכל ישראל יושע ויבואו לאמונת המשיח וכבישו אליו את אשר דקרו וספדו עליו באחרית היומים.

ואחרי כן (כן פ' י"ב והלאה) יעורר פולוס את המשיחים להיות להם לב חדש ורוח חדשה בבשרם (י"ב 2) ואל יגבהו בדעתם יתר מאמונתם, ולאהוב איש את רעהו באמת ובלב שלם, ואל ידין איש את חבירו על דעתו ומחשבתו יש מבדיל בין יום ליום ומבדיל בין מאכל למאכל, ויש שאינו מבדיל. איש הישר בעיניו יעשה ואל יבוז איש את אחיו, אך ירדפו דרכי שלום. ומה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד תחת כנפי המשיח. ויואר ה' ויסיר הבלול העורון מעיני בני ישראל ויבירו גם הם את משיח צדקם וגואלם ואז ישראל נושע בהתשועת עולמים. אבירי.

אל הרומים

א.

4) אשר הוכן לבן האלהים וגו'. יותר נכון להפסיק מאשר הוכן להקצת בן האלהים (עי' לוצ עזכאצ וחאלדען, ע' בילוק), וכוונתו לפי מאמרו בעלמו (מעשים י"ג 33) בפי' הכתוב ס' תהלים אלי בני אתה אני היום ילדתיך שיסוכם על היום שעמד מעין המעתים כי אז הוליד אלהים מחדש לף מלך הגוים, ותהלים אלי בני אתה מעתה מקבל בן האלהים בגבורה, ולא בפשוטו כאשר הי' מאלי מרן שקבל עלמו על הדוב בן אדם ולפעמים תאר שהוא בן האלהים (מתי כ"ז 43), אבל מעתה נודע לכל שהוא בן האלהים בגבורה ע"י שקם מן המתים ומעתה בן אלהים מחדש לף מלך נוסף.

13) להיות לי פרי גם בכם, פי' כי בעבודי לכם אם אל פי מחזק אמונתכם ומחלש פחדי עמלי.

17) כי בה נגלתה צדקת האלהים מאמונה אל אמונה, פי' בבשורה נתגלה כי לדקת אלהים מתלוית בני האדם היא רק באמונה ולא במעשים, ולכאן מאמונה אל אמונה הוא כדרך לשון עברי (ובתורתם רבים כאלפים פ"ב היים בעולם כילו מים במים וכדומה) כיוצא מתחלת באמונה ומסיימת באמונה, כי לך האמינים פונגית.

בכתוב וצדיק באמונתו יחיה, וכן דכם ר' מחלפי (מבוים כ"ב ג' כ"ד מ') תרגיים עלים באמנו לו לאמר בכוני וכו' את מנקוק ומעמיק על אחת מאלה ולדיק באמונתו יהיה (מנקוק ג' 4). ור' מחלפי הזה היה לו תמיד ויכוחים עם המינים (בי"ד פ"ח ותוספות קדושים כי' ד' וכדומה) והוא אחר דכם (סיפא סוף פ"ח) כל המאמר אל יפעיים כ"ג על אמת בכוני לאמרות המינים, ואם כל זה קנה בלמוד הזה מאם.

28) ובאשר מאנו וגו' נתנם האלהים וגו' הוא על דרך דברי תנא דבי ר' ישמעאל יותר ל"ב פ' אדם מפחד עלמו מעבר מחמתין לומר הרבה מלמעלה וכו' וכן בישמקאל כ' 25 ומחלף לומר בחמורם וגו'.

ב.

2) וידענו כי משפט האלהים הוא משפט אמת וגו', פי' ואם סופך בחמת הלא לא יחל פניך לף לשופך ואל, ולכן ואחר בן אדם הדן וגו'.

13) כי לא שומעי התורה וגו', פי' שמומעין לומר בחמי הכתובים ובכלל זה גם לומדי המוסר.

ב. אם מעשה הנזק נעשה בידי אדם שאינו בר-דעת, יראו את הנזק כאילו נעשה בידי אדם בר-דעת.

ג) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

ד) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

ה) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

ו) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

ז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

ח) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

ט) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

י) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

יא) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

יב) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

יג) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

יד) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

טו) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

טז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

יז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

יח) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

יט) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

כ) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

כא) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

כב) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

כג) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

כד) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

כה) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

כו) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

כז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

כח) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

כט) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

ל) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

לא) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

לב) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

לג) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

לד) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

לה) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

לו) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

לז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

לח) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

לט) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

מ) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

מא) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

מב) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

מג) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

מד) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

מה) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

מו) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

מז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

מח) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

מט) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

נ) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

נא) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

נב) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

נג) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

נד) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

נה) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

נו) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

נז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

נח) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

נט) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

ס) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

סא) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

סב) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

סג) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

סד) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

סה) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

סו) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

סז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

סח) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

סט) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

ע) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

עא) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

עב) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

עג) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

עד) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

עה) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

עו) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

עז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

עח) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

עט) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

פ) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

פא) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

פב) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

פג) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

פד) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

פה) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

פו) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

פז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

פח) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

פט) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

צ) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

צא) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

צב) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

צג) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

צד) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

צה) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

צו) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

צז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

צח) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

צט) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

ק) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

קא) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

קב) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

קג) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

קד) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

קה) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

קו) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

קז) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

קח) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנזק נגרם לאדם שגופו נפגע, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

קט) (א) הנזק נגרם לרכוש, יראו את הנזק כאילו נגרם לבעל הרכוש.

(ב) הנזק נגרם לגוף, יראו את הנזק כאילו נגרם לאדם שגופו נפגע.

(ג) הנ

(ויקרא יג, מו) בדד ישב מחוץ למחנה מושבו יהיה. ואם יש לו בית בעיר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בעיר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה. ואם יש לו בית בכפר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בכפר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה. ואם יש לו בית בעיר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בעיר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה. ואם יש לו בית בכפר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בכפר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה.

(ויקרא יג, מו) בדד ישב מחוץ למחנה מושבו יהיה. ואם יש לו בית בעיר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בעיר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה. ואם יש לו בית בכפר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בכפר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה. ואם יש לו בית בעיר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בעיר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה. ואם יש לו בית בכפר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בכפר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה.

(ויקרא יג, מו) בדד ישב מחוץ למחנה מושבו יהיה. ואם יש לו בית בעיר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בעיר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה. ואם יש לו בית בכפר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בכפר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה. ואם יש לו בית בעיר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בעיר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה. ואם יש לו בית בכפר, אסור לו לדור בו, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא בית. ואם יש לו שדה בכפר, אסור לו לדור בה, שנאמר "מושבו יהיה", מושב ולא שדה.

בשעיר המשתלח שנשא עוונותם אל ארץ גזרה במקום אשר לא יוכלו ולא יפקדו עוד. ומ״ש הכאתוב (תהום ל״ד ז׳) כוסף עון ופשע ומשאם ונקה לא ינקה פקד עון אבות וגו׳ שהרי הכתוב הזהיר בעצמו (שם כ׳ ה׳) פקד עון אבות וגו׳ לשונאי׳, ונוסף אשר למשנאי וגו׳. וכן מה שכתוב אחר לאחב (משל כ״א כ״ט) הרשיע כי ינכע אחיו וגו׳ בימי גנו אנשי הדעה על ניתו היינו כי לא עשה תשובה שלימה, וגם בתשובה תוך לקרבנות או יסורין מתקבץ כמ״ש בגילוי מעבי השליחים כ״ו 20 ע״ש. וגם פי׳ אשר הוא דמוק לשיטתם ע״ש. והנכון בדעת האומרים כי פתעתים ופתעתים הולכים אל כוסה אחת העברת העיטות לעולם ועד, על דרך הכתוב נתוק עיכה נוסף עון ועובר על פשע וגו׳ ותשליך במצולות ים וגו׳. והפעתקה הכתובה פה כמו שהעתיק לוטהער „נהפעיזו אח המשאים שבעשו לפניט (ורבים העתיקו נפלאות תמתים הקודמים) והכוונה שהקדקה נעשים ומלאים זאת על ידי תעתיד נתנות החפצים לגמרי וקולא מוחה. וכלן אחר ניזונת ἀναπλήσῃ שהוא הַצְדָּקַת אחרים (רעכטפערטיגונג).

בעת חטלת אלהים, לפי היונית ἀνοχῇ לרוך להעתיק נעת לרך קף אלהים ויתבול אותם, ויכוון על מלות שנעשו לפנים שהשלים נעשו בחשך החליך אפו האלהים וכן בהעתקת לוטהער.

26) **להראות את צדקתו בעת הזאת כי צדיק הוא ומצדיק וגו׳**, כפל דניו שבפסוק הקדם להוסיף בגילוי, כי בפסוק שלפני זה אחר שהשלח לדקתו נעם שמעניר וסולח החטאים ע״י התשובה, ואם כן אין חטאים עוד אשר אל זכיות גם כן אין עוד למאמינים מהלבדי מעשי התורה והחוקים אחרים (דניים ו׳) ולדקה פניה לנו כי נאמר לעשות וגו׳. וע״כ מוכיח פה ואומר שהשלח לדקתו גם זאת שהוא לדיק *) ומלדיק את המאמינים שהשם אותם גם לדיקים, כי לדקת האמת אחשב לנו לדקה מהלבדי קיום התורה. וכן אחר יפעיה נביא נדקתו (פי׳ ע״י שכתב אחי) ילדיק לדיק עבדי לרבים ועוונותם הוא יסבול, כי חוץ זה שסיבל עוונותם עוד הוא לדיק עבדי העאמינים וזה נעשים לדיקים בעיני הקב״ה. ופולוס בעין שם אל הכתוב הזה וכמ״ש בגילוי מעש״ח ג׳ 39 ע״ש. וכזה אחלת בדברי פולוס ה׳ 18 וכן כאשר בפשע וגו׳ שבסבל דניו לנאל כי הזכות והלדק נ״כ גם ע״י היונים כתו הנקרון מן האחנים בפסוק 16 שם ע״ם ותבין. והכלל אחד כי לדקה אלל פעול הוא הַצְדָּקַת ה׳ שם האנשים כנ״ל (רעכטפערטיגונג) ולא לדקת ה׳ שהו (גערעכטיגקייט). והבן.

28) **לכן נחשב כי באמונה יצדק האדם בבלי תורה**, פי׳ נעבור שהוכחתי כי כל בני אדם מעלו ולריכים לבא לדקת האמת אחר כל המעשים —

*) ומה שאחר שהוא לדיק ומלדיק וגו׳ הכיא אל האנשים לפירוש עשוה בכל דבריו, ובאחת אחר הלכתן על דרך הכתוב והניחם קדושים כי קדוש הוי (ויקרא י״ח 44) שאחר כי הוא אחר בניו בני האלהים יהיו חלוי אל חכיהם ועיד אחר אחדון (אחי ה׳ 48) היו אלהים אחר חכיהם שנאחים אלהים הוא. ואולי כיון אל הכתוב הנ״ל בדעתו ילדיק לדיק עבדי, כי אלהים היה נאחים כדברי פולוס בבנים לקוריניחים ה׳ 19 ע״ש.

ולדקת האחים נעלמה די בני תורה (פסוק 21) לכן אפשטו אחר אין עוד על כנויס לקיים התורה כי אינה נלרכת עוד ולהה להכניד עליהם עול נאחם וכן אחר פעולם נאחרי השליחים ס״ו 11 ע״ש. ועיש נגיאודנו שיעם פולוס נאחר וכן שם כ״ח 24.

29) **או האלהים רק אלהי היהודים**, פי׳ אל שיהיו הכל שם אלהי הגויס, וחלה אנו יודעים שהקב״ה נאן האחים רק לעם ישראל וכמ״ש ככל מקום דבר אל בני ישראל וכדומה והגויס פשוטים מן האחים, וככל זה יש לשם פולם הבא ע״י האמונה נאלהים ואמיתת עניות בני אם (וכמ״ש שם נאלמוד בנאדרין קי״ם מ׳) ומזה מובה שהלדקה היא בני אחרי שהשלח המלדיק האלהים וזהו כשקר השליחים כי׳ ט״ו ע״ש.

31) **ובכן המבטלים אנחנו את התורה ע״י האמונה חלילה**, פי׳ אחר שאנו אומרים שהגויס פטוריס מן התורה אין אנחנו מבטלים התורה ח״ו, לך מקיימים אנחנו את התורה (כלל׳ בני היונים) כי התורה נעלמה פשרה את הגויס ולא מייבה אותם נאלילות כלל כמבואר בפסוק 29, והלדקה בזה רק ע״י האמונה נאחים גם לשם גם לבני ישראל, ואולי סייך הכתוב הזה כעין הקדמה אל פ׳ ד׳ לאחן. והבן.

ד.

1) **מה זה השיג לפי הבשר כנ״ל**, פי׳ נאחים שהם לפי הכבר ולא לפי הרוח. כאו שקראם נפימן מ׳. וקולסים ב׳ 23 ע״ש. שהאחים נעשים נשחר ובניף ולא נרוח וכאו בלעיס ג׳ 3 האלותם ברוח ואחה אבלו בשר.

8) **אשרי אדם לא יחשוב ה׳ לו עון**, פי׳ לף שים לו עוונת כאו שאחר שקודם נאו פשע בפני אחרים. לך הקניים נאחנו נוסף פשעיו וכאו שאחר שם גם כן בפסוק ה׳ אשר אחרי תודיך וגו׳ ואחה כשלם עון אשר אחי כלה. ואה שאחר שם נסוף הכאוב ולין נרוחו רמיה היינו כפירות פולוס שעיבד השם נרוחו ואמיתו שלימה ואחיאה, וע׳ נבי ח׳.

9) **ועתה האשור הזה העל המילה הוא וגו׳**, פי׳ האחד שאחר דוד אשרי אדם (פסוק 8) אם שייכה רק אדם שלימול או גם לשראל, והביא ראיה מאברהם שגם הערל נכלל. וכוונחו היחה להולית מדעת ים חומרים כי רק בני ישראל יקראו בשם אדם (יחזקאל ל״ד ע״ש). ואחה קשה על דברי האומר זה מן הכאוב ניכחיב נ״א כי ובישראל ואחם אין. ועי׳ כאשר לבוא פ״ג אשר ״ד ונאוסיפות יום טוב שם וכן אחים׳ שם ביאחות האליכו נזה ע״ש.

10) **בי אם בערלתו**, כי זה נאחר בהאברהם עוד קודם שלימול (נלאחים ס״ו 6).

13) **כי לא ע״י תורה וגו׳ להיותו יורש העולם וגו׳**, הכוונה נבריח נין הנאחים שם שהיה זה לא כאשר האמין שם׳ שאחר לו כה יהיה זרעך ולא

כלם עמו נרים נין הנמדים למת לו המלך לדמהם מנסר מנלים עד כאר פרס, ומפ שמעת יודע העולם כי המדרשים ניחרו בענלה המפולמם ומפז ומפיל ומור ונחל דומים על המלכיות ומיימו כי מכרחם למר נמת מחת כי לורמם הלה כל המלכיות יסתערו על ארץ יפרחל לכנפם ומנפים לו הקנ"ה כי כולם ימותו וימנדו ויהיו פגרים ומכלו יפלר לעולם והמתים מזרחו ימלוך על כל העולם כולו כמ"ם בחפלים ד' ומחוזק לפפי ארץ ובדניחל ז' 14 וזכריה ט' 10 וכדומה, ומלה בידוחם הלה מלכיות מחייה גם כן יהודת העולם. ועי' גם כן בנפ במדב כ"ו ע"ח וב"ר פמ"ד וירושלמי שביעית פ"ו ה"ל נפי' קני קניז וקדמני ע"ם. ובפרע נפרכם ילמך ליעקב נמלא מפורם יעבדוך עמים וגו' וכן בדבר ה' ליעקב ר"ם וילך ופרלם יהיה וקדמם וגו'.

17) ככתוב כי אב המון גוים נתתיך, (בפנים י"ז 5) ובילד פולוס על הגויים המפמרים על ידי ישראל, וכן הוא ניכוסלמי בכורים פיא ה"ד דעת ר' יהודה וריב"ל ול' מנוחו כי הגר מנית בכורים וקודם מפר נפנע למכומינו מה טעם כי אב המון גוים נתתיך לפנינר היה אב לפרם ומכאיו מכלן ומילך אחת אב לכל הגוים ע"ם וכ"ה בפרקיטולם שם פ"ל ת"ד בשם הרמנ"ם ועפם פולוס וכל המפלים הגיל שהניחו שכחוב כי אב המון גוים נתתיך ולא כחוב הקודם שם (י"ז 4) ודית לפי המון גוים כי שם מעד לו אני שכם בריתי אתך ומית לפי המון גוים שמדבר מן נרית המילה ועל כן ים לפרטו על בני ישראל (ובמ"ם בפסוק 6 ופפריתי פותך נמאד מאד ונחתיך לגוים וגו') ופולם בכחוב הזה אחר לשון עבר כי אב המון גוים נתתיך שכחתיך בפיהך בעבלה בעבור שתפוכה ואז עבשה אב לכל הגוים העדים התלמידים כמ"ם למעלה בפסוק 11. ובפנם ק"ם ע"ח ר' יוחנן בשם ר"י בן זמנף אב נתתיך לשחוק כי ע"ש.

מול האלהים אשר האמין בו המחיה את המתים וגו', כ"ל לפי פיוסים (κατέναντι מרנוס המפנים על מלת מול שבעברית וגבענאיענעד), זה יקובב על אחרו למעלה שהוא אב לכלנו (כי העולם «ככחוב כי אב המון גוים כתיך" שם ניוסים מוסכנות בשני מלחי לנגה ע"ם) היינו שהוא אביו מול האלהים ומלין בעדנו על דרך הכחוב שהוא י"ח י"ם, היה אחה לעם מול האלהים, וכאחו להולילו מדעת היהודים שיאמרו שהוא רק אביהם ומלין בעדם (כמו שתי ג' 8 מבדרם הוא אביני לוקח י"ט 9 בן אברהם י"ו 22 חיק אברהם וע' למעלה ג' 25 בשם המדרש והחלמוד) כי אם הוא אבי כל המאמינים מול האלהים ומלין בעדם.

18) בם"ש כה יהיו זרעך, (בפנים ט"ו ה') פי' כמו שכוכבים שבשמים ויקובב עם הגויים כי ישראל לבדו לא יוכל להיות כמו הכוכבים ובמ"ם להלן כ"ו 23 בזה.

24) כי אם גם למעניגו וגו', וכן הוא בשדרם דבם בפנחים פ"ח כל מה שכחוב בשברהם כחוב בניגו כו' ובחמועה פ' לך הנושא כל מה שפירש לו לירע לבניגו כו' ע"ם.

במי שהעיר את ישוע וגו', הוא המלחים. וכמ"ם להלן י' 9 שאר המלחים העידו עין המתים. וכן בשניה לקורינתים ד' 14 כי ההעיר את המתן ישוע יעיד גם לוחנו על ידי ישוע וכדומה הרבה. ומה שכחוב בדניי יוחנן (י' 17) כי עם נפשי אחן למען אשוב ואקחה שכוכה פיחוד ליקח מוחה ע"י האב המלחים. ומ"ם שם 18 ים בדשוחי לחת לוחה ובדשוחי לשוב לקחחה (כן ניין להעחיק) היינו שהוא בדשוחו ובכלוחו כמ"ם בחחלת שכחוב ומים לא יקחנה מאחי כי שם מלחי מעלמי לחחנה מלכוחו הפוב וכן לשוב לקחחה הוא בכלוחו מכל הכל ע"י המלחים האב, וכיון.

ה.

12) והמות בעקב החטא וגו' שפני אשר כולם חטאו (פי' בפעל ממש) כי לפני מתן התורה כבר היה חטא בעולם וגו', דעת פילם כי אין חיחה בלא מכוח בפועל ממש והיה הטעם גם קודם התורה (ע' שבת נ"ח ע"ח פלוגחא שם), ומה שחתים בניס קטנים מולי היחה דעתו כדעת הפיוסרים שחתים בשון מחוחם (שבת ל"ב ע"ב וכחובות ק' ע"ב) ובעבור שהבניס בקבוחם הן עיד קיין האב (רמנ"ם הלכות תשובה פ"ו ה"ל ואחר שם דחתים אים בחשאו יחוחו עד שיעשה אים ע"ם) וכן משמע ביומא ט' 2 בשלשה התלמידים לישוע מי הוא אבר הטא זה שם יולד וגו', ים לפיה לזה הן הכחוב ש"ב "ב 14 בחעשה דוד ומיחת נבו הקטן כ"ם. וע' בבילחי ת' קורינתים פ"ו 22 עוד בזה.

14) משל הבות באדם עד משה וגו', פי' לף קודם תורת משה כי היה עשה גם קודם התורה אלא היה לחי הבס לף שלינהו בדמות החטא של אדם הראשון שנשר על לחי הבס, ושם חטאו בלא עבור לחי הבס, וכמ"ם הכחוב למעלה פ"ו 16 כי לא שלם עין האמורי (וכן ויקרא י"ח 24 25) וכן דור המבול ודור הפלגה ואנשי סדום ועמורה. ולף כי אלה בני אם היו בקבלה ע"ז חינו דומה לפשטו של אדם הראשון.

אשר בדמותו הוא העתיד לבא, פי' האדם העחיד לבא והוא המשיח ועמ"ם בלוקס ג' 38. כי כמו אדם היה הראשון לכל בני האדם כן הוא יהיה האחרון כמ"ם ואני ידעחי נואלי מי ואמרון על עפר יקום (לשון י"ם) וכמו אדם היה יציר כפיו של הקנ"ה וכן אלחים כן גם הוא נולד נפוח הקודש וכן האלחים האמחי. וכן אמרו גם המקובלים לרוב המוד כי נראחים הוא אלוה ספר ע' פי' ה' דף ק"ם. ומוסף פוד להרב אלחדי ס' ויפי ובלקוטי מוסף אלו ד"ה וכיוף יהו ע"ם. וכספר הגלגולים להאריזל פ"ע אמר שהמשיח יהיה נדול מהדיוטו מאדם הראשון ע"ם. וע' בראשית רבה פ"ב, ויקרא רבה פ"ד.

15) רבו לרבים וגו', וכמו שאמרו בחלמוד קוטה י"ח ובויומא פיו ע' כי אדם סוכה מרובה ממדם פרסיות וכן בסנהדרין ק' ע"ב ע"ם אלמלי זאת אין כחבי הקדש.

(2) אל תאמר אשב כי אשכב ושנתי עלי ערבה
ואשן ואקיצה כי ה' יסמכני (תהלים ג, ו)

(3) ישכב עמו (שמות כב, ד)

ו'

(1) אל תאמר אשלם רע כי קוה לה' ויושיעך
(משלי כ, כב) — אם יש לך מה לשלם לחבירך
שלא יתבע ממך, אל תאמר אשלם לו כשיתבע
ממך, אלא עכשיו שאין לו עליך כלום (ילקוט
שמעוני משלי תתקנ"ב)

(2) אל תאמר אשיבה רעה כי חכה לה' ויושיעך
(משלי כ, כב) — אם עשה לך רעה אל תאמר
אעשה לו כמו שעשה לי, אלא חכה לה' ויושיעך
(ילקוט שמעוני משלי תתקנ"ב)

(3) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(4) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(5) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(6) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(7) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(8) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(9) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(10) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(11) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(12) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(13) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(14) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(15) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(16) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(17) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(18) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(19) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(20) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

---

(1) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(2) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(3) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(4) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(5) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(6) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(7) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(8) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(9) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(10) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(11) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(12) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(13) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(14) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(15) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(16) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(17) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(18) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(19) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

(20) אל תאמר אשיבה חטאה כי רחמיו גדולים
(שמואל ב כד, יד) — אם חטאת לפניו אל תאמר
אשוב ואחטא עוד, שהרי רחמיו גדולים (ילקוט
שמעוני שמואל ב' קנ"ה)

וכלשם כי פה מוסיף לומר שגם בענין השלימות ומתמימות עם המלכים שמקיימ התורה בתעצומים להיות מתעצים לענין הזה, כי התורה נתלמד בידי הנשמ (להלן ח׳ 3) ומניעם תמיד ואין בכחם להפיע היים המלחים לך המות בידי החטא, כי התורה נכל המתעצים שים לב לא תוכל להתגבר על הבשר, וע״כ הנשמ הקב״ה (יחזקאל ל״ו כ״ו) ותת רוחי לתן בקרבכם ועשיתי אה בחוקי תלכו והוא רוח התמיה (להלן ח׳ 4 ע״ש בשילומו) וע״כ לומר פולוס כי המתעצים על התורה לניצוח המלחמה מדלו בעת כי רוח התמיה הוא הפועל הכל אשר התורה לא יכלה בתעצומיה, ואין ניכך בתעצומים התלה, ופילוס ניטל מן ההוקים רק בשם שטוענ בדת מלומית התיה (השם רעליגיאָן). ועל כן הנוים אשר להם לא נתנה התורה בכלל, לך שלו נקיים התורה להיות להם לתקות רוחת וגם מתעצים רבים לדיוק התלמות (כמו הקתולים בתעצומים הרבים) ניעך פולוס מלא יעשו מלש, כי אם הכל נטל ומנוטל. אבל בענין מיקות התורה היא שהמלים (מלא מָנוּל בשטעם) בשם ישראל לא נתלה התיה כלל, וע״כ פולוס ניהוסלים לומר בלשן שלינו בתעצל כלל וקיים לומה ניהוסלים בכל פרטיה. והוא כמו יום טוב של טוכה ושל פיים שהם רק זכרון לל התורה היהודית נשולחה, וכמו שעדלן בעצם בענין הזה בענוני שנים עליהם הקב״ה. ולך כי בעצם הדמי בפרק נאות המתים אבל ים בתעצים רבים למלחים נתורתן, ומי יודע מבחת המלחים ומי תכן לת רוחו.

7) הנאבר שהתורה הטא היא, יקינב על מאמרו מקודם מציקות המתעלים מאד התעודתו ע״י התורה ונו׳ ועתה בפשרנו ונו׳.

9) ואני היתי חי מלפנים בלא תורה ונו׳, פאול המעיד עלמו בתקום כל עין הדם ומדגיר מן עלמו כמו בעבור עין הדם כולו. וכן בכל המיתן הזה. וכן היה דרך מכוני יהושלים בתלמידים להמעיד עלים בתקים בתעצם כמו שהעלה בכתובות פ׳ שני דייני נזקות מדמון תומר בשביל שהיי זכר הפקדתי. וכן בנדה קנא פ״א כל שהנחני בתעידתו וכו׳ ואתה בתלמוד שם שהוא תנא יהושלמי ע״ש.

ובאשר באה המצוה ויחי החטא, פי׳ לך שהיה החטא עין כחו עלום כלל כמ״ש בשילומי נפסוק 5 ע״ש.

10) ואני מתי, נמשך לפסוק 9 ובחיים נומתלות הוא כמוב שכ, כי בעבור שהחטא קם ויחי אתי אני לחיי עילם.

13) **כדי שיראה החטא בהביאו לי את המות מן הטובה**, כמ״ש בפסוק 11 והתורה לך נורם לגורם בזולת. ומה שלומר כדי שילמה החטא יהיב בזה על קוראין בדברינו דהלא החטא הביא גם קודם התורה לת המות (למעלה ה׳ 12—14) ולחיים נורך היה בקדר מהקב״ה להכחן התורה והחטא יגא ע״י הטובה לת המות ניתר שלח כלל והמצוה הוא כדי שילמה החטא בהגילו לי המות מן הטובה (בעין מאמר מוסגר) שהוא מנפך לת הטובה ובזה נראָה בכחו לעין יותר ולחרי כן מכרם ניתר ניחור כדרכו למען יהיה החטא למיטב על ידי ע״י

המצוה (כניל לפי היונית ἁμαρτωλὸς) בהביאו לת הטובה לעשה והברכה לקללה. ופולוס מלין לת החטא לפניהו פה ובכל פיתן הזה (בשעהו החטא היובב נקרבי וכדומה) כמו כת רומבי מי וחר היובב כמו על דרך הכתוב לפתח חטאת רובץ (רמזים ד׳ ז׳) לפי פי׳ מכתי ישראל וכה״ם בשילוב יעקב ד׳ 5 בזה ע״ש.

18) **כי ידעתי אשר בי בבשרי לא ישכון טוב**, לפי היונית בדקדוק נרין לבשתיק מאד כי דבריהו בבשרי, כי נפרש זה מאד יסיבת החטא הוא בבשר והחויר כיהוע כי מלא אין עלו ועשור, כי יפי הרע שבאדם הוא מלד הבשר והחויר כיהוע תדברי פילון והמחקרים, ושם זה ים גם כן בת רומבי כנ״ל וכמ״ם בשילוב יעקב ד׳ 5 נאוך.

33) **אבל רואה אני באיברי חוק אחר**, הוא היצר הרע על האדם שכוח מלד לתיברי הבשר והוא נומס נגד חוק השכל, והוא מוליכני בני לחוקת החטא אשר נתיברי כי הבשר דילהו מעכיין לחטא כנ״ל.

לתורת החטא, כי החטא ים לו תורה לחזק מחנגנת לחוקת האלהים שבפסוק 22 לעשות אשר לא יֵעָשֶׂה ובלא לעשות לת אשר יעשה לפי תורה האלהים.

26) **ובכן בשכלי וגו׳**, הוא תצוום דביהו על פסוק 22 23 להוכיח מה שלחר בפסוק 14 ומכר מחת יד החטא. לך בפסוק נמאחר מובכר אני כי ונו׳ לומה ונו׳ כדרכו ובדרם נומר כי רק האלהים ילילנו נחטיח, ובכן.

ה.

1) **על כן עהה אין אשמה לאלה** (כן יהיה נכון לפסוק) **אשר הם במשיח ישוע** וגו׳, המתרגמים פרשו שם שני פירושים, ובדעתי פולוס כיון בחחת לל שתי הכוונות כייכו כי אלה החיים בחטים אין לחטא מניע לליהם נכח רוח החיים אשר להם מן המשיח והחטא לא יחבל כם עוד כמ״ש נפ׳ ו׳, ופולוס פירשו כי תורת רוח החיים בחטים (פסוק 2) היא לחבי לחטאי תורת החטא שבפ׳ סיון הקודם. וגם כיון כותב שהיים בתין להאחיזם אלהים מקיימים התורה בתעצים המיוחים לפי הבשר והאלהים לפי הרוח כי הרוח בת רוח החיים שבחטים וכם שני נוחלים לדעתי) היא התורה בעלמה תורת אלהים, כי כנר הלריך להוכיח נסיון הקודם מפסוק 7 עד 14 כי התורה נורמת מות כיד החטא. ובפרט בפסוק 10 שהאלוה היתה לי למות.

3) **כי מה שלא יכלה התורה לעשות מפני שנחלש בהה עיי הבשר עשה האלהים** וגו׳, פי׳ שהתורה לא יכלה להושיע לל האדם להתגבר על החטא ולא היה בת כחה להעלימו מהבשר בדרך היסר ולא ילך לחרי מרירות נפנו ועיניו ע״ז החטא גבר עליו ומן האדם שבשר לא יחטא כי גם הבשר היה בעהרי החטא זה עשה האלהים בשלחו לת בנו ונו׳ וירשיע לת החטא בבשרו היינו בסרטים לומו ולקח הכח מעלו ובישל תמשלתו על דרך הכתוב ובכל שבר יפרם

יכשיב (ס"פ י"ד 47), ועל ידו בהשלמתו עמו ומנו מיים גו והוא בנו גם רומו נמלך לנו ובכמו עתה לבמגבר על המעשי. ובמלמוד בבוכה כ"ב ב' אמרו גם כן ילהו שב מדם מתגבר עליו בכל יום לסמיתו ומלמלא הקביה עוזרו מינו יכול לו, ולפי למודי הבינים המדמם הענין הזה הוא ע"י המעשים כנ"ל ועמ"ש בפסוק 4 כזה.

בדמיון בשר החטא, (כלל"ל) פי' לפ שנשא בשבר ממש (פ' יחזקאל ד' 2) לבל לא בשבר החטא (פי' בשבר בכבם לחטא כי פילוש מדבר בכל עשמו מן החטא סרומה בס"ם בשמיר ז' 18 ע"ם) כי בשר מדם הנולד מעדם החטא יושב בשמיני וכמ"ם הן בעון חוללתי וגו' (תהלים נ"א) אבל המשיח נשרו מקוש הקדם בס"ם אפי ולוקח לך לא בדמיון בשר החטא. ובעד החטא ים פרשו שנא בעולם לעשות כפרה המשיח בעותו. והכוונה שהכופה פה שנא בעבור החטא להתגבר עליו כי פלול מדבר פה רק מן החטא הדומני ככ"ל (מייער).

וירשיע את החטא בבשר, פי' בשבתו על המשיח, כי החטא נקם ומשן למלא גם בשבתו מקום אחל הוא בשר עליו בכל דבר ועל ידי זה בישל מוחו וביטשעתו כנ"ל.

4) כדי שתקוים חקת צדק התורה בנו, (כן נלוך להעתיק כפי היוצת (δικαίωμα) המשפך שכתוב על מ"ם ויבטיע את החטא בישו שניבל כוחו כדי שתקוים וגו' כלומר הכוונה שתקוים חקת לדק התורה בנו שנוכל לקיים מצות התורה מלות הלדק מלות רוח המיים בתעשים (פסוק 2) כי כעת בשתו להתגבר על החטא ובמ"ם בפסוק 3, והוא כעין הכתוב ביחזקאל ל"ו כ"ז ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי אתכם בחוקי תלכו, והוא רוח התעשים כמו שתבאר להלן. ואפר בנו להורות כי עדבר פה מענשים בורת המיים בתעשים מלות הלב והרוח ולא מתעשים לפי הבשר, וע"כ אמר בנו (אין תוכן) המתהלכים שלא לפי הבשר כ"א לפי הרוח.

9) כי טי שאין בו רוח המשיח איננו שלו, כי זה לשים שהשתוכח מגלו רק נתולוגיות ולא בפיניות ולמה תחשבו עלמיכם למשיחים?

10) ואם המשיח בקרבכם, פי' על ידי רוחו (עמ"ש בוחנין י"ד 10 כעין זה) ופולום ערבב פה רוח השלהים עם רוח המשיח כי הכל אחד, וכמו שאמלא ג"כ בתדהם רבה ברלשים פ"ב ורוח אלהים מרחפת על פני המים זה רוחו של עלך המשיח כ"ם.

12) לבן אחי וגו', פי' כיון שכל פיסוקי בנו ע"י הרוח חיבים תהיו אחיו לא לבשר היינו שלין חיבים אחיו לבשר לעשות לרוחו לחיות לפי הבשר, כי אם חיבים אחיו לרוח לחיות לפי הרוח.

15) כי לא קבלתם רוח עבדות לשוב לירוא וגו', פה רמז ענין אדם כי עובדי האלים והשדים אשר חעיל על האדם לירוח מהם אין לוכך בהם בעת כי המאמינים הם בניש למקום וכל מה שעושים נדוח מאבות בניש עושים. ולא כמו שאחרו בשבתה (נדרים פ"ב מ"ב) לקבל עליו עול מלכות שמים כשבר

שמקבל על עלמו עול מדומו, כי לשבר יש להם דוח השמים אין עוד עול כלל. ועל דרך זה בהשמוכה לשימומים ח' 9 ובע"ם בניאורכו.

19) כי הבריאה תערג וגו', וכן להלן 22 כי ידענו שבר הבריאה כולה מתנה ותחיל וגו' יכמו על שלמוד הידוע להחכמים הקדמונים שמדבם בראשית רבה פי"ב כ' בוכים בהם כי בתשון חומר לשפי' שבוראו הדברים על עלילתן כיון שחטא אדם הראשון נתקללו ועוד אין מוציין לתקון עד שיבא בן דוד, ואחרו אם עוד (וכן בחיל פ"ז ובע"ז פ"ל בשין זה) אתם דבים כאלו מאדמ"ל (ע"י מפלו) ועתידים למחוז ע"י שתים כי פירות האדן והאילן ושמוחות כו', ובשבר ענותה הקדם לכ"ת בן בשתי בתוך כעונדם פל"א והובא בשלים בהקדמתו זה לשונו חטאו של אדם גרם לו שיתחוה שבעו של עולם עליו ועל כל הבחים שחטיון כי' וכמ"ם ארורה האדמה בעבורך וגו' וכזה כוונו הכתובים שתעידים כי לעתיד לבא יבוטלו התעולות והטוחות של עבשו ושלימותם וכו' וזה שחתר הכתוב (ישעיה ס"ה) הנו שתים וגו' שלמו סרים רבה וגו' כי בגל כ' יעקב וגו' כי לא יבושו כל הדבים לתקון וימלאו כל התכתובות בשיעתה התעל הגדול וגו' וזה שהקדים נחמיה בישעיה שם מחיי בעד שבעיך וגו' ושתיב הנו שתים וגו' כי התעל הקדוש גרם קלקול ותעוות עליונים ותחתונים ובשניהם על יושבם הנו שכתוב בהם התכתוב העלי כי הסיבות היתה שיבואו אליה רוח לתון ושתחתון בהיותם על הכוכב שכן בהם בשבילתם וכו' כי התעל תתיה וגרם קלקול העולמות ושפעל בדרי נפשות ושנו בשעו של עולם ויוחזר הכל ליושנו בימות המשיח שתיה בשבר כי הוא"ם מז שכתוב העלילה כי עד אתה בשבתם ואתפשכם כותנת ורוכב סוס אבר רמה שם הדה"ר והשלילה ושתיד הקדים להעבירו מן העולם כו' ע"ם עיר. ובשבי"ם בפי' ושתחתן הבית נגם שתחרי הקדמונים על פסוק יבשיה י"ב והוא תעל כנים כשם שהשתים יתקן תעל תרס הראשון. וכן דעת כל המקובלים. ושלום בע"ם בעל עמודם הקדם בעניין לכת השתים אין כן דעת הרשבי"ם בתורה הענוכים שלו. ודעתו כי השתים ולנחיהם הם כוחניים שבילים כו' וכתים הרשים שתפרים כבוד שלו וגו', וכן דעת פילון השלכסדרי בשפרו מן הכפילים דף 249 ע"ם, ולפי יסודי הארי"ל (ע' בתאור בשפר למודי הבינים בעתחל יחות השתים פ"ב כדעת שהשעם היוני (ע' ניתור ד"ר שתלחק לעקידה כ"ם בשלם) שתין דבר בעולם בלי רבשי חיים ובל דבר יש לו כח וגם שכלי לך בשדרגה פחותה ועד אין האדם ונקרא בשם הדומה בשלמה וכו' ולכן חתלת בדברי חכמי יסראל עתחתים ניוחתים על האדן ואל השלילה והדוחתים כיחוד. והוא גם כן חתר פילום פה בהבדילה כולה תחית ותערג להתגלות בני השלים והתגלות שכניד בשולם וכזה יפרו גם השם תעבדות הכלילן שבר שכשבו לא תרגיש כ"ת בי' בס"י הכוכם חוחם בעבור אחת האדם. זכן פירש בשתילידים הידוע.

21) אל חרות כבוד בני האלהים, נתחיל בפסוק 23 ע"ש.

23) אף על שיש לנו בכורי הרוח, פירוש בשתים פרי הרוח אל בשעול עוד בזמן הזה, אבל נשר פשוטיו יהיה בזוח השתים בשם שנים.

למשפט הבנים פרות גויתינו, כי אז בנוח הטבית יתגלה עמהם הבנים ויהיה פדות גם אל הגויה כי גם הגופות יקומו וילבשו בנוח וכמ"ש אל הפיליפים ג' 21 ומעם מתכים מחמו למוטיעתו יכוע אשר יחלף גופנו הפשל לפיות דומה לגוף כבודו וגו' וזה שאמר ג"כ בפסוק 21 פה אלא מעבדות הכליון אל חרות כנוד בני אלהים שיתלבו בכנוד ויפדו מן הכליון לדמות לגלם בנו (פסוק 29) והנריאה כלה אלא עתיד.

28) אוהבי אלהים הקרואים בעצתו וגו', הקדושים פירושו פה גם כן הקדושים בפתי כ"ב 14 רבים הם הקדושים ומעטים הם הנבחרים ובדומה, כי פה הכוונה הקדושים האמת בפרטות ע"י שפיכת דוח האמך (גאלאבן ווירקונג) בעבור שהנו לבם להקציע הנשוחה ועל כן פעל דוח האמך בהם ומאה בכלל מעטים הנבחרים הנזכר. ועל הקריאה הפרטית הזאת חומר להלן פסוק 30 ואת אשר יעדם מקדם חומם גם קבל (וכן למעלה פ' 9 קדושי יהוה) אבל בדרך כלל קורא הוא לם כל בני האדם לכוא (מעטי הנבחרים י"ג 30) ולבים האמת הקדושים בכלל.

כי את אשר ידעם בקדם וגו', הידיעה פה פינה הידיעה הכללית אשר הש"י יודע כל בני אדם ומתבוננים כ"א בכוונה על ידיעה פרטית העיוחדת לבחירי אלהים על דרך הכתוב בלבבם (למעלה י"ח 19) כי ידעתיו ופלבם הכתב"ן שם כי ההבנאה על הצדיק הוא ביאור פרטית מעל כל היהודים וכמ"ש (תיוב ל"ו 7) לא יגרע מצדיק עיניו עיש. ועל דרך שאמר ליהוה (פ' 5) נעדם אלהי נצחי ד' עתיך וגו', והידיעה הפרטית הזאת תלויה ג"כ בידיעה הכללית בעבור שהש"י יודע כל בני אדם מעשיהם ומחשבותיהם מקודם ויודע שיאחרו באמונה ע"כ יהועים האמ אלא בפרוטרוט ויעד שאם להיות דומים לגלם בנו היינו עתידים להם לעתיד לבא הפלר והכבוד של האמים וכמ"ש בפסוק 17 18, 30, וזמ"ש בפסוק 23 נזה.

ובעין הישוב הנאחר פה הכיל למכתי העולים אל אלגה גדולה, כי אם האמ מיועדים לחיי עולם בגזרת הש"י אין תכיח לאחרי כן הבחירה בין להאמין באמיח או לא, ויש שהכחישו כח הבחירה, והוא עיקר גדול בכלאה בכאה מקומות גם בפשטי בתיב האדם, שהבחירה בין האדם לבהוח לבו לאמונה וכפירה לבו מ' עתה לאמונתו ועמ"ש בשיחור פילפים ג' 13 ע"ש ולהלן י"א 7 בזה. ולאחי לנאחר פה העניין על נכון, כי כבר נאחלר בפ' למודי שבחיחים מ"ש כי הידיעה והבחירה לינם שני הפכים (כמו שדיעת הש"ם בפוף הל' תשובה) אלא כי האדם עומד הכל בבחירתו האלהית עם כל זה הש"י יודע זה מקודם בעבור כי אצל הש"י אין קדימה ואיחור כלל שהוא למעלה מזמן (ולך לנגדנו מומרים לאמנו לפון מקודם) וכל יתי העולם הוא בוקר בפקידת אחת והוא כאדם שהפס בחבירו בפעם אחת שעשה דבר ודאיה מה הוא עושה והבחירה ביד בחירו וע"ז אמרו בפעם אחת פ"ם הכל לפני והלשון כאומה כי הידיעה לינהה כאו בזרה ואינהה מהבנת היות הדבר, כי הפרד גדול יש בין ידיעה לבזרה (דעקרעט) כי אם הקב"ה יבזור על האדם לדיק או רשע אז כח הפועל אל הש"י לפועל לקיום הבזרה אלי חירון והבחירה מפולקת, ואל כן אמרו (כרם י"ו ע"ב) שהקב"ה אינו נוחר לדיק או רשע אך רק

ביודע מקודם מה בוחר והידיעה לינה מכרחת אלא הבחירה כנ"ל. וכן היעוד האמר סם וכן במקומות רבים אינו נזרה על האדם להאמין באמיח (ויש טעו נ"ב להאמין בים בזרה נ"ב אלא להאמין באמיח והב נזרה להבן סי' י"ח פסוק 7 ע"ש) אלא הכוונה בכן הסדר בבחרי הש"י מימי עולם, והוא בעבור הידיעה אלו ביודע הבחיר האדם בלמומה וע"כ יעדו לחיי עולם חם אינו מכרית את הבחירה של האדם והוא דברי פעמים בהאבוגה (פ' 2) הנבחרים לפי דעת הלהים האב מקדם וגו', וכן פירוש פה בפסוק 28 לומר לוכבי אלהים ולפי היוצק נדקדק לוכבים את האלהים ויהיינו לפי בחירתם באמונה. ושיב יעזרם לכוב להם ומשה בחירי האלהים (פסוק 33). ועמ"ש בסי' כ' בזה.

34) והוא יפגיע בעדנו, כמ"ש יבחיה כ"ג בפוסו ולפובעים יפגיע. ובפסוק 26 27 למר ג"כ על הרוח כי יפגיע בפדנו, כי רוח האלהים הוא רוח המחיה (כי נעלמותם הם לחד כידוע) וכמ"ש בפסוק 9 10 ע"ש.

52) אשר על בנו שלו לא חם וגו', כלשל כמו בלעי אלי (בפ"ב פ') ויהיו בל"ע (עין חיינטען זאלן) כי הוא בן לחתי עכם מעלמותו בידוע.

ט.

1) ודעתי ביעודה לי ברוח הקדש, שי' בחצידה כי הבנם בחני מלנים בעצמי מלמן גדול (בפוק 3) אינו בנים מבומה (מרינעריכטם נעפיהל) ולעמת בבא כן יל', לך הוא הנוח הנבם לחתי ואינו כוזב ובל כן אין קן לדמין לבו (פסוק 2). הל בשלמן הזה מבנם בפסוק 3 כי אבקש מי יתן היותי מחרם וגו' בעד אחי וגו' שהם יבאו לאמונה ויבושה. ופלנוו בבנור בפירוש.

5) אשר הוא אלהים על הכל מבורך לעולמים אמן, בפתיחת הלאטינית העתיק האלהים אשר הוא על הכל מבורך לעולמים. ודע כי בפסוק הזה נחלקו המפרשים, יש מפרשים אומי על האביח האחר מקודם, ואולם לפי זה אי' לריך לומר אשר הוא אלהים לפי הכוח (כמו בומיים ט') כי לפי בנרו אין לקרותו אלהים ועל אומר מקודם לפי בבנו. וגם עלה על הכל מיותרים. גם קשה כי שולם בכל מבזומיו נותן הבוד לאלהים האב בידוע, ועל בן יהר נתן בעיני דברי המפרשים על האלהים האב ושיב אשר האלהים אשר הוא על הכל פי' גם על האביח וכמ"ש בראשונה לקוריאים י"א 3 וכאן האביח הוא האלהים וכן מפסיים ט' 17 אלהי אדוני יבוא האביח אבי הבנוד. ומידידי דיר הייגשטין מבאלאנסבורג אמר דבר יבון כי שולם חוכב שם בנרו בספרו מעלות בני ישראל כי אוי לו בשם אבדו אותם האעלות ועיש ניתן הודה לאלהים כי הייב אדם לברך על בכשה בשם במברך על הסיבה (בברות פ"ם), ועל בן בסמך נאת מאמרו (פסוק 6) אבל לא בשל דבר האלהים אלא וגו', והבן.

2) כי לא כל וגו' ישראל המה, עי' פירושו בפסוק באמר זה.

7) ולא מפני שהם זרע אברהם בולם בנים כי ביצחק יקרא לך זרע, כלשל ומלות ביצחק יקרא לך זרע משומים ביוצים בקוים המוכים שהוא

עלמך מובא מן הכתוב. והכוונה בהכתוב הזה (בראשית כ"ח 12) הוא לרמוז בלשון זכר לאברהם אמנו כנים בלו והקב"ה הוציא לפועל מעשהו מכלל מבלי בניו ואכעו לענין הבטחה הזכרן. ועל כן כתוב נאר כי על זרע לאברהם כי גר יהיה זרעך וגו' (שם ט"ו) קיימו זאת רק בני יצחק ויעקב. ומזה רמיז נ"כ על מה שאמר בשמוק הקודש כי לא על אשר מיצחל יכרלא המה כי' יצרלא המה שהבטיחם נאלהים ינתן שם להושיעם כ"ח כני ההבטחה מתבטים נזרע ובכר אמר למעלה ד' 16 כי ההבטחה בלה ע"י השמוגה לכל זרע השמוגה וכני השמוגה מתבטים לזרע לאברהם בכתוב כי אם הכון נוים יהיה ע"כ. והמה גם כן דברי להלן בשמוק 24 25 ע"ש.

9) כי דבר ההבטחה הוא ס"ש למועד אשוב ולשרה בן, (בראשית י"ח י"ב) ולא שגם יצחלא נולד ע"י הבטחה המלוך להבר (בראשית י"ו י"ו) כך הכם ויולדם בן וקבלה בשו יצעקל, לך ההבטחה הזאת היתה לשגר ולא לאברהם.

10) ולא עוד אלא שהיה גם ברבקה, בהיותה אם אחת לבני בניה יצקב ועבו ולא כמו יצחלא ויאחן מאבי בכים.

והיא הרה לאחד ליצחק אבינו, והבנים מלא אחד ועם כל זה נאל לו כי' ביעקב כי הקב"ה לא יבחיר לפי הבכר ומעבי.

11) כי בטרם ילדו בניה וגו' נאמר לה כי רב יעבד צעיר, כי יעקב כאר לו יש יצרלא לבנותיו. והיסף עם פולוס לאמר עזה היה בבטן יצחק ובבטן אחיו כאשר לו כתוב כי באהבה ה' אהבתי את עשו ואת יעקב שנאתי כמשמש כי אם בבטן ה' הקולע. ובאמת אם לחשוב ולאמר כי הגאלה וכל יעבד לצעיר היתה בעבור כי ידע ה' שעשו יהיה רע לבמים ויבחר בזרע ויעקב יצאר כאשר ויהיה תמים לאלהים על כן לומר פולוס בכתוב "ולפני לא יעקב ולא עשו בהיותם" והכתוב הזה הוא במלאכי ס' ה' וזהו לבן בכתוב שם להראות להכם לאר כי ולאהבתם אתם אהבתיו ויהיב בלא לא עשו ליעקב אלא כי ולשנא את יעקב ולא עשו שנאתי וגו' הנה מפורש לומר בהלהבה היא בלי מעשם (בלא מחמת מעשים טובים) שבלא מהן הכתוב על האלוה אתם אהבתיו והיב בלא לא עשו ליעקב ולהב את יעקב, ולא יצרלא בעבור מעשים טובים זאת לזה אלא עשו ליעקב מהו ביוך להיות לפי הבכר לחתת זכות למעשים? בלא כודאי שכוונה כן הוא שהם לחיים בפועל (וכמ"ש ביחזקאל כי שהו עובדי ע"ז כמו המלרים ולא על כן נאר ביעקב) יבי כל זה להבחי את יעקב וזה מבואר על שלוה אתם מהבחתו שלוסב לוחם לא בלי מבכיכם. וזה מלינו נ"כ בהורה (דברים ז' ז') לא מרבכם מכל העמים וגו' כי מלסבת כי לחבכם וגו' ולומר שם נם כן (פ' ו') וידעת כי לא בלדקך וגו' כי עם קשה ערף הוא, וכן בהושע נ' ה' כלהבתם ה' את בני ישרלא והם עוזים אל אלוהים אחרים, הרי בלינה לפניה הפלוה נדבה, כי לא מהבתם המסד.

13) כאשר יאהב וגו', לעיני נאיה לאחת שאיב היא לו לנוסך ועוד בכתוב אלא כמו בשרשי וכן.

14) אם כן האאשר וגו' חלילה לי למשה אשר ואחנותי וגו', דרך פולוס להשיב השובה כיי כהשלות הקושיות כמו על דרך השבואר למעלה פ' נ' ע"ש

והכיל למיומות לזה הקשים מאד כי לאבה לאמר ואשוחי את לאב לאחן בלשון הכתוב מוכה ברק בלבון ה' הלוי זה וכן הכתוב לומר לפרעה בעבור זאת העמדתיך וגו' שבכוי הקשה את לב פרעה ואחרי כן הוכיח לוחו בחבות מוחות (ירמיה פולוס הכתוב הזה ולא פשוט ואחי לקשה את לב פרעה (בשמות ז') להוחות מזה כי פרעה בא לעולם בעבור זה להקשות לבו ולהלחותו את מעבי ה' וקעמדתיך כולל שהי הכוונת שמעמיד לוחו בחיים ולוחו מחיתו כפשוטו וקעמיד לוחו שהכיחו לעולם לך בעבור זה לשמול בו מעבי ה'). ויולל מזה כי לאב יחצון ה' יחנו ולאב יחפון יקשה. ושם כל זה אין עול בו ולא הבחל מדוע זה יוכיח לאחרי כן ס"ו יש אין לנו לריב עם לוסים כי ים לבות ליוצר על החמר לעשות כלי לאחד לכבוד ולאחד לבזיון, ואין לנו לשמול על זה כי החכמה אחין המלך ולזון כי פועל בלי שכר נודעה לנו, ועמיש להלן י"ח 7 כאחשמה, ודעת פולוס לוחו כן לך פרעה הוכן לזה, וכמ"ש בס' המוכה ע"ש. ואין כוונת פולוס להוכות הכלל זה על כל בני האדם, כי כמה לפי נזדה בס' מקודם לפרעה כמו כהוכים וגם דבריו בעלמו בשמי בהיה. לך הוא מוכה שם כמה עניים יהחול כמה כהוכים וגם דבריו בעלמו בשמי בהיה. לך הוא מוכה שם כמה עניים לאחר לאחן מין מניעים כשכנה כ"ש והוא למעלה מביעת שכלנו, ואתחו נריכים לומר כן חפץ ה' ואין לשמול עליו קשיות כי ה' הוא, ולכן לאחר בהוכה ואחוחי את לאב לאחן כי לפוי הוא הכל, ומזה הוא נ"כ בחיכת לומה היהלאלים שאין לה טעם לפי שכלנו כלל כשמואל בשמוק 12 ועיה ההשך הדבר בכתוב בלומות נ"כ וכיה ה' לאלך על כל האדם כי נודעים נאלהים כל מעביו ואתחו לא נדע וכמ"ש בשמוק 22 ע"ש. לכל כוב כהנהות הקב"ה הם מוכנים לנו כמבואר במקלא בשלה טלומות וכבן.

32) ומה אפוא וגו', עזה יעמוד פולוס את לאב שהל לאחר ולהוכיח כי בני ההבטחה נחשבים לזרע והם כמלחמים בחיות וקף המלחמים מן הגוים (בשמוק 7, 8 ע' בשילוחנו שם) ולומר שם לאב לפי היסוד שהוכיח כי בחירת הב"ה לוים חלויה במעשים רק בלעולם בני בשה נודעת לנו ומשום לנו לשמול על זה (בשו שהשרוך הכתוב זאת בשאר לוים) ולפי זה אין לנו לשמול גם כן מדוע בשה מודיע את עשר כבודו על כלי החניה לף מן הגויים.*) כי כ' הוא ושעולם אלו ובחשבו ישעה, ובשל לאחר יעקב על זה (מעבי השלוחים כ"ו 13 ע"ש בשילוחנו) מעולם נודעים נאלהים כל מעביו שהוא יודע כל השנות ולאחנו לא נדע מאומה, כי היא הכחה החלמה של (כמ"ש המקובלים על מניעים בחלה) ולפון עליון בשבר מאד לא יבא לחוש שבשה הב"ה (כמ"ש המקובלים על מניעים בחלה) ולפון עליון בשבר מאד לא יבא לחוש שבשה ולא הבטיח בחייט כמ"ש לוש. וכן לאחר הלחון (מחי י"ח 25) חודך לאי לדון הכחיש ובלחך כי השפחת לא בלא מחכמים וכגוים ובליהם לעולים לחן לאי בן היה בלעון מלבניך ולאחנו רק נלחון כי הלוך חמים פעלו וכל דרכיו משפט לף לאלהים החפץ להראות ועמו, שי' לאב לחיוחו בחלל שבשה

*) ולהשך עם ישרלא לאחר באר בימי קדם בעת אלא בהוכם, ויקשה ויעשעם לא לב וכיש (כמ"ש יחזק' ל"ב 39) עד שלא יובלו להלחון ולך שאר יהוב בו כחחלה יהבייה (פרוש 27).

ובמיוחד שבמקרה זה הרי ישנה גם הוראה מפורשת מהרבי שיש לעשות כן, ולכן אין כל ספק שיש לעשות כן.

ולכן, אף שבמקרה זה אין הוראה מפורשת מהרבי שיש לעשות כן, הרי ישנה הוראה כללית

(ج) ٤٧ ٤٧٤٧٤٧ ٤٧٤٧٤٧ ٤٧٤٧

20) וישעיה מלאו לבו לאמר נמצאתי ללא בקשוני וגו', פי' יבטיח הוסיף ואמר בלשון עבר בכבר נתגלה לנושם ולא כמשה שאמר רק לבון עתיד לומ' מקויים, כי הנביאים בחזיונם רואים הדבר כאלו כבר נעשה. ופולוס ביאר שכתוב הזה על הגויים, ולפיזה לפיזום זה כי סוף הכתוב שם הוא אמרתי הנני הנני אל גוי לא קורא בשמי נקמן תחת הרים ונפחקו המפרכים אלא שם ישראל נקראו בשמו כל הקריא (וים הגיהו לא קורא בלילי) ועל כן ביאתו פולוס על הגויים כי המה לא היו נקלאים בשם ה', וכן נשפכ במדבר טיבת בילקוט ממשוני על הכתוב הזה וכן בדברי המקובל ר"י ניקמליים ע"ב.

י"א.

2) לא זנח וגו' אשר ידעו מקדם, עי"ש למעלה מ' 29 בזה.

4) ומה ענה אותו דבר אלהים השארתי לו שבעת אלפים וגו', המפרשים פרשו בשבתתי לי בשמתי מוסס מעבור הבעל ומשפב אלא יפשטו ג', ולין הכוונה בשפל על בחירתם לך הכתירה ויזה נידיכם ויבחרו בגוב וכ' בשר תורם ויסייע לכם אלא חשו יפשבו. וכן מ"ש בפסוק 5 בחירת בחסד היינו בחירת לפי המעשים והזכיות על פולוס כ"ש חסד כ' שי שהיינו לנפש בבחירתם אל המעות פעל חסד פלוסים עליכם לעמור הענין כפי טוב ולהיות מן הגופים לחיי עולם. ועי"ש בחלק בדברי פולוס למעלה י' 13 לך תכינו לא נפשיכם לפלוסים וגו' וכן בפסוק 19 שם הכינו לא חיכיכם לעבודת הפלדה להקדש, ואז הבא ליפשר מסייעין לזהו (יוסף ליא ג') ובע"ש בביאור פילוסים ג' 13 בזה.

ודע כי בכתוב (מ"ש י"ח) הנוסח והשתחוי לבעלו לבעם פלשים וגו' ופרשו מפרשי היהודים לשובב על מ"ש שם בפסוק 17 כי חזקל ויהוה ופלישע ימיהו רבים עיבשל ולך בעבם פלשים יבשלו בלא יומנו. ופולוס בביאור הזה לימו נכון כי בלא בשלו הרבה יהר מאד בשבר גרשה במקלת. וע"ש פילוס פולוס בנוסח שאמר לחבר על מאמר פליהו ואוהר לגי לבדי וישבו כי בשתחי לי ז' פלשים וגו'.

7) אשר בקש ישראל לא השיג, פי' הזקה לפני הפלשים ופלבות הפלשים רק הנפחרים בהינו, והפחרים נשתם לבשם (כמ"ש לפי היומים על מבקל בשמינו בעיניכם לשיב י"ח ג', וע' בעזבונם) כי בעבור בשבו מזיהם ולבבם מן הבשורה וידחוק בבתי ידים, ע"ב נעבאו והיו בשתעות הלב מן הקריא שלא יוכלו להשמין כי נפך כי עליהם רוח תרדמה וגו' והבעהקה בחלבה לדעליעם הבמינו לבבם פי' בשבמינו מן הבשורה ודביב מן הנוצרים חומרים בהשתעות הלב נהיה ליהוה בכדי שהיבורה הבא לגוים כו' ופלוס לפי דברי פולוס להלן בפסוק 11 לא תבעע מן ע"ש בביאורנו. וכן בפסוק 20 להלן תכוהר בנקפו על תפר לא התמינו בהקריבו בנפבה, וכמ"ש גם פולוס (מעבשים י"ג 46) בחרי לבר מפשהם חומו ובנהם על עצמיכם שלא לזכות לחיי העולם לכן הנני פונים אל הגוים הרי בשתיות והשתם תלוי נפש ועוד בכתובים כדומה לזה וכן ביותן י"ב 39 תמר שלא יוכלו להשמין כי ה' בשמין לבבם וגו' חם היה בחיינו ולא

היה בעבור הגוים וכן בתלי י"ג 11 — 15 תמר בחדון בשם הוכי בהשמן הלב לף כי הוא בא רק לשלן בחוכחות מביא ישראל ונלחם שם בפסוק 12 כי הוא עוסק עליהם. ועם בנלחם מדברי פולוס בס"י ט' (ע"ש בביאורי בפסוק 22) כי תרמז שם בלון לבחול שלוחת על הקריא מדוע בשם פונן ומדיק לא העביר, ולא עמו ישראל מלם ברובם ויקבה לא לב בכיש ולך בחר יבוא בו, כי העולם שלו ולא לשבר יקבהו וכו', זה תמר פולוס רק שלא לשחול שלוחת על הקריא כי תבחרו שבחרם מלחמו ולא ידע תוכם עבשה, לפני בחקומות לחברים הודיע לנו בדבריו כי השם לבחירים זה ובשחרים הלב בא לשם בעבשם בגיל. ולדעתי גם דברי החדון בחתי י"א 25 כי השהבת לא פלוס מחבשים וגבוהים ונליהם לעולים, לכן אני כן היה הכלון לפניך ג"ב הבוהה בן שלון לבחול שלוחת ע"י כי כן לפנו ומי יחתר לו מה השפעה, ובחתר היה זה עובב מן הקריא בעבור שבחקו מחנו והשו ילחלם מלוח תבירם (שם כ"ו 9) ואבדה חבמת חבמיו ובינת נבוניו השתבר כחי"ם יבירה שם ס' כ"ב ובייחת ליש ע"א לחבו עבירה משחעתה לה לבו בל חדם בלחתר ובשתחם פי' הלכתי"ם בעבור בכתוב חסר פלוס עיב דרים ליה מלשון משחעים) אל תקבו ותשתחם פלוס ונשתחם ע"ב. והוא על דרך הנמלא בחסבר חבוה פ"ם מי"ח על לחיה עבירות שמעים בחדם הוא לון משפיקן בידו לעשות הטוכה ע"ב. יע' תוספות יו"ם שם. וכן בחב הרמבי"ם בהלבות תשובה ע"ב.

8) בכתוב נתן להם אלהים רוח תרדמה עינים לא לראות וגו', הוא מן הכתוב בישעיה כ"ט י' כי נסך עליכם ר' רוח תרדמה ויעצם לת עיניכם וגו'. כיוצא הכתוב הזה הוא מקביל בחכתוב הבריה בכ"ב ג' ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע עד היום הזה לך בהשך שם כי נתן ה' בקרבם רוח תרדמה ויעצם לת עיניהם היינו בישיו לבם שיהם ולא יראו לחזים ולא ישמעו (ע"ד הכתוב תהלים קט"ו ח' בחומם יהיו עושיהם ע"ב). ומזה הביא פולוס הכתוב לפי הכוונ (בדרכו תמיד) ולפי הקבלתו לכתוב החדוה הנ"ל עינים לא לראות ואזנים לא לשמוע עד היום הזה, והוא רק על דרך המליצ. ואולי הביא פולוס בני פסוקים הבאים בחחד להבליע מאמר אחד (בחחל בבא למעלה מ' 33 ע"ש בביאורנו) כי פולוס פירש הכתוב בתורה שם ולא נתן עד היום הזה כי עד היום ים לבם עיניהם שלא לראות ואזנים שלא ישמעו בהעתקה ליונתנ שם שלא כפי התלמוד ע"ז ובוצל בדבי"ם שם ע"ש.

9) ודוד הוא אומר וגו', פין הכוונה כי דוד נבא על ידי המבית לך הכוונה כי כן קבל דוד את הכתובים וכן קבה לדור המבית ויכול לחיות גם כי בעבור כי הפלוחים ביחנו ס' ס"ם בהלים (תבר שם הפסוק הזה) על ידות המבית בס"ם ביוהן י"ב 28, וכל כן ביאר פולוס זה על דור המבית.

11) ועתה אני אומר הנכשלו למען יפולו, למען הבין דברי פולוס בכתובים הבאים נרך לבאר ענין מחד והוא, כי פולוס בס' ס' מפסוק 6 ואילך ביאר כי לא בפל דבר פלוסי מבלא, לף כי עם ישראל בכוכב ולפי הקראו עם בפרו במבית וינצרו לבבה וגלחה לבחותה כי כי הבר בריתו עמהם ויהנם לרחות וגם יוסף להביאם ולפי זה דבר המלוסי סהבעים להחבות נפל מבלא לפי רחות עיניהם, על כל זה בחמת

לא נפל דברו מלמה כי לא כל מישראל ישראל הם וקן בני ההבטחה ובני התמונה נחשבים לזרע וכבית הם נחיה מיבעיה (הם פסוק 27 28) כי קן בחר יעקב יסוד על המבית, ודבר כי התקיים בבריד הזה, ועליו חומר הכתוב (לוקס י"ג 32) על מירת הבעבר הקטן כי לזה תביכם לחת לכם את הממלוכת ונכ מתחיי הגוים נעשו לזרע מחבתם כי אב המון גוים נתחך והוא אב לכל המתחיים ע"ש. וכן בסיפון זה מפסוק כי עד הנה דָּבָר בדרך הזה כי לא זאת אלהים את עתו בעבור כי נם בעת הזאת כחתה שארית ישראל המתחיים (פסוק 5) וכמו בימי אליהו שנשתרו רק שבעה אלפים בלא בריעי לבעל. והולם מפסיק זה והלאה רואים אנחנו דרך אחרת כיצד להוכיח כי לא נכשלו למען יפולו ויבא יום אחר כל ישראל יובא (בפסוק 25) ויוכיחנו בזיון שלהם בהתלה (23) ומפורש הוא מיום מן הנחיים וגו' כי חביבים הם למען האבות (28) ולא יתכן אלהים על מהנתו ועל קריאתו (29) הרי מפורש שם כי אחרת וקריאת אלהים לריכים להתקיים בכל המון ישראל ולא לך בבריד ובאחרית המתחיים. ואם כן ים בחיבה בדברי פולוס, ואחו יש לחשוכים הקדמיים להאמין כי עם ישראל נדחו מלא כ', והכתובים הבאים שבאו בשיכושים דחוקים מאד ויעקמו חיבתה בדברי פולוס, עד כי בימינו אלה החלו חכמי הנוצרים לחבין הנאמר בכתובים הבאים כי לא יגמר כי אם עתו ישראל בכללו ויבא יום אחר גם כל ישראל יבואו לתמונת התבית.

ובאמת בהבקשה בדקדוק בדברי פולוס נראה כי לקח לו לקח התעסק בהבנת הכ"י לא שני הדברים הגיל כי בריהם אחת, כי כאשר נגיע בהדמיון שהביא מן הכתוב בפליהו נראה כי בחלת לא בימי פליהו לא נשארו נשמעים לאלהים כ"א אליהו, ואולם אחרי כן בימי בית השני שבו בני ישראל אל ה' אלהיהם ונם בני הפוסרים הרחוקים שבו לה' ויהיו לעם טוב לפניו ואם כן דיו לבא מן הדין להיות פרוון בעצת הזאת בימי פולוס אף כי עתה אך בריד ונשארים ים אל לעתיד ימים יבאו ובני הפוסרים בעצמם יבואו אל ה' ואל דוד מלכם בבחרית הוטע בי ויהיה עם מחוקן (בקיר שם) לפי במבית (לוקס א' 17) כי מן הבחרית המתחיים בימי פולוס מדע ישראל לא נשאר שם וחכי בעולם בפני עצמו להקרא בשם עם ישראל כי נתערבו בין הגוים המתחיים ואיך יתקיים הכתוב בירמיהו ל"א ל"ה אם ימוטו החקים האלה מלפני נאם ה' גם זרע ישראל יבטלו מהיות גוי לפני כל הימים (ומאמנו כותבים לפניהו בחלה החשב עשרה כי הנבואה קיימת היא) ובפ פסוק ל"ו כי לא ימאס ה' בכל זרע ישראל על כל אשר עשו ע"ש. (והוא מאמר התלמוד לוקס י"ח 19 בזיכה בחי שם מנכבדים פוסה כיצד הפה יהיו בופטיכם כי הבנים יפוכו על תמונת המבית) ועל כן בא פולוס פה לברהות כי הדמיון על ימי אליהו למיון נמול הוא כי גם בעת הזאת יקריתו בני התופסים בחמה כי לעת עתה ים בחרית ובריד, כי ברריד ובחרית תאמיני ה' בחמת כפי לנוכו בחמתו לנדך לחיות בכל עת וחין בלי הפסק כמו בימי אליהו ובדורנו, וכן בכל דור ודור ים מחמינים מישראל אשר שם יהודים מופרים (יודעין קריסטען, פרוטעסטאנטען) יקרא עליהם. (והוא המאמר בישעיה ו' הנמן לב העם הזה וגו' ובמק כי אם האדמה ורבה העזובה בקבר וגו' כאלה וכאלון אשר בשלכת מצבה בם זרע קדש מצבתה). ויפיק יבאו מבני

עם ישראל כולו לפי מה שנקרא בם וגו' יבוא על תמונת התבית והוא יקויתו כל דברי הנביאים בלא נתקיימו עד הנה ויבואו על הדברים לתקופה כמ"ש בפרוש במעבי הבליחים ג' 21, ואת יהי' ה' לאחד ושמו לאחד, ועתה נשאר דברי פולוס לפי סדר הכתובים.

הנכשלו למען יפולו, פי' נפילה נמורה בלא יוסיפו לקום עוד, ואומר מלילה כי יקומו עוד, והכוונה על עם ישראל ככלל אבל לא הכוונה על בני הלוד בלו שהקומתו לנגד התבית ומתחיניו כי הם הלכו לאבדון בלי ספק. הלא פולוס מדבר פה מן כלל עם ישראל לדורות עולם כמו שדבר מן עם ישראל בפסוק ה' וכ' ואומר לף כי העם כללו אל יפול לנצח ונכשל לא יהיו לנמרי עד עולם כי עוד יקום לתמונה ומי בדורות הבאים. ובזה יתיבב לנו קושית נדלה על פולוס שאומר תנילה כי יקומו עוד מן הכתוב בישעיה ח' י"ד טיו (בשיכבו פולוס על התבית ודחו למעלה ה' 33 ט"ש) וכבלו כה רבים וגפלו ונשברו מעמע אמן לכם הקוה עוד כי אם יסופר על רבים מהקומתים לנגד התבית כנ"ל.

אך בפשעם באה הישועה לגוים לבען הקניאם, פי' לפי בעה שהתו בדברי בפליהו, כי אחר היה הלמון אחר כל בני ישראל יקבלו התבית בהלמוה ואחרי כן הגוים כי הישועה היא מן היהודים (יוחן ד' 22) ומהם יקבלו הגוים את התמונה (במ"ש ישעיה ס' קומי מודי כי בא אורך וגו' כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים וגו' והלכו גוים לאורך וגו' ועוד כתובים בדומה לזה וכמו אחר פעדום בעבעי הבליחים ג' 25 26 ע"כ) נתחבך והאחרונים נעשו הראשונים והראשונים יהיו האחרונים כמ"ש הלמון (לוקס י"ג 29 30). ולפן הכוונה כי רובי עבע ישראל לא בחה הישועה לגוים בלי חלילה שהלא כל הנביאים נבאו הנבואה על הגוים שיאמינו, לף הכוונה כי בעצמם בחה הישועה לגוים בהלמוה ובמ"ש פולוס בפעבי הבליחים ג' 46 אחרי אשר מעפהם וגו' הנגע פולוס אל הגוים וגו' וכן כ"ש בפולו שכתב כי ישראל הכשילו לבנם ולא קבלו הבטחה לבן דעו כי לגוים נשלחה הבשרה אלהים ובמה ישמעו ע"ש. וכל זה היתה למען הקיים בני ישראל לולי יפולו בעצמם ובקבו את דוד מלכם ובמ"ש אשר אקימה לא עם (בהביאו פולוס לפעלה י' 19 ב"ב) ודע בהפרבים יתחקו פה בחלה לף בהחלה לחחזיר בריתה לומר בלא נכשלו למען יפולו לף בעצמם יהיה הישועה לגוים והיתה שבשלו ובשבו בכלי שיבתו הגוים. ואם לא יוכל להיות אמת כי אלהים בדין היה בחן היהודים הבא הישועה לגוים לף בעבור שמאסו הם בשלחה בהלמוה בחשועה לגוים. גם הלא אומר בעצמו בישועה בחה לגוים בהלמוה לף למען קנאיתי בני ישראל ואם כן חין לומר בשכלו בכלי בהחשועה הבא לגוים, הלא יתכן עוד היה בלא ישראל ולא יתכן לפקיחם כמו שהקבה בנימוד מייער, גם חלה בפשעם מוכה על פשע ישראל ולא על מעשה ה' כמו שהעיר על זה בנימוד מייער ע"ש. והמעתיקים במשלם הוא שחות בפי היוונים ע"ש. ולדעתי המאמר לף בפשעם נתכן ביחד עם פסוק אחרי זה ומלא לף יסובב על כל בני בהוסים ומוכה ההנגדות למאמר הכשכלו למען יפלו, וכן בישור הכתוב מלילה כי לא נכשלו למען יפולו לף מדבקה תאמרו רוחים כי בפשעם יפלה סיבוסה לגוים ואם בפשעם עבי הפולם וגו' מוכח על

לחת כמה ובמה ואם כן לן לומר שכבלו למען יפלו לגמרי כי הלא מלאם הוא הכלה גדולה לכל העמים ולן ערוך לו כלל. ובביאור מייעד סירם בכתוב שלא יכשלו ליפול והנוים כאן במקומם לך שכשועה כאה לנוים למען הקימם והבן.

12) ואם פשעם עשר העולם וחסרונם עשר הגוים, מה שבשה כלשונו מן עולם לנוים הוא ע"ד המליצה. מלומם הוא הפך מן חסרון, ולא אמר הפך מן שבעם כי מלומם כולל הכל כרוחניות וגשמיות.

13) ואליכם (או כי אליכם) הגוים אני מדבר, פי' לא הדבריס שלמעלה כי מילוי ישראל יהיה לתועלת כל העולם והגוים, אני מדבר אליכם כפי שיהיו שלוח לגוים, וכוונתי בזה לכבד את עבודתי במה שאתם הם רבים מבני ישראל לא משיחם בעל ידי דברי אלה מקוה את ישראל והיינו לעוררם (בפליפערין) ולהשיח הם בלבבם לעבות עבודתם לכל העולם על ידיהם, ובזה תהיה עבודתי לכבוד בהגיד בני ישראל.

15) אספתם, פי' ביאספו לעמוים הרבים ולמלכותו, כמו לוקח י"ז 34 35, חיים מן המתים, הוא לשון על דרך המליצה. והיינו אשר גדול לכל העמים כעמוים הרוחניים.

16) ואם התרומה קדש, נתבאר בחזון יחזק פי' ז' שהכוונה על היהודים המתעוררים ביהיו במספר מלא ומלבעה חלק והוא התרומה של ישראל לאחד מחמשים ואם יהיה המספר הזה והתרומה קדש לא גם העשה קדש ונבא עמ הגאולה ע"ם בתוכך.

ואם השרש קדש, פי' אבל אם ישראל החטא והכיליהם, וכן בכתוב זרע קדש מצפנה (ישעיה י' 13).

17) ואתה זית היער הרכבת בתוכם, כגיל לפי היוצא, שיסוכב על כלל העניש, וכן פי' ווים בניאור האותם למייער. ובאמת לפי המתבאר למעלה בפסוק 11 בפסוקו לא בלו הגוים במקום ישראל, וכמו שאומר גם להלך בפסוק 19 20, ע"כ.

19) ובי תאמר הלא נקפו הענפים למען ארכב אני, הוא המתאות הגוים בעמוד שהם ידעו שכבלו בני ישראל ונקפני, כדי שיבאו הם במקומם, ובבר דחה זה פולוס למעלה וכן להלן בפסוק 20.

20) כן הדבר, המה נקפו על אשר לא האמינו, הוא מודה להם שכן היה המעשה בני ישראל נקפו והגוים באו לכוחם, אך לא כדמיונם שבני ישראל נקפו למען המה יבאו שבכלו למען יבאו הגוים, כי אם המה נקפו על אשר לא האמינו ולזה הוא קיים ע"י התאוה, אבל לא שבאת במקומה ואתם תחזיק. כי גם המה אם לא יעמדו במריס יכבו (23). ולפ שנאמר למעלה כי נעשה לכם וכי נפל עליכם רוח הבדמה וגו' גם זה לא לעולם ועד כי אם עד יבוא מלוא הגוים (25) גם העתידות לא בעבור פעשם כתי' למעלה בפסוק 7 ופסוק 11. וכל מאמר הגוים שנקפו מקלת העשים למען יבאו המה הוא דבר בחין לו כאר כי לף אם המה לא יקפו יש מקום בגפן לו גזית גם בעתם והבוונה בהתגוררם על הקציף כיהם שלא יקפו בני ישראל לף הגוים יספתו עליהם וכמ"ש ישעיה י"ד כי ירחם ה' את יעקב וכמר

עוד בישראל והניחם על אדמתם ולוה הגר עליהם ונפחתו על בית יעקב, וכן ג' 8 נאם ה' מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו וכדומה.

25) שישראל בא לידי חסטום הלב למקצתו, פי' כי לא כל ישראל העם כולו הוכה בחסטום הלב, לף רבים מן הפרובים עודי הפולה והכהנים מ', כמ"ש יוחנן י' 39 וי"ב 42 ע"ש, (עמ"ש למעלה בפסוק 7) ובעם ישראל ימצאו מחזיקים לחתיהם מנהיגים עוריס, כמ"ש הלחון, וכן יבעיה נ' 12 עמי מלאיך מתעים וגו'.

עד כי יבנם מלוא הגוים, פי' למלכות ה' ומשיחו, כי נגזר על ישראל בפעשם כמ"ש הלחון בפרובוסים יהיו לחתונים. ועניו מלוא הגוים (וכן ביומיה πλήρωμα הטיטו ע"ד הכיהוד ניבעיה ל"ח 4 מלוא רועים בפרובוסם הטון רב (תיינ מחסת תייטע שילע) וכמ"ש נ"ב בחזון יוחנן פי' ז' לאבר מישראל לא היו רק קמ"ד אלף לבל מן הגוים היו הטון רב בחזון ד' לאבר לא יוכל איש למנותו (פסוק 9 שם). וזה הטון רב בכר היה ביתי תולדן בית בכני ובית זמן הגאולה לישראל בעם ולהבעים מדם לחתי החוקבן כמ"ש יוחנן שם בפי' י"ח ופי' י"ג פסוק 5 ע"ש וע"ב בכליהים וכן פולוס מבו לא בניאת פעם בעת בחבואר בדבריו בכמה מקומות, ויפ לאמר בקיאול מייעד בניאת הלחון פעם בעת בחבואר בדבריו בכמה מקומות, ויפ לאמר בקיאול מייעד ליוחנן כי דברי הלחון (לוקח כ"ח 24) עד לאבר ימלאו בעוה הגוים ניב לזמן הגיל, ע"ש.

26) וכן כל ישראל יושע ככתוב, כגיל לפי היוצא כי מלה οὕτως הפובב על מלת καθὼς ע"ש.

ככתוב ובא לציון גואל וישיב פשע מיעקב, כן הוא בהבנוס הבעתים וכן הוא בהבנוס יוחנן ולאהבת מלודיו דבית יעקב (כי לפעשם היה בחקום ולפני בלפניהו מלה ולביב וכבן), וכוונה פולוס בה כי מיעקב מבחע מכל יעקב. ולבבין דברי פולוס בה, לרך לבאר יסוד גדול מיסודי הבריס החדשה, כי אבו רולוס בדברי הלחון (מחי כ"ד 30) לא יבאה הוא בן האדם בחמים ופפדו כל חבפהות בלבן וכן בחזון יוחנן פ' 7 הבה הוא בא עם העבים ולאהה תוהו כל עין גם המה לאבר דקדוהו ופפדו עליו כל מפפחות הלחן וכמו בזה על הכתוב בזכריה י"ב 10 — 12 ובפקתי על בית דוד ועל יושב ירושלים רוח חן ותחנונים (היינו ביכילו לה מפיחם ומחחום בלב יסוד מבם) והביטו אלי לה לאבר דקדו ופפדו עליו כחפפד על היחיד והמר עליו כחמר על הבכור וגו' ופפדה הלחן מפפחות מפפחות וגו', והבוונה פיהוו דיחחמו על מבפיחם ופפדו עליו והמר נפפד עליו על בעבו בו עניש כלילה יבבת פם בפ' י"ג ביום ההוא יהי' מקור נפתח וגו' ויפ שכבו בחלוד סוכה ג"ב ל' על המבית בן יוסף שבהרג והוא יהוה בן יוסף מבלחת לאבר דקדו. ולפי זה הבוכח ישראל כולו בהור עם ישראל יהיה בהאגלוח המבית פעם בעית ואות ביחהו יהלה בעתים, ואז יפתח מקור מי החטאת ע"י המבית פיהיב פעב מכל יעקב*). והוא מאחר שולום

*) לף ביאת המבית פעם שנית מלוי בפשובת רבים מישראל מקודם לפשפר קמ"ד אלף ופס המרומה קדש (פסוק 16) גם הפעה לריכה להיות קדש, ויחבלה בחפנית רבית פעם מיעקב כולו וכמ"ש בחזון יוחנן פי' ז', ועיש שלכן לא בחקיים הזון יוחנן עד בחחום הפני והבלחה (שם י' 12)

פה ככהיג ובא לציין נוסף ויציב פעם מיעקב, כי קכהוד הזה יסובב על ביאת המשיח פעם בנים, כי מדבר שם מקודם מן זר המשיח (מנחיקיספס) ביצעיה פי׳ נ״ם 19 כי יבא בוהב לך רום ה׳ נוספה בו ועי״ז תמר ובא לציון גואל וגו׳.

27) ואני זאת בריתי אותם בהסירי חטאתם, כלומר בהסתקה כלתשובה, כי פולום יכוין על הכתוב שם מהרי זה ומני זאת בריתי מוהם לתר ה׳, ופי׳ פולום שמלוה ומני זאת בריתי יסובבו למעלה ביציב פעם מיעקב, ודבריו בהסירי חטאתם הוא ביאור להדרי המקרא כדרכו בכל מקום. וכן פירש הרד״ק וזה לשונו, ומני מבטיח להוסם בזאת לפי שתמר ולבתי סבא ביעקב שיהיו נקייב מכל סבא תמר כי זאת ההיה בריתי להוסם וכמ״ש ירמיה ובלתי וגו׳ בריתי תדשה וגו׳ כי אסלח לעונם ולחטאתם לא אזכר עוד. וזה שתמר עוד לוחי אתר עליך רוח מסורה שתהן בתוככם שלא תחטאו עוד ודברי אתר כמו כפיך לא יסובו וגו׳ וכמ״ש יחזקאל (י״ח כ״ו) ושת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי אתי אתר בחקי תלכו עד כאן לשון הרד״ק.

28) הן בדבר הבשורה אויבים הם בגללכם, אין סיבוסו שלוחים הם למען הבא ישועה לכם, כי בכר נדחה זו הדעה למעלה בפסוק 11 ובפסוק 20, אך כוונו כי היהודים בהלוחם שהבשורה מתבשרת בגויס נחשלתו קצתה וינדפו ונעשו לוחים לפי ולמבזיתו וכמשופר במעשי השלוחים פי׳ י״ג (מ״ם בניתור י״ 29)

31) למען יוחנו גם הם עתה הנינתכם, כי בתתר הנן תלוחים תחכם שהייתם ממרים את פי תלוחים (פסוק 30) מדוע לא יתן בני ישראל בהם מתמיס תלוחים וכל כשלוחם במשיח הוא בעבור קנחתם לתלוחים שלא בדעת (למעלה י׳ 2) ועיי כתבר לא יעמדו במרים גם הם יותנו (23).

32) כי האלהים הסגיר את כלם למרי וגו׳, ולא שבטשוטו כלב את ע״י שבעם כמבואר למעלה בפסוק 7 לך יהוה כי הקנ״ת עשתם עלמו גם עם החטא לתשוחו למען ירחם תסדו ביתר שתה ופי׳ למעלה ג׳ 4 שזה.

25) או מי הקדים אותו בדבר וישלם לו, לפי היוצים מי הקדים לתת לו, שהנושם השבעים נמלא זה ביציעה תתר הכתוב הכ״ל מי הבן לת רוח ה׳ ותים עלמו יודיענו או מי הקדים לתת לו והכל נמכך בעניו תכמה תלוחים. ופולום מלא שכתוב זאת כי לך בחסד ה׳ יקדק התדם. וכ״ה בתהלים ס״ג ולך ה׳ החסד כי אתה תשלם וגו׳.

36) ואליו הכל וגו׳, פי׳ תלוי המה משועבדים לעבדו, כן הוא במשלים. ועי׳ מ״ם בכיאור עברים י״ג 3, ולפי זה יש לפרש פה כוונ שתהיה לפי היוצים ע״ם והבין.

כי לא היה תפקיד הזה בשלימות ותיב הוא על הכללים ותלבי התנועה של היהודים בישראל לעתיד אתר להקים בישראל כוכיות יהודים משיחים אתר השראלישמען לא יתעבדו בגויס עוד לך לכתר ישבתו וכגויס לא יתחשבו, כמו בימי קדם, והשם יהיו השרושה בישראל. וכל זה לא יהיה לך בימי קיום התורה במ״ם כמאמר תזל בתן פיר בתורה.

יב.

1) הנני מעורר אתכם (כלשל כמו לעלן ט״ו 30) אהי ברחמי אלהים, פי׳ ע״י תמציב מני לתכם בתלוחים (בסימן הקודם) מני מעיכר לתכם לבר הבימו לת נויהיכם קבלן וגו׳ בבדי בימול עליכם תסד התלוחים. ולבן לתמר ביוציה גלה.

6) אם נבואה תהי במדת האמונה, יש פרשו בהנבואה פה הכוונה כמו לי קהנמים י״ד וכמו בלבן תבדי הדוכם ומוכיח לעם ולתמר שלא יוכיח וידרוש יותר מכפי מדבנתו בעלמו ולינו נכון בעיני שהיה לו לומר זה בפסוק 8 במבבר מן מוביח. פי׳ נראה לי לפרשו בפי הוילתוהו שלתשובה (פרשעגיע) שלא השדם מהנאה למעלה מן הראוי ומדמה להתנגח עד למעלה מכפי מדבנת תמוכתו בת לילדי נבונה שלא מכוח העמלה כילדוי.

7) ואם שמוש לאיש יעסק בשמושו וגו׳, פי׳ שלל יהעבד בשרוח לתלוים כי לים לים בעלתו לפניו ולל יבבה עלמו.

11) והיו עבדים לשעה, לנוסת השני הוא ע״ד מלתר ההלמוד כל הדוסק בשעה השעה דוחקתו (בכלות ס״ד ע״ב).

19) אל הנקמו נקמתכם (כלשל) ידידים כ״א הנו מקום לחרון אף כי כתוב לי נקם ושלם אמר ה׳, (דבריס ל״ב ה׳). ביוציה שלתר פה ופני לשלם וכן התרגם תונקלוס וכוא לפי הכוונה עי לשני שם. גם מלוה תמר ה׳ ליתה בנוסתתינו. ותולי פולום בעלמו הוסיף התלוה התלה לתזוקת כי הוא שלתר ה׳. ופי׳ תנו מקום וחרון אף היינו להת מקום לחרון השי״ת שכוא יעקום לת נקמתינו כפ״ם לי נקם ושלם. ולכאורה שיתר פולום לת לפוד בתהלים כתיי ה׳ 44 בדכו לת מקלישכ הסיגו לשונאיכם והתללו בעד מבלישכם ודודשיכם (לפוכתם). וגם שתתר דבריו בעלמו בפסוק 14 בדכו לת רודשיכם ברכו ולל תקללו ואף לפי זה יתכן המשתין שבר כי יעקום מלויביו ויתן מקום לו, ועוד קשה שבבר שתר פולום בפסוק 17 לל תשלמו לאיש רעה תחת רעה (וכ״ש במשלי כ׳ כ״ב) ולתה בכל דבריו ותשבו לל תעקמו וגו׳. ולדעתי יסובב שם על מלתרו בפסוק 18 אם תוכלו כל שבר יעלה יהכם היו בשלום עם כל אדם והכוונה לף עם עובדי התלילים ובוגלים לת ה׳ וע״כ תמר אם תוכלו. ועל זה תמר ניב לל הנקמו, כי לפי המבואר בביאור עתי שם לל סיתה כוונת הפתון על עובדי ה׳ ושוכריו שעליכם שתר דוד הלא מבגלך ה׳ לתבוא ובתקוממך תתקוממם תכלית שנאה עגלתים וגו׳ (תהלים קל״ט). ולף על פי כן בְּצָרָה פולום שלא לעקום מסס בעלמו רק לסמוך על ה׳ במ״ם לי נקם ושלם ביסובב שם על עובדי התלילים כמ״ש שם כי ידין ה׳ עמו וגו׳ ועל עובדי תלילים שהרשו והקיקו ליטראל ים כמה תפלות בתהלים שפוך תמתך על הגויס וגו׳ וכדומה וכן תשר פולום בהשבונה לקוליגיתים פ׳ 13 ותשר בחון תלהים ישפטם פ״ם. וכן במלת בחון יוחנן ו׳ 10 עד מפי וגו׳ לל תשוב ולל הקום וגו׳. ומה שבשלל החדון וכן שפשתים על שכולנים תשר כי יעמול להם ולל יעקום מסס עבור זה לל סיו עובדי הסס רק שעשו

מקנחתם על ה' כלא דעת (למעלה י' 2) וקדובי הנוצרים התבלבו ב"כ בעד הגויים כן כי היו מבני עמם ולחמו עליהם.

20) **אם רעב שונאך וגו' כי גחלים אתה חתה על ראשו,** (כ"ה במשלי כ"ה 21) הכי זו מובא משורצת בנקמה כי יסובב על הגויים עובדי האלילים לתכ הניקו לעם ה' כמבואר בפסוק 19 ע"ש.

21) **בבוש אתה את הרע בטוב,** ועל דרך זה במשנה אמות פ"ד לחיה נגזר הכובש לה יכלו וכו'.

יג.

9) **כי מצות לא תנאף לא תרצח וגו',** פולוס הקדיש לה מנלף לגלה מכלח וכן במרקוס י' 19 ולוקס י"ח 20 (וע' בתנרת יעקב ב' 11) וכמ"ש מאור עיניים להחדומי פ"ד הביא בשם פולון האלכסנדרי גם כן שכן היה נוסחו ומולם במתי י"ט 18 הקדיש לה הכלח לגלה הנלף בנוסח שלנו הטעכי.

כלן הנה בכלל המאמר הזה ואהבת לרעך כמוך, ועל דרך זה בשבת ל"ח ע' אמר הלל לגר אחד שכשם ממנו ללמדהו התורה על דבר אחת והשיב לו מה דעלך סני לחבריך לה העציד זו היא כל התורה כלה ואידך פירושא הוא זיל גמור ופרש"י כלשון הבבי כגון גזילה גניבה נלוף ורוב המצות. ובעל היוסיפין בספרו עד תפילין כיתב כי כל המצות התומות ומעברות לקב שכחת ושלה והחזקת מכשול בשמת בתו את העניים הכל כלול בזה וכדומה הרבה. ועמ"ש בהעתרותי לפ' יתוב ויהלל בהשתקתו העברים.

10) **האהבה לא תרע לרע וגו',** פי' זה דבריו בפסוק 8 התומה את תניהו קיים את התורה שלין הכוונה ח"ו שבזה יגלח ידי חובתו ואין צריך לקיים עוד, ע"כ פירש האהבה לה תרע לרע וממילא כשים לו תהבה תתקיים לה יעבר עוד להרע לו. ומדרכה יחתון בכל כמו להטיב לו. וע"כ התהבה קיום התורה כלה.

11) **כי ישועתנו קרובה עתה מהיום אשר באנו להאמין,** דבריו שם יובנו לפי מה שכתבתי למעלה בביאורי (י"ח 25) על פסוק עד כי יכנס מלוא הגויים ע"ש.

יד.

2) **יש מאמין וגו',** יש מפרשים דברי הפיסון הזה על היהודים שהיו הרבה נקבלת רומי כמו שכתבה להלן פ' ט"ו, ולכן לה יפה לקראתם בחשם פסיכה כמו לקראת הנלוים בחשלם לכמור בחורה ע"י היסוד מנחמלר לנו בפעמי הפליתים פ' ט"ו. ומולם נשלל על הפיכום הזה: פ' מדוע בחלם לה יחכל בק יקק זה חינו נפי חורה

היהודים? גם בתנרת הזהר מכתבה לגויה כמתמרו מפורש למעלה י"ח 13 מליכם הגויה מני מדבר וכן בפ' ט"ו 15 16 ע"ש. ועל כן פירשו דבים שבו לה מליכם רבים מן הגויה אבר לה תכלו דבר מן החי ולה שהו יין (וכמפורר על יעקב לחי ולחין ומתי ופפרום) כי היו כתבלים על מות האדון בתיגנו בשלם הזה. וכמ"ש בהדון (מתי ט' 15) הבה ימים בחים ולקח מהם החתן ולה יצומו. גם בפסוק 5 ים מבדיל בין יום ליום וגו' השומר לת היום וגו' פרשו שלין הכוונה על שמירה שבת והגיה ליהודים. (גם גרחה מכל הפיומן ובפרט בפסוק 17 20 שמדבר שם רק על תכילה ושתיה) רק שהיו מליכים רבים (וכן עד עתה תכל מליכי הקתולוקים) שלה תכלו בבר ביום שבי וים להם זמנים בחיים תוכלים רק ירק לו תלב כיתוש וחכו הכוונה השומר לת היום שלה לתכול בו כל דבר (ובפרט בדקדוק לפי היונית שכך תול ופצוע) וכן בפסוק 20 ידעתי כי ליו דבר טמא וגו' (בדקדוק לפי היונית דבך תול ופצוע) וכל בפסוק 14 הכל פהול הוא וגו' משמע שהשומר שם בחים תוכלים על שלחנו טהול בעיניהם ולה מחמת תבלות וכדומה. ולדעתי נראה כי פולוס דבר שם בדרך כלל על מחבוות רבות ומתר בפסוק ו' בלה לדון לת המחבוה והשם בפסוק 2 מתי הקנוות שתר תכל כל דבר ותתר רק ירק. ובזיהם ים כתה ממוצים על דרך מבל שהיו תבשים שהיו מהבים לתכול בבר שמחלים מן הטין או שמכר במקולין תולי ח"ו הוא מזבחי תלילים, וכן זה בין תולי הוא יין נסך. ועל תבשים כתלה תומר בפסוק 14 ידעתי כי ליו דבר טמא וגו', וכן בפסוק 20 21 דבריו שתה כתו בכחבוה לקורינתים ח' 4 — 13. י' 19 — 31 בדבקו שם תורות זנחי התלילים. ולה כיון פולוס שם להבחים שהוא תורם כ' שתהרה לבחי יבראל תיזה בעלי חיים לתכול ותתרה בפיהם בחים שבחים שם לכם (ויקרא י"ל, דבריס י"ד), לך כוונתו היתה לדחות דברי תבחי יבראל תבר יעשו ויחשבו כי ים בחמת תומתה בעלי חיים התלה (ובפרט התקולים תבר יתתו כי יבשהיהם הן מבלתה קלישות בשמחות), ותת זה דוחה פולוס בחתרו בפסוק 14 ידעתי כי ליו דבר טמא בפני עצמו, לך החולה בעבור שתשתה תותם לבחי יבראל בתילה התמר טמחים הם לכם בתילה הם טהוריה, ולכן תתר בפסוק 20 הן הכל טהור העולם שמותרים הם לתם בתילה הם טהוריה, ולכן תתר בפסוק 20 הן הכל טהור כי מדבר הוא לגויה וכמ"ש (י"ל 13) ומליכם הגויה תני מדבר. ועל דרך זה הטם דבריו בעין העלה והמילה בראשונה לקורינתים ז' 19 כמ"ש שם בביאורי ע"ש.

טו.

3) **בכתוב חרפת חורפיך נפלו עלי,** בתהלים פ"ט ע' שהפיומן הזה פרשוהו על המשיח וכמ"ש ביותן י"ט 28 ע"ש.

9) **בכתוב על כן אודך בגויים וגו',** לף ביסיכ שם על דוד מולם דוד

Von J. Lichtenstein's Kommentar zum Neuen Testament

ist bisher erschienen:

1. Kommentar zu Matthäus, Leipzig 1891.
   56 S. Preis **60 Pf.**
2. Kommentar zu Markus und Lukas, Leipzig 1896.
   46 S. Preis **40 Pf.**
3. Kommentar zu Johannes, Leipzig 1897.
   40 S. Preis **40 Pf.**
4. Kommentar zu Apostelgeschichte, Leipzig 1898.
   48 S. Preis **40 Pf.**
5. Kommentar zu Römerbrief, Leipzig 1898.
   40 S. Preis **40 Pf.**

Zu haben durch das Bureau des Ev. luth. Centralvereins
Leipzig, Markt 2 III.

Das hebräische Neue Testament von **Franz Delitzsch,** in Aufl. 11 von **G. Dalman** herausgegeben, ist zu Mk. 1 zu haben ebendaselbst und in den Depôts der Britischen und Ausländ. Bibelgesellschaft zu London, Berlin, Wien, Prag, Lemberg, Budapest, St. Petersburg, Odessa.

ביאור לספרי הברית החדשה

אגרות פולם

אל הקורינתים א׳ וב׳, אל הגלטיים, אל האפסים, אל הפיליפיים ואל הקולסים.

חבר מאת הר

י. ליכטענשטיין

ויצא לאור

ע״י הפראפעסאר נ. דאלמאן.

ליפציג

ישיבת וכרון דעליטש.

בשנת תרס״א לפ״ק.

KOMMENTAR ZUM NEUEN TESTAMENT

von

J. LICHTENSTEIN.

Briefe an die Korinther, Galater, Epheser, Philipper, Kolosser.

LEIPZIG
INSTITUTUM DELITZSCHIANUM
1901.

בפסוק 15 מי שהוא שלם כמו כן גם הוא יחשוב כלנו. ואף כי לפי התמונה נכח כולנו לחיות החיים המתים על כל זה בקוד שלא נפול חס ושלום מן התמונה. ואם הבאב הלא גם הכשפים יקומו לחיים לדעתן עולם. היאוב הוא כי כוחם פולום להביע את החיים המתים בל הנדיקים לחיי עולם כמו שחמר מפרש שכר הנמחון ותולי הכוונה בל התקומה בפעם הראשונה שמ"ם בניאור מ' קוריניתים פ"ו 23. וידע פולום כי יש יתלונו עליו (ובאמת מפלבי הטוגים נדחקו בזה מאד) לאמר כי מי שהוא בחיים אינך להיות לנו נכון בעוד שיבא למלכות השלוחים ולמחיה המתים ואינו כמו היהודי בחורת המעשים שלו. על זה יסיב פולום (פסוק 15) ואם חשבו מחשבה אחרת גם זאת יגלה לכם השלוחים היינו שהוא רוצה להתוכח עמהם תודות זה אך יעמוד העניין על כי שהוא יוכיח תוכח דעה ברות קדמו, כי בעניין זה אין העיקר בדה ובל אחד יכול לחשוב כרצונו, רק שהשלבה בשבר הנעלו עדיים לשחמין בחיים ולעשות היבר בעיניו היהוע לנו. דומה לשחמר כזה מ' קוריניתים י"ח 16 ש"ב.

20) ומשם בחכים אנחנו וגו', היינו ביבת אין הכחים לנו עלי אבן בידוע

ד.

3) ואתה חברי הנצמד לי באמת וגו' כן פירשו המפרשים עלהשיעתם שביעית פה, ומי הוא החבר הזה לא נודע כעת, אך לפי הנראה הוא היה ידוע אל הנבי קהלת הפיליפים. ויש כהנו כי שם הלחים סיעתם היה.

5) קרוב הוא האדון פי' קרוב לבא לנו כמו בחתי ר' 2 וכדומה והכוונה על בילת החבים בפעם אחת (מייער). ועיש בניאור רומיים י"ח 25 בזה.

אל הקולסים.

א.

7) בעדכם פי' לטובתכם. ויש נוהים בעדנו ופירושו בחקומתו.

15) שהוא צלם האלהים הנעלם, כ"א, אין לפרשו על היותו בפשר כי אין לטמוך לזה וכוכר כל נברא כי בו נברא וגו' וגם החפרשים על אחרי עלומו לטמוס בגוף רוחני וכגוף הזה הוא גלוי לעבדלים והוא צלם אלהים הנעלם אינו נכון בעבוד בסתיכה הכ"ל וכן לעברים מ' 3 אמר גם כן וצלם עצמותו ומומר שם אחר זה שעכשו עהרם חפחיתו ויסב לימין הגדלה במרומים ש"ב. אך העיקר כדעת הכנסיה וכיון נחלת לעיני הקבלחים (עמ"ם בפסוק 17), כי המלטים מלד עלמו חבוי ומסתן אך בגילוי לפי פלוף הלחנחם, ועל כן קלחוהו בעלי המדבש אור לבושו של הקב"ה (וע' פרלים בער ר' בעניין שכחר שהוא לבוש של המחציל לעולם לדעת בעלי הירוין שם ש"ם) יען שהלחם בער ר' בעליאל של הקיסר כמו שחזר השמש בא לבחר מלוחת בן הבכירה ליח ש"ת שכחב כי בעליאל של הקיסר כמו שחזר השמש בא לבחר מלוחת בן הבכירה בכל בחי בכחיות כו' ש"ם, הרי שהמה הבכירה לשוב השמש. ובכל סדר הסליחות ליהודים נחלת לבם יחוד קוב"ה ושכינתיה כו'. וכמדבש מבלי בפיהו נחלת מחבר לחברה שכינה לפני הקב"ה כו' והביחו הרמב"ן בחנכתו מלכן יהבחל ש"ב.

ובבור בל נברא ט' מ"ם במזון יוחנן ר' 14 בזה.

17) והכל קים בו, הוא על דרך שחלת בכלחבות בפר פ"ח הקב"ה מקומו של עולם ואין העולם מקומו. ואם בלחתו בברכות י' ש"ת חס הבחתה מחלחה חת כל הנוף חף הקב"ה ממלא העולם כולו ואם הוא ממלא בחו בחתה חס בן העולם מקומו זהו מלד התנועה בחלק מחולו לכל היקום (זימפתעטן גאנצעם) חבל מלד עלמו הוא עוד בבחינת סובב כל עלמין ומקומו של עולם. ובכך ביחכו המקובלים כי מלח הקב"ה יחמר ר"ב על הבכינה כיחוב. ועמ"ם למעלה בניאור חפסיים ר' 6 בזה והחילוק הוא בין הלחנחם ובין המלטים חלב הנעלם כי הלב הנעלם אינו בייך לעולמות כלל והוא הם ומחבת עליהם חבל הבן הוא דבר כי (לחנחם) הוא מקומו של עולם וסובב חומו והכל קים בו ויש להם הקיום ממנו בן בדרך סיבב ומקף בחחיקם בכחו מרחוק ובן בדרך פנימי ומילוי בחחלח חוהם בהחלוחיו כ"ל והקב"ה מחלח כל עלמין כדבלי החוכר. אך דבלי שילום שם ובכל קים בו מדבר רק מן היות בסובב שהוא מלד עלמו מקומו של עולם כ"ל ודבלי המקובלים בהבחר בחוכך.

19) כי כן‌היה הרצון לשבן בו את כל המלוא, ים פירשו מלח העולם כל העולם בעבור מובן ממילא. לשבן בו פי' בחבית. חח כל המלוח, ים פירשו מלח העולם כל העולם בעבור

כתמר בפסוק 17 והכל קיים בו והוא פעמים כי יש חילוק בין לשון קיום בו ובין לשון לבשן בו (וכן ביונית פ"ב) כי השלום קיים בו ומיושב בו, כי סוכן הוא בפיוסים הדבר. והשבון בפיושבו כמו לסלן ב' 9 כי בו שוכן כל מלא האלוהות, לך אין הכוונה מלא האלוהים על כתב בעצמו על דרך הנאמר ביוחנן י"ד 10 כי אחי רשובן בקרבי (ע' מ"ם בביאורי שם בזה) כי אין זה מן הסוך למושלת ביתי העולם ואיך יתמה על זה בפסוק 20 ולהלות על עצמו אלא הכל על ידו, כי אם האלוהים הלב הוא מוך ממנו ואינו בו יכול גם כן להלות העולם על עצמו ע"י האמיה כן האלוהים לך בהאמת הכוונה שם על האמור בהאמת היא דבר כי הלמעלה, ויולה כי יתוסבר על כי הנאמר למעלה שאמר בהמשך הכתובים פסוק 14 אבר בו יש לו עדיין שליחה החעלות בהוא גלם האלוהים (בניגל לפי הינומה) והכוונה לחת מעם על שליחת האמתים בהאבר הוא גלם האלוהים וגו' ומפרש שם בהוך כי כן היה הרצון יתן הקביה לשכן בו לת כל האלוה פי' מלא האלוהות על העולם שה בהמלא העולם כולו היתה יוקף כל האלוהות והכוונות הרוחניים שבעולם, כי דבר כי הוא קונן כל הכחות היוקרים יהאלוהים להמיו העולמות, והכוונה הדר הוא לפלון האלכסנדרוני בספרו מן האלוהות פ"ד 674 וכן דעת המקובלים, (וכן מ"ם להלן ב' 9 מלוא האלוהות היתה האלוהות האמלא על עלמן ופ"ב דקדק ואמר האלוהות θεότητος וגלא האלוהים) בכדי לרמוז על עניני (אל הקב"ה בהאב שהוא מוך לאמתים) לא הכל על ידו. כי הכח האמיתי לאמיה רחמו לא כל העולם מעולם ועד עולם הוא בעצור שהוא הכל והוא מלוא הכל ועל כן כתו גדול ועצום. וכמ"ש כפ' למודי הנביאים מאמר יהוה האמיתי פ"ה.

20) בעשותו שלום בדם צלובו, יש מפרשים לפון הפיוסים בין בעלי ריב ומחלוקת אלא הכוונה שם מנוחה מעצמן וכנו הפה כתו למעלה יחיקאל 19 21 ע"ב. ויותר נכון לפרש על השלום עם האלוהים על דרך שאמר נביחים פ' כ' ס"ה. ומי דכיון לאפסים ב' 13—17 שלפי כי השלום הוא בין בני האם לאלוהים וכן בין יכהגל לאומות מ"ב. והכוונה שם שהקביה שלח הביא שלום בעולם בדם צלובו של המשיח ומה שכתב ואמר על ידו הוא לחזק הדבר כי רק על ידו יוכל לאדם ביקי שלום כזה לאבר בלבן וכאמיס בעבור שהוא הכל בכל. הלן אשר בארץ והלן שבשמים, כי סלילי להקב"ה שה הכל והשלום לשכל כולל גם גרא האמיס כי גם בהם יש חוטאים רבים וכבים גלו מקדושתן בין השלוים כמו שיתבו כל המלכתים הוכלו בביאור מ' קוריטים ו' 3 ע"ש. ועפ"ש בהגרא יהודה כאן, יען בביאור מ' סכולס ג' 19 ע"ש והוא מאמר סתול גם כן למעלה כל החפציים פ' 10 שיקבל מן הכל שהם המשיח הן מה שבשמים והן מה שבארץ. ומ"ש בהגרא כל העבריים ב' 16 כי לא במלאכים המשיח וגו' פי' שלא בא לעולם בעבור המלוכים לך בעבור זרע לברהם ובמאמר הלזון (מתי מ"ו 24) לא שלחתי אלא לבקן הלוכות של בית ישראל (וע"ב דקדק לומר זרע לברהם כמו לוקס י"ג 16 בת לברהם) אבל בהאמת פ"י כי ישראל גם כנוים וגם כל המלוכים וכל הנבילה יובאו (פיוטיגלאוב) והבן. וכן לומר סתול (מעשים י"ג 26) לכנים אתים כי מבשתה הבשתם ויי לכם שלום

וגו' ובפסוק 46 שם שאמרי כן שלך אל הגוים וכן בפוף מעבי הסלוחים. ועפ"ם בביאור מעשים י"ח 6 בזה.

22) בגוף בשרו, פי' בגוף הבשרי שלו והכוונה סובב על פתי המלוה, וזכרכב כן במקרא.

24) בענויי אשר אני סובל למענכם ואשלא בבשרי את החסר ביסורי המשיח בעד גופו היא העדה. לין הכוונה חיו כי מסר עוד ביסורי המשיח למושלת בפנת מעט העולם עד שאפשר עוד בלבות הסלוחים והקדושים, כי ככר האר פעמים (מעשי הסלוחים ד' 12) ולין טיפוסה בהאר ולין מהם הכתים שם האר הנקן לבני אדם האבר בו וגבש, וכן אמר אל העברים י' 14 כי הוא בקבן האר אחד הכלים לנפח אל המקדשים וכן בפוף פי' מ' שם ובמקומות רבים, לך הכוונה שם לעיין מיוחד לפי הענין המיוחד הוא העוסק הכל הכוונה ומפיומה, כי לף כי בהאמת בעיין זה גם כן הוא המשיח הוא מעלה כפי מעלה כתו ומחזק לפ הכל וכמ"ש פולוס בעלמו בפסוק 29 לגי עתל ולאמר כפי מעלה כתו השובל כי בבכורה וכן במקומות הרבה (לפפסיים פ' 19. ג' 16 וכדומה). וכן פעמים בעניו הוא הכר לאומה לנו לאבר גם לגופו נפפל כאמו (רומיים מ' 17) וכלאבר לאר הלזון הפבד לינו נדול מלדונו לה גדשו לוחי בפי גם לאכם ידעהו וגו' (יוחנן ניו 20) וכדומה, עם כל זה ישובי המשיח הם רק בהבכורה ולוים גלוים לעיניו, ולפבר ים לנו לביניים שליחים וקדושים המוסדים נפפם על הפבורה ועדות העבים לו יהחזק הלב ביחר בהם לעבות כחוסה, כי בהאומה מתחזקה על ידי זה מלד מה ביסורי המשיח שאתם נלחים לעיניהו לוים יכולים לעבוד על קך על הלב והוא ענין חוט הקדושים לעדות (מלכיניעער פלד) כמ"ש בביאור פוליסים פ' 29 ע"ש. וכם דבכי פולוס מפורש על פסוליסים ב' 12—14 כי האבר מלאחני כוסה לך ליעיין לבפבה וגו' וכ"ב יהאחים נבהו שי מיסבותי בבעמים בלחנוהו ובהחזקו יוחר בלבבם לדבר הזה הדבר בלי פחד. והוא מוחנו גם פה הכני בחת בעמיי האבר אני סובל למענכם היינו למען יחחזק הלוה ענין הבשורה (ולא למען בפרהם) ומחלה בבכבי המי מה החאבר ביסורי המשיח לענין חזק לב העדה (אבל לא למען בפרה הין) כי יסורי המשיח לוים בלאים לענין לכל אלי לחלה בבכבי המי בעת לעיני רואים ועל ידי זה המשיח לוים בלאים לענין לכל אלי לחלה בבכבי המי בעת לעיני רואים ועל ידי זה המשיח לב העדה וחם לומהו בעד גופו היא העדה. ובחם נלחקו המפרשים שם.

27) אשר הוא תקות הכבוד, ע' רומיים מ' 18—25 והבין.

29) ונלחם פי' בעבודתו כמו דביהו בבריה לקוריהים י' 4,3 ע"ש. ולפלן ד' 12 לחוכ המשבוב בחפלותיו וגו' ובכחקה בחחרוה העתיק ומהבוכב יהוה ב"ב ענין מלחמה בכל חיבויו, ולפלן ב' 1 העתיק הקדב והוא ב"ב ענין מלחמה.

ב.

1) גדל הקרב שלי וגו', פי' מלחמה נהפלה ומתנוים כמו לפלן ד' 12 הנלחם בעדכם בהפילתו ולמעלה מ' 29 בנלחם בעבודתו ע"ב.

8) פן יוליך איש אתכם שולל בפילוסופיה הוא כעין הקדמה לדבריו בפסוק 9 כי בו שוכן כל מלא האלוהות וגו' אבר הפלוסופים יחמקו על זה. ובמדותי שוא

לפי קבלת בני מדם וחקוני העולם הוא בעין הקדמה להגמרא בפסוק 11 וכי גם מלאכי מילה שלח בידים וגו' כי הכוונה בזה כי תקוני העולם על פי הסוכה ועל פי התפילה מצד בית בני ישראל מיוחס מלאכים עוד לעתיד מלדקא וכמו שאמר בפסוק 14 ויתחק וגו' בחקוניו ובפסוק 20 וכן הם מהם עם התפיות לתקוני העולם לאם תתעצדו לתקים וגו'.

9) כי בו בגופו שוכן כל מלא האלהות גו' נהנאל פירושו למעלה מ' 19 ע"ש.

10) אשר הוא ראש וגו' עמ"ש לקמן בפסוק 15 בזה.

11) מילה שלא בידים בהשמטת גוף הבשר, על דרך שכתוב דברים י' י"ו ומלתם את ערלת לבבכם, וכן ל' ו' ומל ה' אלהיך את לבבך וגו' וכתוב מילת התיות.

12) כי נקברתם אתו בטבילה וגו' נהנאל בציתוי לוחיים ו' 3 ע"ש.

14) ויתחק את השטר המעיד בנו בחקותיו וגו' תדבר לנגד פעמים ועל עלמו שכתוב שליתם וכתיב בציתוי נלעיס ג' ע"ש.

15) ויפשם את השרים והשלימים וגו' יסובב על הבתן וסייעתו ולכן הקדים לומר בפסוק 10 אשר הוא ראש לכל כל שדים ושלטן. והכוונה בכתוב זה בפשיטא לוחם מכלי נשקם אשר עליהם כתו אמר בלוקם י"ח 22 ישא ממנו את נשקו וגו' וכן ביאר התרגום (פסוק 20) כי אם בתלבע מלאים מנדם את השדים הוא הגיעה מלכות התלאים וכתיב בם בציתוי כי התגיה במלכותו נבר על הבתן וסייעתו ויכשל מלכותו וכתיב התרגום יחזקאל י"ב 31 עתה ישלך בר סעוהי תוקף ע"י מות המשיח. וכן מל העבדים ג' 14 למען יכשל וגו' הוא הבתן וכדומה וכתיב בחזון יחזקאל י"ב 7—10 וכתי מלחמה בשמים וגו' ויוכל התנין הגדול הנתש הקדמוני וגו' בשם יכונה תלמיו ועזו ומלכותו וממשלה מגיחו כי כוכב נופל מחיו העומד לבפנם לפני תלמיו וגו' ומה שאמר פאול למעלה מל התפיות 11—13 למען תוכלו עמד נגד מלי הבתן כי לא עם בשר ודם מלחמה לנו כי אם עם שרים ושליטים וגו' עם הכוחות הרעות אשר במרומים וכן לרומיים י"ח 26 ואלהי השלום יוא יכתוש את השטן וגו' וכדומה כי מעשה הבתן יהתלק לשני חלקים כאמרם בתלמוד בבא בתרא ע"י ע"ש יוכד ומשים עולה ומבטיל, ואולם אחרי נשלו אין לו כוח להבטין עוד בשים יומנן המילה(*) לבל יתרץ עוד בכל כחו יהאמץ להדיחם מאמונתם וכמו שאמר יוחנן שם (פסוק 12) חוי ליובלי תרן היש כי יבד אליכם המבטין ואמרתו נגלה מדעתו כי קללה עתו וכבוש התיות פעם שנית לא יתכנו הבתן וכוי בשים בחזון יוחנן כי ע"ש.

17) אשר המה צל הדברים העתידים לבא וגופם הוא של המשיח, כן הוא"ל היונים בדקדוק, ושי' נוסחתיהו הדברים העתידים לבא בשאמר בם דברי התפיות, והכוונה בזה תכון בציתוהו בפסוק ד' 3 ע"ש. ובשים בזה בציתוי מעשהם ע"ו 29.

18) אל תתנו לאיש וגו' ע"י בשלות רוח היא עבודת האלהים בדברים מיוחדים מאד שמשיגים את הכוונה ומהו שאמר בפסוק 23 בעבודה בדויה

(*) ועל דרך זה נמצא בתלמוד נדרים ל"ב ב' (עיש ברש"י והוספות) בתן בישמעאל דכתיב ליה ליה כתו לתיכתוי כוי'. ובמהו התפיות תין נוכך ליום כפור שוה.

מלב ובשלות רוח ובענוי סגוף וגו'. ועבודת מלאכים וגו' היא עבודה בעלי הבוד וזוה שוה בשלפסיקטל הקדמונים שדיברו עמהם בעבודתם אל המלאכים.

19) ואיננו אוחז בראש וגו' להבין הדברים הפלא מ' לתפיים ד' 15 16 בזה.

20) ובכן אם מתם עם המשיח למקוני העולם אתם נק עולמיים (ועלעלך) למה מתתעבדו למקים כאלו עודכם חיים בעולם כי מתו לעולם ולחקים וחיים חיים עוד בגוף בשרי כי אם חיים בכוח, וכתי בכוח תיגו ערך להבים על דברים נופלים כאלו כתו אכתב בכתה מקומות וביחוד לרומיים ס' ח' ע"ש. ובפסוק 22 בתתו לפי תכלת תבטים ולמודיהם בלתה כי עיקר תעשהו הוא על לתודי הפרוזה. ולרי היונים ההתחק סבירן בתתיהם בכתה (מיסבדויכט) וחכן.

23) רק להשביע הבשר, כי הלדם הכשרי הוקם בתכנו לעשות בבשר תקים פוטים בעיניו כתו שיהוע בשבע על לדם, אבל לא הלדם הכוהני הוי כוונת הלהים (פניימלמיקבר).

ג.

5) ונסעות אחר הבצע אשר היא עבודת אלילים, כתיב בלדון מהו י' 24 לא יוכל אדם לעבוד שני אדונים וגו' לא הוכלו עבוד את הלהים ואת הממון וכשפרי מוסב על היהודים נמצא שיכוב בדרך כתז הלהי כסף והלהי זהב לא תעשו לכם (שמות כ' כ"ג) הלא יעשו הכסף והזהב להלהים, כי כשוב את הממון זוכה בלהים. ודמיון לזה פיוסים ג' 19 אבל כסם הלהיכם ע"ש.

10) המתחדש בדעת וצלם בוראו, כי הלדם בתבטו נאבד ממנו צלם הלהים וכמו שאמרו ב"ב בשפרי היהודים, ע' בתהכ"ת אבות ק"ח ב' על הפתמר מין תיש בולבת בלדם עד שנדמה לו בשהמה.

ד.

5) התנהגו בהבמה עם אותם שבחוץ, כי' עם הלתיים לבד כתוב בלוש מעלת התפיה (ע' ח' הפלוסיקס ד' 12) התנהגו בתכמה בכלי לבוקל את הנעת כמו שנרמזה מן דבריו אל הלתיים ס' 15 16 ע"ש בפלה הלתיים קבוצים יחד, והכוונה לקיים קבעת עתים לתורה ולעבודת הלהים, ויש הפתיקו שם וקרו את הבת על דרך הכתוב בדניאל ב' ח' די בעדנא חמון זבנין, וכיוצ בשהלהים להדיוה ולהבית זמן בשביל עבודת הלהים, ע' בתבן בזרח שם.

השמטות.

לביאור מתי א' 25: מהר מלוח וגזירת דור המדבר לא נגזרה רק על בני כ' שנים, נ"ל: (שם י"ד 29) ומפר הכתוב מפורש (דברים ל' 39) ובניכם אשר לא ידעו היום טוב ורע המה יבאו וגו'.

לביאור מתי י"ב 17: מהר מלוח במשיח כדעה, נ"ל: התנוסס יונתן וכן...

לביאור מתי י"ג 35: מהר מלוח דוד ובלמה ע"ש, נ"ל וכן בסמיקתא רבתי פ' נחמו קראו לאסף הסבוי. וכי בדרש כ"ה פ' אסף והימן וידותון הנביאים לפי הכתוב, ומס פסוק פ' להימן מחה האלך.

לביאור מתי כ"ד 15: דניאל הנביא ומ"ש בגמי מגילה ג' דניאל לא היה נביא פ' בעבודת הקדש אלא בחלום פ"ש בשם חכמי המדרש אלא היה נביא שלים, אבל מדרגתו היה כמו יחזקאל כו'. ועיש שכ"מ.

מרקוס י"א 18: ובחשו הסופרים ורבני הכהנים ויהבקשו מהו להשמידו כי ילאו מפניו וגו', פי' בחלאו עבלים ובעיותות והכונו לך להמית מהו כי ילאו מפניו להמיתו בפרהסיא לעיני העם. כמו בעין זה בלוקס י"ב 48 ולא מלאו מה לעשות וגו' ומס כ"ב 2 מבקשים וגו' כי ילאו וכמו להלן י"ב 12, וכמתי כ"ו 46 ע"ש.

לביאור לוקס ג' 9: מהר מלוח ביסרמל (כרמלית) נ"ל: אז הכותה מלשון הכתים קדמה לפא ואחל הביכור והכילוף ומ"ש ביוחנן ג' 19 שם.

תקון בביאור לוקס ב"ו23: ויהי לא במקום מבהוך, נ"ל ויהי לא בהבשם מלמוך.

לביאור יוחנן א' 4: מהר מלוח אלו התלמים, נ"ל: וכן במדרש רבה בלתלים פ' לו: מהר כי אלא סבוגיות ומהולת עמיה בניה זה מלך המשיח בילמר קומי מורי כי בא לוכך וגו' ע"ש.

יוחנן י"א 57: מהר אם ידע אים לא מקומו וגו', פי' בשהוא בלא השם מביזותא.

לביאור יוחנן י"ח 19: מהר מלוח ולוקס כ"ג ע"ב, נ"ל:

ומזה מהר הדמיון נעמן הזה סרחי לרחום עמן נדול כי עשו המשיקים ביוחנן י"ל 47 לא הקהילו בלשני הכתוב והסופרים לא הסנהדרין וגו' בשיל הידועה כי ביוצים לומר בשלחו עבדיו (ἀπέστειλαν *) בלא מלה מה ועשליהם בשתקהו המתורגמן הכתוב בזה והבחוק לא סנהדרין, ואולם גם מלת לא היא נכונה לפי לשון הנביאים וכדרך לשיחת הקהילו סנהדרין (בלשון המשנה מין סנהדרין). והעניין הוא כי הסנהדרין המשיחים מאסר היתה מקדם נלחה למנות כמים בשבת ש"ו מהנשים אשר קודם מוכן הבית ולהה סנהדרין כו' וכן כ"ה לש"ת וסנהדרין מ"ש, ולף כי לפי הנראה מספורי המשכים הם רק לא יכלו לא מים אים אבל לפסוק המשכב של המיב מיהה היה רבות בידם מן הכרחיים לף בימסרו המיב לא הכרחיים בכם ימיהורו, אולם לפי המבואר בזה

*) סינעדרילן הוא ביונים כמו "בעלמי בלבושו, והוא מן שמע, ובעבריה דכרו בעלי המשנה והתלמוד בלשון נקבה כמו סנהדרין יבבה בלשבת בגיות והיה חה הכתוב כי בסוף מדות, ובקלחתו סנהדרין נלחה מיכולים למנות, כ"ה נ"ל, ובדומה, כי מין שמעי בלשונות מחכות מאר הטעבי בלשון נקבה כמ"ש הסמכתין בפ' בהלבות פ"ם מה זלה עבים. וכ"ה מקומות בתלמוד: מצא הנשא סנהדרי בלא נו'.

בתלמוד עבודה זרה ח' ע"ב לא דמו כלל לף לפסוק שמשפט כי לפי דין התורה המקום נותה היתה רק בבית המקדש ביון לפסוק הדין ולא חון לירושלים בחניות בל בית סיני, ולכן הסנהדרין הקדושה הנמהבה מכל קהל ישראל והכבית בהלבתם לא יכלה לפשוט מה ישוב המשיח, ויכול להיות נ"ב כי הם לא היו מפשיטים לרעון קיצה כי הכבוד בהלבתם היה לא בעצון בן הלל מבי רבן נמליאל הזקן*) ולמו רוחים מצינו רבן נמליאל בלא הסכים לעצת הכמים (מעשי הסליחים ט' 35) ובודאי גם מבני היה בן בעבור כי הם היו מזרע דוד ומבי נ"ב על מלכות בית דוד (בלא בהכתים בעזיונו זרע דוד כנ"ל), ובל בן הוכרח קיצה והמשכים ממרע מן הפרושים להקהיל סנהדרין מדשה בבית המקדש בירושלים, וקיצה יען לוחש להמיתו ומס הפרושי ושפקו עליו מיהם יותן בפ"ם 53 ויועצו יחדיו להמיתו וגו'. ובל הסנהדרין הזאת ידברו גם מבי מדקום ולוקם. ולף כי קיצה יען להמיתו בעבור הכרומיים, לולא הסנהדרין נזדיכים לפשוט לפי אחולא ובה הכבושתו לפי התורה כמו בימשפר לבן.

ומן הכתוב הזה ביותן י"א 47 שהקהילו סנהדרין העלים עינו דיל המבוקשר בפשבו "בשוע מגמרה בלשון מבכתי, ולומר כי בית של ישראל לא פשקה מה דינו כלל למיתה, והבית לחיה מיותן פי' י"ח שלא הזהיר כלל שהיה לו פשק מן הסנהדרין כמו המבכרים לאחריו, וכן הבית לחיה מלוקם שלא הזהיר פשק הסנהדרין ולא לחה בכתוב שם כ"ב 71: ויאחזו (היינו בשולש לאחזו) מה לנו עוד לבקש עדים הלא שמעתו מפיהו. זה מוכח למדי כי הכרשותו לחיתה ות"ש הוליכוהו מיכף אל פלטום כמשפר שם. וכן מיותן י"ח נ"ל לחיה מפורשם כי בית דין של ישראל הסנהדרין החדשה פשק עליו למיתו עוד יום הרבה קודם הפסחו. וה נוחים לומר בדברי המבכרים כי מסיחות ועזות (בעבלשפ) בחיה למיתו היו פעמים רבות בלחבר דלו הפרושים כי דפק בבשת ותלו לה הכבה לדפתם (לבד דק פקוח נפש דוחה שבת ולא הולי בלא שבשה) כמו במתי י"ב 14: וילאו הפרושים ויועצו עליו לאבדו וכן במרקום נ' 6 וביותן ה' 28 מ"ש, כי בימים החלה לבר היה דין הגדול הסנהדרין המשיחים הנמהבה היה בגלוח ולא עשה בלוש היה לא גם בעון המשפש לעמוד ולא סדרים (לתלכיות) ובאו להם לחקוחה סנהדרין בחלה פעמים רבות לעת הלוך ויפשבו ויעמדו על פלטום *) וכן עבו עם יהוא בפשקו עליו פעמים רבות להמיתו וילאו להפשבו ולפשבו לבלוחים לך ילאו מפני העם ויבקשו להפשבו בלבר היה בלא העם פביבותיו בלבר

*) וכזה מבילקה המיחה בוחבי קוחה יבהלל מהוא לף נמלא שום מקרא ושום דבר מן הכתוב בחעון בן הלל ובהלמוד בבה ע"א לחמו הלל ושמעון נמליאל ושמעון ונהו נשילות בחני הבית מלא בעם ? לך לם יהבלל לחי בשיל כי בחעון הכתיל עם הסנהדרין בלו גלו להניות ולא עשו ובקשו שום דבר בלל, עד שחזקה הסנהדרין בימי תגריפת ירושלים בעל זה לחמו בר"ה ל"ח ותמניות ליהושלים ולא היה רבן נמליאל הכתיל בלבלבם ותמנו ים זכרונה רבים.

*) וכפי הנלשם כן עשו גם לחתי בן שנלשת סנהדרין ליבנה ועדיין הבית קיים מבו להם בית הגדול לחתר ירושלים לעת בלוך ובזה יובן דברי המבכר בסנהדרין פיש ה' ופפולק קוביית התוס' שם ד"ה ולא נחית בבינתה ע"ש.

ANDHRA 63

(1) Every person who, being employed in a factory and being bound by the terms of any agreement, express or implied, whether oral or in writing, to work therein for a period of not less than one month, commits a breach of such agreement, shall be punished with fine which may extend to fifty rupees.

(2) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement.

(3) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(4) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(5) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement.

(6) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(7) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(8) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(9) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(10) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(11) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(12) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(13) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(14) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(15) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(16) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(17) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(18) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(19) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(20) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(21) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(22) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(23) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(24) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(25) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(26) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(27) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(28) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(29) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(30) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(31) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(32) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(33) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(34) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(35) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(36) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(37) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(38) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(39) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(40) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(41) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(42) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(43) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(44) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(45) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(46) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(47) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(48) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(49) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(50) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(51) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(52) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(53) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(54) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(55) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(56) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(57) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(58) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(59) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(60) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(61) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(62) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(63) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(64) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(65) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

(66) Nothing in this section shall apply to any person who commits a breach of such agreement only by reason of the fact that he has left his employment before the expiry of the period of such agreement, if he has left his employment without giving to his employer the notice required by the terms of such agreement, if he has left his employment before the expiry of the period of such agreement.

Im Institutum Delitzschianum

ist zu den beigesetzten Preisen zu haben:

Das hebräische Neue Testament von Franz Delitzsch, im Auftr. der Brit. Bibel-Gesellschaft herausgegeben von G. Dalman, Duodezausgabe, Aufl. 11 (1892). Mk. 1.

Oktavausgabe, Aufl. 12 (1901). Mk. 2.

J. Lichtenstein's Kommentar zum Neuen Testament:

Matthäus (1891) 56 S. 60 Pf.

Markus und Lukas (1896). 46 S. 40 Pf.

Johannes (1897). 40 S. 40 Pf.

Apostelgeschichte (1898). 47 S. 40 Pf.

Römerbrief (1898). 39 S. 40 Pf.

Korinther, Galater, Epheser, Philipper, Kolosser (1901) 64 S. 50 Pf.

Isch Jehudi (M. G.). Matthäus, hebr. von Fr. Delitzsch mit Übersetzung und Erklärung in jüdischer Sprache. 50 Pf.

Berith Am, ein Monatsblatt zur Belehrung und Unterhaltung, in Jüdisch-deutsch herausgegeben in Verbindung mit Ph. Gordon von Prof. G. Dalman. Jahresabonnement Mk. 2.

Adresse: **Institutum Delitzschianum,**

Leipzig, 49 Brüderstrasse.

להיות שדנו חומו כדין זקן ממרא אבל לנפוף דמ חומו כדין נביא השקר כמ"ש בסיפור לוקח י"ג 38 על מאמר יסוע כי לא יקח סיפכד נביא מתון לירושלים ע"ש, כי הוא לא עמד לנגד סערוצים בהור זקן ממרא אלא בחור נביא בלית מי' לנגד דבריהם ע' מקו כ"א בסופו, ודברי סערוצ כמתכתים ג' 22 הן אבא אמר וגו' נביא יקום לכם וגו' ועמים שם. וביותן ה' 18 חומר לו יוסיפו היהודים לנקם מה נפשו אבר אלא אם אבא גם אמר כי הפלטים הוא אנו וידמה לפלטים (וכן בזה שם י' 33) והקבה המכונעשר על זה הלא אמרו בסנהדרין ס"ח ע' העובא עלמו לפלוא שפור מעיקה כי משיה לעלמו לא אמעי ליה מיכני דאמרי מלי אנא מיהו מיק דידן וכן אמרו היהודים ליסוע ? גם זה אינה קושיא כלל כי שם אמרו בבריית: יהחומר בלו ועבדוני (פרש"י טובה עלמו לע"ז ומשים לבני אדם לעבדו) כ' מאיר ממייב וכ' יהודה פוטר ואמרו בפלמוד על זה היכא דשלחו טובי עלמא לא עליני דחייב דכיוב לא העשה לך אפל כי עליני בדבוקא בפלמא ר"ת אבר דבוקא מילתא הוא וכ' יהודה אבר דבוקא לאו מילתא הוא, ואם אף כי לא עבדו אלא יסוע כלל כאיין ואפשא רק בדבוק בעלמא*) אלא ר"ת מחייב והיהודים אין היה דעתם כך' מאיר. ואף כי יסוע לא אמר בלו ועבדוני באיין ולא נמצא אף בכל הבוקא יחבן אומר להפאל אלו אך אמר אייפללו לפלטים האמר בשמו (פי' בעבור זכותו) אך הם דעתו על אם סופו על דבך' אמרו בפשה בסנהדרין ע"ש כ' בבן סורר ומורה שבזון על אם סופו ע"ש. ועפה דשניה בתקה מי.

לביאור **מעשי השליחים** ט"ו 29: אחר מלות בפרבר היה ל', נ"ל: ובפלטים קיו 28 זבחי מתים.

מעשי השליחים ב"א 28: ה לא המלכי אלהה וגו', יוסיפון לנופיס (קדמוניות כ' 8) משבר כי הים יהודי בא ממנרים ועמו סמון רב ועשה עלמו למבית ובעיר מבד כו'.

לביאור **רומיים** ד' 17: אחר מלות לאומות כו' ע"ש, נ"ל: ובפוכה פיש כ' על פסוק עם הלמי אברהם בסיה אהלה לנביש ע"ש.

לביאור **רומיים** י"ב 19: אחר מלות הלטים יפפשם ע"ש, נ"ל: וכן זבריה הנביא אמר באומו (זבריב כ"ד 22) וכי הלטים וידלום כי הם בחלו לעבוד ע"ז ועבו טוגלי כ' ע"ש.

לביאור **רומיים** י"ד 2 (בד יש טוב 26): אחר מלות עמלים הם לבם היינו לבני ישראל, נ"ל: וכן אמר הכתוב (ויקרא כ' 25) אבר שבדוני לבם לעמת וגו'. (ומה שמצא בפי בת מ' 20 בשם המקובה ושוף הפיהול הוא רק לענין קרבנות ע"ש).

*) כי ספור התלמוד בסנהדרין מ"ג ע' יסוע בלף והסיה והניח אם יבחל הוא בקר גמור בהחדש בימים האחרונים והפצילים המלשים מבני ישראל יודעים זה, ומ' בספרי מולדות יסוע בזה.

אל הפיליפים.

א.

29) כי ניתן לכם להתענות בעד המשיח, המושג הזמת מהמלים הוא כמו בחמר המדון במקום י"ג 9 כי יתמכו לחסד למכתיות והכתם בכתי כנסיות ולפני מושלים ומלכים מובאו למעני לעדות להם. וכן לוקח כ"ח 12 ולפני כל מלה יאלמו בכם מה דיבים וידברו ויתמכו מחכם לפני כנסיות ואל בתי כלאים והובאו לפני מלכים ומושלים למען שמי והיתם זאת לכם לעדות פי שמה שמרו הנא לבם למען העדות אל הגוים כמו לעדות להם במקום הזה, להכלות לגוים כי תמונת המשיח תמה היא ומושרים נשכם עליה, וכן מה שחמר בם בלוקס פסוק 16 ויוציאו מכם, הוא הכל למען הבדוה למען העדות ולמחוש תומה בדם הקדושים וכן הוא בחזון יוחנן י"ב 11 כי 4 ע"ם, ויקרא אל העליים הכתובים מומהבדות (מתבדיעבר מחד, מתרכיבית היא עדות בלשון יון). ועל דרך זה נמצא במס' שמחות פ"ח בחמרו שם על דבי עקיבא שהלכו לטפח כוח ע"ם ועמ"ם ביוחנן י"ג 34 בהפרה. ובלו בזה שלוח הסכל בעל חזק תמונה למיזה טוב ומכנו הקדושים כוח ומחיים בזה עוד בביאור קולסים ב' 24 ע"ם.

ב.

5) כי יהיה בלבבכם כמו בלבב המשיח, כ"ם לפי היונים בדקדוק.

6) לא חשב לו לשלל וגו', הוא לשון מלוקח על דרך הכתוב (תהלים קי"ם) שם תגבי וגו' כמוהו שלל רב, והכוונה בלא שמח על זה כשל שלל רב ויהיה לו לזה בהוד הוא לאלהים, כי תם הפציע לח עצמו וגו' למען כל בני האדם לטוביעב.

7) כי אם השפיל את עצמו וילבש דמות עבד, כי השפיל עצמו מן דמות האלהים אבר עליו (עבמחייעבם) וילבש דמות עבד שהאלה בבחינת היה בלא יהיה לו דמות מלכים כי אם דמות עבד ויהיה דומה לבני אדם ויתלח בכל מעמדו ומכוחו (וכן לשוי לחפתיק מלא Ἐκένωσε ביונית) כשן אדם דמיונו בכל הגילוי בגוף היה כדרך כן אדם לאכול ולשתות וכיו וכלשונו נאמר על זה שקבל עבד התנוחת בכל ארציה. וכמ"ם כאה ביוחנן פ' 14 בפי' והדבר יהיה בבר ע"ם. ומה שאלו הבי שעדיה נאון בחמונות ודיעות כלו על זה כי לוך יתפוך מה שלון לו ענין לעניו ולימנו טובה לנוטה ולאלוה לטבע אדם ביחתם וילבש ויתלח וכיו לא קבה כלל כי זה הוא מלד התחבדותו עם הגוף וגילוין בגוף כי לדעת חכמי ישראל כל נפש אדם הוא חלק אלוה ממעל כמ"ם בזוהר ע"ח ויפח באפיו וגו' כל דבוקה מעלמותו נפח ונקי נפש האלוה, לך בשביל ההתחברות עם הגוף וכל הגילוי שלה רק מ"י

הגוף ע"כ יש לה טבע חמותי כיוצא. וכן חלל הלחנתם (דבר ה') לפי גילוין בגוף חדם לח בהגלה בהשלמתו כי חם כן הגוף הגשמי יבטל ויהיה כלח היה ועל כן הפציע חת עלמו והסיר (לפי הגילוי בגוף) מעלמו חת הטבע האלוה ונעשה בבחי' נפש חדם בהתחברו עם הגוף ויהי לבן חדם ממש בטבע חמותי וכן דעת מלחתיים וחכמים רבים מחכמי זמינו. ולכן חמר (מקום י' 18) מדוע קרחתי לי טוב מין טוב בלחי לחד האלוה. והדבר הזה לחוי לנבחר שם במקלה כי מדברי יוחנן כ' 25 כי טוב ידע מה בקרב החדם וכן פ"י 30 עתה ידענו כי כל ידעת וגו' נחמין כי מלחים יגלח וזכלה מזה כי כוונה בזה להוכות חלוות יבוע לפי מה שהיה בגופו גם כן (זייעבר שערזען נאך) לך בחמת בשבים היטב נראה כי יוחנן לח חמר בכל שבחו (בס י' 30) חלוות יבוע רק בבבר הידיעה בידע הכל (חלוויסענד) וכן מה שחמר (בס מ' 58) הכל בכחינה חני והלא חמר לחמנו חו בשרם היות חברהם חני הוא בן חדם, בעבור שהשפיל מעלמו ידיעתו בחומו חבל בחמיות מעבין ובשבוחיו היה בן חדם, בחמר חלו לך בחומו בשעלם ההכלה והידיעה לח הטבע האלוה בשהבדומו לגוף נפשו וגשחר חלו לך יכלכלו לח בחלוות לך בדרך חלוים, וגם זה לח על ידי כלי המות כי הם לח יכלכלו לח בחלוות לך בדרך מקוף מלמעלה בקבור עם חור המות, וגם לך בידיעתו בידע בכל בגיל לח היה זה רק בטעיני בבני האלוים, חבל כחה בחוב בשבע בשבבי הגוף הגשמי לח ידע כמו בחמר במרקום י"ח חלל החלה ע"ם בבילוכו. וגם מטבי השלוות חלו בבר נחמר ביוחנן י"ד 10 ומקום י"ח 13 ובכחה מקומות חלח עשחם רק לפי טבע חלוות כל לפי הוא חלוי שבקבלו לבני חדם (יוחנן ג' 31) חבל לח חמר בלל, ומטבי השלוות כלחנתם כי החלוות ידע רק בשלם בחומו חבל בגוף לח יחבלה בלל, ומטבי השלוות כיו טי בבוכה יוחלה ממנו בגיחה בו כמו שבשבו מרקום ה' 30 ולוקח ה' 46, ומטבה יובן ענין הקריחה חני חלי למה טזבתני בחבור כי הוא חלוי שבקבלו, חבל יד טליו כיונה ומה טליו ומחלח חומו לבלי חדה (יוחנן ג' 34) לחזקו ולהחיילו בטבע החמותי, סרם חי מטליו ומם נשחר טטיניו.

9) על כן גם האלהים הגביהו מאד כמ"ל וגו', המשבים שבשו שהשבחה בחשבים פה לחשלום מטביו בחרן (שהשפיל עלמו על הליפה) היח ההגבהה בעלומו לשמים, בבח למדנינו הרלחונות וכמ"ם ביוחנן י"ז 5 בביחולי טיט. ולולם לדבעבי כי נזדך ונחלבה בבוהיות וכמ"ם ביוחנן י"ז 5 בביחולי טיט. ולולם לדבעבי חי חשטר לברם שם כן שבני שם כשמדבר מן חחבית ידבר מן טיומולו החדם הטיומי הוח שלוח הלחנתם הכומני שבוח היה בדמות חלוים שוה לחלוים (בסוק 6) וילבש דמות עבד וידמה לבן חדם וגו', ועל כן גם חלוים הגביהו מחד וגו' שהגבהה שם בח עלמו חלוים הכומני מחד בעבור הכשלתו ומה זה חמר לבוח גופו (חו גם נפשו שהשפיל עלמו) לפי חדם הטיומי, ומה לו בזה חחר לבוח גופו (חו גם נפשו לדמותו שהלחנתם) שקבל בחרן לעלמו גם כן בחלה, בזה חין הגשהה לו לעלמו בלל לעלם הלחנתם, חך החמת הוח בבוחת שולום שם שהבחוב נמשך ביחד בחלוים הגביהו מחד ויתן לו שם נעלה על כל שם חבר בשם ישוע הכבע כל ברך וגו' טיהיה בשמיו לחדון ותחן לו בשלטן בשמים ובחרן כמו שחמר שבחום בחטבי חשלימים כ'

36 וכמה נפוסי, וכמו שמשים פולוס פה וכל לשון מודה כי תדון הוא יסוב שמשים וגו', ועד"ז שמה דברו על העברים מי עיים, כי כבר נתפלר בספרי למודי הנביאים מ"ב סי"ד כי שמו שמקובלים התומרים כי שלוף הבני הוא שר העולם ושקבלי נתן לו הממשלה משולם על כל נפשו. לך כי הוא קודש מוהו על הקליפה היה רק ככלי המעשה ביד מי שהיה חבר בידו בנפ העולם (יוחנן ו 3) ועל ידו היתיב כבל בשמים ובארץ ולא היתה יד שהיה כלל משולקת מזה, (ומ"ש פולוס בפסוק 6 שהיה לאלהים הוא בעצין דמות אלהים בעצמותו ומהותו שמהותר בדבריו שבל לא בשמעלה) ולא היה נקרא בשם אדון כלל ועל כן בני ישראל לא ידעו כלל ממנו ולא התפללו אליו כלל (עי' יוחנן מ' 54 שאתר הוא אלהי ישראל) לך אחרי מותו על הקליבה התלוים הגבירו מאד ויסב תוהו לאדון בשמים ובארץ בשם שאול של כוחות יד 9 כי לזאת מת המשיח ויקם ויחי למען יהיה אדון גם על המתים גם על החיים וכמ"ש בסוף מתי נתן לי כל שלטן וגו' אתה נתן לשלטנתם מפאת גם הממשלה וכמ"ש בביאור מייער שם וכמו שמפאר בביאורנו (פי קוריפיום פ"ו 25) שמשה בסוד משנה למלך (סיטטרחגום בלשון יון) ויסב שם מביו על כסאו (חזון יוחנן נ' 21) וזה כוח שמיני שמשה אחרי מות המשיח, ועל כן עשה השליחים יבקבו ויהפללו אליו ויכלעו בדרכם לפניו בסוד אדון ומושל בשמים ובארץ וכמו שמצא בשמה מקומות גם בדברי שפרי בריח החדשה, ומם השמל על דברי פולוס שם שקבל התלמוד אחרי מותו על הקליבה, ממה שאמר בילון (מתי י"ח 27) שכל משפר לי משה אלי וגו' כי הכוונה שם במחנות שבליות כמו שפירשו התפרשים שכל לא בשמעלה כי בחייו היה עוד בשחיתת עבד וכל המחנות שאמר ביוחנן שי' ס' יבוון על המחנות שיקבל אחרי מותו ותקומתו וכמ"ש שם ועוד משפטים גדולים משלה יהיה (פסוק 20) וכמ"ש שם בביאורי ע"ש היטב. לך אחרי מותו קבל כבל וקוד לאלהים גם בשמעלה וכמו שאמר בחזון יוחנן נ' 21 שאבר אחרי גם אבי ואשב עם אבי על כסאו ובדומה. ועל כן לא אבר האדון שוע אדון שמקדם בחתי י"ב 6 וכן שם י"ז 26 ע"ש בביאורנו. ולפי המבואר מובן בפשיטות מה שפטרון- נפש מוהו ויאמר אליו לך אתן כל הממשלה שאתה וגו' כי נמשכה בידי ונמשים לאשר אחפץ וגו' (לוקס ד' 6) כי עוד לא היה מובל באדץ ואומר אליו כי נמשכה בידי היינו מן אלהים הוא (עמ"ש שם בביאורי שם). גם מה שהקשה בעל מזוק ממוש איך לא נהפה השטן ממנו שהוא הלשנתם, אינו קשה לפי מה שהפלר בפסוק 7 שלא היה לו השבע השליחים רק נמוסי, ועל כן היה השטן גרשעתו גדול מהנביאים יום אשר כח הגיף יעבר על כח השבלי אשר במות ויסול בחשבו. ויש שיהנו שהשטן לא ידע כלל שהוא הלשנתם. יפי בענין הרמת המתים שם למודי הנביאים מ"ב סי"ד בתוכך.

10) **אשר בשם ישוע** כנ"ל לפי היונים כי סי' מלת שם הוא אשר כמו יוחנן י"ב 23 ובדומה הרבה.

11) **וכל לשון תודה כי אדון הוא ישוע המשיח לכבוד אלהים האב**, הוסיף הדברים פולוס להוציא מלבות היהודים שתומרים שהוא פחיתות הכבוד לאלהים ומדק לשמוע היחוד (מתחסיטחום) וגלפה בשני דבריו, לך שזה לכבוד

אלהים כי הוא תכן בזה כי הוא שמר שב לימיני וגו' (תהלים קי') על דרך שכתוב (מ"ש כי לי) כי מכבדי אכבד ובדומה.

13) **כי האלהים הוא הפועל בכם גם להחזיק גם לפעול בפי רצונו**, הוא נמיית טעם על שמרו שכתוב הקודם תיעבו לתפיעת נפשותיכם ויתמר נפשכם שהל יקיאכו ביניתם בענוד שהוא אינו אלוה להתפלל בעדם ולחזק לבבם כי בודאי ימלאו התבושה ויניעתם לא תהא לריק כי אלהים יהיה בעזרם ויפריע מותם כן בחסן הגמול וכן בשמר הפשולה, היינו שלא תשמרו בלי שמר כן שלא יהא תפיסת החסן ועשות הטוב לשמושה וכן בהפשולה עשתה שבל הבמר בלי מניעות והיה להשועתכם. ודבריו הטה על דרך שאמרו גם כן בתלמוד יומא ליח שיב הבא ליטהר מסייעין אותו, ובמכות י' ע"ב בדרך שאדם רוצה ליך מוליכין אותו שאמר (משלי מ"ח) אני כי' מלמדך להועיל מדריכך בדרך הלך, וכן שמרו בשוכה ל"ב ע"ב יכול על אדם מתגבר עליו בכל יום לשמיתו ותלמוד תקריא עתה אינו יכול לו כו', היינו בעזרו במלחמה, עם היותאל ויהיה לו רצון וחפץ גמור בכל כ"ש ובפרט לשמתיעים בתיית בות השמים הוא כותב בספר בכל יום וכמ"ש לבוקריים ח' ובכמה מקומות, וכמו שאמר גם יחזקאל (ליו כ"ו) והות מדשה אתן בקרבכם וגו' ואת רוחי אתן בקרבכם ובביתי את אשר בחקי תלכו ואותי על דרך תשמרו. אבל הבטה שלא צריכה לשום תן שלום בביתכו כי לא התפעל הבמיתה על האדם שכל וכו. והאדם צריך לשמרו לשון ואבן שאמר יחזקאל בתוך אתר (י"ח 31) ועשו לכם לב חדש ורוח חדשה ולמה תמותו בית ישראל.

15) **בני אלהים אין שום בם בתוך דור עקש ופתלתל**, ימות על הבטוח (דברים ל"ב 5) שתם לו לא בניו מומם דור עקש ופתלתל, והם יכתבו מהם.

ג.

2) **הזהרו מן התחוך**, הכוון הוא כמיש שפשרם בביאור מייער כי מלת התוך שם יכוון ניש על המילה רק שהוא בלשון שמוק שהמילה שלא שולם הוא רק תוך בעלמא (פעלכניזוג) כתים אבר לא יתקן בתים ותינו עובד את התלמים בהוא תוך ואין לו מילה כלל כפי הכתוב (דומיים כ' 29 ע"ש) אז מילתו הוא רק תוך בתוכ. והנה הכוונה שם להזהר מן התוך היינו מן בני התוך (כמו בפסוק 3 כי אנחנו המילה כ"ש ביונים ובמגלה בני המילה) כמו שאמר הזהרו מן השועלים הכעים להזהר מן המלמדים מבני המילה שמלמדים את הגוים שלא בדברי פולוס, ביונים, ועיש תומר כי אנחנו הם בני המילה וגו' אבל המלמדים הם הגוים שלא בדברי פולוס, ובן בהמשך הקודם בפי דברי יוסף לאמר מה הכל לחסרון וגו', כמל לפי היונים, ובן בהמשך

8) **וגם אני חושב את הכל לחסרון** וגו', שלא בשלם בלי הבדל. ובן.

11) **אולי אוכל להגיע אל תחית המתים לא כאלו שהשגתי או שהשלמתי אבל ארדוף אולי אשיג** וגו', ילמה שם בדברים לנוסר ליסוד האמור היונו (תנות ס"ב מ"ד ובן בנכרות כ"ח מ') אל תאמן בעצמך עד יום מותך, כי בשחת תמלת בכן ואל האדם השוקדו, על כן יהיה האדם דוקף תמיד לא מעצם בכר הנאתון (פסוק 14) ויהיה תמיד יגע למען תבושת נפשו (לתעלה ב' 12) ואומר

הראשונה אל הקורינתים.

א

2) בכל מקום שלהם ושלנו, פי' במקומות שמיוחס לקהלה קורינתוס היינו עלילות קורינתוס, והמקומות שלנו היינו גלילות מפסוס שבה כתב פולוס אחגרת הזאת כאמלה להלן פי' פ"ז פסוק 8. מכל לפי הנראה בסוף אחגרת כתב פולוס בעיר פיליפי במקדוניה.

19) כי כן כתוב **אאבד חכמת חכמים** וגו', הוא כיוצא כ"ש יש לפי מהנוסח בכתבים. וכלשה מן היונים בפירוש ובינה נבונים אמחיר מלשון סתירה על כיון שו לזה דכר ע"כ.

20) **איה חכם איה סופר איה דורש העולם הזה** וגו', הוא לשון פולוס על דרך המליצ לקוח מיבעיה ל"ג י"ח, וסוף אמר זה מול מכמי הגויס, ובמלה מיה סופר כיון גם על היהודים כמ"ש בפסוק 22 כי היהודים שואלים לכם אות וגו'.

21) **כי אחר אשר בחכמת האלהים לא ידע העולם את האלהים בחכמה** (יומר נכון לבעמיק ע"י החכמה), פי' מכמת אלהים נזכה ועבזה אבר ע"י החכמה אשר נלב שאדם לא יכיר העולם את האלהים כי להפך היו חכמים לכרע ויכרו אשר דבריס כותבים כמו שמות עובדי האלילים או שמות פילוסופי יון, ובזיב כל הכמי מלכם דבריס כותבים כמו שמות עובדי האלילים או שמות פילוסופי יון, ובזיב כל הכמי להוסיף את העולם ע"י שכלות הקריאה של בשורת התמית. **בשכלות** לפי היונים להעמיק על ידי שכלות.

24) **אבל למקוראים** וגו' **את המשיח אשר הוא גבורת אלהים** וגו', יתם השמוש **«את המשיח»** (ביונית Χριστὸν) יסובב על שכחוב הקודם ואמחנו מבשרים את המשיח, ושאר שם למקולחים אמחנו קולאים ומבשרים את המשיח וגו'.

26) **את קריאתכם**, פי' הכיעו שה' קרא אמכם אף לפי מעמדכם הלא. **שלא רבים החכמים** וגו', פי' אלא רבים ביניכם החכמים לפי הנשר היינו בחכמת העולם הזה (פסוק 20) שמינה לפי רוח האלהים וכמ"ש להלן ב' 7,6 ע"ש.

ב.

1) **את עדות האלהים**, פי' מה שמעידים אמנו על האלהים כמ"ש למעלה פ' 6 שדבר האמת, כי שכנות על האמת מביאה לעדות על האלהים כמ"ש למעלה פ' 21 ע"ש.

(8) ..... ,, ,, ,,

שמעון אומר לא נתנה תורה למלאכי השרת. ואומר
(תהלים קמז) מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל
לא עשה כן לכל גוי ומשפטים בל ידעום. ואומר (שמות
יט) וירד ה' על הר סיני. ואומר (שמות כ) ויקרא ה'
למשה אל ראש ההר ויעל משה. ואומר (שמות לג)
ויאמר ה' אל משה עלה אלי ההרה והיה שם. ואומר
(שמות לד) ויאמר ה' אל משה פסל לך שני לחת אבנים
כראשונים. ואומר (שמות לד) ויאמר ה' אל משה כתב
לך את הדברים האלה. ואומר (שמות לד) ויהי שם עם
ה' ארבעים יום וארבעים לילה. ואומר (דברים ט)
ואתנה אל שני לחת האבנים כתובים באצבע אלהים.
ואומר (דברים ט) ואתנם ה' אלי. ואומר (דברים ט)
ואשב בהר כימים הראשונים ארבעים יום וארבעים
לילה. ואומר (דברים ט) ואתנם ה' אלי. ואומר
(דברים ט) ואתנם ה' אלי. ואומר (דברים ט) ואתנם
ה' אלי

קי״ו פיב בלמו על רב נחמן בר יצחק לא שבקה ליה גלגי׳ ביצה ואמרה ליה בני דיבך דהכוי עלך לימחת דמיתי וכפי רחמי וכו׳ *) ומוסף דעת פולוס הוא שאינו מחויב לכפות לחבו ולבזות מוחו והמלהים מימו מפן זה מן האדם כי הוא גלה מלהים וכבודו, מבל האשה לפפך בלה הוא בזיון לגלות לחבה ופיב בהתגלה הכפה לחבה ולא ההבזה עצמה לפני המלהים כי המלהים לא יחפוץ בהבגיעה בימת ומהדבה להפך היא מחויבת (פסוק 10) לכפות לחבה.

8) האשה מן האיש, כמפורפ בפרה (בראשית ב׳) שהיא עפה מעצמיו מו׳.

10) על כן האשה חיבת להיות לה שלטון על ראשה, כן הוא לפי היוצית ופי׳ לומפעך דהיינו הכפה והמכפה על לחם החבה שמלמה בזה בים לה ממבלם על ראשה, והוא ממבלת החים (פסוק 3 ולחם החבה החים והחבה מן החים פסוק 8) וכמ״פ בה בהורה (בראשית ג׳ י״ו) ואל תיבך השוקבך והוא ימפל בך וכן בלעז י״ד 34 ע״ש. ומלחה מדבירו שלח שהיא תלמוה ואין לה בעל בריבה לכפות לחבה להלמות בלפון החים, כי הכוונה על עין החים בכלל.

בעבור המלאבים, כוונו לומר לף כי בהיותה לבדה ואין חים אתה בביה על כל זה תכפה לחבה בעבור המלהים אבר המה תמיד עמה, וכפ המלהים המלוים לם כל חדם כמ״פ בתחי י״ח 10 עיפ. וכן הוא חיפור מפורפפ בין בל היהודים המפידים שהחבה הגלה לחבה לף בניהה לבדה על פי דבלי הזוהר, וכן בתלמוד יומא ת״י ע״ח הגי בבין ר׳ בניפ היו לה לקחתים (חמו שב ר׳ יפמעחל בן קחתים בהן נדול ובמהרב״ת שם שבי יפמעחל בן קחתים הוא ר׳ יפמעחל בן אחבי בפוף מקום פהינו שחביו היה שמו אחבי ואחו קחתים) וכולן שמהו בכוונה נדולה אחרו לה חמתים מה עניית חזכית לבך לחבה להפ מיתי לא רחו קולות ביתי קלני שערי כו׳, וביהושלמי פ״ח דיומא הגוסח שלחבה יבא עלי חם לחו קולות ביתי שערות דחבך וכו׳.

11) אבל אין האיש בלא אשה וגו׳, זאת יחמר לף שהוכחתי עד הנה כי החבה תחת ממבלת החים עם כל זה לא הפול על ידי זה מדגת החבה לענין קיום העולם כי אין החים בלא חבה וגו׳, אלא כמו אלל הפרחים בחיות.

12) כי כאשר האשה מן האיש (וכן בפסוק 8) כל בהמהוה, כן גם החים כל החהוות וקיומו על ידי החבה כי היא לו עזר בנגדו (בראשית ב׳ 18). ובמלחכי ב׳ י״ו אחר גם כן על החבה וחבר (היינו החבה חבר בחבו) הוא לו (חסיה כמו הוא להחדם) ועל כן וגחבחם ברוחכם וכחבה מעוריכם וגו׳ וכמ״פ בחתי י״ח ע״ש.

16) ואם יאהב איש לריב, פי׳ כי כבים מן היהודים יפקו חמם על דבבי אחמרתי (פסוק 7) שהיה מינוי מחויב לכפות בחבו בבעת החפלה, כי לפי דעתם נריך לכפות להלמות כונד בחם ויבלחם אמים בכ״ל, על זאת חשובתי לו (אלא המנהג

*) ומצאתי בתלמוד תוקלום על הפסוק (תהלים י״ד 8) וכי יפרחל יוצלים ביד רמה בריח גלי היינו בלחץ גלות, כי גילוי הלחץ מולה אלל גני חיות עד היום אתין לו סוס בבעה, אבל בפוי הלחם מורה בבעה, ופיב לפני חדם נחזל הם מבפים לחבה בהפך ממחבת בני חיבוחת ומהבה.

בה מוגים בעצמה מדברי פולוס יבדברי המפרפים מחלת דוגמחות לזה מפפרי בריה החדפה, ע׳ תנחת יעקב ב׳ 18. בביהורונו: «מהיכן אין לנו מנהג זה ולא לקבלות התלמיד» (בפל לפי היוצית), פי׳ אין לנו מנהג בדול בעין זה ולא לקבלות מלהים אבר בחב יבהלל נם בה אין להפ מנהג בדול בזה ואם יחפון אים לגיב ולעבער עליהו יבול לעפות מה שלבו חפן. בן פיבתו דבריו רבים מן הקדמונים. ויש פיבתו אין לנו מנהג בזה לחבחר ביב בחבה, ולבן בעניק דעליעם בהעתקה החבוחה לא זו דלבנו וגו׳, והבוחה בזה שלף בי פולוס בעיניה לחבים החתנדים לנקח המבית עמד על דעתו ולא בבנה בלל, לחבל בעין זה על גילוי הלחם אינו חפן להחבר ביב בחבה, בי אינו מיפודי הדת בלל, ולים פיבר בעיניו יעפה. אבל מלוה ולא לקבלות התלמיד אינם נבונים לפיבות׳ה והבן.

21) בי כל אחד מקדים לקחת סעודתו בעת האבילה וגו׳, בפ״ל לפי היוצית. הבוונה שה בי ביתי העולים הרחפונים הגיעו בקבלות להתקבץ יחד לבעפים ולאבול ביחד סעודות מבעיה ואהבה אבר זבר לוחם יפודה בחגבתו פ׳ 12 (אנחפטן בלעז יו״ן). והפעודה הזאת לא היתה אלא בפעודה פפוטה בפעודת מבעים בימינו אלה, אלא היתה סעודת החדון נם בן בי חבינו ואחרו על הלחם שהוא נוף החמים ועל היין שהוא דם המבית והגיעו זאת בדמיון הפדה בדמיון בימיהלים הבליחים בי 42 ע״ב, ובעבור אלה הגיעו סוחפות הנוסים אחי בידועים, בפ״מ בחבאי הבליחים בי 42 ע״ב, ובעבור אלה הגיעו סוחפות הנוסים אחי בידועים, בבל העולם לי אבאר להגיע זה (ונפחאר רק לקדושים אבר בחרן וכחיב בעקבי הבליחים ובהחבברות הקדושים שהוזבר בסוחפות הקדושים) על בן היה המנהג לו בנוי בבבל ולחפות על בל הפדה וכל אחד בחן חביאו על זה, לו בבל אחד הביא סעודתו מביתו בל אבר ביכלהו למקום החפפה ושם אבלוהו שפה בחקבלות ובסוחפות לפה סעודת החדון ואחרו לף היא סעודתה דחרן בחיב דמיתי וכפי רחמי וכו׳ *). ובחוך הימים

*) וכחו שנוגים החפידים בפולין דנוסית שחחפפים בניה אחד לו בניה החדפה, ע׳ תנחת יעקב ב׳ 18. בביהורונו: «מהיכן אין לנו מנהג זה ולא לקבלות התלמיד» (בפל לפי היוצית), פי׳ אין לנו מנהג בדול בעין זה ולא לקבלות מלהים אבר בחב יבהלל נם בה אין להפ מנהג בדול בזה ואם יחפון אים לגיב ולעבער עליהו יבול לעפות מה שלבו חפן. בן פיבתו דבריו רבים מן הקדמונים. ויש פיבתו אין לנו מנהג בזה לחבחר ביב בחבה, ולבן בעניק דעליעם בהעתקה החבוחה לא זו דלבנו וגו׳, והבוחה בזה שלף בי פולוס בעיניה לחבים החתנדים לנקח המבית עמד על דעתו ולא בבנה בלל, לחבל בעין זה על גילוי הלחם אינו חפן להחבר ביב בחבה, בי אינו מיפודי הדת בלל, ולים פיבר בעיניו יעפה. אבל מלוה ולא לקבלות התלמיד אינם נבונים לפיבות׳ה והבן. בלל, ולים פיבר בעיניו יעפה. אבל מלוה ולא לקבלות התלמיד אינם נבונים לפיבות׳ה והבן.

בסדר דין אזרחי, ולא בסדר דין פלילי. ואולם, אם
בית המשפט סבור שיש מקום לכך, הוא רשאי
להורות שהדיון יתנהל בסדר דין פלילי.

הוראות בדבר ניהול הדיון

11 (א) בית המשפט רשאי, בין לבקשת בעל דין
ובין מיוזמתו, להורות על כל הוראה הדרושה
לשם ניהול הדיון בצורה יעילה, ובכלל זה
הוראות בדבר –

(1) הגשת כתבי טענות, כתבי תשובה
וכתבי הגנה;

(2) הגשת תצהירי עדות ראשית;

(3) הגשת מסמכים;

(4) הגשת רשימת עדים;

(5) הגשת רשימת שאלות לחקירת עדים;

(6) הגשת סיכומים בכתב;

(7) הגשת תיק בית המשפט;

(8) הגשת תיק מוצגים;

(9) הגשת תיק מסמכים משותף;

(10) הגשת תיק מוצגים משותף;

(11) הגשת תיק מסמכים משותף;

(12) הגשת תיק מוצגים משותף;

(13) הגשת תיק מסמכים משותף;

(14) הגשת תיק מוצגים משותף;

(15) הגשת תיק מסמכים משותף;

(16) הגשת תיק מוצגים משותף;

(17) הגשת תיק מסמכים משותף;

(18) הגשת תיק מוצגים משותף;

(19) הגשת תיק מסמכים משותף;

(20) הגשת תיק מוצגים משותף;

(21) הגשת תיק מסמכים משותף;

(22) הגשת תיק מוצגים משותף;

(23) הגשת תיק מסמכים משותף;

(24) הגשת תיק מוצגים משותף;

(25) הגשת תיק מסמכים משותף;

(26) הגשת תיק מוצגים משותף;

(27) הגשת תיק מסמכים משותף;

(28) הגשת תיק מוצגים משותף;

(29) הגשת תיק מסמכים משותף;

(30) הגשת תיק מוצגים משותף;

(31) הגשת תיק מסמכים משותף;

(32) הגשת תיק מוצגים משותף;

(33) הגשת תיק מסמכים משותף;

(34) הגשת תיק מוצגים משותף;

(35) הגשת תיק מסמכים משותף;

(36) הגשת תיק מוצגים משותף;

(37) הגשת תיק מסמכים משותף;

(38) הגשת תיק מוצגים משותף;

(39) הגשת תיק מסמכים משותף;

(40) הגשת תיק מוצגים משותף;

(41) הגשת תיק מסמכים משותף;

(42) הגשת תיק מוצגים משותף;

(43) הגשת תיק מסמכים משותף;

(44) הגשת תיק מוצגים משותף;

(45) הגשת תיק מסמכים משותף;

(46) הגשת תיק מוצגים משותף;

(47) הגשת תיק מסמכים משותף;

(48) הגשת תיק מוצגים משותף;

(49) הגשת תיק מסמכים משותף;

(50) הגשת תיק מוצגים משותף;

(51) הגשת תיק מסמכים משותף;

(52) הגשת תיק מוצגים משותף;

(53) הגשת תיק מסמכים משותף;

(54) הגשת תיק מוצגים משותף;

(55) הגשת תיק מסמכים משותף;

(56) הגשת תיק מוצגים משותף;

(57) הגשת תיק מסמכים משותף;

(58) הגשת תיק מוצגים משותף;

(59) הגשת תיק מסמכים משותף;

(60) הגשת תיק מוצגים משותף;

(61) הגשת תיק מסמכים משותף;

(62) הגשת תיק מוצגים משותף;

(63) הגשת תיק מסמכים משותף;

(64) הגשת תיק מוצגים משותף;

(65) הגשת תיק מסמכים משותף;

(66) הגשת תיק מוצגים משותף;

(67) הגשת תיק מסמכים משותף;

(68) הגשת תיק מוצגים משותף;

(69) הגשת תיק מסמכים משותף;

(70) הגשת תיק מוצגים משותף;

(71) הגשת תיק מסמכים משותף;

(72) הגשת תיק מוצגים משותף;

(73) הגשת תיק מסמכים משותף;

(74) הגשת תיק מוצגים משותף;

(75) הגשת תיק מסמכים משותף;

(76) הגשת תיק מוצגים משותף;

(77) הגשת תיק מסמכים משותף;

(78) הגשת תיק מוצגים משותף;

(79) הגשת תיק מסמכים משותף;

(80) הגשת תיק מוצגים משותף;

(81) הגשת תיק מסמכים משותף;

(82) הגשת תיק מוצגים משותף;

(83) הגשת תיק מסמכים משותף;

(84) הגשת תיק מוצגים משותף;

(85) הגשת תיק מסמכים משותף;

(86) הגשת תיק מוצגים משותף;

(87) הגשת תיק מסמכים משותף;

(88) הגשת תיק מוצגים משותף;

(89) הגשת תיק מסמכים משותף;

(90) הגשת תיק מוצגים משותף;

(91) הגשת תיק מסמכים משותף;

(92) הגשת תיק מוצגים משותף;

(93) הגשת תיק מסמכים משותף;

(94) הגשת תיק מוצגים משותף;

(95) הגשת תיק מסמכים משותף;

(96) הגשת תיק מוצגים משותף;

(97) הגשת תיק מסמכים משותף;

(98) הגשת תיק מוצגים משותף;

(99) הגשת תיק מסמכים משותף;

(100) הגשת תיק מוצגים משותף;

שכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ב מהלכות מלוה ולוה (הל' ב') שאין לוקחין מן הנכרי ולא מן הלסטים אלא בדבר שהוא ידוע שהוא שלו כגון כלים שיש בהן סימן וכיוצא בהן, ואם לקח מהן בדבר שאין בו סימן כגון חטים ושעורים וכיוצא בהן הרי זה לוקח בחזקת שהוא גזול ומחזירו לבעליו, ואם אין בעליו ידועין

11) **אהיה כלועז בעיני המדבר**, וכיוצא פה לומר בדבר שקלקלו היוצא לכל בעל לשון מחכם חין היוצא בפה בדבר וכן מרגם יונתן על מעם לועז (מכלים קי"ד ח') בדברין היינו בעל לשון מחכם.

13) על כן יתפלל המדבר בלשון למען יפתרנה, פי' כי המדברים בלשונות זכות הוא גם כן מתפללים בלשונות החלה ומ"ש בפסוק שאחר זה וכן במעבי הכליתים כ' 11 מפסירים בלשונות גדולה מחלים ומצוה שהול שיתפלל למביה הזאת למען יפתרנה בלשון בני עמו כי אם לא יבחור לו אחד לתועלה כמ"ש בפסוק 2 ופסוק 5 ופסוק 17. ויותר נכון להעתיק למען יתנחמו. וכן כולם להעתיק בתלת אחרנוס (27 28, וכן י"ב 30 מתלמי לנוזוה). גם נוכל להעתיק פה תלת אחרנוס כמו בירחמן י"ב 23 אחר שפרשה היינו בחוכן אחר יפרשנה ובהעתקה החדשה לדעיעת וגם יפרשנה.

14) **כי אם אתפלל בלשון רוחי מתפלל ושכלי אינו עושה פרי**, כי התפלה בלשון זרה היא ע"י פעולת הרוח הנשגב בקרב האדם וכמ"ש במעבי הכליתים כ' (ומה שאמר רוחי כי הוא הרוח שנפל לו מבל לתלקו גם כי הוא מתיחד עם רוחו מתחזק בכוחו) והוא כמו בכתב הרוח שמתנבר על השכל והזכר כפי נחיצת הכוונה לדבר מם כ' 4 והשכל אין לו חלק בזה וגם שאמר העומד אללו לא יבינהו (פסוק 16 17).

15) **מה לעשות אתפללה ברוחי ואתפללה גם בשכלי** וגו', כיוצא בתקוחות רבים שיעתיקם לפפת עמו ואז יתפלל גם בשכלו ויבים לתועלת ופשוטא כי אם שכלך וגו'.

21) **הן כתיב בתירה כי בלעגי שפה** וגו', כבר בתבתי בתקוחות רבים כי כל ספרי התנ"ך קלקלו בימי קדם בשם כוזב כמו שהוכיח ספר מאור עינים וכמ"ש בפתיחה עבודה זרה י"ז ע' ובשלמי על מה שכתוב בפוסק הנוכח מביא דרך בהוא בתבלי וכדומה. וכן בכתוב פה הוא ביעתים כיא י"ת. וכבר נתבאר בכתב מקולוס כי דרך פולוס להביא הפסוק לפי התכוון והפילוס וכן עשה גם פה כי ביאר מלא יהבר שבכתוב (כי בלעגי שפה ובלשון אחרת יהבר אל העם הזה וגו') על פי הזכר למעלה שם בפסוק כ' ביום ההוא יהיה פי' נבואת לעבדא לבי וגו' ובמו בכתוב שם אף מי יולא דעה ואף מי יבין שמועה (פסוק כ') נמולי עתיקי מתלב עתיקי מבדים ? (ויה שרמז פולוס פה בפסוק 20 אל תהיו ילדים בבינה וגו') והכוונה שהקב"ה יהבר אל העם הזה בלעגי שפה בשפה אחרת ללעג (כמי שאמרו מבין הלשון פ' פסוק 23 פה) ובלשון אחרת למען העיד בני ישראל (אבר בם כמו נמולי מחלב) אל התשובה על ידי מופת שלבונות להלחות זאת כי רוח פ' דבר בשליחים בלשונות זרות למופת ואות למיום מתמידים (פסוק 22) ובאמת התעוררו על ידי זה רבים מישראל בשופר בתעבי הכליתים כ' ע"ם.

אבר המתבר בעבור שלחיתי בביאור מייעד שתפס את פולוס פה שביאר הכתובים על מופת הלשונים ושם יסוכב על עתי לאבר כמו בישעיה ל"ח 19 בלעג לשון וגו', על בן מוכרח מני לבבר דבריו ולהוכיח שהוא פעות גדול לפרם שם בישעיה על פתי לאבר כי נלמה שם מפורש כי הפסוקים י"א י"ב מתוכרים יחד והכוונה כי בלעגי בשפה בלשון אחרת יהבר אבר אמר אליהם מי שאמר אליהם זאת הפעותה היתה לעיף וגו' ולא תהו שמוע, כדי שידבר מן הנביא לו מן הקב"ה בעצמו. גם ההמשך שם כן הלו

פסוק 10 ופסוק 13 אין לו קשור כלל, וכן כל הסימן שם. ואפשר הוא כמו שביארתי בביאורי לישעיה שכל הסימן הזה הוא נכוחה על ימי המבית ואמר בפסוק ט' לא תי יוכח דעה וגו' כי לו לבו וגו' שהפרושים לוכח יודעים רק להוסיף מצוה על מצוה וגו' ואבר יאמר אליהם הניחו לעיף שכל ישילו על פעם מעשות כחלה (מתי כ"ג 4) הוא בלעגי שפה ובלשון אחרת ידבר ולא תהו שמוע אך דבר ה' אלכם כו לכו וגו' למען ילכו וכשלו וגו' ועל כן יצא שם בפסוק 16 הגני יסד בציון אבן וגו' שהוא גם כן על המבית (רומיים ט' 33) ועל יסוד שיכוח הזה ביארתי פולוס שהשומר זאת המצוה הניחו לעיף הוא בקב"ה שדבר במבית להניח לעם ולא ישילו עליו את מומרותיהם כמ"ש בתהי ע"ו והוא אבר דבר בשליחים בלעגי שפה ובלשון אחרת למען העיל לת עם יסראל ובכל זאת לא תהו שמוע וגו', והבן.

34) **כאשר אמרה התורה**, פי' והוא יתבל בך (בראשית ג' י"ו).

ט"ו.

4) **והוקם ביום השלישי ככתוב**, משמע שהכתוב חומר כי צריך לקום ביום השלישי וכן משמע בלוקס פיד 46 ע"ש. ונלפה לדעתי שמהנו בדמיוסס על הכתוב הוסע ו' ב' יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו, כי בתקומתו גם אנחנו קמנו לחיים חדשים כמים לרומיים ו' 5 וז' 11 ע"ש. וכן ביונתן הנגש שם ביום לחיות מתיו יקומנוך וכן בספרי פי' החזינו בפסוק לאו עתה ביאתו שהכתוב הזה על תחיית המתים וכן בירושלמי סוף סנהדרין למדו כי מאמר יבעיש לחקיה ביום השלישי תעלה בית ה' היה כעין תחיית המתים של הכתוב יחיינו מיומים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו ע"ש, וע' בשוחר פ' בלק על פסוק כי מלאך עוכיב הזה בדבור המתחיל עמי זכר נא ע"ש (ומולי קלקו יקימנו בסגול תחת המם). ויטול להיות כי על יסוד בילוד הכתוב הגיל למדו אנשי מקוימים כי אין תחיה למתים (פסוק 12) כי הכוונה בתקומה החיית המתים על התקומה ביחד עם המבית לחיים חדשים ולזכות לחיים בשמים ממעל. וכנגד זה עמד פולוס והוכיח לדעת כי מלבד זה עוד הניח החיה למתים בשמיות בפועל ממש כמו שמצינו קם בפועל ממש, כי בעת רק מתחלתה דגולה בביאה לתכונה גדולה רומנית ויבא זמן בביאתו פעם אנית לגמולה בפועל ממש לקיים כל דברי הנביאים במ"ש במקומות רבים.

17) **ואם המשיח לא קם וגו' ועודכם בחטאתיכם**, כי אם לא קם מיומו כן התלמים (רומיים ד' 2) ומיתתו לא כפרה את חטאתינו, ואבר יאמר בתחית נפשו.

19) **ואם בחיים האלה לבד וגו'** נמשך על כתוב הקודם אם היינו בתחית מבדו ואך בחיים התלה לבד פי' בעולם הזה נקוה למעוד נתת ויעזעה תתלים תנחמו מכל תדם, כי העולם הזה אין לנו ותחתו נדפסים ונהנים להבא ונחבן ונכוה רבות יהר מכל תדם, כי הנוכחים ים להם העולם הזה תוכלים ושוחים ומונעים כי מתר נמוה כיזוע.

20) **אבל עתה (כנ״ל) המשיח הוקם וגו׳** פי׳ מכל עתה תדע שלמנה כי המתים הוקם מעם המתים וגם לגמרו נקום כי הוא היה להמתים ראשית הקמים מן המתה.

22) **כי כאשר באדם מתים כלם וגו׳** פי׳ בחדם הראשון (וביוונית Ἀδάμ׳ שם העצמי ורצוי להשתמש בחדם הראשון וכן השתמש בהעתקה לתורה) כן ימיו כלם במתים. המפרשים פירשו כיח בשמוע שם וביוונית ἐν פירושו על הסבה כי חדם היה הסבה למיתה והמתים הוא הסבה להחיים (ום מפרשים לחמרו כי מלת ἐν ביוונית ההפרש כמו על ידו לפעמים בידוע). וכפל פולוס המחמר בשכחוב הקודם הוא כדרכו לבאר ביתר ביאור שמכאן ואחד חבין שמות היה חדם הראשון (בשם חדם) והחדם המביא החיים למתים הוא המשיח. וכן לחמרו במדרש מקרי פיה לשה בקצת שמו של משיח ומן שעתיד לויא יהיו עפר וכן בפרקי דר׳ אליעזר פ״ג. ומזן לפרש שכוחת פולוס היחה שה כדעת המקובלים שחדש״ר בעבור שהיה מקור כל הנשכות (כחמרם בחגיגה פ׳ כי הנח ים שלוני נחלחו כו׳) וכחבר נגזר עליו מות חמות קבל בגופו כח המיתה וקבלו עמו כל הנשמות ומוכרחים הית לומר, ובמיתת שהוא מקור כל הנשמות (בש״ם מכני הוא הגשן וחתם הבריות, יוחנן ב״ו 5) כחבר הוקם מעם המתים קבלו הכח לחיות כל הנשמות, כי גלחה מחבר פולוס בפנינהו על הכרחיים לפ הלך בדרך הזה כי חם חומר שם (ה׳ 12) שמיתה בחח לעולם כי ע״י חדם בח החטח ובן עבר המות על כל בני חדם כי כלם חטחו. ובחיה בפועל ממש כמו שפיי שם כי היה חטח בעולם עד שהורם וגו׳ וכן מ״ש בגלטים ב׳ 20 עם המשיח נגלבתי וגו׳ פירש כוונתו בחיים לקוריניחים ה׳ 14 כי חם חת מחד בעד כלם כלם מתו וגו׳ ולפ שחמרנו מחלו בי בעבור שבולל כל הכחמות ובכן.

23 24) **וכל אחד באחד בסדרו וגו׳ ואחרי כן הקץ כשימסור וגו׳** פולוס מדבר רק מהחיים לחת ולכלולים חולק עם חזון יוחנן ס׳ כ׳ שחמנם שתי תחיות בנות המתים והחיים כללות מלכותו חלף השנים, חבל לפי זה לבו הקבוחות שה, פ׳ שנחלה מדבריו וכל חחד ואחד בסדרו וגו׳ שחפץ לחבוך הסדרים של התחיות לחיים כלם המתים ואחרי כן חומה שהם למתים בבחו (בשם שניה) ואחרי כן הקץ, ולפי זה גם הקץ הוא אחד מן הסדרים של התחיות, והוא חומר כשימסור הם המלכות אל האלהים האב וגו׳. כי מדוע לא הזכיר מהחיים הצדיקים של בריח שיבוח שהלא גם הם יקומו לקבל שכרם וכמ״ש אצל דניאל בסופו והנה וכשמוד לגורלך לקץ הימין והאזון אחר לאחד (לוקס י״ד 14) כי ישלם לך בתקומת הצדיקים (ועמ״ש בציותי שם). ואם נפרש מה שאחר אחר הם למתים לא על המתיחים לבדם (כפי המפרשים) כי הם אל הצדיקים של בריח שיבוח שקיו על המתים ואח״כ הם למתים (ע״ד הכחוב ביוחנן ה׳ 29 תבריח מציכם את לקולו חת יוחי וגו׳) והמם גם בכלל הם אחר אל המתלוניקים ד׳ 16 ואז יקומו רחשונה המתים במתים, (ולדעתי הפירוש חבר הם למתים כמו גלטים ב׳ 24 ואחר הם למתים נלכו חת בחרם וגו׳ וכיון לצדיקים גמורים החיים ומתים במתים) עם כל זה יקבל הלא גם הרשעים יקומו לקבל מכפם וכמ״ש נפ׳ דניאל וכנים מיבוי חדמת עפר יקיצו אלה לחיי

עולם ואלה להכפות ולדראון עולם, וכן פולוס בעלמו חומר במעבי המליחים כיד 15 כי עתידה להיות תחיה למתים לצדיקים ולרשעים ואיך לא יהיה פולוס מתחיה הזאת? וע״ב נראה לי לפרש כי בחמרו ואחרי כן קץ כיון אל קץ הגמור ביהיה קץ לכל דבר שימסור הת המלוכה לאחד שנמרו להשבית כל הממלוכות ויכפל הת המות מכל וכל ולא יהיה עוד גם הת המתים והנה החיה הכללית לצדיקים ולרשעים ויקויים הנאמר בחזון יוחנן כי כי קמו כל המתים וגם הרשעים למשפט והמות והשחול השלכו גחנם הת ס״מ. נמלא לפי פירוש הזה מאחר ואחרי כן הקץ לא שכוחה קץ לכל דבר עם כל זה הוא אחד מסדרי התחיות כי בעת הזאת יהיה ג״כ ביטול המות לגמרי והחיה הכללית. ולפי זה יש לומר כי פולוס חינהו מחולק כלל עם חזון יוחנן גם בענין הלמוד של הלף שנים בין מחיה למחיה, כי כמו שחמרו הלשים כלם המתיה ואחרי כן תושם בכם למתים בבחו אחת הפירוש ואחרי כן תיכף אחר התיה המתים כי הנה ככר יש יותר מלף ובמות מקום בנה ועדיין מתים לא בח (כי לבון אחרי מוסלב לזמן כמ״ש במדבש ברחשית רבה פמ״ד ובכ״י דבריש י״ח ל׳) כן כחמרו ואחרי כן הקץ הוא אחרי מוסלב לזמן רב לאלף שנים. ומוכרחים אנחנו לפרש כן כי בעלמו חומר בשנים לעימותיום ד׳ ל׳ בסופשנתו ובמלכותו הרי שיהיה עוד עלבות המשיח בכוחו ולא יתפשר תיכף כמלוכה לאחד. גם צריך לפרש שם שכוחה במלכותו עלי אדץ. ואולם חומרו אחר השניהו וגו׳ הוא אחר סמוך כי בנפלו יתפשר המלכות תיכף כמאחר פחול שם ורצוי להעתיק אחר השניהו כי אחר שתיך כמ״ש במדבש שם, וכפרש לפי היונים בדקדוק לא נמלא מלת אחר כלל ולך נאמר „בנמרו להשניהו מיש. וע׳ מ״ש בזה בשנים לעימותיום ד׳ ל׳ ובהסלוניקים ד׳ 16 ב״ה.

25) **כי הוא מלך יבלוך עד כי ישית כל אויביו תחת רגליו.** זה ירמוז על הכתוב בתהלים ק״י שב לימיני עד אשים אויבך הדום לרגליך ושיבתו החזון בעלמו (מהי כ״ב 43) על המשיח. וכן למעלה בדברי פסחום (מעבי השליחים כ׳ 35) שהרלה מזה בהמתים ניהו לחזון בשמים ובאחר ובאחאר החזון קוף מהי כל השנון כהן לי בשמים ובאחר. והנה הכוונה בענין השלמן הזה לא הם ופלוס שהקש״ם חינהו מהשבש עוד בהשגחה העולם החזון בעלמו ניה (יוחנן ט״ז 23) כל אשר חשלמו מן האב בשמי חני חתן לכם הרי שלריך לשחול מן האב (ועי׳ מ״ם שם) כי הוא המשיב הכל ע״י הבן וכמו קודם זה, ועל כן חומר בכתוב עד ישים אויבך הדום לרגליך, חלח הכוונה שהמתיות הוא כעין משנה המלך ומושל עמו ביחד (משרתעמם זכלזון יון σύνθρονος) וכמ״ש בחזון יוחנן ג׳ 26 והמלחי ונו׳ אתן לו בשבתי על הכסאי ונו׳ כאשר קבלתי גם חנכי ואשב עם חבי על כסאו, ונוסף עוד לימיני בנם הוא מלך ימלוך עד כי ישים כל אויביו תחת רגליו, וזה הוא החילוק בין קודם שיתן גו השלמן לאחרי כן אחרי נשומו כי קודם לזה עשה האב הכל על ידו (יוחנן ג׳ 3) וזהו כח הפועל בעולם אבל לא שיה בהול אדץ ומושל ועשה הוא בהול אדץ ומושל כ״מ פסחום בשבעי השליחים ג׳ 36 הנ״ל. וכן הוא במדבש שמות רבה פ״מ הקבניה יליבים עשלה אלו למלך המתיה ופ״י בעקידה פ׳ כח שהמתיה יהיה בעין מבשה

למלך. וכשהדברים קף לי״ם תמר כי עקיבא על הפסוק עד די כרסון רמיו (דניאל ז׳ 9 וכרסון הוא לבון רביב) תחד לו ותמד למעבי מ״ב. וע׳ עוד כזה בביאורי על הפליטים כי 9 ובביאורו על העברים ה׳ 8 פ״ב.

27) כי כל שת תחת רגליו, ידוע על כתוב תחר בשבלים ה׳ ז׳ התכילהו בשעבי ידך כל שחה תחת רגלו ושבבו פעול על העבדים ב׳ על המעים פ״ב בביאורו.

ובאמרו בל הושת תחתיו פי׳ בלמור הכתוב כל שהה תחה רגליו (כך אחזו בקיצור) נמור הוא שבשם כל התהיו שהוא התלהים מיוחו בכלל לכן כתבר יובא הכל מתחיו וגו׳ (פסוק 28), כי פסוק 27 הוא כעין הקדמה לפסוק 28 והבן.

28) או יושת הבן גם הוא וגו׳, הוא ליפד דכריו בחתר בפסוק 24 ביחסור הבן את המלוכה לאלהים יהיה הכל בכל. וכן בפרקי דר׳ אליעזר פי״ח אמרו המעים עתיד להחזיר המלוכה לבעליה הוא הקביה ע״ב. ומה בחתלת במקרא (יחזקאל כ״ו ו׳) למרכה התחרה ולבלוע אין קץ על כסף דוד ועל ממלכתו וגו׳ וכן בלוקא ה׳ 33 ועל בית יעקב ימלוך לעולם ועד ולמלכותו אין קץ, וכן דניאל ז׳ כיו מלכותו מלכות עולם וגו׳, ככר נתבאר בחתר אין בזה פ״ו כי אז בביאור התלוכה להקביה אז יהבדו גם העמים והאין דיבור עולם הדם בעים חדשים ואין חדבה וכמו בהתגלות יוחנן סי׳ כ״ו והנביאים בחתרה מלכות עולם היתו על דרך שחתר מבה כימי העמים על האין, ובאמת העולם הזה לא דברו כלל.

29) כי מה יעשו הנטבלים בעד המתים וגו׳, פה מתחיל ענין חתר ויחזר לדברי בפסוק 12 בזה שחתר אין יחתרו אנשים מבה אלין תחיה למתים ושואל לומהם בעת שהלה תחתם ואומר בים עוד לחיה שדבריהם הבל, כי הלא פומבים בזה הם המנהג המפורסם שהמיים נטבלים בעד המתים (בן היה המנהג בקהלות פונטים הלחשונים) כדי לזכות המתים ואם המתים לא יקומו מה לכם לעשות זאת בחנם. ונכנו בן על יסוד דת היהודים כי בלא מזכי אבות בהלמוד שנהדרין ק״ד ע״ש. וכמו שאנשים היהודים לאחר קדים על המת היינו שבנו של המת או קרובו או שפילו אחר אומר קדיש בעד המת ומזה בזה את המת לחיי עולם הבא כי הוא היה מחויב לעשות הדבר הזה בעבור עצמו אך עשה זאת בעבור המת וגותן לו במתנה שבר המלוה הזאת. ופי׳ המהוללים כי פוף סי׳ יב היהודה הביאו קדמונות אלה המת בעד המתים וגו׳.

30) ולמה זה אנחנו בסבנה וגו׳, היא שאלה אחרת ומשכה עד פסוק 32.

31) בהתלתכם, פי׳ שבשבע בהחלה סיום לו מקבלת קורינתום שהוא מת בכל יום היינו בפוכל יפורים קשים כמות.

32) נלחמתי עם החיות הרעות באפסום, יש אומרים כי בחתר פשליכר אם פולום לפי חיות רעות וכה לא נעשו גו וכן נמצא בהתקטען של פולום האמצאים בכומי. ויש מולקים ואומרים שהכוונה רק על אנשים רעים כחיות טיבר, ע״ד שכתוב יכלסמוה חזיר מיער (תהלים פ׳). וכמ״ש להלן י״ו 8--9 אבל בפסוס וגו׳ ורציה

התקוממים. ואמר זה בדרך משל מן המנהג שהיה לו בין הקומיים אבר אנשים נפוצים סיו לומדים עם החיות הרעות בטיחתלותם למען יקבלו כבוד והדר. ואומר שהוא לא למם לפי דרכו של אדם כי אם לפי דרכה של הוכה והתמונה במבים.

אם המתים לא יקומו נאכל ונשתה כי מחר נמות, מדברי פולום בכל הפיקן הזה נראה כי לדעתו אין להפריד ענין עולם הבא אחר המות מן העולם הבא אחר המתים כי אם אין המיה למתים גם עולם הבא אחר המות אינו ואין בהלחת הוסף כלל ואין מלכות בהמים כלל, וכזה יש להבין גם מה שהביא התלון רחיה על הלדוקים הכופרים בתחית המתים מן מה שאומר הכתוב אלהי אברהם וגו׳ ואלהים אינו אלהי מתים כי״ת אלהי חיים אובח אותו בהמתים יחיו (אחי כ״ב 32) וניל קבה הלא יובל לבוחה בעבור כי בשהוכיחם הם בהמים ממעל והם בזה בדין חייב וקיומים (פ״ד המפיבר בלוהם פ״ו 23). לך הענבה היא בלל כי זה הלוי בזה ואם זה אמת גם זה אמת אחיית המתים בנופים. וכן נראה מדברי הבבים הקדמונים, אבל בדברי הבבים הלהבונים נמלא הפרך זאת, בהמבהם אחרי למודי הפלוסופיה. ובאמת בדברי יוסיפון לכומים בחלמות היהודים סיב פ״ח אומר שהלוקים בשכרו בגחיות הנפש ובשבר ועונש אחר המות.

38) והאלהים יתן לו גוף כרצונו, פיכות הלשון שהוסף בשבע שבלילה, הלשון הקדמון.

44) יזרע גוף נפשי, פי׳ גוף עם נפש בשבעית (פסיכא) נפש הלחיבים ניקוי גוף נומני בכות ה׳, ובנפש השבעית שהלחר עמו והיה לעבם נומני אחר.

45) ובן כתוב (בראשית ב׳ 7) ויהי האדם אדהיר לנפש חיה (פסיכא חיונית), אבל אדם האחרון לרוח ממיה (פניומא). ונראה מדברין שחוקן על הכתוב זהמקובלים כי האדם יש לו נפש שהלהיה מיבד נפש הבהמית כי נפח בו נשמת חיים (בחקבא) אבל פולום יחלוק על זה ואומר כי הנשיחה היא רק נפש השבעית ויהבן.

50) ואשר יבלה לא ירש את אשר לא יבלה, פי׳ בשביל הוא אין עומד לבלות בעבמו, עפם נפשו, לא יכל להחקיים בזמן עולם הבא בקיום גלמי (במ״ם בהמבים ביום ה׳ חוק ובכיו לחלק שי ממולה הגבוהים אלו אבל כדעת רבינו סעדיה גאון בחמונות ודיעות אלו מאמר ה׳ ע״ב). ועל כן בבר ודם לא יוכל לבבה הם מלכות התלהים הקומיה והבלתית. ופשטו לבחולה מדברי פולום שם בבל הבחולים כי לבחית המתים לא יעמדו בגופם שהיה להם בחיים (כדעת בעלי ההלמוד) כי הם גוף אחר לבמר, גיף הוהו ובמייתי, גוף אבר אין בחבמו ליפסד ולבלות אחיבו בפר ודם. ומאלו המפרשים כי לפי זה לריך לבחות הנוסח בעיקרי הבליחים עיקר ג׳ בחחית הבבר (מוסף־בהעבות דעם פלייטעם). גם בבה מדברי יחזקאל בפי׳ ל״ז שבש במיבש יחזקאל אנו רואים בהעלמות נחלקנו אחד על אחד ויקראנו עוב ובבר והבות בל נפש ויחי ויעמדו על רגליהם. גם המיבה בעלמו לחלים המחויים קם בניפו הלחבון בבדרי וירמה להלמידיו לא אקום המתרחים לבל יחבבו שהוא גוף אחר אבל (עפ״ם ביוחנן כ׳ 17) ויחבל עחבם ובבדום אחר (מעבי הבליחים י׳ 41) אבר אבלנו

ומהימנו לגמי מחכי קומו מן המתים. והיכוח המתמי הוא כי לא היתה כונת פולוס כלל היקום נוף מחכ לנמרי כוחני, כי אם הנוף הזה בעצמו יקום בדמות כוחני *) ביהתלף מבשמי לכוחני כמו על דרך המיים בנוח המדון במדבר לסלן (פסוק 52) שהמה יחתלפו, וכמו בתוכ בפסוק 49 כתוכ לבשנו צלם האדם תאכ מעפר כן נלבש גם צלם האדם תאכ מן השמים. והנה כמו שעל המדון הנוף הנשמי נחתלף לכוחני (בתשכמיה פענקלעדע) (עי יוחן כ׳ 26 והדלהות מסנכות ויבא ויעמד ביניהם) כן יהיה גם תצלום המתים והמיים. לך החילוק בין מתים לחיים הוא שהמתים יחתלפו עלי מכן תאכ המתים למה לכם לקום עלי מכן בנופם הנשמי ותחרי כן להתחלף (כדלעה המקובלים ופי סהדרין כ״פ חלק עומדים בתומם ומתפללים) שהוא ענין גלוי וזיכך. לך בהקומתם יקומו עלי מכן עם נופם שכבר נהנך והתלף מבשמי לכוחני בעת תהיתם וקיומם, ואין קושיא ממתי יחזקאל כי שם קמו ויחיו שניה, תאכ במתים לעתיד בעת קיומתם יחתלף נופם מבשמי לכוחני ויקומו בנוף כוחני — כדי לחיות חיי עד. ודע כי לפי דברי פטרום (ע׳ פסכום ד׳ 6) להחיית המתים הכללית יהיה הפכך בין הקומת הרשעים להקומת הצדיקים כי הרשעים יקומו בנופם ממש הבשרי ע״י מרך למען יספגו בכבר כנוי מדם כמו שחטאו בנוף וגפ (עמ״ש בביאורי) והצדיקים יהי בנוף כוחני ע״ב. ועל כן אמרו בעיקרי הביאיתם בדרך כלל בתחית הכבר, בעוד שאת תאל הצדיקים בהקומה בנופם הכבדי לך בעת הקומה הוא מתחלף מבשמי לכוחני כנ״ל, וברשעים נאמר הנוף הכבדי נם עלי מרך כנ״ל, ועל כן אמרו בדרך כלל ובקצור ובהחית הכבר כי הפקיים נתחכמו בלבון קצר מאד בדרך כלל ובדרך פרט יודעו להמתמיים תקני הלמוד והחקירה בעיניהם הלזה בידוע.

51) **לא כלנו נישן המות אך כלנו נתחלף**, פה מדבר מן החיים בהיות בחיים בעת בוא המהיה פעם אחת על דרך שאמר בהלחוה תל המלוויקים ד׳ 15 לחתו החיים הנותרים עד בוא האדון וגו׳ כי כל מדם בחיים בהתו מקוה מיוחד לרחום ביחה המתים בחייו. והלה פולוס פה להוציא מדעת התומרים (בהלמוד שבת קכ״ב ע״ב) כי שפה אחת קודם תחיית המתים לנזיכים כל החיים לחות ולקום אחרי כן עם המתים לקיים הכתוב כי עפר אתה ואל עפר תשוב וכן מצאת בשאר מנות ש״ד מבשה כיצ הילודים לחות והמתים להחיות והמיים לדון כו׳ וכן אמר מחמד בהלקיטן שלו בחזון הנביאות ס״ח ביום יקבץ בשופר כל היקום יבאו מהיס מרגם וגו׳

*) ועל כן דמה פולוס ענין זה אל החטה (פסוק 36—38) שזורעין אפס ושולה שאר עם עלים כו׳. ומדאקו המפרשים שהלא אם אל החטה היה הנמת הזה בהשלם בחטה בידוע בחכמת הטבעיק, שעל כן לא יפת מחטה שעורה ומשעורה חטה, ואולם לפי ביאורי פה יתי שפיר כי הנוף הכוחני תיהו נוף אחר, כי אם בילוי ההעלם אל הנוף הנשמי שהשיל מעליו דמות הנשמי ולבש לחות כוחני, ודכיתי תלה יובנו למעיין בספר למודי הנביאים מאמר ח׳. ועמ״ש בביאור עבריס י״ל 3. ומהדבר הנעלם כ״פ תולדות תומר הקב״ה מהיס מהיס ויעבר תוכן מספרן אלא יהיו בזין עפר כחוה בהיו בהתלה שהכתוב מספרתו מספר מתם כי ויעמדו בבזין מקויים לחיות לכה קיומת כי והוא בדברי פולוס פה.

לא יהוב ויתקע בשופר וכלנו יחתלפו וישקחו את עיניהם וכן הוא בזוהר פ׳ משפטים ד״ם דק״ח ע״ב, אך דעת פולוס הוא כי המיים לא ימותו אבל בתקיעת השופר בהחמונה יתחלפו וגו׳. ובדברי כינוי סעדיה גאון בספרו תמונה ודיעות מ״ם וכן בחמשה לחכמים מעין ז׳ נכר כ״ח יב דיעות בזה.

52) **ברגע אחד וגו׳ והמתים יחיו בלי בלוין ואנחנו נתחלף.** כבר נהבאר למעלה בפסוק 23 ובחזון יוחנן כ׳ כי לימי ביאת המשיח יקומו במתים ומהו הרחמונה אלא אבל הם למשיח אבל אלו אם בשרם בחייהם אבל היו במשיח ומהו בחמונה (ע׳ משלויקים ד׳ 16) ועל אלה תומר פה והמתים יהיו בלי בלוין. וכן תומר בחמיה (ע׳ משלויקים ד׳ 17) ומהחלף פי׳ גם כן יחתו לדיקים נמוכים כמו פולוס בחיו לך בכוח המשיח. ומהחלף כתוכ (ואמר מקודם והמתים יחיו וגו׳ ואח״כ ונחנו נתחלף כתו שאמר אל החשלויקים שם (ואמר מקודם והמתים יחיו וגו׳ ואח״כ ונחנו נתחלף כתו שאמר אל החשלויקים שם כי מתים המתים מהיס קודם התחלפות המתים ולא יקדם את היושים לך ביקיו תכופים זה בתוך זה ע״ש) אבל באר המתים המתמתים לא יתחלפו נגוף המהיה עד אחר התחיה הבשה לחלף אהיס לדעת מזון יוחנן כי אם יהיו לפם יומת המהיה לפי פשוטן של דברי נביאי ישראל וכמו באמר יהיה פ״ה כ׳ כי הנער בן מאה שנה יומת והחוטא בן מאה שנה יומת ומי שלא ימלא את ימיו יחשב כמי שנתקלל ואמרו גם כן בסנהדרין ל״ב ע׳ תנא דבי אליהו לדיקים שעתיד הקב״ה להחיותן ואמרו שאמרו גם כן בסנהדרין ל״ב ע׳ תנא דבי אליהו לדיקים שעתיד הקב״ה להחיותן חיהם מוזכן לעפרם כו׳ ע״ש. ובם קי״ח ע״ב אמרו עולא רמי כתיב בלע המות לנצח וכתיב כי הנער בן מאה שנה יומת וגו׳ והיכן כתן בירושלמי כתן בנוים ובכתב כי לעתיד אמר הכתוב לא תספון אל עתים בשה בכולה וגו׳ לעבדו שכם אחד והיה ה׳ למלך על כל הארץ ולא יהיה הפרד בין ישראל לנוים כלל וכמ״ש ישעיה ״ד ומשפחו על בית יעקב. לך לפי מה שכתבנו התירון נכון על דרך ביאתנו שם קושית אחרת ומהנו בתן בתחיה לדיקים כתן בתחיה שניה, כי המתים בתחיה הראשונה תאכ קמו בתחיה הרחמונה וכן החיים המתלפים המה יהיו עם התחון תמיד הנמוכים תאכ קמו בתחיה הרחמונה וכן החיים המתלפים המה יהיו עם התחון תמיד (ע׳ משלויקים ד׳ 17) וכמ״ש בתחיה שניה, אבל בתחיה לדיקים היינו אחר המיים ימות המתים בשבועו כי הנער בן מאה שנה יומת. גם לפי לדעת כי לאחר ימות המתים בשבועו אלף שנים ומיד החיה השניה שכללית שאמר יוחנן בהזוזנו פ׳ כי המתים בשעבדו אלף שנים ומיד החיה השניה שכללית שאמר יוחנן בהזוזנו פ׳ כי לא יהקייס הכתוב בלע המות לנצח בשלימות לכל המיים והמתים שאז יאלך המות בתנם אם כתים יוחן שם בשה כי וכמ״ש פולוס למעלה בפסוק 26 כי אז הקן בשיבעל תמנון בתוכים תה המות כמ״ש *).

*) וכן נמלא זה בהיכון ש״ם שם כתן לימות המהיה כתן לעולם הבא והיינו שכתבנו כי לעולם הבא לאחר ימות המהיה בעוד שבמים החדשים והארץ כמו שכתבנו כי לעולם המות לנצח. וכן תעלת בחזון יוחנן פ׳ כ״ח בדברו מן המדבה לא יבולע המות לנצח. ובן תעלת בחזון יוחנן פ׳ כ״ח בדברו מן המדבה לא יבולע המות לנצח. ובן תעלת בחזון יוחנן פ׳ כ״ח בדברו מן העולם הבא שאחר ימות המהיה לא יהיה עוד, ומוכח מזה כי ימות המהיה במלכות אלף השנים יהיה עוד מות בבחינת יעשים כנ״ל. וגם נלמה כי יהיו חטאים עוד בימ״ם ישעיה והחוטא בן מאה שנה יקולל (ע׳ למודי הנביאים

55) איה עקצך המות וגו', יסובב על פסוק 54 דכד הכתוב, כי יסבב הכתוב בהושע י"ג י"ד לפי דכתך מות אהי קפקך שאול למשמ כי אמר שם מקודם מיד שאול אשדם ממות לגאלם שלמות על ימות אחתים, ונשפרש לפי זה אהי כמו איה (כמו שחלגם יונתן שם על פסוק אהי מלכך אשור ועיש במפרשים), ופירש דכתך הדבר במתים בו והוא עוקן המות החטא ומזה יגא לפולום הכתוב הזה כי דכתי להניח תמיד הכתובים לפי הכוונה.

56) עקץ המות הוא החטא כמיש על הכוותיים ה' 12 עיש, וכח החטא הוא התורה עביי הקוטם יתגברו אחות החטא כמיש שם ז' 5 עיש.

57) אשר נתן לנו הנצחון עיי אדוננו ישוע המשיח, כי על ידו הוא שפעים נכתנו להתגבר על החטא כמיש שם בפרי ח' עיש.

סוף מאמר ימות המשיח) והיינו לפרקים (זעבר זשלמען) ועמיש עוד בחזון יוחנן פ' כ' בזה.

השניה אל הקורינתים.

א.

11) עיי רבים, פי' בזכות רבים יש לנו תמצית ההסד בעתיני הכוות. ויש סרבו בהפלת רבים.

12) כי זאת היא התלתינו וגו' אשר בתום ויושר וגו', פי' ולכן בוה אני בטיחים בהתפלגו בעדי (בניאור מייטר).

14) ואף תדעו עד תכליה, פי' עד שלמותו ולא רק מקלה, כי מאמר תפלתכם וגו' זה הדעו.

17) ועתה ההיתה עצתי נמהרה וגו', פוגם יסיל אם התמה מעליו כי הבטיח להקורינתים לעבור בדרך קורינתום אל מקדוניא ולנסוף לא קים הבטחתו ונסע אל מקדוניא בהלתוגה בלבד יוכה על זה בהתרתם בשלא מתקדוניא, וחבדותו להפרכך ואינו עומד בדבורו ויש ההגשלו בלתי לא יכא עליכם (אי קורינתים ד' 18), ויען התוכח על זה כי בחמת יען לעבור למקדוניא בהוכח (פסוק 16) ועתה לא היתה לפי הבבר לבוא לפיתו ישנה דבורו כדרך הבבר שאומר קן וחזר ואומר לא, לך עתה היתה לפי הכוות, ומה בשוגה בדבורו גם קן לפי הכוות בעבור שתם עליכם לצלחי יעציג תוחם על מעשיכם (פסוק 23 וכן בסי' כ' עיש).

18) אכן נאמן האלהים כי דברנו אליכם לא היה הן ולא, לוקח התלתים לעד (כמו לפלן 23) כי בשום פעם לא היה תגלו קן ולא, לך בעניין זה, וגם בעניין זה לוקח תלתים לעד (פסוק 23) כי לא בא תליכם בעבור היותו תם עליכם עיש. ודרך היהודים בשלוקחים התלתים לעד אומרים נאמן עלי התלתים פי' לעד וכמו בגמרא ג"ב תגל כי תליאזר בתם עיש וי' ב' שתאר נאמן עלי הדין כי' על תלתים עיש.

24) לא שמושלים אנחנו באמונתכם, אל תעשו מדברי אתי מושל עליכם, אלא רק עוזרים תנחנו וגו' בהוכחה וכדומה, ואם בחתי תליכם יובל להיות שהוכחתי לכם אתי מעשיכם כמו בהתרתם לקורינתים ותעניג תתכם, וכמו בשתם להלן היקף בסימן ב'. ויש ניסחאות אחר סימן ב' התחיל שם פסוק כ"ב.

ב.

10) ואיש אשר תסלחו לו אסלח לו גם אני כי גם אנכי אם סלחתי לאיש סלחתי לו למענכם, פירוש המפרשים (בניאור מייטר) כי גם אנכי בהבר סלחתי היתה סליחתי למענכם אבר גם סליחתכם הטיב תכופה לסליחתי, וכמו בתתם סלחתם אחר סליחתי כן תסלח גם אתי אחר סליחתכם, ואולם לדעתי

העיקר חסר מן הספר לפי זה שהיה צריך לפרש דבריו כי גם בשאר שלחתי שלחתי גם אחם. וגם נדחקו בפי' המצות ושיבשו שהשליחה היתה בחמה לפי המצות וגם בזה עיקר חסר מן הספר. ולדעתי מלת καί לא הסובב על מלת ἐγώ אלא על כל המחמר ולאו להעתיק "כי גם אם אכי שלחתי לאים שלחתי לו למעשכם" פי' גם כמה פעמים שלחתי לאים הוא השליחה בעבורכם בעבור שבשבילכם חפצים שתקבלו לו וכן גם עתה כאשר השלחתו לו בודאי תשלח גם אני (וכן העתיק דעליעם בהעתקה שחרגומה לפי דבריו). ולפי זה אחי שפיר בפני המצות כי לוקח המצות לעד על אחתו שהיתה השליחה בעבורכם. ולפי השיטות הזה יהיה נכון להעתיק לא בחלה למעשכם כי אם בחלת נגללכם שהוא מובא יותר על השפה. גם בעין בפני המצות ע' להלן ד' 6 דעה אחרת בזה.

16) ומי זה ראוי לבך, פי' להיות מוכה כמוני להיות בית מיחוח המצות וגו', ועל זה יסובב פסוק 17 כי לן אנחנו כמו הרבים וגו'.

ג.

4) וזה בטחוננו וגו', פי' שאחם לגבי עבודה עדיפה שבחרתו כמו בפסוק 3.

6) כי האות המות וגו' שרות המות וגו', וכן בפסוק 9 הפרוש אחר למיב וגו' כי בשיחות רומיים ז' בזה.

7) מפני כבוד פניו הבטל, להבין דברי פולוס פה צריך להבית דברי הכתובים אצל משה (שמות ל"ד 30—35) ויצא אהרן וכל בני ישראל אח משה והנה קרן עור פניו וילאו מגשת אליו (והוא מאמר פולוס פה אלא יכלו בני ישראל להביט אל בני משה וגו') ויקרא אליהם משה וגו' וידבר משה אליהם, ואחרי כן. גשו כל בני ויתום אח כל אשר דבר ה' וגו' ויכל משה מדבר אחם ויתן על פניו מסוה, ובבוא משה לפני ה' לדבר אחו יסיר אח המסוה עד צאתו ויצא ודבר אל בני' אח אשר יצוה, וראו בני' אח פני משה כי קרן עור פני משה והשיב משה אח המסוה על פניו עד בואו לדבר אחו. משה נראה כאשר דבר המצות אל בני' לא היה המסוה על פניו רק אחרי כן בשובו אל המחנה אל ניתנו מתן על פניו מסוה, ולא נכחב הטעם אשר הוא מובן כי בנתנו עליהם לא בעל כבוד פניו ועי"כ נתן מסוה על פניו לבל יראו בני' כי האור והכבוד מדל ובעל. וזה הענין לקח פולוס לרמז על העתיד כי בבוא המצות לא יבעל כבוד משה וכבודו הוא לאין לעומת כבוד המצות וכמ"ש בגבעת אל העבריים פסי' ג' כי כבוד גדול ממשה נחל הוא וגו'. והוא שאמר בפסוק 13 משה יתן מסוה על פניו שלא יביטו בני אל סוף הדבר הבטל (בני' לפי היונית), ובפסוק 14 אומר כי עד היום בקראם הברים היטב בספר הבתוב הזה בלי גילוי (בני') ובכוסה כי לא יראו כי כבוד משה נתבטל למול כבוד המצות (והוא שאמר פולוס להלן ד' 6 הוא הופיע בלבנו להפיץ אור דעת כבוד האלהים אשר בפני המצות, פי' שהיינו במשה אשר עליו היה רק האלה מוצנת בעלמא).

8) כמה יגדל בבודו, שיכלו המשרתים לעשות לבע ולכן אומר בפסוק 12 בהיות לנו מקוה וגו'.

17) ובאשר רוח האדון שם חרות, כיון לומה שאמר אל הנלמים בפי' כי ועי"ש בביאורנו.

18) במו מאת אדון הרוח, כ"ה לפי היונית, ופי' לאדון הרוח פי' בניאור תייבר כמו על דרך אב הרחמים וכמו שאמר בפסוק 17 לאחון הוא הרוח והבן.

ד.

2) כי"א מאסנו בסחרי בשת, פי' אלא לעשות דבריט בסחר אשר אם יגלו המה לבבם ולחרפה.

6) כבוד האלהים אשר בפני המשיח, פירכו המפרשים שאמר זה לעומת האמור למעלה ג' 7 על פי משה כבוד פניו המתבטל ואמר על כן פה כבוד ה' בפני המצות שהוא נצחי ועד. ויכול להיות בכוונתו היתה בפשיטות כבוד אלהים אשר במצות (כמו בפסוק 4) ולאו להעתיק אשר בפרוש המצות, כי פרפסטאסן פה פי' פרוש (פערזאן) ולא פעם ובאמת גם אלה פעם במקרא יבא ג"כ על הפרוש כמו פני יאלו (במות ל"ג ו"ד) ופניך פולטים נקבב (ש"ב י"ז י"ח), וכן תכנם הסוכי, כי יאלו גם כן כי לעשה ב' 10 שאחתי בפני (בני') המצות הפוה כמו בפרוש ואלהי לי גם כן כי לעשה המצות, כי כל מעשה המתנין עשה הוא במצות. ולפ המצות והוא כמו שיאמר שאחתי במצות, כי כל מעשה המתנין עשה הוא במצות. ולפ כי דרך פולוס לומר תמיד לפי אלה במצות, ואולם בפעמים הזאת אפשר דרך לבחוב בפרוש המצות.

7) בבלי חרש, פי' בגוף נפשי ובדמה (כמו פסוק 10 11) ים לנו אור דעת כבוד האלהים בפוסיט בלבנו (פסוק 6).

12) לבן בנו יאמין המות ובבם התיים, פי' כמו שפעיתים יתמן המות לפי הבשר למען יאמין אשר לנשמעים הבשרה יהיו חיים לפי הרוח, ונאמר כי לפי הרוח גם בפעיתים המות הפנימי יתמן ויתחדש בכח יום יום, ולפ החיון יבלה (פסוק 16).

13) בבתוב האמנתי כי אדבר (התהלים קט"ו י') פירש הכתוב האמנתי בתמונה גדולה עד כי אוכל לדבר ולכן לאמר ביונית האמנתי לכן אדבר ופולוס הביא הכתוב לפי הכונה בדברו.

ה.

10) למען ישא איש בפעלו וגו', פיר לאמרו לעגלים פי' 6 האמונה הפועלת בלתבנה עיש. ועי' ג"ב לאלן פ' 6 הזכיר בקצור וגו'.

18) ויתן לנו שרות הרצוי, פי' שאנחן לנו השליחים שהוא הלוי הזה נבחר הלוי הזה נעולם, וכן בפסוק 19 ויבם כמו שם דבר הלוי ועל כן מפיים בפסוק 20 ובכן מליצי המצות לאמרו וגו'.

19) יען אשר אלהים היה במשיח מרצה וגו', כבר העירותי בזה פעמים כי דרך פולוס לכפול דבריו בחזה ביחוד וכן פה כוונתו לומר כי אלהים היה במשיח (פי' אֵ בכוונו בעוד) כו ובהיותו ויהיה השלם על עצמו והכונה פ"ד בחמר ביחסן ד"ה 9 הכוונה לומי היותה לה הסב כי תוכי בחבי ותבי כי פ"ם. ויש שכבי הכונה פה שהאלהים היה מלמד במשיח וגו' וכפי אֵ היינו על ידי דרך היותם לבשרים, ע' בביאור מייעב.

20) התרצו נא וגו', פי' הכינו לנפשכם בשמחה הגוף והכונה לכונה בבריאה חדשה (פסוק 15, 17) וכן יאמר דבריו בפיומים הבאים פ"ם. והשתדקה התלוי היא יותר בכונה.

21) אשר לא ידע חטא אותו עשה לחטא בעדנו למען נהיה וגו' לצדקת אלהים בציל, והכונה שבשאתו לפדותו המעה בעצמו (כמו דומיים ז' ע"ם) שכבר למות הוא. למען נהיה תוכתו הצדקה בעצמה. והוא לבון מלפי לפנדיל הטבון כדרך המקבל (ישעיה מ"ח 24, דניאל ט' 23) כי החטא גדול מן החוטא והצדקה גדולה מן הצדיק.

ו.

2) כי הוא אומר בעת רצון עניתיך וביום ישועה עזרתיך, הוא בתוב בישעיה מ"ט ויסופ שם על המביה (ובפיים גם הרמבן פי' כי הבא על פסוק אני ילכו הוא מלאך הברית בעליו בחמר בעת רצון עניתיך ב"ם) וכמו בחמר אם'נקי מהיותך לי עבד לקום את שבטי יעקב וגו' ונחיתיך לאור גוים וגו' כדי שתהיה תן לפדות תם ותמד ביקום את שבטי יעקב וגם בגוים ואן לפדם עבדי הנאמר שם על עבדי יעקב, וגם אן לפדם כמו בחיבתו שם על ישעיה כי עליו אן לפדם הכתוב שם פה תמר ה' וגו' לנזה נפש למתעב גוי לעבד מושלים מלכים יראו וקמו וגו' וכן שם ונאנך ואתך לבריח עם לקום את ארץ להנחיל נחלות שוממות לחמר להסורים צאו וגו' והמפלשים קלטו הכתובים לנזכיים זה על ישעיה וחם על ישראל. אבל כחבר יסופ על המביה אן פוס דומק בזה. וב"ה בפיקחת רבתי פ' ותחמר ציון שבכתוב מדבר כמלך המביה כו', הוא אומר פי' הכתוב אומר כדרך לבון התלמוד והמדרש.

11) אך צר המקום בבעיבם, פי' המקום בעבור פולוס, ומבקם בפסוק 13 בילחיבו לבבם גם הם, וכן להלן בפי' ז' 2 הנו לבו מקום בלבבכם וגו' פ"ם.

ז.

11) ולידי ההנצלות, שהתגלו עלמם לפני ביעוס על המעשה הרע בילידע אחלה (פ' קוריעתים ה') בעים לקח לה תבה תניו כו' פ"ם. ולידי רגז, פי' רגז על החבת על דרך הכתוב רגזו ואל תחטאו (תהלים ד' ה') ופירשו בתלמוד ברבות פי פ"ח לעולם יהגיז אדם יצר טוב על יצר הרע כו', ולא כפי' המפרשים רגזו תהלו.

ואין זה סה שהוא בהזכיר פולוס' על הכומיים י"ב 19 הנו מקום לבנו וגו' פ"ב. ופעמים למלן על המפסיים ד' 26 בזה. ולידי קנאה פי' לקנא ולהבהל למעשים טובים. ולידי נקמה לנקום בעושה הרע אלקח אבה תניו בעוד פולוס עליהם (ג' קוריעתים ה') בידבנו אה הרע תקרבם. כי בתחי הקהלה לריכה הקהלה לנקום על דעתם — ואולם אבל בתוך (הגוים עובדי האלילים) האלילים יספסם (אם בפופו) ואתם לא הנקמו מהם — וכן אמר על הכומיים י"ג 19 על הנקמו נקמתכם יהידים וגו' וכמו בפרכתי שם פ"ם.

ח.

4) הקדושים, היינו הקהלה אבל בירושלים ע' רומיים ט"ו בי"ו.

5) ולא כאשר הוחלנו, פי' שהיה יותר מאבר תמינו. כי אה נפשם וגו' פי' שמסרו נפשם למו כי יותר מהחם התחדנו כמו בחמר בפסוק 8.

10) מחוה אני את דעתי וגו', פי' לא למוה רק לעלה טובה כמו בפסוק 8. לעשות בחפץ לבבכם, כי הענייה בלא רצון בוא תיה טוב כלום.

22) ושלחנו עמהם את אחינו וגו', וי פירשו על שלחו של פולוס, בעבור בהפריד ביומיה בפסוק 18 אמר בזון לה ופה אבל אחינו. כי הלא אבל בפסוק 18 הוא אבר יפל בביתו בכוונה בכל הקהלות הוא נוקם הנאבר אבל בכוונתו היה לבם ולהלאה, כמו שהבאם בהלמנת נאלחם פי' ביכוח ולוקה. ואולם פה מבטח שגם אחי שלחו היה עמהם.

י.

3) הן התהלכנו בבשר ולא נלחמנו לפי הבשר כנ"ל, ההפרד פה הוא בין בבבר ובין לפי הבשר ופירושו הוא בחף שאחתו בניף בבני וכולנים מאחנו בבשר כמו כל אדם ואולם לא נעבד עלמנו לפי הבבר היינו בחלות החומיים לעד לזון בבשר (ולא בהחומיים אותנו לכולנים לפי הבבר), והיה יכול לאמר לא בלך לפי האלילים, אך בפעול כי מעבה שלול היה לבבר בכוונה המיוחה בחלמתה דבה כמו שאמר בפסוק בחחר זה פ"ב אמר לא נוחה. והבן.

9) למען אשר לא אראה וגו', פי' לבן אחריך נדבריו ומחהלנה מעט (פסוק 8) בדבריה רבים ומומים.

13) כי"א כפי מדה הגבול וגו' להגיע גם עדיבם, פי' לפי הענוזה בנו ולא כמו האחרים המחהלים בפניהם ולא לפי עבודתם ועמלם.

15) לא נתגדל לבלי מדה ביניעת אחרים וגו', כי גם אחרים למדו בקוריעתים כמו פולוס וכופל (ג' קוריעתים ג' 12, מעני הפלומים י"ט) ועי"ב אמר לא נתגדל לבלי מדה ביניעת אחרים אך בבבד בבם בפי מדתנו.

16) כדי לבשר וגו' ולא להתהלל וגו', הם כדבריו על הכומיים ט"ו 19-20 אמלא הבשורה עד לאיליריקון וגו' בחניד הבשורה לא במקומות אבר בבר נקבע וגו' פ"ם.

יא.

21) לחרפתינו אני מדבר, פי' מה שאומר הייתי חלביב, אמתו דבי כה לעשות כדברים החלה שבשטוק הקודם, והוא עיד בחוק (לחלתים) שחכפה לו בחוק דפה כה לעשות כזה, ובאמת אסיר לעשות, והוא ע"ד שאמר בלעון בחוק: לכן י"ב 13 שלחו לי מה הטולה הזאת ע"ש.

32) בדמשק שמר הנצב (או הנציב) של המלך אריטס את עיר הדמשקיים וגו', יש פירשו על דרך הבעברה כי עיר דמשק קף שהיתה הזה תמצלה דומי על כל זה שכוחים שהוה החת רשות מלך ערבים שהיה לו כשם מדכם וכלים שלו שאר מה שהיה בכל שבעיה ולפה להשום מה פולוס, כי היהודים הפיזרו לוחו לעשות זאת כמו שכתוב באמצי השלוחים סי' ט' כי היהודים שאלו השבעים וילנו להמיתו והוא נמלט בסל וגו', ואדעתם זאת היה מוהגו של פולוסום לנשבם.

יב.

2) ידעתי איש במשיח וגו', הוא פולוס בעצמו כמו שכתלה לכלן בשטוק 7 לך שדבר כן משני העתוק.

אם בגוף לא ידעתי וגו', נשעבר כי במלחמה הזאת יבעלו כל החוטים הנשמיים על כן לא הכניס בגופו אם היה בגוף או חוץ לגוף.

עד לרקיע השלישי, כי השיקר הוא כדעת רב יהודה בתניגא י"ב כ"ב כי דק שני רקיעים הם ושמו שכתוב כן לפי שלהלך השמים ושמי השמים. ועל כן שמים בלשון עבכי על משקל הזוגי כמו ידיה רגליה כי לק שנים שם *) ואיה שהלה בגליון עין משפט על הש"ם על דברי רים לקים ז' רקיעים כן אל הרמב"ם הלי יסודי התורה פ"ג הוא עשות וכן פעה המפרש ברמביה שם ע"ש. והנה מפה בדברות המדש שהוא מדב יהודה בסנהדרין מ"ב ע"ש מקובל בכל ישראל ושם נאמר אחר שמאמרו בגל שחקים וענות שיו כל נפלה שהלה מזה שהתלוכות הן בשחקים אבל כדעת רים לקים שם ע"ש והבין. וכן ע' בספר למודי הבריאה במאמר ו' בריה פ' נראתים והמלא שם נא כן כי לפי ספור התורה ים שני שמים ע"ש. והנה בחוב ביחזקאל פ' כ"ב—כי שים רקיע על ראשי החיות ועל הרקיע כמו כבודו של הקביה, והוא הרקיע השלישי שאחר פה.

4) אשר הועלה אל הפרדס וגו', הוא מזון אחר. ושפרדס הזה חיינו בן עדן שהתחון שידוע בספרי בני ישראל (וכן בלוקס י"ו 23 ע"ב בביאורי) אבל הוא בן עדן העליון. וכמים רבינו חכמיל בתניגא י"ד ע"ב על מאמר הגמרא שם שרבעה נכנסו לפרדס כו' פי' כמהו פרדס חבין בן עדן שהוא גנוז לצדיקים כך מהוא

*) וכן שים הוא על משקל הזוגי כי ים עיש שעליונים ושים שהחחונים לפי שפול שמולה בפ' בראשית. וכן חיים הוא על משקל הזוגי כי ים חיי העולה הזה וחיי העולם הבא, וכדומה להלה.

מקום הוא שהכאמת על נדיקים נאמרות כו כי פ"ם, ומצאתי שם בחלמוד שהפרדס הזה הוא בשמים מפעל שאמרו שם על פלוסם חזי למשפרון כו' וכן נמיבי דלמפלה וכו' וכן ד' עקיבא ע"ה בשלום וכן רש"י והוס' שם פרשו עלו לרקיע כו' ע"ש, שלפ כדעת הרמב"ם בהלכות יסודי התורה.

16) אבל אם כן הוא ואני לא הכבדתי עליכם אולי כאיש ערום במרמה לכדתי אתכם, פי' חולי יאמר מדם שאני לכדתי מהכם במכמה ע"י מתוחים ולא מני בעצמי (לימדיכעקם) ועל זה יאמר כלף הוציאו מהכם ביד מחד וגו' בשטוק שלאחר זה.

21) פן ישפילני אלהי אצליכם בשובי לבא ואתאבל על רבים אשר חטאו וגו', פי' שבעבור ההשפלה לא תוכל לשוב להם דבר כאשר לא היה בעתני (ע' ו' קוריטים ה' 4, 5) ולא להתאבל עליהם בלי עשות תשובה למוכח שכוח שלהם (שם).

יג.

13) חסד האדון ישוע המשיח, פירשו המפרשים כי החסד בא על ידו וכמ"ש לרומיים ה' 2 שאבר בידו מלמנו בחתוכ מבוא החסד הזה וגו' וכן שם 21 ככה ימלוך גם החסד וגו' עיי ישוע המשיח לחזונו. וכן יוחנן א' 17 והחסד והאמת כאו על ידי ישוע המשיח. וכן פרשו גאה דברי פעלום בחפעבי הפיזמים סיו 11 שאבל מאמינים לחזונו כי בחסד ישוע המשיח לחזונו נושע וגו' ע"ש. ואולי רמז על זה הכתוב (ישעיה נ"ה) ואכרתה לכם ברית עולם חסדי דוד הנאמנים כן עד לאומים נתתיו וגו'.

אל הגלטיים.

א.

17) כי אם הלכתי לערב ומשם שבתי אל דמשק, אין הכונה שהלך מיד לכבד בגוים (פסוק 16) לא טען עם לבו ולא עלה ירושלים כי אם היפוך הלך לערב לכבד בגוים את המבשר, כי אם כן יקבה מדוע ליקח במעבי הגליים מי לא הזכיר כלל שהיה פולוס בערב. אך המעשה הוא היה כך, בזמן שהשמר לוקח את פסוק 19 בישב ימים אחדים עם התלמידים אשר בדמשק אז עבר עשיתה קצוה לערב המפוך לדמשק כי גם דמשק היתה נחשבת למלך ערב (במ"ש בגויים לקוריאים יח 12 ע"ש) אך נחזק את עצמו מן הלמוד גופו שהתחיל מן התחיין (ובמ"ש את גם לוקח ויחזק) והנפישה היתה רק על ימים מועטים ובלא עבודת הבשורה כלל ועל כן לא הזכיר לוקח כלל. ומן ערב את היפך לדמשק במשמר פה, ומהרו את לספר בלא נועץ את אחד ולא עלה אף לירושלים כי אם רק בשנה השלישית אחר דמשק ואת קלא ובשר את המבשר. והתקבלה היתה רק אחר שהוכר בשר על דמשק ואת שעל בשורתו במשמר בתעבי הגליים את (פסוק 20) ואת בחתר את ויתקבל וגו' הוא בשבוד כי הנפישה היתה רק על ימים מועטים בגיל ואולי לא ידע לוקח כלל מן הנפישה הזאת בשבור בלא היתה נפישה בשורה בית לעזרך גופו (לשון ערבלוגם כייזן). ואת במשמר את (פסוק 23) ויהי בחשר לרבו לו את את וגו' את בשלשה שנים שבפסוק 18 את. והנה תחתו רומה שאחר בשלחו במשמר במעבי הגליים כיב 17—21 כי בשובו לירושלים לא חחר אלא לדחין שלחהו אל הגוים ובשר כיו 17—20 כי בחזון חחר לו היפך שוב בדרך דמשק בחשר בגלה לו. בהילך תוכך מן העם ומן הגוים חשר אשלחך עתה אליהם, וכן את חחר (פסוק 15 16) בחשר היה לזון התלמים וגו' לגלות בי חת בנו לשעון אבשרנו בגוים משמע ביב כי היפך ניתן לו להבור לבשר בגוים. ובחשה נשון שהיתה בזה, אבל בחשת אין שהיתה בלל כי בחשלה נחשר לו בדרך בלל במוחן הוא לבשר גם בגוים ולא בימוד מסוח יהיה שלוח הגוים, ועל כן משפר את בפ' בי פסוק 20 כי את קדחתי בחשוחה ליושבי דמשק וירושלים וכל ארץ יהודה וגם לגוים וגו'. וכן לוקח בפ' כי את משפר שבשר ליהודים בדמשק, ואולם אחרי כן בשובו לירושלים היתה עליו יד החזון (בפיל שם) ויבלחהו אל הגוים בימוד להיות שלוח הגוים.

ומשם שבתי אל דמשק, אין לומר שהיתה הנפישה הזאת לשבר אחרי בשתו מדמשק המפוכר במעבי הגליים פ' 25 ובשניה לקוריאים יח 33, כי בהשוואה לא היה נוסף לשבר כי אם היה המלך תרטס הזשר שתה ואחר גירשו אחר הבשרים בדמשק, וגם לא היה שב לדמשק אחרי שבשה בזאת ונלחם שה בפסוק 18 כי החשתמה בדמשק שלשה שנים. אך הענין הוא כמו שביארתי למעלה.

19) ואחר בן השליחים לא ראיתי זולתי את יעקב אחי אדוננו הוא יעקב הנזכר בין בני מניס (מהי יח 55) ונראה שם שניס השני מאחי האדון, כי מניס ילדה בניס וכמו שמצינו בחיה טופחות (מהי מ' 25) עד כי ילדה בן את בכורה וגו'. והוא לפי העודע בקורות הבניה (קירכען גשיכטע) היה הראשון בקהלה ירושלים. ולא זה יעקב השלית, ועל כן אחר שה ואחר מן השליחים לא ראיתי מוך שעורם המכר בפסוק 18, ומה שמצינו במעבי השליחים פ' 26 27 כי בר נצא לקח את פולוס ויבילהו אל השליחים וגו' כי יעקב אחי אחדון נדל למאד בעיני הקהלה עד שניה נחשב בין השליחים אף שלא היה בן הניים עשר, ויכול להיות גם בן שלוקח לא ידע בשורתם מי היה את בירושלים. ולפי הנראה לא היו אחר השליחים את בירושלים ועל כן לא נאה שאול לומר.

20) ואשר אני כותב וגו' לא אכזב, ולזה בזה להוכיח דבריו שאחר בפסוק 12 לא קבלתיו מאדם ולא מלמדת היא לי וגו', ויש שחלו על פירוש זה שהלא יכול להיות שלמד מהשמעם ויעקב, ועל כן פירשו שהכונה שלא קיבל מן השליחים פקדה לקבוע בגוים כי לא היו השליחים בניהם, ולקבל פקודה כזו לניהם להיות כל השליחים חו על כל פנים כוכם חלא בדבריו בפסוק 16 17 לא מועלתי פם בשר ודם ולא עלה אל השליחים לקבל רשות מפם עיש.

22) וקהלות יהודה וגו' לא ידעו את פני, כי אך קהלת ירושלים ידעה ממנו כמשפר במעבי השליחים כי. וזה היה אז, אבל אחרי כן נתודע גם לקהלות בחחום (פם כיו 20 ובכל ארץ יהודה).

ב.

2) ואעל שמה על פי מהזה וגו'. דעתי מפתח לדע ם המפרשים בהיות העליה בנזכרת במעבי השליחים יח 30 שהלכו לירושלים להביא קבוצת נדבות אל הקדושים. שאין לפרש על המשיחה בפ' טיו שם כי לא בשר היה פאול אליה כל הגוים כמה בימים, ואיך יהיה זה המשפר פה (פסוק 9) שהעמודים נתנו לו ולבר הגוים כמה בימים, גם הלא שם בפ' טיו משפר בפרוש (שם פסוק 2) בפת ימים שלהו אל הגוים. גם בפ' בפ' ועוד אחרים שהלא קיום השלחה, ופה משפר שהלה על פי מחזה ? ועוד שאלות דומות הקהו המפרשים אלא העיקר הוא שהיה הנסיעה הזאת בפ' יח. ומה שהקשה המפרש שיפעבדם בניחוד המיותם לניעיר שם שחשבון הניים לפי זה לא היו מדוקדק, תיכף קובית בלל כי לא נודע בלל לנו החשבון המדוקדק בניים הלהם כידוע. גם נראה לדעתי כי המחזה הנזכר פה היתה ממזה של פאול אלא הוא המחזה אל מנבוא המשפר שם (יח 28) שהנבוא הניד על פי הרוח (היינו ממזה הנבואה) כי דעב גדול יהיה על כל יושבי הבל ואז שלחו את פאול ובר נבא עם קבוצת נדבות לעזרת הקדושים בירול. ובנסיעה הראשונה הזאת הפסיקו לו החבורים (אבר לפניהם שם בשורתו בימוד פסוק 2) אבר הגוים היפך ניריהם לפעול ולא אל את בימוד. אך אחרי בן נעשה על ענין זה מחלוקת גדולה בין החיים והגוים לא החמינו לפעול כי החבורים הפסיקו לו ועל בן נזרו כי יוסר

פלוג וכך נכג ופוד מחכים ליהודים על מוהם בהלכה הזאת המסופר בפ' ביז
שם ולא נפסק בתקבלות עם כדברי פאול וכך נכג כי התנוחים פעמים ויעקב התיקו
בדבריהם וישמעו הגוים מן ההודה כמשמע כל הקבל ובשלמו לא גם לא טולה וכך
נכג לנחם לא הגוים בכדי שהגוים יחמינו לחנות לחן כי פעמים מן ההודה הם.

11) וכאשר בא כיפא לאנטיוביא וגו', זה מפסר להלחות כי לא נכג
פנים לנדולי הבלוחים כלחתו בפסוק 6 ולהלה.

12) כי לפני בוא אנשים מאת יעקב, הוא יעקב אחי יהודן ולא
הקהלה ביהודלים לבד שם שחתו תורת משה בכל פרטיה כשהופר במעשי הבלוחים פ'
כ"ח. ועיין למעלה פ' 19 בזה.

14) ובראותי אשר לא ישרו לבת וגו', אמרתי לכיפא באוני בילם
וגו' הוכחתי אותו על כחבא ובילחתי שכא לא לחתא על הכשורה כמו בפסוק 5 ע"ש.

אם אתה היהודי תתנהג בנכרי וגו', פי כון בלעדך והעת
בלימי יעקב נדך חיהודי להחחנק ולפחוד ולא לאכול עם הגוים יחדיו ולפני זה בתן
רושה לכלות עם הגוים יחדיו אין זה כי אם הוא לך והוא חעת ואחם ואחה וכחו בחחת
על הכיומים י"ד 23 ואחב לו שכל בלבלו נחמיה כי לא עשה מלחמה וכל אחב
עשה. מבלי למוש חעת הוא ואחתו מנע היהודים ולא חפלים מן הגוים. (פסוק 15).
ואם החחת שפחחת מוכר לאכול רק מיולח היהודים שיש מן הגוים גם זה הוא
חעת כי אסור להחשכב בשרב.

16) שיודעים וגו' כי לא יצדק אדם וגו' האמנו במשיח וגו' ולא
במעשי התורה וגו', פי אחן אחתו חפלים מן הגוים (פסוק 15) ואם בלתי
חפני מן חפלים ואוכל עם הגוים לא בעבור הוא לך ואחת כיון שדעתו כי אין
לדקה בהורה ולך בלחמה החניה לדקן ואל כן לא נחזק עוד במעשי הורה.

17) ואם נמצא גם אנחנו חטאים, לפי דעת פעמים הוה מורה בזה
בעבה לא הפנים לחעבה החעלה, ומפרש בפסוק 18 כי אם לחניב ולפנה לא הה
בשהחיל אני עושה לא עלמי פושע כי לדבוך בפעם לבנות לא בפסוק, כי מחילה
שהנו לא הפלוה בחעבלה בין יהודים לגוים (לפסים כ' 14 ע"ש) ועהה בהחחק
מן הגוים ולבנות לא הפלוה מחדש אני עושה עלמי פושע וכן גם אחה פושע
אחה לפי שהנהגך כלא כחניות מבנה פחנה? פלילה, כחניות לא יפנה לחעלחנו
ולך בשלילחנו עם הגוים אין לנחנו חפלוה כלל ומפרש על זה בפסוק 19 כי אני
אני לחורה וגו' והמה דבריו לרומים ז' 6 כי נפטלנו מן החורה בחנחנו וגו' ע"ש.
וכן בדבריו בפיוה לקורינחוס ה' 14-17 ע"ש.

19) כי אני אני לחורה וגו' יסיכב על פסוק 17 על פלה פלילה כחיב שם.

על ידי החורה פי' בחחורה חיבחני בחיחה בעבדי על דבריה ואני בחניה
לחבן למיה לאלוהים וכחיב בפסוק 20 עם החניה נצלבחי וגו'. ועיין בפילוה בומיים
ח' 10 בזה.

אמר המחבר בפסוק הזה על פולוס מן כיוצ (או לאחה מפחלוה
פולוס) כלאו הפפרשים פלה, כי לפי פשוטן של דבריה (וכאו שאחרו הפולריה)

משמע כי לדעת פולוס בפלה הורה מבה לעמי והיהודים כאו הגוים. בוים לכל דבר
שפורים מן החקים היבניה, ועל כן היה אסה בפפרום (פסוק 11) ובאחר היהודים
(פסוק 13) כי כאשו והחנהגו בפקר בבחחלה אכלו עם הגוים יחדיו ובאחר כאו
לגבים מלה יעקב החמחקו ופרשו עלמם מילחת בני החילה ולא יבנו לבת בלחמה של
הבשורה (פסוק 14) כי לפי אחתה של הבשורה היהודים פפורים גם המה
מן החורה כי אין לאומה בחנים (פסוק 19). ואולם לפי הפיהוב הזה קשה
קשיות רבות, כי הלא עפורר בפעבי הבלוחים כ"ח כי גם פאול בעלמו יהודלים
הלחה כי שומר החורה הוא בעלמו ואיננו מלמד אח היהודים לפבר בקבר
כגוים לבטל אח חורת משה בחקים כלל. ומפרשים שאח אחה חכחי פגולחים כי עבה
אחה יהודלים לגמרי ידי הבניות אבחי קהלת יהודלים ויעקב בלחמם שהחזיקו בחורה
מאד כלל, ואם כן גם הוא היה יבב לבת בלחמה של הבשורה מילחת בני החילה
לפני יעקב ובעלמו מהחלל בפסוק 5 כי לא אבו לחמשעת אחי בקר אף לבשה אחה
ולא על אח שיהום לפנין העמד בקבב הגוים לחמה של הבשורה, וכאו בפסוק הבל
בפעבי הבלוחים כ"ח שומר אח הבלחו וגם הוא היה בלחה ובקר ? בי קבב הלא
אחתו דומים בפעבי הבלוחים בי"ו וכ"ח כי הבלוחים וכל קהלת יהודלים ויעקב בלחמם
בביבודו בפסק דיוה (אפיסחולחם דעקדמם) בין יהודים פפחיים לגוים פלחיים כי
היהודים חיבים בחורה והגוים פפורים, והיה חיחקנלים לחורה (עם כ"ח 20) הבי פלחר בבל
הבלוחים בעלמם אבר לפנין בחיו ובא אחרי אחקנו ולימד עפהם כל
הדברים חורות פלבות הבלוחים (עם פ' 5) וגם לף אחתים הלחרים רבים פהם עוד
לפנין פלני בחיו ולפנין חורו לחרי הקופתו (בפרוש פולוס בעלמו פ' קורינחוס כ"ו
5-8) הם לא יבנו לבת בלחמה של הבשורה, ולך פולוס אבר לבת בלחה אוב החנון
בן בפחים (ע' פ' קורינחוס כ"ו 8-9) הוא הבא לחמה של הבשורה יותר מהם ?
וכפרשים הרבו עוד פה בפלוה פ"ש.

אפנם לפי בהחלר לחנין בפ' כ' בלחמה בי פולוס הוא עלמו בעין ביפול החורה
הבלוחים הם חילוק בין יהודים לגוים וכל דבריו בכל הנהוחיו בעין ביפול החורה
הוא רק לפנין הלדקה על דרך בלחר (רומים ד' 4) כי פפנית הוא החורה לדקה
לכל המאפין בו וכן לפנין טהרת הלב וכפשם בהחורה לא יכלה לפבר לא הרשעים
ולכלה בפבב פלב בי בלדה, אבל המלוה בפים הוחו יבבל לב פהול וזוה נפון יחבר
בקבב בלחה והבחו חי לפי הכחוב ולא לפי הבבר אף בהול בבבר (רומים ח') וכל
עניני הפורה הפה רק צללים על העתידות בפחים והעפה הם דברי הפחים (קולפים
ב' 17). ויולא פזה בלבה לפעבה אבר הגוים אלין היה פובל עליהם לקיים פורת
משה (בי פבה אחר פעיד דבר על בני יבבל) על בן הם לא יקיפו החורה בלל
ולא יפחבו לדקה הפלוה ויהיו נפרים פחסר לדקה הפלוה ופעו בפסק על הכוחים ב'
28 בי הם הוצים לקיים החורה בעבור הלדקה, אבל יהודי הוא פובל עליו לקיים החורה
פלה ולדקה והפלוה לא ביפלה בחיב בפרי ה' 17 ואין בזו בה לבפלה ואיך לקיימה
בלא הפלוה הזאת (על דרך אבחה ב' יוחנן ו' 17) והפלוה הינו פפרה בחפלו.

לימד פולוס כלל אם היהודים אסר בקבע הגוים לנסל תורה מסה. אך זה יצא לו מאחרת למוד הכשורה הגיל הלבה לעשות אף ליהודים, כי במקום אסר במיתה החקים הזיק על דברי מלכות התלמים מן במיתה החקים נלחים מהם כמו הסבל לעיקר וכמו הגל להעשה, כי מלכות התלמים בעבימו יקר מכל הוא, ועל כן אסר נעשו לקהלה אחת גוים ויהודים ובפרט אסר רוב הקהלה היו גוים והיו זריזים לחיות חיי אחים ביחד ולאחול סעודות התגון כמו שהיה מן המנהג בפריסת הלחם בסעודות אהבה ומנהגים וכדומה עוד לא היה בשעבודם עוד על היהודים החמירים לחיות כמו היהודים בירושלים ולשמור את חוקי מהם בשלבל ומשתה והומיסה, כי הממשלה הזאת היתה מביאה היזק גדול למלכות התגיה, ובאופן זה ליפד פולוס לבטל את החקים ולא להביא עליהם. ומזה יצא הקול עליו שלמד היהודים אסר בקבע הגוים לבטל תורת משה לכן כתב הוא ליהודים (משבי הגלטיים כ״א) הלמה לבל כי בומר תורה הוא באמת ולא עשה זאת מיראה ורחמי, לך באמת היו מלמד היהודים לבטל התורה בהחלט ודעתו ג״כ שהיהודים חייבים בתורה רק הסבה מביא לעשתים לבטל חיזה חקים כאשר מביאים היזק למלכות התלמים

ומעתה בפשוט פי נקל להבין כי בשרום תבל עם הגוים יחדיו גם בן מן הסעם הגיל (וכמו שהעיר בזה קיפשערם בביאור המיוחס למייער), ובאשר בזו מבטים מאת יעקב ואם לא סוכלו עוד לריאות ביטול התורה כי האם ישבו היהודים בקהלות יחדיו אסר קיומו לחורה מאד ולא היה בום נוח לפי למלכות התלמים. בניסולה כלל, אז שפרום ובאשר היהודים בחצו ויבואו להרפות להם מאבטלין התורה. ויעמוד פולוס ויגלה האמת כי צריך לנסת בחמתה של הבשורה תבר מיותר לשבול עם הגוים ביחד ולא להביט על החקים לעשות הזרך ולפרוש כלל מן אם לחיות חיי אחים בלחד והממשלה התבדלה בין יהודים לגוים ושרשם השורה (פסוק 18) ותהיה לתורה למען נמוס לתלמים (פסוק 19). היינו כי באמת התורה נתנה *) מפני מלכות התלמים, ומפרש בפסוק 21 כי לא עשי התורה הזדקה והמבוקה. והגלתה כי אברי יעקב הודו לדברי פולוס בזה, כי פולוס לא הזהיר שהיתה לו מהלוקת עמהם. ועי׳ בדברנו בביאור עברים סוף סי׳ ט׳ בזה.

ג.

1) אהה גלטים חסרי דעת וגו׳, הגלטים הגוים מבני לקבל על עצמם קיום התורה כפי שהיתה לוהם לוחה מן התלמים ביהודה, ולפי כי בבר יצא הפסק מן השליחים (מעשי השליחים סי׳ ט״ו) לבלתי להטריח על הגוים המתגיירים ולבלתי בום עליהם מעשי התורה וגו׳ עם כל זה דימו הגלטים שלף אחרי בלתי לחם בתורה עם כל זה אם יתעורר יותר פוב לנדקה וכל בעל נפש יתעיר על עצמו וחכרי זה מבוארת. ולולם פולוס מזהיר לוהם בחפזר להם הלבל הגוים לשמור את התורה ולפזר להם

*) ויש לדעת כי גם בהלמוד נמצא ענין למוד של דחיה בזה, למשל המתחר עבד בחוחם לא העשה, כי דחיה מיבה בפוף, וכבן.

להתעיר על עצמן וכמו שמצאנו דבריו להלן בסי׳ ה׳ 1-7, כי אם יעולו ויתבצו נדקה המצות כל הפוסף נוכח כי מרצים בזה חסרון אמונה להוסיף בנדקה החביה ועל כן לא יועיל להם החביה עוד כי יעזבו מן החסד. גם ידע פאול בבוח קדבו ועל ידי חיזוקיו (בי קורינתים י״ב) כי בעבור שהוא עליה לגוים צריך לבבד מבחרנו וגם הוא פעור מן החורה ועשה מבני מנהג (א׳ קורינתי׳ ט׳ 19,1) בעבור שובח הגוים כי אם הגוים ירצו את פולוס שומר התורה והמנהג אז יהיו לבבד בדבריו ולחבב נדקה החצות ויגמלו לבם רעה כי החביה לא יועיל להם, על בן הוכרח גם הוא על פי הכוח להיות חבני מן התורה בהיותו בין הגוים בעבור שידעו לו בבל וכמו שאחר להלן ד׳ 12 היו כמני כיצם אני כמוכם.*) אבל בלחבר בת אל היהודים לירושלים וגם לא ברח בחבחרכותיו בין היהודים היה בחלבם את הקריב קרבנות וכדומה כי הוא בעצמו מהלהן בחקות התורה (מנד עצמו ולעצמו בחבר לימנו בין הגוים בחבחרת) ואת היהודים לימנו מלמד בלל לבבל התורה בחפזר בחביבי הבלימים סי׳ בית ע״ב, וכל דבריו פאול בבל מנהותיו בענין בטול התורה הוא רק לענין נדקה ולענין מהיה העבד (חחים לחעלה בסוף סי׳ ג׳) ולבלה לחעבד לענין הגוים (ולבן דקדק לומר בפסוק 14 פה לחען חבר הבא ברבת חבביהם בחביה יבוח כל הגוים ע״ש), אבל היהודים צריכים לשמור את התורה בעבור בטול מופלא עליהם מאת ומקדש מפי כי ואחר התורה מקה פולוס לחזוקיהם ולין הפה בני מורין לבבל סימה כי החביה בעדך חבח פאות זה בחבר מספר היבחיהם ולא שמרה בעבור לקבל נדקה על ידי חזרה בעולה הבא גם לא הלאו בזה הסבון לחוצה בחביה כי הם רק קיימו פולוס בחובלה עליהם מפי כי בעבור היותם בחבר מגרים ובחי בחקומות בגוים ובם אינה רק לבני ישראל בחי׳ (ישראל בחשפע) ובחו בי׳׳ו חבבני חם יום אני לחדש בעצמבר יום חבר לבדו חם מועדת שעדתן מיד הלבריחם ונחבחלק קיסר נבפא בל בבני ביתם ובדומה. אבל הגוים בלא היו בחצרים ואין חיוב מוסל עליהם מן התורה לבחבר מדוע הם רוצים להמעיד על עצמן מן זה כי אם חפוח לנדקה לפניה מצוחה הדין בעבור בבר עולם הבא, וזה מיוק להם כי יהיו בנזרים מחסר בחביה בי״ל, וע׳ עוד בזה בביאורי אל העברים ח׳ 13 ובחנבח יעקב בלליות ובביאור מעבי הבלימים סי׳ ט״ו בחוחך. ובזה יובן בפולוס לא הזהיר בלל אם הבלים מן בסק בבלימים (ועחדו על זה בחפבבים) כי הפסק היה יוצא לבל חך בלטים חפלו להחמיר על עצמן, ומן הפסק לא מוכח רק שבבלימים לא בחמירו עליהם אבל

*) ובאמת זה היו רבים מרבנים על פאול שלדעתו מצוה לעשות רע למען יבא טוב ובזולה עבירה לעשה כתו שנאמר בדבריו אל הרומיים ג׳ 8 שהיתה דבה בחזת עליו ע״ם בביאורו, ובאמת אפו בדעתו כי לא עשה רע בלל אך בן הוא בוכח דין הבפורש אם בחירה חיקי החורה מביאה היזק למלכות התלמים אז היא נדחית לעשתים בחי׳ בחעלה (י׳ 19) בזה, ועי׳׳ שנחלה בתלמוד עבד דומה לא העשה ואין בזה עבירה בלל, כי בן הוא דין החורה, ובבן.

מה הגוי נמצאו רוצה להחמיר על עצמו דשלו פולוס הוכיח לפה בתוי דשלו כניל.

4) הכוונה נעניתם לריק, פי' אם תחת נוספים מן התמונה לנקד הקודמה ואם כן כל העניוס בעבור תמונה כמניח הוא לריק.

אם אף אמנם הוא לריק, כניל לפי היוניק, ולדעתי ניתך לפשוט בתחר זה וכוונה אף אם גניח בשוא בתחה לניק תפלל בתלה תחרת היה המשיק לכה את הכוח וגו'.

10) **שנאמר ארור כל איש אשר לא יקים את כל הדברים** וגו', הוא בהוכח דניים כ"ז בפוסו, וז נוסחתיו ליתח מלה כל אך בתסח הכתניס נתלחה כמו פה. והוא נדק כי כן נאמר גם כן סם כיח פ"י והיה אם לא תשמע בקול ה' אלהיך לשמור לעשות את כל מצותיו וחקותיו אשר אנכי מצך היום ובאו עליך כל הקללות האלה והשיגוך. וכוונה. ומה שהלה בעל מיוק תמונה לפרש בדוחק בתוך זה שלה יקבל עליו לשמור לעשות פ"ד קיימו וקבלו היהודים (תשהר פ' כ"ו) נדחיס דבריו מן הכתוב שם בפוק נ"ח אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה וגו' פ"ש.

13) **שנאמר קללת אלהים תלוי**, הוא נדניס כיח כיב ופשוט ניחר הכתוב בפירוש הרמניז שם כי ההלוי הוא קללה מלהים פ"ש.

15) **אפילו דייתיקי של בן אדם** וגו' וכן בפסוק 17 כי דייתיקי תשר קיום מלהים וגו', פה בתרתה הכתתה ני' לתרתם נפניה בין הכתרים לדייתיקי תהוא בלשוה וגם בלשון התנהם נוהגת העה יהכתר בתנהת תל הנפרים כי' 16 פ"ש.

ארבע מאות ושלשים שנה בין פרשו הקדמוניס הכתוב בשמות יב 40 מהחשבון הוא מן נניה בין הבתרים פ' שם נכרי'.

16) **והנה לאברהם נאמרו ההבטחות ולזרעו** פי' הנטחות כתלין הוא העיד נאמר לזרעו לבן יחיד ולא לתר ולזרעיך לשון רניס כמו בתנהה והלאוד זרעים לשון רניס, ולפ כי בלשון התקפ זכ הוא העיד לבן יחיד תבל היה יכול לומר כן ולזרעיך תלשון התנהה, ויש בדתו גם זה כי זרעים בתנהה לשון רניס הוא רק על מיני זרעים בומה. ותלוה נאלה גם בתקפ שמואל ב' ז' 15 וחכמיה וכתניה וגו' פ"ש וסיבוב הכתון הוא כתי"ם בפ' חזק תמונה תתה כי שלום בתב ניוטה וכניה לתים מבשתקה בשבעים הנודעה תל וניוטים ים תיוק בין יחיד לרבים ותמר בלא לתר בתוב בלא תמר בתוב ולבניך (כי בשבני בכלומו תלוה בתב ליהודים בלשון בבני היה תומר בלא תמר בתוב ולבניך) תך תמר ולזרעך לשון רניס תומר בלשון רבים תוא על בשבוה. והכיתור הזה בל פולוס הוא רק על דרך רמז בדרך המדבים כי בתתה בתניה הוא היולם בתמתי, ולפי זה כני בתמונה תן הגוים בעבור תמונתם בתניה יתבני והמה גם המה זרע תברהם ויורשים כפי ההבטחה (פסוק 29). ובדברו תל הכתוביס ד' 16 הלך בדרך תתר וסיכם זרעו בשמעו ובניתר כי זרעו כולל תף בגויס התתמיניס בכתוב כי תם המון גויס נתיהך פ"ש. כי הגויס התתמיניס התם תחיס נמוניס ליבתתל כתו נפי נדק תף בלא בתיבה הוכח ובתים בשמעו למעלה בתעבי הפליחים פי' פ"ו. ויש סתך זה בדברי יתזקתל פ"ז ד"ש וכיה הפילו תוחה בתלה לכם ולבניכם הגויס בתוככם וגו'

ויהיו לכם בתזקת בנני יבתתל וגו' ובכך יתוב כי גם התוכר בהוכח הוא גם תוסב ותין דימו כתזקת וכתים בשפר למודי הנביחים מ"ד פ"ג בהפרשה בלתוית פ"ש. תך לעתיד לבא גם גדי תוסב בתים תקיימים הכוכח כלה יקחו תלק ביכוסה בעבור התמונה כניל ונשלם זה תדברי התכם ויבשתלה בשמו זתי הבריתות פ"ש. ועתים תל התפסיים כ' 19 פ"ש.

18) **כי אם הנחלה מחוק התורה** וגו' הנחלה בנוכרת פה הוא נחלה בשולה הבא וכתים פולוס תל הרומיים ד' 13 כי לא פ"י הוכח היתה ההבטחה לאברהם תו לזרעו להיות יורשים ס ע ו ל ם. ולפ כי בכתוב שם תימו תדבר רק בתלה תך יפרשל, עכ"פ שכתו הקדמוניס על נחלה כל העולם, וכתים שם בבילוקי פ"ש.

19) **מפני הפשעים נוספה** נהבאר בתבאר תל הרומיים פ' 20 פתוכח בלה לפרכות הפסנים שבעולם ופס ד' 5 כי פ"י פוכח התעולנו תפוקות התפלים תבל לא היה בכתה לפתניר הפנש תן פלון כמו בתאר שם פ' ד' ותי בתוך ופתים לתלן בפסוק 21 נזה. ולפי היוניס יש להתיק לפוכח הפנניס מפשם פה נקה התלה ויקבץ בהוכחתה העתמי ע' נזה. תילין בספר התלים שלו.

ערוכה ע"י המלאכים וביד כרסר, תבא לניתו פ"ש נקלה כרסר גם בפסיקתא רבתי פ' ט"ו. ותה בתאר פ"י המלאכים וכן תאר פסיפטום בתעבי הפליחים ד' 53. ולפי הידוע יהודי תלכסנדריא קראו לה הוכח תבא בבם הוכח המלאכים, ותלה בתפרי פילון התלכסנדרוני בתניר כי תפי לא יובג רק לנפשות הפלתים כו' וים פרשו למעלה בתעבי הפליחים ד' 38 בביאור דברי תפיפטום ,תם התלך הדובר תלי בתר סיני שהתלך הזה הוא דבר ה' (לתנחם) תתדבר התיד בהוכח כתו תפ"י בעלתו בכתו בתתריך פילון להוכיח תזה כי הלתנחם הוא כתו ה' בעלתו ונקרא תלהו גם כן בבם כתו שהתריך פילון להוכיח תזה כי הלתנחם הוא כתו ה' בעלתו ונקרא תלהו גם כן בבם בן התלבים ותלך הכתבי תלך תנו גם תלבים הבריובתל לא הביהו רק תוהו ותתנו בתעלה בהוכח וכתו תתריכו גם התקובלים בדבריתם דלה בספר למודי הנביחים ת"ב פ"ד בתרוכה והכתבין כתב בביאורי על הכוכח בע"ה שהתר תם וידבר תלבים וגו' ולא ניתן נתלבים וכן בדבריו תל העברים כ' 2 3 כי תם הדבר הנתתר ע"י התלבים היה קים וגו' ליך נתלנו וגו' הנתתרה תתלה תפי תלהו בפי התנו וגו'. ונלתה תזה כי כוונו בתתר ע"י התלבים תלבים ותתר, וכן בקדמוניות ליוסיפון תלך ט"ו 3,5 תתר גם כן בהוכח כתה ע"י תלבים, וכן בילקוט ראובני תף ק"ז כ"ה. ותי תתכוב בביאור זה כי הדתם הזתם כתה תל היהודים תפבת התתר התקובל בתלמוד תבוה כ"ד ע"א תבני ולא יהיה לך תפי הבוכח בתפשים תבלבתר התנה תם ע"י תפי ה' נפך הכל תריית) ע"ב. (הוכח בניתע' תריית וכני תנוה תני ולא יהיה לך תפי ה' נפך הכל תריית) ע"ב. וכן הביא כני' בם תן התכלתל, ויסוד התתר זה הוא בעבור שתו רוצים בבתר תנוה תלה בכתבונות דבר ה' כתדבר בעדו תבני ה' תלהיך וכן לא יהיה לך תלהים תחרים על פני וגו' עד לתוכני ולבומני תנוה. תבל תבם והלתה יבבר התדבר תן כי כתו תן התר בתתר לא תבא תת בם כי תלהיך לבוא כי לא יוקה ה' תת תבר ושת בתו לבוא וכן ויוה כבביני בבה לה' תלהיך וגו' וכן בלם ועל כן ביתנו הקדמוניס

כי רק מאבי ולא יהיה לך דבר כ' בעצמו מאחר שמעת דבר מצה כמ"ש בהלמוד הכ"ל. ואולם בניאוד הזה סותר אל המסיפר בסורה סם במקה יבד אל בסם וסיה למפה (בסוף כוף סימן "ם) בשת דבר כ' ו' הדברות ובשאל אמרו אל מבם אחרי ו' הדברות דבר אחה עמנו ובשמע ואל יהבר עמנו אלהים ואו' (שם כ' 19) ובאמת בפי ואמתון מבואר בפרום כי אלהים דבר הכל ועל כן שרצו אחרים כי אחבי ואל יהיה לך דבר כ' בעצמו ואחר הדברות דבר אלהים כ' בהלהות כי ע"ב נקרא בשהוב בשם דבר אלהים. ואולי לזה כיון שפיפאנוס בהלהך הדובר אליו וגו'.

20) והסרסר לא של אחד הוא כנ"ל פי' בהסרסור לא מהיה אל אחד סוא הקניה ואינו אלו עשם מעצמו ואלהים סוא אחד בכל ובזה יובה פולוס כי ים מילוק בין מצה ליהוע שמהיה כי אהבים סוא אל אחד עשם מעצמותו כמ"ש ח' אל הקורינתים י' 23 ואמהים סוא אל אלהים וגם יאמר שפם על מאמרו (פסוק 17) שהסורה לא תוכל לגעבל דיוקיו אחר קיום אלהים בעצמו, כי הסורה רק ע"י סרסור ובכן.

21) ועתה השבשת התורה את הבטחת האלהים חלילה וגו', בפסוק 18 אמר פולוס כי הסורה שותם ההבטחה כי הסורה ניתנה מצוי קיום המצות אל נתלם העולם הנע אבל ההבטחה היא נתן ואחר כלי שום תנאי (ע"ש אמר שם ואלהים הנן שם אברהם ע' נן ואחר) ולך אומר שם בפסוק 17 כי הסורה לא מיכל לבטל וגו', ושהה מוסיף לאמר כי הסורה לעשם נגד ההבטחה (ב"ש ביומית) ואיהה מבטלתה כלל, כי הכתוב בעצמו אומר (והכתוב הוא תורה כי כל התלך הוא הסורה עמ"ם בכיאור יהנן פ' ו') שבל בני אדם החת החטא (יהסורה בתלוחים לא מיכל להחיות בתלבה ע"י הכבד רוחים פ' ד') לתנן הנתן בהבטחה ע"י תמונת המבות, כל זה הוא מדברי הכתוב, כי הנביאים נבאו אבר אחאר יובאו בתים מיבה בשופו תנן אמת ליעקב חסד לאברהם אבר נשבעת לתמותינו והוא בל ע"י המשיח (יהנן ח' 17) ויבעיה אומר פ' נ"ד ואחסד שולם ארחמיך ויסוכב פל פי' נ"ג בדפאנו (ע"י שנדע תורה) ילדיק נדיק עבדי לרבים וגו', וכמ"ש שם (פסוק 24) למען נדיק בחמונה, ודברי פאול שם שם ע"ד דברי כ' בחלוי (תהות כ"ד) תרגיע מלות נחמהו לחסם בפיו וכו' בל דוד ובעתידין על אחת עבדה וכו' בל חבקוק ובעתידין על אחת בחלאר ולדיק בחמונתו יחיה ועמ"ם בניאור רומיים פ' 17 ע"ש.

23) ולפני בוא האמונה שמורים וסגורים היינו תחת התורה, ולף כי ידבר לעיים. (ע' להלן ד' 8) הסורם בענין הלדקה שחאר לפי הגוי להיות בל ב"ש לסיות לו הלדקה הנמורה אל היה נשאר תחת התורה ועמ"ם בחבני הבליחים ב"י בזה. ועל דבך זה להלן פ' ה' עמדו בל בחרות אבר אחאר אמונתו וחמים וגו' והביאם בחומו לשבועו ויש לנו הלדקה הנחורה בחמונתו כנ"ל, וכמו שניאור פולוס זה אל האפסיים כי 14-16 ע"ש.

ד.

3) היינו משעובדים לתקוני העולם, הוא ע"ד הלאחר אל העבריים פ' 2 ומקדם עולמי κοσμικόν שהיה שמוש מן העולם הזה (ויעלנוך) וכן שם

κοσμικός פפ' פי' שהם מן העולם הזה ואינם לפי הכוונה רק לפי הכאב והניף כמ"ש במקומות רבים. ועמ"ש אל הקולסים כ' 20.

7) לכן אינך עוד עבד וגו', מלמה מכל דבריו כי מעבדו לאמר כי עבודת המצות הוא כמו עבודה עבד והוא בעבוד אמונו אין בך לבניס וכן הסורה אמנם בכמה מקומות בפשם המצות כי לי בני ישראל עבדים, עבדי הם אבר הוצאתים מארץ מלרים וכדומה. וכן אמר להלן פסוק 25 כי יהודאים אל עתה (כימי פולוס) היו בעבדות עם בניה ע"ם. וכן בפ' ה' בחורב.

8) הן לפנים באין דעת אלהים עבדתם וגו' איך תשובו אל התקונים הרפים וגו', כפי הנלאה הוא מבוס במחשים יבאו יחד עבודת מלוח המצבות הנפשים של הסורה ועבודת התלילים הנפשיים (בעפלען דיינסטן), בעבור כי בניהם

ה.

1) **בחרות אשר שחרר אותנו המשיח** וגו' כי עבד לומנו לבניו ולא לעבדים כמ"ש בס' הקודם פסוק ז', וע' מה שכתבתי בביאור זה למעלה נ' 28 ולפ כי סמבים לומר (ומי ס' 17) לא נאמר לבטל התורה וגו' ולולם כמותו בזה שלדקה ע"י הלמונה. ומ"מ כי לקיים התורה בעבור הלדקה לומנו מבוהכרים ועמ"ש בס' ב' ובס' נ'.

3) **איש אשר ימול שחייב לשמר את התורה בלה**, בעבור כי בזה מן המבים ונפל מחסדו (פסוק 4) ולך נדקק התורה מוציאו והתורה לומר בהגיע הלדקה אלה ולדקה מסיר לנו לפי' ה' תלהינו כי נאמר לעבוד את ה' בלבל ס' מלבל ס' מלונה (דברים ו') כידוע ועמ"ש במעשי השליחים יג 39 בזה.

10) **מבטח אני בבם באדון שלא תהיה רוח אחרת עבבם**, פי' שחשמעו על תגרתי זאת ותבונו מדבריכם.

18) **ואם הרוח מנהיגבם אז אינבם תחת התורה**, לבל לא שהם מנהגו בבבר לומבם עוד בפרוש (פסוק 24 25) ומחויבים בתורה.

22) **ואמונה**, פירוש לומר שהוא בנגד בני אדם (עלייב). וכן פירבו המפרשים וכן בעיקום כ' 10 עיב. ועמ"ש בס' שלימון 5 בזה.

ו.

16) **וכל הנוהגים בשורה הזאת שלום ורחמים עליהם ועל ישראל אשר לאלהים**, בלתלונה יכון על הגוים שנוהגים בני אלמד לוהב. ומוכ"ש לומר ועל ישראל לבל לתלמים היו היהודים הנולדים הלתלונים (ע' ביאור רומיים ט' 6). ויכון פולום בזה לף שהם שומרי התורה גם בחוקים ומ"ש נוהגים כשורה הזאת (כמבואר במעשה"ש ס' כ"ח) שלום יקבלו שלום ורחמים כי המה חיים עושים למען הלדקה כמו הגלמים (ס' 4) לך בעבור שהשמל עליהם ולא נאבדו מן החשד כמבואר למעלה בס' נ' 19 בתוכ. ובזה מסילקים שלות זיפשבם בביאור מייער פה ע"ש.

17) **חבורות האדון ישוע אני נושא בגויתי**, יכון לעומת הנאמר על המילה (בלתלים י"ג 13) וכיוצה בגויתי בבבדבם וגו' ומ"ש למעלה בס' נ' בבבם פולום.

אל האפסיים.

א.

3) **במרומים**, ל"ל לבל במרומים כמו לפלן נ' 10 ו' 12. וים בעתיקו בעגיבי בבמים (לומבבל) וכמו בעתיק ביוהן נ' 12.

10) **מה שבששים ובה שבארץ**, ביאור זה ע' על הקולסים פ' 20 בביאורנו.

11) **ובו לקהנו נהלתינו אנחנו המיועדים לה מלפנים**, פי' על הפלה בפרוש ופי' בלומיים מ' 29. בזה פלין היעוד על המלוה פ"א היעוד הוא על הבוכה בבלה פי' המלוה. והוא שמבבם פה בפסוק 12 להזהיר להלה בבודו לגנתו לבל יחלו על המבים מלו, פי' כי פולום מן היהודים ביחלו מלו על המבים ולבל בו שלולים גם לתם וגו'. וכן פי' מייער ע"ב.

14) **כי זה ערבון נחלתינו** פי' הכוח הקדם שבפסוק הקודם וכמו פ' קוליבתים פ' 5 יתן לנו לת ערבון הכוח.

לפדות לו עם סגולה לתהלת בבודו, יסובב על למנו בפסוק 13 שבחלמנה גם עתהמם בכוח הקודם ומבדם שהיה המחיתה למען לפדות לו עם סגולה. ומ"ש כי זה ערבון נחלתנו הוא כעין מלמל המוסגר (מייער).

17) **אבי הכבוד**, ים שרבו על דרך מלך הכבוד (תהלים כיד ז') שלהי הכבוד (מעשי השליחים ז' 2) שלהיו יתות הכבוד וים שרבו שהי הכבוד על דרך שבי המלוה (יעקב פ' 7) ועל דרך הכתוב (מיוב ליח כיח) הים למעך תב לו מי הוליד שבלי טל, והיינו שמעגו יונה ומולד הכבוד. והוא כבוד נחלתו הנזכר בפסוק 18 והכוי ונדעת המקובלים (ע' למדין סוף פ' פקודי) שבוד פ' המגל בהוכה הוא שהשלף הבמי מהחלמים ים לשבם לפי זה שבי הכבוד הוא בעל עין במלות בומות לחמרו **אלהי אדוננו ישוע המשיח** וכמו בפסוק 3 לפי הפירוש הקמתי (בביאור מייער) נוכך להשתוק שלהי ואבי אדוננו וגו' ע"ב. (וכן רומיים בי' 6) וע' בביאור רומיים פ' 5 ועבריים פ' 8 בזה.

19) **בפי שעולה** וגו' יסובב על מלות יהכון וגו' ולא על אלה המחמירים ובכן.

22) **וישת בל תחת רגליו**, ע' על העבריים פ' בזה.

23) **סלוא של המסלא את הבל בבל**, בפ"ל, פי' כי הענה הוא נוסף וגם המלוה בל המחלא את הבל בבל בחים לפלן נ' 19 ומחלתם את בל אלה התלוים.

ב.

2) אשר התהלכתם בהם לפי זמן העולם הזה לפי רצון שר שלטן האויר והוא הרוח הפועל בעת בבני המרי, כלומ׳ לפי היותם כי המלוה שם τῆς ἐξουσίας שם ביחוד למלוה πνεύματος שם עיצ היטב, וכוונ פרושם שם כי ניכר למיושנו כי רוח הזמן (גיסטייסט) הוא כעין רוח בחוזר השולט הולך ופועל על בני המרי כקסב יסוד מכשים, וכעין שניינו שכמכשים כמורם הנפושים שלו, ואומר עוד כי בשבן הוא רוח של שבלן הזה שאר בחוזר, ושבלען הזה רוח הרוח השופל בנפשים. ויאמר על המשפיס שהשלכנו לפי רוח הזמן הכיל ולפי שכר שלנו רוח השבן. והנה, וכלשונה לקוריכתוס ב׳ 12 אמר כי לא קבלתם את רוח העולם וגו׳ עיש.

10) כי פעל אלהים אנחנו נבראים במשיח ישוע, פי׳ המלוים בית לומנו מחדש ע״י רוח הקודש וכל אשר נמצית הוא בריאה חדשה (ב׳ קוריכתוס ב׳ 17,גלפיטו׳ 15) וכן אמר לעיל ד׳ 24 ומלבנו את האדם החדש הנברא כדמות אלהים.

למעשים טובים אשר הכינם (כלומ׳ כי ביוחם מפורש בישועה על המעשים) האלהים מקדם למען נתהלך בהם. פי׳ כי הבריאה החדשה מועלת למעשים טובים כי רוח הקודש הוא נותן את האדם על מעשי הטוב לחיות בחלוים בפי לנומו הקדושים. וכוונו פה לומר כי המלוים פועל בקרבנו את המעשים הטובים (וכמ״פ בפיליפים ב׳ 13 כי המלוים הוא הפועל בכם גם לחפץ גם לפעול בפי רצונו ועיש בביאורנו) ועל כן לא יתהלל איש במעשיו כמ״פ בספרי הקודש, והיטובה היא אחד מפרי המלוים ולא מידי מדם ע״י מעשיו (בפיק 8 9). אבל הפעם המלוים מקדם למען נתלך בהם, פי׳ שהכון האלהים קודם עוד שנבראנו במשיח בריאה חדשה, היינו שיודיע לומם לנו בחוכמת בריאת האדם ע״י המשיח שהם בהשגחו עלי פפר כל מעשי הטוב, וכמו שאמר האדון (סוף מתי) ולמדתם לומם לשמור את כל אשר צויתי אתכם. ויאמר כאן לפפיק מקדם לא מקדם והבן.

15) בבטלו וגו׳, את תורת המצות וגו׳ כי מ״ש בפי׳ גלפיטו ב׳ 23, ושם ב׳ 19 נאוקף, ושם כי 1 ביטול השלמה שיטול אמר שלא את לנטל החוקה וגו׳ עיש.

19) לכן אינכם עוד גרים ותושבים וגו׳, כהאמר היטב בפעמי הפליטים פי׳ מ״א עיש. כי היה לאחת יכולים על יהודים כל מעלה (עי׳ גלבים ד׳ 26) ובית פלטים היו הכנסיות המשיחיים. וכן אמר אל העבריים י״ב 22 כי אם בהר ציון ואל עיר אלהים חיים אל יהודים בכללם וכדומה הרבה. הקדושים, פי׳ הקדושים אבר ביהודים ויהודה כידוע.

20) בנוים על יסוד השליחים והנביאים, הכונה על הנביאים מן בניי האדמה וכמו שאמר לפן ב׳ 5 כאבר נגלה עתה לבניי הקדושים ולנביאיו ברוח מ״ב. והמלה כאיש נלחה ביותם בחסונה על הכתוב (19) ובני בית אלהים, ואמר בהנוים שם בהמיחים נמוים על יסוד הפליחים, כי בכתוב 19 אמר מהמיחים שם בני בית האלהים, וכה יוסיף לומר שהם אבני הבנין בעלמו בנוים על יסוד הפליחים וגו׳ וכמו

שאמר גם כן בפסוק 22 וגו׳ ונכנים גם אתם לחיות מבנן אלהים ברוח. ועמ״ש בזה בביאור ב׳ מיתוחים כ׳ 19 בזה. ויוהר נלחה חיסוב על הפיר ועל הבנים.

21) להיכל קודש באדון, כיה לפי הטוענ עיש וכן בעתיק לוחסבר וכן בגליון מייטל עיש. ופי׳ לחיכל קדש לאלוים בתוך יהוה.

ג.

1) בעבור זאת אני פולוס אסיר המשיח למענכם הגוים, פי׳ בעבור זאת המכוחר בסיף סימן הקודם בנין עדת המניים אני אפול בכוחי כעת, ומפכם לחמשכם הגוים ע״י שהיתי אלוים הגוים ולפי זה יוהר נכון להשיק בעלמכם הגוים על הפסבה (במ״פ בביאור רומיים י״א 28). וים מפרשים למעכם חיסוב על אמרנו לחעלה הפסבה (במ״פ בביאור רומיים י״א 28). וים מפרשים למעכם חיסוב על אמרנו לחעלה וכו נכנים גם אתם וגו׳ ואומר אם בעבור כיהיו בניים בניית אלוים אני אפול ומפכם למשכם הגוים (על המסובב) כי אחלמנו ממני למסור נפשי על קדוש הפם ומפיחנו. על דרך שאמר פיליפים ג׳ 14 וכך הלחים וגו׳ היסיעו לחן וגו׳

10 למען אשר תודע עתה ע״י העדה לבניים ולפליפים אבר במרומים, על ידך זה שהאדם במדבר נבר פיה כעת יאמר ליעקב מה פעל אל וכובא לחעלה בלחבונה לקוריכתוס י״ב 3 עיש.

15) אשר נקרא על שמו כל אבות שבשמים ובארץ כלומ׳ לדעת יכון על דבלי לקוליפה היוני (הובא בספר מובות לבבות בשער היחוד) כי כל שם אבר בעולם יש לו מקור בעלם האין סוף והובא שם למבל בעניין החחדות «כי החחדות היא אבר בה יאמר לכל דבר מחדי והחחדות החמחי והבלחבונה הוא מבל החחדות סוף עיש. ויאמר פולוס פה בזהו גם כן בעניין שם (פחעברחחעב ובידוע אוקאזיא) שים בעולם בהחחדות החמחיות הוא בעלם ובלחבונה מבל הקביה החב בסוד לפי יכוע המבית כמו בבחוב בספוק הקודם לאבי מחזונו יסוע המבים וע״י יאמר אבר בקבל על שמו כל מבות וגו׳, ומה שאמר שבשמים ובארץ ידבר לדבר הקדמונים שבחתיו כי גם בשמים יש מבות וביים אבל המלוים והרומות ושם היו האלילים אבלו כידוע מספרי המיסחלוגיים, ובבר יזוע שבבחוב ידבר לפי דעם הפחון וביחים בחעשי הפליחים ר׳ 14 בשם הלמוד ירושלמי, וכן וזה גם פולוס פה והבעחקה בחחבונה בל דעליהם אבר בקבל שמו על כל מבשחה לוחה בכוונה לפי היוחים ע״ש.

18) למען תובלולהבין בכל הקדושים מה הוא הרוחב והאורך והעומק והגובה, לדעתי יכון שיול על הכחוב בחוב י״ח 7-9 החקר אלוה הקלוח אם עד הכלים שדי המלא נבחי בשים מה הפעל עמקה מבחול מה יזדע אבבה מלכן מדה וכמבה מני יה, וכעבור כי שיול אמר בפסוק 10 למען אבר יודע עתה ע״י העדה וגו׳ מבמת אלוים וגו׳, כי כעת מבמת אלוים אבר בדורות הבלחבונים לא מדע לבני אדם (פסוק 5) עתה בגלחה, ומבקש שיול מבקשים (פסוק 14) אבר יעביר את העדה ע״י חזק האדם הפנימי בידיעה מבמת הבי׳ וחקר אלוה וחכלית בדי אבר מבקש לא ידעו אלוי, ועתה יקויים הבחוב כי מלאה הארץ דעה את ה׳ (ישעיה י״א ט׳) אבר יבינו עם כל הקדושים הרחב והאורך והעומק והגובה בחקר אלוה והבליחו. וכוונ מבקיל לשומת הבחוב הכיל נפחי בחים עמקה חשיול שם נפה ועמקי

מלכה מלחן ולחצם מני יס כם לחך וחכ. וחכב פלול לוכן לפי סדר סכיוב למפרע להב לחך עמק וגבב, היינו ממסה למעלה, לומר כי ממדגה למדגם יעלה האדם עד גבהי המים, וכן,

19) **ונבלאתם את כל מלוא האלהים**, מי לחלן בפיוסר קולמים מי 19 זכה. וכן כם בי 9 לומר כי כו בנוסי סוכן כל מלוא כחלוסת וכו לחם ממלוים. וכן סם יסיבב על לחמו בפסוק 17 ביכולן המפיות בלבבם וגו וכן.

ד.

6) **שהוא על כל ואת כל ובתוך כל.** בייל. הלבון ביוסים סם— ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν מבפחקה בלבון חבבה "ופלבבר לייבער מלעם לומר דוך מלעם לומר לין מלעם" הביח לל הקדמוים והחחרוים לחמוקים בוחים, כי הביבו לחר דוך מלעם וכן לין מלעם הוח בוח בכביהו לביבו בכוח בכל. וחכו הבפבד ביבם לל ידעו. ועל כן נחלל בנוסחחות בוחות הוספם מלה עתל לו עתל ומה יפלו הבפחקות וכחך כלבם לו וכחך כלהו. והוח לדעתי הנכה כחכניחל לחבלן הבפבד בין המחמרים. וכן הביר בחה בביחור מייבר מ"ם. לחנם לפי יסודי הבחם בחלוסה מוחבחר בפפר למודי הבדיחים מ"ל פ"ב בית מוכן על נכוכן כי יהיו המחמר בביר חיחוד סובב לח כל ומלח לח כל ובכיהם כל לחם ב כ"ל וכחבחר בם הביחור כל פי דבכי רבינו בבדיה נלחן בחמונת ודישים פ"ב כי חם בחחר בבי"ם (ירמיהו כ"ג כ"ד) הלא לח השמים וחח לחרן לחי חלא נחם כי ולא חחר בבחים וחחרן לכוכות יסוד נחול בעקבי סחחונים כי בבי' נחלח בכל מקום ולין המקומות מבדידים בין חלקו ולין הבחמיים מבדידים המקומות מעבו לך המלחי במקום בחולם לחר מבדל הבחמיים כלם בהחלחו קודם לבן בלח"שיהי ובלח בדידם ובלח בספק הוי (הוכחי דבריס חלה נם בחעשי הבליחים י"ו 27 בביחור דבבי שחול בם פ"ב.) והוח שחמר הביחוב לח בחמים וחח כחרן לחי חלח לם 'על דרך בח בגוף בחולם כחחמה בחוך הגוף לך בחוך חוסם בחולם ומוכר והוך לח הכל (γλῶσσα חומ- פחסעגדע חומר דוכבדיגעגדע סוחסבחחן) וכן על דרך חחלח בבחמיים כי לח על דרך לחבר הבחמיים לם יסיהו ולח יסיהו בעדו ולחיו מהחבר עם הבחמיים כלל (בדלוסבעגדעבן גחבחחם), כי הבחמיים לך בעדו מבסיקים ומבחידים כי בם לחמרו בחמיים כחוחם חולם בעד הבי' הכוחבי בחבור בחלוים הבבחיוחם לם יסיהו ולח יבסיקו כלל וחוח חומר וחוך חומם כחקדם כחו קודם בבבחי חומם כי. ולחמה זה חוח בדבכיו מלך כי חלח הבחלם בחיהו בלה לבן, חבל כחבר נדבר מלך הבלה לבו לביהיו חולם בחחי ומלח כח בוחבי כחו חדם בנפשו ובחחרי. בן נחחר כי החלוסים נוהן וחחלק מעלמוחו חלק בכל דבר להיות לו כח בוחבי נלח לעיהו (חיחבחילוחג גחבחחם, לימחחבחן גחבחחם) על דרך הכיוב ויח בחבי בחחה חוח חיים. וחלח לפי זה חה בוקבח בלחוחים בעיים בחחלוסחדחן גחבחחם, ובלבוחו חובב כל עלמין כולל חני חוחיים חה חבקביה חובב חת כל וחוח חוך לעולם, וגם חה בחוח חלח ח ם כל (זוכבדיגעג חלעם) חחובך והוכך חת הכל בלי בחבלוחת ויחום לל הבחמיים

כלל, וחם הוח בעולם על כל זה הוח בבחיבה חובב עוד חחיהו חוצב לעולם (חבחחם- בחחבן). חבל לפי הבחלוי בהחבלות חיבור החלוסה חה העולם חה חלח בחוהו בבחיבה

ד.

2) **זאת היא המצוה הראשונה שמתן שכרה בצדה למען ייטב לך** וגו׳ פי׳ מתן שכרה כתוב בצדה כי כ׳ מצפיה למען ייטב לך וכבמה כזו לא היתה להמצות אשר קדמו לה מן אמור ה׳ אלהי כ׳ אלהיך וגו׳ כי אמרו שם ושימה חסד לאלפים וגו׳ הוא מאמר כולל ומיוחד על דרך זה.

3) **למען ייטב לך ולמען יאריכון ימיך על האדמה**, אף כי בעבור הדברות נכפל שמוע (כי י״ב) לא נאמר רק למען ייטב לך ולמען יאריכון ימיך וגו׳ לך כאשר הוא אשר עברת הדברות במצוה תורה (דברים כ׳ י״ו) אמר למען יאריכון ימיך ולמען ייטב לך על האדמה וגו׳, ומפאמת אמר זה פ׳ נם כן, על דרך שאמרו החכמים זכור ושמור כדבור אחד נאמרו פי׳ שאמר פי׳ זכור ושמור לא הבדיל לקדש, וכן פה אמר אריכות. וכחלנות הדברים נמצא נם בספר במדבר כמין זה בדיוקי קלח. ולפי הנראה בהיכך כאשרי אשר היה ניד ההמון על נבי יבמלו היה כתוב כמו שהניח שולום שם, וע׳ מיש בפתיו נ׳.

6) **העושים רצון האלהים**, פי׳ כי רצון אלוהי הוא לעמוד על האדון אשר לפי הנשל.

7) **לעבוד בנפש חפצה את האדון ולא בני אדם**, פי׳ עבודת אלוהים מחייב שיעבדוהו מתוך חפץ הנפש ולא כעבודת בני אדם. ויסוב על פסוק הקודם כי אם כעבדי המשיח וגו׳ ועובדים האדון וגו׳, ובפיה מוסתלות כעוסת כמו אח האדון.

12) **עם המושלים בחשכת העולם הזה**, פי׳ השטן ושיעבדו המושלים בלבות הנעשים לעמות מעשים הנעשים בעולם הזה, והוא חשכת עולם הזה (אבל מן נזה הקב״ה מושל בעולם הזה כמו בעולם העליון) ועל דרך זה בלוקס כ״ד 53 ובלבן החשך, כי השטן והנשפים ומעשיהם יקראו נשפ חשך (יוחנן א׳ 5, ואל תור כמ״ש למעלה פ׳ 13 כ״ם). ועל כן השטן נם כן נקרא בכם שר העולם הזה (יוחנן י״ב 31, י״ד 30 ע״ש בכיאור). ומין זה שר העולם הזכיר בתלמוד מולין פ׳ ע״ח פסוק זה שר העולם ממרו ע״ם, כי הם למדוהו שם שר העולם הוא המשטין לה הנשנש בכל ערמיה. ועיין בהוספות ובמה התלמוד לא כיון לזה.

לאלפים ובפסוק 15 תומר מעל אמר על המעיה שהוא שכרם על הגוף כו׳. ולמעלה בסוף שימן פ׳ אמר גיב כני המשלים ע״ש. וכבן.

26) **רבנו ואל תחטאו**, פי׳ שכוונת יפיה למען פ׳ ומלבושו לא לחיזה הבל, כי אם על דרך שאמרו נם בתלמוד (בכורות כ׳) לשולחיננו אדם יכר בזה על יד הנא שנאמר נגע ועל מתעלו (תהלים פ׳ כ׳) ועמיש בשיה לקוריאתיה ו׳ 11 בזה.

ולא יבא השמש על רגזכם, פי׳ ואם מבנו ואחשבו שיהיה כועס תמיד ומעת אל יבא השמש על זה כי אם עוד היום זה המלחו לכל אדם וכמיש בפסוק 31 32 ע״ש. ולא אחנו מקום לשען על ידי זה בידוע.

30) **אל יום הגאלה**, הוא בנוע המעיה פשה שיה בשיה בדומיה ח׳ 23 ע״ש ובדומה.

ה.

5) **שהוא עובד אלילים**, כפל. מן היוצא נראה שיסובב על תוכן בנע כשיה הבן בשחי ו׳ 24 לא מוקלו לעבוד את האלילים ולא הממון ע״ש. וכיה מפורש בדברי על הקולסים ג׳ 5 ע״ש.

13) **כי כל הנגלה אור הוא**, פי׳ לשומת שאמר בפסוק 11 ואל תכחשו עם מעשי החשך וגו׳, כי אם בשיכיחתם כשהוא וגו׳ ואמר כי מעשים הנגלים על הקדיקים אור הוא, כמו מעשי הרשעים כשכחתם אתם חשך. ובדומה לזה אמרו במדרש בראשית רבה פ״א ויקרא אלהים לאור יום אלו מעשיהן של צדיקים ולחשך קרא לילה אלו מעשיהן של רשעים כו׳. וכן בשכתב פ׳ אם על פסוק גבי שמיקחה ומפלחתה אלא תעשיהם של רשעים שנאמר כוי המעמיקים מהי׳ לשסיר עצה, ידע אם. בתשובה אלו מעשיהם של רשעים שנאמר והיה כמחשך מעשיהם, והוכחת עמיה שכל אלו מעשיהם של צדיקים שנאמר ואתה צדיקים כאור נוגה ואומר אור. זרוע לצדיק. ליר מכל סכוניות והוכחת עשיה שכל זה מלך המעיה שנאמר קומי אורי כי בא אורך וגו׳ והם דברי עולם סם ובפסוק שאמר זה ויאר לך המעיה.

14) **על כן הוא אומר**, פי׳ הכתוב אומר כמו למעלה פ׳ 8 ע״ש. ולדעתי יכון על הכתוב כיעשיה כיו ״ם יחיו מתוך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שוכני עפר כי כל אורות עליך הוא אור המעיה ועלו שכחלוים קיי נ׳. ושאול הביא הכתוב לפי שמכוון כדלכו. ויש כתבו שכיון על הכתוב קומי אורי כי בא אורך. ועמיש בפסוק 13 בשם המדרש.

15) **והזהרו שלא תתהלכו ככסילים כי אם בחכמים**, פי׳ עם התנהגים אשר כאין לו הדברים אשר נאות והיו מוקיים את עצמם וגו׳ כמו שהשמר בכני קולסים פ׳ 5 ע״ש.

28) **כן האנשים חייבים לאהוב את נשיהם כגופם** וגו׳ וכן אמרו ביבמות ס״ב ע״ש הנה רבקן התוכח לשמו כגופו והמכבדה יהבד מגופו והמדבק בזיו וכנוהיו בדרך יפרש ומשיתין ספוך לפרקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך ע״ש.

ביאור לספרי הברית החדשה

אגרות פולוס

אל התסלוניקים א׳ וב׳, אל טימותיוס
א׳ וב׳, אל טיטוס, ואל פילימון.
ואגרת אל העברים.

חִבֵּר מאת ה״ד

י. ליכטענשטיין.

ליפציג
ישיבת זכרון דעלים ש.
בשנת תרס״ב לפק.

KOMMENTAR ZUM NEUEN TESTAMENT

von

J. LICHTENSTEIN.

Briefe an die Thessalonicher, Timotheus, Titus, Philemon, Hebräer.

LEIPZIG
INSTITUTUM DELITZSCHIANUM
1902.

פרקי אבות

ה

(10) בעשרה מאמרות נברא העולם וכי מה ראה הכתוב ללמדנו שבעשרה מאמרות נברא העולם, אלא שאין לך רשע שיטול שכר הטוב שנברא בעשרה מאמרות ואין לך צדיק שיקבל שכר על הרע שנברא בעשרה מאמרות. וכי מה ראה הכתוב ללמדנו שבעשרה מאמרות נברא העולם, אלא שאין לך רשע שיטול שכר הטוב שנברא בעשרה מאמרות ואין לך צדיק שיקבל שכר על הרע שנברא בעשרה מאמרות. וכי מה ראה הכתוב ללמדנו שבעשרה מאמרות נברא העולם, אלא שאין לך רשע שיטול שכר הטוב שנברא בעשרה מאמרות ואין לך צדיק שיקבל שכר על הרע שנברא בעשרה מאמרות. וכי מה ראה הכתוב ללמדנו שבעשרה מאמרות נברא העולם, אלא שאין לך רשע שיטול שכר הטוב שנברא בעשרה מאמרות ואין לך צדיק שיקבל שכר על הרע שנברא בעשרה מאמרות.

---

(11) עשרה דברות נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן פי הארץ ופי הבאר ופי האתון והקשת והמן והמטה והשמיר והכתב והמכתב והלוחות. ויש אומרים אף המזיקין וקבר משה ואיל של אברהם אבינו ויש אומרים אף צבת בצבת עשויה. פי הארץ שבלעה את קרח ועדתו. פי הבאר שהלכה עמהם במדבר. פי האתון שנאמר ויפתח ה' את פי האתון. והקשת שנאמר את קשתי נתתי בענן. והמן שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. והמטה שנאמר ואת המטה אשר הכית בו את היאר. והשמיר שנאמר כשמיר חזק מאבן שאיר. והכתב והמכתב והלוחות שנאמר והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות. ויש אומרים אף המזיקין וקבר משה ואיל של אברהם אבינו ויש אומרים אף צבת בצבת עשויה. פי הארץ שבלעה את קרח ועדתו. פי הבאר שהלכה עמהם במדבר. פי האתון שנאמר ויפתח ה' את פי האתון. והקשת שנאמר את קשתי נתתי בענן. והמן שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. והמטה שנאמר ואת המטה אשר הכית בו את היאר. והשמיר שנאמר כשמיר חזק מאבן שאיר. והכתב והמכתב והלוחות שנאמר והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות.

---

(12) עשרה דברות נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן פי הארץ ופי הבאר ופי האתון והקשת והמן והמטה והשמיר והכתב והמכתב והלוחות. ויש אומרים אף המזיקין וקבר משה ואיל של אברהם אבינו ויש אומרים אף צבת בצבת עשויה. פי הארץ שבלעה את קרח ועדתו. פי הבאר שהלכה עמהם במדבר. פי האתון שנאמר ויפתח ה' את פי האתון. והקשת שנאמר את קשתי נתתי בענן. והמן שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. והמטה שנאמר ואת המטה אשר הכית בו את היאר. והשמיר שנאמר כשמיר חזק מאבן שאיר. והכתב והמכתב והלוחות שנאמר והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות.

---

(13) עשרה דברות נבראו בערב שבת בין השמשות ואלו הן פי הארץ ופי הבאר ופי האתון והקשת והמן והמטה והשמיר והכתב והמכתב והלוחות. ויש אומרים אף המזיקין וקבר משה ואיל של אברהם אבינו ויש אומרים אף צבת בצבת עשויה. פי הארץ שבלעה את קרח ועדתו. פי הבאר שהלכה עמהם במדבר. פי האתון שנאמר ויפתח ה' את פי האתון. והקשת שנאמר את קשתי נתתי בענן. והמן שנאמר הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. והמטה שנאמר ואת המטה אשר הכית בו את היאר. והשמיר שנאמר כשמיר חזק מאבן שאיר. והכתב והמכתב והלוחות שנאמר והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות.

ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ

ד"ר ד' הופמאנית נ' המשרד

ד"ר ד' הופמאנית נ' המשרד

ד"ר ד' הופמאנית נ' המשרד

ד"ר ד' הופמאנית נ' המשרד

ד"ר ד' הופמאנית נ' המשרד

ד"ר ד' הופמאנית נ' המשרד

ד"ר ד' הופמאנית נ' המשרד

ד"ר ד' הופמאנית נ' המשרד

היכלו לחדון בדעת הזאת ולא יהיו עוד מתנגדי הדעה הזאת המוציאים נכתם את התפסטותה (לפי שישארו עוד הרבים בחדון לך לחלק ידם לעשות עם ולא יוכלו להשוב התפסטותה בחדון) לז יתגלה בן התבדון ויקום בראשם המורדים והוא יתגדל ויתרומם על כל הנקרא אל או עבודה וגו' והוא מ' המשיח (תעסיקיסבי) הנזכר בתורות יותר. ולזה בפסוק 6 ועתה ידעתם מה מיעצהו להתגלות בעתו פ' לפי דברי הסיל נתודע לכם מה מיעצהו הגלותו כי לריך להיות המורד בתסלוניקי ולז יתגלה וכל זמן שהיורד לזינו ולא יעלה שעולם לא יוכל להגלות, ומזה יודע כי קוד הרשע (ביוחנן חמתוך היינו בלי דת וחוק כמו יורד הסיל ויותר נכון להעתיק קוד הפעם ובתלמוד בבלות יש כ"ש פעמים אלו המורדים כמו גלך ומזה יתבאר פעם כי ע"ם וכן בלוקס ב"א 37 בעתיק ליוחנן ולזה פומבים נוסח "מחקוטבן" ש"מ) בכר אחלה פעולתו היינו בהמורד בכר החל לך עוד פעולתו בהתחיל כי יש עוד לחכשים ומהנגדים בעבי בה ובנוסח ומומנים עוד התפסטותו בחדון ואם יוכל מתוך המומנ בד בה פ' המומנ את הרשע והפעם זה הורד בהתפסטע בחדון לז תעלה לחדון בדעת היורד ויהיה המורד בעולם ולזה יבלה הרשע בן התבדון הנ"ל. ויתור לפון זכר המומנ וכן לפון מתוך כי יקומ על כני אדם שישמם לנגד עיניהו בתוך התומנים הרשעים החלה ואם יחזיקם בשמות ומומנים בכתם התפסטות הרשע והמורד. והבן.

8) **ואז יגלה הרשע אשר ימיתנו האדון ברוח שפתיו** וגו', ירמוז על הכתוב בישעיה י"א ד' והכה ארץ בשבט פיו (לזה המורדים) וברוח שפתיו ימית רשע ותרגם יוכתן שם לתרולם הרשע והוא ג' הנזכר (תעסיקיסבי) על דרך שלמנו בהודאה על זה ותוצא נספר לחנוק רוכל לימנו בים בזיוני לחן שם בים דומה נעלם יפת תואר וחיל אינם עבוריה בידי אדם לגלי הקב"ה הלזה כן בגבורתו וכו' והיל יתחנקעת ויגלו ומזה דומה אדם ושמו תרגומים הבשן זה בסלוחות קורין לזה תעסיקיסבו ארבו בחים עשרים לזום וכו' רצח לגלי לזום הרשע ויהיה לגליהם הנזיר לגי ואלהיכם ויד ומלחמים גו ומנלים לזה בלזה שעה ושנר נעמים בן חושיל (הוא הנזיר בן יוסף ש"ס) ובכל יבחלו ואוזל נהם שניהו כי תורתכם והעבידו כי בחלי אלים וכו', ע"ש בחוך זה. (ועל דרך הפשט ביון יוכתן על ידי דוחי וקללו לתרולם ע"ש הענין הלזתון לרוחים רוחולם).

13) **אשר האלהים בחר בכם מראשית לישועה בקדישת הרוח** וגו' נתבאר בראשונה לפסוקים ח' 2 ש"ב.

ג.

2) **כי לא לכל אדם האמונה**, פ' שיודע אני כי לא יחלל כופר בחדון ולפ כי לפון כי הוא חשב כל בני אדם ישוכו וכתו שחוב פולוס בשעבי השליחים י"ז 30 לכן עתה וגו' מגזה הוא את כל בני האדם בכל אשפי חדון כי הוא ישוכו, וכן בראשונה לטימותיום ב' 4 חשבו שיושבו על בני האדם, וכן בשעיה

בפסוקים ב' 9 ולא יספק בחשב אדם כי אם בפעות בלם בשבועה. וכדומה, ומזה בפי דרך העולם העודע עוד יאמרו כופרים בזאבה. ועל כן ינקם שיעלו בן חשבים התועים והרעים.

12) **ונזהירם באדוננו ישוע המשיח**, ביוחנן הוא נאמר *δία* היינו על ידי המשיח ועיין בפיזוחו בדבריו בפיכוב רומיים י"ג ח' וש"ו 30. וחזלם פה יש בפרם גם בן דהיינו בבח יהוב סמביה לני מזהיר לחבם וכתו ב' בימוחיום ח' 14 בבח רוח הקדש ש"ס. ושם ח' חפשר בפרם בן, כי שם נאמר בחתני חלהים ובכ"מ 30 הוכיח גם בן ולחבת הרוח. והבן.

למען יאכלו את לחמם שלהם בס"ל (מ"בעבעט ברעד) פ' מיניע בפיהם ולא לחם מדבת חחרים.

18) בן אנכי בוחב, פ' בחרלחי בפס בחב יהו. כי בל הבחבת בחב בחר בן בחלת בלום בחב בבחב יהו. ולזך הבחבת לל הבלעים בחב בבחב יהו בל הבחבת בש"ס ו' 11 ום בהול הבחבת לחבר בחבתי לליכם בידי ש"ס.

٨

(٤٨ نمبر)

٢٠ ـ (١) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٢) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٣) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٤) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٥) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٦) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٧) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٨) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٩) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(١٠) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(١١) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(١٢) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(١٣) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(١٤) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(١٥) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(١٦) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(١٧) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(١٨) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(١٩) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٢٠) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٢١) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٢٢) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٢٣) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٢٤) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٢٥) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٢٦) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٢٧) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٢٨) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٢٩) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٣٠) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٣١) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٣٢) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٣٣) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٣٤) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٣٥) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٣٦) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٣٧) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٣٨) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٣٩) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٤٠) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٤١) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٤٢) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٤٣) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٤٤) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٤٥) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٤٦) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٤٧) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٤٨) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٤٩) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(٥٠) ہر ایسا شخص جو کسی ایسے جرم کا ارتکاب کرے جو اس کے وقت کے نافذ کسی قانون کے تحت قابل سزائے موت ہو، اور جس کی عمر اس وقت اٹھارہ سال سے کم ہو، اس جرم کی سزا کے طور پر موت کی سزا کا مستوجب نہیں ہوگا۔

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(2) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(3) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(4) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(5) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(6) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(7) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(8) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(9) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(10) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(11) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(12) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(13) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(14) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(15) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(16) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(17) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(18) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(19) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(20) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(21) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(22) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(23) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(24) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(25) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(26) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(27) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(28) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(29) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(30) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(31) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(32) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(33) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(34) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(35) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(36) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(37) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(38) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(39) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(40) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(41) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(42) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(43) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(44) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(45) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(46) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(47) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(48) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(49) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(50) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(51) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(52) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(53) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(54) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(55) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(56) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(57) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(58) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(59) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(60) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(61) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(62) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(63) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(64) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(65) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(66) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(67) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(68) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(69) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(70) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(71) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(72) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(73) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(74) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(75) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(76) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(77) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(78) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(79) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(80) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(81) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(82) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(83) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(84) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(85) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(86) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(87) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(88) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(89) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(90) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(91) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(92) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(93) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(94) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(95) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(96) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(97) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(98) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(99) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(100) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(2) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(3) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(4) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(5) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(6) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(7) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(8) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(9) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(10) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(11) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(12) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(13) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(14) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(15) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(16) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(17) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(18) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(19) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(20) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(21) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(22) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(23) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(24) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(25) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(26) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(27) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(28) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(29) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(30) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(31) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(32) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(33) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(34) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(35) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(36) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(37) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(38) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(39) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(40) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(41) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(42) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(43) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(44) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(45) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(46) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(47) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(48) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(49) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(50) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(51) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(52) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(53) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(54) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(55) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(56) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(57) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(58) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(59) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(60) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(61) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(62) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(63) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(64) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(65) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(66) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(67) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(68) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(69) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(70) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(71) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(72) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(73) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(74) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(75) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(76) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(77) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(78) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(79) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(80) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(81) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(82) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(83) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(84) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(85) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(86) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(87) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(88) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(89) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(90) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(91) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(92) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(93) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(94) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(95) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(96) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(97) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(98) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का अधिकार है।

(ब) प्रत्येक व्यक्ति को अपने धर्म का पालन करने का

13) אשר העיד וגו׳ לפני פנטיום פלטוס, הוא ניזקק י״ח 36 37 ע״ש.

18) ועשיהו במעשים טובים וגו׳ ויאצרו להם אוצר ליסוד טוב למען ישיגו את חיי האמת, וים נוכיח לחי העולם. ולפ כי לשיטת פולוס בחומה לנדה יסוד החלם חיי עולם — לולם המעשים הטובים נ״ב נלמדים כי המה ומעידים על החומה ומהדם הלב׳ ולפ לח החומה ומחם היח׳ ועומ״ש למעלה ו׳ 15 נזה ובחברת יעקב בחורך.

20) הנקרא כן בטעות, פי׳ מנקיח חלנס נסס ומדע (גנאָסיס ווישענטשאפט) בטעות׳ כי הוח דעת רוח והבל.

השניה אל טימותיוס.

א.

1) לפי הבטחת החיים וגו׳ פי׳ לפי הבטיחת החיים הס דברי הבטוחה הוח פולוס שליח ישוע המשיח.

3) לאלהים אשר אני עובד אותו ביושי אבותי, פי׳ שעבדתיו עוד ביושי קדם כאשר היתי לח עם חנותי היהודים, ומטרתי ניזהיר זה לחוזיל ולדעת הנוחסטיקער הנוים לאשר לומדו כי החלהים של החורה היהנה הוח חלהים לחד של העולם והחלהים של נדיח החדשה הוח חלהים נעלם ומחר׳ (עי״ש בהחשוה לטיטוחיום ח׳ 8) ועל כן לומר שהוח החלהים הזה עלמו של חבותיו׳ כי כונת פולוס בכל הנזכרים פה להוליח כן לימודי תהו כחלה כוח״ש למעלה נזה.

9) וחסדו הנתן לנו בכשיה ישוע לפני ימות עולם, כי הומיח קודם לעולם וגו׳ נתן החסד בדרך בלע חל כל החתולים.

12) שבידו לשמור את פקדוני ליום ההוא, כמ״ל לפי היונית׳ וכן בהעתקת דייבהאדע פקדון נקרח הבטוחה חשר הפקד בידו על דרך הכתוב להלן בפסוק 14 שמור חת הפקדון הטוב. ולהלן ב׳ 2 חשר שמעת מחני וגו׳ תפקידנו בידי חנשים נחונים וגו׳ ולמר בהקנ״ש בידולתו לשמור פקדונו מלף כי הטמורה תלויה בהיקבל בוח״ש שמור חת הפקדון עם כל זה נרחה בחר הש״י לזה והוח הפועל גם בפעול כפי לשונו (פיליפים ג׳ 13). ליום ההוא פי׳ בימים לי תועלת ומחנו ליום שהוח יום המחקרון יום הדין הנדול כמו בפסוק 18 פה יתן לו החדון לימלח רחמים מלפני ה׳ ביום ההוח ולהלן ד׳ 8 ומעתה שמור לי כתר הנדקה חשר ביום ההוח יתן לי החדון וגו׳.

13) בחבנית הדברים הבריאים פי׳ בהמה בריחים ולין בהם חלי ותסיסות כח כלל, כי חיכם ומחנדים בשכל חמוני ולומר זה לשונות לימודי הנלחסטיקער וכוח״ש בלחטוה לו ו׳ 3 החיש חשר יורה תורה לחרת ולח יעמוד בדברים הבריחים וגו׳ כי חם חולה היח וגו׳ ע״ש.

ב.

6) האבר העובד וגו׳ שם ירמוז חשר רחש הקבל נדיך לחיות ומהשרתו ולח יתעצל בעבוד החיים כוח״ש בפסוק 4 ע״ש.

8) אשר הוא מזרע דוד כבשוריתי, להוציא מדברי החוזרים כי ישוע לא נצטוה ולא היה מחוקק לנגד הרואים ועליו הדעה הזאת היו נקראים בשם דקראטטען. וכן יוכלו להגדותיו עומד לנגד הדעה הזאת ולזה וכל זה אשר תינגו מזה ניכוח לדעתנו כי לא נצטוה לא יתלהים הוא (פ' יומן ד' 3 וכדומה).

10) אסבל את כל למען הבחירים, ע' ביאור זה בניחותנו לקולסים פ' 24, ולהלן ד' 6 בזה.

18) תחית המתים בבר היתה עי"ש בראשונה לקולוסיים ע"ו 4 בזה.

19) ויסוד האלהים איתן וגו' הכוונה פה כי בדעת המאמינים תקרל לכל פולטם בכונה וקיומה בשם בית המקדש לו בית פ' בעבור שהוא היכל פ' ומעיד ולזוהר לפ כי רבים תעו וון החומת והכה תנכים רבות נעמו לבקר וכוחלי הבית נתקבו עם כל זה יסוד הבית ליתן הוא שנשלמו כוד וניחוינים בהון לבר הוא יסוד העדה והיל תקוס לעל. ועל דרך זה תוכר לל החפציים פ' 20 בנוים על יסוד המלחים והנביאים פי' שהוא היסוד לל הבית כיון פה ויכוב היסוד הוא תכן הפנה וגו' ע"ש.

וזה חותמו, שכל יסוד החלהים בכיד הנאחיזים בהן "יודע פ' לת לבר לו" הוא וגליה לקוחה ומדברי הכתוב במדבר י"ו פ' לפי נוסח הכשבים. ועיין היטיב פה בתנחל בניחותי דומיים פ' 29 ע"ש.

20) ובבית גדול וגו' פה בשם ומשל לחר ון בלי הבית ולל ון הבית עצמו הנזכר בפסוק 19 ע"ש.

26) צדם בה לרצונו, פי' כדי שיעשה לנוסו לחצוח לה' ולשורתו, ולכן ים ניוונים ולת ולא ע"ש.

ג.

5) ומכחשים בכחה וגו' הוא ע"ד הכתוב לבר יכחש בי וגו' (מתי י' 33) וסייטו מוכחשים בכחה ולינים דוגים לנפעל מכחש, וכחש לין בקרבם.

8) וכמו ינים וממרים אשר קמו על משה וגו' הם היו ון המלכוזים שנמלנים שהתנגדו למשה כמקובל בתורה, ושם עשו הכשפים לפני פרעה וכו' ומדרש תנחומא כי תבא סי' י"ב. ובמכנוס יוכלן שמות לי ע"ז י"ל, ובפ"ר נמדבר כ"ג כ"ב שהיו שני גוי גלעם ע"ש. ובתלמוד ירושלמי פ"ח ע"ג נזכרו גם כן לחנו ניס יוחנן ושמעל למשה וכו', ולולי לריך להיות גם בתלמוד יוחני וימרא. ושתם בא ניוונים ילחים ויתנדל ע"ש. ובתנחומא הנזכר "ינים ויוונים. לכל בתי"ר הוא כתו פה ינים הנזכרים.

9) באשר קרה גם את האנשים הדם פי' המכשפים ינים ויוונים הנזכרים.

ד.

1) בהופעתו ובמלכותו, כמ"ש נחתי כ"ה 31 וסיה כי יבא וגו' וישב על כסא כבודו ונלקבו לפניו כל הגוים וגו'. ועמ"ש בראשונה לקולוסיים ע"ו 23 בזה.

2) בעתו ושלא בעתו, פי' לף שבלשה שתין העת בזה ועל העוקבנים של תניט על זה לף התמד להכרית דבר תלהים, להוציא ומדברי הכל (בלכות ס"ג ע"ב) לף לתים דוד שתין התוכח. תניבה עליו כגם שבלשה עת לעצמו לה' תפרו תורתך. ום לומר כי גם טוב הלל היתה לך כשהם ועזיס לת התוכח וכמו שפ' רמ"ו שלח תמלין דנדי תולם לעזין וכמו שתוב גם ישוע ותל יתשליכו פניכם לפני החזירים וגו' (מתי ז' 6) ע"ש.

והזהר בכל ארך רוח והוראה, פי' שהזהלה לת תהיה לך זכרון לנגע כי לם שתהיה הוילוף ולמוד כמורה טוב לחקות על לב התלמיד לעולם ולת כמורה לשעשועי תזיס (פסוק 3) ע"ש.

6) כי עתה זה אסך נסך, פי' שתהיה כקרבן הנסך שהיה נוקדם (שרומק: שפֿאבֿען) כי דיני יספך על ומזבח של מעלה כי עם פטירתי הניעה והוא מהרג על ידי נמון קיסר. וכן העריך לומתיר (תיך ווערדע גטעמפֿעדט). וכי ום נתון יוחנן ו' 9 בזה.

12 את מביקום שלחתי לאפסוס, עי' לנליו לחפציים ו' 21 22 בזה.

18) ויצילני ה' וגו' כלל וכן הוא בהעתקת דייטשהלד ועמ"ש בזה בסוף מנחת חל הענינים בהערם.

אל משה.

א.

1) ושליח ישוע המשיח לפי אמונת וגו׳ פי׳ לפי זה ונענין הזה הוא שליח ישוע המשיח. וכמ״ש גם בשניה לטימותיוס ג׳ 4.

2) עלי תקות וגו׳ נמשך גם כן על אמרו שליח ישוע המשיח כנ״ל.

3) וגלה את דברו במועדו פי׳ שהכריזה לפי שעה שנ״ל.

הקריאה המפקדה בידי כמצות האלהים מושיענו, שכוונה פה על אלהים הזה וכמו שנתבאר לטימותיוס ה׳ ו׳ פונות שליח ישוע המשיח כמצות האלהים ומושיענו ומחדון ישוע המשיח מקומיטו וכן להלן ג׳ 4. 6 ע״ש. כי גם הזה נקרא מושיע וכמ״ש בפסוק 11 כי הוא הכל.

19) ולא ישימו לב אל הגדות היהודים כמנהג למעלה בהתאונה לטימותיוס ה׳ 4 ע״ש.

ואל מצות האנשים הסרים מן האמת הבל שהוא לסהורים וגו׳ ים לפרש על היהודים שנמשו את הגוים להחזיק בחוקי מושה ובשכם. וים גם כן לפרש על הלמדים הכוזבים למעלה בהתאונה לטימותיוס ה׳ 1—3 אבל יכולו מן התאונה וגו׳ לוקחים את החיבות ומוגעים ממיני מאכל וגו׳ וזה יותר נכון כי אם כפירתם בהלמון היה לו לומר ביחד אל הגדות היהודים ואל. מעשהם — אך נאמרו ואל מצות האנשים וגו׳ ומשמע שהמצות הללו הם לחלקים מן הגוים.

ב.

13) ונוכחה לחקה המאשרת וכן נלעיל ה׳ 5 כי לחקנו נכוח ניחא ע״י שהוכנה לחקות הנדקה. ופירושו לנעתי שהוכיח לחקנו לתילוי החקות וים פרשנו פה עלת חקות על הדבר שהקות.

ולהועלת כבוד אלהינו הגדול ומושיענו ישוע המשיח, שכתן עם שפי׳ מייפר בלחות וכן גלוית פה כי הם שני מושיעים, ואלהינו הגדול הוא האלהים הזה, וימצא אל שהשמר בנתני פ״ז 27 כי בן האדם עתיד לבא בכבוד אביו הוא ומל זה נאמר (יעשיה מ׳) ומלא כבוד ה׳ וגו׳ וכן פרשו מכתונים בשניים לפסוקים ה׳ ו׳, ונלגרת יהודה פסוק 4 וכמו שהעתיק דעליהם שם.

ג.

5) שבילת והולדה השניה וחדוש רוח הקודש. השליחים שכשינו שנשילם לף לבני ישראל (כי מעות שחדון שוף ומתי וטבלתם תוכם הוא על כל הגוים לף לבני ישראל) וכמ״ש בתעבי השליחים ג׳ 38 לתכליח לידה חדשה וקבלת רוח הקודש כמשואר שם. וכמו שחוזר שחדון (יוחנן ג׳ 5) שם לא יולד איש מן המים והרוח לא יוכל לבוא למלכות האלהים ומ׳ מעבי השליחים י׳ 17 18, כ״ע 16 בדברי שכנים. וכמו שהשוינו שפרושים את הבר בשניה בזה, שחינו רק לות חילוי שרוחן עלינו מכל חלאותיו הקודמים וככה בעבית כי שאם כן היה די לך בראשה בזה והם שלריכו שבילה כל בשר במים, לך הוא ג״כ לאות לידה חדשה כי בר שבתגייר נקרין שהולד דעני (יבמות מ״ח) כי בשבילתו כל גופו ביום הוא דומה כאת שעובר מן השולם, ובעמדו מן המים דומה לעולד שחדש עלי ארן ויסוד לאחיה כמ״ש פשוט אל הרומיים ו׳ 6 ע״ש בביאורנו. וכן הוא בשבילת השליחים לאות לידה חדשה שהאדם היכן שהוא עם לאחותיו ומולד שחדש לחיות בחיים ובדוש בקדש, ועל כן היו ביומי קדם טובלין כל גופו במים ולך ביחים שהחרונים הביאו כתני הקאטוליקים והקלוי לבני אדם לטבלם רק בזריקה יש קדושים. ובבים מולקים על זה.

9) למודי תולדות בתנאי בהתאונה לטימותיוס ה׳ 4 ע״ש.

אל פילימון.

5) אהבתך ואמונתך אשר בך לאדוננו ישוע ולכל הקדושים כצ"ל, פי' לומכם פה כמו למעלה טיטום ב' 10. ח' תבלוניקים ח' 8 ונלטים ה' 22, שכלם לנו נחמת ותומכה הוא לנעמיה ולקדושיו (סרייש נחמכזית) ותפן טופחם בכל לבנו ונפשנו.

6) בדעת כל טוב אשר בנם, פי' כל הטוב של דה הימניות (הייליגיטער) לשר הוא בין הנמיחים שהמחיה העמיד חוחנו בכל הטוב הזה. (כחתנים גנלטים ה' 22 וכדומה ע"ש).

לשם המשיח ממש על לומרו לענין לשר תמחזק היינו שהפעולם החזקה וזאת הוא הכל לנם הנמיה לחניע חליו וכל ונעזרת המעולם בחיים החלם לחניע חל המעזה וניזונית פה εἰς χριστόν וכן בעברית יחזר חנת לנם ה"ש על המשיח כמו לנם יחזר קונ"ם ושכינתם וכדומה.

10) על בני אשר חוללתיו במוסרי על אנסיסמוס, המפרשים פרשו כי מכיומם היו עבדו של פילימון ויברח ונחנו ויצח חל קסדיה ושם היה פולם נחוסרות (ים לומרים נדומי) והוח שהודע חל פולם ויביחהו פולם נעדית הנמיה, ובזה נחנרת הזחת שולח לומו נחחזרים חל פילימון ושחקש בעדו ככל הכחוב פה.

מבוא
לאגרת אל העברים

א

האגרת הזאת חל העברים לח מכר פה ומי הכותב, ומחלקו החכמים בכמה חיעדנים לדעות שונות, יש לומרים כי פולם הכלית כתבה, ויש לומרים כי לפולם (מעשי השליחים י"ח 24) כתבה. חבל לח נראה בשום ומקום כי לפולם היה נחלן העברים והיה לו עסק והתקרבות עימהם, ויש לומרים כי העברים פה היינו היהודים שלחן יון כי גם חם היו נקראים בשם עברים וחם רחוק בעיני. גם מלחה ומכל החגרת שכותב חל חנשים חבר היו לחם בענינים חל עבודת הכהנים בזית המקדש בירושלים והיו בקבנה לפול ומחבת המעזה ולהכפיה חל היהודים ומל מקדשם בומ"ש לשלן. ויהודים בחלם היו שלחן ירחלו, ועל כן יותר נכון לקבל דברי הכנסיה המזרחית לחבר זה לח פולם ומעולם קפק בכל לך דבר בדור כי פולם השליח כתב החגרת הזחת. וכן בחורי לשום בא כי הלח החגרת הזחת נמלחה חל הומרת ושם ידעו היבא ומי הכותב, חבל הכנסיה המערבית שבחורי קבלה חבר יותר דבים החגרת ומיחסת לומרת ובידחתם שלח מכר זה שם כותב השתפקו בה.

ב

גם לח מכר בחגרת הזחת הקבלה חבר חליה נכתבה, חבל עם כל זה נראה כי נכתבה חל קהלת יהודים ומומרים בחרם ומקום יהוש חצל הכותב (ה' 3 ח' 12 וגו', ו' 10, י' 22 וגו'), ומראה גם כן שכבר היה הכותב חצלם ויודעים חותו וכותב לנו עוד הפעם חליהם (י"ג 19, 23), ומנוף החגרת נראה שכתב ומלן חליהם לביר חבר חיננה בחבלים, ולין לויות שכתב לישובלים כי לומר בפ' ה' 3 ומקריחה לנו ותת חוחות שומעים בעצמם, גם בפ' י"ב לחוך עדיין לח עומדתם וגו' עד לדם ותלו בישובלים בבר בשפך דמם. ובפ' ו' 10 לחויל בשרתם חת הקדושים ועודכם ומרחים והייתו מליחות ומעות לישובלים כלשון הכניל בספרי הבדית החדשה. ויש מחלוקת גם בזה ובפרטו לדישות שונות. ומה שחיר חת עיני לדעת כי פולם כתב החגרת הזחת חל קהלת קבדי חו קבדין (בעזחדעי) חבר בומ"ש מועד להם כמה פעמים והיו לוהבים ומיודעים *) (מעשי השליחים י"ח 22, כ"ח 8—16)

*) ומה שחמר בגלטים (ה' 22) שהקדוש יהודי לח ידשתו זה היה מתחדש ולח חחרי כן כמ"ש שם בכילורי בידיות.

ובזה נדויים לפני מענין מסוכות נכונות על כל המחלוקת שבמחלוקו על זה, שלמשנה וגן לפון החגרת שחיבה כלפון פולום שחגרותיו לך הוא לפון יוביח לפה ולמה? המשנה הוא כי קפרי היתה עיר מלוסם מוצב הפחה עדוני (ותלמוד ונגלה ו׳ ע״א דעדני פה מלכי) ושריו ויועציו ומוצב יוכים ומוויים לנים ושם דגרו גם היהודים פני חרן ישראל בלפון יוביח לפה ולמה ועל כן נקט לו פולום לים יודע לדבר לפות והוא כמו לו את דבריו בלפון לפה ולמה *) ועמ״ש להלן ג׳ 9 בזה.

גם המחלה הב׳ כי הכתובים שחביא הכותב ומתי״ך (ניטשען) שם לפי תרגום השבעים ולפי יכתוב כזה לענני חרן ישראל? היה לפי זה ומוסבת כי יהודי קפרי לף כי עבדים היו ונחרן ישראל על כל זה נקפרי נעבו כמו השעלימקעגען נחרן יון וקראו נתרגום השבעים על הדוב.

ומה שמחלו עוד ומדוב לף זכר שמו ושם העיר שכתב חליט, המשובח כי נכונה העלים לת שמו ושם העיר, כי חפלו היה חשר החגרת הזחת תקרא לף לבד נקפרי כי גם בין כל העבריים הנולדים בחרן ישראל, ולכן העלים גם שמו שעביד כי הוא היה בזוי בעיני היהודים הנולדים החדשים על דבר לומדיו בחכמת התורה כידוע. ועוד שחלו ומדוע פולוס לף זכר שלפקת החמותם כדרכו תמיד? המשובח על זה כי דבריו תמיד היו לל הגויים לבל ליהודים היה ביהודי וחחת התורה (לף קורינתים ח׳ 20) ולף נלחם עמהם בדבר זה, לף בדמז לעז לעוד הלפקה שבדיבו ב״י ז׳ 2 ולך הלפקה ונלך המלוס, וכן כי׳ ע״ח 7 ויהי ליוסף הלפקה עקב החמותם. גם הם שחמרו לחם מהכתי הנולדים כי הכתוב עשה בהכותם בית העקדש כבר הרחיקו בניהודי כי לין נכון בפיהם. גם הם שחלו שחעד נקפ׳ ג׳ 3 ומעכרה לנו הן השומעים ופולוס חעד לנלחים (ח׳ 12) כי הכתובה לף קבל מחדם חנו לינה שחלה כלל כי שם שדבר ענינן שבועתו בנוים (וכמ״ש בניהודי שם בפסוק 20) ופה שדבר הן השומעים ע״י המשיח. גם הם שחלו שפולוס העד שלח בת בנעל לחרים (דומיים ס״ו 20) לינה שחלה כלל כי זחת החגרת לינה הכתובה שבתרה רק בתקופות הדשים, לף היא תוכחה וחזהרה כמ״ל.

ג

תכן החגרת ונסיתה היא, כי היהודים הנולדים לף כי בחשובה לף נבדלו מעדת היהודים החדשים ועוד היו ומתפללים בבית המקדש ובנני בנסיותיהם (מעשים ג׳ 1, כ״ה 25) ועוד הניחו קרבנות למקדש (שם פי׳ כ״ח, כ״ד 17) הייט זבחי רצון ולא קרבנות חטח, והיהודים קלקו לותם בשם בת (שם כ״ד 24) לו בין וכן

*) ואם משלוח הלא החגרת לל הרומיים נכתבה בא לל עיר חלוסה עיר רומי המפוארה? המשובה היא כי ברומי לף דברו יוביח כ״ח לשון רומי (לחעיין) ופולוס כתב בלשון יוביח. חבל בקפ״ד דברו גם הפוסקים הרומיים ורחקי מעם בלשון יוביח לחם כמו בכל חרן ישראל וחרנות החברת ושם יפה הטעים בחלמוד (ע״ז י״ט ע״ח) נומר על הרומיים שחין לכם לף כתב ולף לשון, וכמ״ש בפ׳ שבא חבחתם חלק שבי בערך רומיים ומלכותם ע״ש. וכן בחדרש חקסר רבה פיד הרומיים לקחו בשוכה חלשון יוני. ובחוכם ני״חקן המפרשים בשון יעקב ע״ש וכן בקפר חעדים ניטשל.

מיים (על דרך כת החסידים חלק המתנגדים), חבל לחרי כן החלו היהודים לרחק לת היהודים הנולדים ויקראו לותם בשם מילוסים *) ויכלוס ונחרי כנסיותיהם (יוחנן פ״ז 2) ובפרט מבית המקדש ולף יכלו עוד לבוא להקריב קרבנותיהם, ועל כן החלו היהודים הפולדים להתלוסם עוד ויהיו בפכנה ליחול מחברת החוסים ולהסתפח לל היהודים ולל ונקדשם כי היה להם נעשועים לבית המקדש ולעבודת הכהנים לחבר חדנלו ונעבודיהם. ועל כן נת פולוס בחגרת הזחת להזהיר ולהוכיח לותם לבל יפלו חם ומלוס מלוותם ומחבריהם לעבירת יבוע. ולכן יחליך לבחר להם כי העבירת הוא נדול ונשבח וגם מן הנולחים והוא הכהן הגדול החמתי הבוחר לבנח בתו יולבי לדק ונעקדם החמיתי בחעים מועבל והוא גם הביא בנפשו הקדבן חחתי הנלחי ובו היה הסלימות וזה שחיבה בזחבי הנוחה על ובשם, ועוד דבריה בביה כחלה הדבה לדבר חלילה לחקן חת לבם בחבית המוחים לחבר לך בו סליחת העוונות הנעורה ומחברת הלב ומדום רוח בכן לדבקה בחלהים חיים. ויוחל ה׳ ויסוד הבנוין העולן מבל בני ישראל החמיים ויכירו גם הם לת ומשיחם וגולנם ונלך הלדקה והבהן לעולם והוא יבוכם בדרכם המעולות, חכ״ד.

*) כן נקראים בחפנה מגלה פיד ב׳ ובכר העיר על זה החכם קרחמחל בחושפ״ז שלוי והוא שחומר ר׳ עקיבא בדים פרק חלק לך הקורא בספרי החלוסים (לין לו חלק לעולם הבח), כן חמקשה שהיחלח בחלמוד שבהדרין (ק׳ כ׳) ולכן חמרו בפרייחא שם שהכוונה בספרי מינים. כי מינים בחפנה ובחלמוד הכוונה על כת הנולדים בניהודין ליח ע״ש ורש״י ז״ל ע״ח ומוקומות רבים. וכן בחגינה פיו כי בעבין חלניטע שעשה על חטעיון ואחר שים שתי הפיות ואחרי שם כי ספרי מינים נשרו ואחקו בעיקרו ונבים ואחרים עשים.

تمرين ٢٨

١ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه									
مكعبه									

٢ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٣ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٤ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٥ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٦ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٧ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٨ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٩ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٠ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١١ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٢ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٣ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٤ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٥ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٦ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٧ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٨ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٩ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٢٠ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٢١ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٢٢ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٢٣ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٢٤ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٢٥ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٢٦ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٢٧ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٢٨ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٢٩ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٣٠ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٣١ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٣٢ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٣٣ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٣٤ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٣٥ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٣٦ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٣٧ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٣٨ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٣٩ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٤٠ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٤١ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٤٢ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٤٣ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٤٤ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٤٥ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٤٦ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٤٧ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٤٨ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٤٩ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٥٠ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٥١ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٥٢ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٥٣ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٥٤ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٥٥ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٥٦ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٥٧ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٥٨ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٥٩ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٦٠ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٦١ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٦٢ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٦٣ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٦٤ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٦٥ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٦٦ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٦٧ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٦٨ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٦٩ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٧٠ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٧١ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٧٢ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٧٣ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٧٤ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٧٥ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٧٦ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٧٧ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٧٨ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٧٩ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٨٠ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٨١ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٨٢ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٨٣ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٨٤ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٨٥ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٨٦ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٨٧ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٨٨ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٨٩ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٩٠ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٩١ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٩٢ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٩٣ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٩٤ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٩٥ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٩٦ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٩٧ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٩٨ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

٩٩ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٠٠ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٠١ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٠٢ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٠٣ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٠٤ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٠٥ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٠٦ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٠٧ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٠٨ ـ أكمل الجدول الآتي بالأعداد المناسبة :

العدد	١	٢	٣	٤	٥	٦	٧	٨	٩	١٠
مربعه										
مكعبه										

١٠٩ ـ أكم

10) ואומר אתה אדני לפנים הארץ יסדת וגו׳, המלות אתה אדני מיכם בנוסח הענבי בלבד, לך נמצאים גם בתרגום הסבעים, ועמ״ש נמתי ג׳ בזה. וכמה יהוע כי הסבעים העתיקו כל הפ׳ הוייה ניונית נמלת קיריאם בעבור שנקרא בתהלי (פסחים נ׳ ע״ח) ויכול גם כן לחיות שסיח כתוב שם הוייה פם, ובניאור המיומם למייעד אומר כי הכותב פה בעה ופי׳ ונלת קיריאם על האדון יהוע, ואינו נכון כי לפי הסעות הזה היה יכול להניח כמה כתובים המלבדים ון ס׳ וביונית קיריאם ולפהפם על הנמיה ונהוע נאר נכתוב הזה. לך הנכון הוא כי המלבדים פרשו התפלה החלת בתהלים קיא תפלה לענני כי יעטוף וגו׳ על המעמיה שנקרא בזכריה יב׳ עני ומומר כי בפיוק הזה הוא תפלת המעמיה כמשוכח בתגדת בראשית (בראשית ליעלינענק) פ״ו בדוד כתיב תפלה לדוד בתהלים כתיב תפלה לעני כי יעטוף כו׳ וכן הוא בתקונים תקון כ״ח תפלה לענני דת וכן בזוהר פ׳ ויחי דפוס קראקע דלי״ת ע״ח ובלבה מבחיה ענני תקרי בניך לניה ניה ומדילים כמו קיהלת (הוא הבכיה) וכו׳, ולכן הכותב פה בילה הכתוב הזה על המעמיה שפיהם הכונה בו כי הוא הכותב התלהים על המעמיה כלשון בקש לחזו שם ונקדם (פסוק 24 25) ענה בדרך כחי קלר ימי חומר אלי אל העלני בחצי ימי וגו׳ (זה היה בנה שהני ניחי כ״ו 39) ועל זה הסיב לו אתה אדני לפנים הארץ יסדת וגו׳ הענה יאבדו ואתה העומד וגו׳. ויעפרמי ישראל נדאקו שם שלח הוחות התמונה על הפלתו שם נתקבלה שם לא. גם נדאקו נפי׳ ענה בדרך כחי, ולפי שכל הכונה שהענה חומו בדרך כל האדון היו המיתם והוא כפל לשון עם קלר ימי בדרך הכתוב.

13) שב לימיני וגו׳, כי הכתוב הזה יקונב על המעמיה כמו שביאר המעמיה בעלמו נמתי כ״ב 44 ע״ש.

14) הלא בולם רוחות השרת המה וגו׳, ובתלמוד בבבלי סנהדרין ל״ב ע״ח גדולים גדיקים יותר מהלאכי השרת וכו׳ ועי׳ בקפדי על פסוק החזיקו המיים. ועמ״ש בשיחות ח׳ קוליניתים ו׳ 3 בשם הירושלמי.

ב.

2) כי אם הדבר הנאמר ע״י המלאכים וגו׳, פי׳ התורה הישנה ובתיאר הכונה בפי׳ גלניים ג׳ 19, כי רק לחכי ולא יהיה לך חפי הנבונה שחעבוס כי ס״ש בתלמוד ובכות כ״ב ע״ש.

4) וגם אלהים העיד וגו׳, פי׳ מלבד שהחדון בעלמו בשיח גם תלמים הציד עליה בחומות וכו׳.

5) כי לא תחת יד המלאכים שת את העולם הבא וגו׳, לפי הזוהר בדקדוק היהוע הנה (עמ״ש בלוקם ג׳ ח׳) והכונה על המעים ולבחיהם בחדבר עליהם מקי׳ ס׳ והלחה שהמעמיה כוכ מלכותו וכהונתו בשמים ולזה מניח הכתוב בתהלים שהחדם המעמיה הוסם אחת תליו גם השמים ואחר עליהם כתיב בפסוק 8 להלן.

ומוכל להעתיק גם כן הדיוק שנאה בלשון התלמוד בנהדרין ל״ד ג׳ דיוק של העלה ע״ש. והוא הטוב הנה לאחר הסיום.

8) הנה בשיחו כל תחתיו וגו׳, הכותב ידע היטב כי המזמור הזה נתהלים יסוב על ענין האדם בכלל, לך בסוף ונקדם ע״ז קוטיל עלומה שיולטון הכתוב תמשילהו **במעשי ידיך כל שתה** תחת רגליו ומסעה בכל מעשי ידי הקב״ה בלי חסרון דבר בת תחתיו ולא השאיר דבר שלא תת תחתיו, ולף הסינים ונלחיהם שהזכיר בכתוב הקודם לזה כי אחלם שוין מעשי אצבעותיך וגו׳, חה לין לחו כוחים נאדם בכלל כי כל הוסם תחתיו בלי חסרון דבר, לך **באדם ישוע** רואים לחתו זה, לחתו רואים לחנהו ועניל בכבוד והדר (פסוק 9) וכמ״ש נחתי בפיהו לי נתן כל השלטן בשמים ובחלין, ועל כן לחר הכתוב זה על ענין האדם בכלל כל בחת תחת רגליו כי נאדם יסוע, ונחתר ענין האדם, נתקיים זה בשלימות, כי בעשה לבן אדם ונגם וכחו מופלם בפסוקים הנאים. ובתלמוד ילם השנה ס״ח ע״ב ומדרים ל״ח ח׳ פרשו הכתוב הזה על ונשם דניהו ע״ש וכחו שפי׳ ר׳ שלחלי (בוף פ״ח בכוטה) שעשיה בי׳ מ״ב ומשרעיה ע״ש והוא לשלות המיים. וכן בחלות דמ״ב פ״ב פרשו על ונשה, ומ״ש שפי׳ נ״ב הכתוב עליה לומוס על ונשה. ופיולום בילחו על המעמיה (לעזים ד׳ 8).

9) אבל ישוע המחסר מעט ממלאכים, שתין לפרש ותלחים על הקב״ה בעלמו שהלא לבנדו אין ערוך כלל לכחים בחלוטין הלא הכותב מן המלחים שנקראים ח׳ חלחים בתקרא (חלחי החלחים, וכן שופטים י״ד כי חלחים ילחינו ועמ״ש בניאור ח׳ 6 פה). וכיון שוה בזה לחזק פירושו שיכותב על ישוע כי על האדם בכלל אין לומר ותחסרהו ועבר חף המלחים כי אין ערוך כלל ומ״ש בילוע ד׳ 18 הן בקומדו וגו׳ ומלחכיו וגו׳ חף שוכני בתי חומר אשר בעפר יסודם, חבל ישוע בהיה חלום היה מחסר רק מעט מהמלחים כי גם בחלוטותו היה עלה רוח הקדש בלי ומדה (יוחנן ג׳ 34).

למען אשר ישעם וגו׳, פי׳ בעבור עד מות כדי שיוכות בעד כל העולם. ויבח העתיק דעליעש התלות הפני עבורו עד מות אחר המלות בכבוד והדר. כי חלות לומען אשר יעשם יקומנו על זה ניונית ע״ש והבן.

10) להשלים בענים את שר ישועתם, חולי יהיות חל הכתוב על המעמיה (בעניה ב׳ 5) כי שלוש לו יכיון חל הנאולה בדניחל י״ב ויכחל השר הגדול העומד על בני עמך, שכוח שר ישראל, חבל מבחר ישוע המעמיה ויות בעדם הוא שר שלשם ולים עוד תחת ויכחל השר הגדול ובמ״ש כבין זה להבן בניאור ד׳ 15 בענין הכהן הגדול בשחים ע״ש.

12) אספרה שמך לאחי וגו׳, הוא בתהלים כ״ב, וכל החמור הזה פרשוהו הסבירים על המעמיה כמ״ש בחתי כ״ז 43 ע״ש.

13) ואומר וקויתי לו, לפי ההעתקה הזאת הכתוב הזה הוא ורבעיה ח׳ י״ז, והמפרשים חומרים כי הם דברי ישעיה עם ומכיתי לחי המכתיר פניו ומניח יעקב וקויתי לו הנה אנכי והילדים וגו׳, אבל לפ״ז קשה מכתוב שלפני זה חומר נוד תעודה תזות תורה בלחתי שהם דברי ה׳ בעלמו ומן בפסוק י״ח חומר הם חומר

ਸਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰ ਹਨ ਅਤੇ

על מחלתו להמעיט ימיו אחרי מר והמית לו היום ופירש לו מליכתו היום אם נקולו תשמעו היינו שבכל יומא ויומא הוא וכל היום הזה היום.

14) כי חברים היינו למשיח, כלומר פי׳ ע״י התמונה והנסיון נעשינו מבדים למשי׳ לנחול את המלכות עמו כמ״ש בלוקס כ״ב 29 ע״ש וכן כתוב מ׳ 17. ובלבד שנהחזיק בבטחה הראשונה פי׳ כמו שהחלנו לבטוח ולעשות ליסועת ה׳ בשמיעו כן נחזיק עד הקץ על דרך פסוק 6 ע״ש.

ד׳

3) כי באי המבוחה אנחנו המאמינים וגו׳, ליסוד ויחמיד פה לריך לדעת הכלוב בתלמוד סנהדרין ק״י ע״ב תנו רבנן דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא שנאמר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי (פרש״י לעיל מיניס קיל ע״ב שגם לקוט גדול דהיינו דור המדבר כמ״ש ביום ומשם נשבעתי) דברי ר׳ עקיבא כלומר כי אחרי היהודים פרשו הכתוב אם יבואון אל מנוחתי על מנוחת עולם. הבא יום שכולו שבת ומנוחה כמו שבת של הקב״ה וכמ״ש להלן בפסוק 10, שלא כהכונה הפשוטה על ניחת ארץ ישראל לו כמו דכתיב י״ב י״ח אל המנוחה וגו׳ ולפ כי מנוחת ר׳ היתה תיכף לאחר בריאת העולם כמ״ש ויכולו ביום השביעי מכל מלאכתו שלום ומנוחת שבת הזה רק להקב״ה אבל לא לבני האדם, ולעתיד לבא יבאו גם הלדיקים אל המנוחה יום שכולו שבת ומנוחה וכמו שאמרו שאחרי תחיית המתים יהיה יום אחד מזומן מאת ה׳ ליום השבת מזומן שיבא לעתיד לבא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" (כן הגוסח האמתי שלפ כפי הרע״ב והתוי״ט ע״ש) ויהיה להתענוגים ג״כ שבת כמו שיש להקב״ה (פסוק 10) ולהלן בפסוק 8 ביאר הכותב עוד ראיה על פירוש זה. וכל אלה הדברים הם גם כן דברי הכותב פה, כי אחרי המנוחה היינו לעולם הבא שנאמר המאמינים, ולא לחכמי דור המדבר כמ״ש אשר נשבעתי באפי אם יבואון אל מנוחתי ומשפט מה היא המנוחה הזאת אף כי עמדו וכו׳ כמ״ש ויצוות וגו׳ ובמקום הזה אומר עוד אם יבואון אל מנוחתי (פסוק 10). ויען כי יש עוד מקום לבוא אליה ואלה אשר התבשרו בראשונה הנה לא נאו מפני אמונה סתרי המנוחה אל דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא לכן הוכיח לקהוע יום בעבור היינו יום אחד ומזה נכל יום כמ״ש:

8) כי אלו יהושע הניח להם וגו׳ רוצה להוכיח אשר נתבאר בפסוק 3 כי מנוחתי היינו מנוחת עולם הבא שלא תלוקנע יום גם עתה לבא אל המנוחה היום אם נקולו תשמעו אמת ויהיה כי המנוחה הזאת תיכף מנוחת יהושע בישוב ארץ ישראל כי אם מנוחת העתיד מנוחת עולם הבא. ואם תבחל שתפסיר לפרש הכתוב בקבוע יום לבני קבולה היום אם נקולו תשמעו ויעודו לארץ ישראל אמיתי כמו מקדש, (עי׳

למעלה ג׳ 13 בשם תלמוד סנהדרין ל״ח), על זה דקדק הכותב ואומר בפסוק 7 בחמדו היום על ידי דוד, והנה בימי דוד היו בארץ ישראל בימים מועלה ולפ על פי כן קונע יום לבוא אל המנוחה אם נקולו תשמעו, ולזה מדבר גן הגולה כלל. והבן.

9) על כן נשארה עוד מנוחה שבת לעם אלהים, היינו יום שכולו שבת ומנוחה כנ״ל שנאמרה. ומפרש למה הוא שבת לעם אלהים כי שבת אל ממחתו גם הוא שבת וגו׳.

13) לעיני בעל דברים שלנו, יש פרשו שהוא העלם אשר דברנו בו כאן להלן פ׳ 11 ע״ש בימים. ויש פרשו שהוא בעל דבריס שלנו שהליו תאמנו נריכים ליתן דין ומשפון על מעשיהו וכאן בומנתי השליחים י״ב 40 ע״ש בימים.

14) אשר עבר את השמים, כנ״ל לפי סיומת ופי׳ בעבר השמים ויושב לימין האל על כסאו (תהלים ק״י ג׳ 21) וכן אומר גם להלן פ׳ 26 ומשם הן השמים ע״ש. ומיוחד הלשון פה כהן גדול אשר עבר השמים, הוא נוסף הן הכהן הגדול בזית המקדש שעבר כל התחיות והסיכל עד בוא לקדש הקדשים לפני שכינת ה׳ על הכפרת.

15) כי אין לנו כהן גדול אשר לא יוכל להצטער על חלישנו וגו׳, הן שכותב להוציא לב הכהן הגדול של בני ישראל בעיני יהושלים ובזית המקדש של מטה כי מדברת נפי׳ ה׳ 1—4 ומוכיח כי הכהן הגדול מישראל נעשנו שהוא לדם האדם ידוע חלי ומלטער על חלישנו וכן היה המנהג ע״ש. לך הכותב שהין לנו כהן גדול נחיה ונלמך חו שקף כי הם הן לדם כמונו מנד תמונתו ומפרש נפי׳ ה׳ כי כל כהן גדול הלקוח מתוך בני אדם וגו׳. ויש לחמר עוד כי היון על הקבלה אשר בישראל (ובחות ק״י ח׳ ותבונה י״ב ג׳) כי בירושלים של מעלה יש בית המקדש ומזבח נמי ובישראל אבר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן וגו׳ ובמדבר דנה פי״ב מתעסקיון בקריבת שם נפשותיהן של נדיקים ועי׳ תוספות בחמות שם שפרשו כן ע״ש. ובזוהר פי׳ תרומה קנ״ו ח׳ ומשרשין כסי״ג למעלה ובישראל כתי״ב למטה ממנו ע״ש, והנה הכותב חולל בפי׳ ט׳ 11 המעיה בצאתו להיות כהן גדול לטובות העתידות עבר מחוך המשכן וגו׳ אשר לא בעשה בידי אדם כי אינגו מהבריאה הזאת (וכן להלן י״ב 22 כי נתחם וגו׳ אל ירושלים שבשמים וגו׳) וכן בפי׳ ח׳ יש לנו כהן גדול אשר יפב ליתין בכתי הגדולה בשמים והוא מבנית הקדש והמשכן האמתי אשר טבעו אדני ולא אדם וגו׳ ואלו היה בארץ לא היה כהן וגו׳. וזה הדבר אתר גם כן בכתוב הקודם פה שיש לנו כהן גדול נעלה מאד אשר עבר את השמים ויושב לימין האל כמו שפרשתי שם, ועל זה אומר כי אין לנו כהן גדול פי׳ בשמים אשר לא יוכל להצטער על חלישנו כמו שיכאל כי אם יש לנו בן אדם שנשתה בכל כמוהו במו כהן גדול של הארץ (פי׳ ה׳) ולפ על פי כן הוא בשמים כנ״ל. כי מיכאל שר של ישראל הנאין בעבדם (דניאל י״ב) אינגו מנד דמעגות לבד לבוא ישוע חלי כמוהו לך כן הוקבע בו בטבע גדיולתו ותיגו ונלטער בכל כיחוע. וחכמי ישראל אומרו (תהלים פ״ע ט״ו) אל תעש תפלתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני הקב״ה וכו׳ ופי׳

הדע״ע שם שהקב״ה רוצה בתחנונים וביחודים, ובאדם שהתפללו בעד עצמו לו בעד לחברים נדריכם התפלה לרפוי נדחונים ובתחנונים להתחנן בדחוני לבנו ובקומיו וכמון תעניו ולא תפלת קבע שמחויב להתפלל. והבן. והוא חומרו בפסוק 16 על כן נקרבה בענתון לכל בקשת החסד לשאת רחמים וגו׳. וכן בפ׳ ה׳ פסוק 2 והוא יכול לחמול וגו׳. ועמ״ש למעלה פ׳ 10 בזה.

ה׳.

3) בהיותו גם הוא יודע חלי פי׳ בחולי הנפש, ובעבור זאת נדרך להקריב תמיד גם בעד נפשו (בפסוק שלאחר זה).

6) כמ״ש במקום אחר אתה כהן לעולם וגו׳ והכיוון הזה פרשו בחזון בעצמו על הנמצים כמ״ש 44 ועמ״ש שם בזה.

7) אשר בימי היותו בבשר הקריב תפלות ותחנונים וגו׳ ויענתר לו (לפי היונית בדקדוק ἐισακουσθείς) ומפני יראתו, יבינו על כל זאת היותו בעבד ובכורות מות דחפו על פניו כמה פעמים ושמעתו ה׳ וכמ״ש (יוחנן י״ח 42) ואני ידעתי כי בכל עת תשמעני. ואין לפרש כפי׳ המפרשים על התפלה בעת שהיו בי לא בעבור לו ה׳ ותדבקה הוא ביטל לגמרי מפני רצון ה׳ כמוסכם פה. ובאלה ולפשוט הכתוב פה הקדיש תפלות תמר עוד בחייו הוצר מהקב״ה לכהן הגדול והקדיש תפלות ותחני כן הקדיש גם נפשו ובכל נמוסים כמ״ש להלן ח׳ 4 ע״ש.

8) ואף כי היה הבן למד מעשותו לשמוע, קשה הכתובים נדרך לפרש כן בעת היותו בעבד הקדיש תפלות ותחנונים וכן בעת היותו בעבר לגד לשמוע ולפ כי הים הכן ואחרי אשר הכלם בשמוע להקב״ה בכל דבר וביטל לגמרי מפני לנון ה׳ ומעבר נפשו למיתה אז נהיה בעת השועת עולמים לכל שומעיו. ויש חומרים כי פולם כתב בענתים בפסוק 7 וְנִשְׁמַע נשוא תחת הבין. והכוונה בדבריו הוא על הענתה בעת שהתפלל לפי׳ להצילהו ואחר זה ביטל לגמרי בקול הקב״ה מפני רחמיו. ולפ כי היה הבן למד מעשותו לשמוע וגו׳ ולפי זה ההמשך כפשוטו. לך המעתיק היוני קרא וְנִשְׁמַע ועל כן העתיק היונית εἰσακουσθείς ומי שיחזקנו נמעלה ג׳ 9 כעין זה.

11) על זאת יש לנו לדבר רבות וגו׳ פי׳ שיחזקנו להלן ו׳ ח׳ בזה.

ו׳.

1) על כן בעזב כעת ראשית דבר המשיח נעבור אל השלימות ולא נשוב לשית וגו׳ כנ״ל לפי היונית. המפרשים נדחקו פה ונחלו, דהלא חומר נכיון הקודם (פסוק 12) עתה מן הנדך לנסוע ולנמוד לחכם עקרי לחמים דברי מלחים וגו׳, רק סרלחמים, לחכל דברי מלחים בעמק יותר ים לו לדבר הרבה ובקה לנחתו

גיולין וגו׳ (פסוק 11) ויש זה בחומר בעזוב הרחמים בעבור לחכל הכלימות ומזוב חזור לנחת הכלימות בעמק יותר? ומהו על כן? ומה זה הניחוד שלו בפ׳ ז׳ על ובכל לנחת חם הוא הניחוד בכלימות כמו שבחלה פה חם כן כותב דבריו שחומר בפסוק 11 שם שים לו הדבר לדבר ובקשה כנחתו גיולין וגו׳ כנ״ל? ותכני הדוחה כי דבריו יובנו על דרך זה, כי דקדק בדבריו בפסוק 12 בניין הקודם חומר לחכית דברי אלהים ופה חומר לחכית דבר המשיח, גם יש חילוק בדבריו שפה חומר ולא נאמר לשים יסודי התשובה (יסוד ביונית *θεμέλιον*) ובפסוק 12 חומר עקר רחמית דברי חלחים (עיקרים ביונית *στοιχεῖα* ותכף יהוע כי סמלחיית שם הישועות הקודמות חל הטעטלית ורם ויחזיקם לת הטעטלים (ע״ד הכתוב בזיתי ז׳ 25 כי יקר על הכלים וגו׳ ותכמות דבר פניו ויוכלך בענה יפה ודיעתו על הנוף) ולחבין זה נדרך לדעת הכתוב (לפסוקים ב׳ 20) נמים על יסוד (טטוטלין ביונית גם) הכליחים ויכניחים ויסוד הזחיה הוא לבן הפנה ונלחה וזה יחסל חדברי הכליחים והכניחים של הנית הזחסה (ע״ד בניהודנו) שם הטעטליט והזחיה הוא לבן הפנה לבר עליו בענה הטעטליט והוא היסוד הקודם חל יסוד הטעטליט כל הכליחים והוא בעין בחלקיו ביונית ע״ש. ומעתה יובנו דברי הכתוב פה על נכון כי בניין הקודם (11, 12) חומר בפעלים הלבי נדך בי לו לדבר הרבה ובקה לנחתו גיולין, ולפ בן לא ביטל כלל ובזה מתדיר בניין ז׳ בן הלבי נדך לחכו וזה שים לו לדבר הרבה רק לחכית דברו. (ובפי׳ שגלחה היה לו לדבר עוד עליו בפוד בחוניאל לפ ייין בו). ויתיר שם פיו שבדך לנמוד חיהם בקדי הרחית דברי חלחים (טטוטלין) (בקלכייל) והיה בפה דברי חלחים יבין חל נוחדי יסודי הכליחים (טטוטלין) בעין שהוסד פה יסודי התשובה והחזיקה והוחת המצילות ומחיבת ידים ורחית הרחים והדין הנמחי וכדומה נחלה ונחלה לא ידבר בכל רק הוסף ליבר בן רחית דברי החלחים והעקרים (בקלכייל), והוא דבר הטמיח לפי הכתוב הומחת בן לפניהם שמיל, לחן הפנה חל יסודי הכליחים.

ואולם בדבר הרחית עצמו יש רחיות וכלימות חייבו לחכל בעוד הרחוק לדבר עם היה אחד בלה טוב בכל בן הרחית לו בדך לחדיבו לו לרחית דבר הרחית לבבדו חדוות בחו הרחטו הרחטים, והלום לדבר עם ונחתך כחו הרחיות אשר נלבבדו החדוות כי זה נכם נכחני הרחית בן לדבר בוד בן רחית דבר הרחית ולבבדו החדוות כל זה יחוב לו, לך בדך לנחר לו עצן המשיח כל בלחתו הה תועלתו ומה יועילנו בעולם בדרך כל הרחית פחול, לחכל על כל פנים לדבר בן הרחית ולא בן לחוד הכליחים (דברי חלחים), כי חלה הם בעבד הילדים החזקים שהיה בריכים חזק עיד בחוכות הרחית ובצן הרחית נודע לכם על בליעתו, ולהם בדך לנחר בחודי הכליחים בדברי חלחים בחו יסודי התשובה והחזיקה והוחת המצילות וכדומה. והוא חומרו פה כל בן בעבור בדבר לנחר בחכם בקדי רחית דברי חלחים והיינו דבר הרחית, בבחוב בבית רחית דבר המשיח (כי רחית דבר הרחית בן בדך להם כנ״ל) בעבור חל הכלימות לנחר בלחת דבר המשיח הה בעבו ובה בעילתו ניתר עזוק כנ״ל, והוא רחית דברי חלחים בבניין הקודם פסוק 12, ולא נחיב לנחית

יסודי התשובה וגו׳, כי מדברי חלהים עלומים לו נדבר בעת, לך וק הנמנים לחמים דנרי חלהים נדבר בעת לנאך דבר הנמנים על שלמותו כנ״ל והבן.

4) כי אלה אשר נגה וגו׳, חלת כי נמסכת על כל הכתובים שבאים עד 12, וכן מיעוד ונחמיה נמצוד כי חלה חסר מעלו נחמיה לו יחמדנו עוד להשובה וגו׳ ולך נמחונו ככה שלחם לו מעלתם נעונים וחפלתו שתעקדו לחשיק וגו׳ ועל כן נדבר לכם בענין הנמנים לנאך עכ״ו חל נכון.

6) נבענו מהתחדש עוד לתשובה, וגו׳ פירוש שמפרשים דהיינו שמעלו מעלה נלמונה וחלו שהקדון חמונה לנבד לך גם שהיו מעלו החמונה על דרך הנליל להלן י׳ 29 רומס בדמו חת בן החלהים וחושב לחול חת דם הברית וגו׳ ועי׳ מהכלחת פ׳ ומפרשים ומעכבת גרים פ״ח ע״ב גר שקבלו עב ופרשו התפרשים שם חילוק בין גר נעלד נחמונה כי הגר שקבלו ועדין החמונה שקבלו עב ואינו יכול לחזור בחשובה. ועי׳ בבנים לפעורים ב׳ 20 21, ובחשובה ליוחנן ה׳ 16 וזה.

18) שני דברים בלתי משתנים, פ׳ השבועה והשטועה על זה, כי ע״י השבועה גם בן לו חיב לב ויכול (מדבר ב״ח ע״ב) והשטועה הוא רק לחזק בב התקבל כמו שחמר פה בפסוק 17 להרחות ביותר חת יורשי ההבטחה וגו׳ וכמו שלם שכבטע לקיים דבריו. וכן חמרו בברכות ז׳ ח׳ כל דבר שיצח מפי הקב״ה נשומע לפחילו על תנחי חוחז וכו׳ ומה שחמרנו בירושת כי גזר דין שלין עמו שבועה יכול הוח להתקדע היינו גזר דין לרעה וכמו בימה עוד לחבעים יום ונינוה נפפכת וכחבטל ע״י התשובה, ובכתובים לב לרעה חיני חבכל כמו שמצינו בעלי (שמואל ח׳ ג׳) שבשבע ה׳ לנית עלי לם יתכפר וגו׳. וכי בחשוב בימים פ׳ כ״ש יבקדעתם הרעים לפירוש התמה שלח ובחזון יחמן י״ב ה בשבעה בילחתי בחוכך.

19) לעונין נכון חזק, עונין נקבל בנף בחבל פ״ח ח״ל, המוכר חת הספינה ומכר חת העונין, שבראל חמר ומכלינן בחבל חל שם לעצן שבפינה (חלמון שלמן בעגנה הוח ח׳ י״ע) שלח הטרף בדוח וכמו בחעבי המלימים כ״ז 29. וביונית ומשכנזית נקבל חקנער. ומעולם פה כי העולם דומה לים זוקק במ״ש המלן שבדברי בספרו בחיית כולם. והחקוה תקות המחיה הוח לעונין נכון וקים לכפיהו לנלחי מערב בפנחי הזמן והעונין הזה ונינו חל מצית לפרוכת היינו לקדש הקדשים שב ומעלה חמר בח שמה יבוח (פסוק 20) כמ״ש נפרי בי בחוכך, ונם חנחני בחשיק בעונין הזה עבד נמס.

ויהי בהן נדול לעולם וגו׳ מוב לדבריו בפוף כרי ב׳.

ז׳.

2) שמו הראשון יפרש מלך הצדקה כנ״ל כמו י״ח 7 ליוסף הנדקה עקב החמנה. ונמני הקיקומות החלה דוח שכותב חל למוד שנדקה נחנרות פולום וכן פה שכותב כי על ידי המחיה נחת הנדקה נעולם כמו שהתנה תמיד נחנרותיו שנדקת

חחרים (רעבטשערטגונג) וכן שנלום בח על ידו ומנכי נדק ונלך שלם היה הברוח עליו ועל כן שמו קי ועי״ש בפסוק שלחר זה.

3) בלין אב בלין אם ובלין יחש, וגו׳ פי׳ שהכתוב לינו מספר מי הוח ומילן הוח, ולפ שמנלח נם ניהוסע ״ ויהי כלותם לחבי נדק מלך ירושלים וכן כיוצ מנלכים יש שיקבלו שלח מזכר יחומם ולין שם, וחולם נחיב מלכי נדק הזה כמו שלכים יש שיקבלו שלח מזכר יחומם ולין שם, וחולם נחיב מלכי נדק הזה כמו שלין ענין כלחר כל הגוים עבדו ב״ז וכיה גדול בדוכו שבדך חת חנרהם ולחבריהם נתן לו ונעשר היה לדיק הכתוב לנאר מי הוח ומה יחובו, ובזה דומה הכתוב דעת ר׳ יהושעלן בנדרים סוף פרק נ׳ כי מלכי נדק היה שם בן נח כי הכתוב היה לריך להזכיר זה, לך הכתוב יינו לפיכו מלו לח היה לינ שנעשי בלי ושוכר בכוונתו לנלח שנדמה לבן החלהים ויועד עליו כי הוח מי (פסוק ח׳) ועי״ש שם כי היה דיוט ונינו על הנשים. ויותר נכון בזה דעת חנות הכנכים כי בן החלהים נתנלה לח לחברהם (כמו שנתנלה חלין נחלוני ומלח בירוע) והוליך לחם וין (נכוד בעודת החדון) ויברכהו ולחברהם נתן לו ונעשר ידלהים כל. ועי׳ נכוכה ל״ב ב״ב.*) ובזעטעלן פי׳ נלין יחב היינו יחב הכבוחה שהיה עלין לל הכהנים כנ״ש בעזרח ב׳ ס״ג בחנם סותיחנים וגו׳ וכן בחנכה.

3) הוא עומד בכהונתו לנצח ע״י שפסוק 8 זה.

4) מראשית הבל כנ״ל, ולפ כי בכתוב לח נחוכר רק ויהן לו ונעשר וכל פירש הכוחב שנתן לו ויולביות כל פ׳ וין החונחר כי כן כהגו בני ישרחל בימים הרחם. וקוק זה לפ כי בנעשר לח נחוכר רק חתם לשון ונעשר (תיבר י״ח כ״ל) לבל בנעשר וין הנעשר על הלוים נחוכר חתם (פסוק כ״ח וכ׳) ויכל חלנו. בהקריבכם חת חלבו וגו׳. וכן ונעשיב שם בפסוק 12 כל חלב ילהר וגו׳ לחביחם לחבר יחטו וגו׳, כי חרוחת ה׳ נ״ל וין החונחר.

5) הן בני לוי נחלי הכהנה וגו׳ הונפלים נדחקו בם שהנל הנעשרות לנחת בני לוי שחים כהנים וכחבים ונבי לחבן לנקח רק ונעשר וין הנעשר חל הלוים. ולי נרחה כי ונלות מוחלי הכתובה הוח רק בענין מחוכ ונוסנ ושבוח והנשוב הכתוב הוח וין חלה ונבי לוי ים לחם חק בפ״ש התוכה לנקח חת הנעשרות וגו׳ והמחוכ מוחלי הכהנים הוח ומובנ ושבוח בענין הקדושה על חבר יבח לחבן. ושוחו לחמר בשבע לוי נחל נם חת הכתובה שהכהנים היו רק ונעשר לוי (בענין שנחלו בפי חחת הנדכה ונלוי חחר חחיך וחורין וגו׳) כי לחבן הים ונעשר לוי ונקלחים נתורה והנעילים הכהנים חלוים. וכן לחבן פסוק 11 שהנם בני לוי, והוכיח זה פה לחוחות כי כמו בענין הנעשרות לח נקח חלבי נדק בפי התורה שחינו מתיחס לחפשת לוי. (פסוק שלחר זה) וכן בענין הכהנה הים כהן לל שחינו מתיחס לחפשת לוי. ולחבן יבחר זה נחלך.

*) תבינר לה מבח הרחבן הובח בישועות יעקב לחחרינחל עיין ד׳ פ״ב דחל וחלבי נדק זבח נשבע בי ולח יעמח שהה כהן נעולם על דבריו חלבי נדק ואחה זה חלך מהבים שנחוי הנה ולכך יעח לך לדיק ומשבע הוח ומה הול הולין לחם ויין כראל יחי. פשם בי בחין כראם הרים ופרעם יהח קרבן בשבועה בראל חוריא הכשפח. ע״ש עוד ועי׳ בחלבים דרבי נתן פלדי בזה.

8) מי שהועד עליו כי הוא חי, היינו בזה שהכתוב לוקחו ומספר ידיעתו ומושבו בלי כמ״ש בפסוק 8 בניגודנו. ואולי בזה הכותב יסודו על נסיון הכתוב רחמים י״ד 18 ומלכי צדק ינהג אלהים לחם ויין והוא כהן לאל עליון ימצינו בנבואתו מן עבר להוה והוא כהן ולא לעד והוא היה כהן תמיד בזה שעומד בהכונתו לנגלה והוא תי וקיים מ״ש בפסוק 3 ע״ש.

11) אשר בה נתנה התורה לעם, הוא ויאור ומוסגר ורומה לריח בזה כי גם בתורה לקן אלוהות ומ״ש ג״כ בפסוק 18, 19 ע״ש. ופירוש אשר בה נתנה היינו שהתורה נתנה אמונת קבורים והעוקה בהכונת הבנים כידוע.

ולא יאמר על דבריתי אחרון, רומה להוכיח מזה כי לא די שהכהן הנוסיף לא היה ומזה להכין כמו לפי התורה, אלא שלפי שהצב לוי לא היה, כי אלו היה מצבו לוי עכ״פ היה יכול הכתוב לומר על דבריתי לכהן היינו בדומה בהצב לכהן כמו שלכהן מצב יש מצב אלוי כן הוא מצב יש מצב לוי. לך הכהן הנוסיף אשר מדבר בו בזמן הוא מצבו אחר לגמרי (פסוק 13) זולת ידך יהוה ומזרע זולת (פסוק 14).

12) כי בהשתנות הבהונה בהברה יש גם שינוי התורה כמ״ש לפי שינוי פי׳ שינוי בדין הכהונה על התורה, כי לפי התורה לא ומזבח לכהן כבר למלוכה, ומובן כי יכול לאמר כי שינוי הכהונה הוא שינוי גדול ומלך לבד גם שינוי התורה על ידו נהיה ואלו היתה בלומות בהכונת לוי לא נת שינוי גדול כזה להתורה, והבן.

15) ועוד יותר ברור הוא אם יקם בדמיון מלכי צדק ומו׳ זה יסוכב על ויאמרו בפסוק הקודם כי גלוי לכל אבר לחמנו נזה מיהודה ומו׳, והנה הדליים הזאת יש לדחות כי היה לפי המודע לנוסרים ומדברי הלדון כי הסיפון הזה יסוכב על יסוע פיהם והוא היה ומצא יהודה. ולולם הכופר יכול לדחות ולומר שהודיעו ממנו פה הוא לאחד ומדע הכהנים ומני לחכן וכמו שמפרשים לזה ומפורי היהודים על הנוסן הנאמנה. ועל זה לומר ועוד יותר נדול הן הכתוב עצמו אם הכתוב לומר ביקום על דמיון ומלכי צדק כהן לאחר (ולכן דקדק ביונית לאומר פם נסון דמיון) ואם האמנם גו ומדע הכהנים הגוים לא היה לומר על דמיון ומלכי צדק אלא שלא להורות שלא יהי ומצא ומצב לוי בכל כמו ומלכי צדק. והמפרשים המ״ל ומפרשים על דמיון ומלכי צדק מהים ומלך ומכן ביוסנים והן הנוסן הנאמנה ומני. ועצת הכותב הוא כי לריך להודות לנאלכי צדק בכל עניניו, והבן.

16) אשר איננו עפי חק מצות בשר כמ״ל (שֶׁלֹּא־עַל־פִּי מִצְוַת בָּשָׂר). ועלת חק הוא ומקביל אל ועלת כח בחלי פסוק הסמי כח חיים ומו׳. והכוונה שהוא לינו כהן עפ״י חק ומנה בסברית שהמצוה ומחייבת אותו לכהן כמו שמחייבת לכהנים בני אהרן מהם לפי הנצר ומאהרן הכהן — ובכן קומה אותם מצות נצר בהנויים בנצר ודצר אהרן. אלא הוא בהן בפ״י כח חיים שהוא ענין חיוני ולא גופי ובשרי. והם בלתי נפסקים — ולא כמו נצר הנפסד ואינו קים ואותם כהניך ימתו.

18) בעבור אשר המצוה הקדמת הסרה ומו׳ אלא כי (γάρ) תכונב על שני הכתונים הנלים כאחד בענוד כי סומלה הקודמת הוסרה היא מפני בחונת

הנוים והנם נכנסה אלנה (כמ״ל) תקוה בוזה ומוכה ומ״ש הנעיד על הנעשים אתה כהן לעולם בפסוק 17. בהיותה הלרשה וקצרה יד מהועיל פי׳ שהיה מלומה עם עבודתה הוא מעשה הקדמונות אלא כאן שמצלי להכין נכר י׳ ע״ש ואין זה שלמות כי גם אתורה לא הנליחה דבר. ובפסוק 26, 28 ומלה החילוק בין הכהנים הנוים ובין הנעשית הכהן ע״ש. והבן. ועי״ש בפוף פרק י׳ בזה.

27) אשר איננו צריך יום יום בבהנים הנדולים הדם ומו׳, כי הכהנים הנדולים היו יקריבים בכל יום ומחת הניתן הקרוי בלשון זה בתלמוד ע״ש הכתוב ויקרא ו׳ 14 על ומחת בעזון תעשה ומו׳ וכיצה עבירות החיפה בלא ומחיתה בצבא ומחליתה בצבא ע״ש בזיקוק, וכן בזוהר פ״ב ר״מ ב״ש בדברי הרע״ב והתיו״ט. יזיבענטיל חומר כי הכותב כתב בעברית זוהר זוהר והכונה על יום הכפורים (ביו הכפרת זוהר) והיועתיק לא הבינו ע״ש.

ה׳.

2) והוא מישרת הקדש והמשכן האמתי אשר בנהו אדנ׳, היינו ומשכן בל ועלה בירושלים בל ועלה (כמו לשכן 11 ובדומה) ועל דרך זה בומדבש רבים פ״ב ומשכן בל ועלה הוא ומשכן הנעבר בשמו ויבשמין שנו וקרי״ב נפשותיהן בל לדיקים לכפר בל ומשכן בל ועלה הוא ומשכן הנעבר בשמו ויבשמין שנו וקרי״ב נפשותיהן בל לדיקים לכפר בל ישראל בייני נלוחה וכן הוא לחוזר ומקדש מלכי ומנו ירוד (שמות ט״ו) וכי׳ ע״ש. כי הכתוב הזה פדשו חכמי ישראל על ומשכן בל ועלה שאמונתו הוא אחרי ולא לדם. ומנחות קי״ב ע״ב ומזה בל ועלה ע״ש. ושמ״ש למעלה ד׳ 15 הזה.

5) ובבהנים לדמות ועל הדברים שבשמים באשר ציה משה ומו׳ בתבניתו אשר אתה מלאם בהר. ומה הכתוב למדנו חכמי ישראל שבכל דבר הנקדש הוא דמות ועל בל הדברים בשמים נעשבן בל ועלה. ומתנחים ו׳ על ומלאי הנזכרת שם יהוכלים בל ועלה (ומתניה ל״ב ד׳ וקדש בל ועלה) כתב הרשב״ם הוא בבן ישקב ואל יש הזה כמו׳, וכל בירושלים בל ועלה ולין ועיל הנקדש בלשם ניזרים לעניינים בכליים דקים ומומנים והוא מומרו (שמות כ״ה 40) ואתה ועבה בתבניתם אשר אתה מלאם בהר עכ״ל. ובחזון יחזקאל הנלה היכל ואולן ומזבח בשנים ומוצעל ע״ש. ועי״ש בפרק מ״ג ב״ש.

6) ועתה הוא קבל שרות בעלה ומו׳ כי׳ ועתה בלשון אין (פסוק 4) כי לם לא בחוך הומשכן הנכלה (פ׳ 11) בומשכן בל ועלה בחיני הן הכניחה הזאת (שם) הוא קבל שרות ועלה שהוא ומבדל הומשכן האחרי (פסוק 2) והבדלים שבשמים עזמן ולא כמו הכהנים בל ועשה (פסוק 5) ומ״ש הניח קרבנו שם (פ׳ 12) ומ״ש עוד.

7) כי אלו היתה הראשונה נמוכה ומו׳, ולם תשלל הלא הכתוב לומר הכנה לשם הוא הפיר את ברית ומו׳ (פסוק 9) התשובה כי זה בעצמו נלקר לנו שומה רלים שהיתה נמוכה ומרים שלין נבחה להשלים הלבנות ולנרוע בקדשם לא יהיה זולת בכך וכמו שמנחלי להבן בכ׳ ב׳ וכ׳ ר׳. ולכן בני ישראל הפרו את ברית הישבה.

दक्षिण-पश्चिम दिशा में स्थित है। यह नगर समुद्र तल से 21 मीटर ऊँचाई पर बसा है। यहाँ की जनसंख्या 17 लाख 42 हजार है। नगर का क्षेत्रफल 118 वर्ग किलोमीटर है। यहाँ का औसत वार्षिक तापमान 27 डिग्री सेल्सियस है। यहाँ की मुख्य भाषा तमिल है। यहाँ के निवासी मुख्यतः द्रविड़ वंश के हैं। यहाँ की साक्षरता दर 87 प्रतिशत है। यहाँ के पुरुषों की साक्षरता दर 91 प्रतिशत है। यहाँ की स्त्रियों की साक्षरता दर 83 प्रतिशत है। यहाँ के बच्चों की साक्षरता दर 76 प्रतिशत है। यहाँ के वृद्धों की साक्षरता दर 62 प्रतिशत है। यहाँ के विकलांगों की साक्षरता दर 54 प्रतिशत है। यहाँ के अल्पसंख्यकों की साक्षरता दर 79 प्रतिशत है। यहाँ के बहुसंख्यकों की साक्षरता दर 88 प्रतिशत है। यहाँ के शहरी क्षेत्रों की साक्षरता दर 92 प्रतिशत है। यहाँ के ग्रामीण क्षेत्रों की साक्षरता दर 81 प्रतिशत है। यहाँ के पुरुषों की साक्षरता दर 91 प्रतिशत है। यहाँ की स्त्रियों की साक्षरता दर 83 प्रतिशत है। यहाँ के बच्चों की साक्षरता दर 76 प्रतिशत है। यहाँ के वृद्धों की साक्षरता दर 62 प्रतिशत है। यहाँ के विकलांगों की साक्षरता दर 54 प्रतिशत है। यहाँ के अल्पसंख्यकों की साक्षरता दर 79 प्रतिशत है। यहाँ के बहुसंख्यकों की साक्षरता दर 88 प्रतिशत है। यहाँ के शहरी क्षेत्रों की साक्षरता दर 92 प्रतिशत है। यहाँ के ग्रामीण क्षेत्रों की साक्षरता दर 81 प्रतिशत है।

दक्षिण-पश्चिम दिशा में स्थित है। यह नगर समुद्र तल से 21 मीटर ऊँचाई पर बसा है। यहाँ की जनसंख्या 17 लाख 42 हजार है। नगर का क्षेत्रफल 118 वर्ग किलोमीटर है। यहाँ का औसत वार्षिक तापमान 27 डिग्री सेल्सियस है। यहाँ की मुख्य भाषा तमिल है। यहाँ के निवासी मुख्यतः द्रविड़ वंश के हैं। यहाँ की साक्षरता दर 87 प्रतिशत है। यहाँ के पुरुषों की साक्षरता दर 91 प्रतिशत है। यहाँ की स्त्रियों की साक्षरता दर 83 प्रतिशत है। यहाँ के बच्चों की साक्षरता दर 76 प्रतिशत है। यहाँ के वृद्धों की साक्षरता दर 62 प्रतिशत है। यहाँ के विकलांगों की साक्षरता दर 54 प्रतिशत है। यहाँ के अल्पसंख्यकों की साक्षरता दर 79 प्रतिशत है। यहाँ के बहुसंख्यकों की साक्षरता दर 88 प्रतिशत है। यहाँ के शहरी क्षेत्रों की साक्षरता दर 92 प्रतिशत है। यहाँ के ग्रामीण क्षेत्रों की साक्षरता दर 81 प्रतिशत है।

ועצמ״ב י״ח 18) רק קרבן החטאת היתה לעתיד בשרים הבוץ שהרוב שחור שחיר
בשחרתו. והוא ענין הכפרה בשעירים (ומו ציוותה אחד ואחד וכפרה לכל שחזקת
וחלל ומקדש קדשיו שהם לא חפרו כלל) כפרה לכיסוי על הדבר בלא יחול עליו
העונות. וכן חטאת יתלמון וחטא את הבית וגו׳ (ויקרא י״ד 52) שצא לשחרה כנ״ל.
וע׳ בספר ליהודי הנצחים ומי בניהוד הספוק (שמות כ״ט ל״ו) וחטיאת על המזבח
בכפרך עליו בשחוך בזה.

10) כי אם חוקות הבשר (או הנוף) הנה וגו׳ שעל הלב ופנימיות נפש
האדם חיים יכולים בשעול שחיות להשפיע ברע בעוב (פסוק 9) בעבור שחיים חיות
הנפש והדוח לך חוקות הבשר והנוף היה בעליהם לשעול ולשהרם כמו להלן
בפסוק 13 ופסוק 22. כמו שנאמר בהמה ובקרים יקריבו שפעולתם היא לשהר
הדבר ולכפר עליו אבל לא יחול עליו השחיות כמ״ש בפוק 9. וזה שנאמר בשחרה
מגורים גם בליחת העונות ונפש הבהמה בלא חחת נפש האדם לך שחיה ויחיה
הוא רק חבר מלאכים בעבור שהיו רוח על קרבן היושבים בבית בכי׳ ע׳ פסוק ל׳
וכמ״ש בניהוד שעשי המלאכים כי 21 כ״ש, לכל לבהמים לבעבות לך בבחם.

עם ולו אצל המאבלות והבישקם וגו׳ לך המוכה בהקדנות הם ביחכלות
ומשקים (לחם ובכרים) כמו בהעמיקו לזה ועמיקים, כי ביוצים חומר ולא לחת
ודיך להשחיק לכל המאכלות והומשקים. וכמו בציצית שוצים בהם ענין לחה, והכוונה
לכל יחכלות הקדנות שיש בזה עוצת רצון. והומשקים כמו נוסכו לכל בשחיר בלא
ישחם ר״ל וק הכהן בפולו לבעודם לא ישחה ין וק בציצות בוצות בוצלו בחורה.

עד עת התקון, היינו ימי המעוה הבא שהלכות החלבים תבא בחלן כמו
בשעים וזו בת התקון הגדול כ״ש בפ״י דמיים ח׳ 18—25 כ״ש. ובכל ק לחד
ייחכן בהזמו (כ״ש 22) והיכל לא לחיתי בה (בימוחלים החדשה) כי ר׳ בחלחת היה
היכלה וגו׳. לכל ליוחות הנבחים בחלן הבשים יהיו היכל בה.

11) אבל המשיח בבואו וגו׳, עלת לכל (ביוחנ *δέ*) יעכבה על כל הבחלר
ליחעלה יעקוב ר׳ עד שה (כ״ש לחד שם ביוחנ *μέν* כ״ש דבלילבע בבילוחנו).
וריינו שהבחים החלכוחה היחה לה ישפכי הבבילה יקדם לחלי וגו. ולא היחה בבח
הקבנות לפחוח הדבר לל הקדם וגו׳ לכל הוחנים בבריחו שהבשה לחן לו דברי
לחלים לך בח בשחים ובחוכן שהיכן חן הבחים בזה שהה ובא שבשו שהקדיש ובשפך
על המזבח על המלה (כ״ש בניהוד חזון יחקן ו׳ 9 בזה), וכ״ש יש לו הבח בחבר
הלבנות ויעשפי וחת נבבד חלבים חיים (פסוק 14) כי הוא פוכל וש בל הבשבית
הכוחבים כ״ש בפסוק 23 כ״ש.

15) ובעבור זאת הוא סרכי לבריח חדשה וגו׳ אחרי אשר מת לבדות
בן הפשעים וגו׳ כי ועתו היה לו שרי ועבוחה, בחלבוים לבניל בלינת החלבים
וגם להקים בדינו בדית שבשה (כמו בשבה בשבך כ״ם הבדית על בני ישראל ובל
הוחנה וחוכ הגם הם הבדית וגו׳) וכן חוכ החזון בעיני ובו 28 זה הוא דבר כ״ם
הבדית החדשה הבשבך בעד רבים בכליחת חטאים פ״י הגם הבשבך בלינחת החטאים

יש לו עוד ובכרה בכוות בו בדים חבשה. וזוחה החבשה (דחט בייב טעטוחוצבט)
סוף הבעחת נחבא עוסק בחו בשניה לבידוחיהם פ׳ שנקראה הבעוחת החיים ע״ש.

16) כי במקום שיש בירת היא דיחיקי וגו׳, יעלת דיחיקי ביוחת יש לה
שתי כוחות, פ׳ החקמות בל קיוח בין בחי בדיהם. וגם החעלים לשר בירושם (בוכר,
Ehebruch, בשבטרוח; בבבבוחבט) פ׳ זוחה בל הוחת (טעטחוחבט) בעבור שהוא דבר שקויים
עליו לין להוכיח ושחו לין לגדוב. ובשבח וחלמוד ביוחו יעלת דיחיקי פעחים לבות
לבוחה הזאח זוחה הוחת (ושה שפרשו שם על פי החלמיד לה חהא קלי וכן שהו
יעלת לפוחיקי כי לא ידעו שהוא בשון יכוי. וו בהבחו כוחבה הייהודים עד היום
ביפרשו חנות זרות על פי לבוחה.) והנה הבחעים חחניחו יעלת בדית ליוד בשם
דיחיקי על דבר החדוחית (בחוקלוח ויוחנ) שחבוח קיחה והוא דיחיקי ביוחת
(בבבבוחבטלוב). ולל היחה בוחחה בלל לפי הפשוח על חוחה בל חת. והיוחפלבים
הקשו כי לף לחוחם עלת דיחיקי ביוחת יש לה שתי כוחות, לבל בעבדית עלת בדית
חורה רק על החקדוחת בל קיחה ובכחב חנלים בין בני לדים ולזה לין יחוויב הוכיח
לוחות? ולחך בבה בכוחב יכולו על לבון ביוחת הלא יחיחים דבר בעבדית ולל ביוחת?
וביוחנחחל כחב בבחמת בין הכוחב רק על בדית החקדוחת הלדים ועם שחוב
חלדיך שיהא ובקדם חות ובקיחה לין הכוחה על החקים בן חלדים לך הבחה
על החלעייים הבחמות החיים הבבחבים הכוחיחים בהם לת הבדית על דבך בדית
בין הבחבים, וכן דם הבדית בל בבה, והחה ובקייחים חוחו (ובל דבך זה בם בן
בפסוק 15 בחחבייח חוא בבבך ובייחה ובקישבם פ׳ חוחני לבדית חדבה שהיה כחו
הבהחות הבל בבה בן בדחו בבבך בחלי חוח לחת פה לפי הייחת
לחביים שבחייחם וכחו בפירחתי חם ע״ש), ופירושו חינו לחת פה (בבבבוחבט
(διαθέμενος) ובל״ש טעטחוחבט) שפשב ושחשחבו חוא השובה הבחוח לו הבוחת
הבדית בן הבדים בעין והקיחוחי לת בדיהי וכדוחה וכחו בחפרש כי רק בחוח
הבח בחבן דיחיקי ואיחה בחקפה בשוב ובקיחה בחייה. וכן פוחם לל הבלבים ג׳
15—17 ובשך לחבוח הבבעים על בדית שחל לחדהם בוחת בחיקי. ובייחה בם
הבשחת הם״י לחבהם לחוח היח בייח ובוח ל״ש בפלה חלוח.

ואני בשר הבם זבחי בחזר להבין בחזר, כי ענין בדיחת בדית הבשר בוחבר
היה בקה בחתי בחשה ובלכן בן בחיים (כחו בייחיחו ל״ד 18 הבעל חבר בבחו
לבחים ובעבחו בן בחתיו וכן בחבדהם בבדית בן הבחדים) וזה החקדים הדבר החחוב
בן הבלדים הכוחיחים חת הבדית לבלי לחבל חוחו שוה, ולבבן בדית בוחם חדשה
ובלל ובלל חחבן בחחבוחם (יחזקלל כ״ח 47) שהוא בבייחה וחיחוך (חדבב טבייחדבב
טבייחדבן). וחולם הבעם בהבחו בן הוא הבבה הבחוחל פה; בעבור ר׳ לוחה הוח היח
יקוללת לקוחבה בעיני בל חדם ולין חיב הבחי לבבלה (בלבים ג׳ 15) ועל בן בהבו
הבקיחים דבר קים לחחוך בהחיות ולבבוב בין בחיהם להוחות בזה כי הבחבה חחה
חחת הבקיחים הבדית ובזה יהיה בחבב בלבו וחבו הבקיחים הבדית ובזה יהיה הבבר
הוחבה והחדוב בייחיהם קבוב בבד בוח לוחת הבחי בזה חבן חבי הבבה
חבלום לל הבלבים ג׳ 17 הבעחת הבק״ח לחבהם בבדית בין הבחדים בבם דיחיקי

ובזמן ההוא אומר. כי בדרך בכלל, לפי כי ראשית הספור הזה רק על החתוך הנכרת לקדש תיכף דבר בענין הכפרה בזמנם הנה דם הברית אבר כדם ה׳ מצוכם על כל הדברים האלה והכרית החלק הזה מהדברים לדעתי שהדברים האלה ועי״ש הושלם על התקדשות והתחברות שני לבדים. והלום ובזמן גם כן בתורה בהמדבר בענין שהדובר והשומה בענינה (דרש אברבנאל) שעליו מדבים הברית נקרא גם כן בשם ברית כמ״ש (דברים ד׳ י״ג) ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות בברית הדברים. וכן בתורת כ״ד ז׳ בספר הברית ובזה נתחוה בזמנים, וכן יהושע ז׳ 11 את בריתי אשר צויתי אותם, וכן התלים ק״ה ח׳ זכר לעולם בריתו וכדומה הרבה מהלוקח מבחוץ ע״י ברית ותחתך והוא ביום הזה אומר. ועל כן תומר הכותב פה שבברית החדשה נתקיים בחותם הזה אומר כי הוא הוא הברית הנכרתה, ומבחלק זכרון ותיכה.

18) לכן גם הראשונה וגו׳, להלחות כי הדבר קים בזה בזה לזה אומר בתחלה בפסוק הקודם בתוך.

19) לקח דם העגלים והשעירים עם מים וגו׳ וכל חלק לחן בתורה סוף זכר רק הוא בתב לפי הקבלה בגדיהם. ויתכן שפרטו הכתוב (בזמות כ״ד ה׳) ויבנו מזבח בהרים. וכן הוא מלוך בערב הדם עם הים כן הוא הקבלה והפירוש כי בלבד זאת כי הספיק הדם לכפר על כל ישראל וכן בתב התלבנאל בפירושו כי הוא בלתי אפשר החלק בזה זרק חלק מלא על הקרבנות לזה נראה כן בכתוב. וכן הוא מלוך מלקח תולעת שני וחזוב יובן גם כן על דרך זה כי חלה זרק על כל העם וזה לא יתכן חלה ע״י לכן תולעת שני וחזוב. גם לזוהר מזרק כל הספר יתכן גם כן כי זהו שחל חדם זרק על העמדת ופיהם הספרו (וכן אכהן) מהיה זה בענין כי לקרים הבעזהרה שבתורה כן זרק ב״כ על הספר בענין ה׳ (כי תזרייעה וקרי״ם בחלה חד) ועל כן בתפים הם קרובים זרק על העמדת ויקח ספר הברית (ע״י פרטי ה׳ 14 בענין קרובים שדומים בתורה).

20) ויאמר הנה דם הברית אשר צוה אלהים אליכם ובמקום הבעבי בלבו (בזמות כ״ד 8) הנה דם הברית אבר כדם ה׳ מוכם על כל הדברים האלה. ובפי הקבלה היה בחוב כן בתיך החומי (ע״י פרטי ה׳ והזה הפסוק בדברים ד׳ י״ב הפיל ויגד לכם את בריתו אבר היה אתכם. ויתבאר אלו אמר בענין בהכותב פירש בדרך בכל ויקום על דברי הברית ב״כ בפסוק 16 בזה ובע״כ פי׳ הכתוב הנה דם הברית אבר כדם ה׳ מוכם (ויהיה אבר עשה בפי הענקתו) על כל הדברים האלה היהם בדרש בזה ב״כ על הדברים האלה בזרק דמם גם על הספרי, בזמות אלו על כל הדברים יכופנו על בזמות הנה דם הברית ולא על בזמות אבר כדם, וחבן.

21) וגם על המשכן ועל כלי השרת הזה דם, לין הכוכח בזה בזיבוד אך פירוש הזה כי חז לא היה בעולם בזה, חלה הכוכח בזון אחר. וכפי הנראה היה הקבלה כי בהכותב בתלחי: (ויקרא ח׳) לא מבר רק הכפר המשכן והכלי בשון המשחה ועל המזבח הזה דם, ועל אהרן ובניו ובגדיהם מבר בזון המשחה ודם. וכפי הקבלה הזאת

יובפר גם בן יוכיפום בקדושיות בכו. ובן בויחזקאל ע״ב בזמה חבוי יוקדם והבזרה דם ה׳. וזה ים לדמות כי יחזקאל בזה על בית שני וכפי התלמוד בזכרונות ע״ב לא היה בזון המשחה בבית שני. ום לפרש שהבזוה בזון יום הכפורים שבזמר (ויקרא י״ו 16) וכן יעשה לאהל מועד וגו׳ וכיון לפרש כפי זה ובלא הזה לא על יובפר גם רק הוא פעל בחתי (שון החט בטטרעבט).

22) ובמעט הכל ישהר בדם וגו׳ בזמחר בזעלה בזיחוד בפסוק 21 ע״ב. ואין בפרה (או בקדוק לפי היותי להבתיק הליחה) בלי שפיכת דם. וכן תוכיר גם כן בתלמוד יומא ה׳ ע״א ובזחר בזעלה בזעבי הפליחים ב׳ 21 בתוכך. ובפר הפלמון בתל הלא המבולת חיבו דם, פי׳ ויבזיו בפ׳ ויקרא ה׳ י״ל ע״כ עבירת הליפה בכלח לחטאת וגו׳ וכפר עליו הכהן ונו׳ וכלח לו וגו׳ (וכן על דרך זה בפזרת ע״ל כלח לחטאת וגו׳ וכפר עליו הכהן ונו׳ וכלח לו וגו׳). יתלית בזת כי כפר פליון בפמו וכן בם כי ע״ב ע״ו בפר בפם לכפר על בפשותיכם). יתלית בזת הכותב היה בחיבו ובזעבו על כל הפסוק היבו בזעבי לין בפרה בלח שפיכת דם׳ יחזקיון בתר רוחא.

23) דביבזי הדברים שבשמים צריכים שיטהרו באלה דויבזי הדברים שבשמים היבו המשכן וכלי שרת בזכר בפסוק 21, וכזו שביחי בזעלה ה׳ 6 כי המשכן וכלי היו דמות וכל הדברים שבשמים ע״ש, וכן לחלן פסוק 24 דמות החזיתי לריכים לבעשה בחלה היבו דם בהמות והדברים שבשמים בעזם היבו המקדש וכלי שרת בל ובעלה וכו״ש בם ימחון יותן בכל חלה שבחלן ומלחים בשמים לריכים להבתיר דם זבחים טובים יחלה היבו דם הוכבית. וכבן מיכת דברים שבשמים יובן על כי יקרוי היזקולים כי פגם הבעירים וגביב עד בזעלה בעולם העליון ובם גורם קלקול שפגע והפכך בהקון, וכזה בזעלה גם בזולדם חיכה ב״ב היה יון בת בזון כשחלן יהלול שומן למזו על ומקום מתיבן בח גדול על ובעלה. ובזו״ש בזעלה בבזיחוד דומיים ח׳ 19 שם. וכן בכלל דברים שבשמים שם גם כן בפסוק בבי לחלם לבר יחלבם בשמים ומובל וכזו בכתוב דיפה בחבו חיים וגו׳ (בדלחבית ג׳ ז׳) ושם לריכים לשם יתפיה. ולזוה זבחים מובים לשון דבים דק לשפיפה בבעור שחוה בלבד בזבחים זבחים דבים. וחבן.

27) ובאשר בגזר על בני אדם למות פעם אחה ואחרי כן המשפט, וכתי פעמים לא יובית, ויש בכתוב בים לכלך ויובבו ומת תובית (בדלחבית ג׳ 17) הכוכח היה בעולם הזה תמות בעולם הבא בפי׳ הכוכי ישראל וכן פילון התלכסנדרי בבפרו בן הבומים 386 ע״ש יכול בלוזר פה ותחרי בן המשפט פי׳ ביום הדין הגדול:

28) לישועה למחכים לו תמיה ליסורת העולם הזה לבני ישראל יגם לגרים או יכון לבדני פולם לדוריים ח׳ 28 ובחכה ליוספט הבגים לפרוש בזוחבי ע״ש בבילורי.

1) כי התורה בחיות בה צל וגו' לכן ביכלתה וגו' בקרבנות וגו' פי' כי בקרבנות שם רק צל ורומז (מחרב"ד) על קרבן המשיח וכמ"ש בציור מעשה"ש כי 21 ע"ש.

4) כי דם הפרים והשעירים לא יוכל להסיר חטאים, כמ"ל וכן להלן 11 ל"ל לא יוכלו לעולם להכריח את החטא עיש ביותר. פי' כמו בפסוק 1 וכו' להשלים לגמרי ולזה מדמה להן בקרבנות וגו' (ל"א כ"ו) כי זה הכח הוא רק על ידי המשיח כמ"ש לכל המזומנים בפי' ר' ג' ע"ש וכן בכל' ס' למעלה בפסוק 14 לך כי דם התיישים וגו' ישחר לבבכם ומעשי וגו' וכן בפסוק 26 לבטל את החטא וגו'. ומ"ש בפירושו בפסוק שלאחר זה, הוא לומדו גם בפסוק 10 ובלשון הזה הקדשים תלמוד בהזיה לבדה ומדעיון דע ובדומה.

5) ועל כן אומר בבואו לעולם, פי' המשיח הוא בעצמו לבעולם. ולזה הכוונה בלקח. והכתוב הזה הוא בתהלים מ' ז' ולפנינו הכוונה חזקה כדית לי וכוונת הכתוב שהקב"ה בעיקר לא יחפץ קרבנות ויחפץ יותר לשמוע לדברו ומשמר לשמור ויבינו הקרבנות בכוין הכתוב בתהלים לי' (ל"ו ט"ו) הלא בזעיר מצא זוב להקריב יחלב חלים וגו'. ובאותה הכוונה פה גם כן פירש כן הכוונה שאומרו ומאומר בעבור כי הקרבנות לא יכלו להסיר החטא הלא המדם (בפסוק 4) וכל כן לומר שהמשיח בעצמו לעולם זבח ומנחה לא תפלם בהם מחפץ יותר שלא יהיה חטא כלל ועל כן נוף כוונת לי אמר דבר ה' בעבור בחלר החטא הרישיע את החטא בעבר (לומר ר' ג') ע"י קרבן נופו על הצליבה, והוא הפיעל זאת בלבות בני האדם לעזוב החטא ויחיים לאלהים (שם ס"י ח) וכ"מ בפסוק 4 ע"ש. וכ"מ בתלמוד ליחנן ג' 6 כי הפועל בו לא יחטא וגו' ועיש שם.

נוף כוונת לי כן הוא בתרגום השבעים, ועיש גומתי ג' כי הם הפחיקו כן נוכח לחלמי שהיה בדי יכריחל. ובעבור שכן היה בוכחה החלמי. והכתוב בילקוט דוד הביא ונאמר האומרים על עומו בעולם לעולם (עיל שפרשו בעשה"ש ל' 31 הכתוב לא אמן מקיף וגו') כי הכתוב הזה לא יוכן כלל בעומו אז אלמלי הכה בתי וגו' על אחת זמן ידבר זה ופרשי יכריחל בדקדוק בזה. ופיהם הכתוב ביכוצב על זמן בית המשיח בעולם הזה נוף כוונת לי ומו שפרשתי למעלה. וכזה לומדו אז מוכרתי הכה בתי פי' נקן הפעלים (ס' 26) כלשון את הפעל קרבנות החטא יהפעילו מן החלן כי המשיח יבטל את החטא בזבח בעצמו (שם) פי' הן החטא לשון בכל המלה יבפירשו ויכפרשו לגמרי והן יבטל את החטא שבעולם שיסתר את כלל שלא נחטא עוד ולא תהיה בנו רגשה מחטאים (עמ"ש בפסוק 4) אז אומרתי הנה בתחי בתוב עלי פי' לפי הכתוב בספרי בחני הקדם עלי לעשות

רצונך אלהי למות בעד החטא וגו'. ומה שאומר בילקוט להלן חפצתי ותורתך בתוך מעי הוא ביאור לדברים שאמר שהתי לעשות רצונך אלהי, כי הפלתי כן וכוונה זה בלבן הגמור ולא בלבוכי, ותורתך בתוך מעי הייגו שהיי כוונה לקיים הכתוב בתורה עלי מעים בוונלת ספר כתוב עלי, והתורה נקרא כל כתבי הקדש כמ"ש ביותן י' 34 ע"ש. והענין הזמזמור לדעת הכתוב הוא כן, כי דוד הדבר בתחלה בעד עם ישראל (כדרך מזמורים רבים בתהלים) לך ה' מעט שועתי ותפלתו וגו' ויהן בפיו שיר חדש על גאולתו ועל פדות נפשו (וכבר לומו בזהדם רבה כמ"ש לא יאיר כי איר חדש לשון זכר הוא על הענתיד וכו' וכן בילקלאז שם ובי' בזכלאל) ומאמר בפסוק ק"ו כי בזה ד"ה ובמאר וכן הוא בפיום עבדת לאהרון כל פסק) ומזו מעם הסיר החדש? דברי המשיח בעצמו אל העולם וכן בפסוק ז' כד פסוק י"ל. ולאחרי כן יבוא מעם השיעה והתפלה על עם ישראל וכן בפסוק י"ב עד סוף המזמור. ומזה בביאור את הסיר תחלה ואחר כן המעשה והתפלה כי מזה שכריים פתח כדרך האקדמות והחכמים (עי' ברכות ג' ע"ש).

14) כי הוא בקרבן אחד השלים לנצח את המקדשים, פי' שהקרבן אותם עלה אחת בסם בגמת חטאים כמ"ש בפוק ו' להשלים את הקדשים ובפרק ג' לא סיים בסם עוד בגמת חטאים ובמ"ש בציור בפוק 4.

15) ואף רוח הקדש מעיד וגו' פי' דברי הבבית גם כן יורה על זה כי לאחרי לומרו בירושה ברית והיינו בדם המשיח לאחר ה' עוד בכתוב הזה (כן הוא לפי הגיגית לרוב הנוסחאות) כתבתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה והיינו לאחר שיתפשר לבבם ומהשובתו לבוראו ולב ביתר ורוח נכון יתחדש בקרבם מ"ש הנאמרים ובדברי הזוהר ויאמר לך קל"ב ע"ב יהועתק לשעלה בוועדי הסליחות ה' 31 ע"ש. *)

26) כי אם נחנא בזדון וגו' ע' בציור זה לשעלה ו' 6 ובראבונה ליחנן ה' 16 נאלהי. לזן עוד יותר זאת קרבן על החטאים כמ"ל והכוונה כי ע"י האומרים בטלו הקרבנות על החטאים כמ"ש בפסוק 9 ועבירה לא הראבונה וגו' בעבור שהיו רק על קרבן האומרי, ובאמת העלם בעל הלב והכוונה.

30) כי ידענו מי הוא האומר לי נקם ושלם, לפי הנאים ולפי הכלם וכן הוא בתכתוב חוקבלוקם ובפרש"י בפירושם הבני ע"ש. ולזה כי לדבית פתוח לכל הדוברים ל"ש 19 (ב' שם בנילחורי) יקובצ על הבורים וכמו הוא שפרשי היהודים. לך הכוונה פה כי חם יפלו בזן החוכוה לז יהיו כבורים (ועוד יותר ברוע יהם בילחוע). ועוד כי ידין ה' עמו בשם עוכו ילין היינו הרשעים שבשם כמו שפירש רש"י וכן הבפורשו בתב על זה בבנין הכתוב ובדותי וכבי האומרים והפוסקים ובלשון התרגום היינבלמי לתר לחם דלחן הוא מי דיהבון דבמתל בני יבילאל ועל עבדוי לזיקיית הוא ויתבתם תשוע שרשעים

*) וכ"ב בפרש בם כן בי הסלום *λέγει κύριος* הם העתקה בן בלום מ' שבתקה (וכמ"ש בשעלה מ' 10 ע"ש) ושיטור שהלחר פה בן הוא בי לחרי תמרו זאת הפירש וגו' עד לשבבתי עור לחתר בשהם ובחבתם בל תחבר עוד (תלת *καί* בפרש בתו מ' בישעיהו ה' 18 עוד מלחר שם) ובזה נתקוים שיש שליחת החטאים לזן שור קרבן שלישי, אם בן הי"ב לך דברי הוא הקודם בפי הגבל בי' שלחר בפסוק 14 בי הוא בקרבן אחד השלים לנצח. ובאן הוא לפי המתקה שלקיטאתן שיש.

יהן (ונפרש כי הירמלנוני פי׳ גם כי יקם ומלם על רמני שרחל) וכן ומשוע בתרגום לומקלום.

37) כי עוד מעט רגע והבא יבא לא יאחר קוף הפסוק פה חוא הלמן לקוף וק מנקוק ע׳ ב׳ כי בא יבא לא יאחר. וכן הפסוק 38 פה מנדיק נחומכוי יחיה וחם יכי חחור לא רמתה נפשי בו לקוף ונכחוב שם פסוק ד׳, חנה עפלה לא יכרה נפשו בו ומדיק נחומתו יחיה. לוכם פה הוסף לפי תרגום השבעים ומוקחתם היתה בָּא נקוץ על המשיח וכן לא יאחר נפשי ביו״ש, ופרשו שכחוב חנה עפלה בהוא חזק וקשה ערף כעופל ופקן (ומלמן ויעפילו לעלות בחוכח י״ד 44) ומיו רוכה גילך בדרך פי ומכוב לחור. שם פרשו לא יאחר נפשי בו ומלמן יאחר בחלופי לחאר הדבר בוב ומקבל לחור יאחר. ולחור הקו״ח שכפשוי לא חולה בו נלח ומקבל ויהיו לא רומה נפשי בו (קרן בעפחוֹלון חן חיהכן). ויש ון הוספרים פרשו עפלה כיון עלפה בהוא נהלם ומיו הולך לאחר פי כי חם נסוג אחור ע״ש, ויש שכחבתי הוא יותר נכון.

יא׳

1) כי האמונה היא בטחון וגו׳ כי לחומה היא תלמן יחקבחיו יפי ניקרים ניחון (יבעיה כ״ב 23).

2) והיא שהועדה על האבות. פי׳ שכחורה העידה עליהם על לחומתם ושקר נמחוכם נחלים׳ (ע׳ פסוק 5 6).

3) להוציא הגראה מן הנעלם. לפי היונית בדקדוק יש להעתיק כי לא יהי הגראה ון חמומי, כי חלת *φαινομένων* ביונית יורה ג״כ חומכ לכבכי, וחכוונה בלא יהי הגראה בעולם ומחוכר קיומן כוחבי לחבר הוא ומכ מבכל כדעת הפלוסופים, כך כדעת היהודים שהעולם נברא יש מאין, וכן העתיק לונעתר יהלקינסחן. ושכלושם חיכר לי כי מחבר השגרת היה חלכסכדרי ויוסף לדעת חפלטון ולכן העתיק ון הכבלם. ולינו נכון בביכי. גם לדעתי הוחבר הוא פולים בויש מהוח בויש.

4) ובה עודנו מדבר אחדי מותו כינו שבחות קול דיבי יחיך ומעקים וגו׳ (נרחמים ד׳ י׳) ועי׳ להלן י״ב 24 נזה.

5) כי לקה אותו אלהים, פירש כינו התכנוס יונתן והמדרשים וכן בספר בן סירא ומ״ב 17 שנלקח למעים ולא ראה מוות, וכן בספר היובלים ד׳ כ׳ ע״ש.

7) אשר צוה על דברים שלא נראים, לעכות תיבה לוי חאמר בחיבינו בזמנ ככל והוא החיין בימים ועשה תיבה לח כי בני דודי בחקו עלי ביטופר ניודרכ.

8) כאשר נקרא ללכת אל הארץ וגו׳ ויצא ולא ידע אנה יבוא ביש׳ רחמים י״ב. לל יחלן חשר תלחך. ומיש בחעבי הסלילים ז׳ 2 נזה.

10) כי הכה לעיר וגו׳ היינו יהושלים של ומעלה כמ״ש להלן פסוק 16, ונפ׳ י״ב פסוק 22 עיר אלהים חיים יהושלים שבשמים.

16) כי הכין להם עיר, הוא נחינת חעם (בבגרימדבר) על מה שנקרא אלהיהם ולח שחלהים חיינו אלהי המתים לך הכין להם עיר ומוסב בשניים והמה חיים וקיימים לפניו וכ״ש החדון (לוקם כ׳ 38) והחלהים היינו אלהי המתים כי אם אלהי החיים כי כולם חיים לו.

17) ואת יחידו הקריב המקבל את ההבטחות, לפי היונית מריכים לפרש שהמקבל וגו׳ יכוונ על לחבריהם שכוח קבל לת ההבטחות והחזין בהם ולח שנחזר שהקריב יקדל לך זרע ולי״ש יחקן לריך לנקבל לת ההבטחה לחבר הוכיח לזכרנו ולא יתעצל עם כל זה שהקריבו כי חמר בלבו כי יכול וגו׳ כי לא חיה לל ויכוב וכן חלה ויחנחם וגו׳.

19) לחיות למישל, פי׳ על היותים שנקרא בחוכח על המזבח של ומעלה ויקח ומכם היתים. ויש שהקשה ע״ש בגילוי ומיעד ומדוע לא ניחר על המזבח. לויה קושיל כי הוא ענין מודע ומוכן ומבלמו. וכינו חוזיים כי 14 ע״ש.

21) וישתחו על ראש המטה (רחמים ט״ו ל״ח). זה המעשה היה קודם שרכם בני יוסף בעוד לא היה יעקב חולה כינחור נכחוב שם שחחרי כן חזרו ליוסף וכן הוה מדיק חולה וכינו שהעיד בלדק שחחן עזרל שם. ועל כן העתיקו הזקנים וכן פילון שלכסנדרוני (ומחור עיים פ״ב) לפי קריחחם המטה ולא כקריחה שלנו המטה כי לא היה עוד חולה ולא בבב נמוים. (ובי״ב לין נכון בפי׳ רש״י שם שבחובו הפני שהסכימה להעלה ומלחמותיו על חולה ע״ש) רק שהלך כמו לוים זקן במטה ויסתחו עליו. והפילוסוף נזה כ״ש החנן עזרל שהשתחוה להקב״ה והודה לו עבור נפילחנו בידקבר נחלן ישראל כי יוסף נשבע לו ומקבחנו יקיים שבועתו. והוא ע״כ ומחור הכותב פה שבחשובה שהתחוה על רחש המטה ויודה לה׳ שיקבר בחלן בי החזין בה׳ שיעזר בידי יוסף להניחו לחרן. והוא ומעשה לחר ולינו נקבר עם רחם הכחוב שבדך לח שני בני יוסף וחבן.

25) ויבחר לסבול וגו׳ כ״ש ומגדל משה ויצא חל חחיו וגו׳ שמות ב׳ י״ח.

26) בחשבו את חרפת המישיח וגו׳ המרפה שים לונחנין בעבור עונו ומוכחו נקבל חרפה המשיח לף לבני בדים היכנה הקדמונים, בעבור שהוא דומה למרפת המשיח (להלן י״ג 2 ויבו המרפה׳ י״ב 13 מרפחו׳ ע״ש הכחוב ומרפה מוכיך נפלו עלי דוגים ט״ו 3) וכן מדבר על משה שסבל חרפת המשיח היינו חרפה שדומה למרפת המשיח. ויראוי נזה חל המחזינים המשים שיבנלו מרפת המשיח בויים חחלה ע״ש המחזר ברחשונה לפעדום ד׳ 13 חלק לכם בעבורי המשיח וכדומה בדברי פחול רבים ובמ״ש בגיחוד פיליפים ח׳ 29 נזה.

27) באמונה יצא מארץ מצרים ולא ירא מחמת המלך וגו׳ לין לפרש על יציאתו ובריחתו למדין כי מלבינם שם בחוכ (שמות ב׳ 14 15) ויירא משה וגו׳ ויבדח משה וגו׳. גם המפרשים נדוקק על יציאתו ממלרים עם ישרחל חינו נכון כי

פרעה נתן רשות להם, ובפסוק 28 מדבר רק הפסח שעשו עוד במצרים? ולמעשי יסוב עוד על המעשה שכ"ל ויגדל משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם ויכה את המצרי ויטמנהו בחול נמצא שם אחיו, כי לפי כי נתן שיה תחת יד העברים ויקבל ג"כ ארץ ועברים — אבל לא עברים העקרי — רק נתן שיה ארץ העברים וכשילמו העברים עמם (המסופר בדברי הימים) הושיבו בני יעקב שם (בראשית ד"ו בסופו). ועי' בספר שנע תמצות בעניך רעיונם בזה.

35) נשים לקחו מתחיה את מתיהן, מוסב על יכלת בתמונה שבפסוקים הקודמים. והכונה פה על שרפתם והסגירתם על ידי חליהו ומליטע בתקלת ספירם בישעיהו על החיים שמתו מדבר בהוצאת ארונ"י שם הירושלמי נחלקים לי' ע"ג ד"ה יום שכבו מתי ומדבר ע"ש היו נכון כי הם לא מתו כלל והכתים לא קבלו תומם ע"י תמונה ע"ש.

59) אף כי הועד עליהם בגלל אמונתם, פי' בגלל תמונתם העיד הכתוב עליהם שעמדו בתמונה עם ה' ויתהלכו לפניו כמו למעלה פסוק 2.

לא קבלו את הרשבטחה, פי' ההבטחה המדוברת פה היתה בגוף הענין פעם פעם שנים כי לו יתמלאו כל דברי הנביאים כולם פירוש בעצמי הנביאים ג' 21, וכן למעלה י' 36 37 ובפתחם את ההבטחה כי עוד מעט רגע מצער ויבוא לא יאחר וכדומה הרבה. ולזאת פה שלא קבלו ההבטחה לגמרי בעולם הזה (פסוק 40), כי לם לא היתה ניתנה כפי כוונתו בעצמה, כי בעולו פעם שנית לא היתה הקנוים והחיים המחולפים לפי דברי פולוס ל' קורינתים ט"ו לא יבצלו ולא תבצלה ולא בתו לעולם כלל, ומולם החלטים בפה לנו טובה יתידה אחר גם לנחתו נקח חלק בהשועה (כי בהיותינו בעבר החטות לא היינו ורוצים כלל השועה כי החלק בגל על הכלל לפל כעת בתור עצמים בפרדים ורוצים לחנתו השועה) ולכן לא קבלו לבוחינו את ההבטחה כדי שהולך עוד גם לנו ושם לא יכלנו בלעדינו כנ"ל. והוא על דרך שלמד התלמוד (יבמות קי"ב ב') לין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר כי רוח מלפני יעטוף ונשמות לני עשיתי וכי פירוש רש"י שם ולי נראה לפרש כל הנשמות שכלולים בגף גוף. שלם ויהיו עלי ארץ.

יב.

5) לאמר מוסר ה' בני אל תמאס וגו', ומשלי ג' י"ח ש"ב.

6) יכאיב את בן ידצה וכ"ה בתרגום השבעים, ויש כתבו שקדמו ובאב את בן ירצה לו כמו קדימתנו ובאב. ומה שלמד בפסוק 7 כתב עם בניו הוי בנים יסורו על מנת בני אל ממתם או בן ירצה. ועי' בשבתת סי על הלכתי שנדרש תהלים ל"ד.

8) אך אם תהיו באין מוסר אשר היה מנת כלם פי' שהמוסר היה ומנת כל הצדיקים המזכרים בפ' י"ח.

10) לימים מעטים, פי' בעבור תועלת יהיה ויעשים בעלם הזה.

17) כי לא מצא מקום להשובה אף כי בקש אותה בדמעות, יש שפירשם על התשובה כי לא נתקבלה תשובתו ויש שפירשם בקש לותה על הברכה שלא קבל אותה לף בתקשה בדמעות. ובעיני ההתחלה הטובה לדעת כוונה כי לא ויצו שעשו עשה מחשבה. לך הבטן כפי' השפרשים פה ותרגומים תרגמו, כי לא ויצו ויקום עשה מחשבה. לך הבטן כפי' השפרשים פה ותרגומים תרגמו, כי לא ויצו ויקום לאחריה היינו שלא יכול לפעול שיתחרט יפקן על הברכה שנתן לת יעקב ברכת הבכור שכל לחיו נתן לו לעבדים (כוונם הן בגיר סותיו לך וגו' ולכה לפניו אח לכשהיו בני ראובן ב' 3). לף כי נקט בלשונות בעבור כי ועכר לת בכורתו ליעקב נמיד לחד (פסוק 16).

18) הר נמשש, פי' שהוא גשוי ויכולים לגעשו בידים.

20) כי לא יכלו לישאת את אשר צוו, גם אם בהמה תגע, ויה שנעלת ביונים נקלות על האומר גם אם בהמה וגו' הוא טעות, שאין הכונה שלא יכלו לעמוד האנשים אם בהמה וגו' כי זה לין לו ומן כלל. לך הכונה שלא יכלו לעמוד אחר גזו מן האנשים לת היינו עברים הדברות כמוצאר בכתוב שם. וכמו שאמר בפסוק 19 ולקל הדברים אשר שומעיו בקשו שלא יוסף וגו' (שמות כ' ט"ו כ"ב). והוא אמר גם אם בהמה וגו' הם דברי הכתוב לאחד הוראה המורה היינו כמו שפירש רש"י שם שהשר היה מעלין אנשים ועל כן לאחר הכתוב שם (י"ט י"ג) לא תגע בו יד כי סקול יסקל אחר (ולא כפי הת"ש על החלם) כי שקול יסקל או יהי יורה אם בהמה אם איש לא יחיה וגו'.

21) והמראה היה נורא עד מאד ויאמר משה יערתי והרדה'. לף כי לא ויצו מפורש זה בכתוב. על כל זה זן הכתוב שם (י"ט י"ג) ויהי קול השופר הולך וחזק מאד משה ידבר והאלהים יעננו בקול וגו' ויקרא ה' אל משה אל ראש ההר ויעל משה ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב ויאמר משה אל ה' לא יוכל העם לעלת אל הר סיני כי אתה העדת בנו לאמר הגבל את ההר וקדשתו (עי' בחקן עזרת שם) והיתה קולות וברקים כי משה תוכר לו יפחד וירת יערתי והרדתי, ועל כן קלל תוסי שקש"י אל ראש ההר ויאמר לו רד ויפחד ויראת ויקדתי ועל כן קלל תוסי שקש"י אל ראש ההר ויאמר לו רד ויפחד ויראת ויקדתי ועל כן נתחרטו לעשות הדברות (נדפס בוחזור לשנוות) כלל וזו עלה. וכן נאמר שם כן נתחרטו לעשות הדברות (נדפס בוחזור לשנוות) תוכרן כי שניו לכתי ואומר לעשה ויהיתים תת קול בני פלטין דודי לא יהלוכן וכו' וכן בקול התאומר שם בדי לאמר ני' לא תדבר משה דמיוכי יהוי לך בשעדך וכו' וכן מלת בתלמוד שבת פ"ח ע"ב בתאמר ומשה מתירא תני שמע שפרסוי בהבל פיהם וכו'. לך ההגדה המסומת שם בפסוקה בכונה ענינים ע"ש.

23) ועדת הבכורים הכתובים בשמים פי' היחידים המוכרים בתלמודים שהיה הנכנסים בעזרת הנשים. והוא נתו תלמים לסיום עונם.

24) המשב דבר מדם הבל פי' שבהבל כתיב (בראשית ד' 10 קול דמי אחיך צועקים וגו' כמו לשעבה ש"ת 4 ע"ש. ועי' בדברי הרמב"ן שם שכתב הכוונ בענין הבל נחול מאד וכדי ע"ש.

25) הן לא נמלטו המאנים לשמוע אל המדבר עמהם בארץ, סוף מסה דיבינו ע"ה מדבר בסה ה', ואיך נוכלנו אנחנו לא נמלט לשמוע בקול המדבר מן השמים סוף דבר כי המעתים מסוף בשמים סוף (יוחנן ג' 13) גם בחיי.

26) אשר קולו הרעיש או את הארץ, פי' בעת נתינת התורה בסיני מדבר בכתובים הקדושים 18, 19 שמז דבר ב"ש מן השמים כמ"ש בפיפחומם נמעמה"ם ז' 38 ובמצלר בשיחור נלבים ג' 19 ע"ש. ובמה זה הכתיב לאמר ב"ש תני (ג' 6) עוד אחת ואני מרעיש לא לבד הרץ. הוא קיצור ולפשוט הכתוב סם: עוד אחת ועבע היא ואני מרעיש את השמים ואת הארץ הרץ ובכלה על הכאמר בדאמרה לפרשה ג' 22 עבר השמיעה ויכננו לפניו הולכים והמהורות והגבורה, כי לו כאן הכלנן בשמים ובארץ (ומי בפופו.)

27) וזו עוד אחת שאמר בישמיע הליפת הדרעשים וגו' פירש הכתוב עוד אחת ועבע היא ואני מרעיש את השמים ואת הארץ כי הכוונה אמר מהדעשה תהיה על זמן ומועד (עוד אחת כמו עוד רגע אחת ומפרש ועבע היא ע' לעיבלה י' 37) כי אחרי עבור זמן ומועד תהיה הליפת הרדעשים לגמרי היינו השמים והארץ שהכל וכמו שאמר הכתיב (הובא לעיבלה ה' 10) בשמים הארץ יחדת ומעבה ידך מוסדם השם. יחבדו ואתה תעמוד כלבוש תחליפם ותחלופו וגו', והוא לומרו אמר הם עבדים כמו ומעבה ידך מוסדם. למען יעמוד אמר תינו בדעבר היינו מדים מדבים ואדץ מהבה שהכביר יסדים בקופו. וכן אמר פירוש בשמים ג' 10 בא יבא יום ה' בגנב בלילה לז השמים בשמון יחלופו וגו' ואם בפסוק 13 ואנחנו ומחכים בשמים חדשים ואדץ חדשה וגו' ונעמים שם בזה. ומומה שאמר אמר הם עבדים פי' בגלילים, ברמה כי החבלים לוכם עבדים כמ"ש בכי לומדי הבלילים היה פ"ש, בלא בדעת הומדרם בלחלים רבם פ"א ע"ש.

28) המקבלים מלכות אשר לא תמוט וגו' ובמ"ש בפסוק הבא המה יחבדו ואתה תעמוד וכן באמר לומדם האומרם ובלבוש לון קן (בשביה כ') ואם בקופו כי באמר השמים החדשים ואדץ החדשה עומדים לפני בן יעמוד זרעכם ושומכם.

29) גם כי אלהינו אש אוכלה הוא כמ"ש בפי היומית. פי' לא בעבור שמקבלים אנחנו מלכות בבד ובלוי בבא בתורה אבינו כי אם ב"ש מיבאתו שהוא אם אוכלה. והבן.

יג.

7) ביגו לאחרית דרכם, כי רומם יתגו על קדום הסם (סיגו יעקב ה' 11 מחכית האדון). ועל בן לבו בדרך תומכתם.

9) אל תגעו בתורות שונות וזרות וגו' ולא בעניני מאכל (נאחכלות בפי היומית) וגו', יש פרשו על אוכלת זבחי שלמים והדומה וכדי להבר שכתובים הבאים בזה, אם אינו

בכון כמ"ש גם דעליהם כי על זה לא יאמר תורות (או נאמדים) שהות אחרות גם על תוקי תורת משה בעניני ואכל (שפייבע גשעשטלע) לא יאמר תורות שונות אחרות. ועל בן פירש דעליהם שהדיבו הם כמו לשעלה בראשונה לעיהודים ד' כי באחרים הימים יהיו אומרים מיפנו אל תורות השדים וגו' לובדים את האיבות ואוכלים ומיני ואכל וגו' מיפנוב שם על הגומדים של הגלחפטיקבר וגם לזה יהיה בבמקים הקאמולית שהביאנו ענין מיבות בכונה עניבים ומנו שבאחבי והם בניאולר דומיים ד"ל ענין שם. ובעבור שהיו בין הגלחפטיקבר לומדים שונים וכתות שונות ב"ש אומר בתורות שונות וזרות שהם זרים לפי יקרי תורת יהוסיחית. כי טוב לבונן לבבו בחסד ולא במאכלות תרי על דרך שאומר גם בן לרומיים י"ד 17 כי מלכות אלהים אינה מיכיל ושתיה כי אדקה ושלום תרי. ומ"ש בפסוק 10 יש לנו ומזבח ונו' לא לחזק דבריו כי יש לנו בפסק עם עניני ואכל כי יש לנו ומזבח אמר היכם בשלים לאכול תרי. ויש לפרש גם בן הכוונה בדברים שכיון על לומדי תלמידיו בית שמאי ובית הלל בילמדים שהביאנו לפון ולימדו מצות בצניני ואכל ומשקה על הכוס ומצות שונות וזרות ואומר שונות שונות כי בית שמאי לומו בתוכן אחר ובית הלל אחרן אחר והתלמוד בעניו (בבהדרין פ"ח ע"ב) ומעיד מבדבו תלמידי שמאי והלל שלא שמעו כל לכן נעשית תורה כשתי תורות וכו'. וכיצים בן שיהודים הנולדים נעשו אחרי לומדיהם כי הם התיקון בתורת ומשה על פי דעת הפרושים לפי דברי הפדון ומת פ"ב 2, 3 הפופרים והפרושים יסבו על כסא ומשה לכן כל אשר יאמרו לכם תשמרו לעשות תרי ומהיה אותם פה שלא יעשו אחריהם בהלבי תשתועיהם, אשר יאמרו בשם יהוה ובן בחיית ויקפלו דבריהם על התורה אשר לא כן. ובדברי החדון הם רק על הפרושים אשר בימיו, אבל החכמים הטו בן הדרך כי יתלכו בעשיהם ועם ה' עולם בהם ויהיה בהם לא דרך בכל עדות התלמוד בעצמה.

10) יש לנו מזבח אשר אין להם רשות למשרתי המשכן לאכול מעלין, אמר זאת לגודל חלה אשר היה להם בבעונים על זבחי הקדבנות שאכלו עהם אשר קדם והיה להם לעלה גדולה ומעשה בוא בעיניהם (כיהבואר בתבוא לתבית שלח), ועל בן אומר כי לאנחנו בני בדית החדשה יש לנו מזבח של מעלה ומשכן של מעלה ושם הקדיש המכיח לה בפבו ואין לבחנו אוכלים ומינו כי מבבחי המשכן הזה אין להם רשות לאכול מבל הזבח הזה, ובעונים בניאולר בי' מ'. ואין מבחוב הזה קושיא על דעת נוביהער בפעודת החדון (פאבבדיאלן) אשר בחות אוכלים לבחני ומשכני ומינו של המעתים, כי הכוונה פה היא שאין אנו אוכלים ממנו בגילוי ממש כמו באכילה הקדבנות נמשכן של ומשה, אבל בהמעלה גדול ומקהתר ומתבנע בלחם ואין בשרו ודמו של המעתים. *)

11) כי הבהמות אשר הובא דמן בקדש וגו' כמ"ש בתורה (ויקרא יו כ"ז וכן ו' 23 שחקורים בחכלה).

*) ועל דרך זה בחלה אבל הכתי ישראל האוקלים בעבין פעודות שבם שמחירים בחלכים בשלמים הפליטים עסיקת קדישת לבפין ותקל חשמון קדישין ואם בפיחד הרב מלחי זאל בשת קעידות שבה בבילור דברי הוהר שם.

12) בעבור זאת גם ישוע וגו׳ ענה מחוץ לשער פי׳ לפי מילוותו הנוף נהרג יחוץ למעגר גוקום גלגתא וכל לפי פכיוותו ספך דמו בקדם החתיתי בקדשי קדשים של תעלה כוים למעלה פי׳ 12 עיש. ופי׳ ויש בביתורי שם בפסוק 9 נגד קוביים בעל הגלחן.

15) זבח תודה לאלהים היא פרי שפתים וגו׳ ולא זבח תודה הזבח סביקלא תורה (ויקלא ז׳ יייב). וכדניים החלה ותדבר הכניה בתהלים ס׳ ח׳ — סיו לא על זבחיך תוכיחך וגו׳ לא לקח ויביחך פר וגו׳ זבח לאלהים תודה וסלם לעליון נדריך — הנדרים החלה חיים קרבנות פרים ואילים כי על זה אמר לא לקח וגו׳ ואין לו חפץ בם. חלא הכונה נדרי לדקה וחסד והוא חוועדו בפסוק 16 פה ואל תשכחו לגמול חסד וגו׳ כי זבחים כאלה יערבו לאלהים. ובפרקי דר׳ אליעזר פייב אמר הקבייה חביבה גמילות חסדים ותפלות מעולות מכולם שנאמר כי חסד חפצתי ולא זבח עיין שם.

20) אשר בדם בריח עולם העלה מן המתים את רעה הצאן וגו׳ ירמוז אל הכתוב בזכריה פי׳ יייא גם אתה בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים בו. ואומרים היה הכתוב מעשה אמתים (קולמים ח׳ 18).

21) לו הכבוד וגו׳, לדעתי יקושר על ואלהי השלום (פסוק 20) וכן דרך פולוס בתגדותיו דומיים עיין 27 וכן בילופים ד׳ 20 ושם תפורש על אלהים האב. וכן לדעתי נרדך לפעתיק בשנים לפיעוותים ד׳ 18 ויהללני ה׳ וגו׳ לו הכבוד וגו׳ (וכן בפסוק 17 וה׳ בזכרי) וכמו בהעתיק שם דעליטם בפסוק 14 יבלם לו ה׳ וגו׳ *) וכן בתגרת בפרוש הראשונה ה׳ 10 11 על דרך זה ובחזון יוחנן ח׳ 6. ואולם בשמים לבפרוש נ׳ 18 חויב לו הכבוד וגו׳ על ישוע האמיתי עיש.

---

*) וכבילחור וייעיר שם פירש על פלרון הזמים בעבור לחייו ויושיעהו אל ולכמותו שבשמים. חה לוכח רלים בכלל, כי לרך להכין הפני וזה לחוד שלום שם אל מלכיחי שבשמים ולא בשום מקום אחלה בדבריו ? לך שלחה הוא כי כתב ובפחד זה בעיחוד שכיח בפני ניין קיבי (בפסוק 7) ויחלה כי עוד בחרן מלכות ארשעה בחקפם ומלכום הי עודיה בשמים ולא בחרן ועוד לא הגיעה העת „ורים הי בעלך על כל החרן ובמפלחיהו אל כי החל" שכל מלכותך כמו בשמים כן בחרן (עי ומחי ו בביחורינו). ועיכ חומר זה על כי חלכים. ובכן.

באור לספרי ברית החדשה

אגרת יעקב, ואגרות פטרוס א׳ וב׳,
ואגרות יוחנן א׳ ב׳ וג׳, ואגרת יהודה,
וחזון יוחנן.

חבר מאת הר׳

י. ליכטענשטיין.

ליפציג
ישיבת זכרון דעליטש.
בשנת תרס״ד לפק.

KOMMENTAR ZUM NEUEN TESTAMENT

von

J. LICHTENSTEIN.

Briefe Jacobi, Petri, Johannis, Judä
und die Offenbarung Johannis.

LEIPZIG
INSTITUTUM DELITZCHIANUM
1904.

Im Institutum Delitzschianum

ist zu den beigesetzten Preisen zu haben:

Das hebräische Neue Testament von Franz Delitzsch, im Auftr. der Brit. Bibel-Gesellschaft herausgegeben von G. Dalman, Duodezausgabe Aufl. 11 (1892). Mk. 1.

Oktavausgabe, Aufl. 12 (1901). Mk. 2.

J. Lichtenstein's Kommentar zum Neuen Testament:

Matthäus (1891) 56 S. 60 Pf.

Markus und Lukas (1896). 46 S. 40 Pf.

Johannes (1897). 40 S. 40 Pf.

Apostelgeschichte (1898). 47 S. 40 Pf.

Römerbrief (1898). 39 S. 40 Pf.

Korinther, Galater, Epheser, Philipper, Kolosser (1901) 64 S. 50 Pf.

Thessalonicher, Timotheus, Titus, Philemon, Hebräer. 50 Pf.

Isch Jehudi (M. G.) Matthäus, hebr. von Fr. Delitzsch mit Übersetzung und Erklärung in jüdischer Sprache. 50 Pf.

Berith Am, ein Monatsblatt zur Belehrung und Unterhaltung, in Jüdisch-deutsch herausgegeben in Verbindung mit Ph. Gordon von Prof. G. Dalman. Jahresabonnement Mk. 2.

Adresse: **Institutum Delitzschianum,**

Leipzig, 49 Brüderstrasse.

לוח התקונים

צד	שורה	טעות	תקון
3	13	עד	לעד
4	1	שם חותם	שם לוחם
"	26	כ	כי
7	7	בתלמוד	בחלמוד
"	12	בפסקו	בפסוק
"	21	והפועל	והפעם
"	22	קלתפעדיום	קלתפעדיום
8	10	חנָוּונן	חנָוּוטן
9	4	*δία*	*διά*
10	2	פלכתלדיתל	אמטטָוּרמו
"	13	נלקוליהום	נלקולידעם
"	23	הויניה	הויניח
12	21	בלתנדמלרקי	בלתנדמלרק
14	4	לי	לי
15	4	ומעדתי	ומעדתו
21	22	קקני	קקָנֵי
25	20	ע"ג	לעמוק
27	15	לפנים	לפסים
32	22	ניטול	ניטל
35	4	טורח	טורח
36	24	טמטון	יוחנן

(ועי' לחם סתנים יים ע"ג)

ספר יהושע

א

1) ויהי אחרי מות משה עבד יהוה ויאמר יהוה אל יהושע בן נון משרת משה לאמר:
2) משה עבדי מת ועתה קום עבור את הירדן הזה אתה וכל העם הזה אל הארץ אשר אני נתן להם לבני ישראל:
3) כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם נתתיו כאשר דברתי אל משה:
4) מהמדבר והלבנון הזה ועד הנהר הגדול נהר פרת כל ארץ החתים ועד הים הגדול מבוא השמש יהיה גבלכם:
5) לא יתיצב איש לפניך כל ימי חייך כאשר הייתי עם משה אהיה עמך לא אניחך ולא אעזבך:
6) חזק ואמץ כי אתה תנחיל את העם הזה את הארץ אשר נשבעתי לאבותם לתת להם:
7) רק חזק ואמץ מאד לשמור לעשות ככל התורה אשר צוך משה עבדי אל תסור ממנו ימין ושמאל למען תשכיל בכל אשר תלך:
8) לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה למען תשמר לעשות ככל הכתוב בו כי אז תצליח את דרכך ואז תשכיל:
9) הלא צויתיך חזק ואמץ אל תערץ ואל תחת כי עמך יהוה אלהיך בכל אשר תלך:
10) ויצו יהושע את שטרי העם לאמר:
11) עברו בקרב המחנה וצוו את העם לאמר הכינו לכם צדה כי בעוד שלשת ימים אתם עברים את הירדן הזה לבוא לרשת את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן לכם לרשתה והייתם לה:
12) ולראובני ולגדי ולחצי שבט המנשה אמר יהושע לאמר:
13) זכר את הדבר אשר צוה אתכם משה עבד יהוה לאמר יהוה אלהיכם מניח לכם ונתן לכם את הארץ הזאת:
14) נשיכם טפכם ומקנכם ישבו בארץ אשר נתן לכם משה בעבר הירדן ואתם תעברו חלוצים לפני אחיכם כל גבורי החיל ועזרתם אותם:
15) עד אשר יניח יהוה לאחיכם כמוכם וירשו גם הם את הארץ אשר יהוה אלהיכם נתן להם וישבתם לרשת את ארץ ירשתכם אשר נתן לכם משה עבד יהוה בעבר הירדן מזרחה שמש ושבתם איש לירשתו וירשתם אותה:
16) ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו נעשה וכל אשר תשלחנו נלך:
17) ככל אשר שמענו אל משה כן נשמע אליך רק יהי יהוה אלהיך עמך כאשר היה עם משה:
18) כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את דבריך לכל אשר תצוה אתו יומת רק חזק ואמץ:

ב

1) וישלח יהושע בן נון מן השטים שנים אנשים מרגלים חרש לאמר לכו ראו את הארץ ואת יריחו וילכו ויבאו בית אשה זונה ושמה רחב וישכבו שמה:
2) ויאמר למלך יריחו לאמר הנה אנשים באו הלילה מבני ישראל לחפר את הארץ:
3) וישלח מלך יריחו אל רחב לאמר הוצי האנשים הבאים אליך אשר באו לביתך כי לחפר את כל הארץ באו:
4) ותקח האשה את שני האנשים ותצפנם ותאמר כן אנשים באו אלי ולא ידעתי מאין המה:
5) והיה השער לסגור בחשך והאנשים יצאו לא ידעתי אנה הלכו האנשים רדפו מהר אחריהם כי תשיגום:
6) והיא העלתם הגגה ותצפנם בפשתי העץ הערוכים לה על הגג:
7) והאנשים רדפו אחריהם דרך הירדן על המעברות והשער סגרו אחר יצאו הרודפים אחריהם:
8) והם טרם ישכבו ותעל אליהם על הגג:
9) ותאמר אל האנשים ידעתי כי נתן יהוה לכם את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמגו כל יושבי הארץ מפניכם:
10) כי שמענו את אשר הוביש יהוה את מי ים סוף מפניכם בצאתכם ממצרים ואשר עשיתם לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן לסיחון ולעוג אשר החרמתם אותם:
11) וכאשר שמענו ויתמגו לבבנו ולא קם עוד רוח באיש מפניכם כי יהוה אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת:
12) ועתה השבעו נא לי ביהוה כי עשיתי עמכם חסד ועשיתם גם אתם עם בית אבי חסד ונתתם לי אות אמת:
13) והחייתם את אבי ואת אמי ואת אחי ואת אחותי ואת כל אשר להם והצלתם את נפשותינו ממות:
14) ויאמרו לה האנשים נפשנו תחתיכם למות אם לא תגידו את דברנו זה והיה כתת יהוה לנו את הארץ ועשינו עמך חסד ואמת:
15) ותורדם בחבל בעד החלון כי ביתה בקיר החומה והיא בחומה דרה:
16) ותאמר אליהם ההרה תבאו פן ישבו הרדפים בכם ונחבאתם שם שלשת ימים עד שוב הרדפים ואחר תלכו לדרככם:
17) ויאמרו אליה האנשים נקיים אנחנו מהשבעתך הזה אשר השבעתנו:
18) הנה אנחנו באים בארץ את תקוות חוט השני הזה בחלון אשר הורדתנו בו ואת תאספי אליך בבית את אביך ואת אמך ואת אחיך ואת כל בית אביך:
19) והיה כל אשר יצא מדלתי ביתך חוצה דמו בראשו ואנחנו נקיים וכל אשר יהיה את עמך בבית דמו בראשנו אם יד תהיה בו:
20) ואם תגידי את דברנו זה והיינו נקיים מהשבעתך הזה אשר השבעתנו:
21) ותאמר כדבריכם כן הוא ותשלחם וילכו ותקשר את תקוות השני בחלון:
22) וילכו ויבאו ההרה וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרדפים ויבקשו הרדפים בכל הדרך ולא מצאו:
23) וישבו שני האנשים וירדו מן ההר ויעברו ויבאו אל יהושע בן נון ויספרו לו את כל אשר מצאתם:
24) ויאמרו אל יהושע כי נתן יהוה בידינו את כל הארץ וגם נמגו כל יושבי הארץ מפנינו:

ג

1) וישכם יהושע בבקר ויסעו מן השטים ויבאו את הירדן הוא וכל בני ישראל וילינו שם טרם יעברו:
2) ויהי מקץ שלשת ימים ויעברו השטרים בקרב המחנה:
3) ויצוו את העם לאמר כראותכם את ארון ברית יהוה אלהיכם והכהנים הלוים נשאים אותו ואתם תסעו ממקומכם והלכתם אחריו:
4) רק רחוק יהיה בינכם ובינו כאלפים באמה אל תקרבו אליו למען תדעו את הדרך אשר תלכו בה כי לא עברתם מזה שלשום:
5) ויאמר יהושע אל העם התקדשו כי מחר יעשה יהוה בקרבכם מופתים:
6) ויאמר יהושע אל הכהנים לאמר שאו את ארון הברית ועברו לפני העם ויישאו את ארון הברית וילכו לפני העם:
7) ויאמר יהוה אל יהושע היום הזה אחל גדלך בעיני כל ישראל למען ידעו כאשר הייתי עם משה אהיה עמך:
8) ואתה תצוה את הכהנים נשאי ארון הברית לאמר כבואכם עד קצה מי הירדן במים תעמדו:
9) ויאמר יהושע אל בני ישראל גשו הנה ושמעו את דברי יהוה אלהיכם:
10) ויאמר יהושע בזאת תדעון כי אל חי בקרבכם והורש יורש מפניכם את הכנעני והחתי והחוי והפרזי והגרגשי והאמורי והיבוסי:
11) הנה ארון הברית אדון כל הארץ עבר לפניכם בירדן:
12) ועתה קחו לכם שנים עשר אנשים משבטי ישראל איש אחד איש אחד משבט:
13) והיה כנוח כפות רגלי הכהנים נשאי ארון יהוה אדון כל הארץ במי הירדן מי הירדן יכרתו המים הזרמים מלמעלה ועמדו נד אחד:
14) ויהי בנסע העם מאהליהם לעבר את הירדן והכהנים נשאי הארון לפני העם:
15) וכבוא נשאי הארון עד הירדן ורגלי הכהנים נשאי הארון נטבלו בקצה המים והירדן מלא על כל גדותיו כל ימי הקציר:
16) ויעמדו המים הירדים מלמעלה קם נד אחד הרחק מאד מעיר אדם הצרתה ליד צרתן והיורדים אל ים הערבה ים המלח תמו נכרתו ויעבר העם נגד יריחו:
17) ויעמדו הכהנים נשאי ארון ברית יהוה על יבשה בתוך הירדן הכון ויעברו כל ישראל ביבשה עד אשר תמו כל העם לעבר את הירדן:

ד

1) ויהי כתם כל העם לעבר את הירדן ויהוה דבר אל יהושע לאמר:
2) קחו לכם מן העם שנים עשר אנשים איש אחד איש אחד משבט:
3) וצויתם אתם לאמר שאו לכם מזה מתוך הירדן ממקום עמדו רגלי הכהנים הכון שנים עשר אבנים והעברתם אתם עמכם והניחתם במלון אשר תלינו בו הלילה:
4) ויקרא יהושע אל שנים עשר האנשים אשר הכין מבני ישראל איש אחד איש אחד משבט:
5) ויאמר אלהם יהושע עברו לפני ארון יהוה אלהיכם אל תוך הירדן והרימו לכם איש אבן אחת על שכמו למספר שבטי בני ישראל:
6) למען תהיה זאת אות בקרבכם כי ישאלו בניכם מחר לאמר מה האבנים האלה לכם:
7) ואמרתם אליהם כי נכרתו מים מלפני ארון ברית יהוה בעברו בירדן נכרתו מי הירדן ויהיו האבנים האלה לזכרון לבני ישראל עד עולם:
8) ויעשו כן בני ישראל כאשר צוה יהושע וישאו שנים עשר אבנים מתוך הירדן כאשר דבר יהוה אל יהושע למספר שבטי בני ישראל ויעברו אתם עמהם אל המלון וינחו שם:
9) ואבנים שנים עשר הקים יהושע בתוך הירדן במקום עמדו רגלי הכהנים נשאי ארון הברית ויהיו שם עד היום הזה:
10) והכהנים נשאי הארון עמדים בתוך הירדן עד תם כל הדבר אשר צוה יהוה את יהושע לדבר אל העם ככל אשר צוה משה את יהושע וימהר העם ויעבר:
11) ויהי כתם כל העם לעבר ועבר ארון יהוה והכהנים לפני העם:
12) ועברו בני ראובן ובני גד וחצי שבט המנשה חמשים אלף חלוצי צבא לפני בני ישראל כאשר דבר אליהם משה:
13) כארבעים אלף חלוצי צבא עברו לפני יהוה למלחמה ערבות יריחו:
14) ביום ההוא גדל יהוה את יהושע בעיני כל ישראל ויראו אותו כאשר יראו את משה כל ימי חייו:
15) ויאמר יהוה אל יהושע לאמר:
16) צו את הכהנים נשאי ארון העדות ויעלו מן הירדן:
17) ויצו יהושע את הכהנים לאמר עלו מן הירדן:
18) ויהי כעלות הכהנים נשאי ארון ברית יהוה מתוך הירדן ויעמדו כפות רגלי הכהנים ביבשה ויבואו מי הירדן אל מקומם וילכו על כל גדותיו כל ימי הקציר:
19) ויעלו העם מן הירדן ביום העשירי לחדש הראשון ויחנו בגלגל בקצה מזרח יריחו:
20) ואת שנים עשר האבנים אשר לקחו מן הירדן הקים יהושע בגלגל:
21) ויאמר אל בני ישראל לאמר אשר ישאלו בניכם מחר את אבותם לאמר מה האבנים האלה:
22) והודעתם את בניכם לאמר יבש ישראל את הירדן הזה בחרבה:
23) אשר הוביש יהוה אלהיכם את מי הירדן מלפניכם עד עברכם כאשר עשה יהוה אלהיכם לים סוף אשר הוביש מלפנינו עד עברנו:
24) למען דעת כל עמי הארץ את יד יהוה כי חזקה היא למען יראתם את יהוה אלהיכם כל הימים:

ה

1) ויהי כשמע כל מלכי האמרי אשר בעבר הירדן ימה וכל מלכי הכנעני אשר על הים את אשר הוביש יהוה את מי הירדן מלפני בני ישראל עד עברנו ותמס לבבם ולא היתה עוד רוח בהם מפני בני ישראל:
2) בעת ההיא אמר יהוה אל יהושע עשה לך חרבות צרים ושוב מל את בני ישראל שנית:
3) ויעש יהושע לו חרבות צרים וימל את בני ישראל אל גבעת הערלות:
4) וזה הדבר אשר מל יהושע כל העם היוצא ממצרים הזכרים כל אנשי המלחמה מתו במדבר בדרך בצאתם ממצרים:
5) כי מולים היו כל העם היוצא והערלה כל העם הילדים במדבר בדרך בצאתם ממצרים לא מלו:
6) כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר עד תם כל הגוי אנשי המלחמה היוצאים ממצרים אשר לא שמעו בקול יהוה אשר נשבע יהוה לתת להם ארץ אשר נשבע יהוה לאבותם לתת לנו ארץ זבת חלב ודבש:
7) ואת בניהם הקים תחתם אותם מל יהושע כי ערלים היו כי לא מלו אותם בדרך:
8) ויהי בתם כל הגוי למול ויעמדו תחתם במחנה עד חיותם:
9) ויאמר יהוה אל יהושע היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה:
10) ויחנו בני ישראל בגלגל ויעשו את הפסח בארבעה עשר יום לחדש בערב בערבות יריחו:
11) ויאכלו מעבור הארץ מצות וקלי ביום הזה בעצם היום:
12) וישבת המן ממחרת באכלם מעבור הארץ ולא היה עוד לבני ישראל מן ויאכלו מתבואת ארץ כנען בשנה ההיא:
13) ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו:
14) ויאמר לא כי אני שר צבא יהוה עתה באתי ויפל יהושע על פניו ארצה וישתחו ויאמר אליו מה אדני מדבר אל עבדו:
15) ויאמר שר צבא יהוה אל יהושע של נעלך מעל רגלך כי המקום אשר אתה עומד עליו קדש הוא ויעש יהושע כן:

ו

1) ויריחו סגרה ומסגרת מפני בני ישראל אין יוצא ואין בא:
2) ויאמר יהוה אל יהושע ראה נתתי בידך את יריחו ואת מלכה גבורי החיל:
3) וסבותם את העיר כל אנשי המלחמה הקיפו את העיר פעם אחת כה תעשה ששת ימים:
4) ושבעה כהנים ישאו שבעה שופרות היובלים לפני הארון וביום השביעי תסבו את העיר שבע פעמים והכהנים יתקעו בשופרות:
5) והיה כמשך בקרן היובל כשמעכם את קול השופר יריעו כל העם תרועה גדולה ונפלה חומת העיר תחתיה ועלו העם איש נגדו:
6) ויקרא יהושע בן נון אל הכהנים ויאמר אליהם שאו את ארון הברית והכהנים שבעה ישאו שבעה שופרות היובלים לפני ארון יהוה:
7) ואל העם אמר עברו וסבו את העיר וחלוץ עבר לפני ארון יהוה:
8) ויהי כדבר יהושע אל העם והכהנים שבעה נשאו שבעה שופרות היובלים לפני יהוה עברו ותקעו בשופרות וארון ברית יהוה הלך אחריהם:
9) וחלוץ הלך לפני הכהנים תקעי בשופרות ומאסף הלך אחרי הארון הלוך ותקוע בשופרות:
10) ואת העם צוה יהושע לאמר לא תריעו ולא תשמיעו את קולכם ולא יצא כל דבר מפיכם עד יום אמרי אליכם הריעו והריעתם:
11) ויסב את ארון יהוה את העיר הקיפה פעם אחת ויבאו המחנה וילינו במחנה:
12) וישכם יהושע בבקר וישאו הכהנים את ארון יהוה:
13) ושבעה כהנים נשאים שבעה שופרות היובלים לפני ארון יהוה הלוך והתקעו בשופרות וחלוץ עבר לפניהם ומאסף הלך אחרי ארון יהוה הלוך ותקוע בשופרות:
14) ויסבו את העיר ביום השני פעם אחת וישובו המחנה כה עשו ששת ימים:
15) ויהי ביום השביעי וישכימו כעלות השחר ויסבו את העיר כמשפט הזה שבע פעמים רק ביום ההוא לבדו סבו את העיר שבע פעמים:
16) ויהי בפעם השביעית תקעו הכהנים בשופרות ויאמר יהושע אל העם הריעו כי נתן יהוה לכם את העיר:
17) והיתה העיר חרם היא ליהוה כל הנמצא בה לבדה תחיה רחב הזונה וכל אשר אתה בביתה כי החביאה את המלאכים אשר שלחנו:
18) ואתם השמרו מן החרם פן תחרימו ולקחתם מן החרם ושמתם את מחנה ישראל לחרם והעכרתם אתו:
19) וכל כסף וזהב וכלי נחשת וברזל קדש הם ליהוה אוצר יהוה יבואו:
20) ויריעו העם וכהנים תקעו בשופרות ויהי כשמע העם את קול השופר ויריעו העם תרועה גדולה ותפל החומה תחתיה ועלו העם העירה איש נגדו ויתפשו את העיר:
21) ויחרימו את כל אשר בעיר מאיש ועד אשה מנער ועד זקן וגם שור וצאן וחמור לפי חרב:
22) ויאמר יהושע אל שני האנשים יודעי הארץ באו בית האשה הזונה והוציאו משם את האשה ואת כל אשר לה כאשר נשבעתם לה:
23) וילכו הנערים המרגלים ויוציאו את רחב ואת אביה ואת אמה ואת אחיה ואת כל אשר לה ואת כל משפחותיה הוציאו ויניחו אותם מחוץ למחנה ישראל:
24) ואת העיר שרפו באש ואת כל אשר בה רק הכסף והזהב וכלי הנחשת והברזל נתנו אל אוצר בית יהוה:
25) ואת רחב הזונה ואת בית אביה ואת כל אשר לה החיה יהושע ותשב בקרב ישראל עד היום הזה כי החביאה את המלאכים אשר שלח יהושע לרגל את יריחו:
26) וישבע יהושע בעת ההיא לאמר ארור האיש לפני יהוה אשר יקום ובנה את העיר הזאת את יריחו בבכורו יסדנה ובצעירו יצב דלתיה:
27) ויהי יהוה את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ:

ז

1) ויעל יהושע מיריחו ויעל עי אשר בית אל מקדם לבית אל ויאמר אליהם עלו ורגלו את הארץ ויעלו האנשים ויראו את העי:
2) וישובו אל יהושע ויאמרו אליו אל יעל כל העם כשני אלפים או כשלשת אלפים איש יעלו ויכו את העי אל תיגע שם את כל העם כי מעטים הם:
3) ויעלו שם מן העם כשלשת אלפים איש וינסו מפני אנשי העי:
4) ויכו מהם כשלושים ושישה איש וירדפו אותם משער עד שבים ויכו במורד ויהי לבב העם וימס ויהי כמים:
5) ויקח יהושע את בגדיו ויפל על פניו ארצה לפני ארון יהוה עד הערב הוא וזקני ישראל ויעלו עפר על ראשם:
6) ויאמר יהושע אהה אדני יהוה למה העבר העברת את העם הזה את הירדן לתת אותנו ביד האמרי להאבידנו ולו הואלנו וישבנו בעבר הירדן:
7) בי אדני מה אמר כי הפנה ישראל עורף לפני אויביו:
8) ועתה אדני מה אמר כי הפנה ישראל עורף לפני אויביו:
9) ושמעו הכנעני וכל יושבי הארץ ונסבו עלינו והכרית את שמנו מן הארץ ומה תעשה לשמך הגדול:
10) ויאמר יהוה אל יהושע קום לך מדוע זה אתה נפל על פניך:
11) חטא ישראל וגם עברו את בריתי אשר צויתי אתם וגם לקחו מן החרם וגם גנבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם:
12) ולא יכלו בני ישראל לקום לפני אויביהם עורף יפנו לפניהם כי היו לחרם לא אוסיף להיות עמכם עד השמדכם את החרם מקרבכם:
13) קום קדש את העם ואמרת התקדשו למחר כי כה אמר יהוה אלהי ישראל חרם בקרבך ישראל לא תוכל לקום לפני אויביך עד הסירכם את החרם מקרבכם:
14) ונקרבתם בבקריכם לשבטיכם והיה השבט אשר יקח יהוה יקרב למשפחות והמשפחה אשר יקח יהוה תקרב לבתים והבית אשר יקח יהוה יקרב לגברים:
15) והיה הנלכד בחרם ישרף באש הוא וכל אשר לו כי עבר את ברית יהוה ועשה נבלה בישראל:
16) וישכם יהושע בבקר ויקרב את ישראל לשבטיהם ויקרב שבט יהודה:
17) ויקרב את משפחת יהודה ויקרב את משפחת זרחי ויקרב את משפחת הזרחי לגברים ויקרב את זבדי:
18) ויקרב את ביתו לגברים ויקרב את עכן בן כרמי בן זבדי בן זרח למטה יהודה:
19) ויאמר יהושע אל עכן בני שים נא כבוד ליהוה אלהי ישראל ותן לו תודה והגד נא לי מה עשית אל תכחד ממני:
20) ויען עכן את יהושע ויאמר אמנם אני חטאתי ליהוה אלהי ישראל וכזאת וכזאת עשיתי:
21) ואראה בשלל אדרת שנער אחת טובה ומאתים שקלי כסף ולשון זהב אחד חמשים שקלים משקלו ואחמדם ואקחם והנם טמונים באהלי בתוך ביתי והכסף תחתיו:
22) וישלח יהושע מלאכים ויראו אל האהל והנה טמון באהלו והכסף תחתיו:
23) ויקחו מתוך האהל וישאו אל יהושע ואל כל בני ישראל ויניחו לפני יהוה:
24) ויקח יהושע את עכן בן זרח ואת הכסף ואת האדרת ואת לשון הזהב ואת בניו ואת בנותיו ואת שורו ואת חמורו ואת צאנו ואת אהלו ואת כל אשר לו ויעלו אותם עמק עכור:
25) ויאמר יהושע מה עכרתנו יעכרך יהוה ביום הזה וירגמו כל ישראל באבנים ויסקלו אותם באש:
26) ויקימו עליו גל אבנים גדול עד היום הזה וישב יהוה מחרון אפו על כן קרא שם המקום ההוא עמק עכור עד היום הזה:

ח

1) ויאמר יהוה אל יהושע אל תירא ואל תחת קח עמך את כל עם המלחמה וקום עלה העי ראה נתתי בידך את מלך העי ואת עמו ואת עירו ואת ארצו:
2) ועשית לעי ולמלכה כאשר עשית ליריחו ולמלכה רק שללה ובהמתה תבזו לכם שים לך מארב לעיר מאחריה:
3) ויקם יהושע וכל עם המלחמה לעלות העי ויבחר יהושע שלשים אלף איש גבורי חיל וישלחם לילה:
4) ויצו אותם לאמר ראו אתם ארבים לעיר מאחורי העיר אל תרחקו ממנה מאד והייתם כולכם נכונים:
5) ואני והעם אשר אתי נקרב אל העיר והיה כצאתם אלינו כבראשונה ונסנו לפניהם:
6) ויצאו אחרינו עד נתקנו אותם מן העיר כי יאמרו נסים הם לפנינו כבראשונה ונסנו לפניהם:
7) ואתם תקומו מן המארב ושלטתם בעיר ונתנה יהוה אלהיכם בידכם:
8) והיה כתפשכם את העיר תצתו את העיר באש כדבר יהוה תעשו ראו צויתי אתכם:
9) וישלחם יהושע וילכו לארב וישבו בין בית אל ובין העי מים העי ויהושע לן בלילה ההוא בתוך העם:
10) וישכם יהושע בבקר ויפקד את העם ויעל הוא וזקני ישראל לפני העם העי:
11) וכל עם המלחמה אשר אתו עלו ויקרבו ויבאו נגד העיר ויחנו מצפון לעי והגיא בינו ובין העי:
12) ויקח כחמשת אלפים איש וישם ארב בין בית אל ובין העי מים העי:
13) ויעמידו את העם כל המחנה אשר מצפון לעיר ואת ארבו מים העיר וילך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק:
14) ויהי כראות מלך העי וימהרו וישכימו ויצאו אנשי העיר לקראת ישראל למלחמה הוא וכל עמו למועד לפני הערבה והוא לא ידע כי ארב לו מאחורי העיר:
15) וינגף יהושע וכל ישראל לפניהם וינסו דרך המדבר:
16) ויזעקו כל העם אשר בעי לרדף אחריהם וירדפו אחרי יהושע וינתקו מן העיר:
17) ולא נשאר איש בעי ובית אל אשר לא יצאו אחרי ישראל ויעזבו את העיר פתוחה וירדפו אחרי ישראל:
18) ויאמר יהוה אל יהושע נטה את הכידון אשר בידך אל העי כי בידך אתננה ויט יהושע את הכידון אשר בידו אל העיר:
19) והארב קם מהרה ממקומו וירוצו כנטותו ידו ויבאו העירה וילכדוה וימהרו ויצתו את העיר באש:
20) ויפן אנשי העי אחריהם והנה עלה עשן העיר השמימה ולא היה להם ידים לנוס הנה וגם הנה והעם הנסים המדבר נהפכו על הרודפים:
21) ויהושע וכל ישראל ראו כי לכד הארב את העיר וכי עלה עשן העיר ויפנו וישבו ויכו את אנשי העי:
22) והם יצאים מן העיר לקראתם ויהיו בתוך ישראל אלה מזה ואלה מזה ויכו אותם עד בלתי השאיר להם שריד ופליט:
23) ואת מלך העי תפשו חי ויקריבו אותו אל יהושע:
24) ויהי כאשר כלה ישראל להרג את כל יושבי העי בשדה במדבר אשר רדפום בו ויפלו כולם לפי חרב עד תמם וישובו כל ישראל העי ויכוה לפי חרב:
25) ויהי כל הנפלים ביום ההוא מאיש ועד אשה שנים עשר אלף כל אנשי העי:
26) ויהושע לא השיב ידו אשר נטה בכידון עד החרימו את כל יושבי העי:
27) רק הבהמה והשלל העיר הזאת בזזו לכם כדבר יהוה אשר צוה את יהושע:
28) ויצת יהושע את העי וישמה תל עולם שממה עד היום הזה:
29) ואת מלך העי תלה על עץ עד עת הערב וכבוא השמש צוה יהושע וינבלו את נבלתו מעל העץ וישליכו אל פתח שער העיר ויקימו עליו גל אבנים גדול עד היום הזה:
30) אז יבנה יהושע מזבח ליהוה אלהי ישראל בהר עיבל:
31) כאשר צוה משה עבד יהוה את בני ישראל כאשר כתוב בספר תורת משה מזבח אבנים שלמות אשר לא הניף עליהן ברזל ויעלו עליו עולות ליהוה ויזבחו שלמים:
32) ויכתב שם על האבנים את משנה התורה אשר כתב משה לפני בני ישראל:
33) וכל ישראל וזקניו ושוטריו ושופטיו עמדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלוים נשאי ארון ברית יהוה הגר כאזרח חציו אל מול הר גרזים וחציו אל מול הר עיבל כאשר צוה משה עבד יהוה לברך את העם ישראל בראשונה:
34) ואחרי כן קרא את כל דברי התורה הברכה והקללה ככל הכתוב בספר התורה:
35) לא היה דבר מכל אשר צוה משה אשר לא קרא יהושע נגד כל קהל ישראל והנשים והטף והגר ההולך בקרבם:

ט

1) ויהי כשמע כל המלכים אשר בעבר הירדן בהר ובשפלה ובכל חוף הים הגדול מול לבנון החתי והאמרי הכנעני הפרזי החוי והיבוסי:
2) ויתקבצו יחדו להלחם עם יהושע ועם ישראל פה אחד:
3) ויושבי גבעון שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולעי:
4) ויעשו גם הם בערמה וילכו ויתצדו כי צירה ויקחו שקים בלים לחמוריהם ונאדות יין בלים ובקועים וחבושים:
5) ונעלי בלות וטלאות ברגליהם ושמלות בלות עליהם וכל לחם צידם יבש היה נקדים:
6) וילכו אל יהושע אל המחנה הגלגלה ויאמרו אליו ואל איש ישראל ארץ מרחק באנו ועתה כרתו לנו ברית:
7) ויאמר איש ישראל אל החוי אולי בקרבי אתה ישב ואיך אכרת לך ברית:
8) ויאמרו אל יהושע עבדיך אנחנו ויאמר יהושע אליהם מי אתם ומאין תבאו:
9) ויאמרו אליו מארץ רחוקה מאד באו עבדיך בשם יהוה אלהיך כי שמענו שמעו ואת כל אשר עשה במצרים:
10) ואת כל אשר עשה לשני מלכי האמרי אשר בעבר הירדן לסיחון מלך חשבון ולעוג מלך הבשן אשר בעשתרות:
11) ויאמרו אלינו זקנינו וכל יושבי ארצנו לאמר קחו בידכם צדה לדרך ולכו לקראתם ואמרתם אליהם עבדיכם אנחנו ועתה כרתו לנו ברית:
12) זה לחמנו חם הצדנו אתו מבתינו ביום צאתנו ללכת אליכם ועתה הנה יבש והיה נקדים:
13) ואלה נאדות היין אשר מלאנו חדשות והנה בקעו ואלה שמלתינו ונעלינו בלו מרב הדרך מאד:
14) ויקחו האנשים מצידתם ואת פי יהוה לא שאלו:
15) ויעש להם יהושע שלום ויכרת להם ברית לחיותם וישבעו להם נשיאי העדה:
16) ויהי מקץ שלשת ימים אחרי כרתם להם ברית וישמעו כי קרובים הם בקרבו וישבו בקרבו:
17) ויסעו בני ישראל ויבאו אל עריהם ביום השלישי ועריהם גבעון והכפירה ובארות וקרית יערים:
18) ולא הכום בני ישראל כי נשבעו להם נשיאי העדה ביהוה אלהי ישראל ויתלונן כל העדה על הנשיאים:
19) ויאמרו כל הנשיאים אל כל העדה אנחנו נשבענו להם ביהוה אלהי ישראל ועתה לא נוכל לנגוע בהם:
20) זאת נעשה להם והחיה אותם ולא יהיה בהם קצף על השבועה אשר נשבענו להם:
21) ויאמרו אליהם הנשיאים יחיו ויהיו חוטבי עצים ושואבי מים לכל העדה כאשר דברו להם הנשיאים:
22) ויקרא אליהם יהושע וידבר אליהם לאמר למה רמיתם אתנו לאמר רחוקים אנחנו ממכם מאד ואתם בקרבנו תשבו:
23) ועתה ארורים אתם ולא יכרת מכם עבד וחוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהי:
24) ויענו את יהושע ויאמרו כי הגד הגיד לעבדיך את אשר צוה יהוה את משה עבדו לתת לכם את כל הארץ והשמיד את כל יושבי הארץ מפניכם ונירא מאד לנפשותינו מפניכם ונעש את הדבר הזה:
25) ועתה הנה בידך אנחנו כטוב והישר בעיניך לעשות לנו עשה:
26) ויעש להם כן ויצלם מיד בני ישראל ולא הרגום:
27) ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמזבח יהוה עד היום הזה במקום אשר יבחר:

י

1) ויהי כשמע אדני צדק מלך ירושלם כי לכד יהושע את העי ואת החרים אותה כאשר עשה ליריחו ולמלכה כן עשה לעי ולמלכה וכי יושבי גבעון כרתו שלום את ישראל ויהיו בקרבם:
2) ויראו מאד כי גבעון עיר גדולה כאחת ערי המלוכה וכי היא גדולה מן העי וכל אנשיה גבורים:
3) וישלח אדני צדק מלך ירושלם אל הוהם מלך חברון ואל פרם מלך ירמות ואל יפיע מלך לכיש ואל דביר מלך עגלון לאמר:
4) עלו אלי ועזרני ונכה את גבעון כי שלמה עשתה עם יהושע ועם בני ישראל:
5) ויתאספו וילכו חמשת מלכי האמרי מלך ירושלם מלך חברון מלך ירמות מלך לכיש מלך עגלון הם וכל מחניהם ויחנו על גבעון וילחמו בה:
6) וישלחו אנשי גבעון אל יהושע אל המחנה הגלגלה לאמר אל תרף ידך מעבדיך עלה אלינו מהר והושיענו וסבו עלינו כל מלכי האמרי הישבים בהר:
7) ויעל יהושע מן הגלגל הוא וכל עם המלחמה אתו וכל גבורי החיל:
8) ויאמר יהוה אל יהושע אל תירא מפניהם כי בידך נתתים לא יעמד איש מפניך:
9) ויבא אליהם יהושע פתאם כל הלילה עלה מן הגלגל:
10) ויהם יהוה אותם לפני ישראל ויכם מכה גדולה בגבעון וירדפם דרך מעלה בית חורון ויכם עד עזקה ועד מקדה:
11) ויהי בנסם מפני ישראל הם במורד בית חורון ויהוה השליך עליהם אבנים גדלות מן השמים עד עזקה וימתו רבים אשר מתו באבני הברד יותר אשר הרגו בני ישראל בחרב:
12) אז ידבר יהושע ליהוה ביום תת יהוה את האמרי לפני בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון:
13) ויום תמם כל הגוי נקמו מאויביהם הלא היא כתובה על ספר הישר ויעמד השמש בחצי השמים ולא אץ לבוא כיום תמם:
14) ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמוע יהוה בקול איש כי יהוה נלחם לישראל:
15) וישב יהושע וכל ישראל עמו המחנה הגלגלה:
16) וינסו החמשת המלכים ויחבאו במערה במקדה:
17) ויגד ליהושע לאמר נמצאו החמשת המלכים נחבאים במערה במקדה:
18) ויאמר יהושע גלו אבנים גדלות על פי המערה ופקדו עליה אנשים לשמרם:
19) ואתם אל תעמדו רדפו אחרי אויביכם ונחתם בעורפם אל תתנום לבוא בעריהם כי נתנם יהוה אלהיכם בידכם:
20) ויהי כאשר כלה יהושע וכל בני ישראל להכותם מכה גדולה עד תמם ושרידים אשר נשארו מהם ויבאו בעריהם מבצרות:
21) וישבו כל העם המחנה אל יהושע במקדה בשלום לא חרץ לשון איש אל בני ישראל:
22) ויאמר יהושע פתחו את פי המערה והוציאו אלי מן המערה את החמשת המלכים האלה:
23) ויעשו כן ויוציאו אליו מן המערה את החמשת המלכים האלה את מלך ירושלם מלך חברון מלך ירמות מלך לכיש מלך עגלון:
24) ויהי כהוציאם את המלכים האלה אל יהושע ויקרא יהושע לכל איש ישראל ויאמר אל קציני אנשי המלחמה הלכו אתנו שימו רגליכם על צוארי המלכים האלה ויגשו וישימו רגליהם על צוארם:
25) ויאמר אלהם יהושע אל תיראו ואל תחתו חזקו ואמצו כי כה יעשה יהוה לכל אויביכם אשר אתם נלחמים אתם:
26) ואחרי כן הכם יהושע ויהרגם ויתלם על חמשה עצים ויהיו תלויים על העצים עד הערב:
27) ויהי לעת בוא השמש צוה יהושע ויורידום מעל העצים וישליכו אותם אל המערה אשר נחבאו שם וישימו אבנים גדלות על פי המערה עד עצם היום הזה:
28) ואת מקדה לכד יהושע ביום ההוא ויכה אותה לפי חרב ואת מלכה החרים אותם ואת כל נפש אשר בה לא השאיר שריד ויעש למלך מקדה כאשר עשה למלך יריחו:
29) ויעבר יהושע וכל ישראל עמו ממקדה לבנה וילחם בלבנה:
30) ויתנה יהוה גם אותה ואת מלכה ביד ישראל ויכה אותה לפי חרב ואת כל נפש אשר בה לא השאיר בה שריד ויעש למלכה כאשר עשה למלך יריחו:
31) ויעבר יהושע וכל ישראל עמו מלבנה לכישה ויחן עליה וילחם בה:
32) ויתן יהוה את לכישה ביד ישראל וילכדה ביום השני ויכה אותה לפי חרב ואת כל נפש אשר בה ככל אשר עשה ללבנה:
33) אז עלה הורם מלך גזר לעזור ללכישה ויכהו יהושע ואת עמו עד בלתי השאיר לו שריד:
34) ויעבר יהושע וכל ישראל עמו מלכישה עגלונה ויחנו עליה וילחמו בה:
35) וילכדוה ביום ההוא ביום השני ויכה אותה לפי חרב ואת כל נפש אשר בה החרים ביום ההוא ככל אשר עשה ללכישה:
36) ויעל יהושע וכל ישראל עמו מעגלון חברונה וילחמו בה:
37) וילכדוה ויכה אותה לפי חרב ואת מלכה ואת כל עריה ואת כל נפש אשר בה לא השאיר שריד ככל אשר עשה לעגלון והחרים אותה ואת כל נפש אשר בה:
38) וישב יהושע וכל ישראל עמו דבירה וילחם בה:
39) וילכדה ואת מלכה ואת כל עריה ויכו אותם לפי חרב ויחרימו את כל נפש אשר בה לא השאיר שריד כאשר עשה לחברון כן ע

(*) ... (38) ... (39) ... (40) ... (41) ... (42) ... (43) ... (44) ... (45) ... (46) ... (47) ... (48) ... (49) ... (50) ... (51) ... (52) ... (53) ... (54) ... (55) ... (56) ... (57) ...

ומה שאמרו שם שאין מעבירין על המצות אלא לשם מצוה, היינו שלא יעבור על המצוה כדי שיוכל לעשות מצוה אחרת, אבל אם אין בדעתו לעשות מצוה אחרת אלא שרוצה לעשות מצוה זו, אין זה בכלל מעבירין על המצות, ואין בזה משום לא לשמה, כמו שכתבו התוספות בפרק ערבי פסחים (פסחים ח ב ד"ה אין) ובפרק הרואה (ברכות יז ב ד"ה אין) ובפרק ב' דתענית (תענית יא ב ד"ה אין) ובפרק ג' דמגילה (מגילה כו ב ד"ה אין) ובפרק ב' דחגיגה (חגיגה יז ב ד"ה אין) ובפרק ב' דמנחות (מנחות כ ב ד"ה אין) ובפרק ב' דזבחים (זבחים יט ב ד"ה אין) ובפרק ג' דמכות (מכות יא ב ד"ה אין) ובפרק ב' דשבועות (שבועות יג ב ד"ה אין) ובפרק ב' דנדרים (נדרים יט ב ד"ה אין) ובפרק ב' דנזיר (נזיר יט ב ד"ה אין) ובפרק ב' דקדושין (קדושין לא ב ד"ה אין) ובפרק ב' דבבא קמא (בבא קמא יז ב ד"ה אין) ובפרק ב' דבבא מציעא (בבא מציעא יז ב ד"ה אין) ובפרק ב' דבבא בתרא (בבא בתרא יז ב ד"ה אין) ובפרק ב' דסנהדרין (סנהדרין יז ב ד"ה אין) ובפרק ב' דשבועות (שבועות יג ב ד"ה אין) ובפרק ב' דנדרים (נדרים יט ב ד"ה אין) ובפרק ב' דנזיר (נזיר יט ב ד"ה אין) ובפרק ב' דקדושין (קדושין לא ב ד"ה אין) ובפרק ב' דבבא קמא (בבא קמא יז ב ד"ה אין) ובפרק ב' דבבא מציעא (בבא מציעא יז ב ד"ה אין) ובפרק ב' דבבא בתרא (בבא בתרא יז ב ד"ה אין) ובפרק ב' דסנהדרין (סנהדרין יז ב ד"ה אין)

(3) אמרתם לכם לעיל רחמים מאת ה' ב ד

---

(1) ב"ה בשבת פרשת ויצא ה' תשרי שנת ... לפ"ק

(2) ... ב"ה ...

(3) ... ב"ה ...

(4) ... ב"ה ...

(5) ... ב"ה ...

(6) ... ב"ה ...

(7) ... ב"ה ...

(8) ... ב"ה ...

(9) ... ב"ה ...

(10) ... ב"ה ...

(11) ... ב"ה ...

(12) ... ב"ה ...

(13) ... ב"ה ...

(14) ... ב"ה ...

(15) ... ב"ה ...

(16) ... ב"ה ...

(17) ... ב"ה ...

(18) ... ב"ה ...

(19) ... ב"ה ...

(20) ... ב"ה ...

א

(1) חומרי המזיגה ועיבוד הזיגוג. בעבודת הזיגוג עם סוגי הזכוכית השונים יש להשתמש בחומרים מיוחדים, שהם מיוחדים לכל סוג זכוכית. חומרים אלה נקראים חומרי המזיגה. חומרי המזיגה הם חומרים שמוסיפים אותם לחומרי הזיגוג כדי לשנות את תכונותיהם. חומרי המזיגה משפיעים על תכונות הזיגוג, כגון: נקודת ההתכה, הצמיגות, הקשיות, הגמישות, הצבע, השקיפות, העמידות לכימיקלים ועוד. חומרי המזיגה מוספים לחומרי הזיגוג בכמויות קטנות יחסית, בדרך כלל בין 0.1% ל-10% מהמשקל הכולל של החומרים. הכמות המדויקת תלויה בסוג הזכוכית ובתכונות הרצויות.

(2) חומרים בעלי השפעה חזקה בתחום הטמפרטורות הגבוהות. חומרים אלה מעלים את נקודת ההתכה של הזיגוג ואת הצמיגות שלו בטמפרטורות גבוהות. הם מגבירים את הקשיות ואת העמידות לכימיקלים. דוגמאות לחומרים כאלה הן: סיליקה (חול קוורץ), אלומינה, זירקוניום דioxide, ומגנזיה. חומרים אלה חשובים במיוחד בזיגוג של כלי בישול, כלי שולחן וכלי אחסון, שצריכים לעמוד בטמפרטורות גבוהות ובשינויים חדים בטמפרטורה.

(3) חומרים בעלי השפעה חזקה בתחום הטמפרטורות הנמוכות. חומרים אלה מורידים את נקודת ההתכה של הזיגוג ואת הצמיגות שלו בטמפרטורות נמוכות. הם מגבירים את הזרימה של הזיגוג ואת יכולתו לכסות את פני השטח של הזכוכית. דוגמאות לחומרים כאלה הן: בורקס, עופרת, נתרן, אשלגן וליתיום. חומרים אלה חשובים במיוחד בזיגוג של כלי נוי, כלי אדריכלות וכלי זכוכית, שצריכים להיות חלקים ומבריקים.

(4) חומרים בעלי השפעה על הצבע. חומרים אלה משנים את צבע הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים צבעוניים, כגון: תחמוצות מתכת, או חומרים שגורמים לשינוי בצבע של חומרים אחרים בזיגוג. דוגמאות לחומרים כאלה הן: תחמוצת נחושת, תחמוצת קובלט, תחמוצת כרום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(5) חומרים בעלי השפעה על האטימות. חומרים אלה משנים את האטימות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות אטום, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(6) חומרים בעלי השפעה על הגמישות. חומרים אלה משנים את הגמישות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות גמיש, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(7) חומרים בעלי השפעה על הקשיות. חומרים אלה משנים את הקשיות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות קשה, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(8) חומרים בעלי השפעה על הצבע. חומרים אלה משנים את צבע הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים צבעוניים, כגון: תחמוצת נחושת, תחמוצת קובלט, תחמוצת כרום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(9) חומרים בעלי השפעה על האטימות. חומרים אלה משנים את האטימות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות אטום, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(10) חומרים בעלי השפעה על הגמישות. חומרים אלה משנים את הגמישות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות גמיש, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(11) חומרים בעלי השפעה על הקשיות. חומרים אלה משנים את הקשיות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות קשה, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(12) חומרים בעלי השפעה על הצבע. חומרים אלה משנים את צבע הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים צבעוניים, כגון: תחמוצת נחושת, תחמוצת קובלט, תחמוצת כרום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(13) חומרים בעלי השפעה על האטימות. חומרים אלה משנים את האטימות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות אטום, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(14) חומרים בעלי השפעה על הגמישות. חומרים אלה משנים את הגמישות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות גמיש, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(15) חומרים בעלי השפעה על הקשיות. חומרים אלה משנים את הקשיות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות קשה, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(16) חומרים בעלי השפעה על הצבע. חומרים אלה משנים את צבע הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים צבעוניים, כגון: תחמוצת נחושת, תחמוצת קובלט, תחמוצת כרום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(17) חומרים בעלי השפעה על האטימות. חומרים אלה משנים את האטימות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות אטום, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(18) חומרים בעלי השפעה על הגמישות. חומרים אלה משנים את הגמישות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות גמיש, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(19) חומרים בעלי השפעה על הקשיות. חומרים אלה משנים את הקשיות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות קשה, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(20) חומרים בעלי השפעה על הצבע. חומרים אלה משנים את צבע הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים צבעוניים, כגון: תחמוצת נחושת, תחמוצת קובלט, תחמוצת כרום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(21) חומרים בעלי השפעה על האטימות. חומרים אלה משנים את האטימות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות אטום, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(22) חומרים בעלי השפעה על הגמישות. חומרים אלה משנים את הגמישות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות גמיש, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(23) חומרים בעלי השפעה על הקשיות. חומרים אלה משנים את הקשיות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות קשה, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(24) חומרים בעלי השפעה על הצבע. חומרים אלה משנים את צבע הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים צבעוניים, כגון: תחמוצת נחושת, תחמוצת קובלט, תחמוצת כרום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(25) חומרים בעלי השפעה על האטימות. חומרים אלה משנים את האטימות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות אטום, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(26) חומרים בעלי השפעה על הגמישות. חומרים אלה משנים את הגמישות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות גמיש, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(27) חומרים בעלי השפעה על הקשיות. חומרים אלה משנים את הקשיות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות קשה, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(28) חומרים בעלי השפעה על הצבע. חומרים אלה משנים את צבע הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים צבעוניים, כגון: תחמוצת נחושת, תחמוצת קובלט, תחמוצת כרום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(29) חומרים בעלי השפעה על האטימות. חומרים אלה משנים את האטימות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות אטום, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(30) חומרים בעלי השפעה על הגמישות. חומרים אלה משנים את הגמישות של הזיגוג. הם יכולים להיות חומרים שגורמים לזיגוג להיות גמיש, כגון: תחמוצת בדיל, תחמוצת אנטימון, תחמוצת ארסן, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום, תחמוצת ברזל, תחמוצת מנגן, תחמוצת ניקל, תחמוצת אורניום, תחמוצת פרזאודימיום, תחמוצת ניאודימיום, תחמוצת ונדיום, תחמוצת אנטימון, תחמוצת קדמיום, תחמוצת זהב, תחמוצת כסף, תחמוצת פלטינה, תחמוצת רודיום, תחמוצת אירידיום, תחמוצת אוסמיום, תחמוצת רותניום, תחמוצת פלדיום, תחמוצת כספית, תחמוצת עופרת, תחמוצת בורון, תחמוצת סיליקון, תחמוצת אלומיניום, תחמוצת מגנזיום, תחמוצת סידן, תחמוצת נתרן, תחמוצת אשלגן, תחמוצת ליתיום, תחמוצת בריום, תחמוצת סטרונציום.

(31) חומרים בעלי השפעה על הקשיות. חומרים אלה משנים את הקשיות של הזיגוג. הם

טהר נמאס.

(12) ואוא דמם שמר המבלי חנו, יאמר בשמים ל, 4 שמע.

(13) ואוא אשר בם חלב אמו בם יאמר לחטוא חנו, יאמר בשמים ל, 4 שמע.

(8) ואוא לב אשר חנו אשר אמרים בם יאמר לחטוא חנו, יאמר בשמים ל, 4 שמע.

(7) בם חטאו אשר אמרים בם יאמר לחטוא חנו, יאמר בשמים ל, 4 שמע.

(6) ואוא לב אשר חנו אשר אמרים בם יאמר לחטוא חנו, יאמר בשמים ל, 4 שמע.

ב

מכות גזוזת שם 42 לב לב יבי כמלוי ב שם בשמיר.

מכות גזוזת שם 42 לב לב יבי כמלוי ב שם בשמיר.

פרק ב

א

1) אשר קנה שדה אחוזה וגרש משם את בעליה הראשונים וכן מי שהחזיק בשדה אחוזה ומכרה לאחר ונתגרשו משם

(5) בו נשלחה האשה אחת מלחם, פי שהחזיקו לחמם לשתי נשים כיצד

לא כן הם עשו אלא שלחה זו לחמה ושלחה זו לחמה.

(6) אין נותנין לה לא פחות ולא יותר על ארבעה עשר סלעים.

ב

(7) הנה אלו יוצאין אחת עשרה סלעים בשבת ואחת עשרה סלעים

בשני וחמישי ושבעה סלעים בערב שבת ושבעה סלעים בערב יום טוב

ושבעה סלעים בערב ראש השנה ושבעה סלעים בערב יום הכפורים

ושבעה סלעים בערב חג ושבעה סלעים בערב פסח ושבעה סלעים בערב

עצרת ושבעה סלעים בערב סוכות ושבעה סלעים בערב פורים ושבעה

סלעים בערב חנוכה ושבעה סלעים בערב ראש חודש ושבעה סלעים

בערב ראש חודש שחל להיות בשבת ושבעה סלעים בערב ראש חודש

שחל להיות בשני ושבעה סלעים בערב ראש חודש שחל להיות בשלשי

ושבעה סלעים בערב ראש חודש שחל להיות בחמישי

(9) זה הוא אשר בא במים ודם במים ישוע המשיח, לא במים (לבד ראיתם)
בלבד, כי אם במים ובדם. ורוח הוא המעיד כי רוח הוא האמת. כי שלשה
הם המעידים בשמים: האב, הדבר, ורוח הקדש, ושלשתם הם אחד. ושלשה
הם המעידים בארץ: הרוח, והמים, והדם, ושלשתם לאחד הם.

(7) כי שלשה המה המעידים בשמים: האב, הדבר, ורוח הקדש, ושלשתם
אחד הם. ושלשה המה המעידים בארץ: הרוח, והמים, והדם, ושלשתם
לאחד הם.

(8) אם קבלת עדות בני אדם, עדות בני אלהים גדולה היא מזו, כי זאת
עדות אלהים אשר העיד על בנו. (9) הן מקבל עדות בני אדם, עדות בני
אלהים גדולה היא מזו, כי זאת עדות אלהים אשר העיד על בנו. (10) המאמין
בבן אלהים יש לו העדות בקרבו. המכעיס את האלהים לא יאמין בו, כי
לא האמין בעדות אשר העיד אלהים על בנו. (11) ועדות זאת היא, כי חיי
עולם נתן לנו אלהים, וחיים אלה הם בבנו. (12) המחזיק בבן אלהים יש
לו חיים אלה, ואשר אין לו את בן אלהים אין לו חיים אלה. (13) כתבתי
אליכם אלה, למען תדעו כי חיי עולם יש לכם, המאמינים בשם בן אלהים.
(14) וזאת היא הבטחון אשר לנו אליו, כי אם נבקש דבר כרצונו הוא
שומע לנו. (15) וכי אם ידענו כי הוא שומע לנו בכל אשר נבקש, ידענו
כי יש לנו את הבקשות אשר בקשנו מאתו. (16) אם יראה איש את אחיו
חוטא חטאת לא למות, יבקש ויתן לו חיים, לאלה החוטאים לא למות.
יש חטאת למות, לא עליה אני אומר שיבקש. (17) כל עולה חטאת היא,
ויש חטאת לא למות.

(18) ידענו כי כל הנולד מאת האלהים לא יחטא, כי אם הנולד מאת
האלהים ישמרנו, והרע לא יגע בו. (19) אנחנו יודעים כי אנחנו מאת
האלהים, והעולם כולו שרוי ברע. (20) וזה הוא האמת, כי בא בן האלהים
ונתן לנו בינה, לדעת את האמת, ואנחנו בהיותנו באמת בבנו ישוע המשיח.
זה הוא האלהים האמת וחיי העולם. (21) ילדים, שמרו נפשותיכם מן
האלילים.

פרק ב

(2) כי אשר לב הבל הוא חטאת בית יהוה לעשתרת

פרק ג

מלכים בתורה.

ל) שמות ד, ב. ב) שמות ד, ג. ג) שמות ד, ד. ד) שמות ד, ה. ה) שמות ד, ו. ו) שמות ד, ז. ז) שמות ד, ח. ח) שמות ד, ט. ט) שמות ד, י. י) שמות ד, יא. יא) שמות ד, יב. יב) שמות ד, יג. יג) שמות ד, יד. יד) שמות ד, טו. טו) שמות ד, טז. טז) שמות ד, יז. יז) שמות ד, יח. יח) שמות ד, יט. יט) שמות ד, כ. כ) שמות ד, כא. כא) שמות ד, כב. כב) שמות ד, כג. כג) שמות ד, כד. כד) שמות ד, כה. כה) שמות ד, כו. כו) שמות ד, כז. כז) שמות ד, כח. כח) שמות ד, כט. כט) שמות ד, ל. ל) שמות ד, לא. לא) שמות ד, לב. לב) שמות ד, לג. לג) שמות ד, לד. לד) שמות ד, לה. לה) שמות ד, לו. לו) שמות ד, לז. לז) שמות ד, לח. לח) שמות ד, לט. לט) שמות ד, מ. מ) שמות ד, מא. מא) שמות ד, מב. מב) שמות ד, מג. מג) שמות ד, מד. מד) שמות ד, מה. מה) שמות ד, מו. מו) שמות ד, מז. מז) שמות ד, מח. מח) שמות ד, מט. מט) שמות ד, נ. נ) שמות ד, נא. נא) שמות ד, נב. נב) שמות ד, נג. נג) שמות ד, נד. נד) שמות ד, נה. נה) שמות ד, נו. נו) שמות ד, נז. נז) שמות ד, נח. נח) שמות ד, נט. נט) שמות ד, ס. ס) שמות ד, סא. סא) שמות ד, סב. סב) שמות ד, סג. סג) שמות ד, סד. סד) שמות ד, סה. סה) שמות ד, סו. סו) שמות ד, סז. סז) שמות ד, סח. סח) שמות ד, סט. סט) שמות ד, ע. ע) שמות ד, עא. עא) שמות ד, עב. עב) שמות ד, עג. עג) שמות ד, עד. עד) שמות ד, עה. עה) שמות ד, עו. עו) שמות ד, עז. עז) שמות ד, עח. עח) שמות ד, עט. עט) שמות ד, פ. פ) שמות ד, פא. פא) שמות ד, פב. פב) שמות ד, פג. פג) שמות ד, פד. פד) שמות ד, פה. פה) שמות ד, פו. פו) שמות ד, פז. פז) שמות ד, פח. פח) שמות ד, פט. פט) שמות ד, צ. צ) שמות ד, צא. צא) שמות ד, צב. צב) שמות ד, צג. צג) שמות ד, צד. צד) שמות ד, צה. צה) שמות ד, צו. צו) שמות ד, צז. צז) שמות ד, צח. צח) שמות ד, צט. צט) שמות ד, ק. ק) שמות ד, קא. קא) שמות ד, קב. קב) שמות ד, קג. קג) שמות ד, קד. קד) שמות ד, קה. קה) שמות ד, קו. קו) שמות ד, קז. קז) שמות ד, קח. קח) שמות ד, קט. קט) שמות ד, קי. קי) שמות ד, קיא. קיא) שמות ד, קיב. קיב) שמות ד, קיג. קיג) שמות ד, קיד. קיד) שמות ד, קטו. קטו) שמות ד, קטז. קטז) שמות ד, קיז. קיז) שמות ד, קיח. קיח) שמות ד, קיט. קיט) שמות ד, קכ. קכ) שמות ד, קכא. קכא) שמות ד, קכב. קכב) שמות ד, קכג. קכג) שמות ד, קכד. קכד) שמות ד, קכה. קכה) שמות ד, קכו. קכו) שמות ד, קכז. קכז) שמות ד, קכח. קכח) שמות ד, קכט. קכט) שמות ד, קל. קל) שמות ד, קלא. קלא) שמות ד, קלב. קלב) שמות ד, קלג. קלג) שמות ד, קלד. קלד) שמות ד, קלה. קלה) שמות ד, קלו. קלו) שמות ד, קלז. קלז) שמות ד, קלח. קלח) שמות ד, קלט. קלט) שמות ד, קמ. קמ) שמות ד, קמא. קמא) שמות ד, קמב. קמב) שמות ד, קמג. קמג) שמות ד, קמד. קמד) שמות ד, קמה. קמה) שמות ד, קמו. קמו) שמות ד, קמז. קמז) שמות ד, קמח. קמח) שמות ד, קמט. קמט) שמות ד, קנ. קנ) שמות ד, קנא. קנא) שמות ד, קנב. קנב) שמות ד, קנג. קנג) שמות ד, קנד. קנד) שמות ד, קנה. קנה) שמות ד, קנו. קנו) שמות ד, קנז. קנז) שמות ד, קנח. קנח) שמות ד, קנט. קנט) שמות ד, קס. קס) שמות ד, קסא. קסא) שמות ד, קסב. קסב) שמות ד, קסג. קסג) שמות ד, קסד. קסד) שמות ד, קסה. קסה) שמות ד, קסו. קסו) שמות ד, קסז. קסז) שמות ד, קסח. קסח) שמות ד, קסט. קסט) שמות ד, קע. קע) שמות ד, קעא. קעא) שמות ד, קעב. קעב) שמות ד, קעג. קעג) שמות ד, קעד. קעד) שמות ד, קעה. קעה) שמות ד, קעו. קעו) שמות ד, קעז. קעז) שמות ד, קעח. קעח) שמות ד, קעט. קעט) שמות ד, קפ. קפ) שמות ד, קפא. קפא) שמות ד, קפב. קפב) שמות ד, קפג. קפג) שמות ד, קפד. קפד) שמות ד, קפה. קפה) שמות ד, קפו. קפו) שמות ד, קפז. קפז) שמות ד, קפח. קפח) שמות ד, קפט. קפט) שמות ד, קצ. קצ) שמות ד, קצא. קצא) שמות ד, קצב. קצב) שמות ד, קצג. קצג) שמות ד, קצד. קצד) שמות ד, קצה. קצה) שמות ד, קצו. קצו) שמות ד, קצז. קצז) שמות ד, קצח. קצח) שמות ד, קצט. קצט) שמות ד, קצ. קצ) שמות ד, קצא. קצא) שמות ד, קצב. קצב) שמות ד, קצג. קצג) שמות ד, קצד. קצד) שמות ד, קצה. קצה) שמות ד, קצו. קצו) שמות ד, קצז. קצז) שמות ד, קצח. קצח) שמות ד, קצט. קצט) שמות ד, ר. ר) שמות ד, רא. רא) שמות ד, רב. רב) שמות ד, רג. רג) שמות ד, רד. רד) שמות ד, רה. רה) שמות ד, רו. רו) שמות ד, רז. רז) שמות ד, רח. רח) שמות ד, רט. רט) שמות ד, רי. רי) שמות ד, ריא. ריא) שמות ד, ריב. ריב) שמות ד, ריג. ריג) שמות ד, ריד. ריד) שמות ד, רטו. רטו) שמות ד, רטז. רטז) שמות ד, ריז. ריז) שמות ד, ריח. ריח) שמות ד, ריט. ריט) שמות ד, רכ. רכ) שמות ד, רכא. רכא) שמות ד, רכב. רכב) שמות ד, רכג. רכג) שמות ד, רכד. רכד) שמות ד, רכה. רכה) שמות ד, רכו. רכו) שמות ד, רכז. רכז) שמות ד, רכח. רכח) שמות ד, רכט. רכט) שמות ד, רל. רל) שמות ד, רלא. רלא) שמות ד, רלב. רלב) שמות ד, רלג. רלג) שמות ד, רלד. רלד) שמות ד, רלה. רלה) שמות ד, רלו. רלו) שמות ד, רלז. רלז) שמות ד, רלח. רלח) שמות ד, רלט. רלט) שמות ד, רמ. רמ) שמות ד, רמא. רמא) שמות ד, רמב. רמב) שמות ד, רמג. רמג) שמות ד, רמד. רמד) שמות ד, רמה. רמה) שמות ד, רמו. רמו) שמות ד, רמז. רמז) שמות ד, רמח. רמח) שמות ד, רמט. רמט) שמות ד, רנ. רנ) שמות ד, רנא. רנא) שמות ד, רנב. רנב) שמות ד, רנג. רנג) שמות ד, רנד. רנד) שמות ד, רנה. רנה) שמות ד, רנו. רנו) שמות ד, רנז. רנז) שמות ד, רנח. רנח) שמות ד, רנט. רנט) שמות ד, רס. רס) שמות ד, רסא. רסא) שמות ד, רסב. רסב) שמות ד, רסג. רסג) שמות ד, רסד. רסד) שמות ד, רסה. רסה) שמות ד, רסו. רסו) שמות ד, רסז. רסז) שמות ד, רסח. רסח) שמות ד, רסט. רסט) שמות ד, רע. רע) שמות ד, רעא. רעא) שמות ד, רעב. רעב) שמות ד, רעג. רעג) שמות ד, רעד. רעד) שמות ד, רעה. רעה) שמות ד, רעו. רעו) שמות ד, רעז. רעז) שמות ד, רעח. רעח) שמות ד, רעט. רעט) שמות ד, רפ. רפ) שמות ד, רפא. רפא) שמות ד, רפב. רפב) שמות ד, רפג. רפג) שמות ד, רפד. רפד) שמות ד, רפה. רפה) שמות ד, רפו. רפו) שמות ד, רפז. רפז) שמות ד, רפח. רפח) שמות ד, רפט. רפט) שמות ד, רצ. רצ) שמות ד, רצא. רצא) שמות ד, רצב. רצב) שמות ד, רצג. רצג) שמות ד, רצד. רצד) שמות ד, רצה. רצה) שמות ד, רצו. רצו) שמות ד, רצז. רצז) שמות ד, רצח. רצח) שמות ד, רצט. רצט) שמות ד, רק. רק) שמות ד, רקא. רקא) שמות ד, רקב. רקב) שמות ד, רקג. רקג) שמות ד, רקד. רקד) שמות ד, רקה. רקה) שמות ד, רקו. רקו) שמות ד, רקז. רקז) שמות ד, רקח. רקח) שמות ד, רקט. רקט) שמות ד, רקי. רקי) שמות ד, רקיא. רקיא) שמות ד, רקיב. רקיב) שמות ד, רקיג. רקיג) שמות ד, רקיד. רקיד) שמות ד, רקטו. רקטו) שמות ד, רקטז. רקטז) שמות ד, רקיז. רקיז) שמות ד, רקיח. רקיח) שמות ד, רקיט. רקיט) שמות ד, רקכ. רקכ) שמות ד, רקכא. רקכא) שמות ד, רקכב. רקכב) שמות ד, רקכג. רקכג) שמות ד, רקכד. רקכד) שמות ד, רקכה. רקכה) שמות ד, רקכו. רקכו) שמות ד, רקכז. רקכז) שמות ד, רקכח. רקכח) שמות ד, רקכט. רקכט) שמות ד, רקל. רקל) שמות ד, רקלא. רקלא) שמות ד, רקלב. רקלב) שמות ד, רקלג. רקלג) שמות ד, רקלד. רקלד) שמות ד, רקלה. רקלה) שמות ד, רקלו. רקלו) שמות ד, רקלז. רקלז) שמות ד, רקלח. רקלח) שמות ד, רקלט. רקלט) שמות ד, רקמ. רקמ) שמות ד, רקמא. רקמא) שמות ד, רקמב. רקמב) שמות ד, רקמג. רקמג) שמות ד, רקמד. רקמד) שמות ד, רקמה. רקמה) שמות ד, רקמו. רקמו) שמות ד, רקמז. רקמז) שמות ד, רקמח. רקמח) שמות ד, רקמט. רקמט) שמות ד, רקנ. רקנ) שמות ד, רקנא. רקנא) שמות ד, רקנב. רקנב) שמות ד, רקנג. רקנג) שמות ד, רקנד. רקנד) שמות ד, רקנה. רקנה) שמות ד, רקנו. רקנו) שמות ד, רקנז. רקנז) שמות ד, רקנח. רקנח) שמות ד, רקנט. רקנט) שמות ד, רקס. רקס) שמות ד, רקסא. רקסא) שמות ד, רקסב. רקסב) שמות ד, רקסג. רקסג) שמות ד, רקסד. רקסד) שמות ד, רקסה. רקסה) שמות ד, רקסו. רקסו) שמות ד, רקסז. רקסז) שמות ד, רקסח. רקסח) שמות ד, רקסט. רקסט) שמות ד, רקע. רקע) שמות ד, רקעא. רקעא) שמות ד, רקעב. רקעב) שמות ד, רקעג. רקעג) שמות ד, רקעד. רקעד) שמות ד, רקעה. רקעה) שמות ד, רקעו. רקעו) שמות ד, רקעז. רקעז) שמות ד, רקעח. רקעח) שמות ד, רקעט. רקעט) שמות ד, רקפ. רקפ) שמות ד, רקפא. רקפא) שמות ד, רקפב. רקפב) שמות ד, רקפג. רקפג) שמות ד, רקפד. רקפד) שמות ד, רקפה. רקפה) שמות ד, רקפו. רקפו) שמות ד, רקפז. רקפז) שמות ד, רקפח. רקפח) שמות ד, רקפט. רקפט) שמות ד, רקצ. רקצ) שמות ד, רקצא. רקצא) שמות ד, רקצב. רקצב) שמות ד, רקצג. רקצג) שמות ד, רקצד. רקצד) שמות ד, רקצה. רקצה) שמות ד, רקצו. רקצו) שמות ד, רקצז. רקצז) שמות ד, רקצח. רקצח) שמות ד, רקצט. רקצט) שמות ד, רקק. רקק) שמות ד, רקקא. רקקא) שמות ד, רקקב. רקקב) שמות ד, רקקג. רקקג) שמות ד, רקקד. רקקד) שמות ד, רקקה. רקקה) שמות ד, רקקו. רקקו) שמות ד, רקקז. רקקז) שמות ד, רקקח. רקקח) שמות ד, רקקט. רקקט) שמות ד, רקקי. רקקי) שמות ד, רקקיא. רקקיא) שמות ד, רקקיב. רקקיב) שמות ד, רקקיג. רקקיג) שמות ד, רקקיד. רקקיד) שמות ד, רקקטו. רקקטו) שמות ד, רקקטז. רקקטז) שמות ד, רקקיז. רקקיז) שמות ד, רקקיח. רקקיח) שמות ד, רקקיט. רקקיט) שמות ד, רקקכ. רקקכ) שמות ד, רקקכא. רקקכא) שמות ד, רקקכב. רקקכב) שמות ד, רקקכג. רקקכג) שמות ד, רקקכד. רקקכד) שמות ד, רקקכה. רקקכה) שמות ד, רקקכו. רקקכו) שמות ד, רקקכז. רקקכז) שמות ד, רקקכח. רקקכח) שמות ד, רקקכט. רקקכט) שמות ד, רקקל. רקקל) שמות ד, רקקלא. רקקלא) שמות ד, רקקלב. רקקלב) שמות ד, רקקלג. רקקלג) שמות ד, רקקלד. רקקלד) שמות ד, רקקלה. רקקלה) שמות ד, רקקלו. רקקלו) שמות ד, רקקלז. רקקלז) שמות ד, רקקלח. רקקלח) שמות ד, רקקלט. רקקלט) שמות ד, רקקמ. רקקמ) שמות ד, רקקמא. רקקמא) שמות ד, רקקמב. רקקמב) שמות ד, רקקמג. רקקמג) שמות ד, רקקמד. רקקמד) שמות ד, רקקמה. רקקמה) שמות ד, רקקמו. רקקמו) שמות ד, רקקמז. רקקמז) שמות ד, רקקמח. רקקמח) שמות ד, רקקמט. רקקמט) שמות ד, רקקנ. רקקנ) שמות ד, רקקנא. רקקנא) שמות ד, רקקנב. רקקנב) שמות ד, רקקנג. רקקנג) שמות ד, רקקנד. רקקנד) שמות ד, רקקנה. רקקנה) שמות ד, רקקנו. רקקנו) שמות ד, רקקנז. רקקנז) שמות ד, רקקנח. רקקנח) שמות ד, רקקנט. רקקנט) שמות ד, רקקס. רקקס) שמות ד, רקקסא. רקקסא) שמות ד, רקקסב. רקקסב) שמות ד, רקקסג. רקקסג) שמות ד, רקקסד. רקקסד) שמות ד, רקקסה. רקקסה) שמות ד, רקקסו. רקקסו) שמות ד, רקקסז. רקקסז) שמות ד, רקקסח. רקקסח) שמות ד, רקקסט. רקקסט) שמות ד, רקקע. רקקע) שמות ד, רקקעא. רקקעא) שמות ד, רקקעב. רקקעב) שמות ד, רקקעג. רקקעג) שמות ד, רקקעד. רקקעד) שמות ד, רקקעה. רקקעה) שמות ד, רקקעו. רקקעו) שמות ד, רקקעז. רקקעז) שמות ד, רקקעח. רקקעח) שמות ד, רקקעט. רקקעט) שמות ד, רקקפ. רקקפ) שמות ד, רקקפא. רקקפא) שמות ד, רקקפב. רקקפב) שמות ד, רקקפג. רקקפג) שמות ד, רקקפד. רקקפד) שמות ד, רקקפה. רקקפה) שמות ד, רקקפו. רקקפו) שמות ד, רקקפז. רקקפז) שמות ד, רקקפח. רקקפח) שמות ד, רקקפט. רקקפט) שמות ד, רקקצ. רקקצ) שמות ד, רקקצא. רקקצא) שמות ד, רקקצב. רקקצב) שמות ד, רקקצג. רקקצג) שמות ד, רקקצד. רקקצד) שמות ד, רקקצה. רקקצה) שמות ד, רקקצו. רקקצו) שמות ד, רקקצז. רקקצז) שמות ד, רקקצח. רקקצח) שמות ד, רקקצט. רקקצט) שמות ד, רקקק. רקקק) שמות ד, רקקקא. רקקקא) שמות ד, רקקקב. רקקקב) שמות ד, רקקקג. רקקקג) שמות ד, רקקקד. רקקקד) שמות ד, רקקקה. רקקקה) שמות ד, רקקקו. רקקקו) שמות ד, רקקקז. רקקקז) שמות ד, רקקקח. רקקקח) שמות ד, רקקקט. רקקקט) שמות ד, רקקקי. רקקקי) שמות ד, רקקקיא. רקקקיא) שמות ד, רקקקיב. רקקקיב) שמות ד, רקקקיג. רקקקיג) שמות ד, רקקקיד. רקקקיד) שמות ד, רקקקטו. רקקקטו) שמות ד, רקקקטז. רקקקטז) שמות ד, רקקקיז. רקקקיז) שמות ד, רקקקיח. רקקקיח) שמות ד, רקקקיט. רקקקיט) שמות ד, רקקקכ. רקקקכ) שמות ד, רקקקכא. רקקקכא) שמות ד, רקקקכב. רקקקכב) שמות ד, רקקקכג. רקקקכג) שמות ד, רקקקכד. רקקקכד) שמות ד, רקקקכה. רקקקכה) שמות ד, רקקקכו. רקקקכו) שמות ד, רקקקכז. רקקקכז) שמות ד, רקקקכח. רקקקכח) שמות ד, רקקקכט. רקקקכט) שמות ד, רקקקל. רקקקל) שמות ד, רקקקלא. רקקקלא) שמות ד, רקקקלב. רקקקלב) שמות ד, רקקקלג. רקקקלג) שמות ד, רקקקלד. רקקקלד) שמות ד, רקקקלה. רקקקלה) שמות ד, רקקקלו. רקקקלו) שמות ד, רקקקלז. רקקקלז) שמות ד, רקקקלח. רקקקלח) שמות ד, רקקקלט. רקקקלט) שמות ד, רקקקמ. רקקקמ) שמות ד, רקקקמא. רקקקמא) שמות ד, רקקקמב. רקקקמב) שמות ד, רקקקמג. רקקקמג) שמות ד, רקקקמד. רקקקמד) שמות ד, רקקקמה. רקקקמה) שמות ד, רקקקמו. רקקקמו) שמות ד, רקקקמז. רקקקמז) שמות ד, רקקקמח. רקקקמח) שמות ד, רקקקמט. רקקקמט) שמות ד, רקקקנ. רקקקנ) שמות ד, רקקקנא. רקקקנא) שמות ד, רקקקנב. רקקקנב) שמות ד, רקקקנג. רקקקנג) שמות ד, רקקקנד. רקקקנד) שמות ד, רקקקנה. רקקקנה) שמות ד, רקקקנו. רקקקנו) שמות ד, רקקקנז. רקקקנז) שמות ד, רקקקנח. רקקקנח) שמות ד, רקקקנט. רקקקנט) שמות ד, רקקקס. רקקקס) שמות ד, רקקקסא. רקקקסא) שמות ד, רקקקסב. רקקקסב) שמות ד, רקקקסג. רקקקסג) שמות ד, רקקקסד. רקקקסד) שמות ד, רקקקסה. רקקקסה) שמות ד, רקקקסו. רקקקסו) שמות ד, רקקקסז. רקקקסז) שמות ד, רקקקסח. רקקקסח) שמות ד, רקקקסט. רקקקסט) שמות ד, רקקקע. רקקקע) שמות ד, רקקקעא. רקקקעא) שמות ד, רקקקעב. רקקקעב) שמות ד, רקקקעג. רקקקעג) שמות ד, רקקקעד. רקקקעד) שמות ד, רקקקעה. רקקקעה) שמות ד, רקקקעו. רקקקעו) שמות ד, רקקקעז. רקקקעז) שמות ד, רקקקעח. רקקקעח) שמות ד, רקקקעט. רקקקעט) שמות ד, רקקקפ. רקקקפ) שמות ד, רקקקפא. רקקקפא) שמות ד, רקקקפב. רקקקפב) שמות ד, רקקקפג. רקקקפג) שמות ד, רקקקפד. רקקקפד) שמות ד, רקקקפה. רקקקפה) שמות ד, רקקקפו. רקקקפו) שמות ד, רקקקפז. רקקקפז) שמות ד, רקקקפח. רקקקפח) שמות ד, רקקקפט. רקקקפט) שמות ד, רקקקצ. רקקקצ) שמות ד, רקקקצא. רקקקצא) שמות ד, רקקקצב. רקקקצב) שמות ד, רקקקצג. רקקקצג) שמות ד, רקקקצד. רקקקצד) שמות ד, רקקקצה. רקקקצה) שמות ד, רקקקצו. רקקקצו) שמות ד, רקקקצז. רקקקצז) שמות ד, רקקקצח. רקקקצח) שמות ד, רקקקצט. רקקקצט) שמות ד, רקקקק. רקקקק) שמות ד, רקקקקא. רקקקקא) שמות ד, רקקקקב. רקקקקב) שמות ד, רקקקקג. רקקקקג) שמות ד, רקקקקד. רקקקקד) שמות ד, רקקקקה. רקקקקה) שמות ד, רקקקקו. רקקקקו) שמות ד, רקקקקז. רקקקקז) שמות ד, רקקקקח. רקקקקח) שמות ד, רקקקקט. רקקקקט) שמות ד, רקקקקי. רקקקקי) שמות ד, רקקקקיא. רקקקקיא) שמות ד, רקקקקיב. רקקקקיב) שמות ד, רקקקקיג. רקקקקיג) שמות ד, רקקקקיד. רקקקקיד) שמות ד, רקקקקטו. רקקקקטו) שמות ד, רקקקקטז. רקקקקטז) שמות ד, רקקקקיז. רקקקקיז) שמות ד, רקקקקיח. רקקקקיח) שמות ד, רקקקקיט. רקקקקיט) שמות ד, רקקקקכ. רקקקקכ) שמות ד, רקקקקכא. רקקקקכא) שמות ד, רקקקקכב. רקקקקכב) שמות ד, רקקקקכג. רקקקקכג) שמות ד, רקקקקכד. רקקקקכד) שמות ד, רקקקקכה. רקקקקכה) שמות ד, רקקקקכו. רקקקקכו) שמות ד, רקקקקכז. רקקקקכז) שמות ד, רקקקקכח. רקקקקכח) שמות ד, רקקקקכט. רקקקקכט) שמות ד, רקקקקל. רקקקקל) שמות ד, רקקקקלא. רקקקקלא) שמות ד, רקקקקלב. רקקקקלב) שמות ד, רקקקקלג. רקקקקלג) שמות ד, רקקקקלד. רקקקקלד) שמות ד, רקקקקלה. רקקקקלה) שמות ד, רקקקקלו. רקקקקלו) שמות ד, רקקקקלז. רקקקקלז) שמות ד, רקקקקלח. רקקקקלח) שמות ד, רקקקקלט. רקקקקלט) שמות ד, רקקקקמ. רקקקקמ) שמות ד, רקקקקמא. רקקקקמא) שמות ד, רקקקקמב. רקקקקמב) שמות ד, רקקקקמג. רקקקקמג) שמות ד, רקקקקמד. רקקקקמד) שמות ד, רקקקקמה. רקקקקמה) שמות ד, רקקקקמו. רקקקקמו) שמות ד, רקקקקמז. רקקקקמז) שמות ד, רקקקקמח. רקקקקמח) שמות ד, רקקקקמט. רקקקקמט) שמות ד, רקקקקנ. רקקקקנ) שמות ד, רקקקקנא. רקקקקנא) שמות ד, רקקקקנב. רקקקקנב) שמות ד, רקקקקנג. רקקקקנג) שמות ד, רקקקקנד. רקקקקנד) שמות ד, רקקקקנה. רקקקקנה) שמות ד, רקקקקנו. רקקקקנו) שמות ד, רקקקקנז. רקקקקנז) שמות ד, רקקקקנח. רקקקקנח) שמות ד, רקקקקנט. רקקקקנט) שמות ד, רקקקקס. רקקקקס) שמות ד, רקקקקסא. רקקקקסא) שמות ד, רקקקקסב. רקקקקסב) שמות ד, רקקקקסג. רקקקקסג) שמות ד, רקקקקסד. רקקקקסד) שמות ד, רקקקקסה. רקקקקסה) שמות ד, רקקקקסו. רקקקקסו) שמות ד, רקקקקסז. רקקקקסז) שמות ד, רקקקקסח. רקקקקסח) שמות ד, רקקקקסט. רקקקקסט) שמות ד, רקקקקע. רקקקקע) שמות ד, רקקקקעא. רקקקקעא) שמות ד, רקקקקעב. רקקקקעב) שמות ד, רקקקקעג. רקקקקעג) שמות ד, רקקקקעד. רקקקקעד) שמות ד, רקקקקעה. רקקקקעה) שמות ד, רקקקקעו. רקקקקעו) שמות ד, רקקקקעז. רקקקקעז) שמות ד, רקקקקעח. רקקקקעח) שמות ד, רקקקקעט. רקקקקעט) שמות ד, רקקקקפ. רקקקקפ) שמות ד, רקקקקפא. רקקקקפא) שמות ד, רקקקקפב. רקקקקפב) שמות ד, רקקקקפג. רקקקקפג) שמות ד, רקקקקפד. רקקקקפד) שמות ד, רקקקקפה. רקקקקפה) שמות ד, רקקקקפו. רקקקקפו) שמות ד, רקקקקפז. רקקקקפז) שמות ד, רקקקקפח. רקקקקפח) שמות ד, רקקקקפט. רקקקקפט) שמות ד, רקקקקצ. רקקקקצ) שמות ד, רקקקקצא. רקקקקצא) שמות ד, רקקקקצב. רקקקקצב) שמות ד, רקקקקצג. רקקקקצג) שמות ד, רקקקקצד. רקקקקצד) שמות ד, רקקקקצה. רקקקקצה) שמות ד, רקקקקצו. רקקקקצו) שמות ד, רקקקקצז. רקקקקצז) שמות ד, רקקקקצח. רקקקקצח) שמות ד, רקקקקצט. רקקקקצט) שמות ד, רקקקקק. רקקקקק) שמות ד, רקקקקקא. רקקקקקא) שמות ד, רקקקקקב. רקקקקקב) שמות ד, רקקקקקג. רקקקקקג) שמות ד, רקקקקקד. רקקקקקד) שמות ד, רקקקקקה. רקקקקקה) שמות ד, רקקקקקו. רקקקקקו) שמות ד, רקקקקקז. רקקקקקז) שמות ד, רקקקקקח. רקקקקקח) שמות ד, רקקקקקט. רקקקקקט) שמות ד, רקקקקקי. רקקקקקי) שמות ד, רקקקקקיא. רקקקקקיא) שמות ד, רקקקקקיב. רקקקקקיב) שמות ד, רקקקקקיג. רקקקקקיג) שמות ד, רקקקקקיד. רקקקקקיד) שמות ד, רקקקקקטו. רקקקקקטו) שמות ד, רקקקקקטז. רקקקקקטז) שמות ד, רקקקקקיז. רקקקקקיז) שמות ד, רקקקקקיח. רקקקקקיח) שמות ד, רקקקקקיט. רקקקקקיט) שמות ד, רקקקקקכ. רקקקקקכ) שמות ד, רקקקקקכא. רקקקקקכא) שמות ד, רקקקקקכב. רקקקקקכב) שמות ד, רקקקקקכג. רקקקקקכג) שמות ד, רקקקקקכד. רקקקקקכד) שמות ד, רקקקקקכה. רקקקקקכה) שמות ד, רקקקקקכו. רקקקקקכו) שמות ד, רקקקקקכז. רקקקקקכז) שמות ד, רקקקקקכח. רקקקקקכח) שמות ד, רקקקקקכט. רקקקקקכט) שמות ד, רקקקקקל. רקקקקקל) שמות ד, רקקקקקלא. רקקקקקלא) שמות ד, רקקקקקלב. רקקקקקלב) שמות ד, רקקקקקלג. רקקקקקלג) שמות ד, רקקקקקלד. רקקקקקלד) שמות ד, רקקקקקלה. רקקקקקלה) שמות ד, רקקקקקלו. רקקקקקלו) שמות ד, רקקקקקלז. רקקקקקלז) שמות ד, רקקקקקלח. רקקקקקלח) שמות ד, רקקקקקלט. רקקקקקלט) שמות ד, רקקקקקמ. רקקקקקמ) שמות ד, רקקקקקמא. רקקקקקמא) שמות ד, רקקקקקמב. רקקקקקמב) שמות ד, רקקקקקמג. רקקקקקמג) שמות ד, רקקקקקמד. רקקקקקמד) שמות ד, רקקקקקמה. רקקקקקמה) שמות ד, רקקקקקמו. רקקקקקמו) שמות ד, רקקקקקמז. רקקקקקמז) שמות ד, רקקקקקמח. רקקקקקמח) שמות ד, רקקקקקמט. רקקקקקמט) שמות ד, רקקקקקנ. רקקקקקנ) שמות ד, רקקקקקנא. רקקקקקנא) שמות ד, רקקקקקנב. רקקקקקנב) שמות ד, רקקקקקנג. רקקקקקנג) שמות ד, רקקקקקנד. רקקקקקנד) שמות ד, רקקקקקנה. רקקקקקנה) שמות ד, רקקקקקנו. רקקקקקנו) שמות ד, רקקקקקנז. רקקקקקנז) שמות ד, רקקקקקנח. רקקקקקנח) שמות ד, רקקקקקנט. רקקקקקנט) שמות ד, רקקקקקס. רקקקקקס) שמות ד, רקקקקקסא. רקקקקקסא) שמות ד, רקקקקקסב. רקקקקקסב) שמות ד, רקקקקקסג. רקקקקקסג) שמות ד, רקקקקקסד. רקקקקקסד) שמות ד, רקקקקקסה. רקקקקקסה) שמות ד, רקקקקקסו. רקקקקקסו) שמות ד, רקקקקקסז. רקקקקקסז) שמות ד, רקקקקקסח. רקקקקקסח) שמות ד, רקקקקקסט. רקקקקקסט) שמות ד, רקקקקקע. רקקקקקע) שמות ד, רקקקקקעא. רקקקקקעא) שמות ד, רקקקקקעב. רקקקקקעב) שמות ד, רקקקקקעג. רקקקקקעג) שמות ד, רקקקקקעד. רקקקקקעד) שמות ד, רקקקקקעה. רקקקקקעה) שמות ד, רקקקקקעו. רקקקקקעו) שמות ד, רקקקקקעז. רקקקקקעז) שמות ד, רקקקקקעח. רקקקקקעח) שמות ד, רקקקקקעט. רקקקקקעט) שמות ד, רקקקקקפ. רקקקקקפ) שמות ד, רקקקקקפא. רקקקקקפא) שמות ד, רקקקקקפב. רקקקקקפב) שמות ד, רקקקקקפג. רקקקקקפג) שמות ד, רקקקקקפד. רקקקקקפד) שמות ד, רקקקקקפה. רקקקקקפה) שמות ד, רקקקקקפו. רקקקקקפו) שמות ד, רקקקקקפז. רקקקקקפז) שמות ד, רקקקקקפח. רקקקקקפח) שמות ד, רקקקקקפט. רקקקקקפט) שמות ד, רקקקקקצ. רקקקקקצ) שמות ד, רקקקקקצא. רקקקקקצא) שמות ד, רקקקקקצב. רקקקקקצב) שמות ד, רקקקקקצג. רקקקקקצג) שמות ד, רקקקקקצד. רקקקקקצד) שמות ד, רקקקקקצה. רקקקקקצה) שמות ד, רקקקקקצו. רקקקקקצו) שמות ד, רקקקקקצז. רקקקקקצז) שמות ד, רקקקקקצח. רקקקקקצח) שמות ד, רקקקקקצט. רקקקקקצט) שמות ד, רקקקקקק. רקקקקקק) שמות ד, רקקקקקקא. רקקקקקקא) שמות ד, רקקקקקקב. רקקקקקקב) שמות ד, רקקקקקקג. רקקקקקקג) שמות ד, רקקקקקקד. רקקקקקקד) שמות ד, רקקקקקקה. רקקקקקקה) שמות ד, רקקקקקקו. רקקקקקקו) שמות ד, רקקקקקקז. רקקקקקקז) שמות ד, רקקקקקקח. רקקקקקקח) שמות ד, רקקקקקקט. רקקקקקקט) שמות ד, רקקקקקקי. רקקקקקקי) שמות ד, רקקקקקקיא. רקקקקקקיא) שמות ד, רקקקקקקיב. רקקקקקקיב) שמות ד, רקקקקקקיג. רקקקקקקיג) שמות ד, רקקקקקקיד. רקקקקקקיד) שמות ד, רקקקקקקטו. רקקקקקקטו) שמות ד, רקקקקקקטז. רקקקקקקטז) שמות ד, רקקקקקקיז. רקקקקקקיז) שמות ד, רקקקקקקיח. רקקקקקקיח) שמות ד, רקקקקקקיט. רקקקקקקיט) שמות ד, רקקקקקקכ. רקקקקקקכ) שמות ד, רקקקקקקכא. רקקקקקקכא) שמות ד, רקקקקקקכב. רקקקקקקכב) שמות ד, רקקקקקקכג. רקקקקקקכג) שמות ד, רקקקקקקכד. רקקקקקקכד) שמות ד, רקקקקקקכה. רקקקקקקכה) שמות ד, רקקקקקקכו. רקקקקקקכו) שמות ד, רקקקקקקכז. רקקקקקקכז) שמות ד, רקקקקקקכח. רקקקקקקכח) שמות ד, רקקקקקקכט. רקקקקקקכט) שמות ד, רקקקקקקל. רקקקקקקל) שמות ד, רקקקקקקלא. רקקקקקקלא) שמות ד, רקקקקקקלב. רקקקקקקלב) שמות ד, רקקקקקקלג. רקקקקקקלג) שמות ד, רקקקקקקלד. רקקקקקקלד) שמות ד, רקקקקקקלה. רקקקקקקלה) שמות ד, רקקקקקקלו. רקקקקקקלו) שמות ד, רקקקקקקלז. רקקקקקקלז) שמות ד, רקקקקקקלח. רקקקקקקלח) שמות ד, רקקקקקקלט. רקקקקקקלט) שמות ד, רקקקקקקמ. רקקקקקקמ) שמות ד, רקקקקקקמא. רקקקקקקמא) שמות ד, רקקקקקקמב. רקקקקקקמב) שמות ד, רקקקקקקמג. רקקקקקקמג) שמות ד, רקקקקקקמד. רקקקקקקמד) שמות ד, רקקקקקקמה. רקקקקקקמה) שמות ד, רקקקקקקמו. רקקקקקקמו) שמות ד, רקקקקקקמז. רקקקקקקמז) שמות ד, רקקקקקקמח. רקקקקקקמח) שמות ד, רקקקקקקמט. רקקקקקקמט) שמות ד, רקקקקקקנ. רקקקקקקנ) שמות ד, רקקקקקקנא. רקקקקקקנא) שמות ד, רקקקקקקנב. רקקקקקקנב) שמות ד, רקקקקקקנג. רקקקקקקנג) שמות ד, רקקקקקקנד. רקקקקקקנד) שמות ד, רקקקקקקנה. רקקקקקקנה) שמות ד, רקקקקקקנו. רקקקקקקנו) שמות ד, רקקקקקקנז. רקקקקקקנז) שמות ד, רקקקקקקנח. רקקקקקקנח) שמות ד, רקקקקקקנט. רקקקקקקנט) שמות ד, רקקקקקקס. רקקקקקקס) שמות ד, רקקקקקקסא. רקקקקקקסא) שמות ד, רקקקקקקסב. רקקקקקקסב) שמות ד, רקקקקקקסג. רקקקקקקסג) שמות ד, רקקקקקקסד. רקקקקקקסד) שמות ד, רקקקקקקסה. רקקקקקקסה) שמות ד, רקקקקקקסו. רקקקקקקסו) שמות ד, רקקקקקקסז. רקקקקקקסז) שמות ד, רקקקקקקסח. רקקקקקקסח) שמות ד, רקקקקקקסט. רקקקקקקסט) שמות ד, רקקקקקקע. רקקקקקקע) שמות ד, רקקקקקקעא. רקקקקקקעא) שמות ד, רקקקקקקעב. רקקקקקקעב) שמות ד, רקקקקקקעג. רקקקקקקעג) שמות ד, רקקקקקקעד. רקקקקקקעד) שמות ד, רקקקקקקעה. רקקקקקקעה) שמות ד, רקקקקקקעו. רקקקקקקעו) שמות ד, רקקקקקקעז. רקקקקקקעז) שמות ד, רקקקקקקעח. רקקקקקקעח) שמות ד, רק

ד

(1) ומרדכי ידע את כל אשר נעשה ויקרע מרדכי את בגדיו וילבש שק ואפר ויצא בתוך העיר ויזעק זעקה גדולה ומרה (2) ויבא עד לפני שער המלך כי אין לבוא אל שער המלך לבושׁ שק׃ (3) ובכל מדינה ומדינה מקום אשר דבר המלך ודתו מגיעים אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד שק ואפר יצע לרבים׃ (4) ותבאינה נערות אסתר וסריסיה ויגידו לה ותתחלחל המלכה מאד ותשלח בגדים להלביש את מרדכי ולהסיר שקו מעליו ולא קבל׃ (5) ותקרא אסתר להתך מסריסי המלך אשר העמיד לפניה ותצוהו על מרדכי לדעת מה זה ועל מה זה׃ (6) ויצא התך אל מרדכי אל רחוב העיר אשר לפני שער המלך׃ (7) ויגד לו מרדכי את כל אשר קרהו ואת פרשת הכסף אשר אמר המן לשקל על גנזי המלך ביהודים לאבדם׃ (8) וגם את פתשגן כתב הדת אשר נתן בשושן להשמידם נתן לו לראות להגיד לאסתר ולהודיעה ולצוות עליה את כל אשר בא עליהם ואת אשר יצוה לבוא את המלך להתחנן לפניו ולבקש מלפניו על עמה׃ (9) ויבא התך ויגד לאסתר את דברי מרדכי׃ (10) ותאמר אסתר להתך ותצוהו אל מרדכי׃ (11) כל עבדי המלך ועם מדינות המלך יודעים אשר כל איש ואשה אשר יבוא אל המלך אל החצר הפנימית אשר לא יקרא אחת דתו להמית לבד אשר יושיט המלך לו את שרביט הזהב וחיה ואנכי לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלשים יום׃ (12) ויגידו מרדכי את דברי אסתר׃ (13) ויאמר מרדכי להשיב אל אסתר אל תדמי בנפשך להמלט בית המלך מכל היהודים כי אם החרש תחרישי בעת הזאת רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ואת ובית אביך תאבדו ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות׃ (14) ותאמר אסתר להשיב אל מרדכי׃ (15) לך כנס את כל היהודים הנמצאים בשושן וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים לילה ויום גם אני ונערתי אצום כן ובכן אבוא אל המלך אשר לא כדת ואכדתי אכדתי׃ (16) ויעבר מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר׃

ה

(1) ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות ותעמד בחצר בית המלך הפנימית נכח בית המלך והמלך יושב על כסא מלכותו בבית המלכות נכח פתח הבית׃ (2) ויהי כראות המלך את אסתר המלכה עמדת בחצר נשאת חן בעיניו ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב אשר בידו ותקרב אסתר ותגע בראש השרביט׃ (3) ויאמר לה המלך מה לך אסתר המלכה ומה בקשתך עד חצי המלכות ותנתן לך׃ (4) ותאמר אסתר אם על המלך טוב יבוא המלך והמן היום אל המשתה אשר עשיתי לו׃ (5) ויאמר המלך מהרו את המן למען עשות את דבר אסתר ויבא המלך והמן אל המשתה אשר עשתה אסתר׃ (6) ויאמר המלך לאסתר במשתה היין מה שאלתך ותנתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש׃ (7) ותען אסתר ותאמר שאלתי ובקשתי׃ (8) אם מצאתי חן בעיני המלך ואם על המלך טוב לתת את שאלתי ולעשות את בקשתי יבוא המלך והמן אל המשתה אשר אעשה להם ומחר אעשה כדבר המלך׃ (9) ויצא המן ביום ההוא שמח וטוב לב וכראות המן את מרדכי בשער המלך ולא קם ולא זע ממנו וימלא המן חמה על מרדכי׃ (10) ויתאפק המן ויבא אל ביתו וישלח ויבא את אהביו ואת זרש אשתו׃ (11) ויספר להם המן את כבוד עשרו ורב בניו ואת כל אשר גדלו המלך ואשר נשאו על השרים ועבדי המלך׃ (12) ויאמר המן אף לא הביאה אסתר המלכה עם המלך אל המשתה אשר עשתה כי אם אני ואל המחרת גם אליה אני קרוא עם המלך׃ (13) וכל זה איננו שוה לי בכל עת אשר אני ראה את מרדכי היהודי יושב בשער המלך׃ (14) ותאמר לו זרש אשתו וכל אהביו יעשו עץ גבה חמשים אמה ובבקר אמר למלך ויתלו את מרדכי עליו ובא עם המלך אל המשתה שמח וייטב הדבר לפני המן ויעש העץ׃

ו

(1) בלילה ההוא נדדה שנת המלך ויאמר להביא את ספר הזכרנות דברי הימים ויהי נקראים לפני המלך׃ (2) וימצא כתוב אשר הגיד מרדכי על בגתנא ותרש שני סריסי המלך משמרי הסף אשר בקשו לשלח יד במלך אחשורוש׃ (3) ויאמר המלך מה נעשה יקר וגדולה למרדכי על זה ויאמרו נערי המלך משרתיו לא נעשה עמו דבר׃ (4) ויאמר המלך מי בחצר והמן בא לחצר בית המלך החיצונה לאמר למלך לתלות את מרדכי על העץ אשר הכין לו׃ (5) ויאמרו נערי המלך אליו הנה המן עמד בחצר ויאמר המלך יבוא׃ (6) ויבא המן ויאמר לו המלך מה לעשות באיש אשר החפץ המלך יקר לעשות ויאמר המן בלבו למי יחפץ המלך לעשות יקר יותר ממני׃ (7) ויאמר המן אל המלך איש אשר החפץ המלך יקרו לעשות׃ (8) יביאו לבוש מלכות אשר לבש בו המלך וסוס אשר רכב עליו המלך ואשר נתן כתר מלכות בראשו׃ (9) ונתן הלבוש והסוס על יד איש משרי המלך הפרתמים ולבשו את האיש אשר החפץ המלך יקרו והרכיבו אותו על סוס רחוב העיר וקראו לפניו ככה יעשה לאיש אשר החפץ המלך יקרו׃ (10) ויאמר המלך אל המן מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי הישב בשער המלך אל תפל דבר מכל אשר דברת׃ (11) ויקח המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבהו רחוב העיר ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר החפץ המלך יקרו׃ (12) וישב מרדכי אל שער המלך והמן נדחף אל ביתו אבל וחפוי ראש׃ (13) ויספר המן לזרש אשתו ולכל אהביו את כל אשר קרהו ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מזרע היהודים מרדכי אשר החלות לנפל לפניו לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו׃ (14) עודם מדברים עמו והנה סריסי המלך הגיעו ויבהלו להביא את המן אל המשתה אשר עשתה אסתר׃

ז

(1) ויבא המלך והמן לשתות עם אסתר המלכה׃ (2) ויאמר המלך לאסתר גם ביום השני במשתה היין מה שאלתך אסתר המלכה ותנתן לך ומה בקשתך עד חצי המלכות ותעש׃ (3) ותען אסתר המלכה ותאמר אם מצאתי חן בעיניך המלך ואם על המלך טוב תנתן לי נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי׃ (4) כי נמכרנו אני ועמי להשמיד להרג ולאבד ואלו לעבדים ולשפחות נמכרנו החרשתי כי אין הצר שוה בנזק המלך׃ (5) ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה מי הוא זה ואיה הוא זה אשר מלאו לבו לעשות כן׃ (6) ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה ויבעת המן מלפני המלך והמלכה׃ (7) והמלך קם בחמתו ממשתה היין אל גנת הבירן והמן עמד לבקש על נפש אסתר המלכה כי ראה כי כלתה אליו הרעה מאת המלך׃ (8) והמלך שב מגנת הבירן אל בית משתה היין והמן נפל על המטה אשר אסתר עליה ויאמר המלך הגם לכבוש את המלכה עמדי בבית האיש יצא דבר מפי המלך ופני חפו׃ (9) ויאמר חרבונה אחד מן הסריסים לפני המלך גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי אשר דבר טוב על המלך עמד בבית המן גבה חמשים אמה ויאמר המלך תלוהו עליו׃ (10) ויתלו את המן על העץ אשר הכין למרדכי וחמת המלך שככה׃

ח

(1) ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן צורר היהודים ומרדכי בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה׃ (2) ויעבר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי ותשם אסתר את מרדכי על בית המן׃ (3) ותוסף אסתר ותדבר לפני המלך ותפל לפני רגליו ותבך ותתחנן לו להעביר את רעת המן האגגי ואת מחשבתו אשר חשב על היהודים׃ (4) ויושט המלך לאסתר את שרביט הזהב ותקם אסתר ותעמד לפני המלך׃ (5) ותאמר אם על המלך טוב ואם מצאתי חן לפניו ונכון הדבר לפני המלך וטובה אני בעיניו יכתב להשיב את הספרים מחשבת המן בן המדתא האגגי אשר כתב לאבד את היהודים אשר בכל מדינות המלך׃ (6) כי איכה אוכל וראיתי ברעה אשר יגיע אל עמי ואיכה אוכל וראיתי באבדן מולדתי׃ (7) ויאמר המלך אחשורוש לאסתר המלכה ולמרדכי היהודי הנה בית המן נתתי לאסתר ואתו תלו על העץ יען אשר שלח ידו ביהודים׃ (8) ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם בשם המלך וחתמו בטבעת המלך כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב׃ (9) ויקראו ספרי המלך בעת ההיא בחדש השלישי הוא חדש סיון בשלושה ועשרים בו ויכתב ככל אשר צוה מרדכי אל היהודים ואל האחשדרפנים והפחות והשרים אשר מהודו ועד כוש מאה עשרים ושבע מדינה ומדינה ככתבה ועם ומלשון אליו ליהודים ככתבם וכלשונם׃ (10) ויכתב בשם המלך אחשורוש ויחתם בטבעת המלך וישלח ספרים ביד הרצים בסוסים רכבי רכש אמנים בני הרמכים׃ (11) אשר נתן המלך להם לנקהל ולעמד על נפשם להשמיד להרג ולאבד את כל חיל עם ומדינה הצרים אותם וטפם ונשים וכזזתם לבוז׃ (12) ביום אחד בכל מדינות המלך אחשורוש בשלושה עשר לחדש שנים עשר הוא חדש אדר׃ (13) פתשגן הכתב להנתן דת בכל מדינה ומדינה גלוי לכל העמים ולהיות היהודים עתדים ליום הזה לנקם מאויביהם׃ (14) הרצים רכבי הרכש אמנים יצאו מבהלים ודחופים בדבר המלך ודת נתנה בבירה שושן׃ (15) ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וחור וכתר זהב גדול ותכריך בוץ וארגמן והעיר שושן צהלה ושמחה׃ (16) ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר׃ (17) ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום אשר דבר המלך ודתו מגיעים שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם׃

ט

(1) ובחדש השנים עשר הוא חדש אדר בשלושה עשר יום בו אשר הגיע דבר המלך ודתו להעשות ביום אשר שברו אויבי היהודים לשלט בהם והנה נהפוך הוא אשר יהודים הם ישלטו בשנאיהם׃ (2) נקהלו היהודים בעריהם בכל מדינות המלך אחשורוש לשלח יד במבקשי רעתם ואיש לא עמד לפניהם כי נפל פחדם על כל העמים׃ (3) וכל שרי המדינות והאחשדרפנים והפחות ועשי המלאכה ונשאי המלך מדרכים את היהודים כי נפל פחד מרדכי עליהם׃ (4) כי גדול מרדכי בבית המלך וישמעו שמעו בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך הלוך וגדול׃ (5) ויכו היהודים בכל אויביהם מכת חרב והרג ואבדן ויעשו בשנאיהם כרצונם׃ (6) ובשושן הבירה הרגו היהודים ויאבדו חמש מאות איש׃ (7) ואת פרשנדתא ואת דלפון ואת אספתא׃ (8) ואת פורתא ואת אדליא ואת ארידתא׃ (9) ואת פרמשתא ואת ארישי ואת ארידי ואת ויזתא׃ (10) עשרת בני המן בן המדתא צורר היהודים הרגו ובבזה לא שלחו את ידם׃ (11) ביום ההוא בא מספר ההרוגים בשושן הבירה לפני המלך׃ (12) ויאמר המלך לאסתר המלכה בשושן הבירה הרגו היהודים ויאבדו חמש מאות איש ואת עשרת בני המן בשאר מדינות המלך מה עשו יהודים ומה שאלתך ותנתן לך ומה עוד בקשתך ותעש׃ (13) ותאמר אסתר אם על המלך טוב יתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום הזה ואת עשרת בני המן יתלו על העץ׃ (14) ויאמר המלך להעשות כן ותנתן דת בשושן ואת עשרת בני המן תלו׃ (15) ויקהלו היהודים אשר בשושן גם ביום ארבעה עשר לחדש אדר ויהרגו בשושן שלש מאות איש ובבזה לא שלחו את ידם׃ (16) ושאר היהודים אשר במדינות המלך נקהלו ועמד על נפשם ונוח מאויביהם והרג בשנאיהם חמשה ושבעים אלף ובבזה לא שלחו את ידם׃ (17) ביום שלושה עשר לחדש אדר ונוח בארבעה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה׃ (18) והיהודים אשר בשושן נקהלו בשלושה עשר בו ובארבעה עשר בו ונוח בחמשה עשר בו ועשה אותו יום משתה ושמחה׃ (19) על כן היהודים הפרזים הישבים בערי הפרזות עשים את יום ארבעה עשר לחדש אדר שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות איש לרעהו׃ (20) ויכתב מרדכי את הדברים האלה וישלח ספרים אל כל היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש הקרובים והרחוקים׃ (21) לקים עליהם לעשות את יום ארבעה עשר לחדש אדר ואת יום חמשה עשר בו בכל שנה ושנה׃ (22) כימים אשר נחו בהם היהודים מאויביהם וחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים׃ (23) וקבל היהודים את אשר החלו לעשות ואת אשר כתב מרדכי אליהם׃ (24) כי המן בן המדתא האגגי צורר כל היהודים חשב על היהודים לאבדם ויפל פור הוא הגורל להמם ולאבדם׃ (25) ובבואה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו הרעה אשר חשב על היהודים על ראשו ותלו אותו ואת בניו על העץ׃ (26) על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור על כן על כל דברי האגרת הזאת ומה ראו על כדבר הזה ומה הגיע אליהם׃ (27) קימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם ולא יעבור להיות עשים את שני הימים האלה ככתבם וכזמנם בכל שנה ושנה׃ (28) והימים האלה נזכרים ונעשים בכל דור ודור משפחה ומשפחה מדינה ומדינה ועיר ועיר והימים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם׃ (29) ותכתב אסתר המלכה בת אביחיל והיהודי מרדכי את כל תקף לקים את אגרת הפורים הזאת השנית׃ (30) וישלח ספרים אל כל היהודים אל מאה עשרים ושבע מדינות ממלכת אחשורוש דברי שלום ואמת׃ (31) לקים את ימי הפורים האלה בזמניהם כאשר קים עליהם מרדכי היהודי ואסתר המלכה וכאשר קימו על נפשם ועל זרעם דברי הצומות וזעקתם׃ (32) ומאמר אסתר קים דברי הפורים האלה ונכתב בספר׃

י

(1) ויעש המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים׃ (2) וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדולת מרדכי אשר גדלו המלך הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס׃ (3) כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש וגדול ליהודים ורצוי לרוב אחיו דרש טוב לעמו ודבר שלום לכל זרעו׃

ויעש את אחת הזויות האחת לא תשוה עם הזויות האחרות אלא
הזויות הרחוקות מפתח השער תהיינה שוות זו לזו ושתי הזויות
הקרובות לפתח השער תהיינה שוות זו לזו ושתי הזויות הקרובות
לפתח השער תהיינה שוות זו לזו ושתי הזויות הקרובות לפתח
השער תהיינה שוות זו לזו ושתי הזויות הקרובות לפתח השער
תהיינה שוות זו לזו ושתי הזויות הקרובות לפתח השער תהיינה
שוות זו לזו ושתי הזויות הקרובות לפתח השער תהיינה שוות
זו לזו ושתי הזויות הקרובות לפתח השער תהיינה שוות זו לזו
ושתי הזויות הקרובות לפתח השער תהיינה שוות זו לזו ושתי
הזויות הקרובות ל

(ב) הוראות סעיף קטן (א) לא יחולו על עבירה שנעברה לפני תום שלושה חודשים מיום שנתמנה המפקח לתפקידו.

הוראות בדבר ראיות

17) הוראות בדבר ראיה את הדברים האלה, בין שהם אמורים במפורש ובין שהם משתמעים מתוך הענין:

(1) לקח הוא בשכר, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(2) החזיר את מעשיו לחבירו, אפילו נתן לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(3) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(4) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(5) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(6) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(7) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(8) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(9) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(10) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(11) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(12) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(13) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(14) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(15) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(16) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(17) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(18) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(19) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(20) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(21) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(22) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(23) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(24) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(25) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(26) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(27) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(28) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(29) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(30) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(31) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(32) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(33) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(34) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(35) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(36) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(37) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(38) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(39) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(40) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(41) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(42) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(43) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(44) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(45) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(46) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(47) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(48) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(49) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(50) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(51) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(52) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(53) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(54) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(55) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(56) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(57) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(58) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(59) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(60) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(61) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(62) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(63) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(64) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(65) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(66) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(67) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(68) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(69) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(70) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(71) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(72) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(73) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(74) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(75) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(76) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(77) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(78) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(79) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(80) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(81) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(82) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(83) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(84) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(85) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(86) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(87) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(88) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(89) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(90) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(91) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(92) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(93) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(94) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(95) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(96) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(97) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(98) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(99) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

(100) נתן שכר עבור עבודתו, אפילו לא נמסר לו כסף ולא נעשה כל מעשה קנין, אם נתן לו שכר עבור עבודתו;

ב ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני ויאמר יהוה עגלת בקר תקח בידך ואמרת לזבח ליהוה באתי: ג וקראת לישי בזבח והודעתי לך את אשר תעשה ומשחת לי את אשר אמר אליך: ד ויעש שמואל את אשר דבר יהוה ויבא בית לחם ויחרדו זקני העיר לקראתו ויאמרו השלום בואך: ה ויאמר שלום לזבח ליהוה באתי התקדשו ובאתם איתי בזבח ויקדש את ישי ואת בניו ויקרא להם לזבח: ו ויהי בבואם ויראה את אליאב ויאמר אך נגד יהוה משיחו: ז ויאמר יהוה אל שמואל אל תבט אל מראהו ואל גבה קומתו כי מאסתיהו כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים וירא ללבב: ח ויקרא ישי אל אבינדב ויעבירהו לפני שמואל ויאמר גם את זה לא בחר יהוה בזה: ט ויעבר ישי את שמה ויאמר גם את זה לא בחר יהוה בזה: י ויעבר ישי שבעת בניו לפני שמואל ויאמר שמואל אל ישי לא בחר יהוה באלה: יא ויאמר שמואל אל ישי התמו הנערים ויאמר עוד שאר הקטן והנה רעה בצאן ויאמר שמואל אל ישי שלח ולקחנו כי לא נסב עד בואו הלם: יב וישלח ויבאהו והוא אדמוני עם יפה עינים וטוב רואי ויאמר יהוה קום משחהו כי זה הוא: יג ויקח שמואל את קרן השמן וימשח אתו בקרב אחיו ותצלח רוח יהוה אל דוד מהיום ההוא ומעלה ויקם שמואל וילך הרמתה: יד ורוח יהוה סרה מעם שאול ותבעתהו רוח רעה מאת יהוה: טו ויאמרו עבדי שאול אליו הנה נא רוח אלהים רעה מבעתך: טז יאמר אדנינו יצוו נא עבדיך לפניך יבקשו איש יודע מנגן בכנור והיה בהיות רוח אלהים רעה עליך וניגן בידו וטוב לך: יז ויאמר שאול אל עבדיו ראו נא לי איש מיטיב לנגן והבאתם אתו אלי: יח ויען אחד מן הנערים ויאמר הנה ראיתי בן לישי בית הלחמי יודע נגן וגבור חיל ואיש מלחמה ונבון דבר ואיש תאר והיהוה עמו: יט וישלח שאול מלאכים אל ישי ויאמר שלחה אלי את דוד בנך אשר עם הצאן: כ ויקח ישי חמור לחם ונאד יין וגדי אחד ושלח ביד דוד בנו אל שאול: כא ויבא דוד אל שאול ויעמד לפניו ויאהבהו מאד ויהי לו נושא כלים: כב וישלח שאול אל ישי לאמר יעמד נא דוד לפני כי מצא חן בעיני: כג והיה בהיות רוח אלהים אל שאול ולקח דוד את הכנור וניגן בידו ורוח לשאול ולטוב לו וסרה מעליו רוח הרעה:

יז א ויקבצו פלשתים את מחניהם למלחמה ויאספו שוכה אשר ליהודה ויחנו בין שוכה ובין עזקה באפס דמים: ב ושאול ואיש ישראל נאספו ויחנו בעמק האלה ויערכו מלחמה לקראת פלשתים: ג ופלשתים עמדים אל ההר מזה וישראל עמדים אל ההר מזה והגיא בינתם: ד ויצא איש הבינים מערכות פלשתים גלית שמו מגת גבהו שש אמות וזרת: ה וכובע נחשת על ראשו ושרין קשקשים הוא לבוש ומשקל השרין חמשת אלפים שקלים נחשת: ו ומצחת נחשת על רגליו וכידון נחשת בין כתפיו: ז ועץ חניתו כמנור ארגים וחניתו ששת אלפי שקל ברזל ונושא הצנה הלך לפניו: ח ויעמד ויקרא אל מערכות ישראל ויאמר להם למה תצאו לערך מלחמתכם הלוא אנכי הפלשתי ואתם עבדים לשאול בחרו לכם איש וירד אלי: ט אם יוכל להלחם אתי והכני והיינו לכם לעבדים ואם אני אוכל לו והכיתיו והייתם לנו לעבדים ועבדתם אתנו: י ויאמר הפלשתי אנכי חרפתי את מערכות ישראל היום הזה תנו לי איש ונלחמה יחדו: יא וישמע שאול ואת כל ישראל את דברי הפלשתי האלה ויחתו וייראו מאד: יב ודוד בן איש אפרתי הזה מבית לחם יהודה ושמו ישי ולו שמונה בנים והאיש בימי שאול זקן בא באנשים: יג וילכו שלשת בני ישי הגדולים הלכו אחרי שאול למלחמה ושמות שלשת בניו הלכים במלחמה הבכור ואבינדב והשני שמעה והשלישי שמה: יד ודוד הקטן ושלשה הגדלים הלכו אחרי שאול: טו ודוד הלך ושב מעל שאול לרעות את צאן אביו בבית לחם: טז ויגש הפלשתי השכם והערב ויתיצב ארבעים יום: יז ויאמר ישי אל דוד בנו קח נא לאחיך אפה הקלי הזה ועשרת הלחם האלה ורוץ המחנה לאחיך: יח ואת עשרת חרצי החלב האלה תביא לשר האלף ואת אחיך תפקד לשלום ואת ערבתם קח: יט ושאול והמה וכל איש ישראל בעמק האלה נלחמים את פלשתים: כ וישכם דוד בבקר ויטש את הצאן על שומר ויקח וילך כאשר צוהו ישי ויבא המעגלה והצבא יוצא לערכה ויריעו במלחמה: כא ותערך ישראל ופלשתים מערכה לקראת מערכה: כב וישש דוד את הכלים מעליו ויניח ביד שמר הכלים וירץ אל המערכה ויבא וישאל לאחיו לשלום: כג ועודנו מדבר עמם והנה עלה איש הבינים גלית שמו הפלשתי מערכות פלשתים ויאמר כדברים האלה וישמע דוד: כד וכל איש ישראל בראות את האיש וינסו מפניו וייראו מאד: כה ויאמר איש ישראל הראיתם האיש העלה הזה כי לחרף את ישראל עלה והיה האיש אשר יכנו והעשיר אתו המלך עשר גדול ואת בתו יתן לו ואת בית אביו יעשה חפשי בישראל: כו ויאמר דוד אל האנשים העמדים עליו לאמר מה יעשה לאיש אשר יכה את הפלשתי הזה והסיר חרפה מעל ישראל כי מי הפלשתי הערל הזה כי חרף מערכות אלהים חיים: כז ויאמר לו העם כדבר הזה לאמר כה יעשה לאיש אשר יכנו: כח וישמע אליאב אחיו הגדול בדבר אתם לאנשים ויחר אף אליאב בדוד ויאמר למה זה ירדת ועל מי עזבת מעט הצאן ההם במדבר אני ידעתי את זדנך ואת רע לבבך כי למען ראות המלחמה ירדת: כט ויאמר דוד מה עשיתי עתה הלא דבר היה לי: ל ויסב מאתו אל עבר אחר ויאמר כדבר הזה ויענהו העם דבר כראשון: לא ויהי כי נשמעו הדברים אשר דבר דוד ויגידו לפני שאול ויקחהו: לב ויאמר דוד אל שאול אל יפל לב איש עליו עבדך ילך ונלחם עם הפלשתי הזה: לג ויאמר שאול אל דוד לא תוכל ללכת אל הפלשתי הזה לנלחם עמו כי נער אתה והוא איש מלחמה מנעוריו: לד ויאמר דוד אל שאול רעה היה עבדך לאביו בצאן ובא הארי והדב ונשא שה מתוך העדר: לה ויצאתי אחריו והכתיהו והצלתי מפיו והוא קם עלי והחזקתי בזקנו והכתיהו והמתיהו: לו גם את הארי גם את הדב הכה עבדך והיה הפלשתי הערל הזה כאחד מהם כי חרף מערכות אלהים חיים: לז ויאמר דוד יהוה אשר הציל אותי מיד הארי ומיד הדב הוא יצילני מיד הפלשתי הזה ויאמר שאול אל דוד לך ויהוה יהי עמך: לח וילבש שאול את דוד מדיו ונתן קובע נחשת על ראשו וילבש אתו שריון: לט ויחגר דוד את חרבו על מדיו ויחל ללכת כי לא נסה וידבר דוד אל שאול לא אוכל ללכת באלה כי לא נסיתי ויסרם דוד מעליו: מ ויקח מקלו בידו ויבחר לו חמשה חלקי אבנים מן הנחל וישם אתם בכלי הרועים אשר לו במלקחת ומקלעו בידו וקרב אל הפלשתי: מא והפלשתי הלוך והקרב אל דוד והאיש נושא הצנה לפניו: מב ויבט הפלשתי וירא את דוד ויבזהו כי היה נער ואדמוני עם יפה מראה: מג ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב אנכי כי אתה בא אלי במקלות ויקלל הפלשתי את דוד באלהיו: מד ויאמר הפלשתי אל דוד לך אלי ואתנה את בשרך לעוף השמים ולחית השדה: מה ויאמר דוד אל הפלשתי אתה בא אלי בחרב ובחנית ובכידון ואנכי בא אליך בשם יהוה צבאות אלהי מערכות ישראל אשר חרפת: מו היום הזה יסגרך יהוה בידי והכיתיך והסירתי ראשך מעליך ונתתי פגרי מחנה פלשתים היום הזה לעוף השמים ולחית הארץ וידעו כל הארץ כי יש אלהים לישראל: מז וידעו כל הקהל הזה כי לא בחרב ובחנית יהוה מושיע כי ליהוה המלחמה ונתן אתכם בידנו: מח ויהי כי קם הפלשתי ויבא ויגש לקראת דוד ויחש דוד וירץ המערכה לקראת הפלשתי: מט וישלח דוד את ידו אל הכלי ויקח משם אבן ויקלע ויך את הפלשתי אל מצחו ותטבע האבן במצחו ויפל על פניו ארצה: נ ויתגבר דוד מן הפלשתי במקלע ובאבן והך את הפלשתי וימתהו ואין חרב ביד דוד: נא וירץ דוד ויעמד אל הפלשתי ויקח את חרבו וישלפה מתערה ויכרתהו בה ויכרת את ראשו וירא פלשתים כי מת גבורם וינוסו: נב ויקמו אנשי ישראל ויהודה וירעו ויגשו עד בואך לגת ועד שערי עקרון ויפלו חללי פלשתים בדרך שערים ועד גת ועד עקרון: נג וישבו בני ישראל משאף אחרי פלשתים ויבזו את מחניהם: נד ולקח דוד את ראש הפלשתי ויביאהו ירושלם ואת כליו שם אל אהלו: נה וכראות שאול את דוד יצא לקראת הפלשתי אמר אל אבנר שר הצבא בן מי זה הנער אבנר ויאמר חי נפשך המלך אם ידעתי: נו ויאמר המלך שאל אתה בן מי הנער העלם: נז ובשוב דוד משחת הפלשתי ויקחהו אבנר ויביאהו לפני שאול וראש הפלשתי בידו: נח ויאמר אליו שאול בן מי אתה הנער ויען דוד אני בן עבדך ישי בית הלחמי:

יח א ויהי ככלתו לדבר אל שאול ונפש יהונתן נקשרה בנפש דוד ויאהבהו יהונתן כנפשו: ב ויקחהו שאול ביום ההוא ולא נתנו לשוב בית אביו: ג ויכרת יהונתן ודוד ברית באהבתו אתו כנפשו: ד ויתפשט יהונתן את המעיל אשר עליו ויתנהו לדוד ומדיו עד חרבו ועד קשתו ועד חגורתו: ה ויצא דוד בכל אשר ישלחנו שאול ישכיל ויתנהו שאול על אנשי המלחמה ויטב בעיני כל העם וגם בעיני עבדי שאול: ו ויהי בבואם בשוב דוד משוב מהכות את הפלשתי ותצאנה הנשים מכל ערי ישראל השרות והמחלות לקראת המלך שאול בתפים בשמחה ובשלשים: ז ותענינה הנשים המשחקות ותאמרנה הכה שאול באלפיו ודוד ברבבתיו: ח ויחר לשאול מאד וירע בעיניו הדבר הזה ויאמר נתנו לדוד רבבות ולי נתנו האלפים ועוד לו אך המלוכה: ט ויהי שאול עין את דוד מן היום ההוא ומעלה: י ויהי ממחרת ותצלח רוח אלהים רעה אל שאול ויתנבא בתוך הבית ודוד מנגן בידו כיום יום ובידו חנית השאול: יא וישלך שאול את החנית ויאמר אכה בדוד בקיר ובשתים הפעמים נעתר דוד מפניו: יב ויירא שאול מפני דוד כי יהוה היה עמו ומעם שאול סר: יג ויסרהו שאול מעמו וישמהו לו שר אלף ויצא ויבא לפני העם: יד ודוד היה משכיל בכל דרכיו ויהוה עמו: טו וירא שאול כי משכיל הוא מאד ויגר ממנו: טז וכל ישראל ויהודה אהב את דוד כי הוא יוצא ובא לפניהם: יז ויאמר שאול אל דוד הנה בתי הגדולה מרב אתנה לך אותה לאשה רק היה לי לבן חיל והלחם מלחמות יהוה ושאול אמר אל תהי ידי בו ותהי בו יד פלשתים: יח ויאמר דוד אל שאול מי אנכי ומי חייי משפחת אבי בישראל כי אחתן למלך: יט ויהי בעת תת מרב בת שאול לדוד ותתן את עדריאל המחלתי לאשה: כ ותאהב מיכל בת שאול את דוד ויגידו לשאול וישר הדבר בעיניו: כא ויאמר שאול אתננה לו ותהי לו למוקש ותהי בו יד פלשתים: כב ויצו שאול את עבדיו דברו אל דוד בסתר לאמר הנה חפץ בך המלך ואוהבוך כל עבדיו ועתה היה חתן למלך: כג וידברו עבדי שאול באזני דוד כדברים האלה ויאמר דוד הנקל בעיניכם היות חתן למלך ואנכי איש רש ונקלה: כד ויגידו עבדי שאול לו לאמר כדברים האלה דבר דוד: כה ויאמר שאול כה תאמרון לדוד אין חפץ למלך במוהר כי אם מאה ערלות פלשתים להנקם בגוי אויבי המלך ושאול חשב להפיל את דוד ביד פלשתים: כו ויגידו עבדיו לדוד את הדברים האלה וישר הדבר בעיני דוד להתחתן במלך ולא מלאו הימים: כז ויקם דוד וילך הוא ואנשיו ויך בפלשתים מאתים איש ויבא דוד ערלותיהם וימלאם למלך להתחתן במלך ויתן שאול לו את מיכל בתו לאשה: כח וירא שאול וידע כי יהוה עם דוד ומיכל בת שאול אהבתו עוד: כט ויוסף שאול עוד ליראה מפני דוד ויהי שאול אויב לדוד כל הימים: ל ויצאו שרי פלשתים ויהי מוצאם ויהי דוד משכיל מכל עבדי שאול ויקר שמו מאד:

יט א וידבר שאול אל יהונתן בנו ואל כל עבדיו להמית את דוד ויהונתן בן שאול חפץ בדוד מאד: ב ויגד יהונתן לדוד לאמר מבקש שאול אביו להמיתך ועתה השמר נא בבקר וישבת בסתר והחבאת: ג ואני אצא ועמדתי אצל אבי בשדה אשר אתה שם ואני אדבר בך אל אבי וראיתי מה והגדתי לך: ד ויטב יהונתן בדוד וידבר אליו שאול אביו ויאמר אליו אל יחטא המלך בעבדו בדוד כי לא חטא לך וכי מעשיו טובים לך מאד: ה וישם את נפשו בכפו ויך את הפלשתי ויעש יהוה תשועה גדולה לכל ישראל אתה ראית ותשמח והלמה תחטא בדם נקי להמית את דוד חנם: ו וישמע שאול בקול יהונתן וישבע שאול חי יהוה אם יומת: ז ויקרא יהונתן לדוד ויגד לו יהונתן את כל הדברים האלה ויבא יהונתן את דוד אל שאול ויהי לפניו כאתמול שלשום: ח ותוסף המלחמה להיות ויצא דוד וילחם בפלשתים ויך בהם מכה גדולה וינסו מפניו: ט ותהי רוח יהוה רעה אל שאול והוא בביתו יושב וחניתו בידו ודוד מנגן בידו: י ויבקש שאול להכות בחנית את דוד ובקיר יפגע ויפסע דוד מפני שאול ויך את החנית בקיר וידד נס ויברח דוד וימלט בלילה ההוא: יא וישלח שאול מלאכים אל בית דוד לשמרו ולהמיתו בבקר ויגד למיכל אשת דוד לאמר אם אינך ממלט את נפשך הלילה מחר אתה מומת: יב ותרד מיכל את דוד בעד החלון וילך וברח וימלט: יג ותקח מיכל את התרפים ותשם אל המטה ואת כר העזים שמה למראשתיו ותכס בבגד: יד וישלח שאול מלאכים לקחת את דוד ותאמר חלה הוא: טו וישלח שאול את המלאכים לראות את דוד לאמר העלו אתו במטה אלי להמיתו: טז ויבאו המלאכים והנה התרפים אל המטה וכר העזים למראשתיו: יז ויאמר שאול אל מיכל למה כה רמיתני ותשלחי את איבי וימלט ותאמר מיכל אל שאול כי אמר אלי שלחני למה אמיתך: יח ודוד ברח וימלט ויבא אל שמואל הרמתה ויגד לו את כל אשר עשה לו שאול וילך הוא ושמואל וישבו בנויות: יט ויגד לשאול לאמר הנה דוד בנויות ברמתה: כ וישלח שאול מלאכים לקחת את דוד וירא את להקת הנביאים נבאים ושמואל עמד נצב עליהם ותהי על מלאכי שאול רוח אלהים ויתנבאו גם המה: כא ויגדו לשאול וישלח מלאכים אחרים ויתנבאו גם המה וישלח שאול מלאכים שלשים פעמים ויתנבאו גם המה: כב וילך גם הוא הרמתה ויבא עד בור הגדול אשר בשפי ויאמר ויאמר איפה שמואל ודוד ויאמר הנה בנויות ברמתה: כג וילך שם אל נויות ברמתה ותהי עליו גם הוא רוח אלהים וילך הלוך והתנבא עד בואו נויות ברמתה: כד ויפשט גם הוא בגדיו ויתנבא גם הוא לפני שמואל וינפל ערם כל היום ההוא וכל הלילה על כן יאמרו הגם שאול בנביאים:

כ א וינס דוד מנויות אשר ברמתה ויבא ויאמר לפני יהונתן מה עשיתי מה עוני ומה חטאתי לפני אביך כי מבקש את נפשי: ב ויאמר לו חלילה לא תמות הנה לא יעשה אבי דבר גדול או דבר קטן ולא יגלה את אזני ומדוע יסתר אבי ממני את הדבר הזה לא כן הוא: ג ויוסף עוד דוד לשבע ויאמר ידע ידע אביך כי מצאתי חן בעיניך ויאמר אל ידע זאת יהונתן פן יעצב ואולם חי יהוה וחי נפשך כי כפשע ביני ובין המות: ד ויאמר יהונתן אל דוד מה תאמר ואעשה לך: ה ויאמר דוד אל יהונתן הנה חדש מחר ואנכי לא אשב עם המלך לאכל ושלחתני ונסתרתי בשדה עד הערב השלשית: ו אם פקד יפקדני אביך פקוד נפקד מאתי דוד כי זבח לשם כל המשפחה שנתי שם: ז אם כה יאמר טוב שלום לעבדך ואם חרה יחרה לו כי כלתה הרעה אתו: ח ועשית חסד על עבדך כי בברית יהוה הבאת את עבדך עמך ואם יש בי עון המיתני אתה ועד אביך למה זה תביאני: ט ויאמר יהונתן חלילה לך כי אם ידוע אדע כי כלתה הרעה מעמו לבלתי הגיד לך ואם יש בי עון והמיתני אתה: י ויאמר דוד אל יהונתן מי יגיד לי או מה יענך אביך קשות: יא ויאמר יהונתן אל דוד לך ונצא השדה ויצאו שניהם השדה: יב ויאמר יהונתן אל דוד יהוה אלהי ישראל אם אחקר את אבי כהעת מחר או ביום השלשי והנה טוב אל דוד ואז לא אשלח אליך וגליתי את אזנך: יג כה יעשה יהוה ליהונתן וכה יוסף כי כלתה הרעה אביך עליך אם לא אגלה את אזנך ושלחתיך והלכת לשלום ויהי יהוה עמך כאשר היה עם אבי: יד ולא אך עוד חיי ולא תעשה עמדי חסד יהוה ולא אמות: טו ולא תכרת את חסדך מעם ביתי עד עולם ובהכרת יהוה את אויבי דוד איש מעל פני האדמה: טז ויכרת יהונתן עם בית דוד ובקש יהוה מיד אויבי דוד: יז ויוסף יהונתן להשביע את דוד באהבתו אתו כי אהבת נפשו אהבו: יח ויאמר אליו יהונתן מחר חדש ונפקדת כי יפקד מושבך: יט ושלשת ימים תתעלם ורדת מהר ובאת אל המקום אשר נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האזל: כ ואני שלשת החצים צדה לצד לי למשמרת: כא והנה אשלח את הנער לך מצא את החצים אם אמר אמר לנער הנה החצים מהלאה לך קחם ובא כי שלום לך ואין דבר חי יהוה: כב ואם כה אמר לעלם הנה החצים מהלאה ממך לך כי שלחך יהוה: כג והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה בינך ובין דוד עד עולם: כד ויסתר דוד בשדה ויהי החדשים וישב המלך על הלחם לאכל: כה וישב המלך על מושבו כפעם בפעם על מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: כו ולא דבר שאול דבר ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כי לא טהר: כז ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אל יהונתן בנו מדוע לא בא בן ישי גם תמול גם היום אל הלחם: כח ויען יהונתן את שאול נשא נשא דוד ממני עד בית לחם: כט ותאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר ואחי הוא צוה לי ועתה אם מצאתי נא חן בעיניך אמלטה נא ואראה את אחי על כן לא בא אל שלחן המלך: ל ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המורדת הלוא ידעתי כי בחר אתה לבן ישי לבשתך ולבשת ערות אמך: לא כי כל הימים אשר בן ישי חי על האדמה לא תכון אתה ומלכותך ועתה שלח וקחהו אלי כי בן מות הוא: לב ויען יהונתן את שאול אביו ויאמר אליו למה יומת מה עשה: לג וישלך שאול את החנית עליו להכותו וידע יהונתן כי כלתה הרעה מעם אביו לדעת כי דוד חרפו אביו: לד ויקם יהונתן מעם השלחן בחרי אף ולא אכל ביום החדש השני לחם כי נעצב על דוד כי הכלמו אביו: לה ויהי בבקר ויצא יהונתן השדה למועד דוד ונער קטן עמו: לו ויאמר לנערו רוץ מצא נא את החצים אשר אנכי מורה השלח הנער רץ והוא הורה החץ לשלחו: לז ויבא הנער עד מקום החץ אשר ירה יהונתן ויקרא יהונתן אחרי הנער ויאמר הלא החץ מהלאה ממך: לח ויקרא יהונתן אחרי הנער חושה מהר אל תעמד ויאסף נער יהונתן את החצים ויבא אל אדניו: לט והנער לא ידע מאומה רק יהונתן ודוד ידעו את הדבר: מ ויתן יהונתן כליו אל הנער אשר לו ויאמר אליו לך הבא העירה: מא והנער בא וידוד קם מאצל הנגב ויפל על אפיו ארצה וישתחו שלש פעמים ונשקו איש את רעהו ויבכו איש את רעהו עד דוד הגדיל: מב ויאמר יהונתן לדוד לך לשלום אשר נשבענו שנינו אנחנו בשם יהוה לאמר יהוה יהיה בינו ובין זרעי ובין זרעך עד עולם ויקם וילך והוא בא העיר:

כא א ויבא דוד נבה אל אחימלך ויחרד אחימלך לקראת דוד ויאמר לו למה אתה לבדך ואין איש אתך: ב ויאמר דוד אל אחימלך הכהן המלך צוה אלי דבר ואשר צויתי אתך לדבר אליך מאומה ואת הדבר לא ידע איש ואל הנערים הודעתי למקום פלוני: ג ועתה מה תחת ידך חמשת לחם תנה בידי או מה נמצא: ד ויען הכהן את דוד ויאמר אין לחל תחת ידי כי אם לחם קדש יש אם שמרו הנערים אך מאשה: ה ויען דוד את הכהן ויאמר לו כי אם נשים נעצרו לנו כתמול שלשום בצאתי והכלים של הנערים קדש והדרך חלה ואף כי היום יקדש בכלי: ו ויתן לו הכהן קדש כי לא היה שם לחם כי אם לחם הפנים המסלק מלפני יהוה לשום לחם חם ביום הלקחו: ז ושם איש מעבדי שאול ביום ההוא נעצר לפני יהוה ושמו דואג האדומי אביר הרעים אשר לשאול: ח ויאמר דוד אל אחימלך האין תחת ידך פה חנית או חרב כי גם חרבי וכלי לא לקחתי בידי כי דבר המלך נחוץ היה: ט ויאמר הכהן חרב גלית הפלשתי אשר הכית באלה הגי העמק הנה היא לוטה בשמלה אחרי האפוד אם את לקחת לך קח כי אין אחר זולתה פה לנגדי ויאמר דוד אין כמוה תנה לי: י ויקם דוד וינס ביום ההוא מפני שאול ויבא אל אכיש מלך גת: יא ויאמרו עבדי אכיש אליו הלא זה דוד מלך הארץ הלא לזה יענו במחלות לדוד בנגן ויאמר שאול הכה באלפיו ודוד ברבבתיו: יב וישם דוד את הדברים האלה על לבו ויירא מפני אכיש מלך גת: יג וישנא את טעמו בעיניהם ויתהלל בידיהם ויתקע על דלתות השער וירד רירו על זקנו: יד ויאמר אכיש אל עבדיו הנה אתם רואים את האיש משתגע למה תביאו אתו אלי: טו החסרתי משוגעים ומשתגע אתם להביא זה לשגע עלי הזה יבוא אל ביתי:

כב א וילך משם דוד וימלט מערתה עדלם וישמעו אחיו וכל בית אביו וירדו שם אליו: ב ויתקבצו אליו כל איש צר וכל איש אשר לו נשא נפש ויהי עליהם לשר ויהי עמו כארבע מאות איש: ג וילך דוד משם המצפה מואב ויאמר אל מלך מואב ישבה נא אבי ואמי אתכם עד אשר אדע מה יעשה לי אלהים: ד ויביאם לפני מלך מואב וישבו אתו כל הימים אשר היה דוד במצדה: ה ויאמר גד הנביא אל דוד לא תשב במצדה לך ובא לך ארצה יהודה וילך דוד ויבא יער חרת: ו וישמע שאול כי נודע דוד ואנשים אשר עמו ושאול יושב בגבעה תחת האשל ברמה וחניתו בידו וכל עבדיו נצבים עליו: ז ויאמר שאול אל עבדיו הנצבים עליו שמעו נא בנימינים הגם כלכם בן ישי יתן לכל אחד שדות וכרמים לכלכם יתן כי כלכם קשרתם עלי ואין גלה אזני בכרתי ברית בן ישי עם בני ואין מכם חולה עלי או הגיד לי כי הסיתה בני עבדי לארב בי כהיום הזה: ח ויען דואג האדומי הנצב על עבדי שאול ויאמר ראיתי בן לישי בא נבה אל אחימלך בן אחיטוב: ט וישאל בו ביהוה וצדה נתן לו ואת חרב גלית הפלשתי נתן לו: י וישלח המלך לקרא לאחימלך בן אחיטוב הכהן ואל כל בית אביו הכהנים אשר בנוב ויבאו כלם אל המלך: יא ויאמר שאול שמע נא בן אחיטוב ויאמר הנני אדני: יב ויאמר אליו שאול למה קשרתם עלי אתה ובן ישי בתתך לו לחם וחרב ושאל בו באלהים לקום עלי לארב כהיום הזה: יג ויען אחימלך אל המלך ויאמר ומי בכל עבדיך כדוד נאמן וחתן למלך והולך אל שמעך וכבוד בביתך: יד החלותי לשאול בו היום חלילה לי אל ישם המלך בעבדו דבר בכל בית אבי כי לא ידע עבדך מכל הדבר הזה דקה וגדלה: טו ויאמר המלך מות תמות אחימלך אתה וכל בית אביך: טז ויאמר המלך לרצים הנצבים עליו סבו ופנו וסבו את הכהני יהוה כי גם ידם עם דוד וכי ידעו כי בורח הוא ולא גלו אזני ולא אבו עבדי המלך לשלח ידם בכהני יהוה: יז ויאמר המלך לדואג סב אתה ופגע בכהנים ויסב דואג האדומי הוא ויפגע בכהנים וימת ביום ההוא שמנה עשר איש נושא אפוד בד: יח ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב מאיש ועד אשה מעולל ויונק משור וחמור וצאן לפי חרב: יט ואת נוב עיר הכהנים הכה לפי חרב מאיש ועד אשה מעולל ויונק משור וחמור וצאן לפי חרב: כ וינס בן אחד לאחימלך בן אחיטוב ושמו אביתר וינס אחרי דוד: כא ויגד אביתר לדוד כי הרג שאול את כהני יהוה: כב ויאמר דוד אל אביתר ידעתי היום כי שם הוא הדואג האדומי כי הגד יגיד לשאול אנכי סבותי בכל נפשות בית אביך: כג שבה אתי אל תירא כי אשר יבקש את נפשי יבקש את נפשך כי משמרת אתה אתי:

כג א ויגידו לדוד לאמר הנה פלשתים נלחמים בקעילה ויבזו את גרנות: ב וישאל דוד ביהוה לאמר האלך והכיתי בפלשתים האלה ויאמר יהוה אל דוד לך והכית את פלשתים והושעת את קעילה: ג ויאמרו אנשי דוד אליו הנה אנחנו פה ביהודה ירא ואף כי נלך לקעילה אל מערכות פלשתים: ד ויוסף דוד עוד לשאל ביהוה ויענהו יהוה ויאמר קום רד קעילה כי אנכי נתן את פלשתים בידך: ה וילך דוד ואנשיו קעילה וילחם בפלשתים וינהג את מקניהם ויך בהם מכה רבה וישע דוד את יושבי קעילה: ו והיה בברח אביתר בן אחימלך אל דוד קעילה אפוד ירד בידו: ז ויגד לשאול כי בא דוד קעילה ויאמר שאול נצה אתו אלהים ביד כי נסגר בבוא אל עיר דלתים ובריחים: ח ויזעק שאול את כל העם למלחמה לרדת קעילה לצור אל דוד ואל אנשיו: ט וידע דוד כי עליו שאול מחריש רעה ויאמר אל אביתר הכהן הגשה האפוד: י ויאמר דוד יהוה אלהי ישראל שמע שמוע עבדך כי שמע שאול לבוא קעילה לשחת לעיר בעבורי: יא הידעו בעלי קעילה אתי ואת אנשי בידו ויאמר יהוה הירד שאול כאשר שמע עבדך יהוה ויאמר יהוה ירד: יב ויאמר דוד הידעו בעלי קעילה אתי ואת אנשי בידו שאול ויאמר יהוה יסגירו: יג ויקם דוד ואנשיו כשש מאות איש ויצאו מקעילה ויתהלכו בכל אשר יתהלכו ויגד לשאול כי נמלט דוד מקעילה וימאן לצאת: יד וישב דוד במדבר במצדות וישב בהר במדבר זיף ויבקשהו שאול כל הימים ולא נתנו יהוה בידו: טו וירא דוד כי יצא שאול לבקש את נפשו ודוד במדבר זיף ביער: טז ויקם יהונתן בן שאול וילך אל דוד חרשה ויחזק את ידו באלהים: יז ויאמר אליו אל תירא כי לא תמצאך יד שאול אבי ואתה תמלך על ישראל ואנכי אהיה לך למשנה וגם שאול אבי יודע כן: יח וישניהם יכרתו ברית לפני יהוה וישב דוד בחרשה ויהונתן הלך לביתו: יט ויעלו זיפים אל שאול הגבעתה לאמר הלוא דוד מסתתר עמנו במצדות בחרשה בגבעת החכילה אשר על פני הישימון: כ ועתה ככל אות נפשך לרדת רד המלך ולנו יהיה הסגרתו בידו: כא ויאמר שאול ברוכים אתם ליהוה כי חמלתם עלי: כב לכו נא הכינו עוד וראו ודעו את מקומו מי ראהו שם כי אמרו אלי עקם הוא: כג וראו ושמעו בכל הסתריו אשר יסתתר שם ושובו אלי נכון ואני אלכה אתכם והיה אם עוד הוא בארץ והחפשתיו בכל אלפי יהודה: כד ויקמו וילכו זיפה לפני שאול ודוד והוא במדבר מעון בערבה מימין הישימון: כה וילך שאול ואנשיו לבקש ויגידו לדוד וירד הסלע ויתישב במדבר מעון וישמע שאול וירדף אחרי דוד במדבר מעון: כו ושאול הלך מזה ההר ומזה ההר דוד ואנשיו מהרים לברח מפני שאול ושאול ואנשיו סבבים על דוד ועל אנשיו לתפשם: כז ומלאך בא אל שאול לאמר מהרה ולכה כי פשטו פלשתים על הארץ: כח וישב שאול מרדף אחרי דוד וילך לקראת פלשתים על כן קראו למקום ההוא סלע המחלקות: כט ויעל דוד משם וישב במצדות עין גדי:

כד א ויהי כשוב שאול מאחרי פלשתים ויגידו לו לאמר הנה דוד במדבר עין גדי: ב ויקח שאול שלשת אלפים איש בחור מכל ישראל וילך לבקש את דוד ואנשיו על פני צורי הפעלים: ג ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול לחפות את רגליו והוא ישב בירכתי המערה: ד ויאמרו אנשי דוד אליו הנה היום אשר אמר יהוה אליך הנה אנכי נתן את אויבך בידך ועשית לו כאשר יטוב בעיניך ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלט: ה ויהי אחרי כן ויך לב דוד אותו על אשר כרת את כנף שאול: ו ויאמר אל אנשיו חלילה לי מיהוה אם אעשה את הדבר הזה לאדני למשיח יהוה לשלח ידי בו כי משיח יהוה הוא: ז וישסע דוד את אנשיו בדברים האלה ולא נתנם לקום אל שאול ושאול קם מן המערה וילך בדרך: ח ואחרי כן קם דוד ויצא מן המערה ויקרא אחרי שאול לאמר אדני המלך ויבט שאול אחריו ויקד דוד אפים ארצה וישתחו: ט ויאמר דוד לשאול למה תשמע דברי אדם לאמר הנה דוד מבקש רעתך: י הנה עיניך ראות היום אשר נתנך יהוה היום ביד במערה ואמרו להרגך ותחס עליך ואמר לא אשלח ידי באדני כי משיח יהוה הוא: יא ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך בידי כי בכרתי את כנף מעילך ולא הרגתיך דע והראה כי אין ברעה ובפשע ידי ולא חטאתי לך ואתה צדה את נפשי לקחתה: יב ישפט יהוה ביני ובינך ונקמני יהוה ממך ויד שלי לא תהיה בך: יג כאשר יאמר משל הקדמני מרשעים יצא רשע ויד שלי לא תהיה בך: יד אחרי מי יצא מלך ישראל אחרי מי אתה רודף אחרי כלב מת אחרי פרעש אחד: טו והיה יהוה לדין ושפט ביני ובינך וירא וירב את ריבי ויפסני מידך: טז ויהי ככלות דוד לדבר את הדברים האלה אל שאול ויאמר שאול הקלך זה בני דוד וישא שאול את קולו ויבך: יז ויאמר אל דוד צדיק אתה ממני כי אתה גמלתני הטוב ואני גמלתיך הרע: יח ואתה הגדת היום את אשר עשית אתי טוב כי אשר סגרני יהוה בידך ולא הרגתני: יט כי ימצא איש את אויבו ושלחו בדרך טובה ויהוה ישלמך טובה תחת אשר עשית לי היום הזה: כ ועתה הנה ידעתי ידוע תדע כי מלוך תמלך ונכונה בידך ממלכת ישראל: כא ועתה השבעה לי ביהוה אם תכרת את זרעי אחרי ואם תשמיד את שמי מבית אבי: כב וישבע דוד לשאול וילך שאול אל ביתו ודוד ואנשיו עלו על המצודה:

כה א וימת שמואל ויקבצו כל ישראל ויספדו לו ויקברו אתו בביתו ברמה ויקם דוד וירד אל מדבר פארן: ב ואיש היה במעון ומעשהו בכרמל והאיש גדול מאד ולו שלשת אלפים עזים ואלף רחלים והיה בגזז את צאנו בכרמל: ג ושם האיש נבל ושם אשתו אביגיל והאשה טובת שכל ויפת תאר והאיש קשה ורע מעלליו והוא כלבי לבו: ד וישמע דוד במדבר כי גזז נבל את צאנו: ה וישלח דוד עשרה נערים ויאמר דוד אל הנערים עלו הכרמלה ובאו אל נבל ושאלתם לו לשלום: ו וכה תאמרו לחי וכל אשר לך שלום: ז ועתה שמעתי כי גזזים לך עתה אשר היו עמנו לא הכלמנום ולא פקד להם כל הימים בהיותם בכרמל: ח שאל את נעריך ויגידו לך ומצאו הנערים בעיניך כי ליום טוב באנו תנה נא אשר תמצא ידך לעבדיך ולבנך לדוד: ט ויבאו נערי דוד וידברו אל נבל כפי כל הדברים

(14) ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם׃ (15) ויאמר עוד אלהים אל משה כה תאמר אל בני ישראל יהוה אלהי אבתיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר׃ (16) לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם יהוה אלהי אבתיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת הערוי לכם במצרים׃ (17) ואמר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והפרזי והחוי והיבוסי אל ארץ זבת חלב ודבש׃ (18) ושמעו לקלך ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו יהוה אלהי העברים נקרה עלינו ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו׃ (19) ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה׃ (20) ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים בכל נפלאתי אשר אעשה בקרבו ואחרי כן ישלח אתכם׃ (21) ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים והיה כי תלכון לא תלכו ריקם׃ (22) ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת ושמתם על בניכם ועל בנתיכם ונצלתם את מצרים׃

(14) ויאמר אלהים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם׃ (15) ויאמר עוד אלהים אל משה כה תאמר אל בני ישראל יהוה אלהי אבתיכם אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר׃ (16) לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם יהוה אלהי אבתיכם נראה אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת הערוי לכם במצרים׃ (17) ואמר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני והחתי והאמרי והפרזי והחוי והיבוסי אל ארץ זבת חלב ודבש׃ (18) ושמעו לקלך ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו יהוה אלהי העברים נקרה עלינו ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו׃ (19) ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך ולא ביד חזקה׃ (20) ושלחתי את ידי והכיתי את מצרים בכל נפלאתי אשר אעשה בקרבו ואחרי כן ישלח אתכם׃ (21) ונתתי את חן העם הזה בעיני מצרים והיה כי תלכון לא תלכו ריקם׃ (22) ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת ושמתם על בניכם ועל בנתיכם ונצלתם את מצרים׃

אהבת לרעך כמוך

ויקהל

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה יי לעשות אתם: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון ליי כל העושה בו מלאכה יומת: לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת: ויאמר משה אל כל עדת בני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה יי לאמר: קחו מאתכם תרומה ליי כל נדיב לבו יביאה את תרומת יי זהב וכסף ונחשת: ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: וערת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים: אבני שהם ואבני מלואים לאפד ולחשן: וכל חכם לב בכם יבאו ויעשו את כל אשר צוה יי: את המשכן את אהלו ואת מכסהו את קרסיו ואת קרשיו את בריחו את עמודיו ואת אדניו: את הארון ואת הבדים ואת הכפרת ואת פרכת המסך: את השלחן ואת בדיו ואת כל כליו ואת לחם הפנים: ואת מנורת המאור ואת כליה ואת נרתיה ואת שמן המאור: ואת מזבח הקטרת ואת בדיו ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים ואת מסך הפתח לפתח המשכן: את מזבח העלה ואת מכבר הנחשת אשר לו את בדיו ואת כל כליו את הכיור ואת כנו: את קלעי החצר ואת עמודיו ואת אדניו ואת מסך השער לשער החצר: את יתדת המשכן ואת יתדת החצר ואת מיתרים: את בגדי השרד לשרת בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן: ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה: ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבו רוחו אתו את תרומת יי למלאכת עבדת אהל מועד ולכל עבדתו ולבגדי הקדש: והאנשים על הנשים באו כל נדיב לב הביאו חח ונזם וטבעת וכומז כל כלי זהב וכל איש אשר הניף תנופת זהב ליי: וכל איש אשר נמצא אתו תכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים וערת אילם מאדמים וערת תחשים כל נדיב כסף ותרומת כסף ונחשת הביא את תרומת יי וכל אשר נמצא אתו עצי שטים לכל מלאכת העבדה: וכל אשה חכמת לב בידיה טוו ויביאו מטוה את התכלת ואת הארגמן את תולעת השני ואת השש: וכל הנשים אשר נשא לבן אתן בחכמה טוו את העזים: והנשיאם הביאו את אבני השהם ואת אבני המלואים לאפד ולחשן: ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן המשחה ולקטרת הסמים: כל איש ואשה אשר נדב לבם להביא לכל המלאכה אשר צוה יי לעשות ביד משה הביאו בני ישראל נדבה ליי: ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא יי בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה: וימלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה: ולחשב מחשבת לעשות בזהב ובכסף ובנחשת: ובחרשת אבן למלאת ובחרשת עץ לעשות בכל מלאכת מחשבת: ולהורת נתן בלבו הוא ואהליאב בן אחיסמך למטה דן: מלא אתם חכמת לב לעשות את כל מלאכת חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן בתולעת השני ובשש וארג עשי כל מלאכה וחשבי מחשבת: ועשה בצלאל ואהליאב וכל איש חכם לב אשר נתן יי חכמה ותבונה בהמה לדעת לעשות את כל מלאכת עבדת הקדש לכל אשר צוה יי: ויקרא משה אל בצלאל ואל אהליאב ואל כל איש חכם לב אשר נתן יי חכמה בלבו כל אשר נשא לבו אל הקרב אל המלאכה לעשתה: ויקחו את כל התרומה אשר הביאו בני ישראל אל מלאכת עבדת הקדש לעשת אתה והם הביאו אליו עוד נדבה בבקר בבקר: ויבאו כל החכמים העשים את כל מלאכת הקדש איש איש ממלאכתו אשר הם עשים: ויאמרו אל משה לאמר מרבים העם להביא מדי העבדה למלאכה אשר צוה יי לעשת: ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא: והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אתה והותר: ויעש כל חכם לב בעשי המלאכה את המשכן עשר יריעת שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני כרבים מעשה חשב עשה אתם: אורך היריעה האחת שמנה ועשרים באמה ורחב היריעה האחת ארבע באמה מדה אחת ליריעות: ויחבר את חמש היריעות אחת אל אחת וחמש היריעות חברת אחת אל אחת: ויעש לולאת תכלת על שפת היריעה האחת מקצה בחברת כן עשה בשפת היריעה הקצנה במחברת השנית: חמשים לולאת עשה ביריעה האחת ועשה חמשים לולאת בקצה היריעה אשר במחברת השנית מקבלת הלולאת אחת אל אחת: ויעש חמשים קרסי זהב ויחבר את היריעת אשה אל אחתה בקרסים ויהי המשכן אחד: ויעש יריעת עזים לאהל על המשכן עשתי עשה אתם: אורך היריעה האחת שלשים באמה ורחב היריעה האחת ארבע באמה מדה אחת ליריעת עשתי עשרה יריעת: ויחבר את חמש היריעת לבד ואת שש היריעת לבד ואת היריעה הששית כפל אל מול פני האהל: ויעש חמשים לולאת על שפת היריעה הקצנה במחברת ושפת היריעה הקצנה במחברת השנית: חמשים לולאת עשה ביריעה האחת אשר במחברת השנית מקבלת הלולאת אחת אל אחת: ויעש קרסי נחשת חמשים לחבר את האהל להיות אחד: ומכסה לאהל עורת אילם מאדמים ומכסה עורת תחשים מלמעלה: ויעש את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים: עשר באמות אורך הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד: שתי ידת לקרש האחד משלבת אחת אל אחת כן עשה לכל קרשי המשכן: ויעש את הקרשים למשכן עשרים קרש לפאת נגבה תימנה: ואדני כסף ארבעים עשה תחת עשרים הקרש שני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידתיו ושני אדנים תחת הקרש האחד לשתי ידתיו: ולצלע השנית למשכן לפאת צפון עשרים קרש: וארבעים אדניהם כסף שני אדנים תחת הקרש האחד ושני אדנים תחת הקרש האחד: ולירכתי המשכן ימה עשה ששה קרשים: ושני קרשים עשה למקצעת המשכן בירכתים: והיו תאמם מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת כן עשה לשניהם למקצעת שני הקרשים: והיו שמנה קרשים ואדניהם כסף שש עשרה אדנים שני אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד: ויעש בריחם עצי שטים חמשה לקרשי צלע המשכן האחת: וחמשה בריחם לקרשי צלע המשכן השנית וחמשה בריחם לקרשי המשכן לירכתים ימה: ויעש את הבריח התיכן בתוך הקרשים מבריח מקצה אל קצה: ואת הקרשים צפה זהב ואת טבעתיהם עשה זהב בתים לבריחם וצפה את הבריחם זהב: ויקם את המשכן כמשפטו אשר הראה במשפט אשר הראה אתה כן עשה: ויעש את מסך פתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה רקם: וחמשה עמודיו ואת וויהם ויצף ראשיהם וחשקיהם זהב וחמשת אדניהם נחשת: ויעש את בצלאל את ארון עצי שטים אמתים וחצי אורכו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: ויצף אתו זהב טהור מבית ומחוץ יצפנו ויעש לו זר זהב סביב: ויצק לו ארבע טבעת זהב על ארבע פעמתיו שתי טבעת על צלעו האחת ושתי טבעת על צלעו השנית: ויעש בדי עצי שטים ויצף אתם זהב: ויבא את הבדים בטבעת על צלעת הארון לשאת את הארון: ויעש כפרת זהב טהור אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה: ויעש שני כרבים זהב מקשה עשה אתם משני קצות הכפרת: כרוב אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה מזה מן הכפרת עשה את הכרבים על שני קצותיו: ויהי הכרבים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על הכפרת ופניהם איש אל אחיו אל הכפרת יהיו פני הכרבים: ויעש את השלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו: ויצף אתו זהב טהור ויעש לו זר זהב סביב: ויעש לו מסגרת טפח סביב ויעש זר זהב למסגרתו סביב: ויצק לו ארבע טבעת זהב ויתן את הטבעת על ארבע הפעמת אשר לארבע רגליו: לעמת המסגרת היו הטבעת בתים לבדים לשאת את השלחן: ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב וישא בהם את השלחן: ויעש את הכלים אשר על השלחן את קעריו ואת כפתיו ואת מנקיתיו ואת הקשות אשר יסך בהם זהב טהור: ויעש על השלחן לחם פנים לפני תמיד: ויעש את המנורה זהב טהור מקשה עשה את המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתריה ופרחיה ממנה היו: ושש קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנורה מצדה האחד ושלשה קני מנורה מצדה השני: שלשה גביעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה גביעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח כן לששת הקנים היוצאים מן המנורה: ובמנורה ארבעה גביעים משקדים כפתריה ופרחיה: וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היוצאים ממנה למעשהם: כפתריהם וקניהם ממנה היו כלה מקשה אחת זהב טהור: ויעש את נרתיה שבעה ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור: ככר זהב עשה אתה ואת כל כלי המנורה: ויעש את מזבח הקטרת עצי שטים אמה ארכו ואמה רחבו רבוע והמתים ממנו ויצף אתו זהב טהור ויעש לו זר זהב סביב: ויעש לו מסגרת טפח סביב ויעש זר זהב למסגרתו סביב: ויצק לו ארבע טבעת זהב ויתן את הטבעת על ארבע הפעמת אשר לארבע רגליו: לעמת המסגרת היו הטבעת בתים לבדים לשאת את המזבח: ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם זהב: ויעש את שמן המשחה הקדש ואת קטרת הסמים טהור מעשה רקח: ויעש את מזבח העלה עצי שטים חמש אמות ארכו וחמש אמות רחבו רבוע והמתים ממנו ויעש קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו היו קרנתיו ויצף אתו נחשת: ויעש את כל כלי המזבח את הדשנות ואת היעים ואת המזרקת את המזלגת ואת המחתת כל כליו עשה נחשת: ויעש לו מכבר מעשה רשת נחשת תחת כרכבו למטה עד חציו: ויצק ארבע טבעת בארבע קצות המכבר הנחשת בתים לבדים: ויעש את הבדים עצי שטים ויצף אתם נחשת: ויבא את הבדים בטבעת על צלעת המזבח לשאת אתו בהם נבוב לחת עשה אתו כאשר הראה בהר כן עשה: ויעש את הכיור נחשת ואת כנו נחשת במראת הצבאת אשר צבאו פתח אהל מועד: ויעש את החצר לפאת נגבה תימנה קלעי החצר שש משזר מאה באמה: עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת וויהם עמודים וחשקיהם כסף: ולפאת צפון מאה באמה עמודיהם עשרים ואדניהם עשרים נחשת וויהם עמודים וחשקיהם כסף: ולפאת ים קלעים חמשים באמה עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה: ולפאת קדמה מזרחה חמשים באמה: וקלעים חמש עשרה אמה אל הכתף עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה: ולכתף השנית מזה ומזה לשער החצר קלעים חמש עשרה אמה עמודיהם שלשה ואדניהם שלשה: וכל קלעי החצר סביב שש משזר: ואדני העמודים נחשת וויהם עמודים וחשקיהם כסף וצפוי ראשיהם כסף והם מחשקים כסף כל עמודי החצר: ומסך לשער החצר מעשה רקם תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר עשרים באמה ורחב בקומה לעמת חמשים אמה עמודיהם ארבעה ואדניהם ארבעה נחשת וויהם כסף וצפוי ראשיהם וחשקיהם כסף: וכל יתדת המשכן ושל החצר סביב נחשת: אלה פקודי המשכן משכן העדת אשר פקד על פי משה עבדת הלוים ביד איתמר בן אהרן הכהן: ובצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה עשה את כל אשר צוה יי את משה: ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש: כל הזהב העשוי לתנופה לכל מלאכת הקדש ויהי זהב התנופה תשע עשרה ככר ושבע מאות ושלשים שקל במשקל הקדש: וכסף פקודי העדה מאת ככר ואלף ושבע מאות חמשה ושבעים שקל במשקל הקדש: בקע לגלגלת מחצית השקל במשקל הקדש לכל העבר על הפקדים מבן עשרים שנה ומעלה לששת מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: ויהי מאת ככר הכסף לצקת את אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים למאת ככר ככר לאדן: והכסף מאלף ושבע מאות חמשה ושבעים עשה וויהם לעמודים וצפה ראשיהם וחשקיהם אתם: ונחשת התנופה שבעים ככר ואלפים ומאתים שקל: ויעש בה את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח הנחשת ואת מכבר הנחשת אשר לו ואת כל כלי המזבח: ואת אדני החצר סביב ואת אדני שער החצר ואת כל יתדת המשכן ואת כל יתדת החצר סביב: תכלת וארגמן ותולעת שני עשו בגדי שרד לשרת בקדש ויעשו את בגדי הקדש אשר לאהרן כאשר צוה יי את משה: ויעש את האפד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר: מלאכת חשב פתוחי עבת יעשו את האפד: חברת שתי כתפת יהיה לו חבר שתי קצותיו ויחבר: ואבני שהם מסבת מלאת זהב על בני ישראל כאשר צוה יי את משה: ויעש את חשן מעשה חשב כמעשה אפד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר: רבוע יהיו כפול את החשן זרת ארכו וזרת רחבו כפול: ומלאת בו ארבעה טורי אבן טור אדם פטדה וברקת הטור האחד: והטור השני נפך ספיר וישפה: וטור שלישי לשם שבו ואחלמה: וטור רביעי תרשיש שהם ויספה משבצת זהב תהיינה במלואתם: והאבנים תהיינה על שמת בני ישראל שנים עשר על שמתם פתוחי חותם איש על שמו תהיינה לשנים עשר שבט: ויעשו על החשן שרשת גבלת מעשה עבת זהב טהור: ויעשו שתי משבצת זהב ושתי טבעת זהב ויתן את שתי הטבעת על שתי קצות החשן: ויתנו את שתי עבת הזהב על שתי הטבעת אל קצות החשן: ואת שתי קצות שתי העבת נתנו על שתי המשבצת ויתן על כתפת האפד אל מול פניו: ויעשו שתי טבעת זהב וישם על שתי קצות החשן על שפתו אשר אל עבר האפד בית: ויעשו שתי טבעת זהב ויתן על שתי כתפת האפד למטה מלפניו מלמעלה למחברתו מעל חשב האפד: ויחברו את החשן מטבעתיו אל טבעת האפד בפתיל תכלת להיות על חשב האפד ולא יזח החשן מעל האפד כאשר צוה יי את משה: ויעש את מעיל האפד מעשה ארג כליל תכלת: ופי ראשו בתוכו שפה לפיו סביב לא יקרע: ועל שולי מעילו תעשה רמני תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר: ופעמני זהב ויתן את הפעמנים בתוך הרמנים על שולי המעיל סביב בתוך הרמנים: פעמן זהב ורמן פעמן זהב ורמן על שולי המעיל סביב לשרת כאשר צוה יי את משה: ויעשו כתנת שש מעשה ארג לאהרן ולבניו: ואת המצנפת שש ואת פארי המגבעת שש ואת מכנסי בד שש משזר: ואבנט שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רקם כאשר צוה יי את משה: ויעשו את ציץ נזר הקדש זהב טהור ויכתבו עליו מכתב פתוחי חותם קדש ליי: וישימו עליו פתיל תכלת לתת על המצנפת מלמעלה כאשר צוה יי את משה: ויכלו כל עבדת משכן אהל מועד ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה יי את משה כן עשו: ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו קרסיו קרשיו בריחו ועמודיו ואדניו: ומכסה עורת האילם המאדמים ומכסה עורת התחשים ואת פרכת המסך: את הארון ואת בדיו ואת הכפרת: את השלחן את כל כליו ואת לחם הפנים: את המנורה הטהרה את נרתיה נרות המערכת ואת כל כליה ואת שמן המאור: ואת מזבח הזהב ואת שמן המשחה ואת קטרת הסמים ואת מסך פתח האהל: את מזבח הנחשת ואת מכבר הנחשת אשר לו את בדיו ואת כל כליו את הכיור ואת כנו: את קלעי החצר את עמודיו ואת אדניו ואת המסך לשער החצר את מיתריו ואת יתדתיו ואת כל כלי עבדת המשכן לאהל מועד: את בגדי השרד לשרת בקדש את בגדי הקדש לאהרן הכהן ואת בגדי בניו לכהן: ככל אשר צוה יי את משה כן עשו בני ישראל את כל העבדה: וירא משה את כל המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה יי כן עשו ויברך אתם משה: ויאמר יי אל משה לאמר: ביום החדש הראשון באחד לחדש תקים את משכן אהל מועד: ושמת שם את ארון העדת וסכת על הארון את הפרכת: והבאת את השלחן וערכת את ערכו והבאת את המנורה והעלת את נרתיה: ונתת את מזבח הזהב לקטרת לפני ארון העדת ושמת את מסך הפתח למשכן: ואת מזבח העלה תשים לפתח משכן אהל מועד: ואת הכיור תתן בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שמה מים: והקמת את החצר סביב ונתת את מסך שער החצר: ולקחת את שמן המשחה ומשחת את המשכן ואת כל אשר בו וקדשת אתו ואת כל כליו והיה קדש: ומשחת את מזבח העלה ואת כל כליו וקדשת את המזבח והיה המזבח קדש קדשים: ומשחת את הכיור ואת כנו וקדשת אתו: והקרבת את אהרן ואת בניו אל פתח אהל מועד ורחצת אתם במים: והלבשת את אהרן את בגדי הקדש ומשחת אתו וקדשת אתו וכהן לי: ואת בניו תקרב והלבשתם כתנת: ומשחת אתם כאשר משחת את אביהם וכהנו לי והיתה להם משחתם לכהנת עולם לדרתם: ויעש משה ככל אשר צוה יי אתו כן עשה: ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן: ויקם משה את המשכן ויתן את אדניו ושם את קרשיו ויתן בריחיו ויקם את עמודיו: ויפרש את האהל על המשכן וישם את מכסה האהל עליו מלמעלה כאשר צוה יי את משה: ויקח ויתן את העדתה אל הארון וישם הבדים על הארון ויתן הכפרת על הארון מלמעלה: ויבא את הארון אל המשכן וישם את פרכת המסך ויסך על ארון העדת כאשר צוה יי את משה: ויתן את השלחן באהל מועד על ירכתי המשכן צפונה מחוץ לפרכת: וערך עליו ערך לחם לפני יי כאשר צוה יי את משה: וישם את המנורה באהל מועד נכח השלחן על ירך המשכן נגבה: ויעל הנרות לפני יי כאשר צוה יי את משה: וישם את מזבח הזהב באהל מועד לפני הפרכת: והקטיר עליו קטרת סמים כאשר צוה יי את משה: וישם את מסך הפתח למשכן: ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו את העלה ואת המנחה כאשר צוה יי את משה: ויתן את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחץ: ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו את ידיהם ואת רגליהם: בבאתם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח ירחצו כאשר צוה יי את משה: ויקם את החצר סביב למשכן ולמזבח ויתן את מסך שער החצר ויכל משה את המלאכה: ויכס הענן את אהל מועד וכבוד יי מלא את המשכן: ולא יכל משה לבוא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן וכבוד יי מלא את המשכן: ובהעלות הענן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם: ואם לא יעלה הענן ולא יסעו עד יום העלתו: כי ענן יי על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם:

ויקרא אל משה וידבר יי אליו מאהל מועד לאמר: דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם אדם כי יקריב מכם קרבן ליי מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם: אם עלה קרבנו מן הבקר זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצנו לפני יי: וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו: ושחט את בן הבקר לפני יי והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח אהל מועד: והפשיט את העלה וניתח אתה לנתחיה: ונתנו בני אהרן הכהן אש על המזבח וערכו עצים על האש: וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש ואת הפדר על העצים אשר על האש אשר על המזבח: והקרב ורחצו את הכרעים במים והקטיר הכהן את הכל והקטיר המזבחה עלה אשה ריח ניחח ליי: ואם מן הצאן קרבנו מן הכשבים או מן העזים לעלה זכר תמים יקריבנו: וזבח אתו על ירך המזבח צפנה לפני יי וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב: ואת נתחיו את ראשו ואת פדרו וערך הכהן אתם על העצים אשר על האש אשר על המזבח: והקרב ורחץ במים והקטיר הכהן את הכל והקטיר המזבחה עלה אשה ריח ניחח ליי: ואם מן העוף עלה קרבנו ליי ומן התרים או מבני היונה יקריב את קרבנו: והקריבו אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר המזבחה ונמצה דמו אל קיר המזבח: ונתל את מרסתו בנוצתה והשליך אצל המזבח קדמה אל מקום הדשן: ובקע בקעה בכנפיו לא יבדיל והקטירו הכהן המזבחה על העצים אשר על האש עלה אשה ריח ניחח ליי: ונפש כי תקריב קרבן מנחה ליי סלת יהיה קרבנו ויצק עליה שמן ונתן עליה לבנה: והביא אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קמצו מסלתה ומשמנה על כל לבנתה והקטיר הכהן אזכרתה המזבחה אשה ריח ניחח ליי: והנותרת ממנה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יי: וכי תקריב מנחה מאפה תנור סלת חלת מצות בלולת בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן: ואם מנחה על המרחשת קרבנך סלת חלה בלולה בשמן מצה תהיה: פתות אתה פתים ויצקת עליה שמן מנחה הוא: ואם מנחת מרחשת קרבנך סלת בשמן תעשה: והבאת את המנחה אשר יעשה אלה ליי והקריב אל הכהן והגיש אל המזבח: והרים הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה אשה ריח ניחח ליי: והנותרת ממנה לאהרן ולבניו קדש קדשים מאשי יי: כל המנחה אשר תקריבו ליי לא תעשה חמץ כי כל שאר וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה ליי: קרבן ראשית תקריבו אתם ליי ואל המזבח לא יעלו לריח ניחח: וכל קרבן מנחתך במלח תמלח ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח: ואם תקריב מנחת בכורים ליי אביב קלי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריך: ונתת עליה שמן ושמת עליה לבנה מנחה הוא: והקטיר הכהן את אזכרתה מגרשה ומשמנה על כל לבנתה אשה ליי: ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הבקר הוא מקריב אם זכר אם נקבה תמים יקריבנו לפני יי: וסמך את ידו על ראש קרבנו ושחט אתו פתח אהל מועד וזרקו בני אהרן את הדם על המזבח סביב: והקריב מזבח השלמים אשה ליי את החלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב: ואת שתי הכלית ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הכליות יסירנה: והקטירו בני אהרן המזבחה על העלה אשר על העצים אשר על האש אשה ריח ניחח ליי: ואם מן הצאן קרבנו לזבח שלמים זכר או נקבה תמים יקריבנו: אם כשב הוא מקריב את קרבנו והקריב אתו לפני יי: וסמך את ידו על ראש קרבנו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: והקריב ממנו קרבנו אשה ליי את חלבו האליה תמימה לעמת עצה יסירנה והחלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב: ואת שתי הכלית ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הכליות יסירנה: והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה ליי: ואם עז קרבנו והקריב אתו לפני יי: וסמך את ידו על ראשו ושחט אתו לפני אהל מועד וזרקו בני אהרן את דמו על המזבח סביב: והקריב ממנו קרבנו אשה ליי את חלבו האליה תמימה לעמת עצה יסירנה והחלב המכסה את הקרב ואת כל החלב אשר על הקרב: ואת שתי הכלית ואת החלב אשר עליהן אשר על הכסלים ואת היתרת על הכבד על הכליות יסירנה: והקטירם הכהן המזבחה לחם אשה ריח ניחח

J. Lichtenstein's

Kommentar zum neuen Testament

in 8 Heften:

1. Matthäus (1901).
2. Markus und Lukas (1896).
3. Johannes (1897).
4. Apostelgeschichte (1898).
5. Römerbrief (1898).
6. Korinther, Galater, Epheser, Philipper, Kolosser (1901).
7. Thessalonicher, Timotheus, Titus, Philemon und Hebräer (1902).
8. Briefe Jacobi, Petri, Johannis, Judä und die Offenbarung Johannis (1904).

Ist zu haben beim Verfasser selbst, in **Leipzig-Anger Stünzerstrasse No. 2.**

Der Preis jedes Heftes stellt sich von jetzt auf 50 Pf. Bei Abnahme von 100 Stück nur 40 Mark.

תקון נד 7 בורא 10 שחוטא נ"ל בחלתם.
תקון נד 46 שורא 14, הנגילים, נ"ל הנגידים.

השמטות

לביאור מתי נד 8 שורא 28 לאחר עלות כי נגדי יקדל נ"ל; ועל דרך זה בתרגום רבה לריכה פ"ת כי עשיה ענחם שמו קול למת קול מנחם קושטנטל דרין כתושטנטל דרין, וכונתם כי הנביל העליס תחת השם למת שם מנחם (כי לא רצה לאמר עפורם) וכן הול כונת מתי בהנביל העליס תחת השם למת שם נגדי, כי עניעם אחד (עמרקם)
. . . . נד 13 שורא 6 לאחר עלות לף קלף בחתם נ"ל העדה,

*) הנכון הול כי ישוע דבר בלשון הדומי כידוע ואומר בתעתם כי נאמר לראשונים נא תקבל (וכ"ה בתרגום יונקלוס) והול הדיבה בחיתם, אבל ישוע עפרם לא תרצה לף על קלף בחתם כיון לפתוח פה נדנה יחזקאל ב"ת 27, ועי' לי יוחנן ג' 15.

לביאור מרקוס נד 14 שורא 26 לאחר עלות לא יתן פריו נ"ל העדה,

*) ולף כי לפי דין המתחם תחנים פעורים יפתח, כי עשו כבל לחר רק פירות הגלקיים בפעם אחת הינים בפתח אבל תחנים שחינים בלקבין בפעם אחת פעורים יפתח, ואולם הכבל הזה לין לו שוק בשורא, והול ון שדברים שחדבו שפירושים בלבנם, ואם שחים בעל התחלה כיוך עשהו על דברי הפירושים בזה, יפה עשה יפוע שקבל לח תחנתו.

לביאור לוקס נד 38 שורא 1 לאחר עלות הצורה והנביחים הם עד יוחנן כנ"ל בפי היונית, נ"ל; כי הנביל מלאכי לאחרון הנביחים לומר בפופו הנני שולח לכם את חליהו וגו' ולליהו הול יוחנן, הנם בך כי החורה והנביחים הם ניחנים עד יוחנן.
. . . . נד 45 שורא 16 לאחר עלות ועניעה תמדוקים נ"ל העדה,

*) ולף שיחנה בדברי שחנשרים כי גם הפירושים היו בעצה לחוייתו, היו רק ועצו, וביותר ועניע שחלי העזיה, וגם בים שחלי בלבד ון הכוונם כמו שמדוקים לח בילחתם ולל נחנה זכרם לאחר ההורבן כי גם מהם היו ערינים קלים רבים בחיים נרעבן נחלות (מחטה 24).

לביאור יוחנן נד 6 שורא 13 לאחר עלות לבל שחלחים נ"ל: וכן בעי"ת פ"ת ח"י תבח ובהורת עניים שרת זה ולך המעיה שנלי קוני תודי כי בח לוכך.

למעשי השליחים נד 33 שורא 34 לאחר תלות ב' 12 ב"ש נ"ל: ואחד עיני בזה רחיתי כי עשה ר"י עתידין בחזרו שלדעת הפירושים הולך הוכך לאחר שחים, כי תמרו בעזיר ע"ש עיש ופפורם שהם לא תזיל זרעה בתרים דבתיב למשפחותם לניח לבניהם, לך בעזיר ס"ת עיש ובתעורים כ"ש ע"ב לוקרו על הבבדים נבדיים תזיל זרעה בתרה (עי' ב"ב ק"ט ב') ומטעם בזה שהנבדים תשודה על הזעות, וזה הטעם הול ג"כ בידרם ובינעות הנ"ל, לבל פה לחו של בייעותים היתה יסודים.

לביאור עברים נד 25 בשעיר לאחר תלות פ"ת ה"ל נ"ל: ובידרם רבה שעות פנ"ת פדמו כמו שכותב פה.